

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දකනිකායෙ

උදාන-අට්ඨකථා

ගන්ථාරම්භකථා

මහාකාරුණිකං නාථං, ඤෙය්‍යසාගරපාරගුං;
වන්දෙ නිපුණගම්භීර-විචිත්‍රනයදෙසනං.

විජ්ජාවරණසම්පන්නා, යෙන නියන්ති ලොකතො;
වන්දෙ තමුත්තමං ධම්මං, සම්මාසම්බුද්ධපුජිතං.

සීලාදිගුණසම්පන්නො, යිතො මග්ගඵලෙසු යො;
වන්දෙ අරියසඬ්ඨං තං, පුඤ්ඤක්ඛේතං අනුත්තරං.

වන්දනාජනිතං පුඤ්ඤං, ඉති යං රතනත්තයෙ;
භතත්තරායො සබ්බත්ථ, හුත්වාහං තස්ස තෙජසා.

තෙන තෙන නිදානෙන, දෙසිතානි හිතෙසිනා;
යානි සුද්ධාපදානෙන, උදානානි මහෙසිනා.

තානි සබ්බානි ඵකජ්ඣං, ආරොපෙන්තෙහි සඬ්ඨගහං;
උදානං නාම සඬ්ඨිතං, ධම්මසඬ්ඨගාහකෙහි යං.

ජිනස්ස ධම්මසංවෙග-පාමොජ්ජපරිදීපනං;
සොමනස්සසමුට්ඨාන-ගාථාහි පටිමණ්ඩිතං.

තස්ස ගම්භීරඤාණෙනි, ඔගාහෙතබ්බභාවතො;
කිඤ්චාපි දුක්ඛරා කාතුං, අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

සහසංවණ්ණනං යස්මා, ධරතෙ සත්ථුසාසනං;
පුබ්බාවරියසීභානං, තිට්ඨතෙව විනිච්ඡයො.

තස්මා තං අවලම්බිත්වා, ඔගාහෙත්වාන පඤ්චපි;
නිකායෙ උපනිස්සාය, පොරාණට්ඨකථානයං.

සුවසුද්ධං අසංකිණ්ණං, නිපුණත්ථවිනිච්ඡයං;
මහාවිහාරවාසීනං, සමයං අවිලෝමයං.

පුනඡ්ඡනාගතං අත්ථං, වජ්ජයිත්වාන සාධුකං;
යථාබලං කරිස්සාමි, උදානස්සත්ථවණ්ණනං.

ඉති ආකඨබ්බමානස්ස, සද්ධම්මස්ස විරට්ඨිතිං;
විහජන්තස්ස තස්සත්ථං, සාධු ගණ්හන්තු සාධවොති.

තත්ථ උදානන්ති කෙනටියෙන උදානං? උදානනටියෙන. කිමිදං උදානං නාම?
පිතිවෙගසමුට්ඨාපිතො උදාහාරො. යථා හි යං තෙලාදි මිනිතබ්බවත්ථු මානං ගහෙතුං
න සක්කොති, විස්සන්දිත්වා ගච්ඡති, තං “අවසෙකො”ති වුච්චති. යඤ්ච ජලං
තළාකං ගහෙතුං න සක්කොති, අජ්ඣොත්ථරිත්වා ගච්ඡති, තං “ඔසො”ති වුච්චති.
එවමෙව යං පිතිවෙගසමුට්ඨාපිතං විතක්කවිජ්ජාරං අන්තොහදයං සන්ධාරෙතුං න
සක්කොති, සො අධිකො හුත්වා අන්තො අසණ්ඨහිත්වා බහි වච්ඡ්චාරෙන
නික්ඛන්තො පටිග්ගාහකනිරපෙක්ඛො උදාහාරවිසෙසො “උදාන”න්ති වුච්චති.
ධම්මසංවෙගවසෙනපි අයමාකාරො ලබ්භතෙව.

තයිදං කත්ථවි ගාථාබන්ධවසෙන කත්ථවි වාක්‍යවසෙන පවත්තං. යං පන
අට්ඨකථාසු “සොමනස්සඤ්ඤාණමයිකගාථාපටිසංයුත්තා”ති උදානලක්ඛණං වුත්තං,
තං යෙභුය්‍යවසෙන වුත්තං. යෙභුය්‍යොන හි උදානං ගාථාබන්ධවසෙන භාසිතං
පිතිසොමනස්සසමුට්ඨාපිතඤ්ච. ඉතරම්පි පන “අත්ථී, හික්ඛවෙ, තදායතනං, යත්ථ
නෙව පථවී න ආපො”තිආදීසු (උදා. 71) “සුබකාමානි භූතානි, යො දණ්ඨෙන
විහිංසති”ති (ධ. ප. 131), “සවෙ භායථ දුක්ඛස්ස, සවෙ වො දුක්ඛමජ්ජිය”න්ති
එවමාදීසු (උදා. 44; තෙත්ති. 91) ව ලබ්භති.

එවං තයිදං සබ්බඤ්ඤබුද්ධභාසිතං, පච්චෙකබුද්ධභාසිතං, සාවකභාසිතන්ති
තිවිධං භොති. තත්ථ පච්චෙකබුද්ධභාසිතං – “සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඨං,
අවිහෙය්‍යං අඤ්ඤතරම්පි තෙස”න්තිආදිනා (සු. නි. 35; වුළුති.
බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 121) බග්ගවිසාණසුත්තෙ ආගතමෙව. සාවකභාසිතානිපි
—

“සබ්බො රාගො පභීතො මෙ, සබ්බො දොසො සමුහතො;
සබ්බො මෙ විහතො මොහො, සිතිභූතොස්මි නිබ්බූතො”ති. (ථෙරගා. 79)
—

ආදිනා ථෙරගාථාසු —

“කායෙන සංවුතා ආසිං, වාචාය උද වෙතසා;
සමුලං තණ්හමබ්බුය්හ, සිතිභූතොස්මි නිබ්බූතා”ති. (ථෙරීගා. 15) —

ආදිනා ථෙරීගාථාසු ව ආගතානි. තානි පන තෙසං ථෙරානං ථෙරීනඤ්ච න කෙවලං
උදානානි එව, අථ බො සිහනාදාපි භොන්ති. සක්කාදිහි දෙවෙහි භාසිතානි “අහො
දානං පරමදානං, කස්සපෙ සුජ්ජතිට්ඨිත”න්තිආදිනි (උදා. 27),

ආරාමදණ්ඩබ්‍රාහ්මණාදීහි මනුස්සෙහි ව භාසිතානි “නමො තස්ස භගවතො” තිආදීනි (අ. නි. 2.38) තිස්සො සඬගීතියො ආරුළුභානි උදානානි සන්ති එව, න තානි ඉධ අධිප්පෙතානි. යානි පන සම්මාසම්බුද්ධෙන සාමං ආභවිව භාසිතානි ජිනවචනභූතානි, යානි සන්ධාය භගවතා පරියත්තිධම්මං නවධා විභජිත්වා උද්දිසන්තෙන උදානන්ති චුත්තානි, තානෙව ධම්මසඬගාභකෙහි “උදාන”න්ති සඬගීතන්ති තදෙවෙත්ථ සංවණ්ණෙනඛ්ඛභාවෙන ගහිතං.

යා පන “අනෙකජාතිසංසාර”න්තිආදිගාථාය දීපිතා භගවතා බොධිමුලෙ උදානවසෙන පවත්තිතා අනෙකසතසහස්සානං සම්මාසම්බුද්ධානං අවිජ්ඣිතඋදානගාථා ව, එතා අපරභාගෙ පන ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස භගවතා දෙසිතත්තා ධම්මසඬගාභකෙහි උදානපාළියං සඬගහං අනාරොපෙත්වා ධම්මපදෙ සඬගීතා. යඤ්ච “අඤ්ඤාසි වත, හො කොණ්ඩඤ්ඤො, අඤ්ඤාසි වත, හො කොණ්ඩඤ්ඤො”ති (මහාව. 17; සං. නි. 5.1081; පටි. ම. 2.30) උදානවචනං දසසහස්සිලොකධාතුයා දෙවමනුස්සානං පවෙදනසමත්ථනිග්ගොසවිජ්ජාරං භගවතා භාසිතං, තදපි ධම්මවක්කප්පවත්තනසුත්තන්තදෙසනාපරියොසානෙ අත්තනා අධිගතධම්මෙකදෙසස්ස යථාදෙසිතස්ස අරියමග්ගස්ස සාවකෙසු සඛ්ඛපයම්මං ථෙරෙන අධිගතත්තා අත්තනො පරිස්සමස්ස සඵලභාවපච්චවෙක්ඛණ්ණෙතුකං පයමබොධියං සඛ්ඛෙසං එව භික්ඛූනං සම්මාපටිපත්තිපච්චවෙක්ඛණ්ණෙතුකං “ආරාධයිංසු වත මං භික්ඛූ එකං සමය”න්තිආදිවචනං (ම. නි. 1.225) විය පිතිසොමනස්සජනිතං උදාහාරමත්තං, “යදා භවෙ පාතුභවන්ති ධම්මා”තිආදිවචනං (මහාව. 1-3; උදා. 1-3) විය පවත්තියා නිවත්තියා වා න පකාසනන්ති, න ධම්මසඬගාභකෙහි උදානපාළියං සඬගීතන්ති දට්ඨබ්බං.

තං පනෙතං උදානං විනයපිටකං, සුත්තන්තපිටකං, අභිධම්මපිටකන්ති තිසු පිටකෙසු සුත්තන්තපිටකපරියාපන්නං, දීඝනිකායො, මජ්ඣිමනිකායො, සංයුත්තනිකායො, අඬගුත්තරනිකායො, බුද්දකනිකායොති පඤ්චසු නිකායෙසු බුද්දකනිකායපරියාපන්නං, සුත්තං, ගෙය්‍යං, වෙය්‍යාකරණං, ගාථා, උදානං, ඉතිචුත්තකං, ජාතකං, අඛ්භුතධම්මං, වෙදල්ලන්ති නවසු සාසනඬගෙසු උදානසඬගහං.

“ද්වාසීති බුද්ධතො ගණ්හිං, ද්වෙ සහස්සානි භික්ඛූතො; වතුරාසීති සහස්සානි, යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනො”ති. (ථෙරගා. 1027) –

එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිඤ්ඤාතෙසු වතුරාසීතියා ධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු කතිපයධම්මක්ඛන්ධසඬගහං. බොධිවග්ගො, මුචලින්දවග්ගො, නන්දවග්ගො, මෙසියවග්ගො, සොණවග්ගො, ජච්චන්ධවග්ගො, චූළවග්ගො, පාටලිගාමියවග්ගොති වග්ගතො අට්ඨවග්ගං; සුත්තතො අසීතිසුත්තසඬගහං, ගාථාතො පඤ්චනචුතිඋදානගාථාසඬගහං. භාණුවාරතො අඬචුනනවමත්තා භාණුවාරා. අනුසන්ධිතො බොධිසුත්තෙ පුච්ඡානුසන්ධිවසෙන එකානුසන්ධි, සුප්පවාසාසුත්තෙ පුච්ඡානුසන්ධියථානුසන්ධිවසෙන ද්වෙ අනුසන්ධි, සෙසෙසු

යථානුසන්ධිවසෙන එකෙකොව අනුසන්ධි, අජ්ඣාසයානුසන්ධි පනෙත්ථ නත්ථි.
 එවං සබ්බථාපි එකාසීතිඅනුසන්ධිසඬිගහං. පදනො සතාධිකානි එකච්ඡ පදසහස්සානි,
 ගාථාපාදනො තෙව්ඡති චතුස්සතාධිකානි අට්ඨ සහස්සානි, අක්ඛරනො
 සත්තසහස්සාධිකානි සට්ඨි සහස්සානි තිණි ව සතානි ද්වාසීති ව අක්ඛරානි.
 තෙනෙනං වුවචති –

“අසීති එව සුත්තන්තා, වග්ගා අට්ඨ සමාසනො;
 ගාථා ව පඤ්චනවුති, උදානස්ස පකාසිතා.

“අඩ්ඪුනනවමත්තා ව, භාණුවාරා පමාණනො;
 එකාධිකා තථාසීති, උදානස්සානුසන්ධියො.

“එකච්ඡසහස්සානි, සතඤ්චෙව විචක්ඛණො;
 පදානෙතානුදානස්ස, ගණිතානි විනිද්දිසෙ”.

ගාථාපාදනො පන –

“අට්ඨසහස්සමත්තානි, චත්තාරෙව සතානි ව;
 පාදානෙතානුදානස්ස, තෙව්ඡති ව නිද්දිසෙ.

“අක්ඛරානං සහස්සානි, සට්ඨි සත්ත සතානි ව;
 තිණි ද්වාසීති ව තථා, උදානස්ස පචෙදිතා”ති.

තස්ස අට්ඨසු වග්ගෙසු බොධිවග්ගො ආදි, සුත්තෙසු පයමං බොධිසුත්තං,
 තස්සාපි එවං මෙ සුතන්තිආදිකං ආයස්මතා ආනන්දෙන පයමමභාසඬිගීතිකාලෙ
 වුත්තනිදානමාදි. සා පනායං පයමමභාසඬිගීති විනයපිටකෙ (වුළුව. 437)
 තන්තිමාරුළුභා එව. යො පනෙත්ථ නිදානකොසල්ලත්ථං චත්තබ්බො කථාමග්ගො
 සොපි සුමඬිගලවිලාසිනියං දීඝනිකායට්ඨකථායං (දී. නි. අට්ඨ. 1.නිදානකථා)
 වුත්තො එවාති තත්ථ වුත්තනයෙනෙව චෙදිතබ්බො.

1. බොධිවග්ගො

1. පයමබොධිසුත්තවණ්ණනා

1. යං පනෙත්ථ “එවං මෙ සුත”න්තිආදිකං නිදානං, තත්ථ එවන්ති නිපාතපදං.
 මෙතිආදීනි නාමපදානි. උරුවෙලායං විහරතීති එත්ථ චීති උපසග්ගපදං, හරතීති
 ආබ්‍යාතපදන්ති ඉමිතාව නයෙන සබ්බත්ථ පදවිභාගො චෙදිතබ්බො.

අත්ථතො පන එවංසද්දො තාව
 උපමුපදෙසසම්පහංසනගරහණවචනසම්පට්ග්ගහාකාර-
 නිදස්සනාවධාරණපුච්ඡාඉදමත්ථපරිමාණාදි අනෙකත්ථප්පහෙදො. තථා හෙස “එවං

ජාතෙන මච්චෙන, කත්තබ්බං කුසලං බහු”න්ති එවමාදීසු (ධ. ප. 53) උපමායං ආගතො. “එවං තෙ අභික්කම්මිතබ්බං, එවං තෙ පටික්කම්මිතබ්බං”න්තිආදීසු (අ. නි. 4.122) උපදෙසෙ. “එවමෙතං භගවා, එවමෙතං සුගතා”තිආදීසු (අ. නි. 3.66) සම්පභංසනෙ. “එවමෙවං පනායං වසලී යස්මිං වා තස්මිං වා තස්ස මුණ්ඩකස්ස සමණකස්ස වණ්ණං භාසතී”තිආදීසු (සං. නි. 1.187) ගරහණෙ. “එවං, භන්තෙති ඛො තෙ භික්ඛු භගවතො පච්චස්සොසු”න්තිආදීසු (දී. නි. 2.3; ම. නි. 1.1) වචනසම්පට්ඨගහෙ. “එවං ඛ්‍යා ඛො අහං, භන්තෙ, භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමී”තිආදීසු (ම. නි. 1.398) ආකාරෙ. “එහි ත්වං, මාණවක, යෙන සමණො ආනන්දො තෙනුපසඬකම, උපසඬකම්ත්වා මම වචනෙන සමණං ආනන්දං අප්පාබාධං අප්පාතඬකං ලහුට්ඨානං බලං එාසුච්ඡාරං පුච්ඡ ‘සුභො මාණවො තොදෙය්‍යපුත්තො භවත්තං ආනන්දං අප්පාබාධං අප්පාතඬකං ලහුට්ඨානං බලං එාසුච්ඡාරං පුච්ඡතී’ති, එවඤ්ච වදෙහි ‘සාධු කිර භවං ආනන්දො යෙන සුභස්ස මාණවස්ස තොදෙය්‍යපුත්තස්ස නිවෙසනං, තෙනුපසඬකමතු අනුකම්පං උපාදායා’ති”ආදීසු (දී. නි. 1.445) නිදස්සනෙ. “‘තං කිං මඤ්ඤං, කාලාමා, ඉමෙ ධම්මා කුසලා වා අකුසලා වා’ති? ‘අකුසලා, භන්තෙ’. ‘සාවජ්ජා වා අනවජ්ජා වා’ති? ‘සාවජ්ජා, භන්තෙ’. ‘විඤ්ඤාගර්හිතා වා විඤ්ඤාප්පසත්ථා වා’ති? ‘විඤ්ඤාගර්හිතා, භන්තෙ’. ‘සමත්තා සමාදිත්තා අභිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති, නො’වා? ‘කථං වො එත්ථ හොතී’ති? ‘සමත්තා, භන්තෙ, සමාදිත්තා අභිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති, එවං නො එත්ථ හොතීති”ආදීසු (අ. නි. 3.66) අවධාරණෙ. “එවමෙනෙ සුන්හානා සුවිලිත්තා කප්පිතකෙසමස්ස ආමුත්තමාලාහරණා”තිආදීසු (දී. නි. 1.286) ප්‍රච්ඡායං. “එවංගතානි පුට්ඨිප්පායතනානි (දී. නි. 1.182), එවංවිධො එවමාකාරො”තිආදීසු ඉදංසද්දස්ස අත්ථෙ. ගතසද්දො හි පකාරපරියායො, තථා විධාකාරසද්දා. තථා හි විධයුත්තගතසද්දෙ ලොකියා පකාරත්ථෙ වදන්ති. “එවං ලහුපරිවත්තං එවමායුපරියන්තො”තිආදීසු (අ. නි. 1.48) පරිමාණෙ.

නනු ව “එවං විතක්කිතං නො තුම්හෙහි, එවමායුපරියන්තො”ති වෙන්ථ එවංසද්දෙන පුච්ඡනාකාරපරිමාණාකාරානං චුත්තත්තා ආකාරත්ථො එව එවංසද්දොති. න, විසෙසසබ්භාවතො. ආකාරමත්තවාචකො හෙත්ථ එවංසද්දො ආකාරත්ථොති අධිෂ්ඨෙතො. “එවං ඛ්‍යා ඛො”තිආදීසු පන ආකාරවිසෙසවචනො. ආකාරවිසෙසවාචිනො චෙනෙ එවංසද්දා පුච්ඡනාකාරපරිමාණාකාරානං වාචකත්තා. එවඤ්ච කත්වා “එවං ජාතෙන මච්චෙනා”තිආදීති උපමානඋදාහරණානි යුජ්ජන්ති. තත්ථ හි –

“යථාපි පුජ්චරාසිම්භා, කසිරා මාලාගුණෙ බහු;
එවං ජාතෙන මච්චෙන, කත්තබ්බං කුසලං බහු”න්ති. –

එත්ථ පුජ්චරාසිට්ඨානීයතො මනුස්සප්පත්ති සප්පුරිසුපනිස්සයසද්ධම්මස්සවනයොනිසොමනසිකාරභොගසම්පත්තිආදිතො දානාදිපුඤ්ඤකිරියාහෙනුසම්ප්පාදයතො සොභාසුගන්ධනාදිගුණවිසෙසයොගතො මාලාගුණසදිසියො බහුකා පුඤ්ඤකිරියා මරිතබ්බසභාවතාය මච්චෙන කත්තබ්බාති

අහෙදතාය පුජ්ඵරාසි මාලාගුණා ව උපමා, තෙසං උපමානාකාරො යථාසද්දෙන අනියමනො වුත්තො. පුන ඵවංසද්දෙන නියමනවසෙන වුත්තො. සො පන උපමාකාරො නියමියමානො අත්ථනො උපමා ඵව හොතීති වුත්තං. “උපමායං ආගතො” ති.

තථා “ඵවං ඉමිනා ආකාරෙන අභික්කමිතබ්බං” න්තිආදිනා උපදිසියමානාය සමණසාරුජ්ජාය ආකප්පසම්පත්තියා යො තත්ථ උපදෙසාකාරො, සො අත්ථනො උපදෙසොයෙවාති වුත්තං – “ඵවං තෙ අභික්කමිතබ්බං, ඵවං තෙ පටික්කමිතබ්බන්තිආදීසු උපදෙසෙ” ති.

“ඵවමෙතං භගවා, ඵවමෙතං සුගතා” ති ඵත්ථ භගවතා යථාවුත්තමත්ථං අවිපරීතනො ජානන්තෙහි කතං යං තත්ථ විජ්ජමානගුණානං පකාරෙහි භංසනං උදග්ගතාකරණං සම්පභංසනං, සො තත්ථ පභංසනාකාරොති වුත්තනයෙන යොජෙතබ්බං.

“ඵවමෙවං පනාය” න්ති ඵත්ථ ගරභණාකාරොති වුත්තනයෙන යොජෙතබ්බං. සො ව ගරභණාකාරො “වසලී” තිආදිබ්බංසනසද්දසන්තිධානනො ඉධ ඵවංසද්දෙන පකාසිතොති විඤ්ඤායති. යථා චෙත්ථ, ඵවං උපමාකාරාදයොපි උපමාදිවසෙන වුත්තානං පුජ්ඵරාසිආදිසද්දානං සන්තිධානනො වුත්තාති චෙදිතබ්බං.

“ඵවං නො” ති ඵත්ථාපි තෙසං යථාවුත්තධම්මානං අභිතදුක්ඛාවභභාවෙන සන්තිට්ඨානජනනත්ථං අනුමතිග්ගභණවසෙන “නො වා කථං වො ඵත්ථ හොතී” ති පුච්ඡාය කතාය “ඵවං නො ඵත්ථ හොතී” ති වුත්තත්තා තදාකාරසන්තිට්ඨානං ඵවංසද්දෙන ආවිකතං. සො පන තෙසං ධම්මානං අභිතාය දුක්ඛාය සංවත්තනාකාරො නියමියමානො අවධාරණත්ථො හොතීති වුත්තං – “ඵවං නො ඵත්ථ හොතීතිආදීසු අවධාරණෙ” ති.

“ඵවඤ්ඤා වදෙහී” ති යථාභං වදාමි ඵවං සමණං ආනන්දං වදෙහීති වදනාකාරො ඉදානි වත්තබ්බො ඵවංසද්දෙන නිදස්සියතීති “නිදස්සනත්ථො” ති වුත්තං.

ඵවමාකාරවිසෙසවාචීනම්පි ඵතෙසං ඵවංසද්දානං උපමාදිවිසෙසත්ථවුත්තිතාය උපමාදිඅත්ථතා වුත්තා. “ඵවං, භන්තෙ” ති පන ධම්මස්ස සාධුකං සවනමනසිකාරෙ නියොජිතෙහි භික්ඛුහි තත්ථ පතිට්ඨිතභාවස්ස පටිජානනවසෙන වුත්තත්තා තත්ථ ඵවංසද්දො වචනසම්පටිග්ගහත්ථො. තෙන ඵවං, භන්තෙති සාධු, භන්තෙ, සුට්ඨු, භන්තෙති වුත්තං හොති. ස්වායම්ධ ආකාරනිදස්සනාවධාරණෙසු දට්ඨබ්බො.

තත්ථ ආකාරත්ථෙත ඵවංසද්දෙන ඵතමත්ථං දීපෙති – නානානායනිපුණමනෙකජ්ඣාසයසමුට්ඨානං අත්ථබ්බාඤ්ජනසම්පත්තං විවිධපාටිභාරියං ධම්මත්ථදෙසනාපටිච්චෙධගම්භීරං සබ්බසත්තානං සකසකභාසානුරූපනො සොතපට්මාගච්ජන්තං තස්ස භගවතො වචනං

සබ්බජ්ජකාරොන කො සමත්ථො විඤ්ඤාතුං, සබ්බථාමෙන පන සොතුකාමතං
ජනෙත්වාපි එවං මෙ සුතං, මයාපි එකෙනාකාරෙන සුතන්ති.

එත්ථ ච එකත්තනානත්තඅබ්‍යාපාරඑවංධම්මතාසඬ්ඛාතා
නන්දියාවත්තතිපුක්ඛලසීභවික්කීලිතදියාලොචනඅඬ්ඤාසසඬ්ඛාතා ච
අස්සාදාදිවිසයාදිභෙදෙන නානාවිධා නයා නානානයා. නයා චා පාලිගතියො, තා ච
පඤ්ඤත්තිඅනුපඤ්ඤත්තාදිවසෙන
සංකිලෙසභාගියාදිලොකියාදිතදුභයවොම්ඝ්සකාදිවසෙන කුසලාදිවසෙන
බන්ධාදිවසෙන, සඬ්ගභාදිවසෙන, සමයවිමුත්තාදිවසෙන, යපනාදිවසෙන,
කුසලමුලාදිවසෙන, තිකපට්ඨානාදිවසෙන ච නානජ්ජකාරාති නානානයා, තෙහි
නිපුණං සණ්ඨං සුබ්බමන්ති නානානයනිපුණං.

ආසයොව අජ්ඣාසයො, සො ච සස්සතාදිභෙදෙන අජ්ජරජක්ඛතාදිභෙදෙන ච
අනෙකවිධො. අත්තජ්ඣාසයාදිකො එව චා අනෙකො අජ්ඣාසයො
අනෙකජ්ඣාසයො. සො සමුට්ඨානං උජ්ජත්තිහෙනු එතස්සාති
අනෙකජ්ඣාසයසමුට්ඨානං.

සීලාදිඅත්ථසම්පත්තියා තබ්බිභාවනබ්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා
සඬ්ඛාසනපකාසනවිවරණවිභජනඋත්තානීකරණපඤ්ඤත්තිවසෙන ඡහි අත්ථපදෙහි
අක්ඛරපදබ්‍යඤ්ජනාකාරනිරුත්තීතිද්දෙසවසෙන ඡහි බ්‍යඤ්ජනපදෙහි ච
සමන්තාගතත්තා අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පත්තං.

ඉද්ධිආදෙසනානුසාසනීභෙදෙන තෙසු ච එකෙකස්ස විසයාදිභෙදෙන විවිධං
බහුවිධං චා පාටිභාරියං එතස්සාති විවිධපාටිභාරියං. තත්ථ පටිපක්ඛරණතො
රාගාදිකිලෙසාපනයනතො පාටිභාරියන්ති අත්ථෙ සති හගවතො න පටිපක්ඛා
රාගාදියො සන්ති යෙ හරිතබ්බා, පුපුජ්ජනානම්පි විගතූපක්කිලෙසෙ
අට්ඨගුණසමන්තාගතෙ චිත්තෙ හතපටිපක්ඛෙ ඉද්ධිවිධං පවත්තති, තස්මා තත්ථ
පවත්තවොහාරෙන ච න සක්කා ඉධ පාටිභාරියන්ති වත්තුං. සචෙ පන
මහාකාරුණිකස්ස හගවතො වෙනෙය්‍යගතා ච කිලෙසා පටිපක්ඛා, තෙසං
හරණතො පාටිභාරියන්ති වුත්තං, එවං සති යුත්තමෙන. අථ චා හගවතො චෙව
සාසනස්ස ච පටිපක්ඛා තිත්ථියා, තෙසං හරණතො පාටිභාරියං. තෙ හි
දිට්ඨිහරණවසෙන දිට්ඨිජ්ජකාසනෙ අසමත්ථභාවෙන ච ඉද්ධිආදෙසනානුසාසනීහි
හරිතා අපනීතා භොන්ති. පටීති චා අයං සද්දො පවිජාති එතස්ස අත්ථං බොධෙති
“තස්මිං පටිපට්ඨමිහි, අඤ්ඤො ආගඤ්ජි බ්‍රාහ්මණො” තිආදීසු (චූළනි.
පාරායනවග්ග, වත්ථුගාථා 4) විය. තස්මා සමාහිතෙ චිත්තෙ විගතූපක්කිලෙසෙ
කතකිච්චෙන පවිජා හරිතබ්බං පවත්තෙතබ්බන්ති පටිභාරියං. අත්තතො චා
උපක්කිලෙසෙසු චතුත්ථජ්ඣානමග්ගෙහි හරිතෙසු පවිජා හරණං පටිභාරියං.
ඉද්ධිආදෙසනානුසාසනියො විගතූපක්කිලෙසෙන කතකිච්චෙන සත්තහිතත්ථං පුන
පවත්තෙතබ්බා, හරිතෙසු ච අත්තතො උපක්කිලෙසෙසු පරසත්තානං
උපක්කිලෙසහරණානි භොන්ති පටිභාරියානි හවන්ති. පටිභාරියමෙව පාටිභාරියං,

පටිභාරියෙ වා ඉද්ධිආදෙසනානුසාසනීසමුදායෙ භවං එකෙකං පාටිභාරියන්ති
වුච්චති. පටිභාරියං වා චතුත්ථජ්ඣානං මග්ගො ච පටිපක්ඛහරණතො. තත්ථ ජාතං
නිමිත්තභූතතො තතො වා ආගතන්ති පාටිභාරියන්ති අත්ථො වෙදිතඛ්ඛො.

යස්මා පන තන්තිඅත්ථදෙසනා තඛ්ඛොභාරාහිසමයසඬ්ඛානා
හෙතුහෙතුඵලතදුභයපඤ්ඤත්තිපට්ඨෙධසඬ්ඛානා වා ධම්මත්ථදෙසනාපට්ඨෙධා
ගම්භීරා, සසාදීහි විය මහාසමුද්දො අනුපච්ඡකුසලසම්භාරෙහි
අලඛිතනෙයාජ්ජතිට්ඨා දුජ්ජරියොගාහා ච, තස්මා තෙහි චතුහි ගම්භීරභාවෙහි
යුත්තන්ති භගවතො චචනං ධම්මත්ථදෙසනාපට්ඨෙධගම්භීරං.

එකො එව භගවතො ධම්මදෙසනාසොසො, එකස්මිං බණ්ණ පවත්තමානො
නානාභාසානං සත්තානං අත්තනො අත්තනො භාසාවසෙන අපුඛ්ඛං අවරිමං
ගහණුපගො භොති. අවිත්තෙයො හි බුද්ධානං බුද්ධානුභාවොති සඛ්ඛසත්තානං
සකසකභාසානුරූපතො සොතපථං ආගච්ඡන්ති වෙදිතඛ්ඛං.

නිදස්සන්තො ‘නාහං සයම්භූ, න මයා ඉදං සච්ඡිකත’න්ති අත්තානං
පරිමොචෙන්තො ‘එවං මෙ සුතං, මයාපි එවං සුත’න්ති ඉදානි චත්තඛ්ඛං සකලං
සුත්තං නිදස්සෙති.

අවධාරණත්තො ‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං බහුස්සුතානං
යදිදං ආනන්දො, ගතිමන්තානං, සතිමන්තානං, ධිතිමන්තානං, උපට්ඨාකානං යදිදං
ආනන්දො’ති (අ. නි. 1.219-223) එවං භගවතා, ‘ආයස්මා ආනන්දො
අත්ථකුසලො, ධම්මකුසලො, බ්‍යඤ්ජනකුසලො, නිරුත්තිකුසලො,
පුඛ්ඛාපරකුසලො’ති (අ. නි. 5.169) එවං ධම්මසෙනාපතිනා ච පසත්ථභාවානුරූපං
අත්තනො ධාරණබලං දස්සෙන්තො සත්තානං සොතුකාමතං ජනෙති. ‘එවං මෙ
සුතං, තඤ්ච ඛො අත්ථතො වා බ්‍යඤ්ජනතො වා අනුනමනධිකං, එවමෙව න
අඤ්ඤා දට්ඨබ්බ’න්ති. අඤ්ඤාති භගවතො සම්මුඛා සුතාකාරතො අඤ්ඤා න
පන භගවතා දෙසිතාකාරතො. අවිත්තෙයානුභවා හි භගවතො දෙසනා, සා නෙව
සඛ්ඛාකාරෙන සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති වුත්තොවායමත්ථො.
සුතාකාරාවිරුජ්ඣනමෙව හි ධාරණබලං.

මෙසද්දො තිස්ස අත්ථෙප්පු දිස්සති. තථා හිස්ස ‘ගාථාහිගිතං මෙ
අභොජනෙයා’න්තිආදීසු (සං. නි. 1.194; සු. නි. 81) මයාති අත්ථො. ‘සාධු මෙ,
හත්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු’තිආදීසු (සං. නි. 4.88; 5.382; අ. නි.
4.257) මය්හන්ති අත්ථො. ‘ධම්මදායාදා මෙ, භික්ඛවෙ, භවං’තිආදීසු (ම. නි.
1.29) මමාති අත්ථො. ඉධ පන ‘මයා සුතං, මම සුත’න්ති ච අත්ථද්වයෙ යුජ්ජති.

එත්ථ ච යො පරො න භොති, සො අත්තාති එවං චත්තඛ්ඛො
නියකජ්ඣත්තසඬ්ඛාතෙ සසත්තාතෙ චත්තනතො තිව්ධොපි මෙසද්දො කිඤ්චාපි
එකස්මිංයෙව අත්ථෙ දිස්සති, කරණසම්පදානාදිවිසෙසසඬ්ඛාතො පන

විඤ්ඤායනෙවායං අත්ථහෙදොති “මෙ-සද්දො තිසු අත්ථෙසු දිස්සති” ති වුත්තොති දට්ඨබ්බං.

සුතන්ති අයං සුතසද්දො සඋපසග්ගො අනුපසග්ගො ච ගමනවිස්සුතකිලින්තූපවිතානුයොගසොතවිඤ්ඤායා සොතද්වාරානුසාර විඤ්ඤාතාදිඅනෙකත්ථප්පහෙදො. කිඤ්චාපි හි උපසග්ගො කිරියං විසෙසෙනි, ජොතකභාවතො පන සතිපි තස්මිං සුතසද්දො එව තං තමත්ථං වදන්ති අනුපසග්ගස්ස සුතසද්දස්ස අත්ථුද්ධාරෙ සඋපසග්ගස්ස ගහණං න විරුජ්ඣති.

තත්ථ “සෙනාය පසුතො” තිආදීසු ගව්ඡන්තොති අත්ථො. “සුතධම්මස්ස පස්සතො” තිආදීසු (උදා. 11) විස්සුතධම්මස්සාති අත්ථො. “අවස්සුතා අවස්සුතස්සා” තිආදීසු (පාවි. 657) කිලෙසෙන කිලින්තා කිලින්තස්සාති අත්ථො. “තුම්හෙහි පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පක” තිආදීසු (බු. පා. 7.12) උපවිතන්ති අත්ථො. “යෙ ඤානප්පසුතා ධීරා” තිආදීසු (ධ. ප. 181) ඤානානුයුත්තාති අත්ථො. “දිට්ඨං සුතං මුත” තිආදීසු (ම. නි. 1.241) සොතවිඤ්ඤායාන්ති අත්ථො. “සුතධරො සුතසන්නිවයො” තිආදීසු (ම. නි. 1.339) සොතද්වාරානුසාරවිඤ්ඤාතධරොති අත්ථො. ඉධ පනස්ස “සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරිත” තිආදීසු වා “උපධාරණ” තිආදීසු වා අත්ථො. මෙ-සද්දස්ස හි මයාති අත්ථෙ සති “එවං මයා සුතං සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරිත” තිආදීසු යුජ්ජති. මමාති අත්ථෙ සති “එවං මම සුතං සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරණ” තිආදීසු යුජ්ජති.

එවමෙනෙසු තිසු පදෙසු යස්මා සුතසද්දසන්නිධානෙ පයුත්තෙන එවංසද්දෙන සවනකිරියාජොතකෙන හවිතබ්බං, තස්මා එවන්ති සොතවිඤ්ඤාණසම්පට්ඨිජනාදිසොතද්වාරිකවිඤ්ඤාණානන්තරං උප්පන්නමනොද්වාරිකවිඤ්ඤාණකිව්චනිදස්සනං. මෙති වුත්තවිඤ්ඤාණසම්චිග්ගිපුග්ගලනිදස්සනං. සබ්බාති හි වාක්‍යානි එවකාරත්ථසහිතානියෙව අවධාරණඵලත්තා තෙසං. සුතන්ති අස්සවනභාවප්පට්ඨිකප්පතො අනුනානධිකාවිපරිතග්ගහණනිදස්සනං. යථා හි සුතං සුතමෙවාති වත්තබ්බතං අරහති තථා තං සම්මා සුතං අනුනග්ගහණං අනධිකග්ගහණං අවිපරිතග්ගහණඤ්ච හොතීති. අථ වා සද්දන්තරත්ථාපොහනවසෙන සද්දො අත්ථං වදන්ති එතස්මිං පක්ඛෙ යස්මා සුතන්ති එතස්ස අසුතං න හොතීති අයමත්ථො වුත්තො, තස්මා සුතන්ති අස්සවනභාවප්පට්ඨිකප්පතො අනුනානධිකාවිපරිතග්ගහණනිදස්සනං. ඉදං වුත්තං හොති – එවං මෙ සුතං, න මයා ඉදං දිට්ඨං, න සයම්භුඤ්ඤාණෙන සවිජ්ඣතං, න අඤ්ඤථා වා උපලද්ධං. අපි ච සුතංව, තඤ්ච ඛො සම්මදෙවාති. අවධාරණත්ථෙ වා එවංසද්දෙ අයමත්ථයොජනා, තදපෙක්ඛස්ස සුතසද්දස්ස නියමත්ථො සම්භවතීති තදපෙක්ඛස්ස සුතසද්දස්ස අස්සවනභාවප්පට්ඨිකප්පො අනුනානධිකාවිපරිතග්ගහණනිදස්සනතා ච වෙදිතබ්බා. ඉති සවනහෙතුසවනවිසෙසවසෙනපි සුතසද්දස්ස අත්ථයොජනා කතාති දට්ඨබ්බං.

තථා එවන්ති තස්සා සොතද්වාරානුසාරෙන පවත්තාය විඤ්ඤාණවිථියා
 නානත්ථංඛ්‍යඤ්ජනග්ගහණතො නානප්පකාරෙන ආරම්මණෙ
 පවත්තිභාවප්පකාසනං ආකාරත්ථො එවංසද්දොති කරිත්වා. මෙති අත්තප්පකාසනං.
 සුතන්ති ධම්මප්පකාසනං යථාචුත්තාය විඤ්ඤාණවිථියා
 පරියත්තිධම්මාරම්මණත්තා. අයඤ්ඤෙත්ථ සඬබ්බෙපො – නානප්පකාරෙන
 ආරම්මණෙ පවත්තාය විඤ්ඤාණවිථියා කරණභූතාය මයා න අඤ්ඤං කතං, ඉදං
 පන කතං, අයං ධම්මො සුතොති.

තථා එවන්ති නිදස්සිතබ්බප්පකාසනං නිදස්සනත්ථො එවංසද්දොති කරිත්වා
 නිදස්සෙතබ්බස්ස නිද්දිසිතබ්බභාවතො. තස්මා එවංසද්දෙන සකලම්පි සුත්තං
 පච්චාමට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං. මෙති පුග්ගලප්පකාසනං. සුතන්ති
 පුග්ගලකිච්චප්පකාසනං. සුතසද්දෙන හි ලබ්භමානා සවනකිරියා
 සවනවිඤ්ඤාණප්පබන්ධප්පට්ඨද්ධා, තත්ථ ච පුග්ගලවොහාරො, න ච
 පුග්ගලවොහාරරහිතෙ ධම්මප්පබන්ධෙ සවනකිරියා ලබ්භති. තස්සායං
 සඬබ්බෙපත්ථො – යං සුත්තං නිද්දිසිස්සාමි, තං මයා එවං සුතන්ති.

තථා එවන්ති යස්ස චිත්තසන්තානස්ස නානාරම්මණප්පවත්තියා
 නානත්ථංඛ්‍යඤ්ජනග්ගහණං හොති, තස්ස නානාකාරනිද්දෙසො ආකාරත්ථො එව
 එවංසද්දොති කරිත්වා. එවන්ති හි අයමාකාරපඤ්ඤත්ති ධම්මානං තං තං
 පවත්තිආකාරං උපාදාය පඤ්ඤපෙතබ්බසභාවත්තා. මෙති කරිත්තුනිද්දෙසො.
 සුතන්ති විසයනිද්දෙසො, සොතබ්බො හි ධම්මො සවනකිරියාකත්තුපුග්ගලස්ස
 සවනකිරියාවසෙන පවත්තිට්ඨානං හොති. එත්තාවතා නානප්පකාරෙන පවත්තෙන
 චිත්තසන්තානෙන තංසමඬගිතො කරිත්තු විසයෙ ගහණසන්තිට්ඨානං දස්සිතං
 හොති.

අථ වා එවන්ති පුග්ගලකිච්චනිද්දෙසො, සුතානඤ්ඤි ධම්මානං ගහිතාකාරස්ස
 නිදස්සනස්ස අවධාරණස්ස වා පකාසනසභාවෙන එවංසද්දෙන තදාකාරාදිධාරණස්ස
 පුග්ගලවොහාරුපාදානධම්මබ්‍යාපාරභාවතො පුග්ගලකිච්චංනාම නිද්දිට්ඨං හොතිති.
 සුතන්ති විඤ්ඤාණකිච්චනිද්දෙසො, පුග්ගලවාදිනොපි හි සවනකිරියා
 විඤ්ඤාණනිරපෙක්ඛා න හොතිති. මෙති උභයකිච්චයුත්තපුග්ගලනිද්දෙසො. මෙති
 හි සද්දප්පවත්ති එකන්තෙනෙව සත්තවිසෙසවිසයා විඤ්ඤාණකිච්චඤ්ඤා තත්ථෙව
 සමොද්භිතබ්බන්ති. අයං පනෙත්ථ සඬබ්බෙපො – මයා
 සවනකිච්චවිඤ්ඤාණසමඬගිතා පුග්ගලෙන විඤ්ඤාණවසෙන
 ලද්ධසවනකිච්චවොහාරෙන සුතන්ති.

තථා එවන්ති ච මෙති ච සච්චිකට්ඨපරමත්ථවසෙන අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්ති.
 සබ්බස්ස හි සද්දාධිගමනීයස්ස අත්ථස්ස පඤ්ඤත්තිමුඛෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බත්තා
 සබ්බපඤ්ඤත්තිනඤ්ඤා විජ්ජමානාදීසු ඡසු පඤ්ඤත්තිසු අවරොධො, තස්මා යො
 මායාමරීච්ඡාදයො විය අභූතත්ථො අනුස්සවාදීහි ගහෙතබ්බො විය අනුත්තමත්ථොපි
 න හොති. සො රූපසද්දාදිකො රූප්පනානුභවනාදිකො ච පරමත්ථසභාවො

සවිච්ඡාදිතපරමත්ථවසෙන විජ්ජති. යො පන ඵවන්ති ව මෙති ව චූච්චමානො ආකාරත්ථො, සො අපරමත්ථසභාවො සවිච්ඡාදිතපරමත්ථවසෙන අනුපලබ්භමානො අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්ති නාම. තස්මා කිඤ්ඤෙත්ථ තං පරමත්ථනො අත්ථී, යං ඵවන්ති වා මෙති වා නිද්දෙසං ලභෙථ? සුතන්ති විජ්ජමානපඤ්ඤත්ති, යඤ්ඤි තං ඵත්ථ සොතෙන උපලද්ධං, තං පරමත්ථනො විජ්ජමානන්ති.

තථා ඵවන්ති සොතපට්ඨාගතෙ ධම්මෙ උපාදාය තෙසං උපධාරිතාකාරාදීනං පච්චාමසනවසෙන. මෙති සසන්තතිපරියාපන්නෙ ඛන්ධෙ කරණාදිවිසෙසවිසිට්ඨෙ උපාදාය චත්තබ්බතො උපාදාපඤ්ඤත්ති. සුතන්ති දිට්ඨාදීනි උපනිධාය චත්තබ්බතො උපනිධාපඤ්ඤත්ති. දිට්ඨාදිසභාවරහිතෙ සද්දායතනෙ පවත්තමානොපි සුතවොහාරො දුතියං තතියන්තිආදිකො විය පඨමාදීනි, දිට්ඨමුතවිඤ්ඤාතෙ අපෙක්ඛිත්වා සුතන්ති විඤ්ඤායාත්තා දිට්ඨාදීනි උපනිධාය චත්තබ්බතො හොති. අසුතං න හොතිති හි සුතන්ති පකාසිතොයමත්ථොති.

ඵත්ථ ව ඵවන්තිවචනෙන අසම්මොහං දීපෙති. පටිච්ඡේදා හි අත්තනා සුතස්ස පකාරවිසෙසා ඵවන්ති ඉධ ආයස්මතා ආනන්දෙන පච්චාමට්ඨා, තෙනස්ස අසම්මොහො දීපිතො හොති. න හි සම්මුල්ලො නානප්පකාරපට්ඨෙධසමත්ථො හොති, පච්චයාකාරවසෙන නානප්පකාරා දුප්පට්ච්ඡේදා ව සුත්තන්තාති දීපිතන්ති. සුතන්තිවචනෙන සුතස්ස අසම්මොහං දීපෙති, සුතාකාරස්ස යථාචතො දස්සියමානත්තා. යස්ස හි සුතං සම්මුට්ඨං හොති, න සො කාලන්තරෙ මයා සුතන්ති පටිජානාති. ඉච්චස්ස අසම්මොහෙන පඤ්ඤාසිද්ධි, සම්මොහාභාවෙන පඤ්ඤාය ඵව වා සවනකාලසම්භූතාය තදුත්තරිකාලපඤ්ඤාසිද්ධි, තථා අසම්මොසෙන සතිසිද්ධි. තත්ථ පඤ්ඤාපුබ්බභිගමාය සතියා බ්‍යඤ්ජනාවධාරණසමත්ථතා. බ්‍යඤ්ජනානඤ්ඤි පටිච්ඡේදකිංචො ආකාරො නාතිගම්හිරො, යථාසුතං ධාරණමෙව තත්ථ කරණියන්ති සතියා බ්‍යාපාරො අධිකො, පඤ්ඤා තත්ථ ගුණිභූතා හොති පඤ්ඤාය පුබ්බභිගමාති කත්වා. සතිපුබ්බභිගමාය පඤ්ඤාය අත්ථප්පට්ඨෙධසමත්ථතා. අත්ථස්ස හි පටිච්ඡේදකිංචො ආකාරො ගම්හිරොති පඤ්ඤාය බ්‍යාපාරො අධිකො, සති තත්ථ ගුණිභූතායෙවාති සතියා පුබ්බභිගමායාති කත්වා. තදුභයසමත්ථතායොගෙන අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නස්ස ධම්මකොසස්ස අනුපාලනසමත්ථතාය ධම්මභණ්ඩාගාරිකත්තසිද්ධි.

අපරො නයො – ඵවන්තිවචනෙන යොනිසොමනසිකාරං දීපෙති, තෙන ව චූච්චමානානං ආකාරනිදස්සනාවධාරණත්ථානං උපරි චක්ඛමානානං නානප්පකාරප්පට්ඨෙධජොතකානං අවිපරිතසිද්ධි ධම්මවිසයත්තා. න හි අයොනිසො මනසිකරොතො නානප්පකාරප්පට්ඨෙධො සම්භවති. සුතන්තිවචනෙන අවික්ඛෙපං දීපෙති, “පඨමබ්බොධිසුත්තං කත්ථ භාසිත”න්තිආදිපුච්ඡාවසෙන පකරණපත්තස්ස චක්ඛමානස්ස සුත්තස්ස සවනං සමාධානමත්තරෙන න සම්භවති වික්ඛිත්තචිත්තස්ස සවනාභාවතො. තථා හි වික්ඛිත්තචිත්තො පුග්ගලො සබ්බසම්පත්තියා චූච්චමානොපි “න මයා සුතං, පුත භණ්ඨා”ති භණ්ඨි. යොනිසොමනසිකාරෙන චෙත්ථ අත්තසම්මාපණ්ඩං පුබ්බෙ ව කතපුඤ්ඤතං.

සාධෙති සම්මා අප්පණ්ණිතත්තස්ස පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤස්ස වා තදභාවතො.
 අවික්ඛෙපෙන සද්ධම්මස්සවනං සප්පුරිසුපනිස්සයස්සද්ව සාධෙති අස්සුතවතො
 සප්පුරිසුපනිස්සයවිරහිතස්ස ව තදභාවතො. න හි වික්ඛිත්තො සොතුං සක්කොති, න
 ව සප්පුරිසෙ අනුපනිස්සයමානස්ස සවනං අත්ථිති.

අපරො නයො – ‘‘යස්ස චිත්තසන්තානස්ස නානප්පකාරප්පවත්තියා
 නානත්ථංඤ්ජනග්ගණං හොති, තස්ස නානාකාරනිද්දෙසො’’ති චුත්තං. යස්මා
 ව සො භගවතො වචනස්ස අත්ථංඤ්ජනප්පහෙදපරිච්ඡේදවසෙන
 සකලසාසනසම්පත්තිඔගාහනෙන නිරවසෙසං පරහිතපාරිපූරිකරණභූතො එවං
 හද්දකො ආකාරො න සම්මා අප්පණ්ණිතත්තස්ස පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤස්ස වා හොති.
 තස්මා එවන්ති ඉමිනා හද්දකෙන ආකාරෙන පච්ඡිමචක්කද්වයසම්පත්තිමත්තතො
 දීපෙති, සුතන්ති සවනයොගෙන පුරිමචක්කද්වයසම්පත්තිං. න හි අප්පතිරූපෙ
 දෙසෙ වසතො සප්පුරිසුපනිස්සයවිරහිතස්ස ව සවනං අත්ථි. ඉච්චස්ස
 පච්ඡිමචක්කද්වයසිද්ධියා ආසයසුද්ධි සිද්ධා හොති. සම්මා පණ්ණිතචිත්තො පුබ්බෙ
 ව කතපුඤ්ඤො විසුද්ධාසයො හොති තදසුද්ධිභෙතුනං කිලෙසානං දුරිභාවතො. තථා
 හි චුත්තං ‘‘සම්මා පණ්ණිතං චිත්තං, සෙය්‍යසො නං තතො කරෙ’’ති (ධ. ප. 43)
 ‘‘කතපුඤ්ඤොසි ත්වං, ආනන්ද, පධානමනුයුඤ්ජ, බිජ්ජං හොතිසි අනාසවො’’ති (දී.
 නි. 2.207) ව. පුරිමචක්කද්වයසිද්ධියා පයොගසුද්ධි. පතිරූපදෙසවාසෙන හි
 සප්පුරිසුපනිස්සයෙන ව සාධුනං දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනෙන පරිසුද්ධප්පයොගො
 හොති. තාය ව ආසයසුද්ධියා අධිගමත්තිසිද්ධි, පුබ්බෙයෙව
 තණ්හාදිට්ඨිසංකිලෙසානං විසොධිතත්තා පයොගසුද්ධියා ආගමත්තිසිද්ධි.
 සුපරිසුද්ධකායවච්ඡයොගො හි විජ්ජිසාරාභාවතො අවික්ඛිත්තචිත්තො පරියත්තියං
 විසාරදො හොති. ඉති පයොගාසයසුද්ධස්ස ආගමාධිගමසම්පත්තස්ස වචනං
 අරුණුග්ගමනං විය සුරියස්ස උදයතො යොනිසොමනසිකාරො විය ව
 කුසලකම්මස්ස අරහති භගවතො වචනස්ස පුබ්බඤ්ඤමං භවිතුන්ති යානෙ නිදානං
 යපෙන්නො එවං මෙ සුතන්තිආදිමාහ.

අපරො නයො – එවන්ති ඉමිනා පුබ්බෙ චුත්තනායෙනෙව
 නානප්පකාරප්පට්ඨෙධදීපකෙන වචනෙන අත්තතො
 අත්ථපටිභානපටිසම්භිදාසම්පත්තිසබ්භාවං දීපෙති. සුතන්ති ඉමිනා
 එවංසද්දසන්නිධානතො චක්ඛමානාපෙක්ඛාය වා සොතබ්බභෙදප්පට්ඨෙධදීපකෙන
 ධම්මනිරුත්තිපටිසම්භිදාසම්පත්තිසබ්භාවං දීපෙති. එවන්ති ව ඉදං චුත්තනායෙනෙව
 යොනිසොමනසිකාරදීපකවචනං භාසමානො ‘‘එතෙ ධම්මා මයා මනසානුපෙක්ඛිතා
 දිට්ඨියා සුජ්ජට්ඨිදා’’ති දීපෙති. පරියත්තිධම්මො හි ‘‘ඉධ සීලං කථිතං, ඉධ සමාධි,
 ඉධ පඤ්ඤා, එත්තකා එත්ථ අනුසන්ධියො’’තිආදිනා නයෙන මනසා
 අනුපෙක්ඛිතො අනුස්සවාකාරපරිචිතක්කසහිතාය ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තිභූතාය
 ඤාතපරිඤ්ඤාසඬාතාය වා දිට්ඨියා තත්ථ තත්ථ චුත්තරූපාරූපධම්මෙ ‘‘ඉති රූපං,
 එත්තකං රූප’’න්තිආදිනා නයෙන සුට්ඨු වචන්ථපෙත්වා පටිවිද්ධො අත්තතො ව
 පරෙසස්සද්ව හිතසුඛාවහො හොතිති. සුතන්ති ඉදං සවනයොගදීපකවචනං භාසමානො
 ‘‘බහු මයා ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා’’ති දීපෙති. සොතාවධානප්පට්ඨිදා හි

පරියත්තිධම්මස්ස සවනධාරණපරිවයා. තදුහයෙනපි ධම්මස්ස ස්වාක්ඛාතභාවෙන,
අත්ථබ්බාඤ්ජනපාරිපුරිං දීපෙන්තො සවනෙ ආදරං ජනෙති.
අත්ථබ්බාඤ්ජනපරිපුණ්ණඤ්භි ධම්මං ආදරෙන අස්සුණන්තො මහතා හිතා
පරිබාහිරො හොතීති ආදරං ජනෙත්වා සක්කවචං ධම්මො සොතබ්බො.

“එවං මෙ සුත” න්ති ඉමිනා පන සකලෙන වචනෙන ආයස්මා ආනන්දො
තථාගතප්පවෙදිතං ධම්මං අත්තනො අදහන්තො අසප්පුරිසභූමිං අතික්කමති,
සාවකත්තං පටිජානන්තො සප්පුරිසභූමිං ඔක්කමති. තථා අසද්ධම්මා විත්තං
වුට්ඨාපෙති, සද්ධම්මෙ විත්තං පතිට්ඨාපෙති. “කෙවලං සුතමෙවෙනං මයා, තස්සෙව
පන භගවතො වචන” න්ති දීපෙන්තො අත්තානං පරිමොචෙති, සත්ථාරං අපදිසති,
ජිනවචනං අප්පෙති, ධම්මනෙත්තිං පතිට්ඨාපෙති.

අපිව “එවං මෙ සුත” න්ති අත්තනා උප්පාදිතභාවං අප්පටිජානන්තො
පුරිමස්සවනං විවරන්තො “සම්මුඛා පටිග්ගහිතමිදං මයා තස්ස භගවතො
චතුරෙසාරජ්ජවිසාරදස්ස දසබලධරස්ස ආසහට්ඨානට්ඨායිනො සිහනාදනාදිනො
සබ්බසත්තුත්තමස්ස ධම්මිස්සරස්ස ධම්මරාජස්ස ධම්මාධිපතිනො ධම්මදීපස්ස
ධම්මසරණස්ස සද්ධම්මවරචක්කවත්තිනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස, න එත්ථ අත්ථෙ වා
ධම්මෙ වා පදෙ වා බ්බාඤ්ජනෙ වා කඬ්ඛා වා විමති වා කත්තබ්බා” ති
සබ්බදෙවමනුස්සානං ඉමස්මිං ධම්මෙ අස්සද්ධියං විනාසෙති, සද්ධාසම්පදං
උප්පාදෙති. තෙනෙනං වුච්චති –

“විනාසයති අස්සද්ධං, සද්ධං වඬ්චෙති සාසනෙ;
එවං මෙ සුතම්චිචෙවං, වදං ගොතමසාවකො” ති.

එකන්ති ගණනපරිච්ඡෙදනිද්දෙසො. අයඤ්භි එකසද්දො
අඤ්ඤසෙට්ඨාසභායසඬ්ඛ්‍යාදීසු දිස්සති. තථා හි අයං “සස්සනො අත්තා ව ලොකො
ව, ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤන්ති ඉත්ථෙකෙ අභිවදන්ති” තිආදීසු (ම. නි. 3.27;
උදා. 55) අඤ්ඤෙ දිස්සති. “වෙනසො එකොදිභාව” න්තිආදීසු (පාරා. 11; දී. නි.
1.228) සෙට්ඨෙ. “එකො වූපකට්ඨො” තිආදීසු (වුළුව. 445; දී. නි. 1.405)
අසභායෙ. “එකොව බො, හික්ඛෙව, බණ්ණා ව සමයො ව
බ්‍රහ්මවරියවාසායා” තිආදීසු (අ. නි. 8.29) සඬ්ඛ්‍යායං, ඉධාපි සඬ්ඛ්‍යායමෙව
දට්ඨබ්බො. තෙන වුත්තං – “එකන්ති ගණනපරිච්ඡෙදනිද්දෙසො” ති.

සමයන්ති පරිච්ඡින්නනිද්දෙසො. එකං සමයන්ති අනියමිතපරිදීපනං. තත්ථ
සමයසද්දො –

“සමවායෙ බණ්ණ කාලෙ, සමුහෙ හෙතුදිට්ඨිසු;
පටිලාහෙ පභානෙ ව, පටිච්චෙධෙ ව දිස්සති”.

තථා හිස්ස “අප්පෙව නාම ස්වෙපි උපසඬ්ඛකමෙය්‍යාම කාලඤ්ච සමයඤ්ච
උපාදායා” ති එවමාදීසු (දී. නි. 1.447) සමවායො අත්ථො, යුත්තකාලඤ්ච

පව්වයසාමග්ගිඤ්ච ලභිත්වාති හි අධිප්පායො, තස්මා පව්වයසමවායොති වෙදිතබ්බො. “එකොව බො, හික්ඛවෙ, බණො ව සමයො ව බ්‍රහ්මවරියවාසායා”තිආදීසු (අ. නි. 8.29) බණො, ඔකාසොති අත්ථො. තථාගතූප්පාදාදිකො හි මග්ගබ්‍රහ්මවරියස්ස ඔකාසො තප්පව්වයප්පට්ඨාහහෙතුත්තා, බණො එව ව සමයො, යො බණොති ව සමයොති ව වුච්චති, සො එකො යෙවාති හි අත්ථො. “උණ්හසමයො පරිලාභසමයො”තිආදීසු (පාචි. 358) කාලො. “මහාසමයො පවනස්මි”න්තිආදීසු (දී. නි. 2.332) සමුහො. මහාසමයොති හි හික්ඛුනං දෙවතානාද්ච මහාසන්තිපාතොති අත්ථො. “සමයොපි බො තෙ, හද්දාලි, අප්පට්ඨිද්ධො අහොසි, හගවා බො සාවත්ථියං විහරති, හගවාපි මං ඡානිස්සති ‘හද්දාලි නාම හික්ඛු සත්ථුසාසනෙ සික්ඛාය න පරිපුරකාරී’ති, අයමපි බො තෙ, හද්දාලි, සමයො අප්පට්ඨිද්ධො අහොසි”තිආදීසු (ම. නි. 2.135) හෙතු. සික්ඛාපදස්ස කාරණාද්භි ඉධ සමයොති අධිප්පෙනං. “තෙන බො පන සමයෙන උග්ගාහමානො පරිබ්බාජකො සමණමුණ්ඩිකාපුත්තො සමයප්පවාදකො තින්දුකාවීරො එකසාලකො මල්ලිකාය ආරාමෙ පට්ඨසති”තිආදීසු (ම. නි. 2.260) දිට්ඨි. තත්ථ හි නිසින්නා තිත්ථියා අත්තනො අත්තනො දිට්ඨිසඬ්ඛාතං සමයං පවදන්තීති සො පරිබ්බාජකාරාමො “සමයප්පවාදකො”ති වුච්චති.

“දිට්ඨෙ ධම්මෙ ව යො අත්ථො, යො චත්ථො සම්පරායිකො; අත්ථාහිසමයා ධීරො, පණ්ඩිතොති පවුච්චති”ති. (සං. නි. 1.129) –

ආදීසු පට්ඨාහො. අත්ථාහිසමයාති හි අත්ථස්ස අධිගමාති අත්ථො. “සම්මා මානාහිසමයා අන්තමකාසි දුක්ඛස්සා”තිආදීසු (ම. නි. 1.28) පහානං. අධිකරණං සමයං වූපසමනං අපගමොති අහිසමයො පහානං. “දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨො සඬ්ඛනට්ඨො සන්තාපට්ඨො විපරිණාමට්ඨො අහිසමයට්ඨො”තිආදීසු (පටි. ම. 2.8) පට්ඨෙධො. පට්ඨෙධොති හි අහිසමෙතබ්බතො අහිසමයො, අහිසමයොව අත්ථො අහිසමයට්ඨොති පීළනාදීනි අහිසමෙතබ්බහාවෙන එකිභාවං උපනෙත්වා වුත්තාති, අහිසමයස්ස වා පට්ඨෙධස්ස විසයභූතො අත්ථො අහිසමයට්ඨොති තානෙව තථා එකන්තෙන වුත්තාති. තත්ථ පීළනං දුක්ඛසච්චස්ස තංසමඬ්ඛිතො හිංසනං අවිජ්ජාරිකතාකරණං. සන්තාපො දුක්ඛදුක්ඛතාදිවසෙන සන්තප්පනං පරිදහනං.

එත්ථ ව සහකාරිකාරණසන්තිජ්ඣං සමෙති සමවෙතීති සමවායො සමයො. සමෙති සමාගච්ඡති එත්ථ මග්ගබ්‍රහ්මවරියං තදාධාරපුග්ගලෙහීති බණො සමයො. සමෙති එත්ථ එතෙන වා සංගච්ඡති සත්තො සභාවධම්මො වා උප්පාදාදීහි සහජාතාදීහි වාති කාලො සමයො. ධම්මප්පවත්තිමත්තතාය අත්ථතො අභූතොපි හි කාලො ධම්මප්පවත්තියා අධිකරණං කරණං විය ව කප්පනාමත්තසිද්ධොනානුරූපෙන වොහරියතීති. සමං, සහ වා අවයවානං අයනං පවත්ති අවට්ඨානන්ති සමුහො සමයො යථා සමුදායොති. අවයවසභාවට්ඨානමෙව හි සමුහො. අවසෙසපව්වයානං සමාගමෙ සති එති ඵලමෙතස්මා උප්පජ්ජති පවත්තතීති සමයො හෙතු යථා සමුදයොති. සමෙති සංයොජනභාවතො සම්බන්ධො එති අත්තනො විසයෙ පවත්තති, දල්භග්ගහණභාවතො වා සංයුත්තා අයන්ති පවත්තන්ති

සත්තා යථාභිනිවෙසං එතෙනාති සමයො දිට්ඨි. දිට්ඨිසංයොජනෙන හි සත්තා අතිවිය ඛජ්ඣන්තිති. සමිති සඬගති සමොධානන්ති සමයො පටිලාභො. සමයනං උපසමයනං අපගමොති සමයො පහානං. සමුච්ඡේදප්පහානභාවතො පන අධිකො සමයොති අභිසමයො යථා අභිධම්මොති. අභිමුඛං ඤාණෙන සම්මා එතඛිඛො අභිසමෙතඛිඛොති අභිසමයො, ධම්මානං අවිපරිතසභාවො. අභිමුඛභාවෙන සම්මා එති ගච්ඡති බුජ්ඣන්ති අභිසමයො, ධම්මානං යථාභූතසභාවාවඛොධො. එවං තස්මිං තස්මිං අත්තෙප සමයසද්දස්ස පවත්ති වෙදිතඛිඛො.

සමයසද්දස්ස අත්ථුද්ධාරෙ අභිසමයසද්දස්ස ගහණෙ කාරණං චුත්තනයෙනෙව වෙදිතඛිඛං. ඉධ පනස්ස කාලො අත්තො සමවායාදීනං අසම්භවතො. දෙසදෙසකපරිසා විය හි දෙසනාය නිදානභාවෙ කාලො එව ඉච්ඡිතඛිඛොති. යස්මා පනෙත්ථ සමයොති කාලො අධිප්පෙතො, තස්මා සංවච්ඡරාඋතුමාසද්ධමාසරත්තිදිවසපුඛිඛණ්හමජ්ඣන්තිකසායන්හපයමයාම-මජ්ඣිමයාමපච්ඡිමයාමමුහුත්තාදීසු කාලභෙදභූතෙසු සමයෙසු එකං සමයන්ති දීපෙති.

කස්මා පනෙත්ථ අනියමිතවසෙනෙව කාලො නිද්දිට්ඨො, න උතුසංවච්ඡරාදිවසෙන නියමෙත්වා නිද්දිට්ඨොති වෙ? කිඤ්චාපි එතෙසු සංවච්ඡරාදීසු සමයෙසු යං යං සුත්තං යස්මිං යස්මිං සංවච්ඡරෙ උතුමිහි මාසෙ පක්ඛෙ රත්තිභාගෙ දිවසභාගෙ වා චුත්තං, සඛ්ඛමිපි තං ථෙරස්ස සුවිදිතං සුවචත්ථාපිතං පඤ්ඤාය. යස්මා පන “එවං මෙ සුත්තං අසුකසංවච්ඡරෙ අසුකඋතුමිහි අසුකමාසෙ අසුකපක්ඛෙ අසුකරත්තිභාගෙ අසුකදිවසභාගෙ වා”ති එවං චුත්තෙ න සක්කා සුඛෙන ධාරෙතුං වා උද්දිසිතුං වා උද්දිසාපෙතුං වා, බහු ව චත්තඛිඛං හොති, තස්මා එකෙනෙව පදෙන තමත්ථං සමොධානෙත්වා “එකං සමය”න්ති ආහ.

යෙ වා ඉමෙ ගඛිභොක්කන්තිසමයො ජාතිසමයො සංවෙගසමයො අභිනික්ඛමනසමයො දුක්ඛරකාරිකසමයො මාරවිජයසමයො අභිසම්බොධිසමයො දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරසමයො දෙසනාසමයො පරිනිබ්බානසමයොති එවමාදයො භගවතො දෙවමනුස්සෙසු අතිවිය පකාසා අනෙකකාලප්පභෙදා එව සමයා, තෙසු සමයෙසු දෙසනාසමයසඬිඛාතං එකං සමයන්ති දීපෙති. යො වායං ඤාණකරුණාකිව්වසමයෙසු කරුණාකිව්වසමයො, අත්තභිතපරභිතප්පට්ඨන්තිසමයෙසු පරභිතප්පට්ඨන්තිසමයො, සන්තිපතිතානං කරණියද්වයසමයෙසු ධම්මකථාසමයො, දෙසනාපට්ඨන්තිසමයෙසු දෙසනාසමයො, තෙසු සමයෙසු අඤ්ඤතරසමයං සන්ධාය “එකං සමය”න්ති ආහ.

කස්මා පනෙත්ථ යථා අභිධම්මෙ “යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති”ති (ධ. ස. 1) ව ඉතො අඤ්ඤෙසු සුත්තපදෙසු “යස්මිං සමයෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි”ති (අ. නි. 4.200) ව භූමිමච්චනෙන නිද්දෙසො කතො, විනයෙ ව “තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා”ති (පාරා. 1) කරණවචනෙන නිද්දෙසො කතො, තථා අකත්වා “එකං සමය”න්ති

අවිචන්තසංයෝගත්තො උපයෝගවචනෙන නිද්දෙසො කතොති? තත්ථ තථා, ඉධ ව අඤ්ඤාං අත්ථසම්භවතො. තත්ථ හි අභිධම්මෙ ඉතො අඤ්ඤෙසු ව සුත්තන්තෙසු ආධාරවිසයසඬ්ඛාතො අධිකරණත්ථො කිරියාය කිරියන්තරලක්ඛණසඬ්ඛාතො භාවෙනභාවලක්ඛණත්ථො ව සම්භවතීති. අධිකරණඤ්ඤි කාලත්ථො සමුහත්ථො ව සමයො තත්ථ චුත්තානං එස්සාදිධම්මානං, තථා කාලො සභාවධම්මප්පවත්තිමත්තතාය පරමත්ථතො අවිජ්ජමානොපි ආධාරභාවෙන පඤ්ඤාතො තඬ්ඛණප්පවත්තානං තතො පුබ්බෙ පරතො ව අභාවතො යථා “පුබ්බණ්ඨෙ ජාතො සායන්තෙ ජාතො” තිආදීසු. සමුහොතිපි අවයවවිනිමුත්තො පරමත්ථතො අවිජ්ජමානොපි කප්පනාමත්තසිද්ධෙන රූපෙන අවයවානං ආධාරභාවෙන පඤ්ඤාපියති, යථා “රුක්ඛෙ සාඛා, යවො යවරාසිමිහි සමුට්ඨිතො” තිආදීසු. යස්මිං කාලෙ ධම්මපුඤ්ජෙ ව කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති, තස්මිංයෙව කාලෙ ධම්මපුඤ්ජෙ ව එස්සාදයොපි හොන්තීති අයඤ්ඤි තත්ථ අත්ථො. තථා ඛණසමවායහෙතුසඬ්ඛාතස්ස සමයස්ස භාවෙන තත්ථ චුත්තානං එස්සාදිධම්මානං භාවො ලක්ඛියති. යථා හි “ගාවිසු දුස්භමානාසු ගතො, දුද්ධාසු ආගතො” ති එත්ථ ගාවීනං දොහනකිරියාය ගමනකිරියා ලක්ඛියති, එවං ඉධාපි යස්මිං සමයෙති චුත්තෙ ව පදත්ථස්ස සත්තාවිරභාභාවතො සතීති අයමත්ථො විඤ්ඤායමානො එව හොතීති සමයස්ස සත්තාකිරියාය චිත්තස්ස උප්පාදකිරියා එස්සාදීනං භවනකිරියා ව ලක්ඛියති. තථා යස්මිං සමයෙ යස්මිං නවමෙ ඛණෙ යස්මිං යොනිසොමනසිකාරාදිහෙතුමිහි පච්චයසමවායෙ වා සති කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති, තස්මිං සමයෙ ඛණෙ හෙතුමිහි පච්චයසමවායෙ ව එස්සාදයොපි හොන්තීති. තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං භූමිමවචනෙන නිද්දෙසො කතො.

විනයෙ ව “අන්තෙන වසති, අප්ඤ්ඤෙන වසති” තිආදීසු විය හෙතුඅත්ථො, “ඵරසුනා ඡින්දති, කුදාලෙන ඛණති” තිආදීසු විය කරණත්ථො ව සම්භවති. යො හි සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමයො ධම්මසෙනාපතිආදීහිපි දුබ්බිඤ්ඤෙයො, තෙන සමයෙන කරණභූතෙන හෙතුභූතෙන ව විතික්කමං සුත්වා භික්ඛුසඬ්ඛං සන්නිපාතාපෙත්වා ඔතිණ්ණවත්ථුකං පුග්ගලං පටිපුච්ඡිත්වා විගරහිත්වා ව තං තං වත්ථුං ඔතිණ්ණසමයසඬ්ඛාතං කාලං අනතික්කමිත්වා සික්ඛාපදානි පඤ්ඤාපෙන්නො තතියපාරාජිකාදීනං විය සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා හෙතුං අපෙක්ඛමානො තත්ථ තත්ථ විහාසි, තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං විනයෙ කරණවචනෙන නිද්දෙසො කතො.

ඉධ පන අඤ්ඤස්මිඤ්ච එවංජාතිකෙ අවිචන්තසංයෝගත්ථො සම්භවති. යස්මිඤ්ඤි සමයෙ සහ සමුට්ඨානහෙතුනා ඉදං උදානං උප්පන්නං, අවිචන්තමෙව තං සමයං අරියවිහාරපුබ්බභිගමාය ධම්මපච්චවෙක්ඛණාය භගවා විහාසි, තස්මා “මාසං අප්ඤ්ඤාති” තිආදීසු විය උපයෝගත්ථජොතනත්ථං ඉධ උපයෝගවචනෙන නිද්දෙසො කතො. තෙනෙතං වුවවති –

“තං තං අත්ථමපෙක්ඛිත්වා, භූමිමෙන කරණෙන ව;

අඤ්ඤත්‍ව සමයො චුත්තො, උපයොගෙන සො ඉධා”ති.

පොරාණා පන වණ්ණයන්ති – “යස්මිං සමයෙ”ති වා “තෙන සමයෙනා”ති වා “එකං සමය”න්ති වා අභිලාපමත්තභෙදො එස නිද්දෙසො, සබ්බත්ථ භූමිමමෙව අත්ථොති. තස්මා “එකං සමය”න්ති චුත්තෙපි එකස්මිං සමයෙති අත්ථො වෙදිතබ්බො.

භගවාති ගරු. ගරුඤ්ඤි ලොකෙ “භගවා”ති වදන්ති. අයඤ්ච සබ්බගුණවිසිට්ඨතාය සබ්බසත්තානං ගරු, තස්මා භගවාති වෙදිතබ්බො. පොරාණෙහිපි චුත්තං –

“භගවාති වචනං සෙට්ඨං, භගවාති වචනමුත්තමං;
ගරු ගාරවයුත්තො සො, භගවා තෙන චූච්චති”ති.

තත්ථ සෙට්ඨවාචකවචනං සෙට්ඨන්ති චුත්තං සෙට්ඨගුණසභවරණතො. අථ වා චූච්චතීති වචනං, අත්ථො. භගවාති වචනං සෙට්ඨන්ති භගවාති ඉමිනා වචනෙන වචනියො යො අත්ථො, සො සෙට්ඨොති අත්ථො. භගවාති වචනමුත්තමන්ති එත්ථාපි චුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. ගාරවයුත්තොති ගරුභාවයුත්තො ගරුගුණයොගතො විසෙසගරුකරණාරභතාය වා ගාරවයුත්තො. එවං ගුණවිසිට්ඨසත්තුත්තමගරුගාරවාධිවචනං භගවාති ඉදං වචනන්ති වෙදිතබ්බං. අපිච

—

“භගී භජී භාගී විභත්තවා ඉති,
අකාසි භග්ගන්ති ගරුති භාග්‍යවා;
බහුහි ඤායෙහි සුභාවිතත්තතො,
භවත්තගො සො භගවාති චූච්චති”ති. —

නිද්දෙසෙ (මහානි. 84) ආගතනයෙන —

“භාග්‍යවා භග්ගවා යුත්තො, භගෙහි ච විභත්තවා;
භත්තවා චන්තගමනො, භවෙසු භගවා තතො”ති. —

ඉමාය ගාථාය ව වසෙන භගවාති පදස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො. සො පනායං අත්ථො සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.142) චුත්තො, තස්මා තත්ථ චුත්තනයෙනෙව විවරිතබ්බො.

අපිච භාගෙ වනි, භගෙ වා වමීති භගවා. තථාගතො හි දානසීලාදිපාරමිධම්මෙ ඤානවිමොක්ඛාදිඋත්තරිමනුස්සධම්මෙ වනි භජී සෙවි බහුලමකාසි, තස්මා භගවා. අථ වා තෙයෙව “වෙනෙයාසත්තසත්තානෙසු කථං නු බො උප්පජ්ජෙය්‍යු”න්ති වනි අභිපත්ථයිති භගවා. අථ වා භගසඬ්ඛාතං ඉස්සරියං යසඤ්ච වමී උග්ගිරි බෙළුපිණ්ඩං විය අනපෙක්ඛො ඡඩ්ඞයිති භගවා. තථා හි තථාගතො භත්ථගතං

වක්කවත්තිසිරිං දෙවලොකාධිපව්වසදිසං වාතුද්දිපිස්සරියං,
 වක්කවත්තිසම්පත්තිසන්තිස්සයඤ්ච සත්තරතනසමුප්පලං යසං තිණායපි
 අමඤ්ඤමානො නිරපෙක්ඛො පභාය අභිනික්ඛමිත්වා සම්මාසම්බොධිං
 අභිසම්බුද්ධො, තස්මා ඉමෙ සිරිආදිකෙ භගෙ වමීති භගවා. අථ වා භානි නාම
 නක්ඛත්තානි, තෙහි සමං ගච්ඡන්ති පවත්තන්තිති භගා.
 සිනෙරුයුගන්ධරඋත්තරකුරුහිමවන්තාදිභාජනලොකවිසෙසසන්තිස්සයසොභා
 කප්පට්ඨිතිභාවතො, තෙපි භගෙ වමි, තන්තිවාසිසත්තවාසසමතික්කමනතො
 තප්පට්ඨද්ධජන්දරාගප්පභානෙන පජහීති. එවමිපි භගෙ වමීති භගවාති එවමාදිනා
 නයෙන භගවාති පදස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො.

එත්තාවතා චෙත්ථ එවං මෙ සුතන්ති වචනෙන යථාසුතං ධම්මං සවනවසෙන
 භාසන්තො භගවතො ධම්මසරීරං පච්චක්ඛං කරොති, තෙන “නශ්ඨං
 අතික්කන්තසත්ථුකං පාවචනං, අයං වො සත්ථා”ති සත්ථු අදස්සනෙන
 උක්කණ්ඨිතං ජනං සමස්සාසෙති. චුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා “යො ඛො, ආනන්ද,
 මයා ධම්මො ව චිත්තයො ව දෙසිතො පඤ්ඤත්තො, සො වො මමච්චයෙන
 සත්ථා”ති (දී. නි. 2.216; මි. ප. 4.1.1). එකං සමයං භගවාති වචනෙන තස්මිං
 සමයෙ භගවතො අවිජ්ජමානභාවං දස්සෙන්තො රූපකායපරිනිබ්බානං සාධෙති,
 තෙන “එවංවිධස්ස නාම ධම්මස්ස දෙසෙනා දසබ්බලධරො
 වජිරසඬ්ඝාතසමානකායො සොපි භගවා පරිනිබ්බුතො, කෙනඤ්ඤෙන ජීවිතෙ ආසා
 ජනෙතබ්බා”ති ජීවිතමදමත්තං ජනං සංවෙජෙති, සද්ධම්මෙ වස්ස උස්සාහං ජනෙති.

එවන්ති ව භණන්තො දෙසනාසම්පත්තිං නිද්දිසති, වක්ඛමානස්ස
 සකලසුත්තස්ස එවන්ති නිදස්සනතො. මෙ සුතන්ති සාවකසම්පත්තිං
 සවනසම්පත්තිඤ්ච නිද්දිසති, පටිසම්භිදාපත්තෙන පඤ්චස්ස යානෙසු භගවතා
 එතදග්ගෙ යපිතෙන ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන සුතභාවදීපනතො “තඤ්ච ඛො මයාව
 සුතං, න අනුස්සුතිකං, න පරම්පරාහත”න්ති ඉමස්ස වත්ථස්ස දීපනතො. එකං
 සමයන්ති කාලසම්පත්තිං නිද්දිසති භගවතො උරුවෙලායං විහරණසමයභාවෙන
 බුද්ධුප්පාදප්පටිමණ්ඩිතභාවදීපනතො. බුද්ධුප්පාදපරමා හි කාලසම්පදා. භගවාති
 දෙසකසම්පත්තිං නිද්දිසති ගුණවිසිට්ඨසත්තුත්තමගරුභාවදීපනතො.

උරුවෙලායන්ති මහාවෙලායං, මහන්තෙ වාලුකාරාසිම්භීති අත්ථො. අථ වා
 උරුති වාලුකා වුව්චති, වෙලාති මරියාදා. වෙලාතික්කමනහෙතු ආහතා උරු
 උරුවෙලාති එවම්පෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

අතීතෙ කිර අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ දසසහස්සතාපසා තස්මිං පදෙසෙ විහරන්තා
 “කායකම්මච්චිකම්මානි පරෙසම්පි පාකටානි හොන්ති, මනොකම්මං පන අපාකටං.
 තස්මා යො මිච්ඡාචිතක්කං චිතක්කෙති, සො අත්තනාව අත්තානං වොදෙන්වා
 පත්තපුට්ඨෙත වාලුකං ආහරිත්වා ඉමස්මිං යානෙ ආකිරතු, ඉදමස්ස දණ්ඩකම්ම”න්ති
 කතිකවත්තං කත්වා තතො පටියාය යො තාදිසං චිතක්කං චිතක්කෙති, සො තත්ථ
 පත්තපුට්ඨෙත වාලුකං ආහරිත්වා ආකිරති. එවං තත්ථ අනුක්කමෙන මහාවාලුකාරාසි

ජාතො, තතො නං පච්ඡිමා ජනතා පරික්ඛිපිත්වා චෙතියට්ඨානමකාසි. තං සන්ධාය චුත්තං – “උරුවෙලායන්ති මහාවෙලායං, මහත්තෙ වාලුකාරාසිමිහීති අත්ථො දට්ඨබ්බො”ති.

විහරතීති අවිසෙසෙන ඉරියාපට්ඨබ්බවුත්මඅරියවිහාරෙසු අඤ්ඤතරවිහාරසමඛිගිතාපරිදීපනං. ඉධ පන යානනිසජ්ජාගමනසයනජ්ජහෙදෙසු ඉරියාපට්ඨ ආසනසඛිධාතඉරියාපට්ඨසමායොගපරිදීපනං අරියවිහාරසමඛිගිතාපරිදීපනඤ්චාති වෙදිතබ්බං. තත්ථ යස්මා එකං ඉරියාපට්ඨාධනං අඤ්ඤෙන ඉරියාපට්ඨන විච්ඡිත්තදිත්වා අපරිපතන්තං අත්තභාවං හරති පචත්තෙනි, තස්මා විහරතීති පදස්ස ඉරියාපට්ඨවිහාරවසෙනෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. යස්මා පන භගවා දිබ්බවිහාරාදිහි සත්තානං විවිධං හිතං හරති උපහරති උපනෙති උජ්ජාදෙනි, තස්මා තෙසමිපි වසෙන විවිධං හරතීති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

නජ්ජාති නදති සන්දතීති නදී, තස්සා නජ්ජා, නදියා නින්තගායාති අත්ථො. නෙරඤ්ජරායාති නෙලං ජලමස්සාති “නෙලඤ්ජලායා”ති වත්තබ්බෙ ලකාරස්ස රකාරං කත්වා “නෙරඤ්ජරායා”ති චුත්තං, කද්දමසෙවාලපණකාදිදොසරහිතසලිලායාති අත්ථො. කෙචි “නීලජලායාති වත්තබ්බෙ නෙරඤ්ජරායාති චුත්ත”න්ති වදන්ති. නාමමෙව වා එතං එතිස්සා නදියාති වෙදිතබ්බං. තස්සා නදියා තීරෙ යත්ථ භගවා විහාසි, තං දස්සෙතුං “බොධිරුක්ඛමුලෙ”ති චුත්තං. තත්ථ “බොධි වුව්චති වතුසු මග්ගෙසු ඤාණං”න්ති එත්ථ (චූළති. බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 121) මග්ගඤාණං බොධිති චුත්තං. “පජ්ජොති බොධිං වරහුරිමෙධසො”ති එත්ථ (දී. නි. 3.217) සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං. තද්දහයමිපි බොධිං භගවා එත්ථ පත්තොති රුක්ඛොපි බොධිරුක්ඛොත්ථෙව නාමං ලභි. අථ වා සත්ත බොජ්ඣංසගෙ බුජ්ඣති භගවා බොධි, තෙන බුජ්ඣන්තෙන සන්තිස්සිතත්තා සො රුක්ඛොපි බොධිරුක්ඛොති නාමං ලභි, තස්ස බොධිරුක්ඛස්ස. මූලෙති සමීපෙ. අයඤ්ඤි මූලසද්දො “මූලාති උද්ධරෙයා අත්තමසො උසිරනාළමත්තානිපි”තිආදීසු (අ. නි. 4.195) මූලමූලෙ දිස්සති. “ලොහො අකුසලමූල”න්තිආදීසු (දී. නි. 3.305) අසාධාරණහෙතුමිහි. “යාවතා මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ ඡායා ඵරති, නිවාතෙ පණ්ණානි පතන්ති, එත්තාවතා රුක්ඛමූල”න්තිආදීසු සමීපෙ. ඉධාපි සමීපෙ අධිජ්ජෙතො, තස්මා බොධිරුක්ඛස්ස මූලෙ සමීපෙති එවමත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

පයමාහිසම්බුද්ධොති පයමං අහිසම්බුද්ධො හුත්වා, සබ්බපයමංයෙවාති අත්ථො. එත්තාවතා ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන උදානදෙසනාය නිදානං යජෙන්නෙන කාලදෙසදෙසකාපදෙසා සහ විසෙසෙන පකාසිතා භොන්ති.

එත්ථාහ “කස්මා ධම්මවිනයසඛිගහෙ කසිරමානෙ නිදානවචනං චුත්තං, නනු භගවතා භාසිතවචනස්සෙව සඛිගහො කාතබ්බො”ති? වුව්චතෙ – දෙසනාය විරට්ඨිතිඅසම්මොසසද්ධෙයාභාවසම්පාදනත්ථං. කාලදෙසදෙසකවත්ථුආදීහි උපනිබන්ධිත්වා යපිතා හි දෙසනා විරට්ඨිතිකා භොති අසම්මොසා සද්ධෙයා ව

දෙසකාලකත්තුහෙතුනිමිත්තෙනි උපනිබද්ධො විය වොහාරවිනිච්ඡයො. තෙනෙව ච ආයස්මතා මහාකස්සපෙන “පයංමං, ආවුසො ආනන්ද, උදානං කත්ථ භාසිත” න්තිආදිනා දෙසාදීසු පුච්ඡාය කතාය විස්සජ්ජනං කරොන්තෙන ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන “එවං මෙ සුත” න්තිආදිනා උදානස්ස නිදානං භාසිතන්ති.

අපිව සත්ථු සම්පත්තිපකාසනත්ථං නිදානවචනං. තථාගතස්ස හි භගවතො පුබ්බරචනානුමානාගමකක්කාභාවතො සම්බුද්ධත්තසිද්ධිං. න හි සම්මාසම්බුද්ධස්ස පුබ්බරචනාදීහි අත්ථො අත්ථි සබ්බත්ථ අප්පට්ඨතඤ්ඤාණචාරතාය එකප්පමාණත්තා ඤෙය්‍යාධම්මෙසු. තථා ආචරියමුට්ඨිධම්මමච්ඡරියසාසනසාවකානුරාගාභාවතො බිණ්ණාසවත්තසිද්ධිං. න හි සබ්බසො පරික්ඛිණාසවස්ස කත්ථවිපි ආචරියමුට්ඨිආදීනං සම්භවොති සුචිසුද්ධස්ස පරානුග්ගහප්පවත්ති. ඉති දෙසකදොසභූතානං දිට්ඨිසීලසම්පත්තිසුසකානං අවිචන්තං අවිජ්ජාතණ්භානං අභාවසංසුචකෙනි ඤාණසම්පදාපභානසම්පදාහිත්‍යඤ්ජකෙනි ච සම්බුද්ධචිසුද්ධභාවෙනි පුරිමවෙසාරජ්ජද්වයසිද්ධිං, තතො ච අත්තරාශිකනිය්‍යානිකධම්මෙසු සම්මොභාභාවසිද්ධිතො පච්ඡිමවෙසාරජ්ජද්වයසිද්ධිති භගවතො චතුරවෙසාරජ්ජසමන්තාගමො අත්තහිතපරහිතප්පට්පත්ති ච නිදානවචනෙන පකාසිතා භොන්ති, තත්ථ තත්ථ සම්පත්තපරිසාය අජ්ඣාසයානුරූපං යානුජ්ජත්තිකප්පට්ඨානෙන ධම්මදෙසනාදීපනතො. ඉධ පන විමුත්තිසුඛප්පට්සංවෙදනපට්ඨවසමුප්පාදමනසිකාරපකාසනෙතාති යොජෙතබ්බං. තෙන වුත්තං – “සත්ථු සම්පත්තිපකාසනත්ථං නිදානවචන” න්ති.

තථා සාසනසම්පත්තිපකාසනත්ථං නිදානවචනං. ඤාණකරුණාපරිග්ගහිතසබ්බකිරියස්ස හි භගවතො නත්ථි නිරන්ථකා පටිපත්ති අත්තහිතා වා. තස්මා පරෙසංයෙව අත්ථාය පවත්තසබ්බකිරියස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සකලමිපි කායවචීමනොකම්මං යථාපවත්තං වුවිචමානං. දිට්ඨධම්මිකසම්පරාශිකපරමත්ථෙහි යථාරහං සත්තානං අනුසාසනට්ඨෙත සාසනං, න කබ්බරචනා. තයිදං සත්ථු චරිතං කාලදෙසදෙසකපරිසාපදෙසාදීහි සද්ධිං තත්ථ තත්ථ නිදානවචනෙන යථාරහං පකාසියති, ඉධ පන අහිසම්බොධිවිමුත්තිසුඛප්පට්සංවෙදනපට්ඨවසමුප්පාදමනසිකාරෙතාති යොජෙතබ්බං. තෙන වුත්තං – “සාසනසම්පත්තිපකාසනත්ථං නිදානවචන” න්ති.

අපිව සත්ථුනො පමාණභාවප්පකාසනෙන සාසනස්ස පමාණභාවදස්සනත්ථං නිදානවචනං. සා චස්ස පමාණභාවදස්සනතා හෙට්ඨා වුත්තනියානුසාරෙන වෙදිතබ්බා. භගවාති හි ඉමිනා තථාගතස්ස රාගදොසමොහාදිසබ්බකිලෙසමලදුච්චරිතාදිදොසප්පභානාදීපනෙන, සබ්බසත්තුත්තමභාවදීපනෙන ච අනඤ්ඤසාධාරණඤ්ඤාණකරුණාදිගුණවිසෙසයොගපරිදීපනෙන, අයමත්ථො සබ්බථා පකාසිතො භොතීති ඉදමෙත්ථ නිදානවචනප්පයොජනස්ස මුඛමත්තදස්සනං.

තං පනෙතං “එවං මෙ සුත” න්ති ආරභිත්වා යාව “ඉමං උදානං උදානෙසී” ති පදං, තාව ඉමස්ස උදානස්ස නිදානන්ති වෙදිතබ්බං. තථා හි තං යථා පටිපන්නො භගවා ඉමං උදානං උදානෙසී, ආදිතො පටියාය තස්ස කායිකචෙතසිකප්පටිපත්තියා පකාසනත්ථං සඬිගීතිකාරොහි සඬිගීතිකාලෙ භාසිතවචනං.

නනු ව “ඉමස්මිං සති ඉදං භොති” තිආදි භගවතො එව වචනං භවිතුං අරහති, න හි සත්ථාරං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤො පටිච්චසමුප්පාදං දෙසෙතුං සමත්ථො භොතීති? සච්චමෙතං, යථා පන භගවා බොධිරුක්ඛමුලෙ ධම්මසභාවපච්චවෙක්ඛණවසෙන පටිච්චසමුප්පාදං මනසාකාසී, තථෙව නං බොධනෙයාඛන්ධවානං බොධනත්ථං පටිච්චසමුප්පාදසීහනාදසුත්තාදිසු දෙසිතස්ස ව වචනානං දෙසිතාකාරස්ස අනුකරණවසෙන පටිච්චසමුප්පාදස්ස මනසිකාරං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා භගවතා භාසිතස්ස ඉමස්ස උදානස්ස ධම්මසඬිගාහකා මහාථෙරා නිදානං සඬිගායිංසුති යථාචුත්තවචනං සඬිගීතිකාරානමෙව වචනන්ති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං. ඉතො පරෙසුපි සුත්තන්තෙසු එසෙව නයො.

එත්ථ ව අත්තජ්ඣාසයො පරජ්ඣාසයො පුච්ඡාවසිකො අට්ඨප්පත්තිකොති චත්තාරො සුත්තනික්ඛෙපා වෙදිතබ්බා. යථා හි අනෙකසතඅනෙකසභස්සභෙදානිපි සුත්තානි සංකිලෙසභාගියාදිපටියානනෙයන සොළසවිධතං නාතිචත්තන්ති, එවං තානි සබ්බානිපි අත්තජ්ඣාසයාදිසුත්තනික්ඛෙපවසෙන චතුබ්බිධභාවං නාතිචත්තන්ති. කාමඤ්ඤෙත්ථ අත්තජ්ඣාසයස්ස අට්ඨප්පත්තියා ව පරජ්ඣාසයපුච්ඡාවසිකෙහි සද්ධිං සංසග්ගභෙදො සම්භවති අජ්ඣාසයානුසන්ධිපුච්ඡානුසන්ධිසම්භවතො, අත්තජ්ඣාසයඅට්ඨප්පත්තීනං අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසග්ගො නත්ථිති නිරවසෙසො පටියානනෙයො න සම්භවති. තදන්තොගධත්තා වා සම්භවත්තානං සෙසනික්ඛෙපානං මූලනික්ඛෙපවසෙන චත්තාරො සුත්තනික්ඛෙපානි චුත්තං.

තත්‍රායං වචනත්ථො – නික්ඛිපනං නික්ඛෙපො, සුත්තස්ස නික්ඛෙපො සුත්තනික්ඛෙපො, සුත්තදෙසනානි අත්ථො. නික්ඛිපියතීති වා නික්ඛෙපො, සුත්තං එව නික්ඛෙපො සුත්තනික්ඛෙපො. අත්තනො අජ්ඣාසයො අත්තජ්ඣාසයො, සො අස්ස අත්ථි කාරණභූතොති අත්තජ්ඣාසයො, අත්තනො අජ්ඣාසයො එතස්සාති වා අත්තජ්ඣාසයො. පරජ්ඣාසයෙපි එසෙව නයො. පුච්ඡාය වසො පුච්ඡාවසො, සො එතස්ස අත්ථිති පුච්ඡාවසිකො. සුත්තදෙසනාය චත්ථුභූතස්ස අත්ථස්ස උප්පත්ති අත්ථප්පත්ති, අත්ථප්පත්ති එව අට්ඨප්පත්ති, සා එතස්ස අත්ථිති අට්ඨප්පත්තිකො. අථ වා නික්ඛිපියති සුත්තං එතෙනානි නික්ඛෙපො, අත්තජ්ඣාසයාදි එව. එතස්මිං පන අත්ථවිකප්පෙ අත්තනො අජ්ඣාසයො අත්තජ්ඣාසයො. පරෙසං අජ්ඣාසයො පරජ්ඣාසයො. පුච්ඡියතීති පුච්ඡා, පුච්ඡිතබ්බො අත්ථො. පුච්ඡනවසෙන පචත්තං ධම්මප්පටිග්ගාහකානං වචනං පුච්ඡාවසං, තදෙව නික්ඛෙපසද්දාපෙක්ඛාය පුච්ඡාවසිකොති පුල්ලිඬිගවසෙන චුත්තං. තථා අත්ථප්පත්තියෙව අට්ඨප්පත්තිකොති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

එත්ථ ව පරෙසං ඉන්ද්‍රියපරිපාකාදිකාරණනිරපෙක්ඛන්තා අත්තජ්ඣාසයස්ස විසුං සුත්තනික්ඛෙපභාවො යුත්තො කෙවලං අත්තනො අජ්ඣාසයෙනෙව ධම්මතත්තියපනත්ථං පවත්තිතදෙසනත්තා, පරජ්ඣාසයප්‍රච්ඡාදසිකානං පන පරෙසං අජ්ඣාසයප්‍රච්ඡානං දෙසනාපවත්තිහෙතුභූතානං උප්පත්තියං පවත්තිතානං කථමට්ඨුප්පත්තියා අනවරොධො, ප්‍රච්ඡාදසිකඅට්ඨුප්පත්තිපුබ්බකානං වා පරජ්ඣාසයානුරොධෙන පවත්තිතානං කථං පරජ්ඣාසයෙ අනවරොධොති? න වොදෙනබ්බමෙතං. පරෙසඤ්ඤි අභිනිභාරපරිප්‍රච්ඡාදිවිනිච්ඡයාදිවිනිමුත්තස්සෙව සුත්තන්තදෙසනාකාරණුප්පාදස්ස අට්ඨුප්පත්තිභාවෙන ගහිතත්තා පරජ්ඣාසයප්‍රච්ඡාදසිකානං විසුං ගහණං. තථා හි බ්‍රහ්මජාලධම්මදායාදසුත්තාදීනං වණ්ණාවණ්ණආමිසුප්පාදාදිදෙසනානිමිත්තං අට්ඨුප්පත්ති වුව්වති, පරෙසං ප්‍රච්ඡාය විනා අජ්ඣාසයමෙව නිමිත්තං කත්වා දෙසිතො පරජ්ඣාසයො, ප්‍රච්ඡාදසෙන දෙසිතො ප්‍රච්ඡාදසිකොති පාකට්ටායමත්ථොති.

තත්ථ පයමාදීනි තීණි බොධිසුත්තානි මුවලින්දසුත්තං,
ආයුසඛිබ්බරොස්සජ්ජනසුත්තං, පච්චවෙක්ඛණසුත්තං, පපඤ්චසඤ්ඤාසුත්තන්ති ඉමෙසං උදානානං අත්තජ්ඣාසයො නික්ඛෙපො. හුහුඬිකසුත්තං,
බ්‍රාහ්මණජාතිකසුත්තං, බාහියසුත්තන්ති ඉමෙසං උදානානං ප්‍රච්ඡාදසිකො නික්ඛෙපො. රාජසුත්තං, සක්කාරසුත්තං, උච්ඡාදනසුත්තං, පිණ්ඩපාතිකසුත්තං, සිප්පසුත්තං, ගොපාලසුත්තං, සුන්දරිකසුත්තං, මාතුසුත්තං, සඬ්ඝහෙදකසුත්තං, උද්දානසුත්තං, තථාගතුප්පාදසුත්තං, මොනෙයාසුත්තං, පාටලිගාමියසුත්තං, ද්වෙපි දබ්බසුත්තානීති එතෙසං උදානානං අට්ඨුප්පත්තිකො නික්ඛෙපො.
පාලිලෙයාසුත්තං, පියසුත්තං, නාගසමාලසුත්තං, විසාබාසුත්තඤ්ඤාති ඉමෙසං උදානානං අත්තජ්ඣාසයො පරජ්ඣාසයො ව නික්ඛෙපො. සෙසානං එකපඤ්ඤාසාය සුත්තානං පරජ්ඣාසයො නික්ඛෙපො. එවමෙනෙසං උදානානං අත්තජ්ඣාසයාදිවසෙන නික්ඛෙපවිසෙසො වෙදිතබ්බො.

එත්ථ ව යානි උදානානි භගවතා භික්ඛූනං සම්මුඛා භාසිතානි, තානි තෙහි යථාභාසිතසුත්තානි වචසා පරිචිතානි මනසානුපෙක්ඛිතානි ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස කථිතානි. යානි පන භගවතා භික්ඛූනං අසම්මුඛා භාසිතානි, තානිපි අපරභාගෙ භගවතා ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස පුන භාසිතානි. එවං සබ්බානිපි තානි ආයස්මා ආනන්දො එකජ්ඣං කත්වා ධාරෙන්තො භික්ඛූනඤ්ඤ වාවෙන්තො අපරභාගෙ පයමමභාසඬ්ඨිතිකාලෙ උදානන්ත්වෙව සඬ්ගහං ආරොපෙසීති වෙදිතබ්බං.

තෙන බො පන සමයෙනානිආදීසු තෙන සමයෙනානි ව භූමිමත්ථෙ කරණවචනං, බො පනානි නිපාතො, තස්මිං සමයෙති අත්ථො. කස්මිං පන සමයෙ? යං සමයං භගවා උරුවෙලායං විහරති නජ්ජා තෙරඤ්ජරාය තීරෙ බොධිරුක්ඛමුලෙ පයමාභිසම්බුද්ධො. තස්මිං සමයෙ. සත්තාහන්ති සත්ත අභානි සත්තාහං, අච්චන්තසංයොගත්ථෙ එතං උපයොගවචනං. යස්මා භගවා තං සත්තාහං නිරන්තරතාය අච්චන්තමෙව ඵලසමාපත්තිසුබ්බෙන විහාසී, තස්මා සත්තාහන්ති අච්චන්තසංයොගවසෙන උපයොගවචනං වුත්තං. එකපල්ලඬිකෙනානි

විසාබාපුණ්ණමාය අනත්ථඨගතෙයෙව සුරියෙ අපරාජිතපල්ලඬකවරෙ වජිරාසනෙ නිසින්නකාලතො පටියාය සකිම්පි අනුට්ඨහිත්වා යථාආභුජිතෙන එකෙනෙව පල්ලඬකෙන.

විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදීති විමුත්තිසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානො නිසින්නො හොතීති අත්ථො. තත්ථ විමුත්තීති තදඬගවිමුත්ති, වික්ඛම්භනවිමුත්ති, සමුච්ඡෙදවිමුත්ති, පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්ති, නිස්සරණවිමුත්තීති පඤ්ච විමුත්තියො. තාසු යං දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගාදීහි තෙහි තෙහි ගුණඬගෙහි නාමරූපපරිච්ඡෙදාදීහි විපස්සනඬගෙහි ව යාව තස්ස තස්ස අඬගස්ස අපරිභානිවසෙන පවත්ති, තාව තංතංපටිපක්ඛතො විමුච්චනතො විමුච්චනං පහානං. සෙය්‍යථිදං? දානෙන මච්ඡරියලොභාදිතො, සීලෙන පාණාතිපාතාදිතො, නාමරූපවච්චත්ථානෙන සක්කායදිට්ඨිතො, පච්චයපරිග්ගහෙන අහෙතුච්ඡමහෙතුදිට්ඨිහි, තස්සෙව අපරහාගෙන කඬබාවිතරණෙන කථංකථිභාවතො, කලාපසම්මසනෙන “අහං මමා”ති ගාහතො, මග්ගාමග්ගවච්චත්ථානෙන අමග්ගෙ මග්ගසඤ්ඤාය, උදයදස්සනෙන උච්ඡෙදදිට්ඨියා, වයදස්සනෙන සස්සතදිට්ඨියා, භයදස්සනෙන සහයෙ අභයසඤ්ඤාය, ආදීනවදස්සනෙන අස්සාදසඤ්ඤාය, නිබ්බිදානුපස්සනෙන අහිරතිසඤ්ඤාය, මුච්චිතුකම්‍යතාඤාණෙන අමුච්චිතුකම්‍යතාය, උපෙක්ඛාඤාණෙන අනුපෙක්ඛාය, අනුලොමෙන ධම්මට්ඨිතියං නිබ්බානෙ ව පටිලොමභාවතො, ගොත්‍රභූතා සඬබාරනිමිත්තභාවතො විමුච්චනං, අයං තදඬගවිමුත්ති නාම. යං පන උපචාරප්පනාහෙදෙන සමාධිතා යාවස්ස අපරිභානිවසෙන පවත්ති, තාව කාමච්ඡන්දාදීනං නිවරණානඤ්චෙව, විතක්කාදීනඤ්ච පච්චනීකධම්මානං, අනුප්පත්තිසඤ්ඤිතං විමුච්චනං, අයං වික්ඛම්භනවිමුත්ති නාම. යං චතුත්තං අරියමග්ගානං භාවිතත්තා තංතංමග්ගවතො අරියස්ස සන්තානෙ යථාරහං “දිට්ඨිගතානං පහානායා”තිආදිනා (ධ. ස. 277; විභ. 628) නයෙන චුත්තස්ස සමුදයපක්ඛියස්ස කිලෙසගණස්ස පුන අව්චන්තං අප්පවත්තිභාවෙන සමුච්ඡෙදප්පහානවසෙන විමුච්චනං, අයං සමුච්ඡෙදවිමුත්ති නාම. යං පන ඵලක්ඛණෙ පටිප්පස්සද්ධත්තං කිලෙසානං, අයං පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්ති නාම. සබ්බසඬ්ඛතනිස්සටත්තා පන සබ්බසඬ්ඛාරවිමුත්තං නිබ්බානං, අයං නිස්සරණවිමුත්ති නාම. ඉධ පන භගවතො නිබ්බානාරම්මණා ඵලවිමුත්ති අධිප්පෙතා. තෙන චුත්තං – “විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදීති විමුත්තිසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානො නිසින්නො හොතීති අත්ථො”ති.

විමුත්තීති ව උපක්කිලෙසෙහි පටිප්පස්සද්ධිවසෙන චිත්තස්ස විමුත්තභාවො, චිත්තමෙව වා තථා විමුත්තං වෙදිතබ්බං, තාය විමුත්තියා ජාතං සම්පයුත්තං වා සුඛං විමුත්තිසුඛං. “යායං, භන්තෙ, උපෙක්ඛා සන්තෙ සුඛෙ චුත්තා භගවතා”ති (ම. නි. 2.88) වචනතො උපෙක්ඛාපි චෙත්ථ සුඛමිච්චෙව වෙදිතබ්බා. තථා ව චුත්තං සම්මොභවිතොදනියං “උපෙක්ඛා පන සන්තත්තා, සුඛමිච්චෙව භාසිතා”ති (විභ. අට්ඨ. 232). භගවා හි චතුත්ථජ්ඣානිකං අරහත්තසමාපත්තිං සමාපජ්ජති, න ඉතරං. අථ වා “තෙසං වූපසමො සුඛො”තිආදීසු යථා සඬබාරදුක්ඛූපසමො සුඛොති වූච්චති, එවං සකලකිලෙසදුක්ඛූපසමභාවතො අග්ගඵලෙ ලබ්භමානා පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්ති

එව ඉඳ සුඛත්ති වෙදිතබ්බා. තයිදං විමුත්තිසුඛං මග්ගවීරියං කාලන්තරෙති
 එලචිත්තස්ස පවත්තිවිභාගෙන දුට්ඨං භොති. එකෙකස්ස හි අරියමග්ගස්ස අනන්තරා
 තස්ස තස්සෙව විපාකභූතානි නිබ්බානාරම්මණානි තිණි ද්වෙ වා එලචිත්තානි
 උප්පජ්ජන්ති අනන්තරවිපාකත්තා ලොකුත්තරකුසලානං. යස්මිඤ්භි ජවනවාරෙ
 අරියමග්ගො උප්පජ්ජති, තත්ථ යදා ද්වෙ අනුලොමානි, තදා තතියං ගොත්‍රභූ,
 චතුත්ථං මග්ගචිත්තං, තතො පරං තිණි එලචිත්තානි භොන්ති. යදා පන තිණි
 අනුලොමානි, තදා චතුත්ථං ගොත්‍රභූ, පඤ්චමං මග්ගචිත්තං, තතො පරං ද්වෙ
 එලචිත්තානි භොන්ති. එවං චතුත්ථං පඤ්චමං අප්පනාවසෙන පවත්ති, න තතො
 පරං භවඤ්ඤා ආසන්නත්තා. කෙච් පන “ජට්ඨමිපි චිත්තං අප්පෙති” ති වදන්ති, තං
 අට්ඨකථාසු (විසුද්ධි. 2.811) පටික්ඛිත්තං. එවං මග්ගවීරියං එලං වෙදිතබ්බං.
 කාලන්තරෙ එලං පන එලසමාපත්තිවසෙන පවත්තං, නිරොධා වුට්ඨහත්තස්ස
 උප්පජ්ජමානඤ්ච එතෙනෙව සභිගහිතං. සා පනායං එලසමාපත්ති අත්ථතො
 ලොකුත්තරකුසලානං විපාකභූතා නිබ්බානාරම්මණා අප්පනානි දට්ඨබ්බා.

කෙ තං සමාපජ්ජන්ති, කෙ න සමාපජ්ජන්ති? සබ්බෙපි පුපුජ්ජනා න
 සමාපජ්ජන්ති අනධිගතත්තා. තථා භෙට්ඨිමා අරියා උපරිමං, උපරිමාපි අරියා
 භෙට්ඨිමං න සමාපජ්ජන්තියෙව පුග්ගලන්තරභාවුපගමනෙන
 පටිප්පස්සද්ධිභාවතො. අත්තතො එව එලං තෙ තෙ අරියා සමාපජ්ජන්ති. කෙච් පන
 “සොනාපන්නසකදාගාමිතො එලසමාපත්තිං න සමාපජ්ජන්ති, උපරිමා ද්වෙයෙව
 සමාපජ්ජන්ති සමාධිස්මිං පරිපූරකාරිභාවතො” ති වදන්ති. තං අකාරණං
 පුපුජ්ජනස්සාපි අත්තනා පටිලද්ධලොකියසමාධිසමාපජ්ජනතො. කිං වා එත්ථ
 කාරණචිත්තාය? චුත්තඤ්ඤෙනං පටිසම්භිදායං “කතමා දස සඬ්ඛාරූපෙක්ඛා
 විපස්සනාවසෙන උප්පජ්ජන්ති (පටි. ම. 1.57), කතමෙ දස ගොත්‍රභූධම්මා
 විපස්සනාවසෙන උප්පජ්ජන්ති” ති (පටි. ම. 1.60) ඉමෙසං පඤ්භානං විස්සජ්ජනෙ
 සොනාපත්තිඑලසමාපත්තත්ථාය සකදාගාමිඑලසමාපත්තත්ථායානි තෙසමිපි
 අරියානං එලසමාපත්තිසමාපජ්ජනං චුත්තං. තස්මා සබ්බෙපි අරියා යථාසකං එලං
 සමාපජ්ජන්ති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං.

කස්මා පන තෙ සමාපජ්ජන්ති? දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථං. යථා හි රාජානො
 රජ්ජසුඛං, දෙවතා දිබ්බසුඛං අනුභවන්ති, එවං අරියා “ලොකුත්තරසුඛං
 අනුභවිස්සාමා” ති අද්ධානපරිච්ඡෙදං කත්වා ඉච්ඡිතක්ඛණෙ එලසමාපත්තිං
 සමාපජ්ජන්ති.

කථඤ්චස්සා සමාපජ්ජනං, කථං යානං, කථං වුට්ඨානන්ති? ද්විති තාව
 ආකාරෙහි අස්සා සමාපජ්ජනං භොති නිබ්බානතො අඤ්ඤස්ස ආරම්මණස්ස
 අමනසිකාරා, නිබ්බානස්ස ව මනසිකාරා. යථාහ –

“ද්වෙ බො, ආවුසො, පච්චයා අනිමිත්තාය වෙතොවිමුත්තියා
 සමාපත්තියා, සබ්බනිමිත්තානඤ්ච අමනසිකාරො, අනිමිත්තාය ව ධාතුයා
 මනසිකාරො” ති (ම. නි. 1.458).

අයං පනෙත්ථ සමාපජ්ජනක්කමො – එලසමාපත්තිත්ථිකෙන අරියසාවකෙන රහොගතෙන පටිසල්ලිතෙන උදයබ්බයාදිවසෙන සඬ්ඛාරා විපස්සිතබ්බා. තස්සෙවං පචත්තානුපුබ්බවිපස්සනස්සෙව සඬ්ඛාරාරම්මණගොත්‍රභුඤ්ඤාණානන්තරං. එලසමාපත්තිවසෙන නිරොධෙ චිත්තමජ්ජෙති, එලසමාපත්තිනින්නභාවෙන ච සෙක්ඛස්සාපි එලමෙව උප්පජ්ජති, න මග්ගො. යෙ පන වදන්ති “සොතාපන්නො අත්තනො එලසමාපත්තිං සමාපජ්ජිස්සාමිති විපස්සනං වච්චෙත්වා සකදාගාමී හොති, සකදාගාමී ච අනාගාමී” ති. තෙ වත්තබ්බා – එවං සන්නෙ අනාගාමී අරහා භවිස්සති, අරහා ච පච්චෙකඛුද්ධො, පච්චෙකඛුද්ධො ච සම්ඛුද්ධොති ආපජ්ජෙය්‍ය, තස්මා යථාහිනිවෙසං යථාජ්ඣාසයං විපස්සනා අත්ථං සාධෙතීති සෙක්ඛස්සාපි එලමෙව උප්පජ්ජති, න මග්ගො. එලම්පි තස්ස සචෙ අනෙත පඨමජ්ඣානිකො මග්ගො අධිගතො, පඨමජ්ඣානිකමෙව උප්පජ්ජති. සචෙ දුතියාදීසු අඤ්ඤතරජ්ඣානිකො, දුතියාදීසු අඤ්ඤතරජ්ඣානිකමෙවාති.

තස්මා පනෙත්ථ ගොත්‍රභුඤ්ඤාණං මග්ගඤ්ඤාණපුරෙචාරිකං විය නිබ්බානාරම්මණං න හොතීති? එලඤ්ඤාණානං අනියානිකභාවතො. අරියමග්ගධම්මායෙව හි නියානිකා. චුත්තඤ්ඤෙනං “කතමෙ ධම්මා නියානිකා? චත්තාරො අරියමග්ගා අපරියාපන්නා” ති (ධ. ස. 1295). තස්මා එකන්තෙනෙව නියානිකභාවස්ස උභතො වුට්ඨානභාවෙන පචත්තමානස්ස අනන්තරපච්චයභූතෙන ඤාණෙන නිමිත්තතො වුට්ඨිතෙනෙව භවිතබ්බන්ති තස්ස නිබ්බානාරම්මණතා යුත්තා, න පන අරියමග්ගස්ස භාවිතත්තා තස්ස විපාකභාවෙන පචත්තමානානං කිලෙසානං අසමුච්ඡින්නතො අනියානිකත්තා අවුට්ඨානසභාවානං එලඤ්ඤාණානං පුරෙචාරිකඤ්ඤාණස්ස කදාවිපි නිබ්බානාරම්මණතා උභයත්ථ අනුලොමඤ්ඤාණානං අතුල්‍යාකාරතො. අරියමග්ගවීරියඤ්ඤි අනුලොමඤ්ඤාණානි අනිබ්බිද්ධපුබ්බානං ථුලථුලානං ලොභක්ඛන්ධාදීනං සාතිසයං පදාලනෙන ලොකියඤ්ඤාණෙන උක්කංසපාරම්ප්පත්තානි මග්ගඤ්ඤාණානුකූලානි උප්පජ්ජන්ති, එලසමාපත්තිවීරියං පන තානි තානි තෙන තෙන මග්ගෙන තෙසං තෙසං කිලෙසානං සමුච්ඡින්නත්තා තත්ථ නිරුස්සුක්කානි කෙවලං අරියානං එලසමාපත්තිසුඛසමච්ඡිභාවස්ස පරිකම්මමත්තානි හුත්වා උප්පජ්ජන්තීති න තෙසං කුතොචි වුට්ඨානසම්භවො, යතො තෙසං පරියොසානෙ ඤාණං සඬ්ඛාරනිමිත්තං වුට්ඨානතො නිබ්බානාරම්මණං සියා. එවඤ්ඤි කත්වා සෙක්ඛස්ස අත්තනො එලසමාපත්තිවලඤ්ඤාණත්ථාය උදයබ්බයාදිවසෙන සඬ්ඛාරෙ සම්මසන්නස්ස විපස්සනාඤ්ඤාණානුපුබ්බයා එලමෙව උප්පජ්ජති, න මග්ගොති අයඤ්ච අත්ථො සමත්ථිතො හොති. එවං තාව එලසමාපත්තියා සමාපජ්ජනං වෙදිතබ්බං.

“තයො ඛො, ආවුසො, පච්චයා අනිමිත්තාය චෙතොවිමුත්තියා ඨිතියා, සබ්බනිමිත්තානං අමනසිකාරො, අනිමිත්තාය ච ධාතුයා මනසිකාරො, පුබ්බෙ ච අභිසඬ්ඛාරො” ති (ම. නි. 1.458) –

වචනතො පනස්සා තීභාකාරෙහි යානං හොති. තත්ථ පුබ්බෙ ව අභිසංඛාරොති සමාපත්තිතො පුබ්බෙ කාලපරිච්ඡේදො. “අසුකස්මිං නාම කාලෙ වුට්ඨහිස්සාමි”ති පරිච්ඡින්නත්තා භිස්සා යාව සො කාලො නාගච්ඡති, තාව වුට්ඨානං න හොති.

“ද්වෙ බො, ආවුසො, පච්චයා අනිමිත්තාය වෙතොවිමුත්තියා වුට්ඨානස්ස, සබ්බනිමිත්තානඤ්ච මනසිකාරො, අනිමිත්තාය ව ධාතුයා අමනසිකාරො”ති (ම. නි. 1.458) –

වචනතො පනස්සා ද්විභාකාරෙහි වුට්ඨානං හොති. තත්ථ සබ්බනිමිත්තානන්ති රූපනිමිත්තවේදනාසඤ්ඤාසංඛාරවිඤ්ඤාණනිමිත්තානං. කාමඤ්ච න සබ්බානෙවෙනාති එකතො මනසි කරොති, සබ්බසංඛාරානිකවසෙන පනෙවං වුත්තං. තස්මා යං භවච්ඡස්ස ආරම්භං, තස්ස මනසිකරණෙන ඵලසමාපත්තිතො වුට්ඨානං හොතිති එවං අස්සා වුට්ඨානං වේදිතබ්බං. තයිදං එවමිධ සමාපජ්ජනවුට්ඨානං අරහත්තඵලභූතං –

“පටිජ්ජස්සද්ධදරථං, අමතාරම්භං සුභං; වත්තලොකාමිසං සන්තං, සාමඤ්ඤඵලමුත්තමං”.

ඉති වුත්තං සාතාතිසාතං විමුත්තිසුඛං පටිසංවේදෙසි. තෙන වුත්තං – “විමුත්තිසුඛපටිසංවේදීති විමුත්තිසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛං පටිසංවේදියමානො නිසින්තො හොතිති අත්ථො”ති.

අථාති අධිකාරත්ථෙ නිපාතො. බොති පදපුරුණෙ. තෙසු අධිකාරත්ථෙන අථාති ඉමිනා විමුත්තිසුඛපටිසංවේදනතො අඤ්ඤං අධිකාරං දස්සෙති. කො පනෙසොති? පටිච්චසමුප්පාදමනසිකාරො. අථාති වා පච්ඡාති එතස්මිං අත්ථෙ නිපාතො, තෙන “තස්ස සත්තාහස්ස අච්චයෙනා”ති වක්ඛමානමෙව අත්ථං ජොතෙති. තස්ස සත්තාහස්සාති පල්ලඤ්ඤාසත්තාහස්ස. අච්චයෙනාති අපගමෙන. තම්භා සමාධිමිභාති අරහත්තඵලසමාධිතො. ඉධ පන යත්වා පටිපාටියා සත්ත සත්තාහාති දස්සෙතබ්බාතීති කෙචි තාති විත්ථාරයිංසු. මයං පන තාති බන්ධකපායෙන ඉමිස්සා උදානපාළියා අවිරොධදස්සනමුඛෙන පරතො වණ්ණයිස්සාම. රත්තියාති අවයවසම්බන්ධෙ සාම්ච්චනං. පයමන්ති අච්චන්තසංයොගත්ථෙ උපයොගච්චනං. භගවා හි තස්සා රත්තියා සකලම්පි පයමං යාමං තෙනෙව මනසිකාරෙන යුත්තො අහොසීති.

පටිච්චසමුප්පාදන්ති පච්චයධම්මං. අවිජ්ජාදයො හි පච්චයධම්මා පටිච්චසමුප්පාදො. කථමිදං ජාතිතබ්බන්ති වෙ? භගවතො වචනෙන. භගවතා හි “තස්මාතිභානන්ද, එසෙව හෙතු, එතං නිදානං, එස සමුදයො, එස පච්චයො ජරාමරණස්ස, යදිදං ජාති...පෙ.... සංඛාරානං, යදිදං අවිජ්ජා”ති (දී. නි. 2.105 ආදයො) එවං අවිජ්ජාදයො හෙතූති වුත්තා. යථා ද්වාදස පච්චයා ද්වාදස පටිච්චසමුප්පාදාති.

තත්‍රායං වචනත්ථො – අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිච්ච පටිමුඛං කත්වා කාරණසමවායං අප්පටික්ඛිපිත්වා සහිතෙ උප්පාදෙතීති පටිච්චසමුප්පාදො. අථ වා පටිච්ච පච්චෙතඛිඛං පච්චයාරහතං පච්චයං පටිගන්ත්වා න විනා තෙන සම්බන්ධස්ස උප්පාදො පටිච්චසමුප්පාදො. පටිච්චසමුප්පාදොති චෙත්ථ සමුප්පාදපදට්ඨානවචනවිඤ්ඤෙයො ඵලස්ස උප්පාදනසමත්ථතායුත්තො හෙතු, න පටිච්චසමුප්පත්තිමත්තං වෙදිතඛිඛං. අථ වා පච්චෙතුං අරහන්ති නං පණ්ඩිතාති පටිච්චො, සම්මා සයමෙව වා උප්පාදෙතීති සමුප්පාදො, පටිච්චො ව සො සමුප්පාදො වාති පටිච්චසමුප්පාදොති ඵලමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨඛිඛො.

අනුලොමන්ති ‘අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරා’ තිආදිනා නයෙන චුත්තො අවිජ්ජාදිකො පච්චයාකාරො අත්තනා කත්තඛිඛකිච්චකරණතො අනුලොමොති චුච්චති. අථ වා ආදිතො පට්ඨාය අන්තං පාපෙත්වා චුත්තත්තා පචත්තියා වා අනුලොමතො අනුලොමො, තං අනුලොමං. සාධුකං මනසාකාසීති සක්කච්චං මනසි අකාසි. යො යො පච්චයධම්මො යස්ස යස්ස පච්චයුප්පන්තධම්මස්ස යථා යථා හෙතුපච්චයාදිනා පච්චයභාවෙන පච්චයො හොති, තං සඛිඛං අවිපරීතං. අපරිභාපෙත්වා අනවසෙසතො පච්චවෙක්ඛණවසෙන විත්තෙ අකාසීති අත්ථො. යථා පන භගවා පටිච්චසමුප්පාදානුලොමං මනසාකාසි, තං සඬබ්බෙපෙන තාව දස්සෙතුං. ‘ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති’ ති චුත්තං.

තත්ථ ඉතීති ඵලං, අනෙත පකාරෙතාති අත්ථො. ඉමස්මිං සති ඉදං හොතීති ඉමස්මිං අවිජ්ජාදිකෙ පච්චයෙ සති ඉදං සඬබ්බාරාදිකං ඵලං හොති. ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතීති ඉමස්ස අවිජ්ජාදිකස්ස පච්චයස්ස උප්පාදා ඉදං සඬබ්බාරාදිකං ඵලං උප්පජ්ජතීති අත්ථො. ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතීති අවිජ්ජාදීනං අභාවෙ සඬබ්බාරාදීනං අභාවස්ස අවිජ්ජාදීනං නිරොධෙ සඬබ්බාරාදීනං නිරොධස්ස ව දුතියතතියසුත්තවචනෙන ඵත්තස්මිං පච්චයලක්ඛණෙ නියමො දස්සිතො හොති – ඉමස්මිං සති ඵල, නාසති. ඉමස්සුප්පාදා ඵල, නානුප්පාදා. අනිරොධා ඵල, න නිරොධාති. තෙනෙතං ලක්ඛණං අත්තොගධනියමං ඉධ පටිච්චසමුප්පාදස්ස චුත්තන්ති දට්ඨඛිඛං. නිරොධොති ව අවිජ්ජාදීනං විරාගාධිගමෙන ආයතිං අනුප්පාදො අප්පචත්ති. තථා හි චුත්තං – ‘අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඬබ්බාරනිරොධො’ තිආදි. නිරොධනිරොධි ව උප්පාදනිරොධිභාවෙන චුත්තො ‘ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති’ ති.

තෙනෙතං දස්සෙති – අනිරොධො උප්පාදො නාම, සො චෙත්ථ අත්ථිභාවොතිපි චුච්චතීති. ‘ඉමස්මිං සති ඉදං හොති’ ති ඉදමෙව හි ලක්ඛණං පරියායන්තරෙන ‘ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති’ ති වදන්තෙන පරෙන පුරිමං විසෙසිතං හොති. තස්මා න ධර්මානතංයෙව සන්ධාය ‘ඉමස්මිං සති’ ති චුත්තං, අථ ඛො මග්ගෙන අනිරුද්ධභාවඤ්චාති විඤ්ඤායති. යස්මා ව ‘ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති’ ති ද්විධාපි උද්දිට්ඨස්ස ලක්ඛණස්ස නිද්දෙසං වදන්තෙන ‘අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඬබ්බාරනිරොධො’ තිආදිනා නිරොධො ඵල චුත්තො, තස්මා නත්ථිභාවොපි නිරොධො ඵවාති නත්ථිභාවවිරුද්ධො

අත්ථිභාවො අනිරොධොති දස්සිතං හොති. තෙන අනිරොධසඬ්ඛාතෙන
 අත්ථිභාවෙන උප්පාදං විසෙසෙති. තතො න ඉධ අත්ථිභාවමත්තං උප්පාදොති
 අත්ථො අධිප්පෙතො, අථ ඛො අනිරොධසඬ්ඛාතො අත්ථිභාවො වාති අයමත්ථො
 විභාවිතොති. එවමෙතං ලක්ඛණද්වයවචනං.
 අඤ්ඤමඤ්ඤවිසෙසනවිසෙසිතඛිඛභාවෙන සාත්ථකන්ති වෙදිතඛිඛං.

කො පනායං අනිරොධො නාම, යො ‘‘අත්ථිභාවො, උප්පාදො’’ති ව චූච්චතීති?
 අප්පභීතභාවො ව, අනිඛක්තිතඵලාරහතාපභාතෙහි ඵලානුප්පාදනාරහතා ව. යෙ හි
 පභාතඛිඛා අකුසලා ධම්මා, තෙසං අරියමග්ගෙන අසමුග්ගාටිතභාවො ව. යෙ පන න
 පභාතඛිඛා කුසලාඛ්‍යාකතා ධම්මා, යාති තෙසු සංයොජනාති අබ්බිණ්ණසවානං තෙසං
 අපරික්ඛිණතා ව. අසමුග්ගාටිතානුසයතාය හි සසංයොජනා ඛන්ධප්පචත්ති
 පටිච්චසමුප්පාදො. තථා ව චූත්තං –

‘‘යාය ව, හික්ඛවෙ, අවිජ්ජාය නිවුතස්ස බාලස්ස යාය ව තණ්හාය
 සම්පයුත්තස්ස අයං කායො සමුදාගතො, සා වෙව අවිජ්ජා බාලස්ස අප්පභීතා,
 සා ව තණ්හා අපරික්ඛිණා. තං කිස්ස හෙතු? න, හික්ඛවෙ, බාලො අවරි
 බ්‍රහ්මවරියං සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය, තස්මා බාලො කායස්ස හෙදා කායුපගො
 හොති, සො කායුපගො සමානො න පරිචුච්චති ජාතියා ජරාමරණෙනා’’තිආදි
 (සං. නි. 2.19).

බ්බිණ්ණසංයොජනානං පන අවිජ්ජාය අභාවතො සඬ්ඛාරානං, තණ්හුපාදානානං
 අභාවතො උපාදානභවානං අසම්භවොති වට්ටස්ස උපච්ඡෙදො පඤ්ඤායිස්සතීති.
 තෙනෙවාහ –

‘‘ජන්තං ත්වෙව, එග්ගුණ, එස්සායතනානං අසෙසවිරාගනිරොධා
 එස්සනිරොධො, එස්සනිරොධා වෙදනානිරොධො’’තිආදි (සං. නි. 2.12).

න හි අග්ගමග්ගාධිගමතො උද්ධං යාව පරිනිබ්බානා සළායතනාදීනං අප්පචත්ති.
 අථ ඛො නත්ථිතා නිරොධසද්දවචනියතා බ්බිණ්ණසංයොජනතාති නිරොධො චූත්තො.
 අපිච චිරකතම්පි කම්මං අනිඛක්තිතඵලතාය අප්පභීතාභාරතාය ව ඵලාරහං සන්තං
 එව නාම හොති, න නිඛක්තිතඵලං, නාපි පභීතාභාරන්ති. ඵලුප්පත්තිපච්චයානං
 අවිජ්ජාසඬ්ඛාරාදීනං චූත්තතයෙනෙව ඵලාරහභාවො අනිරොධොති වෙදිතඛිඛො.
 එවං අනිරුද්ධභාවෙනෙව හි යෙන විනා ඵලං න සම්භවති, තං කාරණං අතීතන්තිපි
 ඉමස්මිං සතීති ඉමිනා වචනෙන චූත්තං. තතොයෙව ව අවුසිතබ්‍රහ්මවරියස්ස
 අප්පචත්තිධම්මතං අනාපන්තො පච්චයුප්පාදො කාලහෙදං අනාමසිත්වා
 අනිවත්තතාය එව ඉමස්ස උප්පාදාති චූත්තො. අථ වා අවසෙසපච්චයසමවායෙ
 අවිජ්ජමානස්සපි විජ්ජමානස්ස විය පගෙව විජ්ජමානස්ස යා ඵලුප්පත්තිඅභිමුඛතා, සා
 ඉමස්ස උප්පාදාති චූත්තා. තථා හි තතො ඵලං උප්පජ්ජතීති තදවත්ථං කාරණං
 ඵලස්ස උප්පාදනභාවෙන උට්ඨිතං උප්පතිතං නාම හොති, න විජ්ජමානම්පි
 අතදවත්ථන්ති තදවත්ථතා උප්පාදොති වෙදිතඛිඛො.

තත්ථ සතීති ඉමිනා විජ්ජමානතාමත්තෙන පච්චයභාවං වදන්තො අබ්‍යාපාරතං පටිච්චසමුප්පාදස්ස දස්සෙති. උප්පාදාති උප්පත්තිධම්මතං අසබ්බකාලභාවිතං එලුප්පත්තිඅභිමුඛතඤ්ච දීපෙන්තො අනිච්චතං පටිච්චසමුප්පාදස්ස දස්සෙති. “සති, නාසති, උප්පාදා, න නිරොධා”ති පන හෙතුඅත්ථෙහි භූමිමනිස්සක්කවචනෙහි සමත්ථිතං නිදානසමුදයජාතිපභවභාවං පටිච්චසමුප්පාදස්ස දස්සෙති. හෙතුඅත්ථතා චෙත්ථ භූමිමවචනෙ යස්ස භාවෙ තදවිනාභාවිඵලස්ස භාවො ලක්ඛියති, තත්ථ පවත්තියා වෙදිතබ්බා යථා “අධනානං ධනෙ අනනුප්පදියමානෙ දාලිද්දියං වෙපුල්ලං අගමාසි”ති (දී. නි. 3.91) ච “නිප්පන්තෙසු සස්සෙසු සුභික්ඛං ජායති”ති ච. නිස්සක්කවචනස්සාපි හෙතුඅත්ථතා ඵලස්ස පභවෙ පකතියඤ්ච පවත්තිතො යථා “කලලා හොති අබ්බුදං, අබ්බුදා ජායති පෙසි”ති (සං. නි. 1.235) ච “භිමවතා ගඬගා පභවන්ති, සිඬගතො සරො ජායති”ති ච. අවිජ්ජාදිභාවෙ ච තදවිනාභාවෙන සඬබාරාදිභාවො ලක්ඛියති, අවිජ්ජාදිහි ච සඬබාරාදයො පභවන්ති පකරියන්ති වාති තෙ තෙසං පභවො පකති ච, තස්මා තදත්ථදීපනත්ථං “ඉමස්මිං සති ඉමස්ස උප්පාදා”ති හෙතුඅත්ථෙ භූමිමනිස්සක්කනිද්දෙසා කතාති.

යස්මා චෙත්ථ “ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති”ති සඬබෙපෙන උද්දිට්ඨස්ස පටිච්චසමුප්පාදස්ස “අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරා”තිආදිකො නිද්දෙසො, තස්මා යථාචුත්තො අත්ථිභාවො උප්පාදො ච තෙසං තෙසං පච්චයුප්පන්තධම්මානං පච්චයභාවොති විඤ්ඤායති. න හි අනිරුද්ධතාසඬබාතං අත්ථිභාවං උප්පාදඤ්ච අනිවත්තසභාවතාසඬබාතං උදයාවත්ථතාසඬබාතං වා “සති එව, නාසති, උප්පාදා එව, න නිරොධා”ති අන්තොගධනියමෙහි වචනෙහි අභිහිතං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤො පච්චයභාවො නාම අත්ථි, තස්මා යථාචුත්තො අත්ථිභාවො උප්පාදො ච පච්චයභාවොති වෙදිතබ්බං. යෙපි පට්ඨානෙ ආගතා හෙතුආදයො චතුර්විසති පච්චයා, තෙපි එතස්සෙව පච්චයභාවස්ස විසෙසාති වෙදිතබ්බා. ඉති යථා විත්ථාරෙන අනුලොමං පටිච්චසමුප්පාදං මනසි අකාසි, තං දස්සෙතුං, “යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරා”තිආදි චුත්තං.

තත්ථ යදිදන්ති නිපාතො, තස්ස යො අයන්ති අත්ථො. අවිජ්ජාපච්චයාතිආදීසු අවින්දියං කායදුච්චරිතාදිං චින්දතීති අවිජ්ජා, චින්දියං කායසුචරිතාදිං න චින්දතීති අවිජ්ජා, ධම්මානං අවිපරිතසභාවං අවිදිතං කරොතීති අවිජ්ජා, අන්තවිරහිතෙ සංසාරෙ භවාදීසු සත්තෙ ජවාපෙතීති අවිජ්ජා, අවිජ්ජමානෙසු ජවති විජ්ජමානෙසු න ජවතීති අවිජ්ජා, විජ්ජාය පටිපක්ඛාති අවිජ්ජා, සා “දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං”න්තිආදිනා චතුර්විධා වෙදිතබ්බා. පටිච්ච න විනා එලං එති උප්පජ්ජති චෙව පවත්තති වාති පච්චයො, උපකාරකත්ථො වා පච්චයො. අවිජ්ජා ච සා පච්චයො වාති අවිජ්ජාපච්චයො, තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා. සඬබරොන්තිති සඬබාරා, ලොකියකුසලාකුසලචෙතනා, සා පුඤ්ඤාපුඤ්ඤානෙඤ්ජාහිසඬබාරවසෙන තිව්ධා වෙදිතබ්බා. විජානාතීති විඤ්ඤාණං, තං ලොකියවිපාකවිඤ්ඤාණවසෙන ද්වත්තිංසවිධං. නමතීති නාමං, වෙදනාදික්ඛන්ධත්තයං. රුප්පතීති රූපං, භූතරූපං චක්ඛාදිඋපාදාරූපඤ්ච. ආයතති ආයතඤ්ච සංසාරදුක්ඛං නයතීති ආයතනං. චුසතීති එස්සො. වෙදයතීති වෙදනා. ඉදමිපි ද්වයං ද්වාරවසෙන ඡබ්බිධං, විපාකවසෙන

ගහණ ඡත්තිංසවිධං. පරිතස්සතීති තණ්හා, සා කාමතණ්හාදිවසෙන සඬබ්බපතො තිවිධා, විත්ථාරතො අට්ඨත්තරසතවිධා ව. උපාදියතීති උපාදානං, තං කාමුපාදානාදිවසෙන චතුබ්බිධං. භවති භාවයති චාති භවො, සො කම්මුපපත්තිහෙදතො දුට්ඨො. ජනනං ජාති. ජීරණං ජරා. මරන්ති තෙනාති මරණං. සොවනං සොකො. පරිදෙවනං පරිදෙවො. දුක්ඛයතීති දුක්ඛං, උප්පාදට්ඨිතිවසෙන ද්වෙධා ඛණතීති දුක්ඛං. දුමනස්ස භාවො දොමනස්සං. භුසො ආයාසො උපායාසො. සම්භවන්තීති නිබ්බත්තන්ති. න කෙවලඤ්ච සොකාදීහියෙව, අථ ඛො සබ්බපදෙහි “සම්භවන්ති”ති පදස්ස යොජනා කාතබ්බා. එවඤ්ඤි “අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරා සම්භවන්ති”ති පච්චයපච්චයුප්පන්තවචන්ථානං දස්සිතං හොති. එස නයො සබ්බත්ථ.

තත්ථ අඤ්ඤාණලක්ඛණො අවිජ්ජා, සම්මොහනරසා, ඡාදනපච්චුපට්ඨානා, ආසවපදට්ඨානා. අභිසඬ්ඛණලක්ඛණො සඬබ්බාරා, ආයුහනරසා, සංවිදහනපච්චුපට්ඨානා, අවිජ්ජාපදට්ඨානා. විජානනලක්ඛණං විඤ්ඤාණං, පුබ්බඬ්ඛගමරසං, පටිසන්ධිපච්චුපට්ඨානං, සඬබ්බාරපදට්ඨානං, චත්ථාරම්මණපදට්ඨානං වා. නමනලක්ඛණං නාමං, සම්පයොගරසං, අවිනිබ්භොගපච්චුපට්ඨානං, විඤ්ඤාණපදට්ඨානං. රුප්පනලක්ඛණං රූපං, විකිරණරසං, අප්පහෙය්‍යභාවපච්චුපට්ඨානං, විඤ්ඤාණපදට්ඨානං. ආයතනලක්ඛණං සළායතනං, දස්සනාදිරසං, චත්ථුද්ථාරභාවපච්චුපට්ඨානං, නාමරූපපදට්ඨානං. චූසනලක්ඛණො එස්සො, සඬ්ඝට්ටනරසො, සඬ්ඝතිපච්චුපට්ඨානො, සළායතනපදට්ඨානො. අනුභවනලක්ඛණො වෙදනා, විසයරසසම්භොගරසා, සුඛදුක්ඛපච්චුපට්ඨානා, එස්සපදට්ඨානා. හෙතුභාවලක්ඛණො තණ්හා, අභිනන්දනරසා, අතිත්තිභාවපච්චුපට්ඨානා, වෙදනාපදට්ඨානා. ගහණලක්ඛණං උපාදානං, අමුඤ්චනරසං, තණ්හාදළ්භත්තදිට්ඨිපච්චුපට්ඨානං, තණ්හාපදට්ඨානං. කම්මකම්මඵලලක්ඛණො භවො, භවනභාවනරසො, කුසලාකුසලාඛ්‍යාකතපච්චුපට්ඨානො, උපාදානපදට්ඨානො. තත්ථ තත්ථ භවෙ පට්ඨමාහිතිබ්බත්තිලක්ඛණො ජාති, නිය්‍යාතනරසා, අතීතභවතො ඉධුප්පන්තපච්චුපට්ඨානා, දුක්ඛවිචිත්තතාපච්චුපට්ඨානා වා. ඛන්ධපරිපාකලක්ඛණො ජරා, මරණුපනයනරසා, යොබ්බනවිනාසපච්චුපට්ඨානා. චුතිලක්ඛණං මරණං, විසංයොගරසං, ගතිවිජ්ජවාසපච්චුපට්ඨානං. අන්තොනිජ්ඣානලක්ඛණො සොකො, වෙතසො නිජ්ඣානරසො, අනුසොවනපච්චුපට්ඨානො. ලාලප්පනලක්ඛණො පරිදෙවො, ගුණදොසපරිකිත්තනරසො, සම්භමපච්චුපට්ඨානො. කායපිළනලක්ඛණං දුක්ඛං, දුප්පඤ්ඤානං දොමනස්සකරණරසං, කායිකාබාධපච්චුපට්ඨානං. විත්තපිළනලක්ඛණං දොමනස්සං, මනොවිසාතනරසං, මානසඛ්‍යාධිපච්චුපට්ඨානං. විත්තපරිදහනලක්ඛණො උපායාසො, නිත්ථුනනරසො, විසාදපච්චුපට්ඨානො. එවමෙනෙ අවිජ්ජාදයො ලක්ඛණාදිතොපි වෙදිතබ්බාති. අයමෙත්ථ සඬබ්බපො, විත්ථාරො පන සබ්බාකාරසම්පන්නං විනිවිජයං ඉච්ඡන්තෙන සම්මොහවිතොදනියා (විභ. අට්ඨ. 225) විභඬ්ගට්ඨකථාය ගහෙතබ්බො.

එවන්ති නිද්දිට්ඨස්ස නිදස්සනං, තෙන අවිජ්ජාදිභෙව කාරණෙහි, න ඉස්සරනිම්මානාදිහීති දස්සෙති. එතස්සාති යථාචුත්තස්ස. කෙවලස්සාති අසම්මිස්සස්ස සකලස්ස වා. දුක්ඛක්ඛන්ධස්සාති දුක්ඛසමුහස්ස, න සත්තස්ස, නාපි ජීවස්ස, නාපි සුභසුඛාදීනං. සමුදයො භොතීති නිබ්බන්ති සම්භවති.

එතමත්ථං විදිත්වාති ය්වායං අවිජ්ජාදිවසෙන සඬබ්බාරාදිකස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතීති චුත්තො, සබ්බාකාරෙන එතමත්ථං විදිත්වා. තායං වෙලායන්ති තායං තස්ස අත්ථස්ස විදිතවෙලායං. ඉමං උදානං උදානෙසීති ඉමං තස්මිං අත්ථෙ විදිතෙ භෙතුතො ව භෙතුසමුප්පන්නධම්මස්ස ව පජානනාය ආනුභාවදීපකං “යදා භවෙ පාතුභවන්ති” තිආදිකං සොමනස්සසම්පයුත්තඤ්ඤාණසමුට්ඨානං උදානං උදානෙසී, අත්තමනවාචං නිවිජාරෙසීති චුත්තං භොති.

තස්සත්ථො – යදාති යස්මිං කාලෙ. භවෙති බ්‍යත්තන්ති ඉමස්මිං අත්ථෙ නිපාතො. කෙච් පන “භවෙති ආභවෙ යුද්ධෙ” ති අත්ථං වදන්ති, “යොධෙට් මාරං පඤ්ඤාචුට්ඨො” ති (ධ. ප. 40) වචනතො කිලෙසමාරෙන යුජ්ඣනසමයෙති තෙසං අධිප්පායො. පාතුභවන්තීති උප්පජ්ජන්ති. ධම්මාති අනුලොමපච්චයාකාරපට්ඨෙධසාධකා බොධිපක්ඛියධම්මා. අථ වා පාතුභවන්තීති පකාසෙන්නි, අභිසමයවසෙන බ්‍යත්තා පාකටා භොන්ති. ධම්මාති චතුඅරියසච්චධම්මා, ආතාපො චුච්චති කිලෙසසන්තාපනට්ඨෙන වීරියං. ආතාපිනොති සම්මජ්ජධානවීරියවතො. ඤායතොති ආරම්මණුපනිජ්ඣානෙන ලක්ඛණුපනිජ්ඣානෙන ඤායන්තස්ස. බ්‍රාහ්මණස්සාති බාහිතපාපස්ස ඛිණාසවස්ස. අථස්ස කඬ්ඛා වපයන්ති සබ්බාති අථස්ස එවං පාතුභුතධම්මස්ස යා එතා “කො නු බො, හන්තෙ, ඵ්‍රසතීති. නො කල්ලො පඤ්ඤොති භගවා අවොවා” තිආදිනා (සං. නි. 2.12) නයෙන, “කතමං නු බො, හන්තෙ, ජරාමරණං, කස්ස ව පනිදං ජරාමරණන්ති. නො කල්ලො පඤ්ඤොති භගවා අවොවා” තිආදිනා (සං. නි. 2.35) නයෙන පච්චයාකාරෙ කඬ්ඛා චුත්තා, යා ව පච්චයාකාරස්සෙව අප්පට්ඨිද්ධත්තා “අභොසිං නු බො අහං අතීතමද්ධාන” තිආදිනා (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20) සොළස කඬ්ඛා ආගතා. තා සබ්බා වපයන්ති අපගච්ජන්ති නිරුජ්ඣන්ති. කස්මා? යතො පජානාති සභෙතුධම්මං, යස්මා අවිජ්ජාදිකෙන භෙතුතා සභෙතුකං ඉමං සඬබ්බාරාදිකං කෙවලං දුක්ඛක්ඛන්ධධම්මං පජානාති අඤ්ඤාසි පට්ඨිජ්ඣති.

කදා පනස්ස බොධිපක්ඛියධම්මා චතුසච්චධම්මා වා පාතුභවන්ති උප්පජ්ජන්ති පකාසෙන්නි වා? විපස්සනාමග්ගඤ්ඤාණසු. තත්ථ විපස්සනාඤ්ඤාණසම්පයුත්තා සතිආදයො විපස්සනාඤ්ඤාණඤ්ච යථාරහං අත්තතො විසයෙසු තදඬගප්පහානවසෙන සුභසඤ්ඤාදිකෙ පජ්භන්තා කායානුපස්සනාදිවසෙන විසුං විසුං උප්පජ්ජන්ති, මග්ගක්ඛණෙ පන තෙ නිබ්බානමාලම්බිත්වා සමුච්ඡෙදවසෙන පටිපක්ඛෙ පජ්භන්තා චතුසුපි අරියසච්චෙසු අසම්මොහප්පට්ඨෙධසාධනවසෙන සකිදෙව උප්පජ්ජන්ති. එවං තාවෙන්ථ බොධිපක්ඛියධම්මානං උප්පජ්ජනට්ඨෙන පාතුභාවො වෙදිතබ්බො.

අරියසච්චධම්මානං පන ලොකියානං විපස්සනාක්ඛණේ විපස්සනාය
ආරම්මණකරණවසෙන, ලොකුත්තරානං තදධිමුත්තතාවසෙන, මග්ගක්ඛණේ
නිරොධසච්චස්ස ආරම්මණාභිසමයවසෙන, සබ්බෙසම්පි කිච්චාභිසමයවසෙන
පාකටභාවතො පකාසනට්ඨෙන පාතුභාවො වෙදිතබ්බො.

ඉති භගවා සතිපි සබ්බාකාරෙන සබ්බධම්මානං අත්තනො ඤාණස්ස
පාකටභාවෙ පටිච්චසමුප්පාදමුඛෙන විපස්සනාභිනිවෙසස්ස කතත්තා
නිපුණගම්භීරසුද්දසනාය පච්චයාකාරස්ස තං පච්චවෙක්ඛිත්වා
උප්පත්තබලවසොමනස්සො පටිපක්ඛසමුච්ඡේදවිභාවනෙන සද්ධිං අත්තනො
තදභිසමයානුභාවදීපකමෙවෙත්ථ උදානං උදානෙසීති.

අයම්පි උදානො චුත්තො භගවතා ඉති මෙ සුතන්ති අයං පාළි කෙසුචියෙව
පොත්ථකෙසු දිස්සති. තත්ථ අයම්පිති පිසද්දො “ඉදම්පි බුද්ධෙ රතනං පණ්ණං,
අයම්පි පාරාජිකො හොති” තිආදීසු විය සම්පිණ්ඩනත්ථො, තෙන උපරිමං
සම්පිණ්ඩෙති. චුත්තොති අයං චුත්තස්සද්දො
කෙසොභාරණවජ්ජනවාපසම්කරණජීවිතචුත්තිපමුත්තභාවපාවචනභාවෙන
පවත්තන අජ්ඣෙකකථනාදීසු දිස්සති. තථා භෙස “කාපටිකො මාණවො දහරො
චුත්තසිරො” තිආදීසු (ම. නි. 2.426) කෙසොභාරණේ ආගතො.

“ගාවො තස්ස පජායන්ති, බෙත්තෙ චුත්තං විරුහති;
චුත්තානං ඵලමස්නාති, යො මිත්තානං න දුබ්භති” ති. —

ආදීසු (ජා. 2.22.19) වජ්ජනෙ. “නො ව බො පටිචුත්ත” තිආදීසු (පාරා. 289)
අට්ඨදණ්ඩකාදීහි වාපසම්කරණේ. “පන්තලොමො පරදත්තචුත්තො මිගභුතෙන
වෙතසා විහරාමි” තිආදීසු (චූළව. 332) ජීවිතචුත්තියං. “පණ්ඩුපලාසො ඛන්ධනා
පචුත්තො අභබ්බො හරිතත්තායා” තිආදීසු (පාරා. 92) ඛන්ධනතො පමුත්තභාවෙ.
“ගීතං චුත්තං සමිහිත” තිආදීසු (දී. නි. 1.285) පාවචනභාවෙන පවත්තිතෙ.
“චුත්තො පාරායණො” තිආදීසු අජ්ඣෙකෙන. “චුත්තං බො පනෙතං භගවතා
‘ධම්මදායාදා මෙ, භික්ඛවෙ, භවථ, මා ආමිසදායාදා’” තිආදීසු (ම. නි. 1.30) කථනෙ.
ඉධාපි කථනෙ ඵල දට්ඨබ්බො, තෙන අයම්පි උදානො භාසිතොති අත්ථො. ඉතීති
ඵලං. මෙ සුතන්ති පද්ද්වයස්ස අත්ථො නිදානවණ්ණනායං සබ්බාකාරතො
චුත්තොයෙව. පුබ්බෙ “ඵලං මෙ සුත” තිආදීසු නිදානවසෙන චුත්තොයෙව හි අත්ථො
ඉධ නිගමනවසෙන “ඉති මෙ සුත” තිආදීසු පුන චුත්තො. චුත්තස්සෙව හි අත්ථස්ස පුන
වචනං නිගමනන්ති. ඉතිසද්දස්ස අත්ථුද්ධාරො ඵලං-සද්දෙන සමානත්ථතාය “ඵලං
මෙ සුත” තිආදීසු ඵත්ථ විය, අත්ථයොජනා ව ඉතිචුත්තකවණ්ණනාය අම්භෙහි
පකාසිතායෙවාති තත්ථ චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බොති.

පරමත්ථදීපනියා බුද්දකනිකායට්ඨකථාය

උදානසංවණ්ණනාපට්ඨකොධිසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියබොධිසුත්තවණ්ණනා

2. දුතියෙ පටිලොමන්ති “අවිජ්ජානිරොධා සඬබාරනිරොධො” තිආදිනා නයෙන චුත්තො අවිජ්ජාදිකොයෙව පච්චයාකාරො අනුප්පාදනිරොධෙන නිරුජ්ඣමානො අත්තනො කත්තබ්බකිච්චස්ස අකරණනො පටිලොමොති චුච්චති. පචත්තියා වා විලොමනනො පටිලොමො, අත්තනො පන මජ්ඣනො වා පටියාය ආදිං පාපෙත්වා අචුත්තත්තා ඉතො අඤ්ඤානත්ථෙතෙත්ථ පටිලොමනා න යුජ්ජති. පටිලොමන්ති ච “විසමං චන්දසුරියා පරිචත්තන්ති” තිආදිසු විය භාවනාපුංසකනිද්දෙසො. ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොතීති ඉමස්මිං අවිජ්ජාදිකෙ පච්චයෙ අසති මග්ගෙන පහිනෙ ඉදං සඬබාරාදිකං ඵලං න හොති නප්පචත්තති. ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතීති ඉමස්ස අවිජ්ජාදිකස්ස පච්චයස්ස නිරොධා මග්ගෙන අනුප්පත්තිධම්මනං ආපාදිතත්තා ඉදං සඬබාරාදිකං ඵලං නිරුජ්ඣති, නප්පචත්තතීති අත්ථො. ඉධාපි යථා “ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උජ්ජජ්ජති” ති ඵත්ථ “ඉමස්මිං සතියෙව, නාසති, ඉමස්ස උජ්ජාදා ඵච, න නිරොධා” ති අත්තොගධනියමනා දස්සිතා. ඵචං ඉමස්මිං අසතියෙව, න සති, ඉමස්ස නිරොධා ඵච, න උජ්ජාදාති අත්තොගධනියමනාලක්ඛණා දස්සිතාති වෙදිතබ්බං. සෙසමෙත්ථ යං චත්තබ්බං, තං පයමබොධිසුත්තවණ්ණනාය චුත්තනායානුසාරෙන වෙදිතබ්බං.

ඵචං යථා භගවා පටිලොමපටිච්චසමුප්පාදං මනසි අකාසි, තං සඬබෙපෙන දස්සෙත්වා ඉදානි විත්ථාරෙන දස්සෙතුං “අවිජ්ජානිරොධා සඬබාරනිරොධො” තිආදි චුත්තං. තත්ථ අවිජ්ජානිරොධාති අරියමග්ගෙන අවිජ්ජාය අනවසෙසනිරොධා, අනුසයප්පහානවසෙන අග්ගමග්ගෙන අවිජ්ජාය අච්චන්තසමුග්ගාටතොති අත්ථො. යදිපි හෙට්ඨිමමග්ගෙහි පහියමානා අවිජ්ජා අච්චන්තසමුග්ගාටවසෙනෙව පහියති, තථාපි න අනවසෙසනො පහියති. අපායගාමිනියා හි අවිජ්ජා පයමමග්ගෙන පහියති. තථා සකිදෙව ඉමස්මිං ලොකෙ සබ්බත්ථ ච අනරියභූමියං උපපත්තිපච්චයභූතා අවිජ්ජා යථාක්කමං දුතියතතියමග්ගෙහි පහියති, න ඉතරාති. අරහත්තමග්ගෙනෙව හි සා අනවසෙසං පහියතීති. සඬබාරනිරොධොති සඬබාරානං අනුප්පාදනිරොධො හොති. ඵචං නිරුද්ධානං පන සඬබාරානං නිරොධා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණාදිනඤ්ච නිරොධා නාමරූපාදීනි නිරුද්ධානි ඵච හොත්තීති දස්සෙතුං “සඬබාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො” තිආදිං චත්වා “ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී” ති චුත්තං. තත්ථ යං චත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා චුත්තනායමෙව.

අපිචෙත්ථ කිඤ්චාපි “අවිජ්ජානිරොධා සඬබාරනිරොධො, සඬබාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො” ති ඵත්තාවතාපි සකලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස අනවසෙසනො නිරොධො චුත්තො හොති, තථාපි යථා අනුලොමෙ යස්ස යස්ස පච්චයධම්මස්ස අත්ථිතාය යො යො පච්චයුප්පන්නධම්මො න නිරුජ්ඣති පචත්තති ඵචාති ඉමස්ස අත්ථස්ස දස්සනත්ථං “අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරා...පෙ.... සමුදයො හොති” ති චුත්තං. ඵචං තප්පටිපක්ඛනො තස්ස තස්ස පච්චයධම්මස්ස අභාවෙ යො යො පච්චයුප්පන්නධම්මො නිරුජ්ඣති නප්පචත්තතීති දස්සනත්ථං ඉධ “අවිජ්ජානිරොධා සඬබාරනිරොධො, සඬබාරනිරොධො

විඤ්ඤාණනිරෝධො...පෙ.... දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරෝධො හොති”ති වුත්තං, න පන අනුලොමෙ විය කාලත්තයපරියාපන්නස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරෝධදස්සනත්ථං. අනාගතස්සෙව හි අරියමග්ගභාවනාය අසති උප්පජ්ජනාරහස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස අරියමග්ගභාවනාය නිරෝධො ඉච්ඡිතොති අයම්පි විසෙසො වෙදිතබ්බො.

එතමන්ට වීදිත්වානි ය්වායං “අවිජ්ජානිරෝධාදිවසෙන සඬ්ඛාරාදිකස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරෝධො හොති”ති වුත්තො, සබ්බාකාරෙන එතමන්ට වීදිත්වා. ඉමං උදානං උදානෙසිති ඉමස්මිං අත්ථෙ වීදිතෙ “අවිජ්ජානිරෝධා සඬ්ඛාරනිරෝධො”ති එවං පකාසිතස්ස අවිජ්ජාදිනං පච්චයානං බයස්ස අවබොධානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසිති අත්ථො.

තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො – යස්මා අවිජ්ජාදිනං පච්චයානං අනුප්පාදනිරෝධසඬ්ඛාතං බයං අවෙදි අඤ්ඤාසි පටිච්ඡක්ඛි, තස්මා එතස්ස වුත්තනයෙන ආනාපිනො ක්‍රියාතො බ්‍රාහ්මණස්ස වුත්තප්පකාරා බොධිපක්ඛියධම්මා චතුසච්චධම්මා වා පාතුභවන්ති උප්පජ්ජන්ති පකාසෙන්ති වා. අථ යා පච්චයනිරෝධස්ස සම්මා අවිදිතත්තා උප්පජ්ජෙය්‍යං පුබ්බෙ වුත්තප්පභෙදා කඬ්ඛා, තා සබ්බාපි වපයන්ති නිරුජ්ඣන්තිති. සෙසං භෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

දුතියබොධිසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියබොධිසුත්තවණ්ණනා

3. තතියෙ අනුලොමපටිලොමන්ති අනුලොමඤ්ච පටිලොමඤ්ච, යථාවුත්තඅනුලොමවසෙන වෙව පටිලොමවසෙන වානි අත්ථො. නනු ව පුබ්බෙපි අනුලොමවසෙන පටිලොමවසෙන ව පටිච්චසමුප්පාදෙ මනසිකාරජ්ජවන්ති සුත්තද්වයෙ වුත්තා, ඉධ කස්මා පුනපි තදුභයවසෙන මනසිකාරජ්ජවන්ති වුවවතීති? තදුභයවසෙන තතියවාරං තත්ථ මනසිකාරස්ස පවත්තිතත්තා. කථං පන තදුභයවසෙන මනසිකාරො පවත්තිතො? න හි සක්කා අපුබ්බං අවරිමං අනුලොමපටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදස්ස මනසිකාරං පවත්තෙතුන්ති? න බො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං “තදුභයං එකජ්ඣං මනසාකාසි”ති, අථ බො වාරෙන. භගවා හි පඨමං අනුලොමවසෙන පටිච්චසමුප්පාදං මනසි කරිත්වා තදනුරූපං පඨමං උදානං උදානෙසි. දුතියම්පි පටිලොමවසෙන තං මනසි කරිත්වා තදනුරූපමෙව උදානං උදානෙසි. තතියවාරෙ පන කාලෙන අනුලොමං කාලෙන පටිලොමං මනසිකරණවසෙන අනුලොමපටිලොමං මනසි අකාසි. තෙන වුත්තං – “අනුලොමපටිලොමන්ති අනුලොමඤ්ච පටිලොමඤ්ච, යථාවුත්තඅනුලොමවසෙන වෙව පටිලොමවසෙන වා”ති. ඉමිනා මනසිකාරස්ස පගුණබලවහාවො ව වසිභාවො ව පකාසිතො හොති. එත්ථ ව “අනුලොමං මනසි කරිස්සාමි, පටිලොමං මනසි කරිස්සාමි, අනුලොමපටිලොමං මනසි කරිස්සාමි”ති එවං පවත්තානං පුබ්බාභොගානං වසෙන නෙසං විභාගො වෙදිතබ්බො.

තත්ථ අවිජ්ජාය ත්වෙවාති අවිජ්ජාය තු ඵව. අසෙසචිරාගනිරොධාති විරාගසඬ්ඛාතෙන මග්ගෙන අසෙසනිරොධා, අග්ගමග්ගෙන අනවසෙසඅනුප්පාදප්පභානාති අත්ථො. සඬ්ඛාරනිරොධොති සඬ්ඛෙසං සඬ්ඛාරානං අනවසෙසං අනුප්පාදනිරොධො. හෙට්ඨමෙන හි මග්ගත්තයෙන කෙච්චි සඬ්ඛාරා නිරුජ්ඣන්ති, කෙච්චි න නිරුජ්ඣන්ති අවිජ්ජාය සාවසෙසනිරොධා. අග්ගමග්ගෙන පනස්සා අනවසෙසනිරොධා න කෙච්චි සඬ්ඛාරා න නිරුජ්ඣන්තිති.

එතමත්ථං විදිත්වාති ය්වායං අවිජ්ජාදිවසෙන සඬ්ඛාරාදිකස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො නිරොධො ච අවිජ්ජාදීනං සමුදයා නිරොධා ච භොතීති චුත්තො, සඬ්ඛාකාරෙන එතමත්ථං විදිත්වා. ඉමං උදානං උදානෙසීති ඉදං යෙන මග්ගෙන යො දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයනිරොධසඬ්ඛාතො අත්ථො කිච්චවසෙන ආරම්මණකිරියාය ච විදිතො, තස්ස අරියමග්ගස්ස ආනුභාවදීපකං චුත්තප්පකාරං උදානං උදානෙසීති අත්ථො.

තත්ත්වයං සඬ්ඛෙපත්ථො – යදා භවෙ පාතුභවන්ති ධම්මා ආතාපිතො ක්කායතො බ්‍රාහ්මණස්ස, තදා සො බ්‍රාහ්මණො තෙහි උප්පත්තෙහි බොධිපක්ඛියධම්මෙහි යස්ස වා අරියමග්ගස්ස චතුසච්චධම්මා පාතුභුතා, තෙන අරියමග්ගෙන විදුපයං තිට්ඨති මාරසෙනං, “කාමා තෙ පයමා සෙනා” තිආදිනා (සු. නි. 438; මහානි. 28; චූළනි. නන්දමාණවජුවච්ඡානිද්දෙස 47) නයෙන චුත්තප්පකාරං මාරසෙනං විදුපයන්තො විධමෙත්තො විද්ධංසෙත්තො තිට්ඨති. කථං? සුරියොව ඔභාසයමන්තලික්ඛං, යථා සුරියො අභිභුග්ගතො අත්තතො පභාය අන්තලික්ඛං ඔභාසෙත්තොව අන්ධකාරං විධමෙත්තො තිට්ඨති, ඵවං සොපි ඛිණ්ණසච්චබ්‍රාහ්මණො තෙහි ධම්මෙහි තෙන වා අරියමග්ගෙන සච්චාති පටිච්ඡික්ඛන්තොව මාරසෙනං විදුපයන්තො තිට්ඨතිති.

ඵවං භගවතා පයමං පච්චයාකාරපජානනස්ස, දුතියං පච්චයක්ඛයාධිගමස්ස, තතියං අරියමග්ගස්ස ආනුභාවප්පකාසනාති ඉමානි තිණි උදානානි තිසු යාමෙසු භාසිතානි. කතරාය රත්තියා? අභිසම්බොධිතො සත්තමාය රත්තියා. භගවා හි විසාබ්‍රුණ්ණමාය රත්තියා පයමයාමෙ පුබ්බෙතිවාසං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බවක්ඛුං විසොධෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ ඤාණං ඔතාරෙත්වා නානානායෙහි තෙභූමකසඬ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා “ඉදානි අරුණො උග්ගමිස්සති” ති සම්මාසම්බොධිං පාපුණි, සබ්බඤ්ඤතප්පත්තිසමනන්තරමෙව ච අරුණො උග්ගචිජිති. තතො තෙනෙව පල්ලඬ්ඤකෙන බොධිරුක්ඛමූලෙ සත්තාහං විනිනාමෙත්තො සම්පත්තාය පාටිපදරත්තියා තිසු යාමෙසු චුත්තනායෙන පටිච්චසමුප්පාදං මනසි කරිත්වා යථාක්කමං ඉමානි උදානානි උදානෙසි.

බන්ධකෙ පන තිසුපි වාරෙසු “පටිච්චසමුප්පාදං අනුලොමපටිලොමං මනසාකාසී” ති (මහාව. 1) ආගතත්තා බන්ධකට්ඨකථායං “තිසුපි යාමෙසු ඵවං මනසි කත්වා පයමං උදානං පච්චයාකාරපච්චවෙක්ඛණ්ණවසෙන, දුතියං නිබ්බානපච්චවෙක්ඛණ්ණවසෙන, තතියං මග්ගපච්චවෙක්ඛණ්ණවසෙනාති ඵවං ඉමානි භගවා උදානානි උදානෙසී” ති චුත්තං, තමපි න විරුජ්ඣති. භගවා හි යපෙත්වා

රත්නසරසත්තාහං සෙසෙසු ඡසු සත්තාහෙසු අන්තරන්තරා ධම්මං පච්චවෙක්ඛිත්වා
යෙභුයොන විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී විහාසි, රත්නසරසත්තාහෙ පන
අභිධම්මපරිවයවසෙනෙව විහාසිති.

තතියබොධිසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. හුංහුඬකසුත්තවණ්ණනා

4. චතුත්ථෙ අප්පාලනිග්‍රොධෙති තස්ස කිර ඡායායං අප්පාලා ගන්ත්වා නිසිදන්ති,
තෙනස්ස ‘‘අප්පාලනිග්‍රොධො’’ත්ථෙව නාමං උදපාදි. කෙච් පන ‘‘යස්මා තත්ථ
වෙදෙ සප්ඤ්ඤායං අසමත්ථා මහල්ලකඛාභ්මණා පාකාරපරික්ඛෙපයුත්තානි
නිවෙසනානි කත්වා සබ්බෙ වසිංසු, තස්මා අප්පාලනිග්‍රොධොති නාමං ජාත’’න්ති
වදන්ති. තත්‍රායං වචනත්ථො – න ජපන්තිති අප්පා, මන්තානං අනප්ඤ්ඤායකානි
අත්ථො, අප්පා ලන්ති ආදියන්ති නිවාසං එත්ථාති අප්පාලොති. යස්මා චා
මජ්ඣන්තිකෙ සමයෙ අන්තො පටිට්ඨෙ අපෙ අන්තතො ඡායාය පාලෙති රක්ඛති,
තස්මා ‘අප්පාලො’තිස්ස නාමං රුජ්භන්ති අපරෙ. සබ්බථාපි නාමමෙතං තස්ස
රුක්ඛස්ස, තස්ස සමීපෙ. සමීපත්ථෙ හි එතං භූමිමං ‘‘අප්පාලනිග්‍රොධො’’ති.

විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදීති තත්‍රපි ධම්මං විචින්නො විමුත්තිසුඛඤ්ච
පටිසංවෙදෙන්තො නිසිදි. බොධිරුක්ඛතො පුරත්ථිමදිසාභාගෙ එස රුක්ඛො හොති.
සත්තාහන්ති ච ඉදං න පල්ලඬකසත්තාහතො අන්තරසත්තාහං. භගවා හි
පල්ලඬකසත්තාහතො අපරානිපි තීණි සත්තාහානි බොධිසමීපෙයෙව විනිනාමෙසි.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – භගවති කිර සම්මාසම්බොධිං පත්වා සත්තාහං
එකපල්ලඬකෙන නිසින්තෙ ‘‘න භගවා වුට්ඨාති, කින්ත්‍රු බො අඤ්ඤෙපි
බුද්ධත්තකරා ධම්මා අත්ථි’’ති එකච්චානං දෙවතානං කඬ්ඛා උදපාදි. අථ භගවා
අට්ඨමෙ දිවසෙ සමාපත්තිතො වුට්ඨාය දෙවතානං කඬ්ඛං ඤාත්වා
කඬ්ඛාවිධමන්ත්ථං ආකාසෙ උප්පතිත්වා යමකපාටිභාරියං දස්සෙත්වා තාසං කඬ්ඛං
විධමෙත්වා පල්ලඬකතො ඊසකං පාවිනනිස්සිතෙ උත්තරදිසාභාගෙ යත්වා වත්තාරි
අසඬ්ඛොයානානි කප්පසතසහස්සඤ්ච උපවිතානං පාරමීනං බලාධගමට්ඨානං
පල්ලඬකං බොධිරුක්ඛඤ්ච අනිමිසෙහි වක්ඛුහි ඔලොකයමානො සත්තාහං
විනිනාමෙසි, තං යානං අනිමිසවෙතියං නාම ජාතං. අථ පල්ලඬකස්ස ච
ධීතට්ඨානස්ස ච අන්තරා පුරත්ථිමතො ච පච්ඡිමතො ච ආයතෙ රත්නවඬකමෙ
වඬකමන්තො සත්තාහං විනිනාමෙසි, තං රත්නවඬකමවෙතියං නාම ජාතං. තතො
පච්ඡිමදිසාභාගෙ දෙවතා රත්නසරං මාපයිංසු, තත්ථ පල්ලඬකෙන නිසිදිත්වා
අභිධම්මපිටකං විසෙසතො අන්තර්තයං සමන්තපට්ඨානං විචින්නො සත්තාහං
විනිනාමෙසි, තං යානං රත්නසරවෙතියං නාම ජාතං. එවං බොධිසමීපෙයෙව වත්තාරි
සත්තාහානි විනිනාමෙත්වා පඤ්චමෙ සත්තාහෙ බොධිරුක්ඛතො අප්පාලනිග්‍රොධං
උපසඬකමිත්වා තස්ස මූලෙ පල්ලඬකෙන නිසිදි.

තමිහා සමාධිමිහා වුටියාසිති තතො එලසමාපත්තිසමාධිතො යථාකාලපරිච්ඡේදං වුටියහි, වුටියහිත්වා ව පන තත්ථ එවං නිසින්නෙ භගවති එකො බ්‍රාහ්මණො තං ගන්ත්වා පඤ්ඡං පුච්ඡී. තෙන වුත්තං “අථ ඛො අඤ්ඤතරො” තිආදි. තත්ථ අඤ්ඤතරොති නාමගොත්තවසෙන අනභිඤ්ඤාතො අපාකටො එකො. හුංහුඬිකජාතිකොති සො කිර දිට්ඨමඬිගලිකො මානථද්ධො මානවසෙන කොධවසෙන ව සබ්බං අවොක්ඛජාතිකං පස්සිත්වා ජිගුච්ඡන්තො “හුංහු”න්ති කරොන්තො විවරති, තස්මා “හුංහුඬිකජාතිකො” ති වුච්චති, “හුහුක්කජාතිකො” තිපි පායො. බ්‍රාහ්මණොති ජාතියා බ්‍රාහ්මණො.

යෙන භගවාති යස්සං දිසායං භගවා නිසින්නො. භුම්මත්ථෙ හි එතං කරණවචනං. යෙන වා දිසාභාගෙන භගවා උපසඬකමිතබ්බො, තෙන දිසාභාගෙන උපසඬකමි. අථ වා යෙනාති හෙතුඅත්ථෙ කරණවචනං, යෙන කාරණෙන භගවා දෙවමනුස්සෙහි උපසඬකමිතබ්බො, තෙන කාරණෙන උපසඬකමිති අත්ථො. කෙන ව කාරණෙන භගවා උපසඬකමිතබ්බො? නානප්පකාරරොගදුක්ඛාහිපිළිත්තා ආතුරකායෙහි මහාජනෙහි මහානුභාවො හිසක්කො විය රොගතිකිච්ඡනත්ථං, නානාවිධකිලෙසඛ්‍යාධිපිළිත්තා ආතුරචිත්තෙහි දෙවමනුස්සෙහි කිලෙසඛ්‍යාධිතිකිච්ඡනත්ථං ධම්මස්සවනපඤ්ඤපුච්ඡනාදිකාරණෙහි භගවා උපසඬකමිතබ්බො. තෙන අයම්පි බ්‍රාහ්මණො අත්තතො කඬ්ඛං ඡිත්තිතුකාමො උපසඬකමි.

උපසඬකමිත්වාති උපසඬකමනපරියොසානදීපනං. අථ වා යං යානං උපසඬකමි, තතොපි භගවතො සමීපභූතං ආසන්නතරං යානං උපගන්ත්වාති අත්ථො. සම්මොදීති සමං සම්මා වා මොදි, භගවා වානෙන, සොපි භගවතා “කච්චි භොතො ඛමනීයං කච්චි යාපනීය” න්තිආදිනා පටිසන්ථාරකරණවසෙන සමස්පවත්තමොදො අභොසි. සම්මොදනීයන්ති සම්මොදනාරහං සම්මොදජනනයොග්ගං. කථන්ති කථාසල්ලාපං. සාරණීයන්ති සරිතබ්බයුත්තං සාධුජනෙහි පවත්තෙතබ්බං, කාලන්තරෙ වා චිත්තෙතබ්බං. චීතිසාරත්වාති නිට්ඨාපෙත්වා. එකමන්තන්ති භාවනපුංසකතිද්දෙසො. එකස්මිං යානෙ, අතිසම්මුඛාදිකෙ ඡ නිසජ්ජදොසෙ වජ්ජෙත්වා එකස්මිං පදෙසෙති අත්ථො. එතදවොචාති එතං ඉදානි වත්තබ්බං “කිත්තාවතා නු ඛො” තිආදිවචනං අවොච.

තත්ථ කිත්තාවතාති කිත්තකෙන පමාණෙන. නුති සංසයත්ථෙ නිපාතො. ඛොති පදපුරුණෙ. භොති බ්‍රාහ්මණානං ජාතිසමුදාගතං ආලපනං. තථා හි වුත්තං – “භොවාදි නාම සො භොති, සවෙ භොති සකිඤ්චතො” ති (ම. නි. 2.457; ධ. ප. 396). ගොතමාති භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති. කථං පනායං බ්‍රාහ්මණො සම්පතිසමාගතො භගවතො ගොත්තං ජානාතීති? නායං සම්පතිසමාගතො, ඡබ්බස්සාති පධානකරණකාලෙ උපට්ඨහන්තෙහි පඤ්චවග්ගියෙහි සද්ධිං වරමානොපි, අපරභාගෙ තං වතං ඡඩ්ඛෙත්වා උරුවෙලායං සෙනනිගමෙ එකො අදුතියො හුත්වා පිණ්ඩාය වරමානොපි තෙන බ්‍රාහ්මණෙන දිට්ඨපුබ්බො වෙච සල්ලපිතපුබ්බො ව. තෙන සො පුබ්බෙ පඤ්චවග්ගියෙහි ගය්භමානං භගවතො

ගොත්තං අනුස්සරන්තො, “භො ගොතමා” ති භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති. යතො පට්ඨාය වා භගවා මහාභිනික්ඛන්තං නික්ඛන්තො අනොමනදීතීරෙ පබ්බජිතො, තතො පභුති “සමණො ගොතමො” ති චන්දො විය සුරියො විය ව පාකටො පඤ්ඤාතො, න තස්ස ගොත්තජානනෙ කාරණං ගවෙසිතබ්බං.

බ්‍රාහ්මණකරණාති බ්‍රාහ්මණං කරොන්තීති බ්‍රාහ්මණකරණා, බ්‍රාහ්මණභාවකරාති අත්ථො. එත්ථ ව කීත්තාවතාති එතෙන යෙහි ධම්මෙහි බ්‍රාහ්මණො භොති, තෙසං ධම්මානං පරිමාණං පුච්ඡති. කතමෙ ව පනාති ඉමිනා තෙසං සරූපං පුච්ඡති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං තෙන පුට්ඨස්ස පඤ්ඤස්ස සිධාපත්තං අත්ථං විදිත්වා තායං වෙලායං ඉමං උදානං උදානෙසි, න පන තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මං දෙසෙසි. කස්මා? ධම්මදෙසනාය අභාජනභාවතො. තථා හි තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ඉමං ගාථං සුත්වා න සච්චාභිසමයො අභොසි. යථා ව ඉමස්ස, එවං උපකස්ස ආජීවකස්ස බුද්ධගුණජපකාසනං. ධම්මචක්කජපවත්තනතො හි පුබ්බභාගෙ භගවතා භාසිතං පරෙසං සුණන්තානම්පි තපුස්සහල්ලිකානං සරණදානං විය වාසනාභාගියමෙව ජාතං, න සෙක්ඛභාගියං, න නිබ්බේධභාගියං. එසා හි ධම්මතාති.

තත්ථ යො බ්‍රාහ්මණොති යො බාහිතපාපධම්මතාය බ්‍රාහ්මණො, න දිට්ඨමභිගලිකතාය හුංහුඬිකාරකසාවාදිපාපධම්මයුත්තො හුත්වා කෙවලං ජාතිමත්තකෙන බ්‍රහ්මඤ්ඤං පටිජානාති. සො බ්‍රාහ්මණො බාහිතපාපධම්මත්තා හුංහුඬිකාරජපභානෙන නිහුංහුඬිකො, රාගාදිකසාවාහාවෙන නික්කසාවො, භාවනානුයොගයුත්තචිත්තතාය යතත්තො, සීලසංයමෙන වා සංයතචිත්තතාය යතත්තො, චතුමග්ගඤ්ඤාණසඬ්ඛාතෙහි වෙදෙහි අන්තං සඬ්ඛාරපරියොසානං නිබ්බානං, වෙදානං වා අන්තං ගතත්තා වෙදන්තගු. මග්ගබ්‍රහ්මවරියස්ස වුසිතත්තා වුසිතබ්‍රහ්මවරියො, ධම්මෙන සො බ්‍රහ්මවාදං වදෙය්‍ය “බ්‍රාහ්මණො අහ” ත්ති එතං වාදං ධම්මෙන ඤායෙන වදෙය්‍ය. යස්ස සකලලොකසන්තිවාසෙපි කුහිඤ්චි එකාරම්මණෙපි රාගුස්සදො, දොසුස්සදො, මොහුස්සදො, මානුස්සදො, දිට්ඨුස්සදොති ඉමෙ උස්සදා නත්ථී, අනවසෙසං පහීනාති අත්ථො.

චතුත්ථසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. බ්‍රාහ්මණසුත්තවණ්ණනා

5. පඤ්චමෙ සාවත්ථීයන්ති එවංනාමකෙ නගරෙ. තඤ්ඤි සවත්ථස්ස නාම ඉසිනො නිවාසට්ඨානෙ මාපිතත්තා සාවත්ථීති වුව්වති, යථා කාකන්දී, මාකන්දීති. එවං තාව අක්ඛරචිත්තකා. අට්ඨකථාවරියා පන භණන්ති – යංකිඤ්චි මනුස්සානං උපහොගපරිහොගං සබ්බමෙත්ථ අත්ථීති සාවත්ථී. සත්ථසමායොගෙ ව කිමෙත්ථ භණ්ඩමත්ථීති පුච්ඡිතෙ සබ්බමත්ථීතිපි වචනං උපාදාය සාවත්ථීති.

“සබ්බදා සබ්බුපකරණං, සාවත්ථීයං සමොභිතං;
තස්මා සබ්බමුපාදාය, සාවත්ථීති පවුච්චති” ති. (ම. නි. අට්ඨ. 1.14);

තස්සං සාවත්ථියං, සම්පත්ථෙ චෙනං භූමිමචචනං. ජෙනවනෙති අත්තනො පච්චත්ථිකෙ ජිනාතීති ජෙනො, රඤ්ඤා වා පච්චත්ථිකජනෙ ජිනෙ ජානොති ජෙනො, මඬිගලකමායාය වා තස්ස එවං නාමමෙව කතන්ති ජෙනො. වනයතීති වනං, අත්තනො සම්පත්තියා සත්තානං අත්තනි හත්තිං කරොති උප්පාදෙතීති අත්ථො. වනුකෙ ඉති වා වනං,
නානාවිධකුසුමගන්ධසම්මොදමත්තකොකිලාදිවිහඬිගවිරුතාලාපෙහි මන්දමාරුතවලිතරුක්ඛසාබාපල්ලවහත්ථෙහි ව “එථ මං පරිභුඤ්ජ්ජා” ති පාණිනො යාවති වියාති අත්ථො. ජෙනස්ස වනං ජෙනවනං. තඤ්ඤි ජෙනෙන කුමාරෙන රොපිතං සංවද්ධිතං පරිපාලිතං. සොච තස්ස සාමී අහොසි, තස්මා ජෙනවනන්ති වුච්චති, තස්මිං ජෙනවනෙ.

අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙති මානාපිතුහි ගහිතනාමවසෙන සුදත්තො නාම සො මහාසෙට්ඨි, සබ්බකාමසම්ද්ධිතාය පන විගතමලමච්ඡෙරතාය කරුණාදිගුණසමඬිගිතාය ව නිව්චකාලං අනාථානං පිණ්ඩං දෙති, තස්මා අනාථපිණ්ඩිකොති වුච්චති. ආරමන්ති එත්ථ පාණිනො විසෙසෙන පබ්බජිතාති ආරාමො, පුප්ඵළාදියොහාය
නාතිදුරනාවචාසන්තතාදිපඤ්චවිධසෙනාසනඬිගසම්පත්තියා ව තතො තතො ආගම්ම රමන්ති අහිරමන්ති අනුක්කණ්ඨිතා හුත්වා වසන්තීති අත්ථො. වුත්තප්පකාරාය වා සම්පත්තියා තත්ථ තත්ථ ගතෙපි අත්තනො අබ්භන්තරංයෙව ආනෙත්වා රමෙතීති ආරාමො. සො හි අනාථපිණ්ඩිකෙන ගහපතිනා ජෙනස්ස රාජකුමාරස්ස හත්ථතො අට්ඨාරසහි හිරඤ්ඤකොට්ඨි කොට්ඨන්ථාරෙන කිණිත්වා අට්ඨාරසහි හිරඤ්ඤකොට්ඨි සෙනාසනානි කාරාපෙත්වා අට්ඨාරසහි හිරඤ්ඤකොට්ඨි විහාරමහං නිට්ඨාපෙත්වා එවං
චතුපඤ්ඤාසහිරඤ්ඤකොට්ඨිපරිච්චාගෙන බුද්ධජ්ජමුඛස්ස සඬ්ඝස්ස නියායාතිතො, තස්මා “අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමො” ති වුච්චති. තස්මිං අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ.

එත්ථ ව “ජෙනවනෙ” ති වචනං පුරිමසාමිපරිකිත්තනං, “අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ” ති පච්ඡිමසාමිපරිකිත්තනං. උභයමිපි ද්විත්තං පරිච්චාගවිසෙසපරිදීපනෙන පුඤ්ඤකාමානං ආයතිං දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනත්ථං. තත්ථ හි ද්වාරකොට්ඨකපාසාදකරණවසෙන භූමිවික්කයලද්ධා අට්ඨාරස හිරඤ්ඤකොට්ඨියො අනෙකකොට්ඨිඅග්ගනකා රුක්ඛා ව ජෙනස්ස පරිච්චාගො, චතුපඤ්ඤාස කොට්ඨියො අනාථපිණ්ඩිකස්ස. ඉති තෙසං පරිච්චාගපරිකිත්තනෙන “එවං පුඤ්ඤකාමා පුඤ්ඤානි කරොන්ති” ති දස්සෙන්නො ධම්මහණ්ඩාගාරිකො අඤ්ඤෙපි පුඤ්ඤකාමෙ තෙසං දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනෙ නියොජෙතීති.

තත්ථ සියා – යදි තාව භගවා සාවත්ථියං විහරති, “ජෙනවනෙ” ති න වත්තබ්බං. අථ ජෙනවනෙ විහරති, “සාවත්ථිය” න්ති න වත්තබ්බං. න හි සක්කා උභයත්ථ එකං සමයං විහරිතුන්ති. න ඛො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං, නනු අවොවුම්හා “සම්පත්ථෙ එතං භූමිමචචන” න්ති. තස්මා යදිදං සාවත්ථියා සම්පෙ ජෙනවනං, තත්ථ

විහරන්තො “සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ” ති වුත්තො. ගොවරගාමනිදස්සනත්ථං හිස්ස සාවත්ථිවනං, පබ්බජිතානුරූපනිවාසට්ඨානදස්සනත්ථං සෙසවනන්ති.

ආයස්මා ව සාරිපුත්තොතිආදීසු ආයස්මාති පියවනං. වසද්දො සමුව්චයත්ථො. රූපසාරියා නාම බ්‍රාහ්මණියා පුත්තොති සාරිපුත්තො. මහාමොගල්ලානොති පූජාවනං. ගුණවිසෙසෙහි මහන්තො මොගල්ලානොති හි මහාමොගල්ලානො. රෙවතොති බදිරවතිකරෙවතො, න කඬ්ඛාරෙවතො. එකස්මිඤ්ඤි දිවසෙ හගවා රත්තසාණිපරික්ඛිත්තො විය සුවණ්ණයුපො, පවාළධපපරිවාරිතො විය සුවණ්ණපබ්බතො, නවුතිහංසසහස්සපරිවාරිතො විය ධනරට්ඨො හංසරාජා, සත්තරතසමුප්පලාය චතුරඬ්ඛිනියා සෙනාය පරිවාරිතො විය චක්කවත්ති රාජා, මහාහික්ඛුසඬ්ඛිපරිවුතො ගගනමජ්ඣෙ වන්දං උට්ඨාපෙන්තො විය චතුන්නං පරිසානං මජ්ඣෙ ධම්මං දෙසෙන්තො නිසින්තො හොති. තස්මිං සමයෙ ඉමෙ අග්ගසාවකා මහාසාවකා ව හගවතො පාදෙ වන්දනත්ථාය උපසඬ්ඛමිංසු.

හික්ඛු ආමන්තෙසීති අත්තානං පරිවාරෙන්වා නිසින්තහික්ඛු තෙ ආගච්ඡන්තෙ දස්සෙන්වා අභාසි. හගවා හි තෙ ආයස්මන්තෙ සීලසමාධිපඤ්ඤාදිගුණසම්පන්නෙ පරමෙන උපසමෙන සමන්තාගතෙ පරමාය ආකප්පසම්පත්තියා යුත්තෙ උපසඬ්ඛමන්තෙ පස්සිත්වා පසන්නාමානසො තෙසං ගුණවිසෙසපරික්ඛිත්තනත්ථං හික්ඛු ආමන්තෙසි “එතෙ, හික්ඛවෙ, බ්‍රාහ්මණා ආගච්ඡන්ති, එතෙ, හික්ඛවෙ, බ්‍රාහ්මණා ආගච්ඡන්ති” ති. පසාදවසෙන එතං ආමෙඬ්ඨිතං, පසංසාවසෙනාතිපි වත්තුං යුත්තං. එවං වුත්තෙති එවං හගවතා තෙ ආයස්මන්තෙ “බ්‍රාහ්මණා” ති වුත්තෙ. අඤ්ඤතරොති නාමගොත්තෙන අපාකටො, තස්සං පරිසායං නිසින්තො එකො හික්ඛු. බ්‍රාහ්මණජාතිකොති බ්‍රාහ්මණකුලෙ ජාතො. සො හි උළාරහොගා බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලා පබ්බජිතො. තස්ස කිර එවං අහොසි “ඉමෙ ලොකියා උභතොසුජාතියා බ්‍රාහ්මණසික්ඛානිප්ඵත්තියා ව බ්‍රාහ්මණො හොති, න අඤ්ඤථාති වදන්ති, හගවා ව එතෙ ආයස්මන්තෙ බ්‍රාහ්මණාති වදති, හන්දාහං හගවන්තං බ්‍රාහ්මණලක්ඛණං පුච්ඡෙය්‍ය” න්ති එතදත්ථමෙව හි හගවා තදා තෙ ථෙරෙ “බ්‍රාහ්මණා” ති අභාසි. බ්‍රහ්මං අණතීති බ්‍රාහ්මණොති හි ජාතිබ්‍රාහ්මණානං නිබ්බවනං. අරියා පන බාහිතපාපතාය බ්‍රාහ්මණා. වුත්තඤ්ඤෙනං – “බාහිතපාපොති බ්‍රාහ්මණො, සමචරියා සමණොති වුච්චති” ති (ධ. ප. 388). චක්ඛති ව “බාහිත්වා පාපකෙ ධම්මෙ” ති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං බ්‍රාහ්මණසද්දස්ස පරමත්ථතො සිබාපත්තමත්ථං ජාතිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං පරමත්ථබ්‍රාහ්මණභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ බාහිත්වාති බහි කත්වා, අත්තනො සන්නානනො නීහරිත්වා සමුව්චෙදප්පහානවසෙන පජහිත්වාති අත්ථො. පාපකෙ ධම්මෙති ලාමකෙ ධම්මෙ, දුච්චරිතවසෙන නිවිධදුච්චරිතධම්මෙ, විත්තුප්පාදවසෙන ද්වාදසාකුසලවිත්තුප්පාදෙ, කම්මපථවසෙන දසාකුසලකම්මපථෙ, පවත්තිහෙදවසෙන අනෙකහෙදහින්තෙ සබ්බෙපි අකුසලධම්මෙති අත්ථො. යෙ වරන්ති සදා සතාති යෙ

සතිවෙළුල්ලපත්තනය සබ්බකාලං රූපාදීසු ඡසුපි ආරම්මණෙසු සත්තවිහාරවසෙන සතා සතිමත්තො හුත්වා චතුහි ඉරියාපටෙහි වරන්ති. සතිග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ සම්පජ්ඣෙමිති ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. බීණසංයොජනාති චතුහිපි අරියමග්ගෙහි දසවිධස්ස සංයොජනස්ස සමුච්ඡින්නත්තා පරික්ඛිණසංයොජනා. බුද්ධාති චතුසච්චසම්බොධෙන බුද්ධා. තෙ ව පන සාවකබුද්ධා, පච්චෙකබුද්ධා, සම්මාසම්බුද්ධාති තිවිධා, තෙසු ඉධ සාවකබුද්ධා අධිජ්ජෙතා. තෙ වෙ ලොකස්මි බ්‍රාහ්මණාති තෙ සෙට්ඨත්ථෙන බ්‍රාහ්මණසඬ්ඛාතෙ ධම්මෙ අරියාය ජාතියා ජාතා, බ්‍රාහ්මණභූතස්ස වා භගවතො ඔරසපුත්තාති ඉමස්මිං සත්තලොකෙ පරමත්ථතො බ්‍රාහ්මණා නාම, න ජාතිගොත්තමත්තෙහි, න ජටාධාරණාදිමත්තෙන වාති අත්ථො. එවං ඉමෙසු ද්විසු සුත්තෙසු බ්‍රාහ්මණකරා ධම්මා අරහත්තං පාපෙන්වා කටීතා, නානාජ්ඣාසයනය පන සත්තානං දෙසනාවිලාසෙන අභිලාපනානත්තෙන දෙසනානානත්තං වෙදිතබ්බං.

පඤ්චමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. මහාකස්සපසුත්තවණ්ණනා

6. ඡට්ඨෙ රාජගහෙති එවංනාමකෙ නගරෙ. තඤ්ඤි මහාමන්ධාතුමහාගොවින්දාදීහි පරිග්ගහිතත්තා “රාජගහ”න්ති වුවචති. “දුරහිභවතීයත්තා පටිරාජුනං ගහභූතන්ති රාජගහ”න්තිආදිනා අඤ්ඤෙනෙත්ථ පකාරෙන වණ්ණෙයන්ති. කිත්තෙහි? නාමමෙතං තස්ස නගරස්ස. තං පනෙතං බුද්ධකාලෙ චක්කවත්තිකාලෙ ව නගරං හොති, සෙසකාලෙ සුඤ්ඤං යක්ඛපරිග්ගහිතං තෙසං වසනට්ඨානං හුත්වා තිට්ඨති. වෙළචනෙ කලන්දකනිවාපෙති වෙළචනන්ති තස්ස විහාරස්ස නාමං. තං කිර අට්ඨාරසහත්ථුබ්බෙධෙන පාකාරෙන පරික්ඛිත්තං බුද්ධස්ස භගවතො වසනානුවිජ්ජිකාය මහතියා ගන්ධකුටියා අඤ්ඤෙහි ව පාසාදකුටිලෙණමණ්ඩපවඬිකමද්වාරකොට්ඨකාදීහි පටිමණ්ඩිතං බහි වෙළුහි පරික්ඛිත්තං අහොසි නීලොභාසං මනොරමං, තෙන “වෙළචන”න්ති වුවචති. කලන්දකානඤ්ඤෙත්ථ නිවාපං අදංසු, තස්මා “කලන්දකනිවාපො”ති වුවචති. පුබ්බෙ කිර අඤ්ඤතරො රාජා තං උය්‍යානං කීළනත්ථං පටිට්ඨො සුරාමදමත්තො දිවාසෙය්‍යං උපගතො සුපි, පරිජනොපිස්ස “සුත්තො රාජා”ති පුජ්ජලාදීහි පලොභියමානො ඉතො විතො ව පක්කාමි. අථ සුරාගන්ධෙන අඤ්ඤතරස්මා රුක්ඛසුසිරා කණ්භසජ්ජො නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො අභිමුඛො ආගච්ඡති. තං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා “රඤ්ඤො ජීවිතං දස්සාමි”ති කලන්දකවෙසෙන ගන්ත්වා කණ්ණමුලෙ සද්දමකාසි. රාජා පටිබුජ්ඣා, කණ්භසජ්ජො නිවත්තො. සො තං දිස්වා “ඉමාය කාළකාය මම ජීවිතං දින්න”න්ති කාළකානං නිවාපං තත්ථ පට්ඨපෙසි, අභයසොසඤ්ච සොසාපෙසි. තස්මා තතො පට්ඨාය තං “කලන්දකනිවාප”න්ති සඬ්ඛං ගතං. කලන්දකාති හි කාළකානං නාමං, තස්මිං වෙළචනෙ කලන්දකනිවාපෙ.

මහාකස්සපොති මහන්තෙහි සීලක්ඛන්ධාදීහි සමන්තාගතත්තා මහන්තො කස්සපොති මහාකස්සපො, අපිව කුමාරකස්සපත්ථෙරං උපාදාය අයං මහාථෙරො “මහාකස්සපො”ති වුච්චති. පිප්පලිගුහායන්ති තස්සා කිර ගුහාය ද්වාරසමීපෙ එකො පිප්පලිරුක්ඛො අහොසි, තෙන සා “පිප්පලිගුහා”ති පඤ්ඤායිත්ථ. තස්සං පිප්පලිගුහායං. ආබාධිකොති ආබාධො අස්ස අත්ථීති ආබාධිකො, බාධිකොති අත්ථො. දුක්ඛිතොති කායසන්තිස්සිතං දුක්ඛං සඤ්ජාතං අස්සාති දුක්ඛිතො, දුක්ඛජ්ජත්තොති අත්ථො. බාළ්භගිලානොති අධිමත්තගෙලඤ්ඤො, තං පන ගෙලඤ්ඤං සතො සම්පජානො හුත්වා අධිවාසෙසි. අථස්ස භගවා තං පවත්තිං ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා බොජ්ඣංගපරිත්තං අහාසි, තෙනෙව ථෙරස්ස සො ආබාධො වුපසමි. වුත්තඤ්ඤෙනං බොජ්ඣංගසංයුත්තෙ –

“තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා මහාකස්සපො පිප්පලිගුහායං විහරති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්භගිලානො. අථ ඛො භගවා සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා මහාකස්සපො තෙනුපසඬකම්, උපසඬකම්ත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො භගවා...පෙ.... එතදවොච – ‘කච්චි තෙ, කස්සප, බමනීයං, කච්චි යාපනීයං, කච්චි දුක්ඛා වෙදනා පටික්කමන්ති, නො අභික්කමන්ති, පටික්කමොසානං පඤ්ඤායති නො අභික්කමො’ති? ‘න මෙ, භන්තෙ, බමනීයං, න යාපනීයං, බාළ්භා මෙ භන්තෙ, දුක්ඛා වෙදනා අභික්කමන්ති නො පටික්කමන්ති, අභික්කමොසානං පඤ්ඤායති නො පටික්කමො’ති.

“සත්තිමෙ, කස්සප, බොජ්ඣංගිගා මයා සම්මදක්ඛාතා භාවිතා බහුලීකතා අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්ති. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣංගිගො ඛො, කස්සප, මයා සම්මදක්ඛාතො භාවිතො බහුලීකතො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති...පෙ.... උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගිගො ඛො, කස්සප, මයා සම්මදක්ඛාතො භාවිතො බහුලීකතො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. ඉමෙ ඛො, කස්සප, සත්ත බොජ්ඣංගිගා මයා සම්මදක්ඛාතා භාවිතා බහුලීකතා අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තන්ති’ති. ‘තග්ග භගවා බොජ්ඣංගිගා, තග්ග, සුගත, බොජ්ඣංගිගා’”ති.

“ඉදමවොච භගවා. අත්තමනො ආයස්මා මහාකස්සපො භගවතො භාසිතං අභිනන්දි. වුට්ඨහි වායස්මා මහාකස්සපො තම්භා ආබාධා, තථා පභිතො වායස්මනො මහාකස්සපස්ස සො ආබාධො අහොසි”ති.

තෙන වුත්තං – “අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො අපරෙන සමයෙන තම්භා ආබාධා වුට්ඨාසි”ති.

එතදහොසිති පුබ්බෙ ගෙලඤ්ඤදිවසෙසු සද්ධිවිහාරිකෙහි උපනීතං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා විහාරෙ එව අහොසි. අථස්ස තම්භා ආබාධා වුට්ඨිතස්ස එතං

“යංනුනාහං රාජගහං පිණ්ඩාය පටිසෙය්‍යා” න්ති පරිචිතක්කො අහොසි.
 පඤ්චමත්තානි දෙවතාසතානීති සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤා පරිවාරිකා පඤ්චසතා
 කකුට්ඨාදිනියො අච්ඡරායො. උස්සුක්කං ආපන්නානි හොන්තීති ථෙරස්ස
 පිණ්ඩපාතං දස්සාමාති පඤ්චපිණ්ඩපාතසතානි සජ්ජෙත්වා සුවණ්ණභාජනෙහි ආදාය
 අන්තරාමග්ගෙ යත්වා, “හන්තෙ, ඉමං පිණ්ඩපාතං ගණ්හං, සඬගහං නො
 කරොථා” ති වදමානා පිණ්ඩපාතදානෙ යුත්තජ්ජයුත්තානි හොන්ති. තෙන වුත්තං
 “ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස පිණ්ඩපාතජ්ජට්ඨාභායා” ති.

සක්කො කිර දෙවරාජා ථෙරස්ස චිත්තජ්ජවත්තිං ඤාත්වා තා අච්ඡරායො
 උය්‍යාපෙසි “ගච්ඡං තුම්හෙ අය්‍යස්ස මහාකස්සපත්ථෙරස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා
 අත්තනො පතිට්ඨං කරොථා” ති. එවං හිස්ස අහොසි “ඉමාසු සබ්බාසු ගතාසු කදාපි
 එකිස්සාපි හත්ථනො පිණ්ඩපාතං ථෙරො පටිග්ගණ්හෙය්‍ය, තං තස්සා හච්ඡසති
 දීසරත්තං හිතාය සුඛායා” ති. පටික්ඛිපි ථෙරො, “හන්තෙ, මය්හං පිණ්ඩපාතං
 ගණ්හං, මය්හං පිණ්ඩපාතං ගණ්හං” ති වදන්තියො “ගච්ඡං තුම්හෙ කතපුඤ්ඤා
 මහාභොගා, අහං දුග්ගතානං සඬගහං කරිස්සාමි” ති වත්වා, “හන්තෙ, මා නො
 නාසෙථ, සඬගහං නො කරොථා” ති වදන්තියො පුනපි පටික්ඛිපිත්වා පුනපි
 අපගන්තුං අනිච්ඡමානා යාවත්තියො “න අත්තනො පමාණං ජානාථ,
 අපගච්ඡං” ති වත්වා අච්ඡරං පහරි. තා ථෙරස්ස අච්ඡරාසද්දං සුත්වා සන්තජ්ජිතා
 යාතුං අසක්කොන්තියො පලායිත්වා දෙවලොකමෙව ගතා. තෙන වුත්තං –
 “පඤ්චමත්තානි දෙවතාසතානි පටික්ඛිපිත්වා” ති.

පුබ්බණ්හසමයන්ති පුබ්බණ්හෙ එකං සමයං, එකස්මිං කාලෙ. නිවාසෙත්වාති
 විහාරනිවාසනපරිවත්තනවසෙන නිවාසනං දළ්භං නිවාසෙත්වා. පත්තච්චරමාදායාති
 ච්චරං පාරුපිත්වා පත්තං හත්ථෙත ගහෙත්වා. පිණ්ඩාය පාවිසිති පිණ්ඩපාතත්ථාය
 පාවිසි. දලිද්දවිසිඛාති දුග්ගතමනුස්සානං වසනොකාසො. කපණුවිසිඛාති
 භොගපාරිජුඤ්ඤජ්ජත්තියා දීනමනුස්සානං වාසො. පෙසකාරවිසිඛාති
 තන්තවායවාසො. අද්දසා ඛො භගවාති කථං අද්දස? “ආබාධා වුට්ඨිතො මම
 පුත්තො කස්සපො කින්තු ඛො කරොති” ති ආචජ්ජෙත්තො වෙළවනෙ නිසිත්තො
 එව භගවා දිබ්බවක්ඛුනා අද්දස.

එතමත්ථං විදිත්වාති යායං ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස පඤ්චහි අච්ඡරාසතෙහි
 උපතීතං අනෙකසුපං අනෙකබ්‍යඤ්ජනං දිබ්බපිණ්ඩපාතං පටික්ඛිපිත්වා
 කපණුජනානුග්ගහජ්ජපිත්ති වුත්තා, එතමත්ථං ජානිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං
 පරමජ්ජිවිජ්ජනාදස්සනමුඛෙන ඛිණාසවස්ස තාදිභාවානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ අනඤ්ඤපොසිත්ති අඤ්ඤං පොසෙතිති අඤ්ඤපොසි, න අඤ්ඤපොසි
 අනඤ්ඤපොසි, අත්තනා පොසෙතබ්බස්ස අඤ්ඤස්ස අභාවෙන අදුනියො,
 එකකොති අත්ථො. තෙන ථෙරස්ස සුභරතං දස්සෙති. ථෙරො හි කායපරිහාරිකෙන
 ච්චරෙන කුච්ඡිපරිහාරිකෙන ච පිණ්ඩපාතෙන අත්තානමෙව පොසෙත්තො
 පරමජ්ජිවිජ්ජා හුත්වා විහරති, අඤ්ඤං ඤාතිමිත්තාදීසු කඤ්චි න පොසෙති කත්ථවි

අලග්ගභාවතො. අථ වා අඤ්ඤාන අඤ්ඤානරෙන පොසෙතබ්බතාය අභාවතො අනඤ්ඤපොසි. යො හි එකස්මිංයෙව පච්චයදායකෙ පටිබද්ධවතුපච්චයො සො අනඤ්ඤපොසි නාම න හොති එකායත්තවුත්තිතො. ථෙරො පන ‘‘යථාපි භමරො පුප්ඵ’’න්ති (ධ. ප. 49) ගාථාය වුත්තනයෙන ජඩ්ඝාබලං නිස්සාය පිණ්ඩාය වරන්තො කුලෙසු නිච්චනවො හුත්වා මිස්සකහත්තෙන යාපෙති. තථා හි නං භගවා වන්දුපමජ්ජට්ඨදාය ථොමෙසි. අඤ්ඤානන්ති අභිඤ්ඤානං, යථාභුච්චගුණෙහි පත්ථට්ඨසං, තෙනෙව වා අනඤ්ඤපොසිභාවෙන අජ්ජිච්ඡතාසන්තුට්ඨිතාහි ඤානං. අථ වා අඤ්ඤානන්ති සබ්බසො පහිනතණ්හතාය ලාභසක්කාරසිලොකනිකාමනහෙතු අත්තානං ඡානාපනවසෙන න ඤානං. අවිතතණ්හො හි පාපිච්ඡො කුහකතාය සම්භාවනාධිජ්ජායෙන අත්තානං ඡානාපෙති. දන්තන්ති ජලඬගුපෙක්ඛාවසෙන ඉන්ද්‍රියෙසු උත්තමදමනෙන දන්තං. සාරෙ පතිට්ඨිතන්ති විමුත්තිසාරෙ අවට්ඨිතං, අසෙක්ඛසිලක්ඛන්ධාදිකෙ වා සීලාදිසාරෙ පතිට්ඨිතං. බිණ්ණසවං වන්තදොසන්ති කාමාසවාදීනං චතුත්තං ආසවානං අනවසෙසං පහිනත්තා බිණ්ණසවං. තතො එව රාගාදිදොසානං සබ්බසො වන්තත්තා වන්තදොසං. තමහං බුම් බ්‍රාහ්මණන්ති තං යථාචුත්තගුණං පරමත්ථබ්‍රාහ්මණං අහං බ්‍රාහ්මණන්ති වදාමිති. ඉධාපි හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙසනානානත්තං වෙදිතබ්බං.

ජට්ඨසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. අජකලාපකසුත්තවණ්ණනා

7. සත්තමෙ පාචායන්ති එවංනාමකෙ මල්ලරාජුනං නගරෙ. අජකලාපකෙ වෙතියෙති අජකලාපකෙන නාම යක්ඛෙන පරිග්ගහිතත්තා ‘‘අජකලාපක’’න්ති ලද්ධනාමෙ මනුස්සානං චිත්තිකතට්ඨානෙන. සො කිර යක්ඛො අජෙ කලාපෙ කත්වා බන්ධනෙන අජකොට්ඨාසෙන සද්ධිං බලිං පටිච්ඡති, න අඤ්ඤථා, තස්මා ‘‘අජකලාපකො’’ති පඤ්ඤායිත්ථ. කෙච්ඡි පනාහු – අජකෙ විය සත්තෙ ලාපෙතීති අජකලාපකොති. තස්ස කිර සත්තා බලිං උපනෙත්වා යදා අජසද්දං කත්වා බලිං උපහරන්ති, තදා සො තුස්සති, තස්මා ‘‘අජකලාපකො’’ති වුවිච්ඡිති. සො පන යක්ඛො ආනුභාවසම්පන්නො කක්ඛලො ඵරුසො තත්ථ ව සන්නිහිතො, තස්මා තං යානං මනුස්සා චිත්තිං කරොන්ති, කාලෙන කාලං බලිං උපහරන්ති. තෙන වුත්තං ‘‘අජකලාපකෙ වෙතියෙ’’ති. අජකලාපකස්ස යක්ඛස්ස භවතෙති තස්ස යක්ඛස්ස විමානෙ.

තදා කිර සත්ථා තං යක්ඛං දමෙතුකාමො සායන්හසමයෙ එකො අදුනියො පත්තචීවරං ආදාය අජකලාපකස්ස යක්ඛස්ස භවනද්වාරං ගන්ත්වා තස්ස දොවාරිකං භවනපච්ඡන්ත්වාය යාචි. සො ‘‘කක්ඛලො, හන්තෙ, අජකලාපකො යක්ඛො, සමණොති වා බ්‍රාහ්මණොති වා ගාරවං න කරොති, තස්මා තුම්හෙ එව ඡානාථ, මය්හං පන තස්ස අනාරොචනං න යුත්ත’’න්ති තාවදෙව යක්ඛසමාගමං ගතස්ස අජකලාපකස්ස සන්නිකං වාතවෙගෙන අගමාසි. සත්ථා අන්තොභවනං පටිසිත්වා අජකලාපකස්ස නිසීදනමණ්ඩපෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. යක්ඛස්ස ඔරොධා

සත්ථාරං උපසඬකම්මිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. සත්ථා තාසං කාලයුත්තං ධම්මිං කථං කථෙසී. තෙන චුත්තං – “පාචායං විහරති අපකලාපකෙ චෙතියෙ අපකලාපකස්ස යක්ඛස්ස භවතෙ” ති.

තස්මිං සමයෙ සාතාගිරිගෙමවතා අපකලාපකස්ස භවනමත්ථකෙන යක්ඛසමාගමං ගච්ඡන්තා අත්තනො ගමනෙ අසම්පජ්ජමානෙ “කිං නු ඛො කාරණ” න්ති ආවජ්ජෙන්නා සත්ථාරං අපකලාපකස්ස භවතෙ නිසින්නං දිස්වා තත්ථ ගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා “මයං, භන්තෙ, යක්ඛසමාගමං ගම්ස්සාමා” ති ආපුච්ඡිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ගතා යක්ඛසන්නිපාතෙ අපකලාපකං දිස්වා තුට්ඨිං පච්චෙදයිංසු “ලාභා තෙ, ආවුසො, අපකලාපක, යස්ස තෙ භවතෙ සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලො භගවා නිසින්නො, උපසඬකම්මිත්වා භගවන්තං පයිරුපාසස්සු, ධම්මඤ්ච සුඤ්ඤාහී” ති. සො තෙසං කථං සුත්වා “ඉමෙ තස්ස මුණ්ඩකස්ස සමණකස්ස මම භවතෙ නිසින්නභාවං කථෙන්නී” ති කොධාහිභූතො හුත්වා “අජ්ජ මය්හං තෙන සමණෙන සද්ධිං සඬගාමො භවිස්සති” ති චිත්තෙන්වා යක්ඛසන්නිපාතතො උට්ඨහිත්වා දක්ඛිණං පාදං උක්ඛිපිත්වා සට්ඨියොජනමත්තං පබ්බතකුටං අක්කමී, තං හිජ්ජිත්වා ද්විධා අහොසි. සෙසං එත්ථ යං වත්තබ්බං, තං ආලවකසුත්තවණ්ණනායං (සං. නි. අට්ඨ. 1.1.246) ආගතනයෙනෙව චෙදිතබ්බං.

අපකලාපකස්ස සමාගමො හි ආලවකසමාගමසදිසොව යපෙන්වා පඤ්ඤාකරණං විස්සජ්ජනං භවනතො තික්ඛත්තුං නික්ඛමනං පච්චෙසනඤ්ච. අපකලාපකො හි ආගච්ඡන්තොයෙව “එතෙහියෙව තං සමණං පලාපෙස්සාමී” ති වාතමණ්ඩලාදිකෙ නවවස්සෙ සමුට්ඨාපෙන්වා තෙහි භගවතො චලනමත්තම්පි කාතුං අසක්කොන්තො නානාවිධස්පහරණභත්ථෙ අතිවිය භයානකරුපෙ භූතගණෙ නිමිතීන්ත්වා තෙහි සද්ධිං භගවන්තං උපසඬකම්මිත්වා අත්තන්තෙනෙව වරන්තො සබ්බරත්තිං නානජ්ජකාරං විජ්ජකාරං කත්වාපි භගවතො කිඤ්චි කෙසග්ගමත්තම්පි නිසින්නට්ඨානතො චලනං කාතුං නාසක්ඛි. කෙවලං පන “අයං සමණො මං අනාපුච්ඡා මය්හං භවනං පවිසිත්වා නිසිදති” ති කොධවසෙන පජ්ජලී. අථස්ස භගවා චිත්තජ්ජවත්තිං ඤත්වා “සෙය්‍යාථාපි නාම චණ්ඩස්ස කුක්කුරස්ස නාසාය පිත්තං හින්දෙය්‍ය, එවං සො හියොයොසොමත්තාය චණ්ඩතරො අස්ස, එවමෙවායං යක්ඛො මයි ඉධ නිසින්නෙ චිත්තං පදුසෙති, යංනුනාහං බහි නික්ඛමෙය්‍ය” න්ති සයමෙව භවනතො නික්ඛමිත්වා අබ්භොකාසෙ නිසිදි. තෙන චුත්තං – “තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා රත්තන්ධකාරතිමිසායං අබ්භොකාසෙ නිසින්නො හොතී” ති.

තත්ථ රත්තන්ධකාරතිමිසායන්ති රත්තියං අන්ධකරණතමසි, චක්ඛුවිඤ්ඤාණුජ්ජත්තිවිරහිතෙ බහලන්ධකාරෙති අත්ථො. චතුරඬ්ඨගසමන්තාගතො කිර තදා අන්ධකාරො පවත්තීති. දෙවොති මෙසො එකමෙකං ඵ්ඨිතකං උදකබ්බන්දුං පාතෙති. අථ යක්ඛො “ඉමිනා සද්දෙන තාසෙත්වා ඉමං සමණං පලාපෙස්සාමී” ති භගවතො සමීපං ගන්ත්වා “අක්කුලො” තිආදිනා තං හිංසනං අකාසි. තෙන චුත්තං “අථ ඛො අපකලාපකො” තිආදි. තත්ථ භයන්ති චිත්තුත්‍රාසං, ජම්භිතත්තන්ති ඌරුත්ථම්භකසරීරස්ස ජම්භිතභාවං. ලොමහංසන්ති ලොමානං පහට්ඨභාවං, තීහිපි

පදෙහි හයුප්පත්තිමෙව දස්සෙති. උපසඬකමීති කස්මා පනායං එවමධිප්පායො උපසඬකමී, නනු පුබ්බෙ අත්තනා කාතබ්බං විප්පකාරං අකාසීති? සච්චමකාසී, තං පනෙස “අන්තොභවනෙ බෙමට්ඨානෙ ටීරභූමියං ධීතස්ස න කිඤ්චි කාතුං අසක්ඛි, ඉදානි බහි ධීතං එවං හිංසාපෙත්වා පලාපෙතුං සක්කා”ති මඤ්ඤමානො උපසඬකමී. අයඤ්චි යක්ඛො අත්තනො භවනං “ටීරභූමී”ති මඤ්ඤති, “තත්ථ ධීතත්තා අයං සමණො න භායතී”ති ව.

තික්ඛත්තුං “අක්කුලො පක්කුලො”ති අක්කුලපක්කුලිකං අකාසීති තයො වාගෙ “අක්කුලො පක්කුලො”ති හිංසාපෙතුකාමතාය එවරූපං සද්දං අකාසී. අනුකරණසද්දො හි අයං. තදා හි සො යක්ඛො සිනෙරුං උක්ඛිපන්නො විය මහාපථවිං පරිවත්තෙන්නො විය ව මහතා උස්සාහෙන අසනිසතසද්දසඬසාටං විය එකස්මිං යානෙ පුඤ්ජිකතං හුත්වා විනිච්ඡරන්තං දිසාගජානං හත්ථීගජ්ජිතං, කෙසරසිභානං සිහනින්නාදං, යක්ඛානං හිංකාරසද්දං, භූතානං අට්ටභාසං, අසුරානං අප්ථොටනසොසං, ඉන්දස්ස දෙවරඤ්ඤො වජිරනිග්ගාතනිග්ගසොසං, අත්තනො ගම්භීරතාය විප්ථාරිකතාය භයානකතාය ව අවසෙසසද්දං අවහසන්තම්ච අභිභවන්තම්ච ව කප්පවුට්ඨානමහාවාතමණ්ඩලිකාය විනිග්ගසොසං පුට්ඨජ්ජනානං හදයං ථාලෙන්තං විය මහන්තං පටිභයනිග්ගසොසං අබ්බත්තක්ඛරං තික්ඛත්තුං අත්තනො යක්ඛගජ්ජිතං ගජ්ජී “එතෙන ඉමං සමණං හිංසාපෙත්වා පලාපෙස්සාමී”ති. යං යං නිච්ඡරති, තෙන තෙන පබ්බතා පපටිකං මුඤ්චිංසු, වනප්පතිපෙට්ඨකෙ උපාදාය සබ්බෙසු රුක්ඛලතාගුම්බෙසු පත්තඵලපුප්ථානි සීද්ධිංසු, තියොජනසහස්සවිත්ථනොපි හිමවන්තපබ්බතරාජා සඬකමිසි සම්පකමිසි සම්පවෙධි, භූමිමදෙවතා ආදිං කත්වා යෙභුයොන දෙවතානම්පි අහුදෙව භයං ඡම්භිතත්තං ලොමහංසො, පගෙව මනුස්සානං. අඤ්ඤෙසඤ්ච අපද්ද්විපදවතුප්පදානං මහාපථවියා උන්ද්‍රියනකාලො විය මහතී විහිංසනකා අහොසී, සකලස්මිං ඡම්බුදීපතලෙ මහන්තං කොලාහලං උද්භාදි. හගවා පන තං සද්දං “කිමී”ති අමඤ්ඤමානො නිච්චලො නිසීදි, “මා කස්සචි ඉමිනා අත්තරායො හොතු”ති අධිට්ඨාසී.

යස්මා පන සො සද්දො “අක්කුල පක්කුල” ඉති ඉමිනා ආකාරෙන සත්තානං සොතපථං අගමාසී, තස්මා තස්ස අනුකරණවසෙන “අක්කුලො පක්කුලො”ති, යක්ඛස්ස ව තස්සං නිග්ගසොසනිච්ඡාරණායං අක්කුලපක්කුලකරණං අත්ථිති කත්වා “අක්කුලපක්කුලිකං අකාසී”ති සඬගහං ආරොපයිංසු. කෙච්චි පන “ආකුලබ්බාකුල ඉති පද්ද්වයස්ස පරියායාහිධානවසෙන අක්කුලො බක්කුලොති අයං සද්දො වුත්තො”ති වදන්ති යථා “එකං එකක”න්ති. යස්මා එකචාරං ජාතො පඨමුප්පත්තිවසෙනෙව නිබ්බත්තත්තා ආකුලොති ආදිඅත්ථො ආකාරො, තස්ස ව කකාරාගමං කත්වා රස්සත්තං කතන්ති. ද්වෙ වාගෙ පන ජාතො බක්කුලො, කුලසද්දො චෙත්ථ ජාතිපරියායො කොලංකොලොතිආදීසු විය. වුත්තඅධිප්පායානුවිධායි ව සද්දප්පයොගොති පඨමෙන පදෙන ජලාබුජසිභබ්බාග්ගාදයො, දුතියෙන අණ්ඩප්ආසිවිසකණ්භසප්පාදයො වුච්චන්ති, තස්මා සිභාදිකො විය ආසිවිසාදිකො විය ව “අහං තෙ ජීවිතභාරකො”ති ඉමං අත්ථං.

යක්බො පද්දවයෙන දස්සෙතිති අඤ්ඤා. අපරෙ පන “අක්ඛලො හක්ඛලො”ති පාළිං වත්වා “අක්ඛෙතං ඛෙපෙතං විනාසෙතං උලති පවත්තෙතිති අක්ඛලො, හක්ඛිතං බාදිතං උලතිති හක්ඛලො. කො පනෙසො? යක්ඛරක්ඛසපිසාවසිහබ්බාග්ඝාදීසු අඤ්ඤාතරො යො කොචි මනුස්සානං අනත්ථාවහො”ති තස්ස අත්ථං වදන්ති. ඉධාපි පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව අධිජ්ජායයොජනා වෙදිතබ්බා.

එසො තෙ, සමණ, පිසාවොති “අම්හො, සමණ, තච පිසිතාසනො පිසාවො උපට්ඨිතො”ති මහන්තං හෙරවරුපං අභිනිමිතිත්වා හගවතො පුරතො යත්වා අත්තානං සන්ධාය යක්බො වදති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං තෙන යක්ඛෙන කායවාචාහි පවත්තියමානං විජ්ජකාරං. තෙන ච අත්තනො අනභිභවනීයස්ස හෙතුභූතං ලොකධම්මෙසු නිරුපක්කිලෙසනං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. තායං වෙලායන්ති තස්සං විජ්ජකාරකරණවෙලායං. ඉමං උදානන්ති තං විජ්ජකාරං අගණෙත්වා අස්ස අගණනාහෙතුභූතං ධම්මානුභාවදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යදා සකෙසු ධම්මෙසුති යස්මිං කාලෙ සකඅත්තභාවසඬ්ඛාතෙසු පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධධම්මෙසු. පාරගුති පරිඤ්ඤාභිසමයපාරිපූර්වසෙන පාරඬ්ගතො, තතොයෙව තෙසං හෙතුභූතෙ සමුදයෙ, තදජ්ජවත්තිලක්ඛණෙ නිරොධෙ, නිරොධගාමිනියා පටිපදාය ච පහානසච්ඡිකිරියාභාවනාභිසමයපාරිපූර්වසෙන පාරගතො. හොති බ්‍රාහ්මණොති එවං සබ්බසො බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණො නාම හොති, සබ්බසො සකඅත්තභාවාවබොධනෙපි චතුසච්චාභිසමයො හොති. චුත්තඤ්චෙතං – “ඉමස්මිංයෙව බ්‍රාහ්මන්තෙ කළෙවරෙ සසඤ්ඤිමිහි සමනකෙ ලොකඤ්ච ලොකසමුදයඤ්ච පඤ්ඤපෙමි”තිආදි (සං. නි. 1.107; අ. නි. 4.45). අථ වා සකෙසු ධම්මෙසුති අත්තනො ධම්මෙසු, අත්තනො ධම්මා නාම අත්ථකාමස්ස පුග්ගලස්ස සීලාදිධම්මා. සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිආදයො හි වොදානධම්මා එකන්තනිතසුඛසම්පාදනෙන පුරිසස්ස අත්තනො ධම්මා නාම, න අනත්ථාවහා සංකිලෙසධම්මා විය අසකධම්මා. පාරගුති තෙසං සීලාදීනං පාරිපූරියා පාරං පරියන්තං ගතො.

තත්ථ සීලං තාව ලොකියලොකුත්තරවසෙන දුට්ඨං. තෙසු ලොකියං පුබ්බභාගසීලං. තං සඬ්ඛෙපතො පාතිමොක්ඛසංවරාදිවසෙන චතුබ්බිධං, විත්ථාරතො පන අනෙකජ්ජහෙදං. ලොකුත්තරං මග්ගඵලවසෙන දුට්ඨං, අත්ථතො සම්මාවාචාසම්මාකම්මන්තසම්මාආජීවා. යථා ච සීලං, තථා සමාධිපඤ්ඤා ච ලොකියලොකුත්තරවසෙන දුට්ඨා. තත්ථ ලොකියසමාධි සහ උපවාරෙන අට්ඨ සමාපත්තියො, ලොකුත්තරසමාධි මග්ගපරියාපන්තො. පඤ්ඤාපි ලොකියා සුතමයා, විත්තාමයා, භාවනාමයා ච සාසවා, ලොකුත්තරා පන මග්ගසම්පයුත්තා ඵලසම්පයුත්තා ච. විමුත්ති නාම ඵලවිමුත්ති නිබ්බානඤ්ච, තස්මා සා ලොකුත්තරාව. විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනං ලොකියමෙව, තං එකුනවිසතිවිධං.

පව්වවෙක්ඛණ්ණාණභාවතො. එවං එතෙසං සීලාදිධම්මානං අත්තනො සන්තානො
අරහත්තඵලාධිගමෙන අනවසෙසනො නිබ්බත්තපාරිච්ඡරියා පාරං පරියන්තං ගතොති
සකෙසු ධම්මෙසු පාරගු.

අථ වා සොතාපත්තිඵලාධිගමෙන සීලස්මිං පාරගු. සො හි “සීලෙසු
පරිපූරකාරී”ති වුත්තො, සොතාපන්නග්ගහණෙනෙව වෙන්ථ සකදාගාමීපි ගහිතො
හොති. අනාගාමිඵලාධිගමෙන සමාධිස්මිං පාරගු. සො හි “සමාධිස්මිං පරිපූරකාරී”ති
වුත්තො. අරහත්තඵලාධිගමෙන ඉතරෙසු තීසු පාරගු. අරහා හි
පඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තියා අග්ගභූතාය අකුප්පාය වෙතොවිමුත්තියා අධිගතත්තා
පව්වවෙක්ඛණ්ණාණස්ස ව පරියොසානගමනතො
පඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනෙසු පාරගු නාම හොති. එවං සබ්බථාපි චතුසු
අරියසව්වෙසු චතුමග්ගවසෙන පරිඤ්ඤාදියොලසවිධාය කිච්චනිප්පත්තියා
යථාවුත්තෙසු තස්මිං තස්මිං කාලෙ සකෙසු ධම්මෙසු පාරගතො.

හොති බ්‍රාහ්මණොති තදා සො බාහිතපාපධම්මතාය පරමත්ථබ්‍රාහ්මණො හොති.
අථ එතං පිසාවඤ්ච, පක්කුලඤ්චාතිවත්තතීති තතො යථාවුත්තපාරගමනතො අථ
පච්ඡා, අජකලාපක, එතං තයා දස්සිතං පිසිතාසනත්ථමාගතං පිසාවං භයජනනත්ථං
සමුට්ඨාපිතං අක්කුලපක්කුලිකඤ්ච අතිවත්තති, අතික්කමති, අභිභවති, තං න
භායතීති අත්ථො.

අයම්පි ගාථා අරහත්තමෙව උල්ලපිත්වා කථිතා. අථ අජකලාපකො අත්තනා
කතෙන තථාරූපෙනපි පටිභයරූපෙන විහිංසනෙන අකම්පනීයස්ස භගවතො තං
තාදිභාවං දිස්වා “අහො අච්ඡරියමනුස්සොවතාය”න්ති පසන්නමානසො
පොථුප්පජනිකාය සද්ධාය අත්තනි නිවිට්ඨභාවං විභාවෙන්තො සත්ථු සම්මුඛා
උපාසකත්තං පවෙදෙසි.

සත්තමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සඨගාමජීසුත්තවණ්ණනා

8. අට්ඨමෙ සඨගාමජීති එවංනාමො. අයඤ්ඤි ආයස්මා සාවත්ථීයං අඤ්ඤතරස්ස
මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිතො පුත්තො, වයප්පත්තකාලෙ මාතෘපිතුහි පතිරූපෙන දාරෙන
නියොජෙත්වා සාපතෙයාං නියාතෙත්වා සරඛන්ධනෙන බද්ධො හොති. සො
එකදිවසං සාවත්ථීවාසිතො උපාසකෙ පුබ්බණ්ණසමයං දානං දත්වා සීලං
සමාදිශිත්වා සායන්හසමයෙ සුද්ධවත්ථෙ සුද්ධුත්තරාසඬ්ඨගෙ ගන්ධමාලාදිහත්ථෙ
ධම්මස්සවනත්ථං ජෙතවනාහිමුඛෙ ගච්ඡන්තෙ දිස්වා “කත්ථ තුම්හෙ ගච්ඡථා”ති
පුච්ඡිත්වා “ධම්මස්සවනත්ථං ජෙතවනෙ සත්ථු සන්නික”න්ති වුත්තෙ “තෙන හි
අහම්පි ගම්ස්සාමී”ති තෙහි සද්ධිං ජෙතවනං අගමාසි. තෙන ව සමයෙන භගවා
කඤ්චනගුහායං සිහනාදං නදන්තො කෙසරසීහො විය සද්ධම්මණ්ඩපෙ
පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා චතුපරිසමජ්ඣෙ ධම්මං දෙසෙති.

අථ බො තෙ උපාසකා හගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදිංසු, සඬගාමජීපි කුලපුත්තො තස්සා පරිසාය පරියන්තෙ ධම්මං සුඤ්ඤාන්තො නිසිදි. හගවා අනුපුබ්බිකථං කථෙත්වා වත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ අනෙකෙසං පාණසහස්සානං ධම්මානිසමයො අහොසි. සඬගාමජීපි කුලපුත්තො සොනාපත්තිඵලං පත්වා පරිසාය වුට්ඨිතාය හගවන්තං උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි “පබ්බාජෙථ මං හගවා”ති. “අනුඤ්ඤාතොසි පන ත්වං මානාපිතුහි පබ්බජ්ජායා”ති? “නාහං, හන්තෙ, අනුඤ්ඤාතො”ති. “න බො, සඬගාමජී, තථාගතා මානාපිතුහි අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං පබ්බාජෙත්ති”ති. “සොහං, හන්තෙ, තථා කර්ස්සාමි, යථා මං මානාපිතරො පබ්බජිතුං අනුජානන්ති”ති. සො හගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා මානාපිතරො උපසඬකම්ත්වා, “අම්මතාතා, අනුජානාථ මං පබ්බජිතු”න්ති ආහ. තතො පරං රට්ඨපාලසුත්තෙ (ම. නි. 2.293 ආදයො) ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං.

අථ සො “පබ්බජිත්වා අත්තානං දස්සෙස්සාමි”ති පටිඤ්ඤං දත්වා අනුඤ්ඤාතො මානාපිතුහි හගවන්තං උපසඬකම්ත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. අලත්ථ බො ච හගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං උපසම්පදඤ්ච, අචිරුපසම්පන්නො ච පන සො උපරිමග්ගත්ථාය සට්ඨන්තො වායමන්තො අඤ්ඤතරස්මි. අරඤ්ඤාවාසෙ වස්සං වසිත්වා ඡළහිඤ්ඤො හුත්වා චුත්ථවස්සො හගවන්තං දස්සනාය මානාපිතුනඤ්ච පටිස්සවමොචනත්ථං සාවත්ථිං අගමාසි. තෙන චුත්තං – “තෙන බො පන සමයෙන ආයස්මා සඬගාමජී සාවත්ථිං අනුප්පත්තො හොති”ති.

සො භායස්මා ධුරගාමෙ පිණ්ඩාය වරිත්වා පච්ඡාහන්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො ජෙතවනං පටිසිත්වා හගවන්තං උපසඬකම්ත්වා හගවතා සද්ධිං කතපටිසන්ථාරො අඤ්ඤං බ්‍යාකරිත්වා පුන හගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා නික්ඛම්ත්වා අඤ්ඤතරස්මි රුක්ඛමුලෙ දිවාචිහාරං නිසිදි. අථස්ස මානාපිතරො ඤාතිමිත්තා වස්ස ආගමනං පුත්වා, “සඬගාමජී, කිර ඉධාගතො”ති හට්ඨතුට්ඨා තුරිතතුරිතා චිහාරං ගන්ත්වා පරියෙසන්තා නං තත්ථ නිසින්තං දිස්වා උපසඬකම්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා “මා අපුත්තකං සාපතෙය්‍යං රාජානො හරෙය්‍යං, අප්පියා දායාදා වා ගණ්භෙය්‍යං, නාලං පබ්බජ්ජාය, එහි, තාත, විබ්භමා”ති යාචිංසු. තං පුත්වා ථෙරො “ඉමෙ මය්‍හං කාමෙහි අනත්ථිකභාවං න ජානන්ති, ගුථධාරී විය ගුථපිණ්ඩෙ කාමෙසුයෙව අල්ලියනං ඉච්ඡන්ති, නයිමෙ සක්කා ධම්මකථාය සඤ්ඤාපෙතු”න්ති අස්සුඤ්ඤාන්තො විය නිසිදි. තෙ නානප්පකාරං යාචිත්වා අත්තතො වචනං අග්ගණ්භන්තං දිස්වා සරං පටිසිත්වා පුත්තෙන සද්ධිං තස්ස හරියං සපරිවාරං උය්‍යාපෙසුං “මයං නානප්පකාරං තං යාචන්තාපි තස්ස මනං අලභිත්වා ආගතා, ගච්ඡ ත්වං, හද්දෙ, තච හත්තාරං පුත්තසන්දස්සනෙන යාචිත්වා සඤ්ඤාපෙහි”ති. තාය කිර ආපන්නසත්තාය අයමායස්මා පබ්බජිතො. සා “සාධු”ති සම්පට්චිජිත්වා දාරකමාදාය මහතා පරිවාරෙන ජෙතවනං අගමාසි. තං සන්ධාය චුත්තං – “අස්සොසි බො ආයස්මතො සඬගාමජීස්සා”තිආදි.

තත්ථ පුරාණදුතියිකාති පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ පාදපරිවරණවසෙන දුතියිකා, හරියාති අත්ථො. අයොයාති “අයාපුත්තො”ති වත්තබ්බෙ පබ්බජිතානං. අනුච්ඡවිකවොහාරෙන වදති. කීරාති අනුස්සවනත්ථෙ නිපාතො, තස්ස අනුප්පත්තො කීරාති සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. බුද්දපුත්තඤ්ඤි සමණ, පොස මන්ති ආපන්නසත්තමෙව මං ඡඩ්ඛෙන්වා පබ්බජිතො, සාහං එතරහි බුද්දපුත්තා, තාදිසං මං ඡඩ්ඛෙන්වා තව සමණධම්මකරණං අයුත්තං, තස්මා, සමණ, පුත්තදුතියං මං සාසවිජාදනාදීහි හරස්සුති. ආයස්මා පන, සඬගාමජී, ඉන්ද්‍රියානි උක්ඛිපිත්වා තං නෙව ඔලොකෙති, නාපි ආලපති. තෙන වුත්තං – “එවං වුත්තෙ ආයස්මා සඬගාමජී තුණ්හි අහොසී”ති.

සා තික්ඛත්තුං තථෙව වත්වා තුණ්හිභූතමෙව තං දිස්වා “පුරිසා නාම හරියාසු නිරපෙක්ඛාපි පුත්තෙසු සාපෙක්ඛා හොන්ති, පුත්තසිනෙහො පිතු අට්ඨමිඤ්ජං. ආහව්ව තිට්ඨති, තස්මා පුත්තපෙමෙනාපි මය්හං වසෙ වත්තෙය්‍යා”ති මඤ්ඤමානා පුත්තං ථෙරස්ස අඬකෙ නික්ඛිපිත්වා එකමන්තං අපක්කම්ම “එසො තෙ, සමණ, පුත්තො, පොස න”න්ති වත්වා ථොකං අගමාසි. සා කිර සමණතෙජෙනස්ස සම්මුඛෙ යාතුං නාසක්ඛි. ථෙරො දාරකම්පි නෙව ඔලොකෙති නාපි ආලපති. අථ සා ඉත්ථි අවිදුරෙ යත්වා මුඛං පරිවත්තෙත්වා ඔලොකෙත්ති ථෙරස්ස ආකාරං ඤත්වා පටිනිවත්තිත්වා “පුත්තෙනපි අයං සමණො අනත්ථිකො”ති දාරකං ගහෙත්වා පක්කාමි. තෙන වුත්තං – “අථ ඛො ආයස්මතො සඬගාමජීස්ස පුරාණදුතියිකා”තිආදි.

තත්ථ පුත්තෙනපිති අයං සමණො අත්තනො ඔරසපුත්තෙනපි අනත්ථිකො, පගෙව අඤ්ඤෙහිති අධිප්පායො. දිබ්බෙනාති එත්ථ දිබ්බසදිසත්තා දිබ්බං. දෙවතානඤ්ඤි සුවරිතකම්මනිබ්බත්තං පිත්තසෙම්භරුහිරාදීහි අපලිබුද්ධං දුරෙපි ආරම්මණසම්පටිච්ඡනසමත්ථං දිබ්බං පසාදවක්ඛු හොති. ඉදම්පි චතුත්ථජ්ඣානසමාධිනිබ්බත්තං අහිඤ්ඤාවක්ඛුං තාදිසන්ති දිබ්බං වියාති දිබ්බං, දිබ්බවිහාරසන්තිස්සයෙන ලද්ධත්තා වා දිබ්බං, මහාජුතිකත්තා මහාගතිකත්තා වා දිබ්බං, තෙන දිබ්බෙන. විසුද්ධෙනාති නීවරණාදිසංකිලෙසවිගමෙන සුපරිසුද්ධෙන. අතික්කන්තමානුසකෙනාති මනුස්සානං විසයාතීතෙන. ඉමං එවරූපං විජ්ජකාරන්ති ඉමං එවං විජ්ජකාරං යථාවුත්තං පබ්බජිතෙසු අසාරූප්පං අඬකෙ පුත්තට්ඨපනසඬබාතං විරූපකිරියං.

එකමත්ථන්ති එතං ආයස්මතො සඬගාමජීස්ස පුත්තදාරාදිසු සබ්බත්ථ නිරපෙක්ඛවාසඬබාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං තස්ස ඉට්ඨානිට්ඨාදිසු තාදිභාවදිපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ ආයන්තින්ති ආගච්ඡන්ති, පුරාණදුතියිකන්ති අධිප්පායො. නාහිනන්දතීති දට්ඨුං මං ආගතාති න නන්දති න තුස්සති. පක්කමන්තින්ති සා අයං මයා අසම්මොදිතාව ගච්ඡතීති ගච්ඡන්ති. න සොවතීති න විත්තසන්තාපමාපජ්ජති. යෙන පන කාරණෙන ථෙරො එවං නාහිනන්දති න සොවති, තං දස්සෙතුං “සඬගා

සඬගාමජිං මුත්ත''න්ති වුත්තං. තත්ථ සඬගාති රාගසඬගො
දොසමොහමානදිට්ඨිසඬගොති පඤ්චවිධාපි සඬගා සමුව්ඡෙදප්පටිපස්සද්ධිවිමුත්තීහි
විමුත්තං සඬගාමජිං හික්ඛුං. තමහං බුමි බ්‍රාහ්මණන්ති තං තාදිභාවප්පත්තං ඛිණ්ණසවං
අහං සබ්බසො බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණන්ති වදාමිති.

අට්ඨමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. ජට්ටසුත්තවණ්ණනා

9. නවමෙ ගයායන්ති එත්ථ ගයාති ගාමොපි තිත්ථමපි වුව්චති. ගයාගාමස්ස හි
අවිදුරෙ විහරන්තො භගවා ‘‘ගයායං විහරති’’ති වුව්චති, තථා ගයාතිත්ථස්ස.
ගයාතිත්ථන්ති හි ගයාගාමස්ස අවිදුරෙ එකා පොක්ඛරණි අත්ථි නදීපි, තදුභයං
‘‘පාපපවාහනතිත්ථ’’න්ති ලොකියමහාජනො සමුදාවරති. ගයාසීසෙති
ගජසීසසදිසසිඛරො තත්ථ එකො පබ්බතො ගයාසීසනාමකො, යත්ථ
හත්ථිකුම්භසදිසො පිට්ඨිපාසාණො හික්ඛුසහස්සස්ස ඔකාසො පහොති, තත්‍ර භගවා
විහරති. තෙන වුත්තං – ‘‘ගයායං විහරති ගයාසීසෙ’’ති.

ජට්ටාති තාපසා. තෙ හි ජට්ටාරිතාය ඉධ ‘‘ජට්ටා’’ති වුත්තා. අන්තරට්ඨකෙ
හිමපාතසමයෙති හෙමන්තස්ස උතුනො අබ්භන්තරභූතෙ මාසමාසස්ස අවසානෙ
චත්තාරො එග්ගුණමාසස්ස ආදිමිති චත්තාරොති අට්ඨදිවසපරිමාණෙ හිමස්ස
පතනකාලෙ. ගයායං උම්මුජ්ජන්තිති කෙචි තස්මිං තිත්ථසම්මතෙ උදකෙ පයමං
නිමුග්ගසකලසරීරා තතො උම්මුජ්ජන්ති වුට්ඨහන්ති උජ්ජිලවන්ති. නිමුජ්ජන්තිති
සසීසං උදකෙ ඔසිදන්ති. උම්මුජ්ජනිමුජ්ජමපි කරොන්තිති පුනප්පුනං
උම්මුජ්ජනනිමුජ්ජනානිපි කරොන්ති.

තත්ථ හි කෙචි ‘‘එකුම්මුජ්ජනෙනෙව පාපසුද්ධි භොති’’ති එවංදිට්ඨිකා, තෙ
උම්මුජ්ජනමෙව කත්වා ගච්ඡන්ති. උම්මුජ්ජනං පන නිමුජ්ජනමන්තරෙන නත්ථිති
අවිනාභාවතො නිමුජ්ජනමපි තෙ කරොන්තියෙව. යෙපි ‘‘එකනිමුජ්ජනෙනෙව
පාපසුද්ධි භොති’’ති එවංදිට්ඨිකා, තෙපි එකචාරමෙව නිමුජ්ජිත්වා වුත්තනයෙන
අවිනාභාවතො උම්මුජ්ජනමපි කත්වා පක්කමන්ති. යෙ පන ‘‘තස්මිං තිත්ථෙ
නිමුජ්ජනෙනෙව පාපසුද්ධි භොති’’ති එවංදිට්ඨිකා, තෙ තත්ථ නිමුජ්ජිත්වා අස්සාසෙ
සන්තිරුමිහිත්වා මරුප්පපාතපතිතා විය තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්ති. අපරෙ
‘‘පුනප්පුනං උම්මුජ්ජනනිමුජ්ජනානි කත්වා න්හාතෙ පාපසුද්ධි භොති’’ති
එවංදිට්ඨිකා, තෙ කාලෙන කාලං උම්මුජ්ජනනිමුජ්ජනානි කරොන්ති. තෙ සබ්බෙපි
සන්ධාය වුත්තං – ‘‘උම්මුජ්ජන්තිපි නිමුජ්ජන්තිපි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජමපි
කරොන්ති’’ති. එත්ථ ච කිඤ්චාපි නිමුජ්ජනපුබ්බකං උම්මුජ්ජනං, නිමුජ්ජනමෙව
පන කරොන්තා කතිපයා, උම්මුජ්ජනං තදුභයඤ්ච කරොන්තා බහුති තෙසං
යෙභුයාභාවදස්සනත්ථං උම්මුජ්ජනං පයමං වුත්තං. තථා සම්බහුලා ජට්ටාති
ජට්ටානං යෙභුයාතාය වුත්තං, මුණ්ඩසිඛණ්ඩිනොපි ච බ්‍රාහ්මණා උදකසුද්ධිකා
තස්මිං කාලෙ තත්ථ තථා කරොන්ති.

ඔසිඤ්චන්ති කෙවි ගයාය උදකං භත්ථෙන ගහෙන්වා අත්තනො සීසෙ ව සරීරෙ ව ඔසිඤ්චන්ති, අපරෙ සට්ඨෙ උදකං ගහෙන්වා තීරෙ යත්වා තථා කරොන්ති. අග්ගිං ජුහන්ති කෙවි ගයාතීරෙ වෙදිං සජ්ජෙන්වා ධුමදබ්භිපුෂාදිකෙ උපකරණෙ උපනෙන්වා අග්ගිහුතං ජුහන්ති අග්ගිහුතං පරිවරන්ති. ඉමිනා සුද්ධිති ඉමිනා ගයායං උම්මුජ්ජනාදිනා අග්ගිපරිවරණෙන ව පාපමලනො සුද්ධි පාපපවාහනා සංසාරසුද්ධි එව වා භොතිති එවංදිට්ඨිකා හුත්වාති අත්ථො.

උම්මුජ්ජනාදි චෙන්ථ නිදස්සනමත්තං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තෙසු හි කෙවි උදකවාසං වසන්ති, කෙවි උදකස්සඤ්ජලිං දෙන්ති, කෙවි තස්මිං උදකෙ යත්වා චන්දිමසුරියෙ අනුපරිවත්තන්ති, කෙවි අනෙකසහස්සවාරං සාවිත්තිආදිකෙ ජපන්ති, කෙවි ‘‘ඉන්ද ආගච්ඡා’’තිආදිනා විජ්ජාජපං අවිභායන්ති, කෙවි මහතුපට්ඨානං කරොන්ති, එවඤ්ච කරොන්තා කෙවි ඔතරන්ති, කෙවි උත්තරන්ති කෙවි උත්තරිත්වා සුද්ධිකආවමනං කරොන්ති, කෙවි අන්තොඋදකෙ යිනා තන්ති වාදෙන්ති, වීණං වාදෙන්ති එවමාදිකා නානජපකාරකිරියා දස්සෙන්ති. යස්මා වා තෙ එවරූපා විකාරකිරියා කරොන්තාපි තස්මිං උදකෙ නිමුජ්ජනඋම්මුජ්ජනපුබ්බකමෙව කරොන්ති, තස්මා තං සබ්බං නිමුජ්ජනුම්මුජ්ජනන්තොගධමෙව කත්වා ‘‘උම්මුජ්ජන්ති’’තිපිආදි වුත්තං. එවං තත්ථ ආකුලබ්‍යාකුලෙ චත්තමානෙ උපරිපබ්බතෙ යිතො භගවා තෙසං තං කොලාහලං සුත්වා ‘‘කින්නු බො එත’’න්ති ඔලොකෙන්තො තං කිරියවිකාරං අද්දස, තං සන්ධාය වුත්තං – ‘‘අද්දසා බො භගවා...පෙ.... ඉමිනා සුද්ධි’’ති, තං වුත්තත්ථමෙව.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං අත්ථං උදකොරොහනාදිඅසුද්ධිමග්ගෙ තෙසං සුද්ධිමග්ගපරාමසනං සච්චාදිකෙ ව සුද්ධිමග්ගෙ අත්තනො අවිපරිතාවබොධං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං උදකසුද්ධියා අසුද්ධිමග්ගභාවදීපකං සච්චාදිමමානඤ්ච යාථාවතො සුද්ධිමග්ගභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ න උදකෙන සුචී භොතිති එත්ථ උදකෙනාති උදකුම්මුජ්ජනාදිනා. උදකුම්මුජ්ජනාදි හි ඉධ උත්තරපදලොපෙන ‘‘උදක’’න්ති වුත්තං යථා රූපහවො රූපන්ති. අථ වා උදකෙනාති උම්මුජ්ජනාදිකිරියාය සාධනභූතෙන උදකෙන සුචී සත්තස්ස සුද්ධි නාම න භොති, නත්ථීති අත්ථො. අථ වා සුචීති තෙන යථාවුත්තෙන උදකෙන සුචී පාපමලනො සුද්ධො නාම සත්තො න භොති. කස්මා? බන්චෙන්ථ න්භායතී ජනො. යදි හි උදකොරොහනාදිනා යථාවුත්තෙන පාපසුද්ධි නාම සියා, බහු එත්ථ උදකෙ ජනො න්භායති, මාතුසානාදිපාපකම්මකාරී අඤ්ඤො ව ගොමහිංසාදිකො අත්තමසො මච්ඡකච්ඡපෙ උපාදාය, තස්ස සබ්බස්සාපි පාපසුද්ධි සියා, න පනෙවං භොති. කස්මා? න්භානස්ස පාපහෙතුනං අප්පට්ඨක්ඛභාවතො. යඤ්චි යං විනාසෙති, සො තස්ස පට්ඨක්ඛො යථා ආලොකො අන්ධකාරස්ස, විජ්ජා ව අවිජ්ජාය, න එවං න්භානං පාපස්ස. තස්මා නිට්ඨමෙන්ථ ගන්තබ්බං ‘‘න උදකෙන සුචී භොති’’ති.

යෙන පන සුවි හොති, තං දස්සෙතුං “යම්භි සච්චඤ්චා”ති ආදිමාහ. තත්ථ යම්භිති යස්මිං පුග්ගලෙ. සච්චන්ති වච්චචඤ්චෙව විරතිසච්චඤ්ච. අථ වා සච්චන්ති ඤාණසච්චඤ්චෙව පරමත්ථසච්චඤ්ච. ධම්මොති අරියමග්ගධම්මො, ඵලධම්මො ව, සො සබ්බොපි යස්මිං පුග්ගලෙ උපලබ්භති, සො සුවි සො ව බ්‍රාහ්මණොති සො අරියපුග්ගලො විසෙසනො ඛිණාසවො අච්චන්තසුද්ධියා සුවි ව බ්‍රාහ්මණො වාති. කස්මා පනෙත්ථ සච්චං ධම්මනො විසුං කත්වා ගහිතං? සච්චස්ස බහුපකාරත්තා. තථා හි “සච්චං වෙ අමතා වාචා (සු. නි. 455), සච්චං හවෙ සාදුතරං රසානං (සං. නි. 1.246; සු. නි. 184), සච්චෙ අත්ථෙ ව ධම්මෙ ව, ආහු සන්තො පතිට්ඨිතා (සු. නි. 455), සච්චෙ ඨිතා සමණබ්‍රාහ්මණා වා”ති ආදිනා (ජා. 2.21.433) අනෙකෙසු සුත්තපදෙසු සච්චගුණා පකාසිතා. සච්චවිපරියස්ස ව “එකං ධම්මං අතීතස්ස, මුසාවාදිස්ස ඡන්තූනො (ධ. ප. 176), අභූතවාදී නිරයං උපෙති”ති (ධ. ප. 306) ව ආදිනා පකාසිතාති.

නවමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. බාහියසුත්තවණ්ණනා

10. දසමෙ බාහියොති තස්ස නාමං. දාරුචීරියොති දාරුමයචීරො. සුප්පාරකෙති එවංනාමකෙ පට්ටනෙ වසති. කො පනායං බාහියො, කථඤ්ච දාරුචීරියො අහොසි, කථං සුප්පාරකෙ පට්ටනෙ පටිවසතීති?

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – ඉතො කිර කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ පදුමුත්තරසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ එකො කුලපුත්තො හංසවතීනගරෙ දසබලස්ස ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං හික්ඛුං බිජ්ජාහිඤ්ඤානං එතදග්ගෙ යපෙන්නං දිස්වා “මහා වතායං හික්ඛු, යො සත්ථාරා එවං එතදග්ගෙ යපියති, අහො වතාහම්පි අනාගතෙ එවරුපස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා සත්ථාරා එදිසෙ යානෙ එතදග්ගෙ යපෙතබ්බො හවෙයාං යථායං හික්ඛු”ති තං යානන්තරං පත්ථෙත්වා තදනුරූපං අධිකාරකම්මං කත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤං කත්වා සග්ගපරායණො හුත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපදසබලස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා පරිපුණ්ණසිලො සමණධම්මං කරොන්තොව ජීවිතක්ඛයං පත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. සො එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ වසිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බාහියරට්ඨෙ කුලගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි, තං බාහියරට්ඨෙ ජාතත්තා බාහියොති සඤ්ජානිංසු. සො වයප්පත්තො සරාවාසං වසන්තො වණ්ඡජත්ථාය බහුතං හණ්ඩානං නාවං පුරෙත්වා සමුද්දං පටිසිත්වා අපරාපරං සඤ්චරන්තො සත්ත වාරෙ සද්ධිංයෙව පරිසාය අත්තනො නගරං උපගඤ්ජි.

අට්ඨමෙ වාරෙ පන “සුවණ්ණභූමිං ගමිස්සාමි”ති ආරොපිතහණ්ඩො නාවං අහිරුහි. නාවා මහාසමුද්දං අප්ඤ්ඤාගාහෙත්වා ඉච්ඡිතදෙසං අපත්වාච සමුද්දමජ්ඣෙ විපත්තා. මහාජනො මච්ඡකච්ඡපහක්ඛො අහොසි. බාහියො පන එකං නාවාඵලකං ගහෙත්වා තරන්තො උග්ගිවෙගෙන මන්දමන්දං බිජ්ජානො හස්සිත්වා සමුද්දෙ පතිතත්තා ජාතරූපෙනෙව සමුද්දතීරෙ නිපත්තො. පරිස්සමං

විනෝදෙන්වා අස්සාසමත්තං ලභිත්වා උට්ඨාය ලජ්ජාය ගුම්බන්තරං පවිසිත්වා අවිජාදනං අඤ්ඤං කිඤ්චි අපස්සන්තො අක්කනාලානි ඡන්දිත්වා වාකෙහි පලිවෙයෙත්වා නිවාසනපාචුරණානි කත්වා අවිජාදෙසී. කෙච් පන “දාරුඵලකානි විජ්ඣිත්වා වාකෙන ආවුණිත්වා නිවාසනපාචුරණං කත්වා අවිජාදෙසී”ති වදන්ති. එවං සබ්බථාපි දාරුමයවීරධාරිත්වාය “දාරුවීරියො”ති පුරිමවොහාරෙන “බාහියො”ති ව පඤ්ඤායිත්ථ.

තං එකං කපාලං ගහෙන්වා චුත්තනියාමෙන සුප්පාරකපට්ටනෙ පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා මනුස්සා චින්තෙසුං “සවෙ ලොකෙ අරහන්තො නාම භොන්ති, එවංවිධෙහි භවිතබ්බං, කින්ත්‍රු බො අයං අයොසා වත්ථං දියාමානං ගණ්භෙයා, උදාහු අප්පිච්ඡත්වාය න ගණ්භෙයායා”ති වීමංසන්තා නානාදිසාහි වත්ථානි උපනෙසුං. සො චින්තෙසී – “සවාහං ඉමිනා නියාමෙන නාගමිස්සං, නයිමෙ එවං මයි පසිදෙය්‍යං, යංනුනාහං ඉමානි පටික්ඛිපිත්වා ඉමිනාව නිහාරෙන විහරෙය්‍යං, එවං මෙ ලාභසක්කාරො උප්පජ්ජිස්සති”ති. සො එවං චින්තෙත්වා කොහඤ්ඤෙය්‍ය ධත්වා වත්ථානි න පටිග්ගණ්හි. මනුස්සා “අහො අප්පිච්ඡො වත්තායං අයොසා”ති හියොසොමත්තාය පසන්තමානසා මහන්තං සක්කාරසම්මානං කරිංසු.

සොපි හත්තකිච්චං කත්වා අවිදුරට්ඨානෙ එකං දෙවායතනං අගමාසී. මහාජනො තෙන සද්ධිං එව ගන්ත්වා තං දෙවායතනං පටිපග්ගිත්වා අදාසී. සො “ඉමෙ මය්හං වීරධාරණමත්තෙ පසිදිත්වා එවංවිධං සක්කාරසම්මානං කරොන්ති, එතෙසං මයා උක්කට්ඨචුත්තිනා භවිතුං වට්ටති”ති සල්ලභුකපරික්ඛාරො අප්පිච්ඡොව භුත්වා විහාසී. “අරහා”ති පන තෙහි සම්භාවීයමානො “අරහා”ති අත්තානං අමඤ්ඤි, උපරුපරි වස්ස සක්කාරගරුකාරො අභිවඩ්ඪී, ලාභී ව අහොසී උලාරානං පච්චයානං. තෙන චුත්තං – “තෙන බො පන සමයෙන බාහියො දාරුවීරියො සුප්පාරකෙ පටිවසති සමුද්දතිරෙ සක්කතො ගරුකතො”තිආදි.

තත්ථ සක්කතොති සක්කච්චං ආදරෙන උපට්ඨානවසෙන සක්කතො. ගරුකතොති ගුණවිසෙසෙන යුත්තොති අධිප්පායෙන පාසාණච්ඡත්තං විය ගරුකරණවසෙන ගරුකතො. මානිතොති මනසා සම්භාවනවසෙන මානිතො. පූජිතොති පූජ්ඵගන්ධාදීහි පූජාවසෙන පූජිතො. අපචිතොති අභිප්පසන්නචිත්තෙහි මග්ගදානආසනාභිගරණාදිවසෙන අපචිතො. ලාභී වීරර...පෙ.... පරික්ඛාරානන්ති පණිතපණිතානං උපරුපරි උපනීයමානානං වීරාදීනං චතුත්තං පච්චයානං ලහනවසෙන ලාභී.

අපරො නයො – සක්කතොති සක්කාරජ්ජන්තො. ගරුකතොති ගරුකාරජ්ජන්තො. මානිතොති බහුමානිතො මනසා පියායිතො ව. පූජිතොති චතුපච්චයාහිපූජාය පූජිතො. අපචිතොති අපවායනාජ්ජන්තො. යස්ස හි වත්තාරො පච්චයෙ සක්කත්වා සුඅභිසඬ්ඛතෙ පණිතපණිතෙ දෙන්ති, සො සක්කතො. යස්මිං ගරුභාවං පච්චුපට්ඨපෙත්වා දෙන්ති, සො ගරුකතො. යං මනසා පියායන්ති බහුමඤ්ඤන්ති ව, සො මානිතො. යස්ස සබ්බමිපෙතං පූජනවසෙන කරොන්ති, සො

පුඡ්ඡිතො. යස්ස අභිවාදනපච්චුට්ඨානඤ්ජලිකම්මාදිවසෙන පරමනිපච්චකාරං
කරොන්ති, සො අපචිතො. බාහියස්ස පන තෙ සබ්බමෙතං අකංසු. තෙන චුත්තං –
“බාහියො දාරුචීරියො සුප්පාරකෙ පටිවසති සක්කතො” තිආදි. එත්ථ ච චීවරං සො
අග්ගණ්හන්තොපි “එහි, හන්තෙ, ඉමං චත්ථං පටිග්ගණ්හාහි” ති උපනාමනවසෙන
චීවරස්සාපි “ලාහි” ත්වෙව චුත්තො.

රහොගතස්සාති රහසි ගතස්ස. පටිසල්ලිතස්සාති එකිභූතස්ස බහුහි මනුස්සෙහි
“අරහා” ති වුවචමානස්ස තස්ස ඉදානි වුවචමානාකාරෙන චෙතසො පරිචිතක්කො
උදපාදි චිත්තස්ස මිච්ඡාසංකප්පො උප්පජ්ජි. කථං? යෙ ඛො කෙචි ලොකෙ
අරහන්තො වා අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නා, අහං තෙසං අඤ්ඤතරොති.
තස්සත්ථො – යෙ ඉමස්මිං සත්තලොකෙ කිලෙසාරීනං හතත්තා
පුජාසක්කාරාදීනඤ්ච අරහභාවෙන අරහන්තො, යෙ කිලෙසාරීනං හතනෙන
අරහත්තමග්ගං සමාපන්නා, තෙසු අහං එකොති.

පුරාණසාලොභිතාති පුරිමස්මිං භවෙසාලොභිතා බන්ධුසදිසා එකතො
කතසමණධම්මා දෙවතා. කෙචි පන “පුරාණසාලොභිතාති පුරාණකාලෙ භවත්තරෙ
සාලොභිතා මාතුභූතා එකා දෙවතා” ති වදන්ති, තං අට්ඨකථායං පටික්ඛිපිත්වා
පුරිමොයෙවත්ථො ගහිතො.

පුබ්බෙ කිර කස්සපදසබලස්ස සාසනෙ ඔසක්කමානෙ සාමණෙරාදීනං
විප්පකාරං දිස්වා සත්ත භික්ඛු සංවෙගප්පත්තා “යාව සාසනං න අන්තරධායති, තාව
අත්තනො පතිට්ඨං කරිස්සාමා” ති සුවණ්ණවෙනියං වන්දිත්වා අරඤ්ඤං පටිට්ඨා
එකං පබ්බතං දිස්වා “ජීවිතෙ සාලයා නිවත්තන්තු, නිරාලයා ඉමං පබ්බතං
අභිරුහන්තු” ති වත්වා නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා සබ්බෙ තං පබ්බතං අභිරුද්ධං
නිස්සෙණිං පාතෙත්වා සමණධම්මං කරිංසු. තෙසු සංඝස්ථොරො
එකරත්තාතික්කමෙනෙව අරහත්තං පාපුණි. සො උත්තරකුරුතො පිණ්ඩපාතං
ආනෙත්වා තෙ භික්ඛු, “ආවුසො, ඉතො පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජ්ජා” ති ආහ. තෙ
“තුම්හෙ, හන්තෙ, අත්තනො ආනුභාවෙන එවං අකත්ථ, මයම්පි සථෙ තුම්හෙ විය
විසෙසං නිබ්බත්තෙස්සාම, සයමෙව ආහරිත්වා භුඤ්ජිස්සාමා” ති භුඤ්ජිතුං න
ඉච්ඡිංසු. තතො දුතියදිවසෙ දුතියත්ථොරො අනාගාමීඵලං පාපුණි, සොපි තථෙව
පිණ්ඩපාතං ආදාය තත්ථ ගන්ත්වා ඉතරෙ නිමන්තෙසි, තෙපි තථෙව පටික්ඛිපිංසු.
තෙසු අරහත්තප්පත්තො පරිනිබ්බායි, අනාගාමී සුද්ධාචාසභූමියං නිබ්බත්ති. ඉතරෙ
පන පඤ්ච ජනා සට්ඨන්තා වායමන්තාපි විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛිංසු. තෙ
අසක්කොන්තා තත්ථෙව පරිසුස්සිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා. එකං බුද්ධන්තරං
දෙවෙසුයෙව සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ දෙවලොකතො වටිත්වා තත්ථ තත්ථ
කුලසරෙ නිබ්බත්තිංසු. තෙසු හි එකො පක්කුසාති රාජා අහොසි, එකො
කුමාරකස්සපො, එකො දබ්බො මල්ලපුත්තො, එකො සහියො පරිබ්බාජකො,
එකො බාහියො දාරුචීරියො. තත්ථ යො සො අනාගාමී බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො,
තං සන්ධායෙතං චුත්තං “පුරාණසාලොභිතා දෙවතා” ති. දෙවපුත්තොපි හි දෙවධීතා

විය දෙවො එව දෙවතාති කත්වා දෙවතාති වුවුවති “අථ ඛො අඤ්ඤතරා දෙවතා” තිආදීසු විය. ඉධ පන බ්‍රහ්මා දෙවතාති අධිප්පෙනො.

තස්ස හි බ්‍රහ්මුනො තත්ථ නිබ්බත්තසමනන්තරමෙව අත්තනො බ්‍රහ්මසම්පත්තිං ඔලොකෙන්වා ආගතට්ඨානං ආවජ්ජෙන්තස්ස සත්තන්තං ජනානං පබ්බතං ආරුය්හ සමණධම්මකරණං, තත්ථෙකස්ස පරිනිබ්බුතභාවො, අනාගාමීඵලං පත්වා අත්තනො ච එත්ථ නිබ්බත්තභාවො උපට්ඨාසි. සො “කත්ථ නු ඛො ඉතරෙ පඤ්ච ජනා” ති ආවජ්ජෙන්තො කාමාවචරදෙවලොකෙ තෙසං නිබ්බත්තභාවං ඤත්වා අපරභාගෙ කාලානුකාලං “කින්නු ඛො කරොන්ති” ති තෙසං පවත්ති. ඔලොකෙති යෙව. ඉමස්මිං පන කාලෙ “කභං නු ඛො” ති ආවජ්ජෙන්තො බාහියං සුප්පාරකපට්ටනං උපනිස්සාය දාරුවීරධාරිං කොහඤ්ඤෙන ජීවිකං කප්පෙන්තං දිස්වා “අයං මයා සද්ධිං පුබ්බෙ නිස්සෙණං බන්ධිත්වා පබ්බතං අභිරුහිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො අතිසල්ලෙඛවුත්ති යා ජීවිතෙ අනපෙක්ඛො අරහතාපි ආහතං පිණ්ඩපාතං අපරිභුඤ්ජිත්වා ඉදානි සම්භාවනාධිප්පායො අනරභාව අරහත්තං පටිජානිත්වා විචරති ලාභසක්කාරසිලොකං නිකාමයමානො, දසබ්ලස්ස ච නිබ්බත්තභාවං න ජානාති, හන්ද නං සංවෙජෙන්වා බුද්ධුප්පාදං ජානාපෙස්සාමි” ති තාවදෙව බ්‍රහ්මලොකතො ඔතරිත්වා රත්තිභාගෙ සුප්පාරකපට්ටනෙ දාරුවීරියස්ස සම්මුඛෙ පාතුරහොසි. බාහියො අත්තනො වසනට්ඨානෙ උළාරං ඔභාසං දිස්වා “කිං නු ඛො එත” ති බහි නික්ඛමිත්වා ඔලොකෙන්තො ආකාසෙ ධීතං මහාබ්‍රහ්මානං දිස්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ “කෙ තුම්හෙ” ති පුච්ඡි. අථස්ස සො බ්‍රහ්මා “අහං තෙ පොරාණකසභායො තදා අනාගාමීඵලං පත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො, ත්වං පන කිඤ්චි විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො තදා පුච්ඡජ්ජනකාලකිරියං කත්වා සංසරන්තො ඉදානි තිත්ථියවෙසධාරී අනරභාව සමානො ‘අරහා අහ’ ති ඉමං ලද්ධිං ගහෙන්වා විචරසීති ඤත්වා ආගතො, නෙව ඛො ත්වං, බාහිය, අරහා, පටිනිස්සජ්ජෙන්තං පාපකං දිට්ඨිගතං, මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය, සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්තො. සො හි භගවා අරහා, ගච්ඡ නං පයිරුපාසස්සු” ති ආහ. තෙන වුත්තං – “අථ ඛො බාහියස්ස දාරුවීරියස්ස පුරාණසාලොහිතා දෙවතා” තිආදි.

තත්ථ අනුකම්පිකාති අනුග්ගහසීලා කරුණාධිකා. අත්ථකාමාති හිතකාමා මෙත්තාධිකා. පුරිමපදෙන චෙත්ථ බාහියස්ස දුක්ඛාපනයනකාමතං තස්සා දෙවතාය දස්සෙති, පච්ඡිමෙන හිතුපසංහාරං. චෙතසාති අත්තනො විත්තෙන, චෙතොසීසෙන චෙත්ථ චෙතොපරියඤාණං ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. චෙතොපරිචිතක්කන්ති තස්ස විත්තජ්ජවත්ති. අඤ්ඤායාති ජානිත්වා. තෙනුපසඬකමීති සෙය්‍යාථාපි නාම බලවා පුරිසො සම්ඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සම්ඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තරහිතො බාහියස්ස පුරතො පාතුභවනවසෙන උපසඬකමි. එතදෙවොවාති “යෙ ඛො කෙචි ලොකෙ අරහන්තො වා” තිආදිපවත්තමිච්ඡාපරිචිතක්කං බාහියං සහොඨං වොරං ගණ්හන්තො විය “නෙව ඛො ත්වං, බාහිය, අරහා” තිආදිකං එතං ඉදානි වුවුවමානවචනං බ්‍රහ්මා අවොච. නෙව ඛො ත්වං, බාහිය, අරහාති එතෙන තදා බාහියස්ස අසෙක්ඛභාවං

පටික්ඛිපති, නාපි අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නොති එතෙන සෙක්ඛභාවං,
උභයෙනපිස්ස අනරියභාවමෙව දීපෙති. සාපි තෙ පටිපදා නත්ථී, යාය ත්වං අරහා වා
අස්ස අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නොති ඉමිනා පනස්ස කල්‍යාණපුපුඡ්ජනභාවමිපි
පටික්ඛිපති. තත්ථ පටිපදාති සීලවිසුද්ධිආදයො ඡ විසුද්ධියො. පටිපජ්ජති එතාය
අරියමග්ගෙති පටිපදා. අස්සාති භවෙය්‍යාසි.

අයඤ්චස්ස අරහත්තාධිමානො කිං නිස්සාය උජ්ජන්නොති? “අජ්ජිච්ඡතාය
සන්තුට්ඨිතාය සල්ලෙඛතාය දීඝරත්තං කතාධිකාරත්තා තදභිගජ්ජභානාවසෙන
කිලෙසානං විහතත්තා අරහත්තාධිමානො උජ්ජන්නො”ති කෙචි වදන්ති. අපරෙ
පනාහු “බාහියො පයමාදික්ඛානවතුක්කලාහී, තස්මාස්ස වික්ඛම්භනජ්ජභානෙන
කිලෙසානං අසමුදාවාරතො අරහත්තාධිමානො උජ්ජජ්ජති”ති. තද්වහයමිපි තෙසං
මතිමත්තමෙව “සම්භාවනාධිජ්ජායො ලාභසක්කාරසීලොකං නිකාමයමානො”ති ව
අට්ඨකථායං ආගතත්තා. තස්මා චුත්තනගෙනෙවෙත්ථ අත්ථො වෙදිතඛිබ්බො.

අථ බාහියො ආකාසෙ යත්වා කථෙන්නං මහාබ්‍රහ්මානං ඔලොකෙත්වා
චින්තෙසි – “අහො භාරියං වත කම්මං, යමහං අරහාති චින්තෙසිං, අයඤ්ච
‘අරහත්තගාමිනී පටිපදාපි තෙ නත්ථී’ති වදති, අත්ථී නු බො ලොකෙ කොචි
අරහා”ති? අථ නං පුච්ඡි. තෙන චුත්තං – “අථ කෙ වරහී දෙවතෙ ලොකෙ
අරහන්තො වා අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නා”ති.

තත්ථ අථාති පුච්ඡාරම්හෙ නිපාතො. කෙ වරහීති කෙ එතරහී. ලොකෙති
ඔකාසලොකෙ. අයඤ්ඤෙත්ථ අධිජ්ජායො – භාජනලොකභූතෙ සකලස්මිං.
ජම්බුදීපතලෙ කස්මිං යානෙ අරහන්තො වා අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නා එතරහී
විහරන්ති, යත්ථ මයං තෙ උපසඬ්ඛිතීත්වා තෙසං ඔවාදෙ යත්වා වට්ටදුක්ඛතො
මුච්චිස්සාමාති. උත්තරෙසුති සුජ්ජාරකපට්ටනතො පුබ්බුත්තරදිසාභාගං සන්ධාය
චුත්තං.

අරහන්ති ආරකත්තා අරහං. ආරකා හි සො සබ්බකිලෙසෙහි සුවිදුරවිදුරෙ යීතො
මග්ගෙන සවාසනානං කිලෙසානං විද්ධංසිතත්තා. අරීනං වා හතත්තා අරහං.
භගවතා හි කිලෙසාරයො අනවසෙසතො අරියමග්ගෙන හතා සමුච්ඡින්නාති. අරානං
වා හතත්තා අරහං. යඤ්ච අවිජ්ජාභවතණ්භාමයනාහි පුඤ්ඤාදිඅභිසම්බාරාරං
ජරාමරණනෙමි ආසවසමුදයමයෙන අක්ඛෙන විජ්ඣිත්වා තිභවරටෙ සමායොජිතං
අනාදිකාලජ්ජවත්තං සංසාරවක්කං. තස්සානෙන බොධිමණ්ඩෙ විරියපාදෙහි
සීලපථවියං පතිට්ඨාය සද්ධාහත්ථෙත කම්මක්ඛයකරඤාණඵරසුං ගහෙත්වා
සබ්බෙපි අරා හතා විහතා විද්ධංසිතාති. අරහතීති වා අරහං. භගවා හි සදෙවකෙ
ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යත්තා උළාරෙ විචාරාදිපච්චයෙ පූජාවිසෙසඤ්ච අරහති.
රහාභාවතො වා අරහං. තථාගතො හි සබ්බසො සමුච්ඡින්නරාගාදිකිලෙසත්තා
පාපකිලෙසස්සාපි අසම්භවතො පාපකරණෙ රහාභාවතොපි අරහන්ති චුච්චති.

සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා සම්මාසම්බුද්ධො. භගවා හි
අභිඤ්ඤෙය්‍ය ධම්මෙ අභිඤ්ඤෙය්‍යතො, පරිඤ්ඤෙය්‍ය ධම්මෙ

පරිඤ්ඤායාමො, පහතබ්බො ධම්මො පහතබ්බො, සච්ඡිකාතබ්බො ධම්මො
සච්ඡිකාතබ්බො, භාවෙනබ්බො ධම්මො භාවෙනබ්බො අභිසම්බුජ්ඣති.
චුත්තඤ්ඤො -

“අභිඤ්ඤායාං අභිඤ්ඤාතං, භාවෙනබ්බඤ්ච භාවිතං;
පහතබ්බං පභීතං මෙ, තස්මා බුද්ධොස්මි බ්‍රාහ්මණා”ති. (සු. නි. 563; ම.
නි. 2.399; විසුද්ධි. 1.131);

අපිව කුසලෙ ධම්මො අනවජ්ජසුඛවිපාකතො, අකුසලෙ ධම්මො
සාවජ්ජදුක්ඛවිපාකතොතිආදිනා සබ්බත්තිකදුකාදිවසෙන අයමත්ථො නෙතබ්බො.
ඉති අවිපරීතං සයම්භුඤ්ඤානෙත සබ්බාකාරතො සබ්බධම්මානං අභිසම්බුද්ධත්තා
සම්මාසම්බුද්ධොති අයමත්ථ සඬ්ඛෙපො. චිත්ථාරො පන විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි.
1.129-131) ආගතනායෙනෙව වෙදිතබ්බො. අරහත්තායාති අග්ගඵලජපටිලාභාය.
ධම්මං දෙසෙතීති ආදිකල්‍යාණාදිගුණවිසෙසයුත්තං සීලාදිපටිපදාධම්මං
සමථවිපස්සනාධම්මමෙව වා වෙනෙයාස්සාසානුරූපං උපදිසති කථෙති.

සංවෙජ්ඣනොති “ධරත්ථු වත, හො, පුට්ඨජනභාවස්ස, යෙනාහං අනරභාව
සමානො අරහාති අමඤ්ඤං, සම්මාසම්බුද්ධඤ්ච ලොකෙ උජ්ජජ්ජිත්වා ධම්මං
දෙසෙත්තං න ජාතිං, දුජ්ජානං බො පනිදං ජීවිතං, දුජ්ජානං මරණං”ත්ති
සංවෙගමාපාදිතො, දෙවතාවචනෙන යථාචුත්තෙනාකාරෙන සංවිග්ගමානසොති
අත්ථො. තාවදෙවාති තස්මිංයෙව බණෙ. සුජ්ජාරකා පක්කාමීති බුද්ධොති නාමමපි
සවනෙන උජ්ජන්තාය බුද්ධාරම්මණාය පිතියා සංවෙගෙන ව වොදියමානහදයො
සුජ්ජාරකපට්ටනතො සාවත්ථි. උද්දිස්ස පක්කන්තො. සබ්බත්ථ
එකරත්තිපරිවාසෙනාති සබ්බස්මිං මග්ගෙ එකරත්තිවාසෙනෙව අගමාසි.
සුජ්ජාරකපට්ටනතො හි සාවත්ථි විසයොජනසතෙ හොති, තඤ්චායං එත්තකං
අද්ධානං එකරත්තිවාසෙන අගමාසි. යදා සුජ්ජාරකතො නික්ඛන්තො, තදහෙව
සාවත්ථි. සම්පත්තොති.

කථං පනායං එවං අගමාසීති? දෙවතානුභාවෙන, “බුද්ධානුභාවෙනා”තිපි
වදන්ති. “සබ්බත්ථ එකරත්තිපරිවාසෙනා”ති පන චුත්තත්තා මග්ගස්ස ව
විසයොජනසතිකත්තා අත්තරාමග්ගෙ ගාමනිගමරාජධානීසු යත්ථ යත්ථ රත්තියං
වසති, තත්ථ තත්ථ දුතියං අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙනෙව
සාවත්ථි. උපසඬ්ඛමීති අයමත්ථො දීපිතො හොතීති. නයිදං එවං දට්ඨබ්බං.
සබ්බස්මිං විසයොජනසතිකෙ මග්ගෙ එකරත්තිවාසෙනාති ඉමස්ස අත්ථස්ස
අධිජපෙතත්තා. එකරත්තිමත්තං සො සකලස්මිං තස්මිං මග්ගෙ වසිත්වා
පච්ඡිමදිවසෙ පුබ්බණ්ණසමයෙ සාවත්ථි. අනුජ්ජන්තොති.

භගවාපි බාහියස්ස ආගමනං ඤාත්වා “න තාවස්ස ඉන්ද්‍රියානි පරිපාකං ගතානි,
බණන්තරෙ පන පරිපාකං ගමිස්සන්ති”ති තස්ස ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකං
ආගමයමානො මහාභික්ඛුසඬ්ඛපරිවුතො තස්මිං බණෙ සාවත්ථි. පිණ්ඩාය පාවිසි.

සො ව ජෙනවනං පවිසිත්වා භුත්තපාතරාසෙ කායාලසියවිමොවනත්ථං
 අබ්භොකාසෙ වඩ්ඤ්ඤානෙ සම්බුද්ධා භික්ඛු පස්සිත්වා “කහං නු ඛො ඵතරහි
 භගවා”ති පුච්ඡී. භික්ඛු “භගවා සාවත්ථීං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො”ති වත්වා පුච්ඡිංසු
 “ත්ථං පන කුතො ආගතො”ති? “සුප්පාරකපට්ටනතො ආගතොමිහී”ති. “දුරතො
 ආගතොසි, නිසීද, තාව පාදෙ ධොවිත්වා මක්ඛෙන්වා ථොකං විස්සමාහි,
 ආගතකාලෙ සත්ථාරං දක්ඛසී”ති. “අහං, භන්තෙ, අත්තනො ජීවිතන්තරායං න
 ජානාමි, ඵකරත්තෙනෙවමිහි කත්ථවිපි විරං අට්ඨත්වා අනිසිදිත්වා
 විසයොජනසතිකං මග්ගං ආගතො, සත්ථාරං පස්සිත්වා වස්සමිස්සාමි”ති වත්වා
 තරමානරූපො සාවත්ථීං පවිසිත්වා අනොපමාය බුද්ධසිරියා විරොවමානං භගවත්තං
 පස්සි. තෙන වුත්තං “තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බුද්ධා භික්ඛු අබ්භොකාසෙ
 වඩ්ඤ්ඤානි. අට්ඨ ඛො බාහියො දාරුවිරියො යෙන තෙ භික්ඛු තෙනුපසඩ්ඤාමි”තිආදි.

තත්ථ කහන්ති කත්ථං. නුති සංසයෙ, ඛොති පදපුරුණෙ, කස්මිං නු ඛො
 පදෙසෙති අත්ථො. දස්සනකාමමිහාති දට්ඨකාමා අමිහ. මයඤ්ඤි තං භගවත්තං
 අත්ථො විය වක්ඛුං, ඛධිරො විය සොතං, මුගො විය කල්‍යාණවාක්කරණං,
 හත්ථපාදවිකලො විය හත්ථපාදෙ, දලිද්දො විය ධනසම්පදං,
 කන්තාරද්ධානජපටිපත්තො විය ඛෙමන්තභූමිං, රොගාහිභූතො විය ආරොග්‍යං,
 මහාසමුද්දෙ භිත්තනාවො විය මහාකුල්ලං පස්සිතුං උපසඩ්ඤාමිතුඤ්ඤා ඉච්ඡාමාති
 දස්සෙති. තරමානරූපොති තරමානාකාරො.

පාසාදිකන්ති

බාත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණඅසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනබ්‍යාමජ්ජහාකෙතුමාලාලඤ්ඤාකතාය
 සමන්තපාසාදිකාය අත්තනො සරිරසොභාසම්පත්තියා රූපකායදස්සනබ්‍යාවටස්ස
 ජනස්ස සබ්බභාගතො පසාදාවහං. පසාදනීයන්ති
 දසබලවතුචෙසාරජ්ජප්පසාධාරණඤ්ඤාණඅට්ඨාරසාවෙණික-
 බුද්ධධම්මජ්ජහුතිඅපරිමාණගුණගුණසමන්තාගතාය ධම්මකායසම්පත්තියා
 සරික්ඛකජනස්ස පසාදනීයං පසිදිතබ්බයුත්තං පසාදාරහං වා. සන්තින්ද්‍රියන්ති
 වක්ඛාදිපඤ්චන්ද්‍රියලොලභාවාපගමනෙන වූපසන්තපඤ්චන්ද්‍රියං. සන්තමානසන්ති
 ඡට්ඨස්ස මනින්ද්‍රියස්ස නිබ්බිසෙවනභාවූපගමනෙන වූපසන්තමානසං.

උත්තමදමථසමථමනුජ්ජපත්තන්ති

ලොකුත්තරපඤ්ඤාවිමුත්තිචෙතොවිමුත්තිසඩ්ධාතං උත්තමං දමථං සමථඤ්ඤා
 අනුජ්ජත්වා අධිගන්ත්වා ධීතං. දන්තන්ති සුපරිසුද්ධකායසමාවාරතාය චෙව
 හත්ථපාදකුක්කුචවාභාවතො දවාදිඅභාවතො ව කායෙන දන්තං. ගුත්තන්ති
 සුපරිසුද්ධවච්ඡිසමාවාරතාය චෙව නිරත්ථකවාභාවතො දවාදිඅභාවතො ව වාචාය
 ගුත්තං. යතින්ද්‍රියන්ති සුපරිසුද්ධමනොසමාවාරතාය අරිසිද්ධියොගෙන
 අබ්‍යාවටඅජ්ජපටිසඩ්ධානුපෙක්ඛාභාවතො ව මනින්ද්‍රියවසෙන යතින්ද්‍රියං. නාගන්ති
 ඡන්දාදිවසෙන අගමනතො, පභීනානං රාගාදිකිලෙසානං පුනානාගමනතො,
 කස්සවිපි ආගුස්ස සබ්බථාපි අකරණතො, පුනබ්බවස්ස ව අගමනතොති ඉමෙහි
 කාරණෙහි නාගං. ඵත්ථ ව පාසාදිකන්ති ඉමිනා රූපකායෙන භගවතො
 පමාණභූතතං දීපෙති, පසාදනීයන්ති ඉමිනා ධම්මකායෙන, සන්තින්ද්‍රියන්තිආදිනා

සෙසෙහි පමාණභූතනං දීපෙනි. තෙන චතුප්පමාණිකෙ ලොකසන්නිවාසෙ
අනවසෙසතො සත්තානං භගවතො පමාණභාවො පකාසිතොති වෙදිතබ්බො.

එවංභූතඤ්ච භගවන්තං අන්තරවිථියං ගච්ඡන්තං දිස්වා “චිරස්සං චත මෙ
සම්මාසම්බුද්ධො දිට්ඨො”ති හට්ඨතුට්ඨො පඤ්චවණ්ණාය ඡිනියා නිරන්තරං
ඵුට්ඨසරීරො ඡිනිච්ඡථාරිතවිච්චනිච්චලලොචනො දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය
ඔණතසරීරො භගවතො සරීරප්පභාවෙමජ්ඣං අප්ඤ්ඤාගාහෙත්වා තත්ථ
නිමුප්පන්නො භගවතො සමීපං උපසඤ්ඤාමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන චන්දිත්වා
භගවතො පාදෙ සම්බාහන්තො පරිවුමිඛන්තො “දෙසෙතු මෙ, භන්තෙ, භගවා
ධම්ම”න්ති ආහ. තෙන වුත්තං – “භගවතො පාදෙ සිරසා නිපතීත්වා භගවන්තං
එතදවොච – ‘දෙසෙතු මෙ, භන්තෙ, භගවා ධම්මං, දෙසෙතු සුගතො ධම්මං, යං
මමස්ස දීඝරත්තං භිතාය සුඛායා’”ති.

තත්ථ සුගතොති සොභනගමනත්තා, සුන්දරං යානං ගතත්තා, සම්මා ගතත්තා,
සම්මා ගදත්තා සුගතො. ගමනම්පි හි ගතන්ති වුව්චති, තඤ්ච භගවතො සොභනං
පරිසුද්ධං අනවජ්ජං. කිං පන තන්ති? අරියමග්ගො. තෙන භෙස ගමනෙන බෙමං
දිසං අසප්පමානො ගතො, අඤ්ඤෙපි ගමෙතීති සොභනගමනත්තා සුගතො.
සුන්දරඤ්චෙස යානං අමතං නිබ්බානං ගතොති සුන්දරං යානං ගතත්තා සුගතො.
සම්මා ච ගතත්තා සුගතො තෙන තෙන මග්ගෙන පභීතෙ කිලෙසෙ පුන
අපච්චාගමනතො. වුත්තඤ්ඤෙනං –

“සොතාපත්තිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පභීතා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න
පච්චෙති න පච්චාගච්ඡතීති සුගතො. සකදාගාමී...පෙ....
අරහත්තමග්ගෙන...පෙ.... න පච්චාගච්ඡතීති සුගතො”ති (වුළුති.
මෙත්තගුමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 27).

අථ වා සම්මා ගතත්තාති තීසුපි අවත්ථාසු සම්මාපටිපත්තියා ගතත්තා,
සුප්පටිපන්නත්තාති අත්ථො. දීපඤ්ඤාපාදමුලතො හි පට්ඨාය යාව මහාබොධිමණ්ඩා
තාව සමතිංසපාරමිපුරිතාය සම්මාපටිපත්තියා ඤාතත්ථවරියාය ලොකත්ථවරියාය
බුද්ධත්ථවරියාය කොටිං පාපුණිත්වා සබ්බලොකස්ස භිතසුබ්බෙව පරිබුහන්තො
සස්සතං උච්ඡෙදං කාමසුඛං අත්තකිලමථන්ති ඉමෙ අන්තෙ අනුපගච්ඡන්තියා
අනුත්තරාය බොජ්ඣංගභාවනාසංඛාරාය මජ්ඣිමාය පටිපදාය අරියසච්චෙසු
තතො පරං සමධිගතධම්මාධිපතෙයො සබ්බසත්තෙසු අවිසයාය සම්මාපටිපත්තියා
ච ගතො පටිපන්නොති එවම්පි සම්මා ගතත්තා සුගතො. සම්මා වෙස ගදති
යුත්තට්ඨානෙ යුත්තමෙව වාවං භාසතීති සුගතො. වුත්තම්පි වෙතං –

“කාලවාදී, භූතවාදී, අත්ථවාදී, ධම්මවාදී, විනයවාදී, නිධානචතිං වාවං
භාසිතා කාලෙන සාපදෙසං පරියන්තචතිං අත්ථසංභිත”න්ති (දී. නි. 1.9; ම.
නි. 3.14).

අපරම්පි වුත්තං –

“යා සා වාචා අභූතා අතච්ඡා අනත්ථසංහිතා, යා ච පරෙසං අප්පියා අමනාපා, න තං තථාගතො වාචං භාසති” තිආදි (ම. නි. 2.86).

එවං සම්මා ගදත්තාපි සුගතො.

යං මමස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති යං ධම්මස්ස උපදිසනං චිරකාලං මම ඤානචිමොක්ඛාදිහිතාය තදධිගන්තබ්බසුඛාය ච සියා. අකාලො ඛො තාව බාහියාති තච ධම්මදෙසනාය න තාව කාලොති අත්ථො. කිං පන භගවතො සත්තහිතපටිපත්තියා අකාලොපි නාම අත්ථී, යතො භගවා කාලවාදීති? වුවුවතෙ – කාලොති චෙත්ථ චෙනෙය්‍යානං ඉන්ද්‍රියපරිපාකකාලො අධිප්පෙතො. යස්මා පන තදා බාහියස්ස අත්තනො ඉන්ද්‍රියානං පරිපක්කාපරිපක්කභාවො දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යො, තස්මා භගවා තං අවත්වා අත්තනො අන්තරවීරියං ධීතභාවමස්ස කාරණං අපදිසන්තො ආහ “අන්තර්‍යමං පට්ඨමිහා” ති. දුප්ඡානන්ති දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යං. ජීවිතන්තරායානන්ති ජීවිතස්ස අන්තරායකරධම්මානං චත්තනං අවත්තනං වාති චත්තුකාමො සම්භවෙසෙන “ජීවිතන්තරායාන” න්ති ආහ. තථා හි අනෙකපච්චයප්පට්ඨද්ධවුත්තිජීවිතං අනෙකරූපා ච තදන්තරායා. වුත්තඤ්ඤි –

“අප්පෙව කිච්චමාතප්පං, කො ජඤ්ඤා මරණං සුචෙ;
න හි නො සඬගරං තෙන, මහාසෙනෙන මච්චුනා” ති. (ම. නි. 3.272;
නෙත්ති. 103);

තස්මා පනායං ජීවිතන්තරායමෙව තාව පුරක්ඛරොති? “නිමිත්තඤ්ඤාය අදිට්ඨකොසල්ලෙන වා” ති කෙචි. අපරෙ “දෙවතාය සන්තිකෙ ජීවිතන්තරායස්ස සුතත්තා” ති වදන්ති. අන්තිමභවිකත්තා පන උපනිස්සයසම්පත්තියා වොදියමානො එවමාහ. න හි තෙසං අප්පත්තඅරහත්තානං ජීවිතක්ඛයො භොති. කිං පන කාරණා භගවා තස්ස ධම්මං දෙසෙතුකාමොව ද්වික්ඛත්තුං පටික්ඛිපි? එවං කිරස්ස අහොසි “ඉමස්ස මං දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය සකලසරීරං පිතියා නිරන්තරං ඵුට්ඨං, අතිබලවා පිතිවෙගො, ධම්මං සුත්වාපි න තාව සක්ඛිස්සති පටිච්ඡික්ඛිතුං. යාව පන මජ්ඣන්තුවෙක්ඛා සණ්ඨාති, තාව තිට්ඨතු, වීසයොජනසතං මග්ගං ආගතත්තා දරථොපිස්ස කායෙ බලවා, සොපි තාව පටිප්පස්සම්භතු” ති. තස්මා ද්වික්ඛත්තුං පටික්ඛිපි. කෙචි පන “ධම්මස්සවනෙ ආදරජනනත්ථං භගවා එවමකාසි” ති වදන්ති. තතියවාරං යාවිතො පන මජ්ඣන්තුවෙක්ඛං දරථප්පටිපස්සද්ධිං පච්චුපට්ඨිතඤ්ඤවස්ස ජීවිතන්තරායං දිස්වා “ඉදානි ධම්මදෙසනාය කාලො” ති වින්තෙත්වා “තස්මා තිහා” තිආදිනා ධම්මදෙසනං ආරභී.

තත්ථ තස්මාති යස්මා ත්වං උස්සුක්කජාතො භුත්වා අතිවිය මං යාවසි, යස්මා වා ජීවිතන්තරායානං දුප්ඡානනං වදසි, ඉන්ද්‍රියානි ච තෙ පරිපාකං ගතාති, තස්මා. තිහාති නිපාතමත්තං. තෙති තයා එවන්ති ඉදානි චත්තබ්බාකාරං වදති.

සික්ඛිතබ්බන්ති අධිසිලසික්ඛාදීනං නිස්සන්තම්පි සික්ඛානං වසෙන සික්ඛනං කාතබ්බං. යථා පන සික්ඛිතබ්බං, තං දස්සෙන්තො “දිට්ඨෙය් දිට්ඨමත්තං භවිස්සති”තිආදිමාහ.

තත්ථ දිට්ඨෙය් දිට්ඨමත්තන්ති රූපායතනෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන දිට්ඨමත්තං. යථා හි චක්ඛුවිඤ්ඤාණං රූපෙ රූපමත්තමෙව පස්සති, න අනිච්චාදිසභාවං, එවමෙව සෙසං. චක්ඛුද්වාරිකවිඤ්ඤාණෙන හි මෙ දිට්ඨමත්තමෙව භවිස්සතිති සික්ඛිතබ්බන්ති අත්ථො. අථ වා දිට්ඨෙය් දිට්ඨං නාම චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන රූපවිජානනන්ති අත්ථො. මත්තන්ති පමාණං. දිට්ඨා මත්තා එතස්සාති දිට්ඨමත්තං, චක්ඛුවිඤ්ඤාණමත්තමෙව චිත්තං භවිස්සතිති අත්ථො. ඉදං චුත්තං හොති – යථා ආපාඨගතෙ රූපෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණං න රජ්ජති, න දුස්සති, න මුය්හති, එවං රාගාදිවිරහෙන චක්ඛුවිඤ්ඤාණමත්තමෙව මෙ ජවනං භවිස්සති, චක්ඛුවිඤ්ඤාණජපමාණෙනෙව ජවනං යපෙස්සාමිති.

අථ වා දිට්ඨං නාම චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන දිට්ඨං රූපං, දිට්ඨමත්තං නාම තත්ථෙව උජ්ජන්තං සම්පට්ඨිජනසන්තිරණුවොට්ඨබ්බනසංඛාතං චිත්තත්තයං. යථා තං න රජ්ජති, න දුස්සති, න මුය්හති, එවං ආපාඨගතෙ රූපෙ තෙනෙව සම්පට්ඨිජනාදිජපමාණෙන ජවනං උජ්ජාදෙස්සාමි, නාහං තං පමාණං අතික්කමිත්වා රජ්ජනාදිවසෙන උජ්ජජ්ජිතුං දස්සාමිති එවමෙත්ථ අත්ථො දිට්ඨබ්බො. එසෙව නයො සුතමුතෙ. මුතන්ති තදාරම්මණවිඤ්ඤාණෙනි සද්ධිං ගන්ධරසථොට්ඨබ්බායතනං වෙදිතබ්බං. විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමත්තන්ති එත්ථ පන විඤ්ඤාතං නාම මනොද්වාරාවජ්ජනෙන විඤ්ඤාතාරම්මණං. තස්මිං විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමත්තන්ති ආවජ්ජනජපමාණං. යථා ආවජ්ජනං න රජ්ජති, න දුස්සති, න මුය්හති, එවං රජ්ජනාදිවසෙන ව උජ්ජජ්ජිතුං අදන්වා ආවජ්ජනජපමාණෙනෙව චිත්තං යපෙස්සාමිති අයමෙත්ථ අත්ථො. එවඤ්ඤි තෙ, බාහිය, සික්ඛිතබ්බන්ති එවං ඉමාය පටිපදාය තයා, බාහිය, නිස්සන්තං සික්ඛානං අනුචත්තනවසෙන සික්ඛිතබ්බං.

ඉති භගවා බාහියස්ස සංඛිත්තරූපිතාය ඡහි විඤ්ඤාණකායෙනි සද්ධිං ඡළාරම්මණහෙදහින්තං විපස්සනාය විසයං දිට්ඨාදිහි චතුහි කොට්ඨාසෙනි විහජිත්වා තත්ථස්ස ඤාතතීරණපරිඤ්ඤං දස්සෙති. කථං? එත්ථ හි රූපායතනං පස්සිතබ්බට්ඨෙයන දිට්ඨං නාම, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං පන සද්ධිං තංද්වාරිකවිඤ්ඤාණෙනි දස්සනට්ඨෙයන, තදුභයම්පි යථාපච්චයං පවත්තමානං ධම්මමත්තමෙව, න එත්ථ කොචි කත්තා වා කාරෙතා වා, යතො තං හුත්වා අභාවට්ඨෙයන අනිච්චං, උදයබ්බයජ්ජපටිපිළනට්ඨෙයන දුක්ඛං, අවසවත්තනට්ඨෙයන අනත්තාති කුතො තත්ථ පණ්ඩිතස්ස රජ්ජනාදීනං ඔකාසොති? අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො සුතාදිසුපි.

ඉදානි ඤාතතීරණපරිඤ්ඤාසු පතිට්ඨිතස්ස උපරි සහ මග්ගඵලෙන පහානපරිඤ්ඤං දස්සෙතුං, “යතො ඛො තෙ, බාහියා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ යතොති යදා, යස්මා වා. තෙති තව. තතොති තදා, තස්මා වා. තෙනාති තෙන

දිට්ඨාදිනා, දිට්ඨාදිපට්ඨද්ධෙන රාගාදිනා වා. ඉදං වුත්තං හොති – බාහිය, තව යස්මිං කාලෙ යෙන වා කාරණෙන දිට්ඨාදීසු මයා වුත්තවිධිං පටිපජ්ජන්තස්ස අවිපරීතසභාවාවබ්බාදෙන දිට්ඨාදිමත්තං හවිස්සති, තස්මිං කාලෙ තෙන වා කාරණෙන දිට්ඨාදිපට්ඨද්ධෙන රාගාදිනා සහ න හවිස්සසි, රත්තො වා දුට්ඨො වා මුළුහො වා න හවිස්සසි, පහිනරාගාදිකත්තා තෙන වා දිට්ඨාදිනා සහ පට්ඨද්ධො න හවිස්සසිති. තතො ත්වං, බාහිය, න තත්ථාති යදා යස්මා වා ත්වං තෙන රාගෙන වා රත්තො දොසෙන වා දුට්ඨො මොහෙන වා මුළුහො න හවිස්සසි, තදා තස්මා වා ත්වං තත්ථ දිට්ඨාදිකෙ න හවිස්සසි, තස්මිං දිට්ඨො වා සුතමුතවිඤ්ඤාතෙ වා “එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා”ති තණ්හාමානදිට්ඨිහි අල්ලිතො පතිට්ඨිතො න හවිස්සසි. එත්තාවතා පහානපරිඤ්ඤං මත්ථකං පාපෙත්වා බිණ්ණාසවභූමි දස්සිතා.

තතො ත්වං, බාහිය, නෙවිධ න හුරං න උභයමත්තරොනාති යදා ත්වං, බාහිය, තෙන රාගාදිනා තත්ථ දිට්ඨාදීසු පට්ඨද්ධො න හවිස්සසි, තදා ත්වං නෙව ඉධලොකෙ න පරලොකෙ න උභයත්ථාපි. එසෙවත්තො දුක්ඛස්සාති කිලෙසදුක්ඛස්ස ච වට්ටදුක්ඛස්ස ච අයමෙව හි අන්තො අයං පරිවටුමභාවොති අයමෙව හි එත්ථ අත්ථො. යෙ පන “උභයමත්තරොනා”ති පදං ගහෙත්වා අන්තරාහවං නාම ඉච්ඡන්ති, තෙසං තං මිච්ඡා. අන්තරාහවස්ස හි භාවො අහිධම්මෙ පටික්ඛිත්තොයෙව. අන්තරොනාති වචනං පන විකජ්ජන්තරදීපනං, තස්මා අයමෙත්ථ අත්ථො – “නෙව ඉධ න හුරං, අපරො විකජ්ජො න උභය”න්ති.

අථ වා අන්තරොනාති වචනං පන විකජ්ජන්තරාහාවදීපනං. තස්සත්ථො – “නෙව ඉධ න හුරං, උභයමත්තරෙ පන න අඤ්ඤට්ඨානං අත්ථි”ති. යෙපි ච “අන්තරාපරිනිබ්බාසි සම්භවෙසි”ති ච ඉමෙසං සුත්තපදානං අත්ථං අයොනිසො ගහෙත්වා “අත්ථියෙව අන්තරාහවො”ති වදන්ති, තෙපි යස්මා අවිභාදීසු තත්ථ තත්ථ ආයුචෙමජ්ඣං අනාතික්කමිත්වා අන්තරා අග්ගමග්ගාධිගමෙන අනවසෙසකිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බායතීති අන්තරාපරිනිබ්බාසි, න අන්තරාහවභූතොති පුරිමස්ස සුත්තපදස්ස අත්ථො. පච්ඡිමස්ස ච යෙ භූතා එව, න හවිස්සන්ති, තෙ බිණ්ණාසවා පුරිමපදෙ භූතාති වුත්තා. තබ්බිරුද්ධතාය සම්භවමෙසන්තීති සම්භවෙසිතො, අප්පහිනහවසංයොජනත්තා සෙබ්බා පුටුප්පනා ච. චතුසු වා යොනිසු අණ්ඩප්පලාබුප්පත්තා යාව අණ්ඩකොසං වත්ථිකොසඤ්ච න හින්දන්ති, තාව සම්භවෙසි නාම, අණ්ඩකොසතො වත්ථිකොසතො ච බහි නික්ඛන්තා භූතා නාම. සංසෙදජා ඔපපාතිකා ච පඨමචිත්තක්ඛණෙ සම්භවෙසි නාම, දුතියචිත්තක්ඛණතො පට්ඨාය භූතා නාම. යෙන වා ඉරියාපටෙන ජායන්ති, යාව තතො අඤ්ඤං න පාපුණන්ති, තාව සම්භවෙසිතො, තතො පරං භූතාති අත්ථො. තස්මා නත්ථිති පටික්ඛිපිතබ්බා. සති හි උජුකෙ පාළිඅනුගතෙ අත්ථෙ කිං අනිද්ධාරිතසාමත්ථියෙන අන්තරාහවෙන පරිකජ්ජිතෙන පයොජනන්ති.

යෙ පන “සන්තානවසෙන පවත්තමානානං ධම්මානං අවිච්ඡෙදෙන දෙසන්තරෙසු පාතුභාවො දිට්ඨො, යථා තං වීහිආදිඅවිඤ්ඤාණකසන්තානෙ, එවං සවිඤ්ඤාණකසන්තානෙපි අවිච්ඡෙදෙන දෙසන්තරෙසු පාතුභාවෙන හවිතබ්බං.

අයඤ්ච නයො සති අන්තරාහවෙ යුජ්ජති, න අඤ්ඤථා”ති යුත්තිං වදන්ති. තෙන හි ඉද්ධිමතො වෙනොවසිජ්ජත්තස්ස චිත්තානුගතිකං කායං අධිට්ඨන්තස්ස බණෙන බ්‍රහ්මලොකතො ඉධුපසඬිකමනෙ ඉතො වා බ්‍රහ්මලොකගමනෙ යුත්ති වත්තබ්බො. යදි සබ්බත්ථෙව අවිච්ඡින්නදෙසෙ ධම්මානං පවත්ති ඉච්ඡිතා, යදිපි සියා ඉද්ධිමත්තානං ඉද්ධිවිසයො අවිත්තෙයොයාති. තං ඉධාපි සමානං “කම්මවිපාකො අවිත්තෙයොයා”ති වචනතො. තස්මා තං තෙසං මතිමත්තමෙව. අවිත්තෙයාසභාවා හි සභාවධම්මා, තෙ කත්ථවි පච්චයවසෙන විච්ඡින්නදෙසෙ පාතුහවත්ති, කත්ථවි අවිච්ඡින්නදෙසෙ. තථා හි මුඛසොසාදිහි පච්චයෙහි අඤ්ඤස්මිං දෙසෙ ආදාසපබ්බතජ්ජදෙසාදිකෙ පටිබ්බිමපටිසොසාදිකං පච්චයුජ්ජන්තං නිබ්බත්තමානං දිස්සති, තස්මා න සබ්බං සබ්බත්ථ උපනෙතබ්බත්ති අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන පටිබ්බිමස්ස උදාහරණභාවසාධනාදිකො අන්තරාහවකථාවිචාරො කථාවත්ථුපකරණස්ස (කථා. 505; කථා. අට්ඨ. 505) ටීකායං ගහෙතබ්බො.

අපරෙ පන “ඉධාති කාමහවො, හුරන්ති අරුපහවො, උභයමත්තරෙතාති රුපහවො චුත්තො”ති. අඤ්ඤෙ “ඉධාති අජ්ඣත්තිකායතනාති, හුරන්ති බාහිරායතනාති, උභයමත්තරෙතාති චිත්තවෙතසිකා”ති. “ඉධාති වා පච්චයධම්මා, හුරන්ති පච්චයුජ්ජන්තධම්මා, උභයමත්තරෙතාති පණ්ණත්තිධම්මා චුත්තා”ති වදන්ති. තං සබ්බං අට්ඨකථාසු නත්ථි. එවං තාව “දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං හවිස්සති”තිආදිනා දිට්ඨාදිවසෙන චතුධා තෙභුමකධම්මා සඬ්ඛහෙතබ්බො. තත්ථ සුභසුඛනිච්චඅත්තග්ගාහපරිවජ්ජනමුඛෙන අසුභදුක්ඛානිච්චානත්තානුපස්සනා දස්සිතාති හෙට්ඨිමාහි විසුද්ධිහි සද්ධිං සඬ්ඛෙපෙනෙව විපස්සනා කථිතා. “තතො ත්වං, බාහිය, න තෙනා”ති ඉමිනා රාගාදීනං සමුච්ඡෙදස්ස අධිජ්ජෙතත්තා මග්ගො. “තතො ත්වං, බාහිය, න තත්ථා”ති ඉමිනා ඵලං. “නෙවිධා”තිආදිනා අනුපාදිසෙසා පරිනිබ්බානධාතු කථිතාති දට්ඨබ්බං. තෙන චුත්තං – “අථ බො බාහියස්ස...පෙ.... ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චි”ති.

ඉමාය සංඛිත්තපදාය දෙසනාය තාවදෙව්වාති තස්මිංයෙව බණෙන, න කාලන්තරෙ. අනුපාදායාති අග්ගහෙත්වා. ආසවෙහීති ආහවග්ගං ආගොත්‍රභුං සවනතො පවත්තනතො චිරපාරිවාසියට්ඨෙන මදිරාදිආසවසදිසතාය ව “ආසවා”ති ලද්ධනාමෙහි කාමරාගාදිහි. විමුච්චිති සමුච්ඡෙදවිමුත්තියා පටිජ්ජස්සද්ධිවිමුත්තියා ව විමුච්චි නිස්සජ්ජි. සො හි සත්ථු ධම්මං සුණන්තො එව සීලානි සොධෙත්වා යථාලද්ධං චිත්තසමාධිං නිස්සාය විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා බිජ්ජාහිඤ්ඤතාය තාවදෙව සබ්බාසවෙ ඛෙපෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. සො සංසාරසොතං ඡින්දිත්වා කතවට්ඨපරියන්තො අන්තිමදෙහධරො හුත්වා එකුනච්ඡිතියා පච්චවෙක්ඛණාසු පවත්තාසු ධම්මතාය වොදියමානො හගවත්තං පබ්බජ්ජං යාචි. “පරිපුණ්ණං තෙ පත්තවීර”න්ති පුට්ඨො “න පරිපුණ්ණ”න්ති ආහ. අථ නං සත්ථා “තෙන හි පත්තවීරං පරියෙසා”ති වත්වා පක්කාමි. තෙන චුත්තං – “අථ බො හගවා...පෙ.... පක්කාමි”ති.

සො කිර කස්සපදසබ්ලස්ස සාසනෙ වීසවස්සසහස්සානි සමණධම්මං
 කරොන්තො “භික්ඛුනා නාම අත්තනා පච්චයෙ ලභිත්වා යථාදානං කරොන්තෙන
 අත්තනාව පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති”ති එකස්ස භික්ඛුස්සපි පත්තෙන වා විවරෙන වා
 සඬගහං නාකාසි, තෙනස්ස එහිභික්ඛුඋපසම්පදාය උපනිස්සයො නාහොසි. කෙච්චි
 පනාහු – “සො කිර බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ වොරො හුත්වා ධනුකලාපං
 සන්තය්හිත්වා අරඤ්ඤෙ වොරිකං කරොන්තො එකං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා
 පත්තවීරලොහෙන තං උසුනා විජ්ඣිත්වා පත්තවීරං ගණ්හි, තෙනස්ස
 ඉද්ධිමයපත්තවීරං න උප්පජ්ජිස්සතිති, සත්ථා තං ඤාත්වා එහිභික්ඛුභාවෙන
 පබ්බජ්ජං න අදාසි”ති. තම්පි පත්තවීරපරියෙසනං වරමානං එකා ධෙනු වෙගෙන
 ආපතන්ති පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. තං සන්ධාය චුත්තං “අථ බො
 අවිරපක්කන්තස්ස භගවතො බාහියං දාරුවීරියං ගාවී තරුණවච්ඡා අධිපතිත්වා
 ජීවිතා වොරොපෙසි”ති.

තත්ථ අවිරපක්කන්තස්සානි න වීරං පක්කන්තස්ස භගවතො. ගාවී
 තරුණවච්ඡාති එකා යක්ඛිනී තරුණවච්ඡධෙනුරූපා. අධිපතිත්වාති අභිභවිත්වා
 මද්දිත්වා. ජීවිතා වොරොපෙසිති පුරිමස්මිං අත්තභාවෙ ලද්ධාසාතතාය
 දිට්ඨමත්තෙනෙව වෙරිවිත්තං උප්පාදෙත්වා සිඬිගෙන පහරිත්වා ජීවිතා
 වොරොපෙසි.

සත්ථා පිණ්ඩාය වරිත්වා කතහත්තකිච්චො සම්බහුලෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං
 නගරතො නික්ඛමන්තො බාහියස්ස සරීරං සඬකාරට්ඨානෙ පතිතං දිස්වා භික්ඛු
 ආණාපෙසි – “භික්ඛවෙ, එකස්මිං සරද්වාරෙ යත්වා මඤ්චකං ආහරාපෙත්වා ඉදං
 සරීරං නගරතො නීහරිත්වා ඤාපෙත්වා ථූපං කරොථා”ති, භික්ඛු තථා අකංසු.
 කත්වා ව පන විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඬකම්ත්වා අත්තනා කතකිච්චං
 ආරොචෙත්වා තස්ස අභිසම්පරායං පුච්ඡිංසු. අථ නෙසං භගවා තස්ස පරිනිබ්බුතභාවං
 ආවික්ඛි. භික්ඛු “තුම්හෙ, භන්තෙ, ‘බාහියො දාරුවීරියො අරහත්තං පත්තො’ති
 වදථ, කදා සො අරහත්තං පත්තො”ති පුච්ඡිංසු. “මම ධම්මං සුතකාලෙ”ති ව
 චුත්තෙ “කදා පනස්ස තුම්හෙහි ධම්මො කථිතො”ති? “පිණ්ඩාය වරන්තෙන
 අජ්ජෙව අන්තරවීරියං යත්වා”ති. “අප්පමත්තකො සො, භන්තෙ, තුම්හෙහි
 අන්තරවීරියං යත්වා කථිතධම්මො, කථං සො තාවතකෙන විසෙසං
 නිබ්බත්තෙසි”ති? “කිං, භික්ඛවෙ, මම ධම්මං ‘අප්පං වා බහුං වා’ති පමිණුථ,
 අනෙකානි ගාථාසහස්සානිපි අනත්ථසංහිතානි න සෙය්‍යො, අත්ථනිස්සිතං පන
 එකම්පි ගාථාපදං සෙය්‍යො”ති දස්සෙන්නො –

“සහස්සමපි වෙ ගාථා, අනත්ථපදසඤ්ඤිතා;
 එකං ගාථාපදං සෙය්‍යො, යං සුත්වා උපසම්මති”ති. (ධ. ප. 101) –

ධම්මපදෙ ඉමං ගාථං වත්වා “න කෙවලං සො පරිනිබ්බානමත්තෙන, අථ බො මම
 සාවකානං භික්ඛුනං ඛිජ්ජාහිඤ්ඤානං අග්ගභාවෙනපි පුජාරහො”ති දස්සෙන්නො
 “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං ඛිජ්ජාහිඤ්ඤානං, යදිදං බාහියො

දාරුවිරියෝ” ති (අ. නි. 1.216) තං ආයස්මන්තං එතදග්ගෙ යපෙසි. තං සන්ධාය චුත්තං – “අථ ඛො භගවා සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරින්වා...පෙ.... පරිනිබ්බුතො, භික්ඛවෙ, බාහියො දාරුවිරියෝ” ති.

තත්ථ පච්ඡාභත්තන්ති භත්තකිච්චතො පච්ඡා. පිණ්ඩපාතපටික්කන්තොති පිණ්ඩපාතපරියෙසනතො පටිනිවත්තො. පදද්වයෙනාපි කතභත්තකිච්චොති චුත්තං හොති. නීහරින්වාති නගරතො ඛහි නෙත්වා. ඤාපෙථාති දභථ. ථූපඤ්චස්ස කරොථාති අස්ස බාහියස්ස සරිරධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියඤ්ච කරොථ. තත්ථ කාරණමාහ – “සබ්බරත්මවාරි වො, භික්ඛවෙ, කාලකතො” ති. තස්සත්ථො – යං තුම්හෙ සෙට්ඨට්ඨෙන බ්‍රහ්මං අධිසීලාදිපටිපත්තිධම්මං සන්දිට්ඨං වරථ, තං සො තුම්හෙහි සමානං බ්‍රහ්මං අවරීති සබ්බරත්මවාරි මරණකාලස්ස පත්තියාව කාලකතො, තස්මා තං මඤ්චකෙන නීහරින්වා ඤාපෙථ, ථූපඤ්චස්ස කරොථාති.

තස්ස කා ගතීති පඤ්චස්ස ගතීස්ස තස්ස කතමා ගති උපපත්ති භවභූතා, ගතීති නිජ්ජත්ති, අරියො පුපුජ්ජනො වාති කා නිට්ඨාති අත්ථො. අභිසම්පරායොති පෙච්ච භවුජ්ජත්ති භවනිරොධො වා. කිඤ්චාපි තස්ස ථූපකරණාණත්තියාව පරිනිබ්බුතභාවො අත්ථතො පකාසිතො හොති, යෙ පන භික්ඛු තත්තකෙන න ජානිංසු, තෙ “තස්ස කා ගතී” ති පුච්ඡිංසු. පාකටතරං වා කාරාපෙතුකාමා තථා භගවන්තං පුච්ඡිංසු.

පණ්ඩිතොති අග්ගමග්ගපඤ්ඤාය අධිගතත්තා පණ්ඩෙන ඉතො ගතො පවත්තොති පණ්ඩිතො. පච්චපාදීති පටිපජ්ජි. ධම්මස්සාති ලොකුත්තරධම්මස්ස. අනුධම්මන්ති සීලවිසුද්ධිආදිපටිපදාධම්මං. අථ වා ධම්මස්සාති නිබ්බානධම්මස්ස. අනුධම්මන්ති අරියමග්ගඵලධම්මං. න ච මං ධම්මාධිකරණන්ති ධම්මදෙසනාහෙතු න ච මං විහෙසෙසි යථානුසිට්ඨං පටිපන්නත්තා. යො හි සත්ථු සන්නිකෙ ධම්මං සුත්වා කම්මට්ඨානං වා ගහෙත්වා යථානුසිට්ඨං න පටිපජ්ජති, සො සත්ථාරං විහෙසෙති නාම. යං සන්ධාය චුත්තං – “විහිංසසඤ්ඤී පගුණං න භාසිං, ධම්මං පණීතං මනුජෙස්ස බ්‍රහ්මෙ” ති (මහාව. 9; ම. නි. 1.283; 2.339). අථ වා න ච මං ධම්මාධිකරණන්ති න ච ඉමං ධම්මාධිකරණං. ඉදං චුත්තං හොති – වට්ටදුක්ඛතො නිය්‍යානහෙතුභූතං ඉමං මම සාසනධම්මං සුජ්ජපටිපන්නත්තා න විහෙසෙති. දුජ්ජපටිපන්නො හි සාසනං භින්දන්තො සත්ථු ධම්මසරීරෙ පහාරං දෙති නාම. අයං පන සම්මාපටිපත්තිං මත්ථකං පාපෙත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසි. තෙන චුත්තං – “පරිනිබ්බුතො, භික්ඛවෙ, බාහියො දාරුවිරියෝ” ති.

එතමත්ථං විදින්වාති එතං ථෙරස්ස බාහියස්ස අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතභාවං, තථා පරිනිබ්බුතානඤ්ච ඛිණාසවානං ගතියා පචුරජනෙහි දුබ්බිඤ්ඤායාභාවං සබ්බාකාරතො විදින්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං අජ්ජතිට්ඨිතපරිනිබ්බානානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යත්ථාති යස්මිං නිබ්බානෙ ආපො ච න ගාධති, පථවී ච තෙජො ච වායො ච න ගාධති, න පතිට්ඨාති. කස්මා? නිබ්බානස්ස අසඬ්ඛතසභාවත්තා. න හි තත්ථ සඬ්ඛතධම්මානං ලෙසොපි සම්භවති. සුක්කාති සුක්කවණ්ණනාය සුක්කාති ලද්ධනාමා ගහනක්ඛත්තතාරකා. න ජොතන්තීති න භාසන්ති. ආදිච්චො නජ්ජකාසනීති තීසු දීපෙසු එකස්මිං ඛණෙ ආලොකඵරණසමත්ථො ආදිච්චොපි ආභාවසෙන න දිබ්බති. න තත්ථ චන්දිමා භාතීති සතිපි භාසුරභාවෙ කන්තසීතලකිරණො චන්දොපි තස්මිං නිබ්බානෙ අභාවතො ඵච අත්තනො ජුණ්භාවිභාසනෙන න විරොචති. යදි තත්ථ චන්දිමසුරියාදයො නත්ථී, ලොකන්තරො විය නිච්චන්ධකාරමෙව තං භවෙය්‍යාති ආසඬ්ඛං සන්ධායාහ “තමො තත්ථ න විජ්ජති”ති. සති හි රූපාභාවෙ තමො නාම න සියා.

යදා ච අත්තනා වෙදි, මුනි මොනෙන බ්‍රාහ්මණොති චතුසච්චමුනනතො මොනන්ති ලද්ධනාමෙන මග්ගඤ්ඤාණෙන කායමොනෙය්‍යාදිහි ච සමන්තාගතත්තා “මුනි”ති ලද්ධනාමො අරියසාවකබ්‍රාහ්මණො තෙනෙව මොනසඬ්ඛානෙන පටිච්චෙධඤ්ඤාණෙන යදා යස්මිං කාලෙ අග්ගමග්ගක්ඛණෙ අත්තනා සයමෙව අනුස්සවාදිකෙ පභාය අත්තපච්චක්ඛං කත්වා නිබ්බානං වෙදි පටිච්චිකිං. “අවෙදි”තිපි පායො, අඤ්ඤාසීති අත්ථො. අථ රූපා අරූපා ච, සුඛදුක්ඛා පමුච්චතීති අථාති තස්ස නිබ්බානස්ස ජානනතො පච්ඡා. රූපාති රූපධම්මා, තෙන පඤ්චවොකාරහවො එකවොකාරහවො ච ගහිතො හොති. අරූපාති අරූපධම්මා, තෙන රූපෙනාමිස්සිකතො අරූපහවො ගහිතො හොති. සො “චතුරවොකාරහවො”තිපි වුච්චති. සුඛදුක්ඛාති සබ්බත්ථ උප්පජ්ජනකසුඛදුක්ඛතොපි චට්ටතො. අථ වා රූපාති රූපලොකපටිසන්ධිතො. අරූපාති අරූපලොකපටිසන්ධිතො. සුඛදුක්ඛාති කාමාවචරපටිසන්ධිතො. කාමහවො හි ඛ්‍යාමිස්සසුඛදුක්ඛො. ඵචමෙනස්මා සකලතොපි චට්ටතො අච්චන්තමෙව මුච්චතීති ගාථාද්වයෙනපි භගවා “මය්‍හං පුත්තස්ස බාහියස්ස ඵචරූපා නිබ්බානගතී”ති දස්සෙති.

දසමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච බොධිවග්ගවණ්ණනා.

2. මුචලින්දවග්ගො

1. මුචලින්දසුත්තවණ්ණනා

11. මුචලින්දවග්ගස්ස පඨමෙ මුචලින්දමූලෙති එත්ථ මුචලින්දො වුච්චති නීපරුක්ඛො. සො “නිචුලො”තිපි වුච්චති, තස්ස සමීපෙ. කෙච් පන “මුචලොති තස්ස රුක්ඛස්ස නාමං, තං වනපෙට්ඨකතාය පන මුචලින්දොති වුත්ත”න්ති වදන්ති. මහා අකාලමෙඝොති අසම්පත්තෙ වස්සකාලෙ උප්පන්නමහාමෙඝො. සො හි ගිම්භානං පච්ඡිමෙ මාසෙ සකලචක්කවාලගබ්භං පූරෙන්නො උදපාදි.

සත්තාභවද්දලිකාති තස්මිං උප්පන්නෙ සත්තාහං අවිච්ඡින්නවුට්ඨිකා අහොසි.
 සීතවාතදුද්දිනීති සා ව සත්තාභවද්දලිකා උදකච්ඡිසිතසම්මිස්සෙන සීතවාතෙන
 සමන්තතො පරිබ්භමන්තෙන දුසිතදිවසත්තා දුද්දිනී නාම අහොසි. මුවලින්දො නාම
 නාගරාජාති තස්සෙව මුවලින්දරුක්ඛස්ස සමීපෙ පොක්ඛරණියා හෙට්ඨා නාගභවනං
 අත්ථී, තත්ථ නිබ්බන්තො මහානුභාවො නාගරාජා. සකභවනාති අත්තනො
 නාගභවනතො. සත්තක්ඛන්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වාති සත්තවාරෙ අත්තනො
 සරීරභොගෙහි භගවතො කායං පරිවාරෙත්වා. උපරිමුද්ධනි මහන්තං එණං විභව්වාති
 භගවතො මුද්ධප්පදෙසස්ස උපරි අත්තනො මහන්තං එණං පසාරෙත්වා. “එණං
 කරිත්වා” තිපි පාඨො, සො එවත්ථො.

තස්ස කිර නාගරාජස්ස එතදහොසි “භගවා ව මය්හං භවනසමීපෙ රුක්ඛමුලෙ
 නිසින්නො, අයඤ්ච සත්තාභවද්දලිකා වත්තති, වාසාගාරමස්ස ලද්ධං වට්ටති” ති.
 සො සත්තරතනමයං පාසාදං නිමිමිනිතුං සක්කොන්තොපි “එවං කතෙ කායසාරො
 ගහිතො න භවිස්සති, දසබලස්ස කායවෙය්‍යාවච්චං කරිස්සාමි” ති මහන්තං.
 අත්තභාවං කත්වා සත්ථාරං සත්තක්ඛන්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වා උපරි එණං
 කත්වා ධාරෙසි. “පරික්ඛෙපබ්භන්තරං ලොභපාසාදෙ භණ්ඩාගාරගබ්භප්පමාණං
 අහොසි” ති ඛන්ධකට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 5) වුත්තං. මජ්ඣිමට්ඨකථායං පන
 “හෙට්ඨාලොභපාසාදප්පමාණං” ත්ති (ම. නි. අට්ඨ. 1.284). “ඉච්ඡිතිච්ඡිතෙන
 ඉරියාපටෙන සත්ථා විහරිස්සති” ති කිර නාගරාජස්ස අජ්ඣාසයො. භගවා පන
 යථානිසින්නොව සත්තාහං විනිනාමෙසි. තඤ්ච යානං සුපිහිතවාතපානං
 සුච්ඡිසිතඅග්ගලද්වාරං කුටාගාරං විය අහොසි. මා භගවන්තං සීතන්තිආදි තස්ස තථා
 කරිත්වා යානකාරණපරිදීපනං. සො හි “මා භගවන්තං සීතං බාධයිත්ථ, මා උණ්හං,
 මා ඩංසාදිසම්මස්සො බාධයිත්ථා” ති තථා කරිත්වා අට්ඨාසි.

තත්ථ කිඤ්චාපි සත්තාභවද්දලිකාය උණ්හමෙව නත්ථී, සචෙ පන අන්තරන්තරා
 මෙසො විගච්ඡෙය්‍ය, උණ්හං භවෙය්‍ය, තම්පි මා බාධයිත්ථාති එවං තස්ස වින්තෙතුං
 යුත්තං. කෙච් පනෙත්ථ වදන්ති “උණ්හග්ගහණං භොගපරික්ඛෙපස්ස
 විපුලභාවකරණෙ කාරණකිත්තනං. බුද්දකෙ හි තස්මිං භගවන්තං නාගස්ස
 සරීරසම්භූතා උස්මා බාධෙය්‍ය, විපුලභාවකරණෙන පන තාදිසං ‘මා උණ්හං
 බාධයිත්ථා’ ති තථා කරිත්වා අට්ඨාසි” ති.

විද්ධන්ති උබ්බිද්ධං, මෙඝවිගමෙන දුරීභූතන්ති අත්ථො. විගතවලාභකන්ති
 අපගතමෙසං. දෙවන්ති ආකාසං. විදිත්වාති “ඉදානි විගතවලාභකො ආකාසො,
 නත්ථී භගවතො සීතාදිඋපද්දවො” ති ඤාත්වා. විනිවෙශෙත්වාති අපනෙත්වා.
 සකචණ්ණන්ති අත්තනො නාගරූපං. පටිසංහරිත්වාති අන්තරධාපෙත්වා.
 මාණවකචණ්ණන්ති කුමාරකරූපං.

එතමත්ථන්ති විවෙකසුඛප්පට්ඨිසංවෙදිතො යත්ථ කත්ථවි සුඛමෙව භොතිති
 එතමත්ථං සබ්බාකාරෙන ජානිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං විවෙකසුබානුභාවදීපකං
 උදානං උදානෙසි.

තත්ථ සුඛො විචෙකොති නිබ්බානසංඛාතො උපධිවිචෙකො සුඛො.
 තුට්ඨස්සාති චතුමග්ගඤ්ඤාණසන්තොසෙන තුට්ඨස්ස. සුතධම්මස්සාති
 පකාසිතධම්මස්ස විස්සුතධම්මස්ස. පස්සතොති තං විචෙකං, යං වා කිඤ්චි
 පස්සිතබ්බං නාම, තං සබ්බං අත්තතො වීරියබලාධිගතෙන ඤ්ඤාණචක්ඛුනා
 පස්සන්තස්ස. අබ්‍යාපජ්ජන්ති අකුප්පනභාවො, එතෙන මත්තාපුබ්බභාගො
 දස්සිතො. පාණහුතෙසු සංයමොති සත්තෙසු ච සංයමො අවිහිංසනභාවො සුඛොති
 අත්ථො. එතෙන කරුණාපුබ්බභාගො දස්සිතො.

සුඛා විරාගතා ලොකෙති විගතරාගතාපි ලොකෙ සුඛා. කිදිසි? කාමානං
 සමතික්කමොති, යා කාමානං සමතික්කමොති වුව්වති, සා විගතරාගතාපි සුඛාති
 අත්ථො, එතෙන අනාගාමිමග්ගො කථිතො. අස්මිමානස්ස යො විනයොති ඉමිනා
 පන අරහත්තං කථිතං. අරහත්තඤ්ඤි අස්මිමානස්ස පටිප්පස්සද්ධිවිනයොති වුව්වති,
 ඉතො පරඤ්ච සුඛං නාම නත්ථි, තෙනාහ “එතං වෙ පරමං සුඛං”න්ති. එවං
 අරහත්තෙන දෙසනාය කුටං ගණ්හිති.

පට්ඨසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. රාජසුත්තවණ්ණනා

12. දුතියෙ සම්බහුලානන්ති විනයපරියායෙන තයො ජනා “සම්බහුලා”ති
 වුව්වන්ති, තතො පරං සංඛසො. සුත්තන්තපරියායෙන පන තයො තයො එව, තතො
 උද්ධං සම්බහුලා. තස්මා ඉධාපි සුත්තන්තපරියායෙන සම්බහුලාති වෙදිතබ්බා.
 උපට්ඨානසාලායන්ති ධම්මසභාමණ්ඩපෙ. සා හි ධම්මං දෙසෙතුං ආගතස්ස
 තථාගතස්ස භික්ඛුනං උපට්ඨානකරණට්ඨානන්ති “උපට්ඨානසාලා”ති වුව්වති. අථ
 වා යත්ථ භික්ඛු විනයං විනිවිජිනන්ති, ධම්මං කථෙන්නති, සාකච්ඡං සමාපජ්ජන්ති,
 සන්තිපතනවසෙන පකතියා උපනිට්ඨන්ති, සා සාලාපි මණ්ඩපොපි
 “උපට්ඨානසාලා”ත්වෙව වුව්වති. තත්ථාපි හි බුද්ධාසනං නිව්චං පඤ්ඤත්තමෙව
 හොති. ඉදඤ්ඤි බුද්ධානං ධර්මානකාලෙ භික්ඛුනං වාරිත්තං. සන්තිසින්නානන්ති
 නිසජ්ජනවසෙන සංගම්ම නිසින්නානං. සන්තිපතිතානන්ති තතො තතො
 ආගන්ත්වා සන්තිපතනවසෙන සන්තිපතිතානං. අථ වා බුද්ධාසනං පුරතො කත්වා
 සත්ථු සම්මුඛෙ විය ආදරුප්පත්තියා සක්කච්චං නිසිදනවසෙන සන්තිසින්නානං,
 සමානජ්ඣාසයත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤස්මිං අජ්ඣාසයෙන සුට්ඨු සම්මා ච
 නිපතනවසෙන සන්තිපතිතානං. අයන්ති ඉදානි වුව්වමානං නිද්දිසති. අන්තරාකථාති
 කම්මට්ඨානමනසිකාරඋද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනං අන්තරා අඤ්ඤා එකා කථා, අථ වා
 මජ්ඣන්තිකෙ ලද්ධස්ස සුගතොවාදස්ස, සායං ලහිතබ්බස්ස ධම්මස්සවනස්ස ච
 අන්තරා පවත්තත්තා අන්තරාකථා, සමණසමාවාරස්සෙව වා අන්තරා පවත්තා
 අඤ්ඤා එකා කථාති අන්තරාකථා. උදපාදීති උප්පන්නා.

ඉමෙසං ද්විත්තං රාජුනන්ති නිද්ධාරණෙ සාම්ච්චනං. මහද්ධනතරො වාතිආදීසු
 පට්ඨියං නිබ්ණත්වා යපිතං සත්තරතනනිවයසංඛාතං මහත්තං ධනං එතස්සාති

මහද්ධනො, ද්වීසු අයං අතිසයෙන මහද්ධනොති මහද්ධනතරො. වාසද්දො විකප්පත්ථො. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. අයං පන විසෙසො – නිව්වපරිබ්බයවසෙන මහන්තො භොගො එතස්සාති මහාභොගො. දෙවසිකං පවිසනආයභුතො මහන්තො කොසො එතස්සාති මහාකොසො. අපරෙ පන “දෙවසිකං පවිසනආයභුතං මණ්ඩාරඵෙග්ගුමිබ්බාදිහෙදහින්තං පරිග්ගහවත්ථු ධනං, තදෙව සාරගබ්බාදීසු නිහිතං කොසො” ති වදන්ති. වජිරො, මහානීලො, ඉන්දනීලො, මරකතො, වෙළිරියො, පද්මරාගො, පුස්පරාගො, කක්කෙතනො, පුලාකො, විමලො, ලොහිතඬකො, එලිකො, පවාලො, ජොතිරසො, ගොමුත්තකො, ගොමෙදකො, සොගන්ධිකො, මුත්තා, සඬබො, අඤ්ජනමුලො, රාජපට්ටො, අමනංසකො, පියකො, බ්‍රාහ්මණී වාති චතුබ්බිසති මණි නාම. සත්ත ලොහාති කභාපණො ව සාරො නාම. සයනවිජාදනපාචුරණගජදන්තසිලාදීනි ඵෙග්ගු නාම. චන්දනාගරුකුඬකුමතගරකප්පුරාදි ගුමිබ්බා නාම. තත්ථ පුරිමෙන ආදිසද්දෙන සාලිව්හිආදිමුග්ගමාසාදිපුබ්බණ්ණාපරණ්ණහෙදං ධඤ්ඤවිකතිං ආදිං කත්වා යං සත්තානං උපභොගපරිභොගභුතං වත්ථු, තං සබ්බං සඬග්ගති. මහන්තං විජිතං රට්ඨං එතස්සාති මහාවිජිතො. මහන්තො හත්ථිඅස්සාදිවාහනො එතස්සාති මහාවාහනො. මහන්තං සෙනාබලඤ්චෙව ටාමබලඤ්ච එතස්සාති මහබ්බලො. ඉවජිතනිබ්බත්තිසඬබාතා පුඤ්ඤකම්මනිජ්ජන්තා මහති ඉද්ධි එතස්සාති මහිද්ධිකො. තෙජසඬබාතො උස්සාහමන්තපභුසත්තිසඬබාතො වා මහන්තො ආනුභාවො එතස්සාති මහානුභාවො.

එත්ථ ව පයමෙන ආයසම්පදා, දුතියෙන විත්තුපකරණසම්පදා, තතියෙන විභවසම්පදා, චතුත්ථෙන ජනපදසම්පදා, පඤ්චමෙන යානසම්පදා, ඡට්ඨෙන පරිවාරසම්පදාය සද්ධිං අත්තසම්පදා, සත්තමෙන පුඤ්ඤකම්මසම්පදා, අට්ඨමෙන පභාවසම්පදා තෙසං රාජුනං පකාසිතා භොති. තෙන යා සා සාම්පම්පත්ති, අමච්චසම්පත්ති, සෙනාසම්පත්ති, රට්ඨසම්පත්ති, විභවසම්පත්ති, මිත්තසම්පත්ති, දුග්ගසම්පත්ති සත්ත පකතිසම්පදා රාජුනං ඉවජිතබ්බා. තා සබ්බා යථාරහං පරිදිපිතාති වෙදිතබ්බා.

දානාදිහි චතුහි සඬගහවත්ථුහි පරිසං රඤ්ජෙතීති රාජා. මගධානං ඉස්සරොති මාගධො. මහතියා සෙනාය සමන්තාගතත්තා සෙනියගොත්තත්තා වා සෙනියො. බිම්බි වුවචති සුවණ්ණං, තස්මා සාරබ්බිබ්බණ්ණාය බිම්බිසාරො. කෙච් පන “නාමමෙවෙනං තස්ස රඤ්ඤො” ති වදන්ති. පච්චාමිත්තං පරසෙනං ජිනාතීති පසෙනදි. කොසලරට්ඨස්ස අධිපතීති කොසලො. අයඤ්චරහීති එත්ථ වරහීති නිපාතමත්තං. විජ්ජකතාති අපරියොසිතා. අයං තෙසං භික්ඛූනං අන්තරාකථා අනිට්ඨිතාති අත්ථො.

සායන්හසමයන්ති සායන්හෙ එකං සමයං. පටිසල්ලානා වුට්ඨිතොති තතො තතො රුපාදිආරම්මණතො විත්තස්ස පටිසංහරණතො පටිසල්ලානසඬබාතාය එලසමාපත්තිතො යථාකාලපරිවිජ්ජෙදං වුට්ඨිතො. හගවා හි පුබ්බණ්ණසමයං භික්ඛුසඬසපරිවුතො සාවත්ථිං පටිසිත්වා භික්ඛූනං සුලභපිණ්ඩපාතං කත්වා

කතහත්තකිව්වො භික්ඛුහි සද්ධිං සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා විහාරං පවිසිත්වා ගන්ධකුට්ඨපමුඛෙ යත්වා චත්තං දස්සෙත්වා ධිතානං භික්ඛුනං යථාසමුට්ඨිතං සුගතොවාදං දත්වා තෙසු අරඤ්ඤරුක්ඛමුලාදිදිවාට්ඨානං උද්දිස්ස ගතෙසු ගන්ධකුට්ඨං පවිසිත්වා එලසමාපත්තිසුඛෙන දිවසභාගං විනිනාමෙත්වා යථාකාලපරිච්ඡේදෙ සමාපත්තිතො වුට්ඨාය, “මස්භං උපගමනං ආගමයමානා චතස්සො පරිසා සකලවිහාරං පරිපූරෙත්ති යො නිසින්නා, ඉදානි මෙ ධම්මදෙසනත්ථං ධම්මසභාමණ්ඩලං උපගන්තුං කාලො” ති ආසන්නො වුට්ඨාය, කෙසරසිභො විය කඤ්චනගුහාය සුරභිගන්ධකුට්ඨො නික්ඛමිත්වා යුථං උපසඬකමන්තො මත්තවරවාරණො විය අකායවාපල්ලෙන වාරුවික්කන්තගමනො අසිතිඅනුඛාසද්ද්වයපටිමණ්ඩිතබාත්තිං සමභාපුරිසලක්ඛණසමුප්පලාය බ්‍යාමප්පභාය පරික්ඛෙපවිලාසසම්පන්නාය පහස්සරකෙතුමාලාලඬකතාය නීලපිතලොභිතොදාතමඤ්ජිට්ඨපහස්සරානං වසෙන ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙත්ති යා අවිත්තෙය්‍යානුභාවාය අනුපමාය බුද්ධලීලාය සමන්තාගතාය රූපකායසම්පත්ති යා සකලවිහාරං එකාලොකං කුරුමානො උපට්ඨානසාලං උපසඬකමි. තෙන වුත්තං – “අථ බො භගවා...පෙ.... තෙනුපසඬකමි” ති.

එවං උපසඬකමිත්වා චත්තං දස්සෙත්වා නිසින්නෙ තෙ භික්ඛු තුණ්හිභූතෙ දිස්වා “මයි අකථෙත්තෙ ඉමෙ භික්ඛු බුද්ධගාරවෙන කප්පමිපි න කථෙස්සන්ති” ති කථාසමුට්ඨාපනත්ථං “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ” ති ආදිමාභ. තත්ථ කාය නුත්ථාති කතමාය නු භවථ. “කාය නොත්ථා” තිපි පාළි, සො එවත්ථො, “කාය න්වෙත්ථා” තිපි පයන්ති, තස්ස කතමාය නු එත්ථාති අත්ථො. තත්‍රායං සඬබ්බෙපත්ථො – භික්ඛවෙ, කතමාය නාම කථාය ඉධ සන්නිසින්නා භවථ, කතමා ච තුම්භාකං කථා මමාගමනපච්චියා අනිට්ඨිතා, තං නිට්ඨාපෙස්සාමිති එවං සබ්බඤ්ඤපචාරණාය පවාරෙසි.

න බ්වෙතන්ති න බො එතං, අයමෙව වා පායො. “න බොත” ත්තිපි පයන්ති, න බො එතං ඉච්චෙව පදවිභාගො. කුලපුත්තානන්ති ජාතිආචාරකුලපුත්තානං. සද්ධාති සද්ධාය, කම්මඵලසද්ධාය රතනත්තයසද්ධාය ව. අගාරස්මාති සරතො, ගහට්ඨභාවාති අත්ථො. අනගාරියන්ති පබ්බජ්ජං. පබ්බජිතානන්ති උපගතානං. යන්ති කිරියාපරාමසනං. තත්ථායං පදයොජනා – “භික්ඛවෙ, තුම්හෙ නෙව රාජාභිනීතා න වොරාභිනීතා න ඉණ්ට්ඨා න ජීවිතපකතා පබ්බජිතා, අථ බො සද්ධාය අගාරතො නික්ඛමිත්වා මම සාසනෙ පබ්බජිතා, තුම්හෙ එතරහි එවරුපිං රාජප්පටිසංයුත්තං තිරච්ඡානකථං කථෙය්‍යාථ, යං එවරුපාය කථාය කථනං, එතං තුම්භාකං න බො පතිරුපං න යුත්තමෙවා” ති.

එවං සන්නිපතිතානං පබ්බජිතානං අප්පතිරුපං පටික්ඛිපිත්වා ඉදානි නෙසං පතිරුපං පටිපත්තිං අනුජානන්තො “සන්නිපතිතානං වො, භික්ඛවෙ, ද්වයං කරණීයං ධම්මී වා කථා අරියො වා තුණ්හිභාවො” ති ආභ. තත්ථ වොති තුම්භාකං. කරණීයන්ති හි පදං අපෙක්ඛිත්වා කත්තරි සාම්චවනමෙතං, තස්මා තුම්හෙහිති අත්ථො. ද්වයං කරණීයන්ති ද්වෙ කාතබ්බා. ධම්මී කථාති චතුසච්චධම්මතො

අනපෙතා කථා, පවත්තිනිවත්තිපරිදීපිනී ධම්මදෙසනාති අත්ථො.
 දසකථාවත්ථුසඬ්ඛාතාපි හි ධම්මකථා තදෙකදෙසා ඵලාති. අරියොති
 ඵකන්තහිතාවහන්තා අරියො, විසුද්ධො උත්තමොති වා අරියො. තුණ්හිභාවොති
 සමථවිපස්සනාභාවනාභුතං අකථනං. කෙවි පන “වට්ඨසඬ්ඛාරපටිපක්ඛභාවතො
 දුතියඡ්ඤානං අරියො තුණ්හිභාවො”ති වදන්ති. අපරෙ “වතුත්ථඡ්ඤානං අරියො
 තුණ්හිභාවො”ති වදන්ති. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – “හික්ඛවෙ, විත්තවිවෙකස්ස
 පරිබුහනත්ථං විවෙකට්ඨකායා සුඤ්ඤාගාරෙ විහරන්තා සවෙ කදාවි සන්තිපතථ,
 ඵචං සන්තිපතිතෙහි තුම්හෙහි ‘අස්සුතං සාවෙනි සුතං වා පරියොදපෙති’ති
 චුත්තනයෙන අඤ්ඤමඤ්ඤස්සුපකාරාය ඛන්ධාදීනං අනිච්චතාදිපටිසංයුත්තා
 ධම්මකථා වා පවත්තෙතඬ්ඛා, අඤ්ඤමඤ්ඤං අඛ්‍යාඛාධනත්ථං ඤානසමාපත්තියා
 වා විහරිතඬ්ඛ”න්ති.

තත්ථ පුරිමෙන කරණියවචනෙන අනොතිණ්ණානං සාසනෙ ඔතරණුපායං
 දස්සෙති, පච්ඡිමෙන ඔතිණ්ණානං සංසාරතො නිස්සරණුපායං. පුරිමෙන වා
 ආගමවෙය්‍යත්තියෙ නියොජෙති, පච්ඡිමෙන අධිගමවෙය්‍යත්තියෙ. අථ වා පුරිමෙන
 සම්මාදිට්ඨියා පඨමං උප්පත්තිහෙතුං දීපෙති, දුතියෙන දුතියං. චුත්තඤ්ඤානං –

“ද්වෙමෙ, හික්ඛවෙ, හෙතු ද්වෙ පච්චයා සම්මාදිට්ඨියා උප්පාදාය
 පරතො ව සොසො, පච්චත්තඤ්ඤං යොනිසො මනසිකාරො”ති (අ. නි. 2.127).

පුරිමෙන වා ලොකියසම්මාදිට්ඨියා මූලකාරණං විභාවෙති, පච්ඡිමෙන
 ලොකුත්තරසම්මාදිට්ඨියා මූලකාරණන්ති ඵලමාදිනා ඵත්ථ යොජනා වෙදිතඬ්ඛා.

ඵතමත්ථං විදිත්වාති තෙහි හික්ඛුහි කිත්තිතකාමසම්පත්තිතො ඤානාදිසම්පත්ති
 සන්තතරා වෙච පණිතතරා වාති ඵතමත්ථං සඬ්ඛාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති
 ඉමං අරියවිහාරසුඛානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යඤ්ඤං කාමසුඛං ලොකෙති ලොකසද්දො “ඛන්ධලොකො
 ආයතනලොකො ධාතුලොකො”තිආදීසු (මහානි. 3, 7; චූළනි.
 අජිතමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 2) සඬ්ඛාරෙසු ආගතො.

“යාවතා වන්දිමසුරියා පරිහරන්ති,
 දිසා හන්ති විරොචනා;
 තාව සහස්සධා ලොකො,
 ඵත්ථ තෙ වත්තති වසො”ති. –

ආදීසු (ම. නි. 1.503) ඔකාසෙ ආගතො. “අද්දසා බො භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං
 වොලොකෙත්තො”තිආදීසු (මහාව. 9; ම. නි. 1.283) සත්තෙසු. ඉධ පන
 සත්තලොකෙ ඔකාසලොකෙ ච වෙදිතඬ්ඛො. තස්මා අවිචිතො පට්ඨාය උපරි
 බ්‍රහ්මලොකතො හෙට්ඨා ඵතස්මිං ලොකෙ යං වත්ථුකාමෙ පටිච්ච
 කිලෙසකාමවසෙන උප්පජ්ජනතො කාමසහගතං සුඛං. යඤ්චිදං දිවියං සුඛන්ති

යඤ්ච ඉදං දිවි භවං දිබ්බවිහාරවසෙන ව ලද්ධබ්බං බ්‍රහ්මානං මනුස්සානඤ්ච රූපසමාපත්තිසුඛං. තණ්හක්ඛයසුඛස්සාති යං ආගම්ම තණ්හා බියති, තං නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා තණ්හාය ව පටිපස්සම්භනවසෙන පවත්තඵලසමාපත්තිසුඛං තණ්හක්ඛයසුඛං නාම, තස්ස තණ්හක්ඛයසුඛස්ස. එතෙති ලිඛිගවිපල්ලාසෙන නිද්දෙසො, එතානි සුඛානීති අත්ථො. කෙවි උභයම්පි සුඛසාමඤ්ඤෙන ගහෙත්වා “එත”න්ති පටන්ති, තෙසං “කලං නාග්ගති”ති පාඨෙන භවිතබ්බං.

සොළසින්ති සොළසන්තං පූරණං. අයඤ්ඤෙත්ථ සඛ්බෙපත්ථො – වක්කවත්තිසුඛං ආදිං කත්වා සබ්බස්මිං මනුස්සලොකෙ මනුස්සසුඛං, නාගසුපණ්ණාදිලොකෙ නාගාදීහි අනුභවිතබ්බං සුඛං, වාතුමහාරාජිකාදිදෙවලොකෙ ඡබ්බිධං කාමසුඛන්ති යං එකාදසවිධෙ කාමලොකෙ උප්පජ්ජන්තං කාමසුඛං, යඤ්ච ඉදං රූපාරූපදෙවෙසු දිබ්බවිහාරභූතෙසු රූපාරූපජ්ඣානෙසු ව උප්පත්තන්තා “දිවිය”න්ති ලද්ධනාමං ලොකියජ්ඣානසුඛං, සකලම්පි තද්දුභයං තණ්හක්ඛයසුඛස්සඛිබ්බාතං ඵලසමාපත්තිසුඛං සොළස භාගෙ කත්වා තතො එකභාගං සොළසභාගගුණෙ ලද්ධං එකභාගස්සඛිබ්බාතං කලං න අග්ගතිති.

අයඤ්ච අත්ථවණ්ණනා ඵලසමාපත්තිසාමඤ්ඤෙන චුත්තා. පාළියං අවිසෙසෙන තණ්හක්ඛයස්ස ආගතත්තා පට්ඨඵලසමාපත්තිසුඛස්සාපි කලං ලොකියං න අග්ගති ඵව. තථා හි චුත්තං –

“පට්ඨායා එකරජ්ජෙන, සග්ගස්ස ගමනෙන වා;
සබ්බලොකාධිපථිවෙන, සොතාපත්තිඵලං වර”න්ති. (ධ. ප. 178);

සොතාපත්තිසංයුත්තෙපි චුත්තං –

“කිඤ්චාපි, හික්ඛවෙ, රාජා වක්කවත්ති වතුන්තං දීපානං ඉස්සරියාධිපථිවං රජ්ජං කාරෙත්වා කායස්ස හෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති දෙවානං තාවතිංසානං සහබ්බාතං, සො තත්ථ නන්දනෙ වනෙ අච්ඡරාසඬ්ඨපරිචුතො දිබ්බෙහි ව පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමජ්ජිතො සමඬ්ඨිභූතො පරිචාරෙති, සො වතුහි ධම්මෙහි අසමන්තාගතො. අථ ඛො සො අපරිමුත්තොව නිරයා, අපරිමුත්තො තිරච්ඡානයොනියා, අපරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා, අපරිමුත්තො අපායදුග්ගතිවිනිපාතා. කිඤ්චාපි, හික්ඛවෙ, අරියසාවකො පිණ්ඩියාලොපෙන යාපෙති, නන්තකානි ව ධාරෙති, සො වතුහි ධම්මෙහි සමන්තාගතො, අථ ඛො සො පරිමුත්තො නිරයා, පරිමුත්තො තිරච්ඡානයොනියා, පරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා, පරිමුත්තො අපායදුග්ගතිවිනිපාතා.

“කතමෙහි වතුහි? ඉධ, හික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධො අවෙච්චජ්ජසාදෙන සමන්තාගතො හොති ‘ඉතිපි සො භගවා අරහං...පෙ... බුද්ධො භගවා’ති. ධම්මෙ අවෙච්චජ්ජසාදෙන...පෙ.... විඤ්ඤුහි’ති. සඬ්ඨෙ අවෙච්චජ්ජසාදෙන...පෙ.... පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සා’ති. අරියකන්තෙහි

සිලෙහි සමන්තාගතො හොති අබණ්ඩෙහි...පෙ.... සමාධිසංවත්තනිකෙහි.
 ඉමෙහි චතුර්ති ධම්මෙහි සමන්තාගතො හොති. යො ව, භික්ඛවෙ, චතුර්තං
 දීපානං පටිලාභො, යො චතුර්තං ධම්මානං පටිලාභො, චතුර්තං දීපානං
 පටිලාභො චතුර්තං ධම්මානං පටිලාභස්ස කලං නාග්ගති සොළසි''න්ති (සං.
 නි. 5.997).

එවං භගවා සබ්බත්ථ ලොකියසුඛං සඋත්තරං සාතිසයං, ලොකුත්තරසුඛමෙව
 අනුත්තරන්ති අතිසයන්ති භාෂෙසීති.

දුතියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. දණ්ඩසුත්තවණ්ණනා

13. තතියෙ කුමාරකාති දාරකා. අත්තරා ව සාවත්ථීං අත්තරා ව ජෙතවනන්ති
 අත්තරාසද්දො ‘‘තදත්තරං කො ජානෙය්‍යා, අඤ්ඤත්‍ර තථාගතා’’ති (අ. නි. 6.44;
 10.75), ‘‘ජනා සඬගම්ම මන්තෙන්ති, මඤ්ච ත්වඤ්ච කිමන්තර’’න්තිආදීසු (සං. නි.
 1.228) කාරණෙ ආගතො. ‘‘අද්දසා මං, භන්තෙ, අඤ්ඤතරා ඉත්ථී විජ්ජන්තරිකාය
 භාජනං ධොවන්ති’’තිආදීසු (ම. නි. 2.149) බණේ. ‘‘යස්සන්තරතො න සන්ති
 කොපා’’තිආදීසු (උදා. 20) විත්තෙ. ‘‘අත්තරා වොසානමාපාදී’’තිආදීසු වෙමජ්ඣෙ.
 ‘‘අපිවායං, භික්ඛවෙ, තපොදා ද්විත්තං මහානිරයානං අත්තරිකාය
 ආගච්ඡති’’තිආදීසු (පාරා. 231) විවරෙ. ස්වායම්ධාපි විවරෙ වෙදිතබ්බො. තස්මා
 සාවත්ථීයා ව ජෙතවනස්ස ව විවරෙති, එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.
 අත්තරාසද්දෙයොගතො වෙත්ථ උපයොගවචනං ‘‘අත්තරා ව සාවත්ථීං අත්තරා ව
 ජෙතවන’’න්ති. ඊදිසෙසු යානෙසු අක්ඛරවිත්තකා ‘‘අත්තරා ගාමඤ්ච නදිඤ්ච
 ගච්ඡති’’ති එකමෙව අත්තරාසද්දං පයුජ්ජන්ති, සො දුතියපදෙනපි යොජෙතබ්බො
 හොති. ඉධ පන යොජෙත්වා වුත්තො.

අභිං දණ්ඩෙත භනන්තීති බිලතො නික්ඛමිත්වා ගොචරාය ගච්ඡන්තං
 කණ්ඨසප්පං ජාතජ්ඣක්තං අනුබන්ධිත්වා යට්ඨිහි පොථෙත්ති. තෙන ව සමයෙන
 භගවා සාවත්ථීං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තො අත්තරාමග්ගෙ තෙ දාරකෙ අභිං දණ්ඩෙත
 භනන්තෙ දිස්වා ‘‘කස්මා කුමාරකා ඉමං අභිං දණ්ඩෙත භනංවා’’ති ප්‍රච්ඡිත්වා
 ‘‘ඛංසනභයෙන, භන්තෙ’’ති ව වුත්තෙ ‘‘ඉමෙ අත්තරතො සුඛං කරිස්සාමාති ඉමං
 පහරන්තා නිබ්බත්තට්ඨානෙ දුක්ඛං අනුභවිස්සන්ති, අහො අවිජ්ජාය
 නිකතිකොසල්ල’’න්ති ධම්මසංවෙගං උජ්ජාදෙසී. තෙනෙව ව ධම්මසංවෙගෙන
 උදානං උදානෙසී. තෙන වුත්තං ‘‘අථ බො භගවා’’තිආදි.

තත්ථ එතමත්ථං විදිත්වාති ‘‘ඉමෙ දාරකා අත්තසුඛාය පරදුක්ඛං කරොන්තා
 සයං පරත්ථ සුඛං න ලභිස්සන්ති’’ති එතමත්ථං ජානිත්වාති එවමෙකෙ වණ්ණෙන්නි.
 අඤ්ඤෙසං දුජ්ජපිපන්නානං සුඛපරියෙසනං ආයතිං දුක්ඛාය සංවත්තති,
 සුජ්ජපිපන්නානං එකන්තෙන සුඛාය සංවත්තති. තස්මා ‘‘පරවිහෙසාවිනිමුත්තා

අවිචන්තමෙව සුඛභාගිනො වත මය්හං ඔවාදප්පට්ඨකරා''ති
 සොමනස්සවසෙනෙවෙනම්පි සත්ථා උදානං උදානෙසීති වදන්ති. අපරෙ පන
 භණන්ති “එවං තෙහි කුමාරකෙහි පවත්තිතං පරවිහෙය්නං සබ්බාකාරෙන
 ආදීනවතො විදිත්වා පරවිහෙසාය පරානුකම්පාය ව යථාක්කමං
 ආදීනවානිසංසවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසී''ති.

තත්ථ සුඛකාමානීති එකන්තෙනෙව අත්තනො සුඛස්ස ඉච්ඡනතො
 සුඛානුගිද්ධානි. භූතානීති පාණිනො. යො දණ්ඨෙත විහිංසතීති එත්ථ දණ්ඨෙතානි
 දෙසනාමත්තං, දණ්ඨෙත වා ලෙඩ්ඛුසත්ථපාණිප්පභාරාදීහි වාති අත්ථො. අථ වා
 දණ්ඨෙතානි දණ්ඨෙන. ඉදං චුත්තං හොති – යො සුඛකාමානි සබ්බභූතානි
 ජාතිආදිනා සට්ඨන්තවසෙන වච්ඡිදණ්ඨෙත වා පාණිමුග්ගරසත්ථාදීහි
 පොථනතාළනවිෂේදනාදිවසෙන සරීරදණ්ඨෙත වා සතං වා සහස්සං වා
 යාපනවසෙන ධනදණ්ඨෙත වාති ඉමෙසු දණ්ඨෙසු යෙන කෙනචි දණ්ඨෙත විහිංසති
 විහෙයෙති දුක්ඛං පාපෙති, අත්තනො සුඛමෙසානො, පෙච්ච සො න ලහතෙ සුඛන්ති
 සො පුග්ගලො අත්තනො සුඛං එසන්තො ගවෙසන්තො පත්ථෙත්තො පෙච්ච
 පරලොකෙ මනුස්සසුඛං දිබ්බසුඛං නිබ්බානසුඛන්ති තිව්ධම්පි සුඛං න ලහති,
 අඤ්ඤදත්ථු තෙන දණ්ඨෙත දුක්ඛමෙව ලහතීති අත්ථො.

පෙච්ච සො ලහතෙ සුඛන්ති යො ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නො “යථාහං
 සුඛකාමො දුක්ඛප්පට්ඨකුලො, එවං සබ්බෙහි”ති චින්තෙත්වා සම්පත්තවිරතිආදීසු
 යිතො චුත්තන යෙන කෙනචි දණ්ඨෙත සබ්බානිපි භූතානි න හිංසති න බාධති, සො
 පුග්ගලො පරලොකෙ මනුස්සභූතො මනුස්සසුඛං, දෙවභූතො දිබ්බසුඛං, උභයං
 අතික්කමන්තො නිබ්බානසුඛං ලහතීති. එත්ථ ව තාදිසස්ස පුග්ගලස්ස
 අවස්සංභාවිතාය තං සුඛං පච්චුප්පන්නං විය හොතීති දස්සනත්ථං “ලහතෙ”ති
 චුත්තං. පුරිමගාථායපි එසෙව නයො.

තතියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සක්කාරසුත්තවණ්ණනා

14. චතුත්ථෙ තෙන බො පන සමයෙන භගවා සක්කතො හොතීති කප්පානං
 සතසහස්සාධිකෙසු චතුසු අසඬ්ඛොයොසු පරිපූරිතස්ස පුඤ්ඤසම්භාරවිසෙසස්ස
 එලභුතෙන “ඉතො පරං මය්හං ඔකාසො නත්ථී”ති උස්සහජාතෙන විය උපරුපරී
 වඩ්ඪමානෙන සක්කාරාදිනා භගවා සක්කතො හොති. සබ්බදිසාසු හි
 යමකමහාමෙසො චුට්ඨහිත්වා මහොසං විය සබ්බපාරමියො “එකස්මිං අත්තභාවෙ
 විපාකං දස්සාමා”ති සම්පිණ්ඩිතා විය භගවතො ලාභසක්කාරමහොසං
 නිබ්බත්තයිසු. තතො අත්තපානවත්ථයානමාලාගන්ධවිලෙපනාදිහත්ථා
 ඛන්තියබ්බාත්මණාදයො ආගන්ත්වා “කහං බුද්ධො, කහං භගවා, කහං දෙවදෙවො,
 කහං නරාසහො, කහං පුරිසසීහො”ති භගවත්තං පරියෙසන්ති. සකට්ඨතෙහි
 පච්චයෙ ආහරිත්වා ඔකාසං අලහමානා සමන්තා ගාචුතප්පමාණෙපි සකට්ඨරෙන
 සකට්ඨරං ආභවිච තිට්ඨන්ති වෙච අනුබන්ධන්ති ව අන්ධකචින්ද්‍රාත්මණාදයො විය.

සබ්බං තං ඛන්ධකෙ (මහාව. 282) තෙසු තෙසු ච සුත්තෙසු ආගතනායෙන
වෙදිතබ්බං. යථා ච භගවතො, එවං භික්ඛුසංඝස්සාති. චුත්තඤ්ඤානං -

“යාවතා බො, චුන්ද, එතරහි සංඝා වා ගණා වා ලොකෙ උප්පන්නා,
නාහං, චුන්ද, අඤ්ඤං එකසංඝමිති සමනුපස්සාමි එවං
ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තං, යථරිවායං, චුන්ද, භික්ඛුසංඝො”ති (දී. නි. 3.176).

ස්වායං භගවතො ච භික්ඛුසංඝස්ස ච උප්පන්නො ලාභසක්කාරො එකතො
හුත්වා ද්විත්තං මහානදිනං උදකොසො විය අප්පමෙය්‍යා අහොසි. තෙන චුත්තං -
“තෙන බො පන සමයෙන භගවා සක්කතො හොති...පෙ.... පරික්ඛාරානං,
භික්ඛුසංඝොපි සක්කතො...පෙ.... පරික්ඛාරානං”ති.

තිත්ථියා පන පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤාය ච දූප්පට්ඨපන්නාය ච අසක්කතා
අගරුකතා, බුද්ධුප්පාදෙන පන විසෙසතො විපන්නසොභා සුරියුග්ගමන
බජ්ජොපනකා විය නිජ්ජහා නිත්තෙජා හතලාභසක්කාරා අහෙසුං. තෙ තාදිසං
භගවතො සංඝස්ස ච ලාභසක්කාරං අසහමානා ඉස්සාපකතා “එවං ඉමෙ ඵරුසාහි
වාචාහි සට්ඨෙත්වාච පලාපෙස්සාමා”ති උසුයා විසුග්ගාරං උග්ගිරන්තා තත්ථ තත්ථ
භික්ඛු අක්කොසන්නා පරිභාසන්නා විවරිංසු. තෙන චුත්තං - “අඤ්ඤතිත්ථියා පන
පරිබ්බාජකා අසක්කතා හොන්ති...පෙ.... පරික්ඛාරානං. අථ බො තෙ
අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා භගවතො සක්කාරං අසහමානා භික්ඛුසංඝස්ස ච ගාමෙ
ච අරඤ්ඤෙ ච භික්ඛු දිස්වා අසබ්බාහි ඵරුසාහි වාචාහි අක්කොසන්නි පරිභාසන්නි
රොසෙන්නි විහෙසෙන්නි”ති.

තත්ථ අසබ්බාහිති අසභායොග්ගාහි සභායං සාධුජනසමූහෙ චත්තුං අයුත්තාහි,
දුට්ඨල්ලාහිති අත්ථො. ඵරුසාහිති කක්ඛලාහි මම්මවිජෙදිකාහි. අක්කොසන්නිති
ජාතිආදීහි අක්කොසචත්ථුහි බුංසෙන්නි. පරිභාසන්නිති හණ්ඩනවසෙන භයං
උප්පාදෙන්තා තජ්ජෙන්නි. රොසෙන්නිති යථා පරස්ස රොසො හොති, එවං
අනුද්ධංසනවසෙන රොසං උප්පාදෙන්ති. විහෙසෙන්නිති විහෙයෙන්නි, විවිධෙහි
ආකාරෙහි අචාසුං කරොන්ති.

කථං පනෙතෙ සමන්තපාසාදිකෙ භගවති භික්ඛුසංඝෙ ච අක්කොසාදීනි
පචත්තෙසුන්ති? භගවතො උප්පාදතො පහිනලාභසක්කාරතාය උපහතවිත්තා පථවි.
බණ්ණිත්වා පක්ඛලන්තා විය අවණෙ වෙච්චියමණ්ණිහි වණං උප්පාදෙන්තා විය ච
සුන්දරිකං නාම පරිබ්බාජිකං සඤ්ඤාපෙත්වා තාය සත්ථු භික්ඛුනඤ්ඤෙ අවණ්ණං
චුට්ඨාපෙත්වා අක්කොසාදීනි පචත්තෙසුං. තං පනෙතං සුන්දරිචත්ථු පරතො
සුන්දරිසුත්තෙ (උදා. 38) පාළියංයෙව ආගමිස්සති, තස්මා යමෙත්ථ චත්තබ්බං, තං
තත්ථෙව වණ්ණයිස්සාම.

භික්ඛු භගවතො සන්නිකං උපසංඝමිත්වා තං පචත්තිමාරොචෙසුං. තෙන
චුත්තං - “අථ බො සම්බහුලා භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසංඝමිංසු...පෙ....
විහෙසෙන්නි”ති. තං චුත්තත්ථමෙව.

එකමන්ටං විදිත්වානි එතං ඉස්සාපකතානං තිත්ථියානං විජ්ජට්ඨන්ති.
සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං තෙහි කතෙ විජ්ජකාරො
පසන්නචිත්තෙහි ච පරෙහි කතෙ උපකාරො තාදිභාවානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ ගාමෙ අරඤ්ඤෙ සුඛදුක්ඛච්චිට්ඨොති ගාමෙ වා අරඤ්ඤෙ වා යත්ථ
කත්ථවි සුඛෙන දුක්ඛෙන ච ච්චිට්ඨො සුඛදුක්ඛානි අනුභවන්තො, තෙසං වා
පච්චයෙහි සමඛිගීභූතො. නෙවත්තතො නො පරතො දහෙථාති “අහං සුඛිතො, අහං
දුක්ඛිතො, මම සුඛං, මම දුක්ඛං, පරෙනිදං මය්හං සුඛදුක්ඛං උජ්ජාදිත”න්ති ච නෙව
අත්තතො න පරතො තං සුඛදුක්ඛං යපෙථ. කස්මා? න හෙත්ථ ඛන්ධපඤ්චකෙ
අහන්ති වා මමන්ති වා පරොති වා පරස්සාති වා පස්සිතබ්බයුත්තකං කිඤ්චි අත්ථී,
කෙවලං සඬ්ඛාරා එව පන යථාපච්චයං උජ්ජජ්ජිත්වා බණ්ණෙ බණ්ණෙ හිජ්ජන්තිති.
සුඛදුක්ඛග්ගහණඤ්චෙත්ථ දෙසනාසීසං, සබ්බස්සාපි ලොකධම්මස්ස වසෙන
අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉති භගවා “නාහං ක්වචනි, කස්සචි කිඤ්චනතස්මිං, න ච මම
ක්වචනි, කත්ථවි කිඤ්චනතත්ථී”ති චතුකොට්ඨකං සුඤ්ඤතං විභාවෙසි.

ඉදානි තස්ස අත්තතො පරතො ච අද්භනස්ස කාරණං දස්සෙති “චුසන්ති එස්සා
උපධිං පටිච්චා”ති. එතෙ සුඛවෙදනියා දුක්ඛවෙදනියා ච එස්සා නාම
ඛන්ධපඤ්චකසඬ්ඛාතං උපධිං පටිච්ච තස්මිං සති යථාසකං විසයං චුසන්ති, තත්ථ
පවත්තන්තියෙව. අදුක්ඛමසුඛා හි වෙදනා සන්තසභාවතාය සුඛෙ එව සඬ්ගහං
ගච්ඡන්ති දුට්ඨසම්මස්සවසෙනෙවායං අත්ථවණ්ණනා කතා.

යථා පන තෙ එස්සා න චුසන්ති, තං දස්සෙතුං “නිරූපධිං කෙන චුසෙය්‍යුං
එස්සා”ති චුත්තං. සබ්බසො හි ඛන්ධූපධියා අසති කෙන කාරණෙන තෙ එස්සා
චුසෙය්‍යුං, න තං කාරණං අත්ථී. යදි හි තුම්හෙ අක්කොසාදිවසෙන
උජ්ජජ්ජනසුඛදුක්ඛං න ඉච්ඡථ, සබ්බසො නිරූපධිභාවෙයෙව යොගං කරෙය්‍යාථාති
අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුයා ගාථං නිට්ඨපෙසි. එවං ඉමිනා උදානෙන වට්ටව්ච්චට්ටං
කථිතං.

චතුත්ථසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. උපාසකසුත්තවණ්ණනා

15. පඤ්චමෙ ඉච්ඡානඬ්ගලකොති ඉච්ඡානඬ්ගලනාමකො කොසලෙසු එකො
බ්‍රාහ්මණගාමො, තංනිවාසිතාය තත්ථ වා ජාතො භවොති වා ඉච්ඡානඬ්ගලකො.
උපාසකොති තීහි සරණගමනෙහි භගවතො සන්තිකෙ උපාසකභාවස්ස පවෙදිතත්තා
උපාසකො පඤ්චසික්ඛාපදිකො බුද්ධමාමකො, ධම්මමාමකො, සඬ්ඝමාමකො.
කෙනච්චෙව කරණීයෙනාති උද්ධාරසොධාපනාදිනා කෙනච්චෙව කත්තබ්බෙන.
තීරෙත්වානි නිට්ඨාපෙත්වා. අයං කිර උපාසකො පුබ්බෙ අහිණ්හං භගවන්තං
උපසඬ්කම්ත්වා පයිරූපාසති, සො කතිපයං කාලං බහුකරණීයතාය සත්ථු දස්සනං

නාහිසම්භොසි. තෙනාහ භගවා – “චිරස්සං බො ත්වං, උපාසක, ඉමං පරියායමකාසි, යදිදං ඉධාගමනායා”ති.

තත්ථ චිරස්සන්ති චිරෙන. පරියායන්ති වාරං. යදිදන්ති නිපාතො, යො අයන්ති අත්ථො. ඉදං චුත්තං හොති – ඉධ මම සන්තිකෙ ආගමනාය යො අයං අප්ප කතො වාරො, තං ඉමං චිරෙන පපඤ්චං කත්වා අකාසිති. චිරපටිකාහන්ති චිරපටිකො අහං, චිරකාලතො පටියාය අහං උපසඬකම්තුකාමොති සම්බන්ධො. කෙහිචි කෙහිචිති එකච්චෙහි එකච්චෙහි. අථ වා කෙහිචි කෙහිචිති යෙහි වා තෙහි වා. තත්ථ ගාරවං දස්සෙති. සත්ථරි අභිජ්ජසන්තස්ස හි සත්ථුදස්සනධම්මස්සවනෙසු විය න අඤ්ඤත්ථ ආදරො හොති. කිච්චකරණියෙහිති එත්ථ අවස්සං කාතබ්බං කිච්චං, ඉතරං කරණියං. පයමං වා කාතබ්බං කිච්චං, පච්ඡා කාතබ්බං කරණියං. බුද්දකං වා කිච්චං, මහන්තං කරණියං. ඛ්‍යාවටොති උස්සුක්කො. එවාහන්ති එවං ඉමිනා පකාරෙන අහං නාසක්ඛිං උපසඬකම්තුං, න අගාරවාදිනාති අධිජ්ජායො.

එතමත්ථං විදිත්වාති දුල්ලභෙ බුද්ධුජ්ජායෙ මනුස්සත්තලාභෙ ව සත්තානං සකිඤ්චනභාවෙන කිච්චපසුතතාය කුසලන්තරායො හොති, න අකිඤ්චනස්සාති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති තදත්ථපරිදීපනමෙව ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ සුඛං වත තස්ස න හොති කිඤ්චිති යස්ස පුග්ගලස්ස කිඤ්චි රූපාදීසු එකචත්ථුම්පි “මමෙත”න්ති තණ්හාය පරිග්ගහිතභාවෙන න හොති නත්ථි න විජ්ජති, සුඛං වත තස්ස පුග්ගලස්ස, අහො සුඛමෙවාති අත්ථො. “න හොසි”තිපි පායො, තස්ස අතීතකාලවසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. කෙචි පන න හොති කිඤ්චිති පදස්ස “රාගාදිකිඤ්චනං යස්ස න හොති”ති අත්ථං වණ්ණෙන්නි, තං න සුන්දරං පරිග්ගහධම්මවසෙන දෙසනාය ආගතත්තා. රාගාදිකිඤ්චනන්ති පරිග්ගහෙනබ්බස්සාපි සඬගහෙ සති යුත්තමෙව චුත්තං සියා අථ වා යස්ස පුග්ගලස්ස කිඤ්චි අප්පමිපි කිඤ්චනං පලිබොධජාතං රාගාදිකිඤ්චනාභාවතො එව න හොති, තං තස්ස අකිඤ්චනත්තං සුඛස්ස පච්චයභාවතො සුඛං වතං, අහො සුඛන්ති අත්ථො. කස්ස පන න හොති කිඤ්චනන්ති වෙ, ආහ “සඬබ්බාතධම්මස්ස බහුස්සුතස්සා”ති. යො චතුහිපි මග්ගසඬබ්බාහි සොළසකිච්චනිජ්ජන්තියා සඬබ්බාතධම්මො කතකිච්චො, තතො එව පටිවෙධබාහුසච්චෙන බහුස්සුතො, තස්ස.

ඉති භගවා අකිඤ්චනභාවෙ ආනිසංසං දස්සෙත්වා සකිඤ්චනභාවෙ ආදීනවං දස්සෙතුං “සකිඤ්චනං පස්සා”තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – රාගාදිකිඤ්චනානං ආමිසකිඤ්චනානඤ්ච අත්ථිතාය සකිඤ්චනං, සකිඤ්චනත්තා එව අලද්ධානඤ්ච ලද්ධානඤ්ච කාමානං පරියෙසනාරක්ඛණහෙතු කිච්චකරණියවසෙන “අහං මමා”ති ගහණවසෙන ව විහඤ්ඤමානං විසාතං ආපජ්ජමානං පස්සාති ධම්මසංවෙගජ්ජත්තො සත්ථා අත්තතො චිත්තං වදති. ජනො ජනස්මිං පටිබන්ධරූපොති සයං අඤ්ඤො ජනො සමානො අඤ්ඤස්මිං ජනෙ “අහං ඉමස්ස,

මම අය''න්ති තණ්හාවසෙන පටිබන්ධසභාවො හුත්වා විහඤ්ඤති විසාතං ආපජ්ජති.
“පටිබද්ධචිත්තො” තිපි පාඨො. අයඤ්ච අත්ථො –

“පුත්තා මත්ථි ධනම්මත්ථි, ඉති බාලො විහඤ්ඤති;
අත්තා හි අත්තනො නත්ථි, කුතො පුත්තා කුතො ධන”න්ති. (ධ. ප. 62) –

ආදීහි සුත්තපදෙහි දීපෙනබ්බොති.

පඤ්චමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ගබ්භිනීසුත්තවණ්ණනා

16. ඡට්ඨෙය අඤ්ඤතරස්ස පරිබ්බාජකස්සාති එකස්ස කුටුම්භිකස්ස
පරිබ්බාජකස්ස. දහරාති තරුණි. මාණවිකාති බ්‍රාහ්මණධිතාය වොභාරො. පජාපතීති
හරියා. ගබ්භිනීති ආපන්නසත්තා. උපච්ඡඤ්ඤාති අජ්ජ සුචෙති
පච්චුපට්ඨිතවිජායනකාලා හොතීති සම්බන්ධො. සො කිර බ්‍රාහ්මණජාතිකො
සහරියො වාදපත්ථස්සමෙ ධීතො, තෙන නං සපජාපතීකං පරිබ්බාජකවොභාරෙන
සමුදාවරන්ති. හරියා පනස්ස බ්‍රාහ්මණජාතිකත්තා බ්‍රාහ්මණාති ආලපති. තෙලන්ති
තිලතෙලං. තෙලසීසෙන චෙත්ථ යං යං විජාතාය පසවදුක්ඛජ්ජපටිකාරත්ථං
ඉච්ඡිතබ්බං, තං සබ්බං සජ්ජිලොණාදිං ආහරාති ආණාපෙති. යං මෙ විජාතාය
භවිස්සතීති යං තෙලාදි මය්හං විජාතාය බහිනික්ඛන්තගබ්භාය උපකාරාය භවිස්සති.
“පරිබ්බාජිකායා” තිපි පාඨො. කුතොති කස්මා යානා, යතො ඤාතිකුලා වා
මිත්තකුලා වා තෙලාදිං ආහරෙය්‍යං, තං යානං මෙ නත්ථිති අධිජ්ජායො. තෙලං
ආහරාමීති චත්තමානසම්පතාය චත්තමානං කත්වා චුත්තං, තෙලං ආහරිස්සාමිති
අත්ථො. සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා සජ්ජිස්ස වා තෙලස්ස වාති ව සමුච්චයත්ථො
වා-සද්දො “අග්ගිතො වා උදකතො වා මිටුහෙදා වා” තිආදීසු (මහාව. 286; දී. නි.
2.152; උදා. 76) විය. සජ්ජිස්ස වා තෙලස්ස වාති පච්චත්තෙ සාම්චචනං, සජ්ජි ව
තෙලඤ්ච යාවදත්ථං පාතුං පිචිතුං දියතීති අත්ථො. අපරෙ පන “සජ්ජිස්ස වා
තෙලස්ස වාති අවයවසම්බන්ධෙ සාම්චචනං. සජ්ජිතෙලසමුදායස්ස හි අවයවො ඉධ
යාවදත්ථසද්දෙන චුච්චති” ති වදන්ති. නො නීහරිතුන්ති භාජනෙන වා හත්ථෙත වා
බහි නෙතුං නො දියති, උච්ඡද්දිත්වානාති වමිත්වා, යංනුන දදෙය්‍යන්ති සම්බන්ධො.
එවං කිරස්ස අහොසි “අහං රඤ්ඤො කොට්ඨාගාරං ගන්ත්වා තෙලං කණ්ඨමත්තං
පිචිත්වා තාවදෙව සරං ආගන්ත්වා එකස්මිං භාජනෙ යථාපිතං වමිත්වා උද්ධනං
ආරොපෙත්වා පච්ඡිසාමි, යං පිත්තසෙම්භාදිමිස්සිතං, තං අග්ගිනා ක්කායස්සති,
තෙලං පන ගහෙත්වා ඉමිස්සා පරිබ්බාජිකාය කම්මෙ උපනෙස්සාමි” ති.

උද්ධං කාතුන්ති වමනවසෙන උද්ධං නීහරිතුං. න පන අධොති විරිඤ්චනවසෙන
හෙට්ඨා නීහරිතුං න පන සක්කොති. සො හි “අධිකං පිතං සයමෙව මුඛතො
නිග්ගමිස්සති” ති පිචිත්වා ආසයස්ස අරිත්තතාය අනිග්ගතෙ වමනවිරෙවනයොගං
අජානන්තො අලහන්තො වා කෙවලං දුක්ඛාහි වෙදනාහි ඵුට්ඨො ආවට්ටති ව

පරිවට්ටනි ව. දුක්ඛානීති දුක්ඛමානි. තිබ්බානීති බහලානි තිබ්බානි වා. බරානීති කක්ඛලානි. කටුකානීති අනිච්ඡා අනිට්ඨභාවෙන දාරුණානි. ආවට්ටනීති එකස්මිංයෙව යානෙ අනිපජ්ජිත්වා අත්තනො සරීරං ඉතො විතො ආකඨස්සන්තො ආවට්ටනි. පරිවට්ටනීති එකස්මිං පදෙසෙ නිපන්තොපි අභිගපච්චඨගානි පරිතො ඛිපන්තො වට්ටනි, අභිමුඛං වා වට්ටන්තො ආවට්ටනි, සමන්තනො වට්ටන්තො පරිවට්ටනි.

එතමන්ට වීදිත්වාති “සකිඤ්චනස්ස අප්පට්ඨසඛිඛාපරිභොගහෙතුකා අයං දුක්ඛුප්පත්ති, අකිඤ්චනස්ස පන සබ්බසො අයං නත්ථී”ති එතමන්ට සබ්බාකාරතො ජානිත්වා තදත්ථප්පකාසනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ සුඛිතො වතාති සුඛිතො වත සප්පුරිසා. කෙ පන තෙති? යෙ අකිඤ්චනා, යෙ රාගාදිකිඤ්චනස්ස පරිග්ගහකිඤ්චනස්ස ව අභාවෙන අකිඤ්චනා, කෙසං පනිදං කිඤ්චනං නත්ථීති ආහ – “වෙදගුතො හි ජනා අකිඤ්චනා”ති, යෙ අරියමග්ගඤ්ඤාණසඛිඛාතං වෙදං ගතා අධිගතා, තෙන වා වෙදෙන නිබ්බානං ගතාති වෙදගුතො, තෙ අරියජනා ඛිණ්ණසවපුග්ගලා අනවසෙසරාගාදිකිඤ්චනානං අග්ගමග්ගෙන සමුච්ඡින්නත්තා අකිඤ්චනා නාම. අසති හි රාගාදිකිඤ්චනෙ කුතො පරිග්ගහකිඤ්චනස්ස සම්භවො. එවං ගාථාය පුරිමභාගෙන අරහන්තෙ පසංසිත්වා අපරභාගෙන අන්ධපුපුඡ්ජනෙ ගරහන්තො “සකිඤ්චනං පස්සා”ති ආදිමාහ. තං පුරිමසුත්තෙ වුත්තත්ථමෙව. එවං ඉමායපි ගාථාය වට්ටව්වට්ටං කථිතං.

ඡට්ඨසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. එකපුත්තකසුත්තවණ්ණනා

17. සත්තමෙ එකපුත්තකොති එකො පුත්තො, සො ව අනුකම්පිතබ්බට්ඨයෙන එකපුත්තකො, පියායිතබ්බට්ඨයෙන පියො, මනස්ස වඩ්ඪනට්ඨයෙන මනාපො. සරීරසොභාසම්පත්තියා වා දස්සනීයට්ඨයෙන පියො, සීලාචාරසම්පත්තියා කල්‍යාණධම්මතාය මනාපො. කලෙති සත්තෙ ඛෙපෙතීති කාලො, මරණං. තං කතො පත්තොති කාලඨකතො, කාලෙන වා මච්චුනා කතො නට්ඨො අදස්සනං ගතොති කාලඨකතො, මතොති අත්ථො.

සම්බහුලා උපාසකාති සාවත්ථිවාසිතො බහු උපාසකා මතපුත්තඋපාසකස්ස සහසොකීභාවෙන යාව ආලාහනා පච්ඡතො ගන්ත්වා මතසරීරස්ස කත්තබ්බං කාරෙත්වා පටිනිවත්තා යථානිවත්ථාව උදකං ඔතරිත්වා සීසංන්භාතා වත්ථානි පිළෙත්වා අනොතාපෙත්වා එකං නිවාසෙත්වා එකං උත්තරාසඬගං කත්වා උපාසකං පුරතො කත්වා “සොකවිනොදනං ධම්මං සත්ථු සන්තිකෙ සොස්සාමා”ති භගවන්තං උපසඬකම්භු. තෙන වුත්තං “අල්ලකෙසා”ති ආදි.

තත්ථ අල්ලවත්ථාති උදකෙන තිත්තවත්ථා. දිවා දිවස්සාති දිවස්සස්ස දිවා, මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙති අත්ථො. යස්මා ජානන්තාපි තථාගතා පුච්ඡන්ති, ජානන්තාපි න පුච්ඡන්ති. කාලං විදිත්වා පුච්ඡන්ති, කාලං විදිත්වා න පුච්ඡන්ති, තස්මා

ජානන්තොයෙව භගවා කථාසම්ප්‍රධානත්වං ප්‍රවිෂන්තො “කිං නු ඛො තුම්හෙ උපාසකා”තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – තුම්හෙ උපාසකා අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු මම සන්තිකං ආගච්ඡන්තා ඕතාපිතසුද්ධවත්ථා සායන්තෙ ආගච්ඡං, අජ්ජ පන අල්ලවත්ථා අල්ලකෙසා ධීතමජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ ඉධාගතා, තං කිං කාරණන්ති. තෙන මයන්ති තෙන පුත්තවියොගජනිතවිත්තසන්තාපෙන බලවසොකාභිභූතතාය එවංභූතා මයං ඉධුපසඬකමන්තාති.

එතමත්ථං විදිත්වාති පියවත්ථුසම්භවා සොකදුක්ඛදොමනස්සාදයො, අසති පියවත්ථුස්මිං සබ්බසො එතෙ න සන්තිති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො ජානිත්වා තදත්ථජ්ජකාසනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ පියරූපස්සාදගධිතාසෙති පියසභාවෙසු රූපක්ඛන්ධාදීසු සුඛවෙදනස්සාදෙන ගධිතා පටිබද්ධවිත්තා. ගධිතාසෙති හි ගධිතාඉච්චෙවත්ථො. සෙති වා නිපාතමත්තං. පියරූපා නාම චක්ඛාදයො පුත්තදාරාදයො ව. චුත්තඤ්ඤෙනං – “කිඤ්ච ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං චක්ඛු ලොකෙ ...පෙ.... ධම්මතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූප”න්ති (චූළති. හෙමකමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 55).

“ඛෙත්තං වත්ථුං හිරඤ්ඤං වා, ගවස්සං දාසපොරිසං;
ටීයො බන්ධු පුටු කාමෙ, යො නරො අනුගිජ්ඣති”ති ව. (සු. නි. 775);

තස්මා තෙසු පියරූපෙසු අස්සාදෙන ගිද්ධා මුවිෂිතා අජ්ඣාපන්තාති අත්ථො. කෙ පන තෙ පියරූපස්සාදගධිතාති තෙ දස්සෙති “දෙවකායා පුටුමනුස්සා වා”ති, වාතුමහාරාජිකාදයො බහුදෙවසම්මහා වෙච පම්බුදීපකාදිකා බහුමනුස්සා ව. අසාවිනොති කායිකචෙතසිකදුක්ඛෙන දුක්ඛිතා. පරිජුන්තාති ජරාරොගාදිවිපත්තියා යොබ්බනාරොග්‍යාදිසම්පත්තිතො පරිහීනා. යථාලාභවසෙන වායමත්ථො දෙවමනුස්සෙසු වෙදිතබ්බො. අථ වා කාමඤ්චෙකන්තසුඛසමජිතානං දෙවානං දුක්ඛජරාරොගා න සම්භවන්ති, තදනතිවත්තසභාවතාය පන තෙපි “අසාවිනො”ති “පරිජුන්තා”ති ව චුත්තා. තෙසම්පි වා පුබ්බනිමිත්තුජ්ජපත්තියා පටිච්ඡන්තජරාය චෙතසිකරොගස්ස ව වසෙන දුක්ඛාදීනං සම්භවො වෙදිතබ්බො. මච්චුරාජස්ස වසං ගච්ඡන්තිති පියවත්ථුච්චසයාය තණ්හාය අජ්ජනිතත්තා පුනථපුනං ගබ්භපගමනතො ධාතුත්තයිස්සරතාය මච්චුරාජසඬබ්බාතස්ස මරණස්ස වසං හත්ථමෙව ගච්ඡන්ති.

එත්තාවතා වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදාති “යෙ වෙ දිවා”තිආදිනා විවට්ටං දස්සෙති. තත්ථ යෙ වෙ දිවා ව රත්තො ව අජ්ජමත්තාති “දිවසං වඩ්ඤ්ඤා නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි විත්තං පරියොධෙති”තිආදිනා චුත්තනායෙන දිවසභාගෙ රත්තිභාගෙ ව දළ්භං අජ්ජමත්තා අජ්ජමාදජ්ජපට්ඨං පුරෙන්නි. ජහන්ති පියරූපන්ති චතුසච්චකම්මට්ඨානභාවනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරියමග්ගාධිගමෙන පියරූපං පියජාතිකං චක්ඛාදිපියවත්ථුං තජ්ජපට්ඨප්පන්දරාගජනෙන ජහන්ති. තෙ වෙ බණන්ති අසමුලං, මච්චුනො ආමීසං දුරතිවත්තන්ති තෙ අරියපුග්ගලා අසස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස මූලභූතං, මච්චුනා මරණෙන ආමසිතබ්බතො ආමීසං, ඉතො බහිද්ධා

කෙනෙහිවිසි සමභූතාභිමභූතෙහි නිවන්තිතුං අසක්කුභෙය්‍යානාය දුරතිවත්තං, සහ අවිජ්ජාය තණ්හං අරියමග්ගඤ්ඤාණකුදාලෙන ඛණන්ති, ලෙසමත්තමිපි අනවසෙසන්තා උම්මුලයන්තිති. ස්වායමත්ථො –

“අප්පමාදො අමතපදං, පමාදො මච්චුනො පදං;
අප්පමත්තා න මියන්ති, යෙ පමත්තා යථා මතා”ති. (ධ. ප. 21) –

ආදීහි සුත්තපදෙහි විත්ථාරොතබ්බොති.

සත්තමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සුප්පවාසාසුත්තවණ්ණනා

18. අට්ඨමෙ කුණ්ඩිකායන්ති එවංනාමකෙ කොලියානං නගරෙ.
කුණ්ඩධානවනෙනි තස්ස නගරස්ස අවිදුරෙ කුණ්ඩධානසඬ්ඛානෙ වනෙ.

පුබ්බෙ කිර කුණ්ඩො නාම එකො යක්ඛො තස්මිං වනසණ්ඛෙ වාසං කප්පෙසී,
කුණ්ඩධානමිස්සකෙන ව බලිකම්මෙන තුස්සතීති තස්ස තථා තත්ථ බලිං
උපහරන්ති, තෙනෙතං වනසණ්ඛං කුණ්ඩධානවනන්ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. තස්ස
අවිදුරෙ එකා ගාමපතිකා අහොසී, සාපි තස්ස යක්ඛස්ස ආණාපවත්තිට්ඨානෙ
නිවිට්ඨත්තා තෙනෙව පරිපාලිතත්තා කුණ්ඩිකාති වොහරීයිත්ථ. අපරභාගෙ තත්ථ
කොලියරාජානො නගරං කාරෙසුං, තමිපි පුරිමවොහාරෙන කුණ්ඩිකාත්වෙව
වුවිවති. තස්මිඤ්ච වනසණ්ඛෙ කොලියරාජානො භගවතො භික්ඛුසඬ්ඪස්ස ව
වසනත්ථාය විහාරං පතිට්ඨාපෙසුං, තමිපි කුණ්ඩධානවනන්ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ.
අථ භගවා ජනපදවාරිකං වරන්තො අනුක්කමෙන තං විහාරං පත්වා තත්ථ විහාසී.
තෙන වුත්තං – “එකං සමයං භගවා කුණ්ඩිකායං විහරති කුණ්ඩධානවනෙ”ති.

සුප්පවාසාති තස්සා උපාසිකාය නාමං. කොලියධිකාති කොලියරාජපුත්තී. සා හි
භගවතො අග්ගුපට්ඨායිකා පණ්ණිකදායිකානං සාවිකානං එතදග්ගෙ යපිතා
සොතාපන්තා අරියසාවිකා. යඤ්ඤි කිඤ්චි භගවතො යුත්තරූපං බාදනීයං භොජනීයං
භෙසජ්ජං වා න තත්ථ අඤ්ඤාහි සංවිධානබ්බං අත්ථී, සබ්බං තං සයමෙව අත්තනො
පඤ්ඤාය විචාරොත්වා සක්කවිචං සම්පාදෙත්වා උපනෙති. දෙවසිකඤ්ච අට්ඨසතං
සඬ්ඪසහත්තපාටිපුග්ගලිකහත්තාති දෙනි. යො කොචි භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා තං කුලං
පිණ්ඩාය පටිට්ඨො රිත්තහත්ථො න ගච්ඡති. එවං මුත්තවාගා පයතපාණි
වොස්සග්ගරතා යාවයොගා දානසංවිභාගරතා. අස්සා කුච්ඡියං පුරිමබුද්ධෙසු
කතාධිකාරො පච්ඡිමභවිකො සාවකබොධිසත්තො පටිසන්ධිං ගණ්හී. සා තං ගබ්භං
කෙනවිදෙව පාපකම්මෙන සත්ත වස්සාති කුච්ඡිනා පරිහරි, සත්තාහඤ්ච
මුල්ලගබ්භා අහොසී. තෙන වුත්තං – “සත්ත වස්සාති ගබ්භං ධාරෙති සත්තාහං
මුල්ලගබ්භා”ති.

තත්ථ සත්ත වස්සානීති සත්ත සංවච්ඡරානි, අවිචන්තසංයොගෙ ව ඉදං උපයොගවචනං. ගබ්භං ධාරෙතීති ගබ්භං වහති, ගබ්භීතී හොතීති අත්ථො. සත්තාහං මුල්භගබ්භාති සත්ත අභානි බ්‍යාකුලගබ්භා. ගබ්භො හි පරිපක්කො සම්පජ්ජමානො විජායනකාලෙ කම්මජවාතෙහි සඤ්චාලෙන්වා පරිවත්තීතො උද්ධංපාදො අධොසිරො හුත්වා යොනිමුඛාහිමුඛො හොති, එවං සො කත්ථවි අලග්ගො ඛහි නික්ඛමති. විපජ්ජමානො පන විපරිවත්තනවසෙන යොනිමග්ගං පිදහිත්වා තිරියං නිපජ්ජති, සයමෙව වා යොනිමග්ගො පිදහති, සො තත්ථ කම්මජවාතෙහි අපරාපරං පරිවත්තමානො බ්‍යාකුලො මුල්භගබ්භොති වුවචති. තස්සාපි සත්ත දිවසෙ එවං අහොසි, තෙන වුත්තං “සත්තාහං මුල්භගබ්භා” ති.

අයඤ්ච ගබ්භො සිවලිත්ථෙරො. තස්ස කථං සත්ත වස්සානි ගබ්භවාසදුක්ඛං, සත්තාහං මුල්භගබ්භාවජ්ජත්ති, මාතු වස්සාපි සොතාපන්නාය අරියසාවිකාය තථා දුක්ඛානුභවනං ජාතන්ති? වුවචතෙ – අතීතෙ කාසිකරාජෙ බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකො කොසලරාජා මහන්තෙන බලෙනාගන්ත්වා බාරාණසිං ගහෙන්වා තං රාජානං මාරෙන්වා තස්ස අග්ගමහෙසිං අත්තනො අග්ගමහෙසිං අකාසි. බාරාණසිරඤ්ඤො පන පුත්තො පිතු මරණකාලෙ නිද්ධමනද්වාරෙන පලායිත්වා අත්තනො ඤාතිමිත්තඛන්ධවෙ එකජ්ඣං කත්වා අනුක්කමෙන බලං සංහරිත්වා බාරාණසිං ආගන්ත්වා අවිදුරෙ මහන්තං ඛන්ධාවාරං ඛන්ධිත්වා තස්ස රඤ්ඤො පණ්ණං පෙසෙසි “රජ්ජං වා දෙනු, යුද්ධං වා” ති. රාජකුමාරස්ස මාතා සාසනං සුත්වා “යුද්ධෙන කම්මං නත්ථි, සබ්බදිසාසු සඤ්චාරං පච්ඡින්දිත්වා බාරාණසිනගරං පරිවාරෙතු, තතො දාරුදකහත්තපරික්ඛයෙන කිලන්තා නගරෙ මනුස්සා විනාව යුද්ධෙන රාජානං ගහෙන්වා දස්සන්ති” ති පණ්ණං පෙසෙසි. සො මාතු සාසනං සුත්වා චත්තාරි මහාද්වාරානි රක්ඛන්තො සත්ත වස්සානි නගරං උපරුන්ධි, නගරෙ මනුස්සා වුළද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා දාරුදකානි ආහරන්ති, සබ්බකිච්චානි කරොන්ති.

අථ රාජකුමාරස්ස මාතා තං පවත්ති. සුත්වා “බාලො මම පුත්තො උපායං න ජානාති, ගච්ඡථ, අස්ස වුළද්වාරානි පිධාය නගරං උපරුන්ධතුති වදෙථා” ති පුත්තස්ස ගුල්භසාසනං පහිණි. සො මාතු සාසනං සුත්වා සත්ත දිවසෙ තථා අකාසි. නාගරා ඛහි නික්ඛමිතුං අලහන්තා සත්තමෙ දිවසෙ තස්ස රඤ්ඤො සීසං ගහෙන්වා කුමාරස්ස අදංසු. කුමාරො නගරං පවිසිත්වා රජ්ජං අග්ගමහෙසි. සො තදා සත්ත වස්සානි නගරරුන්ධනකම්මනිස්සන්දෙන එතරහි සත්ත වස්සානි මාතුකුච්ඡිසඬ්ඛාතාය ලොහිතකුම්භියා වසි, අවසෙසතො පන සත්තාහං නගරුපරුන්ධනෙන සත්තාහං මුල්භගබ්භාවං ආපජ්ජී. ජාතකට්ඨකථායං පන “සත්ත දිවසානි නගරං රුන්ධිත්වා ගහිතකම්මනිස්සන්දෙන සත්තවස්සානි ලොහිතකුම්භියං වසිත්වා සත්තාහං මුල්භගබ්භාවං ආපජ්ජී” ති වුත්තං. යං පන සො පදුමුත්තරසම්මාසම්බුද්ධපාදමූලෙ “ලාහිනං අග්ගො භවෙය්‍ය” ත්ති මහාදානං දත්වා පත්ථනං අකාසි, යඤ්ච විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ නාගරෙහි සද්ධිං සහස්සග්ගනිකං ගුළද්ධිං දත්වා පත්ථනං අකාසි, තස්සානුභාවෙන ලාහිනං අග්ගො ජාතො. සුජ්ජවාසාපි “නගරං රුන්ධිත්වා ගණ්භ, තාතා” ති පෙසිතභාවෙන සත්ත වස්සානි කුච්ඡිනා ගබ්භං පරිහරිත්වා සත්තාහං

මුල්භගබ්භාජාතා. එවං තෙ මාතාපුත්තා අත්තනො කම්මස්ස අනුරූපං ඊදිසං දුක්ඛං පටිසංවෙදිංසු.

තීහි විතක්කෙහීති රතනත්තයගුණානුස්සතිපටිසංයුත්තෙහි තීහි සම්මාවිතක්කෙහි. අධිවාසෙතීති මුල්භගබ්භතාය උප්පන්නදුක්ඛං සහති. සා හි භගවතො සම්බුද්ධභාවං, අරියසංඝස්ස සුප්පට්ඨත්තිං, නිබ්බානස්ස ව දුක්ඛනිස්සරණභාවං අනුස්සරන්ති අත්තනො උප්පජ්ජමානදුක්ඛං අමනසිකරණෙනෙව අභිභවිත්වා ඛමති. තෙන චුත්තං “තීහි විතක්කෙහි අධිවාසෙතී”ති.

සම්මාසම්බුද්ධො චතාතිආදි තෙසං විතක්කානං පවත්තිආකාරදස්සනං. තස්සත්ථො – යො භගාවත්තතාදීහි කාරණෙහි භගවා ලොකනාථො සම්මා අවිපරීතං සාමං සයමෙව සබ්බධම්මෙ අහො වත බුද්ධො, සො භගවා එවරූපස්ස එතරහි මයා අනුභවියමානස්ස අඤ්ඤස්ස ව එවංජාතිකස්ස සකලස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස පහානාය අවිචන්තං අනුප්පාදනිරොධාය ධම්මං කථෙති, අවිපරීතධම්මං කථෙති. අවිපරීතධම්මදෙසනතාය හි සත්ථු සම්මාසම්බොධිසිද්ධි. තස්ස යථාචුත්තගුණස්ස භගවතො ධම්මස්සවනන්තෙ ජාතත්තා සීලදිට්ඨිසාමඤ්ඤෙන සංහතත්තා ව සාවකසංඝාතී ලද්ධනාමො අට්ඨඅරියපුග්ගලසමුහො සුප්පට්ඨන්තො වත අහො වත සම්මා පට්ඨන්තො, යො අරියසංඝො එවරූපස්ස ඊදිසස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස පහානාය අනුප්පාදනිරොධාය අනිවත්තිපට්ඨං පට්ඨන්තො. සුසුඛං වත අහො වත සුථු සුඛං සබ්බසංඝාතීස්සටං නිබ්බානං, යස්මිං නිබ්බානෙ ඊදිසං වට්ටදුක්ඛං න උපලබ්භතීති. එත්ථ ව පට්ඨන්තො පට්ඨන්තො ඉච්චෙව චුත්තා පට්ඨන්තියා අනිවත්තිභාවතො. අථ වා උප්පන්නසද්දො විය පට්ඨන්තසද්දො වත්තමානත්ථොපි වෙදිතබ්බො. තෙනෙවාහ “සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පට්ඨන්තො”ති.

සාමිකන්ති අත්තනො පතිං කොලියරාජපුත්තං. ආමන්තෙසීති අභාසි. මම වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දාහීති මය්හං වචනෙන චක්කලක්ඛණපටිමණ්ඩිතානි විකසිතපද්මසස්සිරිකානි භගවතො වරණානි තව සිරසා වන්දාහි, උත්තමඛගෙන අභිවාදනං කරොහීති අත්ථො. අප්පාඛාධන්තිආදියු ආඛාධොති විසභාගවෙදනා චුච්චති, යා එකදෙසෙ උප්පජ්ජිත්වාපි සකලසරීරං අයපට්ටෙන ආබන්ධිත්වා විය ගණ්හති. ආතඬකොති කිච්ඡජීවිතකරො රොගො. අථ වා යාපෙතබ්බරොගො ආතඬකො, ඉතරො ආඛාධො. බුද්දකො වා රොගො ආතඬකො, බලවා ආඛාධො. කෙච් පන “අජ්ඣත්තසමුට්ඨානො ආඛාධො, බහිද්ධාසමුට්ඨානො ආතඬකො”ති වදන්ති. තදුභයස්සාපි අභාවං පුච්ඡාති වදති. ගිලානස්සෙව ව උට්ඨානං නාම ගරුකං හොති, කායෙ බලං න හොති, තස්මා නිග්ගෙලඤ්ඤතාය ලහුපරිවත්තිසංඛාතං කායස්ස ලහුට්ඨානං සරීරබලඤ්ච පුච්ඡාති වදති. එසුචිභාරන්ති යානනිසින්තගමනසයනසංඛාතෙසු වතුසු ඉරියාපට්ඨෙසු සුඛවිහාරඤ්ච පුච්ඡාති වදති. අථස්ස පුච්ඡිතබ්බාකාරං දස්සෙන්ති “සුප්පවාසා, හන්තෙ”තිආදිමාහ. එවඤ්ච වදෙහීති ඉදානි වත්තබ්බාකාරං නිදස්සෙති.

පරමන්ති වචනසම්පටිච්ඡන්. තෙන සාධු, හද්දෙ, යථා චුත්තං, තථා පටිපජ්ජාමිති දස්සෙති. කොලියපුත්තොති සුප්පවාසාය සාමිකො කොලියරාජපුත්තො. සුඛිනී භොතුති සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො සත්ථා සුප්පවාසාය පෙසිතවන්දනං සම්පටිච්ඡිත්වා තදනන්තරං අත්තනො මෙත්තාවිහාරසංසුවකං බුද්ධාවිණ්ණං සුබ්බපසංභාරං තස්සා සාමඤ්ඤතො පකාසෙත්වා පුන තස්සා පුත්තස්ස ව ගබ්භවිපත්තිමූලකදුක්ඛජ්ජපත්තිපටික්ඛෙපමුඛෙන සුබ්බපසංභාරං නිදස්සෙත්තො “සුඛිනී...පෙ.... අරොගා, අරොගං පුත්තං විජායතු”ති ආහ.

සහ වචනාති හගවතො වචනෙන සහෙව. යස්මිං කාලෙ හගවා තථා අවොව, තස්මිංයෙව කාලෙ තම්පි කම්මං පරික්ඛයං අගමාසි. තස්ස පරික්ඛිණභාවං ඔලොකෙත්වා සත්ථා තථා අහාසි. අපරෙ පන වදන්ති – සචෙ තථා සත්ථා නාවික්ඛිස්සා, තතො පරම්පි කිඤ්චි කාලං තස්සා තං දුක්ඛං අනුබන්ධිස්සා. යස්මා පන හගවතා “සුඛිනී අරොගා අරොගඤ්ච පුත්තං විජායතු”ති චුත්තං, තස්මා තස්ස වචනසම්කාලමෙව සො ගබ්භො ඛ්‍යාකුලභාවං විජහිත්වා සුඛෙනෙව බහි නික්ඛමි, එවං තෙසං මාතෘපුත්තානං සොත්ථි අහොසි. අවින්තෙය්‍යො හි බුද්ධානං බුද්ධානුභාවො. යථා හි පටාවාරාය පියවිජ්ජයොගසම්භූතෙන සොකෙන උම්මාදං පත්වා –

“උභො පුත්තා කාලකතා, පන්ථෙ මය්හං පතී මනො;
මාතා පිතා ව භාතා ව, එකච්ඡිකම්හි ඤායරෙ”ති. (අප. ෧෮ 2.2.498) –

වත්වා ජාතරූපෙනෙව වරන්තියා “සතිං පටිලභාහි හගිනී”ති හගවතො වචනසමනන්තරමෙව උම්මාදො වූපසමි, තථා සුප්පියාපි උපාසිකා අත්තනාව අත්තනො උග්‍රයං කතෙන මහාවණෙන වුට්ඨාතුං අසක්කොන්ති සයනපිට්ඨෙ නිපන්තා “ආගන්ත්වා මං වන්දතු”ති වචනසමනන්තරමෙව වණෙ පාකතිකෙ ජාතෙ සයමෙව ගන්ත්වා හගවන්තං වන්දිති එවමාදිනි වත්ථුනි ඉධ උදාහරිතබ්බානීති.

එවං, හන්තෙති, හන්තෙ, යථා හගවා සපුත්තාය මාතුයා අරොගභාවං ආසිසන්තො ආහ – “සුඛිනී අරොගා අරොගං පුත්තං විජායතු”ති, තං එවමෙව. න හි කදාවි බුද්ධානං හගවන්තානං වචනස්ස අඤ්ඤථාභාවොති අධිජ්ජායො. කෙච් පන “එවමන්ථු”ති වදන්ති, අපරෙ “භොතු”ති පදස්ස අත්ථං ආනෙත්වා වණ්ණයන්ති. අභිනන්දිත්වාති කරච්ඡිකරුතමඤ්ජුනා බ්‍රහ්මස්සරෙන හගවතා වුවිචමානෙ තස්මිං වචනෙ පිතිසොමනස්සපටිලාහතො අභිමුඛභාවෙන නන්දිත්වා. අනුමොදිත්වාති තතො පච්ඡාපි සම්මොදනං උප්පාදෙත්වා, විත්තෙන වා අභිනන්දිත්වා වාචාය අනුමොදිත්වා, වචනසම්පත්තියා වා අභිනන්දිත්වා අත්ථසම්පත්තියා අනුමොදිත්වා. සකං සරං පච්චායාසීති අත්තනො සරං පටිගච්ඡි. යෙ පන “යෙන සකං සර”න්ති පඨන්ති, තෙසං යදිපි ය-ත-සද්දානං සම්බන්ධභාවතො “තෙනා”ති පදං චුත්තමෙව භොති, තථාපි “පටියායිත්වා”ති පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො භොති.

විජාතන්ති පජාතං, පසුතන්ති අත්ථො. අවිජරියන්ති අන්ධස්ස පබ්බතාරොහනං
 විය නිව්වං න හොතිති අවිජරියං, අයං තාව සද්දනංයො. අට්ඨකථාසු පන
 ‘‘අවිජරායොග්ගං අවිජරිය’’න්ති චුත්තං, අවිජරං පහරිතුං යුත්තන්ති අත්ථො. චතාති
 සම්භාවනො, අහො අවිජරියන්ති අත්ථො. හොති ධම්මාලපනං. අභුතපුබ්බං භූතන්ති
 අබ්භුතං.

තථාගතස්සාති අට්ඨති කාරණෙහි හගවා තථාගතො – තථා ආගතොති
 තථාගතො, තථා ගතොති තථාගතො, තථාලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො,
 තථාධම්මෙ යාථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො, තථාදස්සිතාය තථාගතො,
 තථාදිතාය තථාගතො, තථාකාරිතාය තථාගතො, අභිභවනට්ඨෙන තථාගතො.

කථං හගවා තථා ආගතොති තථාගතො? යථා සබ්බලොකහිතාය
 උස්සුක්කමාපන්නා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා ආගතාති. කිං චුත්තං හොති? යෙන
 අභිනිභාරෙන තෙ හගවන්තො ආගතා, තෙන අට්ඨගුණසමන්තාගතෙන අයම්පි
 හගවා ආගතො. යථා ච තෙ හගවන්තො දානපාරම් පුරෙත්වා
 සීලනෙක්ඛම්මපඤ්ඤාචරියබන්තිසව්වඅධිට්ඨානමෙත්තාඋපෙක්ඛාපාරමීති ඉමා දස
 පාරමියො, දස උපපාරමියො, දස පරමත්ථපාරමියොති සමතිංස පාරමියො පුරෙත්වා
 පඤ්ච මහාපරිව්වාගෙ පරිව්වජිත්වා
 පුබ්බයොගපුබ්බවරියධම්මක්ඛානඤාතත්ථවරියාදයො පුරෙත්වා බුද්ධිවරියාය
 කොට්ඨං පත්වා ආගතා, තථා අයම්පි හගවා ආගතො. යථා ච තෙ හගවන්තො
 චත්තාරො සතිපට්ඨානො...පෙ.... අරියං අට්ඨඨිගිකං මග්ගං භාවෙත්වා බුහෙත්වා
 ආගතා, තථා අයම්පි හගවා ආගතො. එවං තථා ආගතොති තථාගතො.

කථං තථා ගතොති තථාගතො? යථා සම්පතිජාතා තෙ හගවන්තො සමෙහි
 පාදෙහි පථවියං පතිට්ඨාය උත්තරාහිමුඛා සත්තපදවිතිභාරෙන ගතා, සෙනච්ඡත්තෙ
 ධාරියමානෙ සබ්බාව දිසා අනුච්චලාකෙසුං, ආසහිඤ්ච වාවං භාසිංසු ලොකෙ
 අත්තනො ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං පකාසෙන්නා, තඤ්ච නෙසං ගමනං තථං අහොසි
 අවිතථං අනෙකෙසං විසෙසාධිගමානං පුබ්බනිමිත්තභාවෙන, තථා අයම්පි හගවා
 ගතො, තඤ්චස්ස ගමනං කථං අහොසි අවිතථං තෙසඤ්ඤෙව විසෙසාධිගමානං
 පුබ්බනිමිත්තභාවෙන. එවං තථා ගතොති තථාගතො.

යථා චා තෙ හගවන්තො නෙක්ඛම්මෙන කාමච්ඡන්දං පහාය ගතා, අඛ්‍යාපාදෙන
 ඛ්‍යාපාදං, ආලොකසඤ්ඤාය ථිතමිද්ධං, අවික්ඛෙපෙන උද්ධච්චකුක්කුච්චං,
 ධම්මචචත්ථානෙන විචිකිච්ඡං පහාය ගතා, ඤාණෙන අවිජ්ජං පදාලෙත්වා,
 පාමොජ්ජෙන අරතිං විනොදෙත්වා, අට්ඨසමාපත්තිහි අට්ඨාරසහි මහාවිපස්සනාහි
 චතුහි ච අරියමග්ගෙහි තං තං පටිපක්ඛං පහාය ගතා, එවං අයම්පි හගවා ගතො.
 එවම්පි තථා ගතොති තථාගතො.

කථං තථාලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො? පථව්ඨාතුයා කක්ඛලලක්ඛණං,
 ආපොධාතුයා පග්ගරණලක්ඛණං, තෙජොධාතුයා උණ්හත්තලක්ඛණං,

වායොධාතුයා විත්ථම්භනලක්ඛණං, ආකාසධාතුයා අසම්ප්‍රිට්ඨිලක්ඛණං, රූපස්ස රූප්පනලක්ඛණං, වේදනාය වේදයිතලක්ඛණං, සඤ්ඤාය සඤ්ජානනලක්ඛණං, සඬ්ඛාරානං අභිසඬ්ඛරණලක්ඛණං, විඤ්ඤාණස්ස විජානනලක්ඛණන්ති එවං පඤ්චන්තං ඛන්ධානං, ද්වාදසන්තං ආයතනානං, අට්ඨාරසන්තං ධාතුනං, බාවිසතියා ඉන්ද්‍රියානං, චතුන්තං සච්චානං, ද්වාදසපදිකස්ස පච්චයාකාරස්ස, චතුන්තං සතිපට්ඨානානං, චතුන්තං සම්මජ්ජධානානං, චතුන්තං ඉද්ධිපාදානං, පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං, පඤ්චන්තං බලානං, සත්තන්තං බොජ්ඣංගිගානං, අරියස්ස අට්ඨකච්ඡිකස්ස මග්ගස්ස, සත්තන්තං විසුද්ධිනං, අමනොගධස්ස නිබ්බානස්සාති එවං තස්ස තස්ස ධම්මස්ස යං සභාවසරසලක්ඛණං, තං තථං අවිතථං අනඤ්ඤථං ලක්ඛණං ඤාණගතියා ආගතො අවිරජ්ඣිත්වා පත්තො අධිගතොති තථාගතො. එවං තථලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො.

කථං තථධම්මෙ යාථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො? තථධම්මා නාම චත්තාරි අරියසච්චාති. යථාහ – ‘චත්තාරිමාති, භික්ඛවෙ, තථාති අවිතථාති අනඤ්ඤථාති. කතමාති චත්තාරි? ඉදං දුක්ඛන්ති, භික්ඛවෙ, තථමෙතං අවිතථමෙතං අනඤ්ඤථමෙත’ ත්ති (සං. නි. 5.1090) විත්ථාරො. තාති ච භගවා අභිසම්බුද්ධො, තස්මා තථානං අභිසම්බුද්ධත්තා තථාගතො.

අපිච ජරාමරණස්ස ජාතිපච්චයසම්භූතසමුදාගතට්ඨො තථො අවිතථො අනඤ්ඤථො...පෙ.... සඬ්ඛාරානං අවිජ්ජාපච්චයසම්භූතසමුදාගතට්ඨො තථො අවිතථො අනඤ්ඤථො, තථා අවිජ්ජාය සඬ්ඛාරානං පච්චයට්ඨො...පෙ... ජාතියා ජරාමරණස්ස පච්චයට්ඨො තථො අවිතථො අනඤ්ඤථො, තං සබ්බං භගවා අභිසම්බුද්ධො, තස්මාපි තථානං අභිසම්බුද්ධත්තා තථාගතො. අභිසම්බුද්ධත්ථො හි එත්ථ ගතසද්දොති. එවං තථධම්මෙ යාථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො.

කථං තථදස්සිතාය තථාගතො? යං සදෙවකෙ...පෙ.... සදෙවමනුස්සාය පජාය අපරිමාණාසු ලොකධාතුසු අපරිමාණානං සත්තානං චක්ඛුද්වාරෙ ආපාඨමාගච්ඡන්තං රූපාරම්මණං නාම අත්ථී, තං භගවා සබ්බාකාරතො ජානාති පස්සති. එවං ජානතා පස්සතා ච තෙන තං ඉට්ඨානිට්ඨාදිවසෙන වා දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතෙසු ලබ්භමානකපදවසෙන වා ‘කතමං තං රූපං රූපායතනං, යං රූපං චතුන්තං මහාභූතානං උපාදාය වණ්ණනිභා සනිදස්සනං සජ්ජට්ඨං නිලං පිතක’ ත්තිආදිනා (ධ. ස. 616) නයෙන අනෙකෙහි නාමෙහි තෙරසහි වාරෙහි ද්විපඤ්ඤාසාය නයෙහි විභජ්ජමානං තථමෙව හොති, විතථං නත්ථී. එස නයො සොතද්වාරාදීසු ආපාඨමාගච්ඡන්තෙසු සද්දාදීසු. චුත්තඤ්ඤෙතං භගවතා –

‘යං, භික්ඛවෙ, සදෙවකස්ස ලොකස්ස...පෙ.... සදෙවමනුස්සාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුච්චරිතං මනසා, තමහං ජානාමි, තමහං අබ්භඤ්ඤාසිං, තං තථාගතස්ස විදිතං, තං තථාගතො න උපට්ඨාසි’ ති (අ. නි. 4.24).

එවං තථදස්සිතාය තථාගතො. තත්ථ තථදස්සීඅත්ථෙ තථාගතොති පදසම්භවො වෙදිතබ්බො.

කථං තථවාදිතාය තථාගතො? යං රත්තිං භගවා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො, යඤ්ච රත්තිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි, එත්ථන්තරෙ පඤ්චවත්තාලීසවස්සපරිමාණකාලං යං භගවතා භාසිතං ලපිතං සුත්තගෙය්‍යාදි, සබ්බං තං පරිසුද්ධං පරිපුණ්ණං රාගමදාදිනිම්මථනං එකසදිසං තථං අවිතථං. තෙනාහ –

“යඤ්ච, චුන්ද, රත්තිං තථාගතො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධාති, යඤ්ච රත්තිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායති, යං එතස්මිං අන්තරෙ භාසති ලපති නිද්දිසති, සබ්බං තං තථෙව භොති, තො අඤ්ඤථා, තස්මා ‘තථාගතො’ති වුච්චති”ති (දී. නි. 3.188).

ගදඅත්ථො එත්ථ ගතසද්දො. එවං තථවාදිතාය තථාගතො.

අපිච ආගදනං ආගදො, වචනන්ති අත්ථො. තථො අවිතථො අවිපරිතො ආගදො අස්සාති දකාරස්ස තකාරං කත්වා තථාගතොති එවමෙත්ථ පදසිද්ධි වෙදිතබ්බො.

කථං තථාකාරිතාය තථාගතො? භගවතො හි වාචාය කායො අනුලොමෙති, කායස්සපි වාචා, තස්මා යථාවාදී තථාකාරී, යථාකාරී තථාවාදී ව භොති. එවංභූතස්ස වස්ස යථාචාචා, කායොපි තථා ගතො පවත්තොති අත්ථො. යථා ව කායො, වාචාපි තථා ගතා පවත්තාති තථාගතො. තෙනාහ –

“යථාවාදී, භික්ඛවෙ, තථාගතො තථාකාරී, යථාකාරී තථාවාදී. ඉති යථාවාදී තථාකාරී, යථාකාරී තථාවාදී. තස්මා ‘තථාගතො’ති වුච්චති”ති (අ. නි. 4.23).

එවං තථාකාරිතාය තථාගතො.

කථං අභිභවනට්ඨෙත තථාගතො? යස්මා උපරි භවග්ගං හෙට්ඨා අවිචිං පරියන්තං කරිත්වා තිරියං අපරිමාණාසු ලොකධාතුසු සබ්බසත්තෙ අභිභවති සීලෙනපි සමාධිනාපි පඤ්ඤායපි විමුත්තියාපි විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනෙනපි, න තස්ස තුලා වා පමාණං වා අත්ථී, අථ බො අතුලො අප්පමෙය්‍යො අනුත්තරො දෙවදෙවො සක්කානං අතිසක්කො, බ්‍රහ්මානං අතිබ්‍රහ්මා සබ්බසත්තුත්තමො, තස්මා තථාගතො. තෙනාහ –

“සදෙවකෙ, භික්ඛවෙ, ලොකෙ...පෙ.... සදෙවමනුස්සාය තථාගතො අභිභූ අනභිභූතො අඤ්ඤදත්ථුදසො වසවත්ති, තස්මා ‘තථාගතො’ති වුච්චති”ති (අ. නි. 4.23).

තනුයං පදසිද්ධි – අගදො විය අගදො, දෙසනාවිලාසො වෙව පුඤ්ඤස්සයො ව.
තෙන සො මහානුභාවො භිසක්කො විය දිබ්බාගදෙන සප්පෙ සබ්බපරප්පවාදිනො
සදෙවකඤ්ච ලොකං අභිභවති. ඉති සබ්බලොකාභිභවතෙ තථො අවිතථො
අවිපරිනො යථාචුත්තොව අගදො එතස්සාති දකාරස්ස තකාරං කත්වා තථාගතොති
වෙදිතබ්බො. එවං අභිභවනටියෙන තථාගතො.

අපිව තථාය ගතොති තථාගතො, තථං ගතොති තථාගතො. තත්ථ සකලලොකං
තිරණපරිඤ්ඤාය තථාය ගතො අවගතොති තථාගතො. ලොකසමුදයං
පහානපරිඤ්ඤාය තථාය ගතො අතීතොති තථාගතො. ලොකනිරොධං සච්ඡිකිරියාය
තථාය ගතො අධිගතොති තථාගතො. ලොකනිරොධගාමිනිං පටිපදං තථං ගතො
පටිපන්නොති තථාගතො. චුත්තඤ්ඤෙතං භගවතා –

“ලොකො, භික්ඛවෙ, තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො, ලොකස්මා තථාගතො
විසංයුත්තො. ලොකසමුදයො, භික්ඛවෙ, තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො,
ලොකසමුදයො තථාගතස්ස පභීනො, ලොකනිරොධො, භික්ඛවෙ,
තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො, ලොකනිරොධො තථාගතස්ස සච්ඡිකතො.
ලොකනිරොධගාමිනී පටිපදා, භික්ඛවෙ, තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා,
ලොකනිරොධගාමිනී පටිපදා තථාගතස්ස භාවිතා. යං, භික්ඛවෙ, සදෙවකස්ස
ලොකස්ස...පෙ.... සබ්බං තං තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධං. තස්මා
‘තථාගතො’ති වුච්චති”ති (අ. නි. 4.23).

අපරෙහිපි අට්ඨභි කාරණෙහි භගවා තථාගතො – තථාය ආගතොති තථාගතො,
තථාය ගතොති තථාගතො, තථානි ආගතොති තථාගතො, තථා ගතොති තථාගතො,
තථාවිධොති තථාගතො, තථා පවත්තිතොති තථාගතො, තථෙහි අගතොති
තථාගතො, තථා ගතභාවෙන තථාගතො.

කථං තථාය ආගතොති තථාගතො? යා සා භගවතා සුමෙධභූතෙන
දීපඛකරදසබලස්ස පාදමූලෙ –

“මනුස්සත්තං ලිඛිගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං,
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ව ඡන්දනා;
අට්ඨධම්මසමොධානා, අභිනිභාරො සම්ප්ඤ්ඤා”ති. (බු. වං. 2.59) –

එවං චුත්තං අට්ඨඛිගසමන්තාගතං අභිනිභාරං සම්පාදෙන්තෙන “අහං සදෙවකං
ලොකං තිණ්ණො තාරෙස්සාමි, මුත්තො මොවෙස්සාමි, දන්තො දමෙස්සාමි,
සන්තො සමෙස්සාමි, අස්සත්ථො අස්සාසෙස්සාමි, පරිනිබ්බුතො
පරිනිබ්බාපෙස්සාමි, බුද්ධො බොධෙස්සාමි”ති මහාපටිඤ්ඤා පවත්තිතා.
චුත්තඤ්ඤෙතං –

“කිං මෙ එකෙන තිණ්ණෙන, පුරිසෙන ථාමදස්සිනා;
සබ්බඤ්ඤතං පාපුණ්ත්වා, සන්තාරෙස්සං සදෙවකං.

“ඉමිනා මෙ අධිකාරෙන, කතෙන පුරිසුත්තමෙ;
සබ්බඤ්ඤතං පාපුණිත්වා, තාරෙමි ජනතං බහුං.

“සංසාරසොතං ඡින්දිත්වා, විද්ධංසෙත්වා තයො භවෙ;
ධම්මනාවං සමාරුහිහ, සන්තාරෙස්සං සදෙවකං.

“කිං මෙ අඤ්ඤාතවෙසෙන, ධම්මං සවිජ්ඣතෙනිධි;
සබ්බඤ්ඤතං පාපුණිත්වා, බුද්ධො හෙස්සං සදෙවකෙ” ති. (බු. වං. 2.55-58);

තං පනෙනං මහාපටිඤ්ඤං සකලස්සාපි බුද්ධකරධම්මසමුදායස්ස පච්චය පච්චවෙක්ඛණසමාදානානං කාරණභූතං අවිසංවාදෙන්වා ලොකනායකො යස්මා මහාකප්පානං සතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඬ්ඛොය්‍යානි සක්කච්චං නිරන්තරං නිරවසෙසතො දානපාරමිආදයො සමතිංසපාරමියො පුරෙත්වා, අඬ්ගපරිච්චාගාදයො පඤ්ච මහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජිත්වා, සච්චාධිට්ඨානාදීනි චත්තාරි අධිට්ඨානානි පරිබුහෙත්වා, පුඤ්ඤඤාණසම්භාරෙ සම්භරිත්වා, පුබ්බයොගපුබ්බවරියධම්මක්ඛානඤාතත්ථවරියාදයො උක්කංසාපෙත්වා, බුද්ධිවරියං පරමකොට්ඨං පාපෙත්වා, අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣ්ඤි, තස්මා තස්සෙව සා මහාපටිඤ්ඤා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා, න තස්ස වාලග්ගමත්තම්පි විතථං අත්ථි. තථා හි දීපඬ්ඤාදසබ්බලො කොණ්ඩඤ්ඤො මඬ්ගලො...පෙ.... කස්සපො භගවාති ඉමෙ චතුර්විසති සම්මාසම්බුද්ධා පටිපාටියා උජ්ජන්තා “බුද්ධො භවිස්සති” ති බ්‍යාකරිංසු. එවං චතුර්විසතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ ලද්ධබ්‍යාකරණො යෙ තෙ කතාහිනිහාරෙහි බොධිසත්තෙහි ලද්ධබ්බා ආනිසංසා, තෙ ලභිත්වා ආගතොති තාය යථාචුත්තාය මහාපටිඤ්ඤාය තථාය අභිසම්බුද්ධභාවං ආගතො අධිගතොති තථාගතො. එවං තථාය ආගතොති තථාගතො.

කථං තථාය ගතොති තථාගතො? යාය මහාකරුණාය ලොකනාථො මහාදුක්ඛසම්බාධප්පටිපත්තං සත්තනිකායං දිස්වා “තස්ස නත්ථඤ්ඤො කොචි පටිස්සරණං, අභමෙව නම්තො සංසාරදුක්ඛතො මුත්තො මොවෙස්සාමි” ති සමුස්සාහිතමානසො මහාහිනිහාරමකාසි. කත්වා ව යථාපණ්ඩානං සකලලොකහිතසම්පාදනාය උස්සුක්කමාපන්නො අත්තනො කායජීවිතනිරපෙක්ඛො පරෙසං සොතපථාගමනමත්තෙනපි චිත්තුත්‍රාසසමුප්පාදිකා අතිදුක්කරා දුක්කරවරියා සමාවරන්තො යථා මහාබොධියා පටිපත්ති භානභාගියා සංකිලෙසභාගියා ධීතිභාගියා වා න හොති, අථ බො උත්තරුත්තරි විසෙසභාගියාව හොති, තථා පටිපජ්ජමානො අනුපුබ්බෙන නිරවසෙසෙ බොධිසම්භාරෙ සම්පාදෙන්වා අභිසම්බොධිං පාපුණි. තතො පරඤ්ච තායෙව මහාකරුණාය සඤ්චොදිතමානසො පච්චෙකරතිං පරමඤ්ච සන්තං විමොක්ඛස්සුඛං පහාය බාලජනබහුලෙ ලොකෙ තෙහි සමුප්පාදිතං සම්මානාවමානවිජ්ජකාරං අගණෙත්වා විනෙය්‍යජනස්ස විනයනෙන නිරවසෙසං බුද්ධකිච්චං නිට්ඨපෙසි. තත්ථ යො

හගවතො සත්තෙසු මහාකරුණාය සමොක්කමනාකාරො, සො පරතො ආවිභවිස්සති. යථා ව බුද්ධභූතස්ස ලොකනාථස්ස සත්තෙසු මහාකරුණා, එවං බොධිසත්තභූතස්සපි මහාභිනිභාරකාලාදීසුති සබ්බත්ථ සබ්බදා ව ඵකසදිසතාය තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා, තස්මා තීසුපි අවත්ථාසු සබ්බසත්තෙසු සමානරසාය තථාය මහාකරුණාය සකලලොකහිතාය ගතො පටිපන්නොති තථාගතො. එවං තථාය ගතොති තථාගතො.

කථං තථානි ආගතොති තථාගතො? තථානි නාම චත්තාරි අරියමග්ගඤ්ඤාණානි. තානි හි ඉදං දුක්ඛං, අයං දුක්ඛසමුදයො, අයං දුක්ඛනිරෝධො, අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදානි එවං සබ්බඤ්ඤායාධම්මසඬ්භාහකානං පචත්තිනිවත්තිතදුභයහෙතුභූතානං චතුත්තං අරියසච්චානං දුක්ඛස්ස පිළුනට්ඨො සඬ්ඛතට්ඨො සන්තාපට්ඨො විපරිණාමට්ඨො, සමුදයස්ස ආයුහනට්ඨො නිදානට්ඨො සංයොගට්ඨො පලිබොධට්ඨො, නිරොධස්ස නිස්සරණට්ඨො විවෙකට්ඨො අසඬ්ඛතට්ඨො අමතට්ඨො, මග්ගස්ස නියානට්ඨො හෙත්වට්ඨො දස්සනට්ඨො ආධිපතෙයාට්ඨොතිආදීනං තබ්බිභාගානඤ්ච යථාභූතසභාවාවබොධවිබන්ධකස්ස සංකිලෙසපක්ඛස්ස සමුච්ඡින්නදනෙන පටිලද්ධාය තත්ථ අසම්මොහාහිසමයසඬ්ඛාතාය අවිපරිතාකාරජ්ජවත්තියා ධම්මානං සභාවසරසලක්ඛණස්ස අවිසංවාදනතො තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, තානි හගවා අනඤ්ඤනෙයොසා සයමෙව ආගතො අධිගතො, තස්මා තථානි ආගතොති තථාගතො.

යථා ව මග්ගඤ්ඤාණානි, එවං හගවතො තීසු කාලෙසු අජ්ජට්ඨනඤ්ඤාණානි චතුපට්ඨසම්භිදාඤ්ඤාණානි චතුචෙසාරජ්ජඤ්ඤාණානි පඤ්චගතිපරිච්ඡෙදඤ්ඤාණානි ඡඅසාධාරණඤ්ඤාණානි සත්තබොජ්ඣංගවිභාවනඤ්ඤාණානි අට්ඨමග්ගඬ්ඛවිභාවනඤ්ඤාණානි නවානුපුබ්බවිභාරසමාපත්තිඤ්ඤාණානි දසබලඤ්ඤාණානි ව තථාභාවෙ වෙදිතබ්බානි.

තත්ත්වං විභාවනා – යඤ්චි කිඤ්චි අපරිමාණාසු ලොකධාතුසු අපරිමාණානං සත්තානං භීතාදිභෙදභින්නාසු අතීතාසු බන්ධායතනධාතුසු සභාවකිච්චාදි අවත්ථාවිසෙසාදි බන්ධජ්ජට්ඨිකාමගොත්තාදි ව ජානිතබ්බං. අනින්ද්‍රියබද්ධෙසු ව අතිසුබ්බමතිරොහිතවිදුරදෙසෙසුපි රූපධම්මෙසු යො තංතංපච්චයවිසෙසෙහි සද්ධිං පච්චයුජ්ජන්නානං චණ්ණසණ්ඨානගන්ධරසඵස්සාදිවිසෙසො, තත්ථ සබ්බත්ථෙව හත්ථතලෙ යපිතආමලකෙ විය පච්චක්ඛතො අජ්ජට්ඨනං හගවතො ඤාණං පචත්තති, තථා අනාගතාසු පච්චුජ්ජන්නාසු වානි ඉමානි තීසු කාලෙසු අජ්ජට්ඨනඤ්ඤාණානි නාම. යථාහ –

“අතීතංසෙ බුද්ධස්ස හගවතො අජ්ජට්ඨනං ඤාණං, අනාගතංසෙ බුද්ධස්ස හගවතො අජ්ජට්ඨනං ඤාණං, පච්චුජ්ජන්නංසෙ බුද්ධස්ස හගවතො අජ්ජට්ඨනං ඤාණං”න්ති (පටි. ම. 3.5).

තානි පනෙනානි තත්ථ තත්ථ ධම්මානං සභාවසරසලක්ඛණස්ස අවිසංවාදනතො තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, තානි භගවා සයම්භුඤාණෙන අධිගඤ්ඡීති. එවම්පි තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා අත්ථප්පට්ඨසම්භිදා ධම්මප්පට්ඨසම්භිදා නිරුත්තිප්පට්ඨසම්භිදා පටිභානප්පට්ඨසම්භිදානි චතස්සො පට්ඨසම්භිදා. තත්ථ අත්ථප්පහෙදස්ස සල්ලක්ඛණවිභාවනවත්ථානකරණසමත්ථං අත්ථප්පහෙදගතං ඤාණං අත්ථප්පට්ඨසම්භිදා. ධම්මප්පහෙදස්ස සල්ලක්ඛණවිභාවනවත්ථානකරණසමත්ථං ධම්මප්පහෙදගතං ඤාණං ධම්මප්පට්ඨසම්භිදා. නිරුත්තිප්පහෙදස්ස සල්ලක්ඛණවිභාවනවත්ථානකරණසමත්ථං නිරුත්තාභිලාපෙ පහෙදගතං ඤාණං නිරුත්තිප්පට්ඨසම්භිදා. පටිභානප්පහෙදස්ස සල්ලක්ඛණවිභාවනවත්ථානකරණසමත්ථං පටිභානප්පහෙදගතං ඤාණං පටිභානප්පට්ඨසම්භිදා. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“අත්ථෙ ඤාණං අත්ථප්පට්ඨසම්භිදා, ධම්මෙ ඤාණං ධම්මප්පට්ඨසම්භිදා, තත්ථ ධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිප්පට්ඨසම්භිදා, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානප්පට්ඨසම්භිදා”ති (විභ. 718-721).

එත්ථ ච හෙතුඅනුසාරෙන අරණියතො අධිගන්තබ්බතො ච සඬ්ඛෙපතො හෙතුවලං අත්ථො නාම. පහෙදතො පන යං කිඤ්චි පච්චයුප්පන්නං, නිබ්බානං, භාසිතත්ථො, විපාකො, කිරියාති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා අත්ථො. තං අත්ථං පච්චචෙක්ඛන්තස්ස තස්මිං අත්ථෙ පහෙදගතං ඤාණං අත්ථප්පට්ඨසම්භිදා. ධම්මොති සඬ්ඛෙපතො පච්චයො. සො හි යස්මා තං තං අත්ථං විදහති පවත්තෙති චෙව පාපෙති ච, තස්මා ධම්මොති චුච්චති, පහෙදතො පන යො කොචි ඵලනිබ්බන්තනකො හෙතු අරියමග්ගො භාසිතං කුසලං අකුසලන්ති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ධම්මො, තං ධම්මං පච්චචෙක්ඛන්තස්ස තස්මිං ධම්මෙ පහෙදගතං ඤාණං ධම්මප්පට්ඨසම්භිදා. චුත්තම්පි චෙතං -

“දුක්ඛෙ ඤාණං අත්ථප්පට්ඨසම්භිදා, දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං ධම්මප්පට්ඨසම්භිදා, දුක්ඛනිරොධෙ ඤාණං අත්ථප්පට්ඨසම්භිදා, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං ධම්මප්පට්ඨසම්භිදා”ති (විභ. 719).

අථ වා හෙතුම්භි ඤාණං ධම්මප්පට්ඨසම්භිදා, හෙතුවලෙ ඤාණං අත්ථප්පට්ඨසම්භිදා. යෙ ධම්මා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බන්තා අභිනිබ්බන්තා පාතූභූතා, ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථප්පට්ඨසම්භිදා. යම්භා ධම්මා තෙ ධම්මා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බන්තා අභිනිබ්බන්තා පාතූභූතා, තෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මප්පට්ඨසම්භිදා. ජරාමරණෙ ඤාණං අත්ථප්පට්ඨසම්භිදා, ජරාමරණසමුදයෙ ඤාණං ධම්මප්පට්ඨසම්භිදා. ජරාමරණනිරොධෙ ඤාණං අත්ථප්පට්ඨසම්භිදා, ජරාමරණනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං ධම්මප්පට්ඨසම්භිදා. ජාතියා, භවෙ, උපාදානෙ, තණ්හාය, වෙදනාය, එස්සෙ, සලායතනෙ, නාමරූපෙ, විඤ්ඤාණෙ, සඬ්ඛාරෙසු ඤාණං අත්ථප්පට්ඨසම්භිදා, සඬ්ඛාරසමුදයෙ ඤාණං ධම්මප්පට්ඨසම්භිදා.

සඬ්ඛාරනිරෝධෙ ඤාණං අත්ථප්පට්ඨමිහිදා, සඬ්ඛාරනිරෝධගාමිනියා පට්ඨදාය ඤාණං ධම්මප්පට්ඨමිහිදා.

“ඉධ භික්ඛු ධම්මං ජානාති සුත්තං ගෙය්‍යං...පෙ.... වෙදල්ලං, අයං වුච්චති ධම්මප්පට්ඨමිහිදා. සො තස්ස තස්සෙව භාසිතස්ස අත්ථං ජානාති ‘අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො, අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො’ති, අයං වුච්චති අත්ථප්පට්ඨමිහිදා.

“කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති...පෙ.... ඉමෙ ධම්මා කුසලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මප්පට්ඨමිහිදා, තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථප්පට්ඨමිහිදා’තිආදි (විභ. 724-725) විත්ථාරො.

යා පනෙතස්මිං අත්ථෙ ව ධම්මෙ ව සභාවනිරුත්ති අබ්‍යභිචාරවොහාරො අභිලාපො, තස්මිං සභාවනිරුත්තාභිලාපෙ මාගධිකාය සබ්බසත්තානං මූලභාසාය “අයං සභාවනිරුත්ති, අයං අසභාවනිරුත්ති”ති පහෙදගතං ඤාණං නිරුත්තිප්පට්ඨමිහිදා. යථාචුත්තෙසු තෙසු ඤාණෙසු ගොචරකිච්චතො විත්ථාරතො පවත්තං සබ්බමිසි තං ඤාණං ආරම්මණං කත්වා පච්චවෙක්ඛන්තස්ස තස්මිං ඤාණෙ පහෙදගතං ඤාණං පටිභානප්පට්ඨමිහිදා. ඉති ඉමානි චත්තාරි පට්ඨමිහිදාඤාණානි සයමෙව භගවතා අධිගතානි අත්ථධම්මාදිකෙ තස්මිං තස්මිං අත්තනො විසයෙ අවිසංවාදනවසෙන අවිපරිතාකාරප්පවත්තියා තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි. එවමිසි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා යංකිඤ්චි ඤෙය්‍යං නාම, සබ්බං තං භගවතා සබ්බාකාරෙන ඤාතං දිට්ඨං අධිගතං අභිසම්බුද්ධං. තථා භිස්ස අභිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යතො බුද්ධා, පරිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යතො, පහාතබ්බා ධම්මා පහාතබ්බතො, සච්ඡිකාතබ්බා ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බතො, භාවෙතබ්බා ධම්මා භාවෙතබ්බතො, යතො නං කොචි සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා දෙවො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා “ඉමෙ නාම තෙ ධම්මා අනභිසම්බුද්ධා”ති සහ ධම්මෙන අනුයුඤ්ඡිතුං සමත්ථො නත්ථි.

යංකිඤ්චි පහාතබ්බං නාම, සබ්බං තං භගවතො අනවසෙසතො බොධිමූලෙයෙව පභීතං අනුප්පත්තිධම්මං, න තස්ස පහානාය උත්තරි කරණියං අත්ථි. තථා භිස්ස ලොභදොසමොහවිපරිතමනසිකාරඅහිරිකානොත්තප්පට්ඨනමිද්ධකොධුපනාහ-මක්ඛපලාසඉස්සාමච්ඡරියමායාසායෙය්‍යථමහසාරම්භමානාතිමානමදප්පමාදතිවිධා-කුසලමූලදුච්චරිතවිසමවිපරිතසඤ්ඤා-මලවිතක්කපපඤ්චඵසනාතණ්භාවතුබ්බධවිපරියෙසආසවගන්ථ-ඔසයොගාගතිතණ්හුපාදානපඤ්චාහිනන්දනනීවරණවෙතොබ්ලවෙතසොචිනිබන්ධ-ජවිවාදමූලසත්තානුසයඅට්ඨමිච්ඡත්තනවආසාතවත්ථුතණ්භා-

මූලකදසඅකුසලකම්මපථඵකවිසති

අනෙසනද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතඅට්ඨසත්තණ්භාවිවර්තාදිප්පහෙදං දියඩ්ඪකිලෙසසහස්සං
සහ වාසනාය පහීනං සමුච්ඡින්නං සමුහනං, යතො නං කොචි සමණො වා...පෙ....
බුහ්මා වා “ඉමෙ නාම තෙ කිලෙසා අප්පහීනා”ති සහ ධම්මෙන අනුයුඤ්ජිතුං
සමත්ථො නත්ථි.

යෙ විමෙ භගවතා කම්මවිපාකකිලෙසුපවාදආණාවිතික්කමප්පහෙදා
අන්තරායිකා චුත්තා, අලමෙව තෙ පටිසෙවනො ඵකන්තෙන අන්තරායාය. යතො
නං කොචි සමණො වා...පෙ.... බුහ්මා වා “නාලං තෙ පටිසෙවනො
අන්තරායායා”ති සහ ධම්මෙන අනුයුඤ්ජිතුං සමත්ථො නත්ථි.

යො ව භගවතා නිරවසෙසවට්ටදුක්ඛනිස්සරණාය සීලසමාධිපඤ්ඤාය සඬගහො
සත්තකොට්ඨාසිකො සත්තතිංසප්පහෙදො අරියමග්ගපුබ්බධගමො අනුත්තරො
නියායානිකො ධම්මො දෙසිතො, සො ඵකන්තෙනෙව නියායාති, පටිපත්තස්ස
වට්ටදුක්ඛතො මොක්ඛාය හොති, යතො නං කොචි සමණො වා...පෙ.... බුහ්මා වා
“නියායානිකො ධම්මොති තයා දෙසිතො න නියායාති”ති සහ ධම්මෙන අනුයුඤ්ජිතුං
සමත්ථො නත්ථි. චුත්තඤ්ඤෙනං – “සම්මාසම්බුද්ධස්ස තෙ පටිජානතො ඉමෙ
ධම්මා අනභිසම්බුද්ධා”ති (ම. නි. 1.150) විත්ථාරො. ඵවමෙතානි අත්තනො
ඤාණප්පහානදෙසනාවිසෙසානං අවිතථභාවාවබොධනතො
අවිපරිතාකාරප්පවත්තිතානි භගවතො චතුර්වෙසාරප්පඤාණානි තථානි අවිතථානි
අනඤ්ඤථානි. ඵවම්පි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා නිරයගති, තිරච්ඡානගති, පෙතගති, මනුස්සගති, දෙවගතීති පඤ්ච ගතියො,
තාසු සඤ්ජීවාදයො අට්ඨ මහානිරයා, කුක්කුළාදයො සොළස උස්සදනිරයා,
ලොකන්තරිකනිරයොති සබ්බෙපිමෙ ඵකන්තදුක්ඛතාය නිරස්සාදට්ඨෙන නිරයා,
යථාකම්මුතා ගන්තබ්බතො ගති වාති නිරයගති, තිබ්බන්ධකාරසීතනරකාපි
ඵතෙස්වෙව අත්තොගධා. කිම්කීටසරීසපපක්ඛිසොණසිඬගාලාදයො තිරියං
අඤ්ජිතභාවෙන තිරච්ඡානා, තෙ ඵව ගතීති තිරච්ඡානගති. බුජ්ජිපාසිතත්තා
පරදත්තුපජීවිනිජ්ඣාමතණ්හිකාදයො දුක්ඛබ්බුලතාය පාකට්ඨුතො ඉතා විගතාති
පෙතා, තෙ ඵව ගතීති පෙතගති, කාලකඤ්චිකාදිඅසුරාපි ඵතෙස්වෙවත්තොගධා.
පරිත්තදීපවාසීහි සද්ධිං ජම්බුදීපාදිචතුර්මහාදීපවාසීනො මනසො උස්සන්තතාය
මනුස්සා, තෙ ඵව ගතීති මනුස්සගති. වාතුමහාරාජිකතො පට්ඨාය යාව
නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනුපගාති ඉමෙ ජබ්බිසති දෙවනිකායා දිබ්බන්ති
අත්තනො ඉද්ධානුභාවෙන කීළන්ති ජොතන්ති වාති දෙවා, තෙ ඵව ගතීති දෙවගති.

තා පනෙතා ගතියො යස්මා තංතංකම්මනිබ්බත්තො උපපත්තිභවවිසෙසො,
තස්මා අත්ථතො විපාකක්ඛන්ධා කටත්තා ව රූපං. තත්ථ “අයං නාම ගති ඉමිනා
නාම කම්මුතා ජායති, තස්ස ව කම්මස්ස පච්චයවිසෙසෙහි ඵවං විභාගහින්නත්තා
විසුං ඵතෙ සත්තනිකායා ඵවං විභාගහින්නා”ති යථාසකං

හෙතෙම උච්ඡායානපරිච්ඡින්නදනවසෙන යානසො හෙතෙසො භගවතො ඤාණං පවත්තති.
තෙනාහ භගවා -

“පඤ්ච ඛො ඉමා, සාරිපුත්ත, ගතියො. කතමා පඤ්ච? නිරයො,
නිරව්ඡානායොනි, පෙත්තිවිසයො, මනුස්සා, දෙවා. නිරයඤ්චාහං, සාරිපුත්ත,
පජානාමි නිරයගාමිඤ්ච මග්ගං නිරයගාමිනිඤ්ච පටිපදං, යථා පටිපන්නො ව
කායස්ස හෙදා පරම්මරණා අපායං පුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති,
තඤ්ච පජානාමි” තිආදි (ම. නි. 1.153).

තානි පනෙනානි භගවතො ඤාණානි තස්මිං තස්මිං විසයෙ
අවිපරිතාකාරජ්ජවත්තියා අවිසංවාදනතො තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි. එවමිපි
භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා යං සත්තානං සද්ධාදියොගවිකලාවිකලභාවාවබොධනෙන
අප්පරජක්ඛමහාරජක්ඛනාදිවිසෙසවිභාවනං පඤ්ඤාසාය ආකාරෙහි පවත්තං
භගවතො ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණං. චුත්තඤ්ඤෙන - “සද්ධො පුග්ගලො
අප්පරජක්ඛො, අස්සද්ධො පුග්ගලො මහාරජක්ඛො” ති (පටි. ම. 1.111) විත්ථාරො.

යඤ්ච “අයං පුග්ගලො අප්පරජක්ඛො, අයං සස්සතදිට්ඨිකො, අයං
උච්ඡෙදදිට්ඨිකො, අයං අනුලොමිකායං ඛන්තියං ධීතො, අයං යථාභූතඤාණෙ
ධීතො, අයං කාමාසයො, න නෙක්ඛම්මාදිආසයො, අයං නෙක්ඛම්මාසයො, න
කාමාදිආසයො” තිආදිනා “ඉමස්ස කාමරාගො අතිවිය ථාමගතො, න පටිසාදිකො,
ඉමස්ස පටිසො අතිවිය ථාමගතො, න කාමරාගාදිකො” තිආදිනා “ඉමස්ස
පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අධිකො, න අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො න ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො,
ඉමස්ස අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො අධිකො, න පුඤ්ඤාභිසංඛාරො න
ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො, ඉමස්ස ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො අධිකො, න
පුඤ්ඤාභිසංඛාරො න අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො. ඉමස්ස කායසුචරිතං අධිකං, ඉමස්ස
චරිසුචරිතං, ඉමස්ස මනොසුචරිතං, අයං භීතාධිමුත්තිකො, අයං පණීතාධිමුත්තිකො,
අයං කම්මාවරණෙන සමන්තාගතො, අයං කිලෙසාවරණෙන සමන්තාගතො, අයං
විපාකාවරණෙන සමන්තාගතො, අයං න කම්මාවරණෙන සමන්තාගතො, න
කිලෙසාවරණෙන සමන්තාගතො, න විපාකාවරණෙන සමන්තාගතො” තිආදිනා ව
සත්තානං ආසයාදීනං යථාභූතං විභාවනාකාරජ්ජවත්තං භගවතො
ආසයානුසයඤාණං. යං සන්ධාය චුත්තං -

“ඉධ තථාගතො සත්තානං ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාති, චරිතං
ජානාති, අධිමුත්තිං ජානාති, හබ්බාහබ්බෙ සත්තෙ ජානාති” තිආදි (පටි. ම.
1.113).

යඤ්ච උපරිමහෙට්ඨිමපුරිමපච්ඡිමකායෙහි
දක්ඛිණවාමඅක්ඛිකණ්ණසාතනාසිකසොතඅංසකුට්ඨපාදෙහි
අභිගුලිඅභිගුලන්තරෙහි ලොමකුපෙහි ව අග්ගික්ඛන්ධුදකධාරාපවත්තනං

අනඤ්ඤසාධාරණං විවිධවිකුබ්බනිද්ධිනිමිමාපනකං භගවතො
යමකපාටිභාරියඤ්ඤාණං. යං සන්ධාය චුත්තං -

“ඉධ තථාගතො යමකපාටිභාරියං කරොති අසාධාරණං සාවකෙහි,
උපරිමකායනො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති, හෙට්ඨිමකායනො උදකධාරා
පවත්තති. හෙට්ඨිමකායනො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති, උපරිමකායනො
උදකධාරා පවත්තති” තිආදි (පටි. ම. 1.116).

යඤ්ච රාගාදීහි ජාතිආදීහි ව අනෙකෙහි දුක්ඛධම්මෙහි උපද්ද්වං සත්තනිකායං
තතො නීහරිතුකාමතාවසෙත නානාතයෙහි පවත්තස්ස භගවතො
මහාකරුණොක්කමනස්ස පච්චයභූතං මහාකරුණාසමාපත්තිඤ්ඤාණං. යථාහ (පටි. ම.
1.117-118) -

“කතමං තථාගතස්ස මහාකරුණාසමාපත්තියා ඤ්ඤාණං? බහුකෙහි
ආකාරෙහි පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණා
ඔක්කමති, ආදිත්තො ලොකසන්නිවාසොති පස්සන්තානං බුද්ධානං
භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණා ඔක්කමති. උය්‍යුත්තො, පයානො,
කුම්මග්ගප්පිපන්නො, උපනීයති ලොකො අද්ධුවො, අතාණො ලොකො
අනභිස්සරො, අස්සකො ලොකො, සබ්බං පභාය ගමනීයං, ඌතො ලොකො
අතිත්තො තණ්හාදාසොති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු
මහාකරුණා ඔක්කමති.

“අතායනො ලොකසන්නිවාසො, අලෙණො, අසරණො, අසරණිභූතො.
උද්ධතො ලොකො අවුපසන්නො, සසල්ලො ලොකසන්නිවාසො විද්ධො
පුටුසල්ලෙහි, අවිජ්ජන්ධකාරාවරණො කිලෙසපඤ්ජරපක්ඛිත්තො,
අවිජ්ජාගතො ලොකසන්නිවාසො අණ්ඩභූතො පරියොනද්ධො
තන්තාකුලකජාතො කුලගුණ්ඩිකජාතො මුඤ්ජපබ්බජභූතො අපායං දුග්ගතිං
විනිපාතං සංසාරං නාතිවත්තති, අවිජ්ජාවිසදොසසංලිත්තො,
කිලෙසකලලීභූතො, රාගදොසමොහජටාජටිතො.

“තණ්හාසඬ්ඝාටපටිමුක්කො, තණ්හාජාලෙන ඔත්ථටො,
තණ්හාසොතෙන වුය්හති, තණ්හාසඤ්ඤොජනෙන සංයුත්තො,
තණ්හානුසයෙන අනුසටො, තණ්හාසන්තාපෙන සන්තප්පති,
තණ්හාපරිලාභෙන පරිඛය්හති.

“දිට්ඨිසඬ්ඝාටපටිමුක්කො, දිට්ඨිජාලෙන ඔත්ථටො, දිට්ඨිසොතෙන
වුය්හති, දිට්ඨිසඤ්ඤොජනෙන සංයුත්තො, දිට්ඨානුසයෙන අනුසටො,
දිට්ඨිසන්තාපෙන සන්තප්පති, දිට්ඨිපරිලාභෙන පරිඛය්හති.

“ජාතියා අනුගතො, ජරාය අනුසටො, ඛ්‍යාධිනා අභිභූතො, මරණෙන
අබ්භාහතො, දුක්ඛෙ පතිට්ඨිතො.

“තණ්හාය උඩ්ඞිතො, ජරාපාකාරපරික්ඛිත්තො, මච්චුපාසෙන
පරික්ඛිත්තො, මහාබන්ධනබද්ධො, රාගබන්ධනෙන
දොසමොහමානදිට්ඨිකිලෙසදුච්චරිතබන්ධනෙන බද්ධො,
මහාසම්බාධප්පට්ඨන්තො, මහාපලිබොධෙන පලිබුද්ධො, මහාපපාතෙ
පතිතො, මහාකන්තාරප්පට්ඨන්තො, මහාසංසාරප්පට්ඨන්තො, මහාවිදුග්ගෙ
සම්පරිවත්තති, මහාපලිපෙ පලිපන්තො.

“අබ්භාහතො ලොකසන්තිවාසො, ආදිත්තො ලොකසන්තිවාසො
රාගග්ගිනා දොසග්ගිනා මොහග්ගිනා ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි
පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි, උන්තීතකො
ලොකසන්තිවාසො හඤ්ඤති නිච්චමනාණො පත්තදණ්ධො තක්කරො,
චජ්ඣන්ධනබද්ධො ආසාතනපච්චුපට්ඨිතො, අනාථො ලොකසන්තිවාසො
පරමකාරුඤ්ඤප්පත්තො, දුක්ඛාහිතුන්තො චිරරත්තං පිළිනො, ගධිතො
නිච්චං පිපාසිතො.

“අන්ධො අවක්ඛුකො, හතනෙත්තො අපරිණායකො, විපට්ඨක්ඛන්දො
අඤ්ජසාපරද්ධො, මහොසපක්ඛන්දො.

“ද්විති දිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතො, තීති දුච්චරිතෙහි විප්පට්ඨන්තො, චතුති
යොගෙහි යොජිතො, චතුති ගන්ථෙහි ගන්ථිතො, චතුති උපාදානෙහි
උපාදියති, පඤ්චගතිසමාරුළ්භො, පඤ්චති කාමගුණෙහි රජ්ජති, පඤ්චති
නීවරණෙහි ඔත්ථංථො, ඡති විවාදමූලෙහි විවදති, ඡති තණ්හාකායෙහි රජ්ජති,
ඡති දිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතො, සත්තති අනුසයෙහි අනුසංථො, සත්තති
සඤ්ඤොජනෙහි සංයුත්තො, සත්තති මානෙහි උන්තනො, අට්ඨති
ලොකධම්මෙහි සම්පරිවත්තති, අට්ඨති මිච්ඡත්තෙහි නියයානො, අට්ඨති
පුරිසදොසෙහි දුස්සති, නවති ආසාතවත්ථුහි ආසාතිතො, නවට්ඨමානෙහි
උන්තනො, නවති තණ්හාමූලකෙහි ධම්මෙහි රජ්ජති, දසති කිලෙසවත්ථුහි
කිලිස්සති, දසති ආසාතවත්ථුහි ආසාතිතො, දසති අකුසලකම්මපට්ඨති
සමන්තාගතො, දසති සංයොජනෙහි සංයුත්තො, දසති මිච්ඡත්තෙහි
නියයානො, දසවත්ථුකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා සමන්තාගතො, දසවත්ථුකාය
අන්තග්ගාහිකාය දිට්ඨියා සමන්තාගතො, අට්ඨසත්තණ්හාපපඤ්චෙහි
පපඤ්චිතො, ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතො, ලොකසන්තිවාසොති
පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණා ඔක්කමති.

“අහඤ්චම්භි තිණ්ණො, ලොකො ච අතිණ්ණො. අහඤ්චම්භි මුත්තො,
ලොකො ච අමුත්තො. අහඤ්චම්භි දන්තො, ලොකො ච අදන්තො.
අහඤ්චම්භි සන්තො, ලොකො ච අසන්තො. අහඤ්චම්භි අස්සත්ථො,
ලොකො ච අනස්සත්ථො. අහඤ්චම්භි පරිනිබ්බුතො, ලොකො ච
අපරිනිබ්බුතො. පහොමි ඛවාහං තිණ්ණො තාරෙතුං, මුත්තො මොචෙතුං,
දන්තො දමෙතුං, සන්තො සමෙතුං, අස්සත්ථො අස්සාසෙතුං, පරිනිබ්බුතො

පරිනිබ්බාපෙතූන්ති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු
මහාකරුණා ඔක්කමති’’ති (පටි. ම. 1.117-118).

එවං එකුනනවුති යා ආකාරෙහි විභජනං කතං.

යං පන යාවතා ධම්මධාතු යා යත්තකං ඤාතබ්බං සඛිතාසඛිතාදිකස්ස
සබ්බස්ස පරොපදෙසනිරූපෙක්ඛං සබ්බාකාරෙන පටිවිජ්ඣනසමත්ථං
ආකඛිමත්තප්පට්ඨද්ධවුත්ති අනඤ්ඤසාධාරණං භගවතො ඤාණං සබ්බථා
අනවසෙසසඛිතාසඛිතසම්මුතිසව්වාචබොධතො සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං
තත්ථාවරණාභාවතො නිස්සඛිගප්පවත්තිමුපාදාය අනාවරණඤාණන්ති වුච්චති.
එකමෙව හි තං ඤාණං විසයප්පවත්තිමුබ්බත අඤ්ඤෙහි අසාධාරණභාවදස්සනත්ථං
දුට්ඨෙත උද්දිට්ඨං. අඤ්ඤථා සබ්බඤ්ඤානාවරණඤාණානං සාධාරණතා
සබ්බවිසයතා ආපජ්ජෙය්‍යං, න ච තං යුත්තං කිඤ්චාපි ඉමාය යුත්ති යා. අයඤ්ඤෙත්ථ
පාළි –

“සබ්බං සඛිතමසඛිතං අනවසෙසං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං,
තත්ථ ආවරණං නත්ථීති අනාවරණඤාණං. අතීතං සබ්බං ජානාතීති
සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං, තත්ථ ආවරණං නත්ථීති අනාවරණඤාණං. අනාගතං
සබ්බං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං, තත්ථ ආවරණං නත්ථීති
අනාවරණඤාණං. පච්චුප්පන්තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං,
තත්ථ ආවරණං නත්ථීති අනාවරණඤාණං’’න්ති (පටි. ම. 1.119-120)
විත්ථාරො.

එවමෙතානි භගවතො ඡඅසාධාරණඤාණානි අවිපරිතාකාරප්පවත්ති යා
යථාසකවිසයස්ස අවිසංවාදනතො තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි. එවම්පි භගවා
තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා –

“සත්තිමෙ, හික්ඛෙව, බොජ්ඣංඝිගා – සතිසම්බොජ්ඣංඝිගො,
ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣංඝිගො, වීරියසම්බොජ්ඣංඝිගො, පීතිසම්බොජ්ඣංඝිගො,
පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංඝිගො, සමාධිසම්බොජ්ඣංඝිගො,
උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංඝිගො’’ති (පටි. ම. 2.17; සං. නි. 5.185) එවං සරූපතො,
“යායං ලොකුත්තරමග්ගක්ඛණෙ උප්පජ්ජමානා
ලීනුද්ධව්වපතිට්ඨානායුහනකාමසුබ්බලිකත්තකිලමථානුයොගඋච්ඡෙදසස්සතාහිති
වෙසාදීනං අනෙකෙසං උපද්දවානං පටිපක්ඛභූතා සතිආදිහෙදා ධම්මසාමග්ගී, යාය
අරියසාවකො බුජ්ඣති කිලෙසනිද්දාය උට්ඨහති, චත්තාරි වා අරියසව්වානි
පටිවිජ්ඣති, නිබ්බානමෙව වා සවිජ්කරොතීති, සා ධම්මසාමග්ගී බොධීති වුච්චති.
තස්සා ‘බොධියා අභිගාති බොජ්ඣංඝිගා, අරියසාවකො වා යථාවුත්තාය
ධම්මසාමග්ගියා බුජ්ඣතීති කත්වා බොධීති වුච්චති, තස්ස බොධිස්ස අභිගාතිපි
බොජ්ඣංඝිගා’’ති එවං සාමඤ්ඤලක්ඛණතො. “උපට්ඨානලක්ඛණො

සතිසම්බොජ්ඣාසංඝාතො, පච්චිකාසංඝාතො ධම්මපච්චිකාසංඝාතො,
 පභ්ග්ගාසංඝාතො චරිතසංඝාතො, චරිතසංඝාතො චරිතසංඝාතො,
 උපසංඝාතො පස්සද්ධිසංඝාතො, අවික්ඛේපසංඝාතො
 සමාධිසංඝාතො, පටිසම්භාවනාසංඝාතො උපෙක්ඛාසංඝාතො’ති
 එවං විසෙසලක්ඛණං.

“තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣාසංඝාතො? ඉධ, භික්ඛු, සතිමා හොති පරමෙන
 සතියෙතෙතො සමන්තාගතො, විරකතමිපි විරහාසිතමිපි සරිතා හොති
 අනුස්සරිතා”ති ආදිනා (විභ. 467) සත්තන්තං බොජ්ඣාසංඝාතං
 අඤ්ඤාමඤ්ඤාපකාරවසෙන එකක්ඛණෙ පවත්තිදස්සනතො, “තත්ථ කතමො
 සතිසම්බොජ්ඣාසංඝාතො? අත්ථි අජ්ඣන්තං, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු සති, අත්ථි ඛන්ධා
 ධම්මෙසු සති”ති ආදිනා තෙසං විසයවිභාගෙන පවත්තිදස්සනතො. “තත්ථ කතමො
 සතිසම්බොජ්ඣාසංඝාතො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣාසංඝාතො භාවෙති
 විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමි”ති ආදිනා
 (විභ. 471) භාවනාවිධිදස්සනතො. “තත්ථ කතමෙ සත්ත බොජ්ඣාසංඝාතො? ඉධ භික්ඛු
 යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති...පෙ.... තස්මිං සමයෙ සත්ත
 බොජ්ඣාසංඝාතො හොන්ති සතිසම්බොජ්ඣාසංඝාතො...පෙ....
 උපෙක්ඛාසංඝාතො. තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣාසංඝාතො? යා
 සති...පෙ.... අනුස්සති”ති ආදිනා (විභ. 478-479) ඡන්තවුතියා
 නයසහස්සවිභාගෙහීති එවං නානාකාරතො පවත්තානි භගවතො
 සම්බොජ්ඣාසංඝාතවිභාවනාඤ්ඤානානි තස්ස තස්ස අත්ථස්ස අවිසංවාදනතො තථානි
 අවිතථානි අනඤ්ඤානි. එවමිපි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා —

“තත්ථ කතමං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං? අයමෙව අරියො
 අට්ඨච්චිකො මග්ගො. සෙය්‍යථිදං, සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... සම්මාසමාධි”ති (විභ. 205)
 එවං සරූපතො. සබ්බකිලෙසෙහි ආරකත්තා අරියභාවකරත්තා
 අරියඵලප්පට්ඨාභකරත්තා ච අරියො, අට්ඨවිධත්තා නිබ්බානාධිගමාය
 එකන්තකාරණත්තා ච අට්ඨච්චිකො. කිලෙසෙ මාරොන්තො ගච්ඡති,
 නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගියති, සයං වා නිබ්බානං මග්ගිති මග්ගොති එවං
 සාමඤ්ඤලක්ඛණං. “සම්මා දස්සනලක්ඛණා සම්මාදිට්ඨි, සම්මා
 අහිනිරොපනලක්ඛණා සම්මාසඤ්ඤා, සම්මා පරිග්ගහණලක්ඛණා සම්මාවාචා,
 සම්මා සමුට්ඨානලක්ඛණා සම්මාකම්මන්තො, සම්මා වොදානලක්ඛණා
 සම්මාආජිවො, සම්මා පභ්ග්ගාසංඝාතො සම්මාවායාමො, සම්මා
 උපට්ඨානලක්ඛණා සම්මාසති, සම්මා අවික්ඛේපසංඝාතො සම්මාසමාධි”ති එවං
 විසෙසලක්ඛණං. සම්මාදිට්ඨි අඤ්ඤානිපි අත්තතො පච්චනීකකිලෙසෙහි සද්ධිං
 මිච්ඡාදිට්ඨිං පජහති, නිබ්බානං ආරම්මණං කරොති, තප්පට්ඨිඡාදකමොභවිධමනෙන
 අසම්මොහතො සම්පයුත්තධම්මෙ ච පස්සති. තථා සම්මාසඤ්ඤාපාදයොපි
 මිච්ඡාසඤ්ඤාපාදිනි පජහන්ති, නිබ්බානඤ්ඤා ආරම්මණං කරොන්ති,

සහජාතධම්මානං

සම්මාඅභිනිරොපනපරිග්ගහණසමුට්ඨානවොදානපරිග්ගහඋපට්ඨානසමාදහනානි ව කරොන්තීති එවං කිව්වවිභාගතො. සම්මාදිට්ඨි පුබ්බභාගෙ නානක්ඛණා විසුං විසුං දුක්ඛාදිආරම්මණා හුත්වා මග්ගකාලෙ එකක්ඛණා නිබ්බානමෙව ආරම්මණං කත්වා කිව්වතො ‘දුක්ඛෙ ඤාණං’න්තිආදීනි වත්තාරි නාමානි ලහති, සම්මාසඬකප්පාදයොපි පුබ්බභාගෙ නානක්ඛණා නානාරම්මණා මග්ගකාලෙ එකක්ඛණා එකාරම්මණා.

තෙසු සම්මාසඬකප්පො කිව්වතො තෙක්ඛම්මසඬකප්පොතිආදීනි තිණි නාමානි ලහති, සම්මාවාදාදයො තයො පුබ්බභාගෙ මුසාවාදාවෙරමණිතිආදිවිභාගා විරතියොපි චෙතනායොපි හුත්වා මග්ගක්ඛණෙ විරතියොව, සම්මාවායාමසතියො කිව්වතො සම්මප්පධානසතිපට්ඨානවසෙන වත්තාරි නාමානි ලහන්ති. සම්මාසමාධි පන මග්ගක්ඛණෙපි පයමජ්ඣානාදිවසෙන නානා එවාති එවං පුබ්බභාගපරභාගෙසු පවත්තිවිභාගතො, ‘ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිත’න්තිආදීනා (විභ. 489) භාවනාවිධිතො, ‘තත්ථ කතමො අට්ඨඬ්ඨිගිකො මග්ගො? ඉධ, භික්ඛු, යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඝානං භාවෙති...පෙ.... දුක්ඛාපට්පදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨඬ්ඨිගිකො මග්ගො හොති සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඬකප්පො’තිආදීනා (විභ. 499) චතුරාසිතියා නයසහස්සවිභාගෙහීති එවං අනෙකාකාරතො පවත්තානි භගවතො අරියමග්ගවිභාවනඤාණානි අත්ථස්ස අවිසංවාදනතො සබ්බානිපි තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි. එවම්පි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා පයමජ්ඣානසමාපත්ති යා ව නිරොධසමාපත්තීති එතාසු අනුපට්ඨාපට්ඨා විහරිතබ්බට්ඨෙයන සමාපජ්ජිතබ්බට්ඨෙයන ව අනුපුබ්බවිභාරසමාපත්තිසු සම්පාදනපච්චවෙක්ඛණාදිවසෙන යථාරහං සම්පයොගවසෙන ව පවත්තානි භගවතො ඤාණානි තදත්ථසිද්ධියා තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි. තථා ‘ඉදං ඉමස්ස යානං, ඉදං අට්ඨානං’න්ති අවිපරීතං තස්ස තස්ස ඵලස්ස කාරණාකාරණජානනං, තෙසං තෙසං සත්තානං අතීතාදිභෙදභිත්තස්ස කම්මසමාදානස්ස අනවසෙසතො යථාභූතං විපාකන්තරජානනං, ආයුහනක්ඛණෙයෙව තස්ස තස්ස සත්තස්ස ‘අයං නිරයගාමීනී පටිපදා...පෙ.... අයං නිබ්බානගාමීනී පටිපදා’ති යාථාවතො සාසවානාසවකම්මවිභාගජානනං, 0.බන්ධායතනාදීනං උපාදින්නානුපාදින්නාදිඅනෙකසභාවං නානාසභාවඤ්ච තස්ස ලොකස්ස ‘ඉමාය නාම ධාතුයා උස්සන්නත්තා ඉමස්මිං ධම්මප්පබන්ධෙ අයං විසෙසො ජායතී’තිආදීනා නයෙන යථාභූතං ධාතුනානත්තජානනං, අනවසෙසතො සත්තානං භීතාදිඅප්ප්ඤාසයාධිමුත්තිජානනං, සද්ධාදිඉන්ද්‍රියානං තික්ඛමුදුතාජානනං, සංකිලෙසාදිහි සද්ධිං ඝානවිමොක්ඛාදිවිසෙසජානනං, සත්තානං අපරිමාණාසු ජාතීසු තප්පට්ඨන්ධෙන සද්ධිං අනවසෙසතො පුබ්බෙනිවුත්ථක්ඛන්ධසත්තතිජානනං, භීතාදිවිභාගෙහි සද්ධිං චුතිපට්ඨන්ධිජානනං, ‘ඉදං දුක්ඛං’න්තිආදීනා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව චතුසච්චජානනන්ති ඉමානි භගවතො දසබලඤාණානි අවිරජ්ඣිත්වා යථාසකං විසයාවගාහනතො

යථාධිප්‍යෙතත්ථසාධනතො ච යථාභූතවුත්තියා තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි.
වුත්තඤ්ඤෙනං -

“ඉධ තථාගතො යානඤ්ච යානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභූතං
පජානාති” තිආදි (විභ. 809; අ. නි. 10.21).

එවම්පි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

යථා වෙනෙසං ඤාණානං වසෙන, එවං යථාවුත්තානං
සතිපට්ඨානසම්මප්පධානවිභාවනඤාණාදීනං අනන්තාපරිමෙයාහෙදානං
අනඤ්ඤසාධාරණානං පඤ්ඤාවිසෙසානං වසෙන භගවා තථානි ඤාණානි ආගතො
අධිගතොති තථාගතො. එවම්පි තථානි ආගතොති තථාගතො.

කථං තථා ගතොති තථාගතො? යා සා භගවතො අභිජාති අභිසම්බොධි
ධම්මචිත්තයපඤ්ඤාපනා අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතු, සා තථා. කිං වුත්තං හොති?
යදත්ථං ලොකනාථොන අභිසම්බොධි පත්ථිතා පවත්තිතා ච, තදත්ථස්ස
එකත්තසිද්ධියා අවිසංවාදනතො අවිපරිත්තත්ථවුත්තියා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා.
තථා හි අයං භගවා බොධිසත්තභූතො සමතිංසපාරම්පරිපූරණාදිකං වුත්තප්පහෙදං
සබ්බං බුද්ධත්තහෙතුං සම්පාදෙත්වා තුසිතපුරෙ ධීතොව බුද්ධකොලාහලං සුත්වා
දසසහස්සවක්කවාළදෙවතාහි එකතො සන්තිපතිතාහි උපසඬකම්ත්වා -

“කාලො දෙව මහාවීර, උප්පජ්ජ මාතුකුච්ඡියං;
සදෙවකං තාරයන්තො, බුජ්ඣස්සු අමතං පද්”න්ති. (බු. වං. 1.67) -

ආයාචිතො උප්පන්නපුබ්බනිමිත්තො පඤ්ච මහාවිලොකනානි විලොකෙත්වා
“ඉදානාහං මනුස්සයොනියං උප්පජ්ජිත්වා අභිසම්බුජ්ඣස්සාමි” ති
ආසාල්හිපුණ්ණමාය සක්ඛාරාජකුලෙ මහාමායාය දෙවියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං
ගහෙත්වා දස මාසෙ දෙවමනුස්සෙහි මහතා පරිහාරෙන පරිහරියමානො
විසාබ්‍යුණ්ණමාය පච්චුසසමයෙ අභිජාතිං පාපුණි.

අභිජාතික්ඛණෙ පනස්ස පටිසන්ධිග්ගහණක්ඛණෙ විය
ද්වත්තිංසපුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. අයඤ්චි දසසහස්සි ලොකධාතු කම්පි
සඬකම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, දසසු වක්කවාළසහස්සෙසු අප්පමාණො ඔහාසො
ඵරි, තස්ස තං සිරිං දට්ඨුකාමා විය ජව්වත්ඨා වක්ඛුනි පටිලහිංසු, බධිරා සද්දං
සුණිංසු. මුගා සමාලපිංසු, බුජ්ජා උජුගත්තා අහෙසුං, පඬගුලා පදසා ගමනං පටිලහිංසු,
බන්ධනගතා සබ්බසත්තා අන්ද්‍රබන්ධනාදිහි මුච්චිංසු, සබ්බනිරයෙසු අග්ගි නිබ්බායි,
පෙත්තිවිසයෙ බුජ්ජිපාසා වූපසම්, තිරච්ඡානානං භයං නාහොසි, සබ්බසත්තානං
රොගො වූපසම්, සබ්බසත්තා පියංවදා අහෙසුං, මධුරෙන්නාකාරෙන අස්සා හසිංසු,
වාරණා ගජ්ජිංසු, සබ්බතුරියානි සකං සකං නින්නාදං මුඤ්චිංසු, අසට්ඨිතානි එව
මනුස්සානං හත්ථුපගාදිනි ආහරණානි මධුරෙන්නාකාරෙන රචිංසු, සබ්බදිසා
විජ්ජසන්තා අහෙසුං, සත්තානං සුඛං උප්පාදයමානො මුදුස්සිතලවාතො වායි,

අකාලමෙසො වස්සි, පථවිතොපි උදකං උබ්භිජ්ජිත්වා විස්සන්දි, පක්ඛිනො ආකාසගමනං විජ්ඣංසු, නදියො අසන්දමානා අට්ඨංසු, මහාසමුද්දෙ මධුරං උදකං අහොසි, උපක්කිලෙසවිමුත්තෙ සූරියෙ දිස්සමානෙ එව ආකාසගතා සබ්බා ජොතියො ජලිංසු, යපෙත්වා අරුපාවචරෙ දෙවෙ අවසෙසා සබ්බෙ දෙවා සබ්බෙපි තෙරයිකා දිස්සමානරුපා අහෙසුං, තරුකුට්ටකවාටසෙලාදයො අනාවරණභූතා අහෙසුං, සත්තානං චුතුපපාතා නාහෙසුං, සබ්බං අනිට්ඨගන්ධං අභිභවිත්වා දිබ්බගන්ධො වාසි, සබ්බෙ ඵලූපගා රුක්ඛා ඵලධරා සම්පජ්ජිංසු, මහාසමුද්දො සබ්බත්ථකමෙව පඤ්චවණ්ණෙහි පදුමෙහි සඤ්ජන්තතලො අහොසි, උලජ්ජලජාදීනි සබ්බපුජ්ථානි පුජ්ථිංසු, රුක්ඛානං ඛන්ධෙසු ඛන්ධපදුමානි, සාබාසු සාබපදුමානි, ලතාසු ලතාපදුමානි පුජ්ථිංසු, මහිතලෙ සිලාතලානි භින්දිත්වා උපරුපරි සත්ත සත්ත හුත්වා දණ්ඩපදුමානි නාම නික්ඛමිංසු, ආකාසෙ ඔලම්බකපදුමානි නිබ්බත්තිංසු, සමන්තතො පුජ්ථවස්සං වස්සි, ආකාසෙ දිබ්බතුරියානි වජ්ජිංසු, සකලදසසහස්සි ලොකධාතු වට්ටෙන්වා විස්සට්ඨමාලාගුළං විය උජ්ජිලෙත්වා බද්ධමාලාකලාපො විය අලඬිකතජ්ජට්ඨයත්තං මාලාසනං විය ව එකමාලාමාලිනී විජ්ජුරන්තවාලබ්ඡතී පුජ්ථධූපගන්ධපරිවාසිතා පරමසොභග්ගජ්ජත්තා අහොසි, තානි ව පුබ්බනිමිත්තානි උපරි අධිගතානං අනෙකෙසං විසෙසාධිගමානං නිමිත්තභූතානි එව අහෙසුං. එවං අනෙකච්ඡරියපාතුභාවජ්ජට්ඨමණ්ඩිතා වායං අභිජාති යදන්ථං අනෙත අභිසම්බොධි පත්ථිතා, තස්සා අභිසම්බොධියා එකන්තසිද්ධියා තථා ව අහොසි අවිතථා අනඤ්ඤථා.

තථා යෙ බුද්ධචෙතෙයාසා බොධනෙයාඛන්ධවා, තෙ සබ්බෙපි අනවසෙසතො සයමෙව භගවතා විනීතා. යෙ ව සාවකචෙතෙයාසා ධම්මචෙතෙයාසා ව, තෙපි සාවකාදීහි විනීතා විනයං ගච්ඡන්ති ගමිස්සන්ති වානි යදන්ථං භගවතා අභිසම්බොධි අභිපත්ථිතා, තදන්තස්ස එකන්තසිද්ධියා අභිසම්බොධි තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා.

අපිව යස්ස යස්ස ඤෙයාධම්මස්ස යො යො සභාවො බුජ්ඣිතබ්බො, සො සො භත්ථතලෙ යපිතආමලකං විය ආවජ්ජනමත්තජ්ජට්ඨබද්ධෙන අත්තතො ඤාණෙන අවිපරිතං අනවසෙසතො භගවතා අභිසම්බුද්ධොති එවමපි අභිසම්බොධි තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා.

තථා තෙසං තෙසං ධම්මානං තථා තථා දෙසෙතබ්බජ්ජකාරං තෙසං තෙසඤ්ච සත්තානං ආසයානුසයවරිතාධිමුත්තිං සම්මදෙව ඔලොකෙන්වා ධම්මතං අවිජ්ඣන්තෙනෙව පඤ්ඤත්තිනයවොහාරමග්ගං අනතිධාවන්තෙනෙව ව ධම්මතං විභාවන්තෙන යථාපරාධං යථාජ්ඣාසයං යථාධම්මඤ්ච අනුසාසන්තෙන භගවතා චෙතෙයාසා විනීතා අරියභූමිං සම්පාපිතානි ධම්මවිනයපඤ්ඤාපනාපිස්ස තදන්තසිද්ධියා යථාභූතචූත්තියා ව තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා.

තථා යා සා භගවතා අනුජ්ජත්තා පථවියාදිඵස්සවෙදනාදිරුපාරුපසභාවවිනිමුත්තා ලුජ්ජනභාවාභාවතො ලොකසභාවාතීතා තමසා විසංසට්ඨත්තා කෙනවි අනොභාසනීයා

ලොකසභාවාභාවතො එව ගතිආදිභාවරහිතා අප්පතිට්ඨා අනාරම්මණා
අමතමහානිබ්බානාධාතු ඛන්ධසඬ්ඛාතානං උපාදීනං ලෙසමත්තස්සපි අභාවතො
අනුපාදිසෙසාති වුච්චති, යං සන්ධාය වුත්තං -

“අත්ථි, භික්ඛවෙ, තදායතනං, යත්ථ නෙව පථවී න ආපො න තෙජො න
වායො න ආකාසානඤ්චායතනං න විඤ්ඤාණඤ්චායතනං න
ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං න නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං නායං ලොකො න
පරො ලොකො න ච උහො වන්දිමසුරියා, තත්තාපාහං, භික්ඛවෙ, නෙව ආගතිං
වදාමි න ගතිං න ධීතිං න වුතිං න උපපත්තිං, අප්පතිට්ඨං අප්පවත්තං
අනාරම්මණමෙවෙතං, එසෙවන්තො දුක්ඛස්සා”ති (උදා. 71).

සා සබ්බෙසමිපි උපාදානක්ඛන්ධානං අත්ථඬ්ඛගමො, සබ්බසඬ්ඛාරානං සමථො,
සබ්බුපධිනං පටිනිස්සග්ගො, සබ්බදුක්ඛානං වුපසමො, සබ්බාලයානං සමුග්ගානො,
සබ්බවට්ඨානං උපච්ඡෙදො, අව්චන්තසන්තිලක්ඛණොති යථාවුත්තසභාවස්ස
කදාවිපි අවිසංවාදනතො තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා. එවමෙනා අභිජාතිආදිකා තථා
ගතො උපගතො අධිගතො පටිපන්නො පත්තොති තථාගතො. එවං භගවා තථා
ගතොති තථාගතො.

කථං තථාවිධොති තථාගතො? යථාවිධා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා, අයමිපි භගවා
තථාවිධො. කිං වුත්තං හොති? යථාවිධා තෙ භගවන්තො මග්ගසීලෙන ඵලසීලෙන
සබ්බෙනපි ලොකියලොකුත්තරසීලෙන, මග්ගසමාධිනා ඵලසමාධිනා සබ්බෙනපි
ලොකියලොකුත්තරසමාධිනා, මග්ගපඤ්ඤාය ඵලපඤ්ඤාය සබ්බායපි
ලොකියලොකුත්තරපඤ්ඤාය, දෙවසිකං චලඤ්ජිතබ්බෙහි
චතුච්ඡිකොට්ඨසතසහස්සසමාපත්තිවිභාරෙහි, තදඬ්ඛවිමුත්තියා,
වික්ඛම්භනවිමුත්තියා, සමුච්ඡෙදවිමුත්තියා, පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්තියා,
නිස්සරණවිමුත්තියාති සඬ්ඛෙපතො. විත්ථාරතො පන අනන්තාපරිමාණහෙදෙහි
අවිත්තෙය්‍යානුභාවෙහි සකලසබ්බඤ්ඤාගුණෙහි, අයමිපි අම්භාකං භගවා
තථාවිධො. සබ්බෙසඤ්ඤි සම්මාසම්බුද්ධානං ආයුචෙමත්තං,
සරීරප්පමාණචෙමත්තං, කුලචෙමත්තං, දුක්කරවරියාවෙමත්තං, රස්මිචෙමත්තන්ති,
ඉමෙහි පඤ්චහි චෙමත්තෙහි සියා චෙමත්තං, න පන සීලවිසුද්ධියාදීසු විසුද්ධිසු
සමථවිපස්සනාපටිපත්තියං අත්තනා පටිලද්ධගුණෙසු ච කිඤ්චි නානාකරණං අත්ථි.
අථ ඛො මජ්ඣෙ භින්නසුචණ්ණං විය අඤ්ඤාමඤ්ඤං නිබ්බිසෙසා තෙ බුද්ධා
භගවන්තො. තස්මා යථාවිධා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා, අයමිපි භගවා තථාවිධො.
එවං තථාවිධොති තථාගතො. විධත්ථො චෙත්ථ ගතසද්දො, තථා හි ලොකියා
විධයුත්තගතසද්දෙ පකාරත්ථෙ වදන්ති.

කථං තථා පවත්තිතොති තථාගතො? අනඤ්ඤසාධාරණෙන ඉද්ධානුභාවෙන
සමන්තාගතත්තා අත්ථප්පටිසම්භිදාදීනං උක්කංසපාරමිප්පත්තියා
අනාවරණඤ්ඤාණප්පටිලාභෙන ච භගවතො කායප්පවත්තියාදීනං කත්ථවි

පටිසානාභාවතො යථා රුචි තථා ගතං ගති ගමනං කායවච්චිත්තජ්ජවත්ති එතස්සාති තථාගතො. එවං තථා පවත්තිතොති තථාගතො.

කථං තථෙහි අගතොති තථාගතො? බොධිසම්භාරසම්භරණෙ තජ්ජට්ඨස්සපවත්තිසංඛාරං නත්ථි එතස්ස ගතන්ති අගතො. සො පනස්ස අගතභාවො මච්ඡෙරදානපාරමිආදීසු අවිපරිතං ආදීනවානිසංසපච්චවෙක්ඛණාදිනායජ්ජවත්තෙහි ඤාණෙහිති තථෙහි ඤාණෙහි අගතොති තථාගතො.

අථ වා කිලෙසානිසංඛාරජ්ජවත්තිසංඛාරං බන්ධජ්ජවත්තිසංඛාරමෙව වා පඤ්චසුපි ගතිසු ගතං ගමනං එතස්ස නත්ථිති අගතො. සඋපාදිසෙසඅනුපාදිසෙසනිබ්බානජ්ජත්තියා ස්වායමස්ස අගතභාවො තථෙහි අරියමග්ගඤාණෙහිති එවමිපි භගවා තථෙහි අගතොති තථාගතො.

කථං තථා ගතභාවෙන තථාගතො? තථා ගතභාවෙනාති ව තථාගතස්ස සබ්භාවෙන අත්ථිතායාති අත්ථො. කො පනෙස තථාගතො, යස්ස අත්ථිතාය භගවා තථාගතොති චුච්චති? සද්ධම්මො. සද්ධම්මො හි අරියමග්ගො තාව යථා යුගනද්ධසමථවිපස්සනාබලෙන අනවසෙසතො කිලෙසපක්ඛං සමුහනන්තෙන සමුච්ඡෙදජ්ජභානාවසෙන ගන්තබ්බං, තථා ගතො. එලධම්මො යථා අත්තනො මග්ගානුරූපං පටිජ්ජස්සද්ධිපභානාවසෙන ගන්තබ්බං, තථා ගතො පවත්තො. නිබ්බානධම්මො පන යථා ගතො පඤ්ඤාය පටිච්ඡේදො සකලවට්ඨස්සමාය සම්පජ්ජති, බුද්ධාදීහි තථා ගතො සච්ඡිකතොති තථාගතො. පරියත්තිධම්මොපි යථා පුරිමබුද්ධෙහි සුත්තගෙය්‍යාදිවසෙන පවත්තිආදිජ්ජකාසනාවසෙන ව වෙනෙය්‍යානං ආසයාදිඅනුරූපං පවත්තිතො, අම්භාකම්පි භගවතා තථා ගතො ගදිතො පවත්තිතොති වා තථාගතො. යථා භගවතා දෙසිතො, තථා භගවතො සාවකෙහි ගතො අවගතොති තථාගතො. එවං සබ්බොපි සද්ධම්මො තථාගතො. තෙනාහ සක්කො දෙවනම්න්දො – “තථාගතං දෙවමනුස්සපුජිතං, ධම්මං නමස්සාම සුවත්ථි භොතු” ති (බු. පා. 6.17; සු. නි. 240). ස්වාස්ස අත්ථිති භගවා තථාගතො.

යථා ව ධම්මො, එවං අරියසංඝොපි යථා අත්තනිතාය පරනිතාය ව පටිපන්නෙහි සුවසුද්ධං පුබ්බභාගසමථවිපස්සනාපටිපදං පුරක්ඛන්වා තෙන තෙන මග්ගෙන ගන්තබ්බං, තං තං තථා ගතොති තථාගතො. යථා වා භගවතා සච්චපට්චවසමුජ්ජාදාදයො දෙසිතා, තථා ව බුද්ධත්තා තථා ගදනතො ව තථාගතො. තෙනාහ සක්කො දෙවරාජා – “තථාගතං දෙවමනුස්සපුජිතං, සංඝං නමස්සාම සුවත්ථි භොතු” ති. ස්වාස්ස සාවකභූතො අත්ථිති භගවා තථාගතො. එවං තථාගතභාවෙන තථාගතොති.

ඉදම්පි ව තථාගතස්ස තථාගතභාවදීපනෙ මුඛමත්තකමෙව, සබ්බාකාරෙන පන තථාගතොව තථාගතස්ස තථාගතභාවං චණ්ණෙය්‍යා. ඉදඤ්ඤි තථාගතපදං මහත්ථං මහාගතිකං මහාවිසයං, තස්ස අජ්ජමාදපදස්ස විය තෙපිටකම්පි බුද්ධච්චනං.

යුක්තීතො අත්ථභාවෙන ආභරන්තො “අනිත්ථෙත ධම්මකථිකො පක්ඛන්දො”ති
න වත්තබ්බොති.

තත්ථෙතං වුච්චති –

“යථෙව ලොකෙ පුරිමා මහෙසිතො,
සබ්බඤ්ඤභාවං මුත්තයො ඉධාගතා;
තථා අයං සක්කාමුතීපි ආගතො,
තථාගතො වුච්චති තෙන චක්ඛුමා.

“පභාය කාමාදිමලෙ අසෙසතො,
සමාධිඤ්ඤාණෙන යථා ගතා ජිනා;
පුරාතනා සක්කාමුතී ජුතින්ධරො,
තථා ගතො තෙන තථාගතො මනො.

“තථඤ්ච ධාතායතනාදිලක්ඛණං,
සභාවසාමඤ්ඤවිභාගභෙදතො;
සයම්භුඤ්ඤාණෙන ජිනොයමාගතො,
තථාගතො වුච්චති සක්කපුඤ්චගවො.

“තථානි සච්චානි සමන්තචක්ඛුනා,
තථා ඉදප්පච්චයතා ච සබ්බසො;
අනඤ්ඤනෙය්‍යා නයතො විභාවිතා,
තථා ගතො තෙන ජිනො තථාගතො.

“අනෙකභෙදාසුපි ලොකධාතුසු,
ජිනස්ස රූපායතනාදිගොචරෙ;
විචිත්තභෙදෙ තථමෙව දස්සනං,
තථාගතො තෙන සමන්තලොචනො.

“යතො ච ධම්මං තථමෙව භාසති,
කරොති වාචාය නුරූපමන්තනො;
ගුණෙනි ලොකං අභිභුය්‍යිරියති,
තථාගතො තෙනපි ලොකනායකො.

“තථා පටිඤ්ඤාය තථාය සබ්බසො,
අවෙදි ලොකං පහවං අතික්කමි;
ගතො ච පච්චක්ඛකිරියාය නිබ්බුතීං,
අරියමග්ගඤ්ච ගතො තථාගතො.

“තථා පටිඤ්ඤාය තථාය සබ්බසො,

හිතාය ලොකස්ස යතොයමාගතො;
තථාය නාටො කරුණාය සබ්බදා,
ගතො ච තෙනාපි ජිනො තථාගතො.

“තථානි ඤාණානි යතොයමාගතො,
යථාසභාවං විසයාවබ්බොධතො;
තථාහිජාතිජ්ජභුතී තථාගතො,
තදත්ථසම්පාදනතො තථාගතො.

“යථාවිධා තෙ පුරිමා මහෙසිනො,
තථාවිධොයම්පි තථා යථාරුචි;
පචත්තවාචා තනුවත්තභාවතො,
තථාගතො වුච්චති අග්ගපුග්ගලො.

“සම්බොධිසම්භාරවිපක්ඛතො පුරෙ,
ගතං න සංසාරගතම්පි තස්ස වා;
න චත්ථි නාථස්ස භවත්තදස්සිනො,
තථෙහි තස්මා අගතො තථාගතො.

“තථාගතො ධම්මවරො මහෙසිනා,
යථා පභාතබ්බමලං පභීයති;
තථාගතො අරියගණොපි සත්ථුනො,
තථාගතො තෙන සමඛිගිභාවතො” ති.

මහිද්ධිකතානි පරමෙන චිත්තවසිභාවෙන ච ඉද්ධිවිධයොගෙන
ධම්මානුභාවඤ්ඤාත්තනිජ්ජාදනසමත්ථතාසඬ්ඛාතාය මහතියා ඉද්ධියා
සමන්තාගමො මහිද්ධිකතා. චිරකාලසම්භූතෙන සුවිදුරජ්ජපටිපක්ඛෙන
ඉච්ඡිතත්ථනිජ්ජත්තිහෙතුභූතෙන මහාජුතිකෙන පුඤ්ඤතෙජෙන සමන්තාගමො
මහානුභාවතා. යත්රාති අච්ඡරියපසංසාකොතුහලභාසපසාදිකො පච්චත්තත්ථෙ
නිපාතො. තෙන යුත්තත්තා විජායිස්සතීති අනාගතකාලවචනං, අත්ථො පන
අතීතකාලොයෙව. අයඤ්ඤෙන්ථ අත්ථො – යා හි නාම අයං සුජ්ජවාසා තථා
දුක්ඛනිමුග්ගා කිච්ඡාපන්තා භගවතො වචනසමකාලමෙව සුඛිනී අරොගා අරොගං
පුත්තං විජායීති. අත්තමනොති සකමනො, භගවති පසාදෙන කිලෙසරහිතචිත්තොති
අත්ථො. කිලෙසපරිසුට්ඨිතඤ්ඤි චිත්තං වසෙ අචත්තනතො අත්තමනොති න සක්කා
චත්තුන්ති. අත්තමනොති වා පිතිසොමනස්සෙහි ගහිතමනො. පමුදිතොති
පාමොජ්ජෙන යුත්තො. පිතිසොමනස්සජාතොති ජාතබලවපිතිසොමනස්සො. අථාති
පච්ඡා, තතො කතිපාභස්ස අච්චයෙන. සත්තභත්තානීති සත්තසු දිවසෙසු
දාතබ්බභත්තානි. ස්වාතනායාති ස්වාතනපුඤ්ඤත්ථං, යං ස්වෙව බුද්ධජ්ජපමුඛස්ස
සඬ්ඝස්ස දානවසෙන පයිරුපාසනවසෙන ච භවිස්සති පුඤ්ඤං තදත්ථං.

අප බොහෝවිට ආයස්මත්තං මහාමොග්ගල්ලානං ආමන්තෙසීති කස්මා ආමන්තෙසි? සුප්පවාසාය සාමිකස්ස පසාදරක්ඛණත්ථං. සුප්පවාසා පන අවලප්පසාදාව, උපාසකස්ස පන පසාදරක්ඛණං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස භාරො. තෙනාහ “තුය්හෙසො උපට්ඨාකො”ති. තත්ථ තුය්හෙසොති තුය්හං එසො. තිණ්ණං ධම්මානං පාටිභොගොති මම භොගාදීනං තිණ්ණං ධම්මානං අභානියා අවිනාසාය අයොගා මහාමොග්ගල්ලානො යදි පාටිභොගො යදි පතිභූ, ඉතො සත්ත දිවසෙ අතික්කමිත්වා මම සක්කා දානං දාතුන්ති යදි අයොගන ඤාතන්ති දිපෙති. ථෙරොපි තස්ස තෙසු දිවසෙසු භොගානං ජීවිතස්ස ව අනුපද්දවං පස්සිත්වා ආහ – “ද්විත්තං බො නෙසං, ආවුසො, ධම්මානං පාටිභොගො භොගානඤ්ච ජීවිතස්ස වා”ති. සද්ධා පනස්ස චිත්තප්පට්ඨාදිත්ති තස්සෙව භාරං කරොන්තො “සද්ධාය පන ත්වඤ්ඤෙව පාටිභොගො”ති ආහ. අපි ව සො උපාසකො දිට්ඨසච්චො, තස්ස සද්ධාය අඤ්ඤාභාවො නත්ථිති තථා වුත්තං. තෙනෙව ව කාරණෙන භගවතා “පච්ඡාපි ත්වං කරිස්සසීති සඤ්ඤාපෙහි”ති වුත්තං. උපාසකොපි සත්ථරි ථෙරෙ ව ගාරවෙන සුඛිඛවතාය තස්සා ව පුඤ්ඤෙන වඩ්ඪී. ඉච්ඡන්තො “කරොතු සුප්පවාසා කොලියධිතා සත්ත භත්තානි, පච්ඡාහං කරිස්සාමි”ති අනුජානි.

තඤ්ච දාරකන්ති විජාතදිවසතො පට්ඨාය එකාදසමං දිවසං අතික්කමිත්වා තතො පරං සත්තාහං බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඤ්ඤාං භොජෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ තං සත්තවස්සිකං දාරකං භගවන්තං භික්ඛුසඤ්ඤාඤ්ච වන්දාපෙසි. සත්ත මෙ වස්සානීති සත්ත මෙ සංවච්ඡරානි, අවිචන්තසංයොගවසෙන චෙතං උපයොගවචනං. ලොභිකකුම්භියං වුත්ථානීති මාතුකුච්ඡියං අත්තතො ගඛිභවාසදුක්ඛං සන්ධාය වදති. අඤ්ඤානිපි එවරූපානි සත්ත පුත්තානීති “අඤ්ඤෙපි එවරූපෙ සත්ත පුත්තෙ”ති වත්තබ්බෙ ලිඛිගවිපල්ලාසවසෙන වුත්තං. “එවරූපානී”ති. එවං සත්ත වස්සානි ගඛිභධාරණවසෙන සත්තාහං මුල්භගඛිභතාය ව මහන්තං දුක්ඛං පාපෙත්වා උප්පජ්ජනකපුත්තෙති අත්ථො. එතෙන මාතුගාමානං පුත්තලොලතාය පුත්තලාහෙන තිත්ති නත්ථිති දස්සෙති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං සත්තදිවසාධිකානි සත්ත සංවච්ඡරානි ගඛිභධාරණාදිවසෙන පවත්තං මහන්තං දුක්ඛං එකපදෙ විසරිත්වා පුත්තලොලතාවසෙන තාය වුත්තමත්ථං විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං චිත්තසුඛප්පමත්තො විය පමත්තපුග්ගලෙ ඉට්ඨාකාරෙන වඤ්චෙත්වා තණ්හාසිනෙහස්ස මහානත්ථකරභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ අසාතන්ති අමධුරං අසුන්දරං අනිට්ඨං. සාතරූපෙනාති ඉට්ඨසභාවෙන. පියරූපෙනාති පියායිතබ්බභාවෙන. සුඛස්ස රූපෙනාති සුඛසභාවෙන. ඉදං වුත්තං භොති – යස්මා අසාතං අප්පියං දුක්ඛමෙව සමානං සකලමිපි වට්ටගතං සඤ්ඤාතං අප්පහිනවිපල්ලාසත්තා අයොනිසොමනසිකාරෙන ඉට්ඨං විය පියං විය සුඛං විය ව භුත්වා උපට්ඨහමානං සතිවිප්පවාසෙන පමත්තපුග්ගලං අතිවත්තති අභිභවති අප්ප්කොත්ථරති, තස්මා ඉමමිපි සුප්පවාසං පුනපි සත්තක්ඛන්තුං එවරූපං අසාතං.

අප්පියං දුක්ඛං සාතාදිපතිරූපකෙන දුක්ඛෙන පුත්තසඛිඛාතපෙමවත්ථුසුඛෙන
අප්ප්කොත්ථරතීති.

අට්ඨමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. විසාඛාසුත්තවණ්ණනා

19. නවමෙ පුබ්බාරාමෙති සාවත්ථියා පාවිනදිසාභාගෙ අනුරාධපුරස්ස
උත්තමදෙවීවිහාරසදිසෙ යානෙ කාරිතෙ ආරාමෙ. මීගාරමාතුපාසාදෙති මීගාරමාතුයා
පාසාදෙ.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – අතීතෙ සතසහස්සකප්පමත්ථකෙ පදුමුත්තරදසබලං
එකා උපාසිකා අඤ්ඤතරං උපාසිකං අත්තනො අග්ගුපට්ඨායිකට්ඨානෙ යපෙන්නං
දිස්වා හගවත්තං නිමන්තෙත්වා බුද්ධස්පමුඛස්ස භික්ඛුසතසහස්සස්ස දානං දත්වා
හගවතො නිපච්චකාරං කත්වා “අනාගතෙ තුම්භාදිසස්ස බුද්ධස්ස අග්ගුපට්ඨායිකා
හවෙය්‍ය” ත්ති පත්ථනං අකාසි. සා කප්පසතසහස්සං දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව
සංසරිත්වා අම්භාකං හගවතො කාලෙ හද්දියනගරෙ මෙණ්ඩකසෙට්ඨිපුත්තස්ස
ධනඤ්ජයසෙට්ඨිනො ගෙහෙ සුමනදෙවියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි. ජාතකාලෙ
වස්සා විසාඛාති නාමං අකංසු. සා යදා හගවා හද්දියනගරං අගමාසි, තදා පඤ්චභි
දාරිකාසතෙහි සද්ධිං හගවතො පච්චුග්ගමනං කත්වා පට්ඨමදස්සනෙනෙව
සොතාපන්නා අහොසි.

අපරභාගෙ සාවත්ථියං මීගාරසෙට්ඨිපුත්තස්ස පුණ්ණවඩ්ඪනකුමාරස්ස ගෙහං
ගතා, තත්ථ නං සසුරො මීගාරසෙට්ඨි උපකාරවසෙන මාතුට්ඨානෙ යපෙසි. තස්මා
මීගාරමාතාති වුවචති. සා අත්තනො මහල්ලතාපසාධනං විස්සජ්ජෙත්වා නවකොට්ඨි
හගවතො භික්ඛුසඬ්ඨස්ස ව වසනත්ථාය කරිසමත්තෙ භූමිභාගෙ උපරිභූමියං
පඤ්චගබ්භසතාති හෙට්ඨාභූමියං පඤ්චගබ්භසතාති ගබ්භසහස්සෙහි පටිමණ්ඩිතං
පාසාදං කාරෙසි. තෙන වුත්තං “මීගාරමාතුපාසාදෙ” ති.

කොච්ඡෙව අත්ථොති කිඤ්චිදෙව පයොජනං. රඤ්ඤෙති රාජිනි. පට්ඨෙද්ධොති
ආයත්තො. විසාඛාය ඤාතිකුලතො මණ්ඩුත්තාදිරචිතං තාදිසං හණ්ඩජාතං තස්සා
පණ්ණාකාරත්ථාය පෙසිතං, තං නගරද්වාරජපත්තං සුඬිකිකා තත්ථ සුඬිකං
ගණ්හන්තා තදනුරූපං අග්ගහෙත්වා අතිරෙකං ගණ්හිංසු. තං සුත්වා විසාඛා
රඤ්ඤො තමත්ථං නිවෙදෙතුකාමා පතිරූපපරිවාරෙන රාජනිවෙසනං අගමාසි,
තස්මිං ඛණෙ රාජා මල්ලිකාය දෙවියා සද්ධිං අත්තෙපුරං ගතො හොති. විසාඛා
ඔකාසං අලභමානා “ඉදානි ලභිස්සාමි, ඉදානි ලභිස්සාමි” ති හොජනවෙලං
අතික්කමිත්වා ඡින්නහත්තා හුත්වා පක්කාමි. එවං ද්විහතීහං ගන්ත්වාපි ඔකාසං න
ලභියෙව. ඉති රාජා අනිවෙදිතොපි තස්ස අත්ථවිනිච්ජයස්ස ඔකාසාකරණෙන
“යථාධිජ්ජායං න තීරෙති” ති වුත්තො. තත්ථ යථාධිජ්ජායන්ති අධිජ්ජායානුරූපං. න
තීරෙති න නිට්ඨාපෙති. මහාඋපාසිකාය හි රාජායත්තසුඬිකමෙව රඤ්ඤො දත්වා
ඉතරං විස්සජ්ජාපෙතුං අධිජ්ජායො, සො රඤ්ඤො න දිට්ඨත්තා එව න තීරිතො.

හන්දාති වොස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො. දිවා දිවස්සාති දිවස්ස දිවා, මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙති අත්ථො. කෙනවිදෙව කරණියෙන ද්විහතිහං රාජනිවෙසනද්වාරං ගච්ඡන්ති තස්ස අත්ථස්ස අනිට්ඨිතත්තා නිරත්ථකමෙව උපසඬකමිං, හගවති උපසඬකමනමෙව පන දස්සනානුත්තරියාදිපටිලාභකාරණත්තා සාත්ථකන්ති එවාහං, හත්තෙ, ඉමාය වෙලාය ඉධාගතාති ඉමමත්ථං දස්සෙන්ති මහාඋපාසිකා “ඉධ මෙ, හත්තෙ”ති ආදිමාහ.

එකමත්ථන්ති එතං පරායත්තතාය අධිප්පායාසමිජ්ඣනසඬ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං පරාධිනාපරාධිනවුත්තිසු ආදිනවානිසංසපරිදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ සබ්බං පරවසං දුක්ඛන්ති යං කිඤ්චි අත්ථජාතං පයොජනං පරවසං පරායත්තං අත්තනො ඉච්ඡාය නිජ්ඣාදෙනුං අසක්කුණෙය්‍යතාය දුක්ඛං දුක්ඛාවහං හොතීති අත්ථො. සබ්බං ඉස්සරියං සුඛන්ති දුච්ඛං ඉස්සරියං ලොකියං ලොකුත්තරඤ්ච. තත්ථ ලොකියං රාජිස්සරියාදි වෙව ලොකියජ්ඣානාහිඤ්ඤානිබ්බත්තං චිත්තිස්සරියඤ්ච, ලොකුත්තරං මග්ගඵලාධිගමනිමිත්තං නිරොධිස්සරියං. තෙසු යං චක්කවත්තිභාවපරියොසානං මනුස්සෙසු ඉස්සරියං, යඤ්ච සක්කාදීනං තස්මිං තස්මිං දෙවනිකායෙ ආධිපච්චභූතං ඉස්සරියං, තදුභයං යදිපි කම්මානුභාවෙන යථිච්ඡිතනිජ්ඣත්තියා සුඛනිමිත්තතාය සුඛං, විපරිණාමදුක්ඛතාය පන සබ්බථා දුක්ඛමෙව. තථා අනිච්චන්තිකතාය ලොකියජ්ඣානනිබ්බත්තං චිත්තිස්සරියං, නිරොධිස්සරියමෙව පන ලොකධම්මෙහි අකම්පනීයතො අනිච්චන්තිසභාවත්තා ච එකන්තසුඛං නාම. යං පනෙත්ථ සබ්බත්ථෙව අපරාධිනතාය ලහති චිත්තසුඛං, තං සන්ධාය සත්ථා “සබ්බං ඉස්සරියං සුඛං”න්ති ආහ.

සාධාරණෙ විහඤ්ඤන්තිති ඉදං “සබ්බං පරවසං දුක්ඛං”න්ති ඉමස්ස පදස්ස අත්ථවිවරණං. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො – සාධාරණෙ පයොජනෙ සාධෙතබ්බෙ සති තස්ස පරාධිනතාය යථාධිප්පායං අනිජ්ඣාදනතො ඉමෙ සත්තා විහඤ්ඤන්ති විසාතං ආපජ්ජන්ති කිලමන්ති. කස්මා? යොගා හි දුරතික්කමාති යස්මා කාමයොගහවයොගදිට්ඨියොගඅවිජ්ජායොගා අනාදිකාලභාවිතා අනුපවිතකුසලසම්භාරෙහි පජ්ඣතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය දුරතික්කමා. එතෙසු දිට්ඨියොගො පයමමග්ගෙන අතික්කම්තබ්බො, කාමයොගො තතියමග්ගෙන. ඉතරෙ අග්ගමග්ගෙන. ඉති අරියමග්ගානං දුරධිගමනීයත්තා ඉමෙ යොගා දුරතික්කමා. තස්මා කාමයොගාදිවසෙන ඉච්ඡිතාලාභහෙතු සත්තා විහඤ්ඤන්ති, අසාධාරණෙ පන චිත්තිස්සරියෙ නිරොධිස්සරියෙ ච සති න කදාවිපි විසාතස්ස සම්භවොති අධිප්පායො.

අථ වා සබ්බං පරවසන්ති යං අත්තනො අඤ්ඤප්පට්ඨද්ධවුත්තිසඬ්ඛාතං, තං සබ්බං අනිච්චසභාවතාය දුක්ඛං. “යදනිච්චං තං දුක්ඛං”න්ති හි වුත්තං. සබ්බං ඉස්සරියන්ති යං සබ්බසඬ්ඛතනිස්සටං ඉස්සරියට්ඨානතාය ඉස්සරියන්ති ලද්ධනාමං.

නිබ්බානං, තං උපාදිසෙසාදිවිභාගං සබ්බං සුඛං. “නිබ්බානං පරමං සුඛං” න්ති (ධ. ප. 203-204) හි වුත්තං. සාධාරණෙති එවං දුක්ඛසුඛෙ වචන්ථිතෙ ඉමෙ සත්තා බහුසාධාරණෙ දුක්ඛකාරණෙ නිමුග්ගා හුත්වා විභඤ්ඤන්ති. කස්මා? යොගා හි දුරතික්කමාති යස්මා තෙ සබ්බත්ථ නිමුජ්ජනස්ස හෙතුභූතා කාමයොගාදයො දුරතික්කමා, තස්මා ත්වම්පි විසාබ්බෙ පරායත්තමත්ථං පත්ථෙත්වා අලභමානා විභඤ්ඤසීති අධිජ්ජායො.

නවමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. හද්දියසුත්තවණ්ණනා

20. දසමෙ අනුපියායන්ති එවං නාමකෙ නගරෙ. අම්බවනෙති තස්ස නගරස්ස අවිදුරෙ මල්ලරාජුතං එකං අම්බවනං අහොසි, තත්ථ මල්ලරාජුහි භගවතො විහාරො කාරිතො, සො “අම්බවන” න්ත්ථෙව වුව්වති. අනුපියං ගොවරගාමං කත්වා තත්ථ භගවා විහරති, තෙන වුත්තං “අනුපියායං විහරති අම්බවනෙ” ති. හද්දියොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං. කාළිගොධාය පුත්තොති කාළිගොධා නාම සාකියානී සකාරාජදෙවි අරියසාවිකා ආගතඵලා විඤ්ඤාතසාසනා, තස්සා අයං පුත්තො. තස්ස පබ්බජ්ජාවිධි බන්ධකෙ (වුළුව. 330-331) ආගතොව. සො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා න විරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤො අහොසි, තෙරසපි ධුතඨගාති සමාදාය වත්තති. භගවතා ව “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං හික්ඛුනං උච්චකුලිකානං, යදිදං හද්දියො කාළිගොධාය පුත්තො” ති (අ. නි. 1.193) උච්චකුලිකභාවෙ එතදග්ගෙ ය්පිතො අසීතිසා සාවකානං අබ්භන්තරො.

සුඤ්ඤාගාරගතොති “යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච අවසෙසං අරඤ්ඤ” න්ති වුත්තං අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලඤ්ච යපෙත්වා අඤ්ඤං පබ්බතකන්දරාදි පබ්බජිතසාරුජ්ජං නිවාසට්ඨානං ජනසම්බාධාභාවතො ඉධ සුඤ්ඤාගාරන්ති අධිජ්ජෙතං. අථ වා කුමානකණ්ටකානං සද්දානං අභාවතො විචිත්තං යං කිඤ්චි අගාරම්පි සුඤ්ඤාගාරන්ති වෙදිතබ්බං. තං සුඤ්ඤාගාරං උපගතො. අහික්ඛණන්ති බහුලං. උදානං උදානෙසීති සො හි ආයස්මා අරඤ්ඤෙ දිවාචිහාරං උපගතොපි රත්තිවාසුපගතොපි යෙහුයොන ඵලසමාපත්තිසුබ්බෙ නිරොධසුබ්බෙ ව විනිනාමෙති, තස්මා තං සුඛං සන්ධාය පුබ්බෙ අත්තනා අනුභූතං සහයං සපරිලාභං රජ්ජසුඛං ජිගුච්ඡිත්වා “අහො සුඛං අහො සුඛං” න්ති සොමනස්සසහිතං ඤාණසමුට්ඨානං ජිතිසමුට්ඨානං සමුග්ගිරති.

සුත්වාන නෙසං එතදහොසීති නෙසං සම්බහුලානං හික්ඛුනං තස්ස ආයස්මතො “අහො සුඛං, අහො සුඛං” න්ති උදානෙන්තස්ස උදානං සුත්වා “නිස්සංසයං එස අනභිරතො බ්‍රහ්මවරියං වරති” ති එවං පරිවිතක්කිතං අහොසි. තෙ හික්ඛු පුපුජ්ජනා තස්ස ආයස්මතො විවෙකසුඛං සන්ධාය උදානං අජානන්තා එවං අමඤ්ඤිංසු, තෙන වුත්තං “නිස්සංසය” න්තිආදි. තත්ථ නිස්සංසයන්ති අසන්දෙහෙන එකන්තෙනාති අත්ථො. “යං සො පුබ්බෙ අගාරියභූතො සමානො” ති පාළිං වත්වා “අනුභවී” ති

වචනසෙසෙන කෙටි අත්ථං වණ්ණෙනති, අපරෙ “යං සා”ති පඨන්ති, “යංස පුබ්බෙ අගාරියභූතස්සා”ති පන පාළි. තත්ථ යංසාති යං අස්ස, සන්ධිවසෙන හි අකාරසකාරලොපො “එවංස තෙ (ම. නි. 1.23; අ. නි. 6.58), පුප්ඵංසා උප්පජ්ජී”තිආදීසු (පාරා. 36) විය. තස්සත්ථො – අස්ස ආයස්මතො හද්දියස්ස පබ්බජිතතො පුබ්බෙ අගාරියභූතස්ස ගහට්ඨස්ස සතො යං රජ්ජසුඛං අනුභූතං. සා තමනුස්සරමානොති සො තං සුඛං එතරහි උක්කණ්ඨනවසෙන අනුස්සරන්තො.

තෙ භික්ඛු හගවන්තං එතදවොචුන්ති තෙ සම්බහුලා භික්ඛු උල්ලපනසභාවසණ්ඨිතා තස්ස අනුග්ගහණාධිප්පායෙන හගවන්තං එතදවොචුං, න උප්ඝානවසෙන. අඤ්ඤතරන්ති නාමගොත්තෙන අපාකටං එකං භික්ඛුං. ආමන්තෙසීති ආණාපෙසි තෙ භික්ඛු සඤ්ඤාපෙතුකාමො. එවන්ති වචනසම්පට්ඨගහෙ, සාධුති අත්ථො. පුන එවන්ති පටිඤ්ඤාය. අභික්ඛණං “අහො සුඛං, අහො සුඛ”න්ති ඉමං උදානං උදානෙසීති යථා තෙ භික්ඛු වදන්ති, තං එවං තථෙවාති අත්තතො උදානං පටිජානාති. කිං පන ත්වං හද්දියාති කස්මා හගවා පුච්ඡති, කිං තස්ස චිත්තං න ජානාතීති? නො න ජානාති, තෙනෙව පන තමත්ථං වදාපෙත්වා තෙ භික්ඛු සඤ්ඤාපෙතුං පුච්ඡති. චුත්තඤ්ඤෙනං – “ජානන්තාපි තථාගතා පුච්ඡන්ති, ජානන්තාපි න පුච්ඡන්ති”තිආදි. අත්ථවසන්ති කාරණං.

අන්තෙපුරෙති ඉත්ථාගාරස්ස සඤ්චරණට්ඨානභූතෙ රාජගෙහස්ස අබ්භන්තරෙ, යත්ථ රාජා න්භානභොජනසයනාදිං කප්පෙති. රක්ඛා සුසංවිහිතාති ආරක්ඛාදිකතපුරිසෙහි ගුත්ති සුට්ඨ සමන්තතො විහිතා. බහිපි අන්තෙපුරෙති අඛිකරණට්ඨානාදිකෙ අන්තෙපුරතො බහිභූතෙ රාජගෙහෙ. එවං රක්ඛිතො ගොපිතො සන්තොති එවං රාජගෙහරාජධානිරජ්ජදෙසෙසු අන්තො ව බහි ව අනෙකෙසු යානෙසු අනෙකසතෙහි සුසංවිහිතරක්ඛාවරණගුත්තියා මමෙව නිබ්භයත්ථං ඵාසුචිහාරත්ථං රක්ඛිතො ගොපිතො සමානො. භීතොතිආදීති පදානි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙච්චනාති. අථ වා භීතොති පරරාජුහි භායමානො. උබ්බිග්ගොති සකරජ්ජෙපි පකතිතො උප්පජ්ජනකහසුබ්බෙගෙන උබ්බිග්ගො වලිතො. උස්සඬිකීති “රඤ්ඤා නාම සබ්බකාලං අවිස්සත්ථෙන හවිතබ්බ”න්ති වචනෙන සබ්බත්ථ අවිස්සාසවසෙන තෙසං තෙසං කිච්චකරණීයානං පච්චයපරිසඬිකාය ව උද්ධමුඛං සඬිකමානො. උත්‍රාසීති “සන්තිකාවචරෙහිපි අජානන්තස්සෙව මෙ කදාවි අනත්ථො හවෙය්‍යා”ති උප්පන්නෙන සරීරකම්පං උප්පාදනසමත්ථෙන තාසෙන උත්‍රාසී. “උත්‍රස්තො”තිපි පඨන්ති. විහාසින්ති එවංභූතො හුත්වා විහරිං.

එතරහිති ඉදානි පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය. එකොති අසභායො, තෙන වූපකට්ඨකායතං දස්සෙති. අභීතොතිආදීනං පදානං චුත්තවිපරියායෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. භයාදිනිමිත්තස්ස පරිග්ගහස්ස තං නිමිත්තස්ස ව කිලෙසස්ස අභාවෙනෙවස්ස අභිතාදිතාති. එතෙන චිත්තවිවෙකං දස්සෙති. අප්පොස්සුක්කොති සරීරගුත්තියං නිරුස්සුක්කො. පන්නලොමොති ලොමහංසුප්පාදකස්ස ඡම්භිතත්තස්ස අභාවෙන අනුග්ගහලොමො. පද්ද්වයෙනපි සෙරිචිහාරං දස්සෙති. පරදත්තචුත්තොති පරෙහි දින්නෙන චීවරාදිනා චත්තමානො, එතෙන සබ්බසො

සඬිගාභාවදීපනමුඛෙන අනවසෙසභයහෙතුචිරභං දස්සෙති. මීගභූතෙන චෙනසාති විස්සත්ථවිහාරිතාය මිගස්ස විය ජාතෙන චිත්තෙන. මිගො හි අමනුස්සපථෙ අරඤ්ඤෙ වසමානො විස්සත්ථො තිට්ඨති, නිසීදති, නිපජ්ජති, යෙනකාමඤ්ච පක්කමති අජ්ජට්ඨතවාරො, එවං අහමිපි විහරාමීති දස්සෙති. චුත්තඤ්ඤෙනං පච්චෙකබුද්ධෙන -

“මිගො අරඤ්ඤමිහි යථා අබද්ධො,
යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොවරාය;
විඤ්ඤා නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානො,
එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකජ්ජො”ති. (සු. නි. 39; අප. ථෙර 1.1.95);

ඉමං බො අහං, හන්තෙ, අත්ථවසන්ති, හන්තෙ, හගවා යදිදං මම එතරහි පරමං විචෙකසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛං, ඉදමෙව කාරණං සම්පස්සමානො “අහො සුඛං, අහො සුඛං”න්ති උදානං උදානෙසින්ති.

එතමත්ථන්ති එතං හද්දියත්ථෙරස්ස පුපුජ්ජනවිසයාතීතං විචෙකසුඛසඬ්ඛාතමත්ථං සඬ්ඛාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉදං සහෙතුකභයසොකවිගමානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යස්සන්තරතො න සන්ති කොපාති යස්ස අරියපුග්ගලස්ස අන්තරතො අඛිහන්තරෙ අත්තතො චිත්තෙ චිත්තකාලුස්සියකරණතො චිත්තජ්ජකොපා රාගාදයො ආසාතවත්ථුආදිකාරණහෙදතො අනෙකහෙදා දොසකොපා එව කොපා න සන්ති මග්ගෙන පහිනත්තා න විජ්ජන්ති. අයඤ්ඤි අන්තරසද්දො කිඤ්චාපි “මඤ්ච ත්වඤ්ච කිමන්තර”න්තිආදීසු (සං. නි. 1.228) කාරණෙ දිස්සති, “අන්තරට්ඨකෙ හිමපාතසමයෙ”තිආදීසු (මහාව. 346) වෙමජ්ඣෙ, “අන්තරා ව ජෙනවනං අන්තරා ව සාවත්ථි”න්තිආදීසු (උදා. 13, 44) විවරෙ, “භයමන්තරතො ජාත”න්තිආදීසු (ඉතිවු. 88; මහානි. 5) චිත්තෙ, ඉධාපි චිත්තෙ එව දට්ඨබ්බො. තෙන චුත්තං “අන්තරතො අත්තතො චිත්තෙ”ති.

ඉතිභවාහවතඤ්ච චිතිවත්තොති යස්මා හවොති සම්පත්ති, අහවොති විපත්ති. තථා හවොති වුද්ධි, අහවොති භානි. හවොති වා සස්සතං, අහවොති උච්ඡෙදො. හවොති වා පුඤ්ඤං, අහවොති පාපං. හවොති වා සුගති, අහවොති දුග්ගති. හවොති වා බුද්දකො, අහවොති මහන්තො. තස්මා යා සා සම්පත්තිවිපත්තිවුඩ්ඪිභානිසස්සතුච්ඡෙදපුඤ්ඤපාපසුගතිදුග්ගති- බුද්දකමහන්තඋපපත්තිභවානං වසෙන ඉති අනෙකජ්ජකාරා භවාහවතා වුවචති. චතුහිපි අරියමග්ගෙහි යථාසම්භවං තෙන තෙන නයෙන තං ඉතිභවාහවතඤ්ච චිතිවත්තො අතික්කන්තො භොති. අත්ථවසෙන විහත්ති විපරිණාමෙතඬ්ඛා. තං විගතභයන්ති තං එවරූපං යථාචුත්තගුණසමන්තාගතං බිණාසවං. චිත්තකොපාභාවතො ඉතිභවාහවසමතික්කමතො ව භයහෙතුච්චිගමෙන විගතභයං, විචෙකසුඛෙන අග්ගඵලසුඛෙන ව සුඛිං, විගතභයත්තා එව අසොකං. දෙවා

නානුභවන්ති දස්සනායාති අධිගතමග්ගෙ යපෙත්වා සබ්බෙපි උපපත්තිදෙවා
වායමන්තාපි චිත්තවාරදස්සනවසෙන දස්සනාය දට්ඨං නානුභවන්ති න
අභිසම්භුණන්ති න සක්කොන්ති, පගෙව මනුස්සා. සෙක්ඛාපි හි පුට්ඨජජනා විය
අරහතො චිත්තජ්ජවන්ති. න ජානන්ති.

දසමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ව මුවලින්දවග්ගවණ්ණනා.

3. නන්දවග්ගො

1. කම්මවිපාකජසුත්තවණ්ණනා

21. නන්දවග්ගස්ස පයමෙ අඤ්ඤතරො භික්ඛුති නාමගොත්තෙන අපාකටො
එකො ඛිණාසවහික්ඛු. සො කිර රාජගහවාසී කුලපුත්තො මොග්ගල්ලානත්ථෙරෙන
සංවෙජ්ඣො සංසාරදොසං දිස්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා සීලානි සොධෙත්වා
චතුසච්චකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා න විරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා
අරහත්තං පාපුණි. තස්ස අපරභාගෙ ඛරො ආබාධො උප්පජ්ජී, සො
පච්චවෙක්ඛණාය අධිවාසෙත්තො විහරති. ඛිණාසවානඤ්ඤි වෙතසිකදුක්ඛං නාම
නත්ථී, කායිකදුක්ඛං පන භොතියෙව. සො එකදිවසං භගවතො ධම්මං
දෙසෙත්තස්ස නාතිදුරෙ යානෙ දුක්ඛං අධිවාසෙත්තො පල්ලඬිකෙන නිසීදි. තෙන
වුත්තං “භගවතො අවිදුරෙ නිසීත්තො භොති”තිආදි.

තත්ථ පල්ලඬිකන්ති සමන්තතො උරුබ්ද්ධාසනං. ආභුජිත්වාති බන්ධිත්වා.
උජුං කායං පණ්ඩායාති උපරිමං සරීරං උජුකං යපෙත්වා අට්ඨාරස පිට්ඨිකණ්ටකෙ
කොට්ඨා කොටිං පටිපාදෙත්වා. එවඤ්ඤි නිසීත්තස්ස වම්මමංසන්භාරුනි න
නමන්ති, තස්මා සො තථා නිසීත්තො භොති. පුරාණකම්මවිපාකජන්ති පුබ්බෙ
කතස්ස කම්මස්ස විපාකභාවෙන ජාතං, පුරාණකම්මවිපාකෙ වා සුබ්බදුක්ඛජපකාරෙ
විපාකවට්ටසමුදායෙ තදෙකදෙසභාවෙන ජාතං. කිං තං? දුක්ඛං.
පුරාණකම්මවිපාකජන්ති ව ඉමිනා තස්ස ආබාධස්ස කම්මසමුට්ඨානතං දස්සෙත්තො
ඔපක්කමිකඋතුච්ඡරිණාමජාදිභාවං පටික්ඛිපති. දුක්ඛන්ති පචුරජනෙහි බමිතුං
අසක්කුණෙය්‍යං. තිබ්බන්ති තිබ්බණං, අභිභවිත්වා පවත්තියා බහලං වා. බරන්ති
කක්ඛලං. කටුකන්ති අසාතං. අධිවාසෙත්තොති උපරි වාසෙත්තො සහන්තො
බමන්තො.

සතො සම්පජානොති වෙදනාපරිග්ගාහකානං සතිසම්පජඤ්ඤානං වසෙන
සතිමා සම්පජානන්තො ව. ඉදං වුත්තං භොති – “අයං වෙදනා නාම භුත්වා
අභාවට්ඨෙන අනිච්චා, අනිට්ඨාරම්මණාදිපච්චයෙ පටිච්ච උප්පන්නත්තා
පටිච්චසමුප්පන්නා, උප්පජ්ජිත්වා එකන්තෙන භිජ්ජනසභාවත්තා බයධම්මා
වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා”ති වෙදනාය අනිච්චතාසල්ලක්ඛණවසෙන

සතොකාරිත්වය සතො, අවිපරිතසභාවපටිවිජ්ඣානවසෙන සම්පජානො ව භුත්වා. අථ
 වා සතිවෙපුල්ලපත්තියා සබ්බත්ථෙව කායවෙදනාවිත්තධම්මෙසු සුට්ඨු
 උපට්ඨිතසතිත්තාය සතො, තථා පඤ්ඤාවෙපුල්ලපත්තියා පරිග්ගහිතසඛ්ඛාරත්තාය
 සම්පජානො. අවිහඤ්ඤමානොති “අස්සුතවා, හික්ඛවෙ, පුච්ඡජනො
 අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨො සමානො සොවති කිලමති පරිදෙවති
 උරත්තාලිං කන්දති සම්මොහං ආපජ්ජති” ති චුත්තනයෙන අන්ධපුච්ඡජනො විය න
 විහඤ්ඤමානො මග්ගෙනෙව සමුග්ගාතිත්තතා වෙතොදුක්ඛං අනුප්පාදෙන්තො
 කෙවලං කම්මවිපාකජං සරිරදුක්ඛං අධිවාසෙන්තො සමාපත්තිං සමාපන්නො විය
 නිසින්නො භොති. අද්දසාති තං ආයස්මන්තං අධිවාසනඛන්තියා තථා නිසින්නං
 අද්දක්ඛි.

එතමත්ථන්ති එතං තාදිසස්සපි රොගස්ස වෙජ්ජාදීහි තිකිච්ඡන්ත්ථං.
 අනුස්සුක්කාපජ්ජනකාරණං ඛිණාසවානං ලොකධම්මෙහි අනුපලෙපිතසඛ්ඛාරණං
 අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං සඛ්ඛතධම්මානං යෙහි කෙහිවි
 දුක්ඛධම්මෙහි අවිසාතපත්තිවිභාවනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ සබ්බකම්මජහස්සාති පහිනසබ්බකම්මස්ස. අග්ගමග්ගස්ස හි
 උප්පන්නකාලතො පටියාය අරහතො සබ්බාති කුසලාකුසලකම්මාති පහිනාති නාම
 භොන්ති පටිසන්ධිං දාතුං අසමත්ථභාවතො, යතො අරියමග්ගඤ්ඤාණං
 කම්මක්ඛයකරන්ති වුච්චති. හික්ඛුනොති හින්නකිලෙසත්තාය හික්ඛුනො.
 ධුනමානස්ස පුරෙ කතං රජන්ති අරහත්තජ්ජන්තිතො පුබ්බෙ කතං
 රාගරජාදිඝ්ඤාය රජන්ති ලද්ධනාමං දුක්ඛවෙදනීයං කම්මං.
 විපාකපටිසංවෙදනෙන තං ධුනන්තස්ස විද්ධංසෙන්තස්ස, අරහත්තජ්ජන්තියා
 පරතො පන සාවජ්ජකිරියාය සම්භවොයෙව නත්ථි, අනවජ්ජකිරියා ව භවමූලස්ස
 සමුච්ඡින්නත්තා සමුච්ඡින්නමූලත්තාය පුජ්ථං විය ඵලදානසමත්ථත්තාය අභාවතො
 කිරියමත්තාව භොති.

අමමස්සාති රූපාදීසු කත්ථවි මමන්ති ගහණාභාවතො අමමස්ස
 මමඤ්ඤාරරහිතස්ස. යස්ස හි මමඤ්ඤාරො අත්ථි, සො අත්තස්සිනෙහෙන වෙජ්ජාදීහි
 සරිරං පටිජග්ගාපෙති. අරහා පන අමමො, තස්මා සො සරිරජග්ගනෙපි
 උදාසීනධාතුකොව. ඨිතස්සාති චතුබ්බිධම්පි ඔසං තරිත්වා නිබ්බානථලෙ ඨිතස්ස,
 පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන වා සන්ධාවනස්ස අභාවෙන ඨිතස්ස. සෙක්ඛපුච්ඡජනා හි
 කිලෙසාහිසඛ්ඛාරානං අප්පහිනත්තා චුතිපටිසන්ධිවසෙන සංසාරෙ ධාවන්ති නාම,
 අරහා පන තදභාවතො ඨිතොති වුච්චති. අථ වා දසවිධෙ ඛිණාසවසඛ්ඛාරෙන
 අරියධම්මෙ ඨිතස්ස. තාදිනොති “පටිකුලෙ අප්පටිකුලසඤ්ඤී විහරති” තිආදිනා
 (පටි. ම. 3.17) නයෙන චුත්තාය පඤ්චවිධාය අරියද්ධියා අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි
 අකම්පනියාය ඡළඬිගුපෙක්ඛාය ව සමන්තාගතෙන ඉට්ඨාදීසු
 එකසදිසතාසඛ්ඛාරෙන තාදිභාවෙන තාදිනො. අත්ථො නත්ථි ජනං ලපෙතවෙති
 “මම භෙසජ්ජාදීනි කරොථා” ති ජනං ලපිතුං කථෙතුං පයොජනං නත්ථි සරිරෙ

නිරපෙක්ඛභාවතො. පණ්ඩුපලාසො විය හි ඛන්ධනා පවුත්තො සයමෙවායං කායො හිජ්ජිත්වා පතතුති බිණාසවානං අජ්ඣාසයො. වුත්තඤ්ඤෙනං -

“නාහිකඬ්ඛාමි මරණං, නාහිකඬ්ඛාමි ජීවිතං;
කාලඤ්ඤා පටිකඬ්ඛාමි, නිබ්බිසං භතකො යථා”ති. (ථෙරගා. 606);

අප වා යංකිඤ්ඤා නිමිත්තං දස්සෙත්වා “කිං අයාස්ස ඉච්ඡිතබ්බං”න්ති ජනං ලපෙතවෙ පච්චයෙහි නිමන්තනවසෙන ලපාපෙතුං බිණාසවස්ස අත්ථො නත්ථි තාදිසස්ස මිච්ඡාජීවස්ස මග්ගෙනෙව සමුග්ගාතිතත්තාති අත්ථො. ඉති භගවා “කිස්සායං ථෙරො අත්තනො රොගං වෙජ්ජෙහි අතිකිච්ඡාපෙත්වා භගවතො අවිදුරෙ නිසිදති”ති වින්තෙන්නානං තස්ස අතිකිච්ඡාපෙන කාරණං පකාසෙසි.

පයමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. නන්දසුත්තවණ්ණනා

22. දුතියෙ නන්දොති තස්ස නාමං. සො හි චක්කවත්තිලක්ඛණපෙතත්තා මාතෘපිතරො සපරිජනං සකලඤ්ඤා ඤාතිපරිවට්ටං නන්දයන්තො ජාතොති “නන්දො”ති නාමං ලභි. භගවතො භාතාති භගවතො එකපිතුපුත්තත්තාය භාතා. න හි භගවතො සහොදරා උප්පජ්ජන්ති, තෙන වුත්තං “මාතුච්ඡාපුත්තො”ති, වුළුමාතුපුත්තොති අත්ථො. මහාපජාපතිගොතමියා හි සො පුත්තො. අනභිරතොති න අභිරතො. බ්‍රහ්මවරියන්ති බ්‍රහ්මං සෙට්ඨං උත්තමං වරියං එකාසනං එකසෙයාං මෙථුනවරතිං. සන්ධාරෙතුන්ති පයමවිත්තතො යාවචරිමකචිත්තං සම්මා පරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං ධාරෙතුං පවත්තෙතුං. දුතියෙන චෙත්ථ බ්‍රහ්මවරියපදෙන මග්ගබ්‍රහ්මවරියස්සාපි සඬිගහො වෙදිතබ්බො. සික්ඛං පච්චක්ඛායාති උපසම්පදකාලෙ හික්ඛුභාවෙන සද්ධං සමාදින්නං නිබ්බත්තෙතබ්බභාවෙන අනුට්ඨිතං තිව්ධම්පි සික්ඛං පටික්ඛිපිත්වා, විස්සජ්ජෙත්වාති අත්ථො. භීනායාති ගිහිභාවාය. ආවත්තිස්සාමිති නිවත්තිස්සාමි.

කස්මා පනායං එවමාරොවෙසිති? එත්ථායං අනුපුබ්බිකථා - භගවා පවත්තවරධම්මවක්කො රාජගහං ගන්ත්වා වෙළවනෙ විහරන්තො “පුත්තං මෙ ආනෙත්වා දස්සෙථා”ති සුද්ධොදනමහාරාජෙන පෙසිතෙසු සහස්සසහස්සපරිවාරෙසු දසසු දුතෙසු සහ පරිවාරෙන අරහත්තං පත්තෙසු සබ්බපච්ඡා ගන්ත්වා අරහත්තජ්ජත්තෙන කාළදායිත්ථෙරෙන ගමනකාලං ඤාත්වා මග්ගවණ්ණනං වණ්ණෙත්වා ජාතිභූමිගමනාය යාවිතො වීසතිසහස්සබිණාසවපරිවුත්තො කපිලවත්ථුනගරං ගන්ත්වා ඤාතිසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා වෙස්සන්තරජාතකං (ජා. 2.22.1655 ආදයො) කථෙත්වා පුනදිවසෙ පිණ්ඩාය පටිට්ඨො “උත්තිට්ඨෙ නජ්ජමජ්ජෙය්‍යා”ති (ධ. ප. 168) ගාථාය පිතරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා නිවෙසනං ගන්ත්වා “ධම්මඤ්ඤෙරො”ති (ධ. ප. 169) ගාථාය මහාපජාපතිං සොතාපත්තිඵලෙ, රාජානං සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි.

හත්තකිව්වාචසානෙ පන රාහුලමාතුගුණකථං නිස්සාය වන්දකින්නරිජාතකං (ජා. 1.14.18 ආදයො) කථෙත්වා තනියදිවසෙ නන්දකුමාරස්ස අභිසෙකගෙහප්පවෙසනවිවාහමඬගලෙසු වත්තමානෙසු පිණ්ඩාය පවිසිත්වා නන්දකුමාරස්ස හත්ථො පත්තං දත්වා මඬගලං වත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමන්තො කුමාරස්ස හත්ථො පත්තං න ගණ්හි. සොපි තථාගතෙ ගාරවෙන “පත්තං තෙ, හන්තෙ, ගණ්හවා”ති වත්තුං නාසක්ඛි. එවං පන වින්තෙසි, “සොපානසීසෙ පත්තං ගණ්හිස්සති”ති, සත්ථා තස්මිං යානෙ න ගණ්හි. ඉතරො “සොපානමුලෙ ගණ්හිස්සති”ති වින්තෙසි, සත්ථා තත්ථපි න ගණ්හි. ඉතරො “රාජඬගණ් ගණ්හිස්සති”ති වින්තෙසි, සත්ථා තත්ථපි න ගණ්හි. කුමාරො නිවත්තිතුකාමො අනිච්ඡාය ගච්ඡන්තො ගාරවෙන “පත්තං ගණ්හවා”ති වත්තුං න සක්කොති, “ඉධ ගණ්හිස්සති, එත්ථ ගණ්හිස්සති”ති වින්තෙන්නො ගච්ඡති.

තස්මිං ඛණෙ ජනපදකල්‍යාණියා ආචික්ඛිංසු, “අයො හගවා, නන්දරාජානං ගහෙත්වා ගච්ඡති, තුම්හෙහි විනා කරිස්සති”ති. සා උදකඛිත්දුහි පග්ගරන්තෙහි අඬුළුල්ලිබ්බෙහි කෙසෙහි වෙගෙන පාසාදං ආරුය්හ සිහපඤ්ජරද්වාරෙ යත්වා “තුච්චං බො, අයාපුත්ත, ආගච්ඡෙය්‍යාසී”ති ආහ. තං තස්සා වචනං තස්ස හදයෙ තිරියං පතිත්වා විය යීතං. සත්ථාපිස්ස හත්ථො පත්තං අග්ගහෙත්වා තං විහාරං නෙත්වා “පබ්බජිස්සසි නන්දා”ති ආහ. සො බුද්ධගාරවෙන “න පබ්බජිස්සාමී”ති අවත්වා, “ආම, පබ්බජිස්සාමී”ති ආහ. සත්ථා තෙන හි නන්දං පබ්බාපෙථාති කපිලවත්ථුපුරං ගන්ත්වා තනියදිවසෙ තං පබ්බාපෙසි. සත්තමෙ දිවසෙ මාතරා අලඬකරිත්වා පෙසිතං “දායජ්ජං මෙ, සමණ, දෙහී”ති වත්වා අත්තනා සද්ධිං ආරාමාගතං රාහුලකුමාරං පබ්බාපෙසි. පුනෙකදිවසං මහාධම්මපාලජාතකං (ජා. 1.10.92 ආදයො) කථෙත්වා රාජානං අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි.

ඉති හගවා මහාපජාපතිං සොනාපත්තිඵලෙ, පිතරං තීසු ඵලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා හික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො පුනදෙව රාජගහං ගන්ත්වා තතො අනාථපිණ්ඩිකෙන සාවත්ථිං ආගමනත්ථාය ගහිතපට්ඨකො නිට්ඨිතෙ ජෙනවනමහාවිහාරෙ තත්ථ ගන්ත්වා වාසං කප්පෙසි. එවං සත්ථරි ජෙනවනෙ විහරන්තෙ ආයස්මා නන්දො අත්තනො අනිච්ඡාය පබ්බජිතො කාමෙසු අනාදිනවදස්සාවී ජනපදකල්‍යාණියා වුත්තවචනමනුස්සරන්තො උක්කණ්ඨිතො හුත්වා හික්ඛුනං අත්තනො අනභිරතිං ආරොවෙසි. තෙන වුත්තං “තෙන බො පන සමයෙන ආයස්මා නන්දො...පෙ.... භීනායාවත්තිස්සාමී”ති.

කස්මා පන නං හගවා එවං පබ්බාපෙසීති? “පුරෙතරමෙව ආදීනවං දස්සෙත්වා කාමෙහි නං විවෙචෙතුං න සක්කා, පබ්බාපෙත්වා පන උපායෙන තතො විවෙචෙත්වා උපරිවිසෙසං නිබ්බන්තෙස්සාමී”ති වෙනෙය්‍යදමනකුසලො සත්ථා එවං නං පයමං පබ්බාපෙසි.

සාකියානීති සක්‍යරාජධිතා. ජනපදකල්‍යාණීති ජනපදමිති කල්‍යාණී රූපෙන උත්තමා ඡසරිරදොසරහිතා, පඤ්චකල්‍යාණසමන්තාගතා. සා හි යස්මා නාතිදීසා

නාතිරස්සා නාතිකියා නාතිපුලා නාතිකාලියා නවවොදානා අතික්කන්තා මානුසකවණ්ණං අප්පත්තා දිබ්බවණ්ණං, තස්මා ජසරිරදොසරහිතා. ජවිකල්යාණං මංසකල්යාණං නබකල්යාණං අට්ඨිකල්යාණං වයකල්යාණන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි කල්යාණෙහි සමන්තාගතා.

තත්ථ අත්තනො සරිරොභාසෙන දසද්වාදසහත්ථෙ යානෙ ආලොකං කරොති, පියභිගුසමා වා සුවණ්ණසමා වා හොති, අයමස්සා ජවිකල්යාණතා. වත්තාරො පනස්සා හත්ථපාදා මුඛපරියොසානඤ්ච ලාබාරසපරිකම්මකතං විය රත්තපවාලරත්තකම්බලෙන සදිසං හොති, අයමස්සා මංසකල්යාණතා. වීසති නබපත්තාති මංසතො අමුත්තට්ඨානෙ ලාබාරසපරිකිතාති විය මුත්තට්ඨානෙ ධීරධාරාසදිසාති හොන්ති, අයමස්සා නබකල්යාණතා. ද්වත්තිංසදන්තා සුච්ඡිකා පරිසුද්ධපවාලපත්තිසදිසා වජිරපන්ති විය බායන්ති, අයමස්සා අට්ඨිකල්යාණතා. වීසතිවස්සසතිකාපි සමානා සොළසවස්සද්දෙසිකා විය හොති නිජ්ජලිතා, අයමස්සා වයකල්යාණතා. සුන්දරී ච හොති එවරුපගුණසමන්තාගතා, තෙන චුත්තං “ජනපදකල්යාණී”ති.

සරා නික්ඛමන්තස්සාති අනාදරෙ සාම්චචනං, සරතො නික්ඛමතොති අත්ථො. “සරා නික්ඛමන්ත”න්තිපි පඨන්ති. උපඨිඤ්ඤිලිබ්බෙනෙහි කෙසෙහිති ඉත්ථම්භුතලක්ඛණෙ කරණවචනං, විජ්ජකතුල්ලිබ්බෙනෙහි කෙසෙහි උපලක්ඛිතාති අත්ථො. “අඨිඤ්ඤිලිබ්බෙනෙහි”තිපි පඨන්ති. උල්ලිබ්බන්ති ච එණකාදිහි කෙසසණ්ඨාපනං, “අඨිඨකාරවිධාන”න්තිපි වදන්ති. අපලොකෙත්වාති සිනෙහරසවිජ්ජාරසංසුචකෙන අඨිඨක්ඛිතා ආබන්ධන්ති විය ඔලොකෙත්වා. මං, හන්තෙති පුබ්බෙපි “ම”න්ති වත්වා උක්කණ්ඨාකුලචිත්තතාය පුන “මං එතදවොවා”ති ආහ. තුච්චන්ති සීසං. තමනුස්සරමානොති තං තස්සා වචනං, තං වා තස්සා ආකාරසහිතං වචනං අනුස්සරන්තො.

හගවා තස්ස වචනං සුත්වා “උපායෙනස්ස රාගං වූපසමෙස්සාමී”ති ඉද්ධිබලෙන නං තාවතිංසභවනං නෙත්තො අන්තරාමග්ගෙ එකස්මිං ඤාමබ්බෙත්තෙ ඤාමබාණුමත්ථකෙ නිසින්තං ඡින්තකණ්ණනාසානභිගුට්ඨං එකං පලුට්ඨමක්කට්ටිං දස්සෙත්වා තාවතිංසභවනං නෙසි. පාළියං පන එකක්ඛණෙනෙව සත්ථාරා තාවතිංසභවනං ගතං විය චුත්තං, තං ගමනං අවත්වා තාවතිංසභවනං සන්ධාය චුත්තං. ගච්ඡන්තොයෙව හි හගවා ආයස්මතො නන්දස්ස අන්තරාමග්ගෙ තං පලුට්ඨමක්කට්ටිං දස්සෙති. යදි එවං කථං සම්ඤ්ජනාදිනිදස්සනං? තං අන්තරධානනිදස්සනන්ති ගහෙතබ්බං. එවං සත්ථා තං තාවතිංසභවනං නෙත්වා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො උපට්ඨානං ආගතාති කකුට්ඨපාදානි පඤ්ච අච්ඡරාසතානි අත්තානං වන්දිත්වා ධීතානි දස්සෙත්වා ජනපදකල්යාණියා තාසං පඤ්චන්තං අච්ඡරාසතානං රූපසම්පත්තිං පටිච්ච විසෙසං පුච්ඡී. තෙන චුත්තං – “අථ ඛො හගවා ආයස්මන්තං නන්දං බාහායං ගහෙත්වා...පෙ.... කකුට්ඨපාදානී”ති.

තත්ථ ඛානායං ගහෙත්වාති බාහුමිහි ගහෙත්වා විය. භගවා හි තදා තාදිසං ඉද්ධාහිසඬ්ඛාරං අහිසඬ්ඛාරෙසි, යථා ආයස්මා නන්දො භුජෙ ගහෙත්වා භගවතා නියමානො විය අහොසි. තත්ථ ච භගවතා සවෙ තස්ස ආයස්මනො තාවතිංසදෙවලොකස්ස දස්සනං පවෙසනමෙව වා ඉච්ඡිතං සියා, යථානිසින්තස්සෙව තස්ස තං දෙවලොකං දස්සෙය්‍ය ලොකච්චරණිද්ධිකාලෙ විය, තමෙව වා ඉද්ධියා තත්ථ පෙසෙය්‍ය. යස්මා පනස්ස දිබ්බත්තභාවනො මනුස්සත්තභාවස්ස යො නිහිනජ්ගුවිජනියභාවො, තස්ස සුබ්බග්ගණත්ථං අන්තරාමග්ගෙ තං මක්කට්ඨං දස්සෙතුකාමො, දෙවලොකසිරිච්ඡවසම්පත්තියො ච ඔගාහෙත්වා දස්සෙතුකාමො අහොසි, තස්මා තං ගහෙත්වා තත්ථ නෙසි. එවඤ්ඤිස්ස තදත්ථං බ්‍රහ්මචරියවාසෙ විසෙසතො අභිරති භවිස්සතිති.

කකුටපාදානීති රත්තවණ්ණකාය පාරාවතසදිසපාදානි. තා කිර සබ්බාපි කස්සපස්ස භගවතො සාවකානං පාදමක්ඛනතෙලදානෙන තාදිසා සුකුමාරපාදා අහෙසුං. පස්සසි නොති පස්සසි නු. අභිරුපතරාති විසිට්ඨරුපතරා. දස්සනීයතරාති දිවසම්පි පස්සන්තානං අතිත්තිකරණට්ඨෙන පස්සිතබ්බතරා. පාසාදිකතරාති සබ්බාවයවසොභාය සමන්තතො පසාදාවහතරා.

කස්මා පන භගවා අවස්සුතචිත්තං ආයස්මන්තං නන්දං අච්ඡරායො ඔලොකාපෙසි? සුබ්බෙනෙවස්ස කිලෙසෙ නීහරිතුං. යථා හි කුසලො චෙජ්ජො උස්සන්තදොසං පුග්ගලං තිකිච්ඡන්තො සිනෙහපානාදිනා පයමං දොසෙ උක්කිලෙදෙත්වා පච්ඡා වමනවිරොවනෙහි සම්මදෙව නීහරාපෙති, එවං විනෙය්‍යදමනකුසලො භගවා උස්සන්තරාගං ආයස්මන්තං නන්දං දෙවච්ඡරායො දස්සෙත්වා උක්කිලෙදෙසි අරියමග්ගහෙසජ්ජෙන අනවසෙසතො නීහරිතුකාමොති චෙදිතබ්බං.

පලුට්ඨමක්කට්ඨි ක්කාමඬ්ඛගපච්චඬ්ඛගමක්කට්ඨි. එවමෙව බොති යථා සා, භන්තෙ, තුම්හෙහි මය්හං දස්සිතා ඡන්තකණ්ණනාසා පලුට්ඨමක්කට්ඨි ජනපදකල්‍යාණිං උපාදාය, එවමෙව ජනපදකල්‍යාණි ඉමානි පඤ්ච අච්ඡරාසතානි උපාදායාති අත්ථො. පඤ්චන්තං අච්ඡරාසතානන්ති උපයොගෙ සාම්ච්චනං, පඤ්ච අච්ඡරාසතානීති අත්ථො. අවයවසම්බන්ධෙ වා එතං සාම්ච්චනං, තෙන පඤ්චන්තං අච්ඡරාසතානං රුපසම්පත්තිං උපනිධායාති අධිජ්ජායො. උපනිධායාති ච සම්පෙ යපෙත්වා, උපාදායාති අත්ථො. සඬ්ඛ්‍යන්ති ඉත්ථිති ගණනං. කලභාගන්ති කලායපි භාගං, එකං සොළසකොට්ඨාසෙ කත්වා තතො එකකොට්ඨාසං ගහෙත්වා සොළසධා ගණිතෙ තත්ථ යො එකෙකො කොට්ඨාසො, සො කලභාගොති අධිජ්ජෙතො, තම්පි කලභාගං න උපෙතීති වදති. උපනිධිත්ති “ඉමාය අයං සදිසි”ති උපමාභාවෙන ගහෙත්වා සම්පෙ යපනම්පි.

යත්ථායං අනභිරතො, තං බ්‍රහ්මචරියං පුබ්බෙ චුත්තං පාකට්ඨ්ථාති තං අනාමසිත්වා තත්ථ අභිරතියං ආදර්ශනනත්ථං අභිරම, නන්ද, අභිරම, නන්දා”ති ආමෙඬ්ඛවසෙන චුත්තං. අහං තෙ පාටිභොගොති කස්මා භගවා තස්ස

බ්‍රහ්මවරියවාසං ඉච්ඡන්තො අබ්‍රහ්මවරියවාසස්ස පාටිභොගං උපගඤ්ඡී? යත්ථස්ස ආරම්මණෙ රාගො දළ්භං නිපති, තං ආගන්තුකාරම්මණෙ සඬ්ඛාමෙත්වා සුබ්බෙත සක්කා ජභාපෙතුන්ති පාටිභොගං උපගඤ්ඡී. අනුපුබ්බිකථායං සග්ගකථා ඉමස්ස අත්ථස්ස නිදස්සන්.

අස්සොසුන්ති කථමස්සොසුං? හගවා හි තදා ආයස්මන්තෙ නන්දෙ චත්තං දස්සෙත්වා අත්තනො දිවාට්ඨානං ගතෙ උපට්ඨානං ආගතානං භික්ඛූනං තං පචත්තිං කට්ඨත්වා යථා නාම කුසලො පුරිසො අනික්ඛන්තං ආණිං අඤ්ඤාය ආණියා නිහරිත්වා පුන තං හත්ථාදීහි සඤ්චාලෙත්වා අපනෙති, එවමෙව ආවිණ්ණවිසයෙ තස්ස රාගං ආගන්තුකවිසයෙන නිහරිත්වා පුන තදපි බ්‍රහ්මවරියමග්ගහෙතුං කත්වා අපනෙතුකාමො “එථ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, නන්දං භික්ඛූ හතකවාදෙන ච උපක්කිතකවාදෙන ච සමුදාවරථා”ති ආණාපෙසි, එවං භික්ඛූ අස්සොසුං. කෙච් පන “හගවා තථාරූපං ඉද්ධාභිසඬ්ඛාරං අභිසඬ්ඛාරෙසි, යථා තෙ භික්ඛූ තමත්ථං ජානිංසු”ති වදන්ති.

හතකවාදෙනාති හතකොති වාදෙන. යො හි හතියා කම්මං කරොති, සො හතකොති වුවචති, අයම්පි ආයස්මා අච්ඡරාසම්භොගනිමිත්තං බ්‍රහ්මවරියං වරන්තො හතකො විය හොතීති වුත්තං “හතකවාදෙනා”ති. උපක්කිතකවාදෙනාති යො කභාපණාදීහි කිඤ්චි කිණාති, සො උපක්කිතකොති වුවචති, අයම්පි ආයස්මා අච්ඡරානං හෙතු අත්තනො බ්‍රහ්මවරියං කිණාති, තස්මා “උපක්කිතකො”ති එවං වචනෙන. අථ වා හගවතො ආණාය අච්ඡරාසම්භොගසඬ්ඛාතාය හතියා බ්‍රහ්මවරියවාසසඬ්ඛාතං ජීවිතං පචත්තෙන්තො තාය හතියා යාපනෙ හගවතා හරියමානො විය හොතීති “හතකො”ති වුත්තො, තථා අච්ඡරාසම්භොගසඬ්ඛාතං වික්කයං ආදාතබ්බං කත්වා හගවතො ආණත්තියං තිට්ඨන්තො තෙන වික්කයෙන හගවතා උපක්කිතො විය හොතීති වුත්තං “උපක්කිතකො”ති.

අට්ඨියමානොති පිළියමානො දුක්ඛාපියමානො. හරායමානොති ලජ්ජමානො. ජිගුච්ඡමානොති පාටිකුලානො දහන්තො. එකොති අසභායො. වූපකට්ඨොති වත්ථුකාමෙහි කිලෙසකාමෙහි ව කායෙන වෙච චිත්තෙන ව වූපකට්ඨො. අජ්ජමත්තොති කම්මට්ඨානෙ සතිං අච්ඡහන්තො. ආතාපීති කායිකචෙතසිකවීරියාතාපෙන ආතාපවා, ආතාපෙති කිලෙසෙති ආතාපො, වීරියං. පහිතත්තොති කායෙ ව ජීවිතෙ ව අනපෙක්ඛතාය පෙසිතත්තො විස්සට්ඨඅත්තභාවො, නිබ්බානෙ වා පෙසිතවිත්තො. න වීරස්සෙවාති කම්මට්ඨානාරම්භතො න වීරෙනෙව. යස්සත්ථායාති යස්ස අත්ථාය. කුලපුත්තාති දුට්ඨා කුලපුත්තා ජාතිකුලපුත්තා ව ආචාරකුලපුත්තා ව, අයං පන උභයථාපි කුලපුත්තො. සම්මදෙවාති හෙතුනා ව කාරණෙන ව. අගාරස්මාති සරතො. අනගාරියන්ති පබ්බජ්ජං. කසිවණ්ණජ්ජාදිකම්මඤ්ඤි අගාරස්ස හිතන්ති අගාරියං නාම, තං එත්ථ නත්ථීති පබ්බජ්ජා අනගාරියාති වුවචති. පබ්බජන්තීති උපගච්ඡන්ති. තදනුත්තරන්ති තං අනුත්තරං. බ්‍රහ්මවරියපරියොසානන්ති මග්ගබ්‍රහ්මවරියස්ස පරියොසානභූතං අරහත්තඵලං. තස්ස හි අත්ථාය කුලපුත්තා ඉධ පබ්බජන්ති.

දිට්‍යෙව ධම්මෙති තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ. සයං අභිඤ්ඤා සවිජ්ඣන්තවාති
 අත්තනායෙව පඤ්ඤාය පච්චක්ඛං කත්වා, අපරප්පච්චයෙන ඤත්වාති අත්ථො.
 උපසම්පජ්ජ විහාසිති පාපුණිත්වා සම්පාදෙත්වා වා විහාසි. එවං විහරන්තොව ඛිණං
 ඡාති...පෙ.... අඛිභඤ්ඤාසිති. ඉමිනා අස්ස පච්චචෙක්ඛණභූමි දස්සිතා.

තත්ථ ඛිණං ඡාතිති න තාවස්ස අතීතා ඡාති ඛිණං පුබ්බෙව ඛිණත්තා, න
 අනාගතා අනාගතත්තා එව, න පච්චුප්පන්තා විජ්ජමානත්තා. මග්ගස්ස පන
 අභාවිතත්තා යා එකචතුපඤ්චවොකාරභවෙසු එකචතුපඤ්චක්ඛන්ධප්පභෙදා ඡාති
 උප්පජ්ජෙය්‍යා, සා මග්ගස්ස භාවිතත්තා අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජනෙන ඛිණං. තං
 සො මග්ගභාවනාය පභීනකිලෙසෙ පච්චචෙක්ඛිත්වා කිලෙසාභාවෙන විජ්ජමානම්පි
 කම්මං ආයතිං අප්පට්ඨන්ධිකං හොතීති ඡානනෙන අඛිභඤ්ඤාසි. චූෂිතන්ති චුත්ථං
 පරිචුත්ථං කතං වරිතං, නිට්ඨාපිතන්ති අත්ථො. බ්‍රහ්මවරියන්ති මග්ගබ්‍රහ්මවරියං.
 පුපුජ්ජනකල්‍යාණකෙන හි සද්ධිං සත්ත සෙක්ඛා බ්‍රහ්මවරියවාසං වසන්ති නාම,
 ඛිණාසවො චුත්ථවාසො, තස්මා සො අත්තනො බ්‍රහ්මවරියවාසං පච්චචෙක්ඛන්තො
 “චූෂිතං බ්‍රහ්මවරිය”න්ති අඛිභඤ්ඤාසි. කතං කරණීයන්ති වතුසු සච්චෙසු වතුහි
 මග්ගෙහි පරිඤ්ඤාපභානසවිජ්ජිරියාභාවනාවසෙන සොළසවිධම්පි කිච්චං.
 නිට්ඨාපිතං. පුපුජ්ජනකල්‍යාණකාදයො හි තං කිච්චං කරොන්ති නාම, ඛිණාසවො
 කතකරණීයො, තස්මා සො අත්තනො කරණීයං පච්චචෙක්ඛන්තො “කතං
 කරණීය”න්ති අඛිභඤ්ඤාසි. නාපරං ඉත්ථත්තායාති “ඉදානි පුන ඉත්ථභාවාය එවං
 සොළසකිච්චභාවාය කිලෙසක්ඛයාය වා මග්ගභාවනාය කිච්චං මෙ නත්ථී”ති
 අඛිභඤ්ඤාසි. නාපරං ඉත්ථත්තායාති වා “ඉත්ථභාවතො ඉමස්මා එවංපකාරා
 වත්තමානක්ඛන්ධසන්තානා අපරං ඛන්ධසන්තානං මය්හං නත්ථී, ඉමෙ පන
 පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා විය රුක්ඛා, තෙ
 වරිමකචිත්තනිරොධෙන අනුපාදානො විය ජාතවෙදො නිබ්බායිස්සන්ති,
 අපණ්ණන්තිකභාවං ගම්ස්සන්ති”ති අඛිභඤ්ඤාසි. අඤ්ඤතරොති එකො.
 අරහතන්ති භගවතො සාවකානං අරහන්තානං අඛිභන්තරො එකො මහාසාවකො
 අහොසිති අත්ථො.

අඤ්ඤතරා දෙවතාති අධිගතමග්ගා එකා බ්‍රහ්මදෙවතා. සා හි සයං අසෙක්ඛන්තා
 අසෙක්ඛවිසයං අඛිභඤ්ඤාසි. සෙක්ඛා හි තං තං සෙක්ඛවිසයං, පුපුජ්ජනා ව
 අත්තනො පුපුජ්ජනවිසයමෙව ඡානන්ති. අභික්කන්තාය රත්තියාති පරික්ඛිණාය
 රත්තියා, මජ්ඣිමයාමෙති අත්ථො. අභික්කන්තවණ්ණාති අතිඋත්තමවණ්ණා.
 කෙවලකප්පන්ති අනවසෙසෙන සමන්තතො. ඔභාසෙත්වාති අත්තනො පභාය
 වන්දො විය සූරියො විය ව ජෙතවනං එකොභාසං කත්වා. තෙනුපසඬකම්භි
 ආයස්මතො නන්දස්ස අරහන්තප්පත්තිං විදිත්වා පිනිසොමනස්සජාතා “තං
 භගවතො පටිච්චෙදෙස්සාමි”ති උපසඬකම්.

ආසවානං ඛයාති එත්ථ ආසවන්තීති ආසවා, වක්ඛුද්ධාරාදීහි පවත්තන්තීති
 අත්ථො. අථ වා ආගොත්‍රභුං ආභවග්ගං වා සවන්තීති ආසවා, එතෙ ධම්මෙ එතඤ්ච
 ඔකාසං අත්තො කරිත්වා පවත්තන්තීති අත්ථො. විරපාරිවාසියට්ඨෙන මදිරාදිආසවා

වියාති ආසවා. “පුරිමා, හික්බවෙ, කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජායා” තිආදිවවනෙහි (අ. නි. 10.61) නෙසං විරපාරිවාසියතා වෙදිතබ්බා. අථ වා ආයතං සංසාරදුක්ඛං සවන්ති පසවන්තිතිපි, ආසවා. පුරිමො වෙන්ථ අත්ථො කිලෙසෙසු යුජ්ජති, පච්ඡිමො කම්මෙපි. න කෙවලඤ්ච කම්මකිලෙසා එව ආසවා, අථ ඛො නානප්පකාරා උපද්දවාපි. තථා හි “නාහං, චුන්ද, දිට්ඨධම්මිකානංයෙව ආසවානං සංවරාය ධම්මං දෙසෙමි” ති එත්ථ (දී. නි. 3.182) විවාදමූලභූතා කිලෙසා ආසවාති ආගතා.

“යෙන දෙවුපපත්‍යස්ස, ගන්ධබ්බො වා විහඬිගමො;
යක්ඛත්තං යෙන ගච්ඡෙය්‍ය, මනුස්සත්තඤ්ච අබ්බපෙ;
තෙ මය්හං ආසවා බිණා, විද්ධස්සතා විනලිකතා” ති. (අ. නි. 4.36) –

එත්ථ තෙභුමිකං කම්මං අවසෙසා ව අකුසලා ධම්මා ආසවාති ආගතා.
“දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය, සම්පරායිකානං ආසවානං පටිඝාතායා” ති (පාරා. 39) පරුපඝාතවිජ්ජපටිඝාරවධන්ධාදයො වෙව අපායදුක්ඛභූතා ව නානප්පකාරා උපද්දවා.

තෙ පනෙනෙ ආසවා විනයෙ – “දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය සම්පරායිකානං ආසවානං පටිඝාතායා” ති (පාරා. 39) ද්විධා ආගතා. සළායතනෙ “තයොමෙ, ආවුසො, ආසවා – කාමාසවො, භවාසවො, අවිජ්ජාසවො” ති (දී. නි. 3.305) තිධා ආගතා, තථා අඤ්ඤෙසු ව සුත්තන්තෙසු. අභිධම්මෙ තෙයෙව දිට්ඨාසවෙන සද්ධිං චතුධා ආගතා. නිබ්බේධිකපරියායෙ “අත්ථි, හික්බවෙ, ආසවා නිරයගාමිනියා” තිආදිනා (අ. නි. 6.63) පඤ්චධා ආගතා. ඡක්කනිපාතෙ “අත්ථි, හික්බවෙ, ආසවා සංවරාය පහාතබ්බා” තිආදිනා (අ. නි. 6.58) නයෙන ඡධා ආගතා. සබ්බාසවපරියායෙ (ම. නි. 1.22) තෙයෙව දස්සනපහාතබ්බෙහි සද්ධිං සත්තධා ආගතා. ඉධ පන අභිධම්මනයෙන චත්තාරො ආසවා වෙදිතබ්බා.

ඛයාති එත්ථ පන “යො ආසවානං ඛයො හෙදො පරිහෙදො” තිආදීසු ආසවානං සරසහෙදො ආසවක්ඛයොති වුත්තො. “ජානතො අහං, හික්බවෙ, පස්සතො ආසවානං ඛයං වදාමි” තිආදීසු (ම. නි. 1.15) ආසවානං ආයතිං අනුප්පාදො ආසවක්ඛයොති වුත්තො.

“සෙක්ඛස්ස සික්ඛමානස්ස, උජුමග්ගානුසාරිනො;
ඛයස්මිං පයමං ඤාණං, තතො අඤ්ඤා අනන්තරා” ති. (ඉතිවු. 62) –

ආදීසු මග්ගො ආසවක්ඛයොති වුත්තො. “ආසවානං ඛයා සමණො හොති” තිආදීසු (ම. නි. 1.438) එලං.

“පරවජ්ජානුපස්සිස්ස, නිච්චං උජ්ඣානසඤ්ඤිනො;
ආසවා තස්ස වඩ්ඪන්ති, ආරා සො ආසවක්ඛයා” ති. –

ආදීප්ත (ධ. ප. 253) නිබ්බානං. ඉධ පන ආසවානං අවිචන්තබ්බො අනුප්පාදො වා මග්ගො වා “ආසවානං බ්බො”ති වුත්තො.

අනාසවන්ති පටිපස්සද්ධිවසෙන සබ්බසො පභිනාසවං. චෙතොවිමුත්තින්ති අරහත්තඵලසමාධිං. පඤ්ඤාවිමුත්තින්ති අරහත්තඵලපඤ්ඤං. උභයවචනං මග්ගෙ විය ඵලෙපි සමට්ථිපස්සනානං යුගනන්ධභාවදස්සනත්ථං. ඤාණන්ති සබ්බඤ්ඤාඤාණං. දෙවතාය වචනසමනන්තරමෙව “කථං නු බො”ති ආවජ්ජෙන්තස්ස භගවතො ඤාණං උප්පජ්ජී “නන්දෙන අරහත්තං සවිජ්ඣන්ති. සො හි ආයස්මා සභායභික්ඛුහි තථා උප්පණ්ඩියමානො “භාරියං වත මයා කතං, යොහං ඵවං ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මචිතයෙ පබ්බජිත්වා අවිජරානං පටිලාභාය සත්ථාරං පාටිභොගං අකාසි”න්ති උප්පන්නසංවෙගො හිරොත්තප්පං පවිවුපට්ඨපෙත්වා සටෙන්තො වායමන්තො අරහත්තං පත්වා චින්තෙසි – “යංනුනාහං භගවන්තං ඵතස්මා පටිස්සවා මොවෙය්”න්ති. සො භගවන්තං උපසඬකමිත්වා අත්තනො අධිප්පායං සත්ථු ආරොවෙසි. තෙන වුත්තං – “අථ බො ආයස්මා නන්දො...පෙ.... ඵතස්මා පටිස්සවා”ති. තත්ථ පටිස්සවාති පාටිභොගප්පටිස්සවා, “අවිජරානං පටිලාභාය අහං පටිභුතො”ති පටිඤ්ඤාය.

අථස්ස භගවා “යස්මා තයා අඤ්ඤා ආරාධිතාති ඤාතමෙතං මයා, දෙවතාපි මෙ ආරොවෙසි, තස්මා නාහං පටිස්සවා ඉදාති මොවෙනබ්බො අරහත්තප්පත්තියාව මොචිතත්තා”ති ආහ. තෙන වුත්තං “යදෙව බො තෙ නන්දා”තිආදි. තත්ථ යදෙවාති යදා ඵව. තෙති තව. මුත්තොති පමුත්තො. ඉදං වුත්තං හොති – යස්මිංයෙව කාලෙ ආසවෙහි තව චිත්තං විමුත්තං, අථ අනන්තරමෙවාහං තතො පාටිභොගතො මුත්තොති.

සොපි ආයස්මා විපස්සනාකාලෙයෙව “යදෙවාහං ඉන්ද්‍රියසංවරං නිස්සාය ඉමං විජ්ජකාරං පත්තො, තමෙව සුට්ඨු නිග්ගහෙස්සාමි”ති උස්සාහජානො බලවහිරොත්තප්පො තත්ථ ව කතාධිකාරත්තා ඉන්ද්‍රියසංවරෙ උක්කට්ඨපටිපදමපි අගමාසි. වුත්තඤ්ඤෙනං –

“සවෙ, හික්ඛවෙ, නන්දස්ස පුරත්ථිමා දිසා ආලොකෙතබ්බා හොති, සබ්බං චෙතසො සමන්තාහරිත්වා නන්දො පුරත්ථිමං දිසං ආලොකෙති ‘ඵවං මෙ පුරත්ථිමං දිසං ආලොකයතො න අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්”න්ති, ඉතිහ තත්ථ සම්පජානො හොති.

“සවෙ, හික්ඛවෙ, නන්දස්ස පවිජ්ඣමා...පෙ.... උත්තරා... දක්ඛිණා... උද්ධං... අධො... අනුදිසා ආලොකෙතබ්බා හොති, සබ්බං චෙතසො සමන්තාහරිත්වා නන්දො අනුදිසං ආලොකෙති ‘ඵවං මෙ...පෙ.... සම්පජානො හොති’”ති (අ. නි. 8.9).

තෙනෙව තං ආයස්මන්තං සත්ථා “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්ථාරානං යදිදං නන්දො”ති (අ. නි. 1.230) එතදග්ගෙ යපෙසි.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං ආයස්මතො නන්දස්ස සබ්බාසවෙ බෙපෙත්වා සුඛාදීසු තාදිභාවජපත්තිසඬ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති තදත්ථවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යස්ස නිත්තිණ්ණො පඬිකොති යෙන අරියපුග්ගලෙන අරියමග්ගසෙතුවා සබ්බො දිට්ඨිපඬිකො සංසාරපඬිකො එව වා නිබ්බානපාරගමනෙන තිණ්ණො. මද්දිතො කාමකණ්ඩකොති යෙන සත්තානං විජ්ඣනතො. “කාමකණ්ඩකො”ති ලද්ධනාමො සබ්බො කිලෙසකාමො සබ්බො කාමවිසුකො අග්ගඤ්ඤාණදණ්ඩෙන මද්දිතො භග්ගො අනවසෙසතො මටීතො. මොහක්ඛයං අනුප්පත්තොති එවංභූතො ව දුක්ඛාදිවිසයස්ස සබ්බස්ස සම්මොහස්ස බෙපනෙන මොහක්ඛයං පත්තො, අරහත්තඵලං නිබ්බානඤ්ඤං අනුප්පත්තො. සුඛදුක්ඛෙසු න වෙධනී ස භික්ඛුති සො භින්නකිලෙසො භික්ඛු ඉට්ඨාරම්මණසමායොගතො උප්පන්නෙසු සුඛෙසු අනිට්ඨාරම්මණසමායොගතො උප්පන්නෙසු දුක්ඛෙසු ව න වෙධනී න කම්පනී, තං නිමිත්තං චිත්තවිකාරං නාපජ්ජති. “සුඛදුක්ඛෙසු”ති ව දෙසනාමත්තං, සබ්බෙසුපි ලොකධම්මෙසු න වෙධනීති වෙදිතබ්බං.

දුතියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. යසොපසුත්තවණ්ණනා

23. තතියෙ යසොප්පමුඛානීති එත්ථ යසොජොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං, තං පුබ්බඬිගමං කත්වා පබ්බජිතත්තා විවරණතො ව තානි පඤ්ච භික්ඛුසනානි “යසොප්පමුඛානී”ති වුත්තානි.

තෙසං අයං පුබ්බයොගො – අතීතෙ කීර කස්සපදසබ්ලස්ස සාසනෙ අඤ්ඤතරො භික්ඛු ආරඤ්ඤකො අරඤ්ඤෙ පිට්ඨිපාසාණෙ කතපණ්ණකුටියං විහරති. තස්මිඤ්ච සමයෙ පඤ්චසතා වොරා ගාමසාතකාදීනි කත්වා වොරිකාය ජීවන්තා වොරකම්මං කත්වා ජනපදමනුස්සෙහි අනුබද්ධා පලායමානා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථ කිඤ්චි ගහණං වා පටිසරණං වා අපස්සන්තා අවිදුරෙ තං භික්ඛුං පාසාණෙ නිසින්තං දිස්වා වන්දිත්වා තං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා “අම්භාකං, භන්තෙ, පටිසරණං භොවා”ති යාචිංසු. ථෙරො “තුම්භාකං සීලසදිසං පටිසරණං නත්ථි, සබ්බෙ පඤ්ච සීලානි සමාදියවා”ති ආහ. තෙ “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා සීලානි සමාදියිංසු. ථෙරො “තුම්භෙ ඉදානි සීලෙසු පතිට්ඨිතා, අත්තතො ජීවිතං විනාසයන්තෙසුපි මා මනං පදොසයිත්වා”ති කකචුපමවිධිං (ම. නි. 1.222 ආදයො) ආචික්ඛි. තෙ “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා. අථ තෙ ජානපදා තං සම්පත්තා ඉතො ටිතො ව ගවෙසන්තා තෙ වොරෙ දිස්වා සබ්බෙව ජීවිතා වොරොපෙසුං. තෙ තෙසු මනොපදොසමත්තම්පි අකත්වා අක්ඛණ්ඩසීලා කාලං කත්වා කාමාවචරදෙවෙසු

නිබ්බත්තිංසු. තෙසු ජෙට්ඨවොරො ජෙට්ඨදෙවපුත්තො අහොසි, ඉතරෙ තස්සෙව පරිවාරා.

තෙ අපරාපරං සංසරන්තා එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ බෙපෙත්වා අම්භාකං භගවතො කාලෙ දෙවලොකතො චචිත්වා ජෙට්ඨදෙවපුත්තො සාවත්ථිනගරද්වාරෙ කෙවට්ටගාමෙ පඤ්චසතකුලගාමජෙට්ඨකස්ස කෙවට්ටස්ස පුත්තො භුත්වා නිබ්බත්ති, යසොජොතිස්ස නාමං අකංසු. ඉතරෙපි අවසෙසකෙවට්ටානං පුත්තා භුත්වා නිබ්බත්තිංසු. තෙ පුබ්බසන්නිවාසෙන සබ්බෙපි සභායකා භුත්වා සහපංසුකීළිතං කීළන්තා අනුපුබ්බෙන වයප්පත්තා අහෙසුං, යසොජො තෙසං අග්ගො අහොසි. තෙ සබ්බෙව එකතො භුත්වා ජාලානි ගහෙත්වා නදිතළාකාදීසු මච්ඡෙ බන්ධන්තා විවරන්ති.

අටෙකදිවසං අවිරවතියා නදියා ජාලෙ බිත්තෙ සුවණ්ණවණ්ණො මච්ඡො අන්තොජාලෙ පාවිසි. තං දිස්වා සබ්බෙපි කෙවට්ටා “අම්භාකං පුත්තා මච්ඡෙ බන්ධන්තා සුවණ්ණවණ්ණං මච්ඡං බන්ධංසු”ති භට්ඨතුට්ඨා අහෙසුං. අථ තෙ පඤ්චසතාපි සභායකා මච්ඡං නාවාය පක්ඛිපිත්වා නාවං උක්ඛිපිත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා තං දිස්වා “භගවා එතස්ස සුවණ්ණවණ්ණකාරණං ජානිස්සති”ති මච්ඡං ගාභාපෙත්වා භගවතො දස්සෙසි. සත්ථා “අයං කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ ඔසක්කමානෙ පබ්බජිත්වා මිච්ඡා පටිපජ්ජන්තො සාසනං ඔසක්කාපෙත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තො එකං බුද්ධන්තරං නිරයෙ පච්චිත්වා තතො වුතො අවිරවතියං මච්ඡො භුත්වා නිබ්බත්තො”ති වත්වා තස්ස මාතුහගිනීනඤ්ච නිරයෙ නිබ්බත්තභාවං, තස්ස භාතිකත්ථෙරස්ස පරිනිබ්බුතභාවඤ්ච තෙනෙව කථාපෙත්වා ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා කපිලසුත්තං දෙසෙසි.

සත්ථු දෙසනං සුත්වා තෙ පඤ්චසතා කෙවට්ටපුත්තා සංවෙගජාතා භුත්වා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා, උපසම්පන්නා භුත්වා විවෙකවාසං වසන්තා භගවන්තං දස්සනාය ආගමංසු. තෙන වුත්තං – “තෙන බො පන සමයෙන යසොජප්පමුබානි පඤ්චමත්තානි භික්ඛුසතානි”තිආදි.

තත්ථ තෙධානි තෙ ඉධ. නෙවාසිකෙහිති නිබ්ද්ධවාසං වසමානෙහි. පටිසම්මොදමානානි නෙවාසිකෙහික්ඛුහි “කච්චාවුසො, බමනීය”න්තිආදිනා පටිසන්ථාරවසෙන සම්මොදනාය කතාය “ආමාවුසො, බමනීය”න්තිආදිනා, පුන සම්මොදමානා තෙහි සද්ධිං සමප්පවත්තමොදා. සෙනාසනානි පඤ්ඤාපයමානානි ආවරියුපජ්ඣායානං අත්තතො ව පාපුණකානි සෙනාසනානි පුච්ඡිත්වා තෙහි නෙවාසිකෙහි තෙසං “ඉදං තුම්භාකං ආවරියානං, ඉදං තුම්භාකං උපජ්ඣායානං, ඉදං තුම්භාකං පාපුණාති”ති සෙනාසනානි සංවිධාපෙත්වා අත්තතා ව තත්ථ ගන්ත්වා, ද්වාරකවාටානි විවරිත්වා, මඤ්චපීඨකටසාරකාදීනි නිහරිත්වා පජ්ජොටෙත්වා යථායානං යපනාදිවසෙන පඤ්ඤාපෙන්නා ව.

පත්තචීවරානි පටිසාමයමානානි, “භන්තෙ, ඉමං මෙ පත්තං යපෙථ, ඉදං චීවරං, ඉදං ථාලකං, ඉදං උදකතුම්බං, ඉදං මෙ කත්තරයට්ඨි”න්ති එවං සමණපරික්ඛාරං

සංගොපයමානා. උච්චාසද්දා මහාසද්දානි උද්ධං ගතටියෙන උච්චො සද්දො යෙසන්තෙ උච්චාසද්දා අකාරස්ස ආකාරං කත්වා. සමන්තතො පත්ථට්ටියෙන මහන්තො සද්දො යෙසන්තෙ මහාසද්දා. කෙවට්ටා මඤ්ඤ මච්ඡවිලොපෙනි කෙවට්ටා විය මච්ඡවිලුම්පනෙ. යථා නාම කෙවට්ටා උදකෙ වට්ටනතො මච්ඡග්ගහණත්ථං පවත්තනතො ‘කෙවට්ටා’ති ලද්ධනාමා මච්ඡබන්ධා මච්ඡග්ගහණත්ථං ජලෙ ජාලං පක්ඛිපිත්වා ‘පට්ටියො න පට්ටියො, ගහිතො න ගහිතො’ති ආදිනා උච්චාසද්දමහාසද්දා හොන්ති. යථා ච තෙ මච්ඡපච්ඡිආදීනි යපිතට්ඨානෙ මහාජනෙ ගන්ත්වා ‘මය්හං එකං මච්ඡං දෙථ, මය්හං එකං මච්ඡඵාලං දෙථ, අමුකස්ස දින්තො මහන්තො, මය්හං බුද්දකො’ති ආදීනි වත්වා විලුම්පමානෙ තෙසං පට්ටියොදිවසෙන උච්චාසද්දමහාසද්දා ච හොන්ති, එවමෙන හික්ඛුති දස්සෙති. තෙතෙති තෙ එතෙ. කිංචුති කිස්ස චු, කිමත්ථං චුති අත්ථො. තෙමෙති තෙ ඉමෙ. පණාමෙමීති නිහරාමී. වොති තුම්හෙ. න වො මම සන්තිකෙ වත්ථබ්බන්ති තුම්හෙහි මය්හං සන්තිකෙ න වසිතබ්බං. යෙ තුම්හෙ මාදිසස්ස බුද්ධස්ස වසනට්ඨානං ආගන්ත්වා එවං මහාසද්දං කරොථ, අත්තනො ධම්මනාය වසන්තා කිං නාම සාරුප්පං කරිස්සථ, තුම්හාදිසානං මම සන්තිකෙ වසනකිව්චං නත්ථීති දීපෙති. එවං පණාමිතෙසු ච භගවතා තෙසු එකහික්ඛුපි ‘භගවා තුම්හෙ මහාසද්දමත්තකෙන අම්හෙ පණාමෙථා’ති වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි පට්ටිවනං අවත්වා බුද්ධගාරවෙන සබ්බෙ භගවතො වචනං සම්පට්ච්ඡන්තා ‘එවං, හන්තෙ’ති වත්වා නික්ඛමීසු. එවං පන තෙසං අහොසි ‘මයං සත්ථාරං පස්සිස්සාම, ධම්මං සොස්සාම, සත්ථු සන්තිකෙ වසිස්සාමාති ආගතා, එවරුපස්ස පන ගරුතො සත්ථු සන්තිකං ආගන්ත්වා මහාසද්දං කරිමහා, අම්හාකමෙව දොසොයං, පණාමිතම්හා තතො, න ලද්ධං සත්ථු සන්තිකෙ වත්ථුං, සමන්තපාසාදිකං සුවණ්ණවණ්ණං සරීරං ඔලොකෙතුං, මධුරස්සරෙන දෙසිතං ධම්මං සොතු’න්ති. තෙ බලවදොමනස්සජාතා හුත්වා පක්කමීසු.

සංසාමෙත්වාති සුගුත්තං කත්වා. වජ්ජීති එවංනාමකො ජනපදො, වජ්ජී නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළුභීවසෙන ‘වජ්ජී’ත්වෙව වුච්චති. තෙන වුත්තං ‘වජ්ජීසු’ති. වග්ගමුදානි එවංනාම ලොකස්ස පුඤ්ඤසම්මතා එකා නදී. ‘වග්ගමුදා’තිපි පායො. අත්ථකාමෙනාති කිඤ්චි පයොජනං අනපෙක්ඛිත්වා අත්ථමෙව ඉච්ඡන්තෙන. හිතෙසිනාති අත්ථං ඉච්ඡන්තෙන, ‘කිත්ති මෙ සාවකා වට්ටදුක්ඛා පරිවුච්චෙය්‍යු’න්ති තස්ස අත්ථසඬ්ඛාතස්ස අත්ථස්ස වා හෙතුභූතස්ස හිතස්ස එසනසිලෙන. තතො එව අත්තනො සරීරබෙදං අගණෙත්වා දුරෙපි වෙනෙය්‍යසන්තිකං ගන්ත්වා අනුකම්පනතො අනුකම්පකෙන. තමෙව අනුකම්පං උපාදාය මයං පණාමිතා, න අත්තනො වෙය්‍යාවච්චාදිපච්චාසිසාය. යස්මා ධම්මගරුතො බුද්ධා භගවන්තො සම්මාපට්ටිපත්තියාව පුපේතබ්බා, යෙ උච්චාසද්දකරණමත්තෙපි පණාමෙත්ති, තස්මා හන්ද මයං, ආවුසො, තථා විහාරං කප්පෙම සබ්බත්ථ සතිසම්පජ්ඤායොගෙන අපණ්ණකප්පට්ටිපදං පුරෙත්තා යථාගහිතකම්මට්ඨානං මත්ථකං පාපෙන්තා චතුර්ථයාපථවිහාරං කප්පෙම විහරාම. යථා නො විහරන්ති යථා අම්හෙසු

විහරන්තෙසු, හගවා අත්තමනො අස්ස, සම්මාපට්ඨත්තියා පුජාය ආරාධිතො
හවෙය්‍යාති අත්ථො.

තෙනෙවත්තරවස්සෙනාති තස්මිංයෙව අන්තරවස්සෙ මහාපචාරණං
අනතික්කමිත්වා. සබ්බෙව තිස්සො විජ්ජා සච්ඡාකංසුති සබ්බෙයෙව තෙ
පඤ්චසතා භික්ඛු පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණං දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණං
ආසවක්ඛයඤ්ඤාණන්ති ඉමා තිස්සො
පුබ්බෙනිවුත්ථක්ඛන්ධජපට්ඨජාදකමොහක්ඛන්ධාදීනං විනිවිජ්ඣනට්ඨෙන විජ්ජා
අත්තපච්චක්ඛා අකංසු. ලොකියාභිඤ්ඤාසු ඉමායෙව ද්වෙ අභිඤ්ඤා
ආසවක්ඛයඤ්ඤාණස්ස බහුපකාරා, න තථා
දිබ්බසොතවෙතොපරියඉද්ධිවිධඤ්ඤාණානිති දස්සනත්ථං විජ්ජත්තයමෙවෙත්ථ තෙසං
භික්ඛුනං අධිගමදස්සනවසෙන උද්ධට්ඨං. තථා හි වෙරඤ්ජසුත්තෙ (අ. නි. 8.11)
හගවා වෙරඤ්ජප්‍රාභ්මණස්ස අත්තනො අධිගමං දස්සෙත්තො විජ්ජත්තයමෙව
දෙසෙසි, න දිබ්බසොතඤ්ඤාණාදීනං අභාවතො. එවං තෙසමිපි භික්ඛුනං
විජ්ජමානානිපි දිබ්බසොතඤ්ඤාණාදීනි න උද්ධට්ඨානි. ඡළභිඤ්ඤා හි තෙ භික්ඛු.
එවඤ්ච කත්වා “වග්ගුමුදාය නදියා තීරෙ අන්තරහිතා මහාවතෙ කුටාගාරසාලායං
හගවතො සම්මුඛෙ පාතුරහෙසු”න්ති තෙසං භික්ඛුනං ඉද්ධිවළඤ්ජනං චක්ඛති.

යථාභිරන්තන්ති යථාභිරතිං යථාජ්ඣාසයං. බුද්ධානඤ්ඤි එකස්මිං යානෙ
වසන්තානං ඡායුදකච්ඡත්තිං වා අභාසුකසෙනාසනං වා මනුස්සානං අස්සද්ධාදිභාවං
වා ආගම්ම අනභිරති නාම නත්ථි, තෙසං සම්පත්තියා “ථාසුං විහරාමා”ති
විරවිහාරොපි නත්ථි. යත්ථ පන හගවති විහරන්තෙ මනුස්සා සරණෙසු වා
පතිට්ඨහන්ති, සීලානි වා සමාදියන්ති පබ්බජන්ති, සොතාපත්තිමග්ගාදීනි වා
පාපුණන්ති, සත්ථා තාසු සම්පත්තිසු තෙසං පතිට්ඨාපනත්ථං වසති, තදභාවෙ
පක්කමති. තදා හි සාවත්ථියං කත්තබ්බබුද්ධකිච්චං නාහොසි. තෙන චුත්තං – “අථ
බො හගවා සාවත්ථියං යථාභිරන්තං විහරිත්වා යෙන වෙසාලී තෙන වාරිකං
පක්කාමී”ති.

වාරිකං වරමානොති අද්ධානගමනං ගච්ඡන්තො. වාරිකා ච නාමෙසා හගවතො
දුට්ඨා තුරිතවාරිකා අතුරිතවාරිකාති. තත්ථ දුරෙපි බොධනෙය්‍යපුග්ගලං දිස්වා තස්ස
බොධනත්ථං සහසා ගමනං තුරිතවාරිකා නාම, සා මහාකස්සපපච්චුග්ගමනාදීසු
දට්ඨබ්බා. යා පන ගාමනිගමරාජධානීපට්ඨාටියා දෙවසිකං
යොජනද්ධයොජනවසෙන පිණ්ඩපාතවරියාදීහි ලොකං අනුග්ගණ්හන්තො ගච්ඡති,
අයං අතුරිතවාරිකා නාම, අයමෙව ඉධාධිජ්ජෙතා. තදවසරීති තෙන අවසරි, තං වා
අවසරි, තත්ථ අවසරි, පාවිසීති අත්ථො.

තත්‍රාති තස්සං. සුදන්ති නිපාතමත්තං. වෙසාලියන්ති තික්ඛත්තුං විසාලීභුතත්තා
“වෙසාලී”ති ලද්ධනාමෙ ලිච්ඡවිරාජුනං නගරෙ. මහාවතෙති මහාවනං නාම
සයංජාතං අරොපිමං සපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනං. කපිලවත්ථුසාමන්තා පන මහාවනං
භිමවන්තෙන සහ එකාබද්ධං අපරිච්ඡෙදං හුත්වා මහාසමුද්දං ආභවිව යීතං. ඉදං

තාදිසං න භොති, සපරිච්ඡේදං මහන්තං වනන්ති මහාවනං. කූටාගාරසාලායන්ති තස්මිං මහාවනෙ භගවන්තං උද්දිස්ස කතෙ ආරාමෙ කූටාගාරං අන්තො කත්වා භංසවට්ටකච්ඡන්තෙන කතා සබ්බාකාරසම්පන්නා බුද්ධස්ස භගවතො ගන්ධකුටි කූටාගාරසාලා නාම, තස්සං කූටාගාරසාලායං. වග්ගුමුදාතීරියානන්ති වග්ගුමුදාතීරවාසීනං. වෙනසා වෙනො පරිච්ච මනසි කරිත්වාති අත්තනො චිත්තෙන තෙසං චිත්තං පරිච්ඡිජ්ජ මනසි කරිත්වා, වෙනොපරියඤාණෙන වා සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණෙන වා තෙහි අධිගතවිසෙසං ජානිත්වාති අත්ථො.

ආලොකජාතා වියාති සඤ්ජාතාලොකා විය. ඉතරං තස්සෙව වෙවචනං, වන්දසහස්සසුරියසහස්සෙහි ඔභාසිතා වියාති අත්ථො. යස්මා තෙ යසොජජ්ජමුඛා පඤ්චසතා භික්ඛු සබ්බසො අවිජ්ජන්ධකාරවිධමනෙන ආලොකභූතා ඔභාසභූතා හුත්වා විහරන්ති, තස්මා භගවා තෙහි යිතදිසාය “ආලොකජාතා විය මෙ, ආනන්ද, එසා දිසා” තිආදිතා වණ්ණභණ්ණනාපදෙසෙන තෙ භික්ඛු පසංසති. තෙන වුත්තං – “යස්සං දිසායං වග්ගුමුදාතීරියා භික්ඛු විහරන්ති” ති. අජ්ජට්ඨකුලාති න පටිකුලා, මනාපා මනොහරාති අත්ථො. යස්මිඤ්ඨි පදෙසෙ සීලාදිගුණසම්පන්නා මහෙසිනො විහරන්ති, තං කිඤ්චාපි උක්කුලවිකුලවිසමදුග්ගාකාරං, අථ ඛො මනුඤ්ඤං රමණීයමෙව. වුත්තඤ්ඤෙනං –

“ගාමෙ වා යදි වාරඤ්ඤෙ, නින්තෙ වා යදි වා ථලෙ;
යත්ථ අරහන්තො විහරන්ති, තං භූමිරාමණෙයාක” ති. (ධ. ප. 98);

පභිණ්ණයාසීති පෙසෙයාසී. සත්ථා ආයස්මන්තානං දස්සනකාමොති තෙසං භික්ඛුනං සන්තිකෙ පහෙණාකාරදස්සනං. ඉති භගවා යදත්ථං තෙ භික්ඛු පණාමෙසි, තමත්ථං මත්ථකජ්ජත්තං දිස්වා ආරද්ධවිත්තො තෙසං දස්සනකාමතං ථෙරස්ස ආරොචෙසි. එවං කිරස්ස අභොසි “අහං ඉමෙ උච්චාසද්දමභාසද්දකරණෙ පණාමෙස්සාමි, අථ තෙ හද්‍රො අස්සාජාතියො විය කසාභිසාතෙන, තෙන වොදිතා සංවෙගජ්ජත්තා මමාරාධනත්ථං අරඤ්ඤං පටිසිත්වා සට්ඨන්තා වායමන්තා ඛිජ්ජමෙව අරහත්තං සච්ඡිකරිස්සන්ති” ති. ඉදානි තෙ අග්ගඵලජ්ජත්තෙ දිස්වා තාය අරහත්තජ්ජත්තියා ආරාධිතවිත්තො තෙසං දස්සනකාමො හුත්වා එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකං ආණාපෙසි.

සො භික්ඛුති ආනන්දත්ථෙරෙන තථා ආණත්තො ඡළභිඤ්ඤො එකො භික්ඛු. පමුඛෙති සම්මුඛෙ. ආනෙඤ්ජසමාධිනාති වතුත්ථජ්ඣානපාදකෙන අග්ගඵලසමාධිනා, “අරුපජ්ඣානපාදකෙනා” තිපි වදන්ති. “ආනෙඤ්ජෙන සමාධිනා” තිපි පාඨො. කස්මා පන භගවා තෙසං භික්ඛුනං ආගමනං ජානන්තො පටිසන්ථාරං අකත්වා සමාපත්තිංයෙව සමාපජ්ජී? තෙසං අත්තනා සමාපන්නසමාපත්තිං ජානිත්වා සමාපජ්ජනත්ථං, තෙසං පුබ්බෙ පණාමිතානං ඉදානි අත්තනා සමානසම්භොගදස්සනත්ථං, ආනුභාවදීපනත්ථං, විනා වච්ඡෙදෙන අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණදීපනත්ථංඤ්ච. අපරෙ පනාහු “පුබ්බෙ පණාමිතානං ඉදානි අත්තනො සන්තිකං ආගතානං අනුත්තරසුබුජ්ජපාදනෙන

අනඤ්ඤසාධාරණපටිසන්ථාරකරණත්ථ”න්ති. තෙපි ආයස්මන්තො භගවතො අප්ඤ්ඤාසයං ඤත්වා තංයෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජිංසු. තෙන වුත්තං – “කතමෙන නු ඛො භගවා විහාරෙන එතරහි විහරති”තිආදි.

එත්ථ ව රුපාවචරවතුත්ථජ්ඣානං කොසජ්ජාදිනං පාරිපන්තිකධම්මානං සුචිදුරභාවතො ඉද්ධියා මූලභූතෙහි අනොණමනාදීහි සොළසහි වොදානධම්මෙහි සමන්තාගමනතො ආනෙඤ්ජප්පත්තං සයං අනිඤ්ජනට්ඨෙන ආනෙඤ්ජන්ති වුච්චති. වුත්තඤ්ඤෙනං –

“අනොණතං විත්තං කොසජ්ජෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. අනුණ්ණතං විත්තං උද්ධච්චෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. අනභිරතං විත්තං රාගෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. අනපනතං විත්තං ඛ්‍යාපාදෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. අනිස්සිතං විත්තං දිට්ඨියා න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. අප්පට්ඨද්ධං විත්තං ඡන්දරාගෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. විප්පමුත්තං විත්තං කාමරාගෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. විසංයුත්තං විත්තං කිලෙසෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. විමරියාදිකතං විත්තං කිලෙසමරියාදාය න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. එකත්තගතං විත්තං නානත්තකිලෙසෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. සද්ධාය පරිග්ගහිතං විත්තං අස්සද්ධියෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. චිරියෙන පරිග්ගහිතං විත්තං කොසජ්ජෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. සතියා පරිග්ගහිතං විත්තං පමාදෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. සමාධිනා පරිග්ගහිතං විත්තං උද්ධච්චෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. පඤ්ඤාය පරිග්ගහිතං විත්තං අවිජ්ජාය න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජං. ඔභාසගතං විත්තං අවිජ්ජන්ධකාරෙ න ඉඤ්ජතීති ආනෙඤ්ජ”න්ති.

රුපාවචරවතුත්ථජ්ඣානමෙව ව රුපවිරාගභාවනාවසෙන පවත්තිතං, ආරම්මණවිභාගෙන චතුබ්බිධං අරුපාවචරජ්ඣානන්ති එතෙසං පඤ්චන්තං ඤානානං ආනෙඤ්ජවොභාරො. තෙසං යං කිඤ්චි පාදකං කත්වා සමාපන්නා අරහත්තඵලසමාපත්ති ආනෙඤ්ජසමාධිති පොරාණා.

අභික්කන්තායාති අතීතාය. නික්ඛන්තෙති නිග්ගතෙ, අපගතෙති අත්ථො. තුණ්හි අහොසීති භගවා අරියෙන තුණ්හිභාවෙන තුණ්හි අහොසි. උද්ධස්සෙ අරුණෙති උග්ගතෙ අරුණෙ, අරුණො නාම පුරත්ථිමදිසාය සුරියොදයතො පුරෙතරමෙව උට්ඨිතොභාසො. නන්දිමුඛියාති රත්තියා අරුණස්ස උග්ගතත්තා එව අරුණප්පභාය සුරියාලොකූපජීවිතො සත්තෙ නන්දාපනමුඛියා විය රත්තියා ජාතාය, විභායමානායාති අත්ථො.

තම්භා සමාධිම්භා වුට්ඨහිත්වාති යථාපරිච්ඡෙදං තතො ආනෙඤ්ජසමාධිතො අරහත්තඵලසමාපත්තිතො උට්ඨාය. සචෙ ඛො ත්වං, ආනන්ද, ජානෙය්‍යාසීති භගවා “ඉමෙ ව හික්ඛු එත්තකං කාලං ඉමිනා නාම සමාපත්තිසුඛෙන චිතිනාමෙන්නී”ති, ආනන්ද, යදි ත්වං ජානෙය්‍යාසි. එත්තකම්පි තෙ නප්පට්ඨාසෙය්‍යාති ලොකියපටිසම්මොදනං සන්ධාය යදිදං තෙ “අභික්කන්තා, හන්තෙ,

රත්ති'' තිආදිනා තික්ඛත්තුං පටිභානං උපට්ඨිතං, තයිදං එත්තකම්පි තෙ න උපට්ඨහෙය්‍යා. යස්මා ච ඛො ත්වං, ආනන්ද, සෙක්ඛො අසෙක්ඛං සමාපත්තිවිහාරං න ජානාසි, තස්මා මං ඉමෙසං භික්ඛූනං ලොකියපටිසම්මොදනං කාරෙතුං උස්සුක්කං ආපජ්ජි. අහං පන ඉමෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං ලොකුත්තරපටිසම්මොදනෙනෙව තියාමරත්තිං චිතිනාමෙසින්ති දස්සෙන්තො භගවා අහ – “අහඤ්ච, ආනන්ද, ඉමානි ච පඤ්ච භික්ඛුසතානි සබ්බෙව ආනෙඤ්ජසමාධිනා නිසිදිම්හා”ති.

එතමන්ටං විදිත්වාති එතං තෙසං භික්ඛූනං අත්තනා සමං ආනෙඤ්ජසමාධිසමාපජ්ජනසමන්ථතාසඬ්ඛාතං වසිභාවන්ටං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං තෙසං භික්ඛූනං අනවසෙසරාගාදිජ්ජහානසංසිද්ධිතාදිසභාවදීපනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යස්ස ජිතො කාමකණ්ඩකොති කුසලපක්ඛවිජ්ඣානට්ඨෙත කණ්ඩකභූතො කිලෙසකාමො යෙන අරියපුග්ගලෙන අනවසෙසං ජිතො පභිතො, එතෙනස්ස අනුනායාභාවං දස්සෙති. ‘‘ගාමකණ්ටකො’’තිපි පායො. තස්සත්ථො – ගාමෙ කණ්ටකො කණ්ටකට්ඨානියො සකලො චත්ථුකාමො යස්ස ජිතොති. ජයො වස්ස තජ්ජට්ඨන්ද්‍රාගජ්ජහානෙනෙව වෙදිතබ්බො, තෙන තෙසං අනාගාමිමග්ගො චුත්තො හොති. අක්කොසො ච ජිතොති සම්බන්ධො. වධො ච බන්ධනඤ්චාති එත්ථාපි එසෙව නයො. තෙසු අක්කොසජයෙන වච්චුවරිතාභාවො, ඉතරෙත කායදුච්චරිතාභාවො දස්සිතො. තෙන තංතිමිත්තකස්ස බ්‍යාපාදස්ස අනවසෙසජ්ජහානෙන තතියමග්ගො චුත්තො හොති. අථ වා අක්කොසාදිජයවචනෙන තතියමග්ගො චුත්තො හොති, අක්කොසාදීනං අච්චන්තමනං තත්ථ පකාසිතං හොති, උභයථාපි තෙසං විරොධාභාවං දස්සෙති. පබ්බතො විය සො ධීතො අනෙජොති එජා චුච්චති වලනකිලෙසපරිපන්ථො, එජාහෙතුනං අවසෙසකිලෙසානං අභාවෙන අනෙජො, අනෙජත්තායෙව සබ්බකිලෙසෙහි පරවාදවාතෙහි ච අකම්පනියත්තා ධීතො එකග්ගපබ්බතසදිසො. සුබද්දක්ඛෙසු න වෙධනි ස භික්ඛූති සො භින්තකිලෙසො භික්ඛු සුබද්දක්ඛනිමිත්තං න කම්පනීති හෙට්ඨා චුත්තනායෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉති භගවා තෙසං පඤ්චසතානං භික්ඛූනං අරහත්තාධිගමෙන තාදිභාවජ්ජත්තිං එකජ්ඣං කත්වා එකපුග්ගලාධිට්ඨානං උදානං උදානෙසිති.

තතියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සාරිපුත්තසුත්තවණ්ණනා

24. වතුත්ථෙ පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වාති ආරම්මණාහිමුඛං සතිං යපයිත්වා මුඛසම්පෙ කත්වා. තථා හි විහඬිගෙ චුත්තං –

“අයං සති උපට්ඨිතා හොති සුපට්ඨිතා නාසිකග්ගෙ වා මුඛනිමිත්තෙ වා, තෙන චුච්චති පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා”ති (විහ. 537).

අප්‍රථමය “පරිත්ති පරිග්‍රහනටියො, මුඛනිති නියානනටියො, සතීති උපටියානනටියො, තෙන වුවවති ‘පරිමුඛං සතී’”න්ති. එවං පටිසම්භිදායං (පටි. ම. 1.164) වුත්තනසෙනපෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. තත්‍රායං සඨබ්බෙපත්ථො – පරිග්‍රහනනියානසතීං කත්ථාති. නියානනන්ති ව සතියා ඔගාහිතබ්බං ආරම්මණං දට්ඨබ්බං. එත්ථ ව පුරිමො පච්ඡිමො ව අත්ථො සබ්බසඨගාහකවසෙන, ඉතරො සමාපත්තියා පුබ්බභාගසමන්තාභාරවසෙන දට්ඨබ්බො. සතීති වා සතීසීසෙන ඤානං වුත්තං “යෙ කායගතාසතීං පරිභුඤ්ජන්ති”තිආදීසු (අ. නි. 1.600) විය. කතමං පන තං ඤානන්ති? රූපාවචරවතුත්ථජ්ඣානං පාදකං කත්ථා සමාපන්නං අරහත්තඵලජ්ඣානං. කථං පනෙතං ජානිතබ්බන්ති? ආනෙඤ්ජසමාධියොගෙන ථෙරස්ස සවිසෙසං නිව්චලභාවං කෙනචි අකම්පනීයතඤ්ච පබ්බතොපමාය පකාසෙන්තො භගවා ඉමං උදානං අභාසීති ගාථාය එව අයමත්ථො විඤ්ඤායති. න වායං නිසජ්ජා ථෙරස්ස සච්චජ්ජට්ඨෙධාය, අප්‍රථමො දිට්ඨධම්මසුඛවිභාරාය. පුබ්බෙයෙව හි සුකරබතලෙණෙ (ම. නි. 2.201) අත්තනො භාගිනෙයාස්ස දීඝනඤ්ජරිබ්බාජකස්ස භගවති ධම්මං දෙසෙන්තෙ අයං මහාථෙරො සච්චජ්ජට්ඨෙධකිච්චං මත්ථකං පාපෙසීති.

එතමත්ථන්ති එතං ථෙරස්ස ආනෙඤ්ජසමාධියොගෙන තාදිභාවජ්ජන්තියා ව කෙනචි අකම්පනීයතාසඨබ්බාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්ථා තදත්ථවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසී.

තත්ථ යථාපි පබ්බතො සෙලොති යථා සිලාමයො එකග්ගනසිලාපබ්බතො, න පංසුපබ්බතො න මිස්සකපබ්බතොති අත්ථො. අවලො සුජ්ජන්තිට්ඨිතොති සුජ්ජන්තිට්ඨිතමුලො පකතිවාතෙහි අවලො අකම්පනීයො හොති. එවං මොහක්ඛයා හික්ඛු, පබ්බතොව න වෙධනීති මොහස්ස අනවසෙසජ්ජහානා මොහමුලකත්තා ව සබ්බාකුසලානං පහීනසබ්බාකුසලො හික්ඛු, යථා සො පබ්බතො පකතිවාතෙහි, එවං ලොකධම්මෙහි න වෙධනී න කම්පති. මොහක්ඛයොති වා යස්මා නිබ්බානං අරහත්තඤ්ච වුවවති, තස්මා මොහක්ඛයස්ස හෙතු නිබ්බානස්ස අරහත්තස්ස වා අධිගතත්තා චතුසු අරියසච්චෙසු සුජ්ජන්තිට්ඨිතො අසමාපන්නකාලෙපි යථාවුත්තපබ්බතො විය න කෙනචි වෙධනී, පගෙව සමාපන්නකාලෙති අධිජ්ජායො.

චතුත්ථසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මහාමොග්ගල්ලානසුත්තවණ්ණනා

25. පඤ්චමෙ කායගතාය සතියාති කායානුපස්සනාවසෙන කායෙ ගතාය කායාරම්මණාය සතියා, ඉත්ථම්භුතලක්ඛණෙ ඉදං කරණවචනං. අජ්ඣත්තන්ති ඉධ අජ්ඣත්තං නාම නියකජ්ඣත්තං, තස්මා අත්තනි අත්තසන්නානෙති අත්ථො. අප්‍රථම යස්මා කම්මටියානභූතො කෙසාදිකො ද්වන්තිංසකොටියාසසමුදායො ඉධ කායොති අධිජ්ජෙතො, තස්මා අජ්ඣත්තන්ති පදස්ස ගොවරජ්ඣත්තන්ති අත්ථො වෙදිතබ්බො. සුපට්ඨිතායාති නියකජ්ඣත්තභූතෙ ගොවරජ්ඣත්තභූතෙ වා කායෙ

සුචරිත උපට්ඨිතය. කා පනායං සති, යා “අජ්ඣන්තං සුපට්ඨිතා” ති වුත්තා? ය්වායං භගවතා “අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා” තිආදිනා (දී. නි. 2.377; ම. නි. 1.110; බු. පා. 3.ද්වත්තිංසාකාර) අජ්ඣන්තකෙසාදිකො ද්වත්තිංසාකාරො කායො වුත්තො, තත්ථ යා පටිකුලමනසිකාරං පවත්තෙන්තස්ස උපචාරස්පනාවසෙන කායෙ උපට්ඨිතා සති, සා “කායගතා සති” ති වුච්චති. යථා වායං, එවං ආනාපානචතුර්ථයාපථසතිසම්පජ්ඣානං වසෙන උද්ධුමානකච්ඡිලකාදිවසෙන ව මනසිකාරං පවත්තෙන්තස්ස යථාරහං උපචාරස්පනාවසෙන කායෙ උපට්ඨිතා සති “කායගතා සති” ති වුච්චති. ඉධ පන අජ්ඣන්තං කායගතා සති පථවිආදිකා වතස්සො ධාතුයො සසම්භාරසඬ්ඛෙපාදීසු වතුසු යෙන කෙනචි එකෙනාකාරෙන වචත්ථපෙත්වා තෙසං අනිච්චාදිලක්ඛණසල්ලක්ඛණවසෙන උපට්ඨිතා විපස්සනාසම්පයුත්තා සති “කායගතා සති” ති අධිජ්ජෙතා. ථෙරො පන තථා විපස්සිත්වා අත්තනො ඵලසමාපත්තිමෙව සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. ඉධාපි ගාථාය එවං ඉමස්ස අත්ථස්ස විඤ්ඤාතඛිඛතා “න වායං නිසජ්ජා” තිආදිනා වුත්තනායානුසාරෙන යොජෙතඛිඛා.

එතමත්ථන්ති එතං ථෙරස්ස චතුර්ධාතුවචත්ථානමුඛෙන කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානෙන විපස්සනං ඔගාහෙත්වා ඵලසමාපත්තිසමාපජ්ජනසඬ්ඛානං අත්ථං විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං සතිපට්ඨානභාවනාය නිඛිඛානාධිගමදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ සති කායගතා උපට්ඨිතාති පුබ්බෙ වුත්තලක්ඛණා සති සද්ධාපුබ්බචිගමානං සමාධිවීරියපඤ්ඤානං යථාසකං කිච්චනිජ්ඣාදනෙන සභායභාවං ආපන්නත්තා පභීනජ්ජට්ඨස්ස තතො එව තික්ඛවිසද්දනා ව යථාවුත්තකායසංවරණවසෙන එකත්ථසමොසරණවසෙන ව අවිපරීතසභාවං සල්ලක්ඛෙත්ති උපගන්ත්වා ධීතා හොති, එතෙන කායසඬ්ඛානානං චතුත්තං ධාතුනං තත්තිස්සිතානඤ්ච උපාදාරුපානං සල්ලක්ඛණවසෙන, පච්චයෙ වචත්ථපෙත්වා තතො පරං තෙසං අනිච්චාදිලක්ඛණසල්ලක්ඛණවසෙන ව පවත්තං ඤාණපරම්පරාගතං සතිං දස්සෙති, සතිස්සෙන වා තංසම්පයුත්තං පරිඤ්ඤාත්තයපරියාපන්නඤාණපරම්පරමෙව දස්සෙති. ඡසු එස්සායතනෙසු සංවුතොති යථාවුත්තාය කායෙ උපට්ඨිතාය සතියා සමන්තාගතො වක්ඛාදීසු එස්සස්ස කාරණභූතෙසු ඡසු ද්වාරෙසු කායානුපස්සනාය අභාවිතාය උජ්ජපජ්ජනාරහානං අභිජ්ඣාදිනං තස්සා භාවිතත්තා ඤාණජ්ජවත්තිං පටිච්චෙධෙන්තො තෙ පිදහන්තො “තත්ථ සංවුතො” ති වුච්චති, එතෙන ඤාණසංවරං දස්සෙති.

සතතං භික්ඛු සමාහිතොති සො භික්ඛු එවං උපට්ඨිතස්සති සඛිඛත්ථ ව සංවුතො පුටුත්තාරම්මණෙ විත්තං අවිස්සජ්ජෙත්වා අනිච්චාදිවසෙන සම්මසන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා ඤාණෙ තික්ඛෙ සුරෙ වහන්තෙ විපස්සනාසමාධිතා තාව සතතං නිරන්තරං සමාහිතො අනුලොමඤ්ඤාණානන්තරං ගොත්රභුඤ්ඤාණොදයතො පට්ඨාය. ජඤ්ඤා නිඛිඛානමත්තනොති අඤ්ඤෙසං පුටුජ්ජනානං සුපිනන්තෙපි

අගොවරභාවතො, අරියානං පන තස්ස තස්සෙව ආවෙණිකත්තා අත්තසදිසත්තා ව “අත්තා” ති ලද්ධවොභාරස්ස මග්ගඵලඤ්ඤාණස්ස සාතිසයවිසයභාවතො එකත්තසුඛාවහං නිබ්බානං අසඬ්ඛතධාතු “අත්තනො” ති චුත්තං, තං නිබ්බානං ජඤ්ඤා ජානෙය්‍ය, මග්ගඵලඤ්ඤාණෙහි පටිවිජ්ඣෙය්‍ය, සච්ඡිකරෙය්‍යාති අත්ථො. එතෙන අරියානං නිබ්බානෙ අධිමුත්තතං දස්සෙති. අරියා හි අධිවිත්තජ්ජවත්තිකාලෙපි එකත්තෙනෙව නිබ්බානෙ නිත්තපොණපබ්භාරභාවෙන විහරන්ති. එත්ථ ව යස්ස සති කායගතා උපට්ඨිතා, සො භික්ඛු ඡසු එස්සායතනෙසු සංවුතො, තතො එව සතතං සමාහිතො අත්තපච්චක්ඛකරණෙන නිබ්බානං අත්තනො ජානෙය්‍යාති එවං ගාථාපදානං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. එවං කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානමුඛෙන යාව අරහත්තා එකස්ස භික්ඛුතො නියානාමග්ගං දස්සෙති ධම්මරාජා.

අපරො නයො – සති කායගතා උපට්ඨිතාති එතෙන කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං දස්සෙති. ඡසු එස්සායතනෙසු සංවුතොති එස්සො ආයතනං කාරණං එතෙසන්ති එස්සායතනාති, තෙසු එස්සායතනෙසු. එස්සහෙතුකෙසු එස්සපච්චයා නිබ්බත්තෙසු ඡසු චක්ඛුසම්චස්සජාදිවෙදයිතෙසු තණ්හාදීනං අජ්ජවත්තියා සංවුතො, එතෙන වෙදනානුපස්සනාසතිපට්ඨානං දස්සෙති. සතතං භික්ඛු සමාහිතොති සතතං නිව්චකාලං නිරන්තරං වික්ඛෙපාභාවතො සමාහිතො භික්ඛු. සො වායං අවික්ඛෙපො සබ්බසො සතිපට්ඨානභාවනාය මත්ථකජ්ජත්තාය භොති. සම්මසන්නො හි අතීතාදිහෙදහින්තෙසු පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙසු අනවසෙසතොව පරිග්ගහෙත්වා සම්මසතිති. එතෙන සෙසසතිපට්ඨානෙ දස්සෙති. ජඤ්ඤා නිබ්බානමත්තනොති එවං චතුසතිපට්ඨානභාවනං මත්ථකං පාපෙත්වා යීතො හින්තකිලෙසො භික්ඛු අත්තනො කිලෙසනිබ්බානං පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණෙන සයමෙව ජානෙය්‍යාති අත්ථො.

අථ වා සති කායගතා උපට්ඨිතාති අත්තනො පරෙසඤ්ච කායස්ස යථාසභාවපරිඤ්ඤාදීපනෙන ථෙරස්ස සතිවෙපුල්ලජ්ජත්ති දීපිතා. ඡසු එස්සායතනෙසු සංවුතොති චක්ඛාදීසු ඡසු ද්වාරෙසු අච්චන්තසංවරදීපනෙන සතතවිහාරිවසෙන ථෙරස්ස සම්පජඤ්ඤාජ්ජකාසිනී පඤ්ඤාවෙපුල්ලජ්ජත්ති දීපිතා. සතතං භික්ඛු සමාහිතොති සමාපත්තිබ්‍රලතාදස්සනෙන නවානුපුබ්බවිහාරසමාපත්තියො දස්සිතා. එවංභූතො පන භික්ඛු ජඤ්ඤා නිබ්බානමත්තනොති කතකිව්චත්තා උත්තරි කරණියාභාවතො කෙවලං අත්තනො අනුපාදිසෙසනිබ්බානමෙව ජානෙය්‍ය වින්තෙය්‍ය, අඤ්ඤම්පි තස්ස වින්තෙතබ්බං තත්ථිති අධිජ්ජායො.

පඤ්චමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පිලිත්ථවච්ඡසුත්තවණ්ණනා

26. ඡට්ඨෙ පිලිත්ථවච්ඡොති පිලිත්ථාතිස්ස නාමං, වච්ඡොති ගොත්තවසෙන ථෙරං සඤ්ජානන්ති. වසලවාදෙන සමුදාවරති “එහි, වසල, අපෙහි, වසලා” තිආදිනා භික්ඛු වසලවාදෙන වොහරති ආලපති. සම්බහුලා භික්ඛුති බහු භික්ඛු. තෙ ථෙරං තථා සමුදාවරන්තං දිස්වා “අරහාව සමානො අප්පභීනවාසනන්තා එවං භණති” ති අජානන්තා “දොසන්තරො මඤ්ඤෙ අයං ථෙරො එවං සමුදාවරති” ති වින්තෙත්වා උල්ලපනාධිප්පායා තං තනො වුට්ඨාපෙතුං භගවතො ආරොචෙසුං. තෙන වුත්තං – “ආයස්මා, හන්තෙ, පිලිත්ථවච්ඡො භික්ඛු වසලවාදෙන සමුදාවරති” ති. කෙච් පනාහු – “ඉමං ථෙරං භික්ඛු ‘අරහා’ ති සඤ්ජානන්ති, අයඤ්ච භික්ඛු ඵරුසවචනෙන එවං සමුදාවරති, ‘අභූතො එව නු ඛො ඉමස්මිං උත්තරිමනුස්සධම්මො’ ති වාසනාවසෙන තස්ස තථා සමුදාවාරං අජානන්තා අරියභාවඤ්චස්ස අසද්දහන්තා උප්ඤ්ඤානසඤ්ඤිතො භගවතො තමත්ථං ආරොචෙසු”න්ති. භගවා ථෙරස්ස දොසන්තරාභාවං පකාසෙතුකාමො එකෙන භික්ඛුනා තං පක්කොසාපෙත්වා සම්මුඛා තස්ස “පුබ්බාවිණ්ණවසෙනායං තථා සමුදාවරති, න ඵරුසවචනාධිප්පායො” ති ආහ. තෙන වුත්තං – “අථ ඛො භගවා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආමන්තෙසී” තිආදි.

තත්ථ පුබ්බෙතිවාසං මනසි කරිත්වාති සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං, වච්ඡ, භික්ඛු වසලවාදෙන සමුදාවරසී” ති ථෙරං පුච්ඡිත්වා තෙන “එවං, හන්තෙ” ති වුත්තෙ “අයං වච්ඡො කිලෙසවාසනාය වසලවාදං න පරිච්චජති, කිං නු ඛො අතීතෙසුපි අත්තභාවෙසු බ්‍රාහ්මණජාතිකො අහොසී” ති ආච්ඡෙන්නො පුබ්බෙතිවාසඤ්ඤාණෙන සබ්බඤ්ඤතඤ්ඤාණෙන වා තස්ස පුබ්බෙතිවාසං අතීතාසු ජාතීසු නිවුත්ථක්ඛන්ධසන්තානං මනසි කරිත්වා හත්ථතලෙ යපිතං ආමලකං විය පච්චක්ඛකරණවසෙන අත්තනො මනසි කත්වා. භික්ඛු ආමන්තෙසීති තෙ භික්ඛු සඤ්ඤාපෙතුං ආලපි, අභාසි. තෙන වුත්තං “මා ඛො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ” තිආදි.

තත්ථ මාති පටිසෙධෙ නිපාතො, තස්ස “උප්ඤ්ඤාතිත්ථා” ති ඉමිනා සම්බන්ධො. මා උප්ඤ්ඤාතිත්ථාති මා හෙට්ඨා කත්වා චින්තයිත්ථ, ඔලොකයිත්ථාති අත්ථො. වච්ඡස්ස භික්ඛුනොති ව උප්ඤ්ඤායනස්ස උසුයනත්ථත්තා සම්පදානවචනං. ඉදානිස්ස අනුප්ඤ්ඤාතිත්ථෙ කාරණං දස්සෙන්නො “න, භික්ඛවෙ, වච්ඡො දොසන්තරො භික්ඛු වසලවාදෙන සමුදාවරති” ති ආහ. තස්සත්ථො – භික්ඛවෙ, අයං වච්ඡො දොසන්තරො දොසචිත්තො දොසෙන ඛ්‍යාපාදෙන දුසිතචිත්තො හුත්වා භික්ඛු වසලවාදෙන න සමුදාවරති, මග්ගෙනෙව වස්ස ඛ්‍යාපාදො සමුග්ගාතිතො. එවං අදොසන්තරත්තෙපි තස්ස තථා සමුදාවාරස්ස පුරිමජාතිසිද්ධං කාරණං දස්සෙන්නො “වච්ඡස්ස, භික්ඛවෙ” තිආදිමාහ.

තත්ථ අබ්බොකිණ්ණොති ඛත්තියාදිජාතිඅත්තරෙහි අවොම්ස්සානි අනන්තරිතානි. පඤ්ච ජාතිසතානි බ්‍රාහ්මණකුලෙ පච්චාජාතානීති සබ්බානි තානි වච්ඡස්ස පඤ්ච ජාතිසතානි පටිපාටියා බ්‍රාහ්මණකුලෙ එව ජාතානි, අහෙසුන්ති අත්ථො. සො තස්ස වසලවාදො දීඝරත්තං සමුදාවිණ්ණොති යො එතරහි ඛිණ්ණසවෙනපි සතා පවත්තියති, සො තස්ස වච්ඡස්ස භික්ඛුනො වසලවාදො

දීඝරත්තං ඉතො ජාතීතො පටියාය උද්ධං ආරොහනවසෙන පඤ්චජාතිසතමත්තං කාලං බ්‍රාහ්මණජාතිකත්තා සමුදාවිණ්ණො සමුදාවරිතො අහොසි. බ්‍රාහ්මණා හි ජාතිසිද්ධෙන මානෙන ටද්ධා අඤ්ඤං වසලවාදෙන සමුදාවරත්ති.

“අප්ප්ඤ්ඤානි” තිපි පටන්ති, සො එව අත්ථො. තෙනාති තෙන දීඝරත්තං තථා සමුදාවිණ්ණභාවෙන, එතෙනස්ස තථා සමුදාවාරස්ස කාරණං වාසනාති දස්සෙති. කා පනායං වාසනා නාම? යං කිලෙසරහිතස්සාපි සන්තානෙ අප්පහීනකිලෙසානං සමාවාරසදිසසමාවාරහෙනුභූතං, අනාදිකාලභාවිතෙහි කිලෙසෙහි ආහිතං සාමත්ථියමත්තං, තථාරූපා අධිමුත්තිති වදන්ති. තං පනෙතං අහිනීභාරසම්පත්තියා ඤෙය්‍යාවරණප්පහානවසෙන යත්ථ කිලෙසා පහීනා, තත්ථ භගවතො සන්තානෙ නත්ථි. යත්ථ පන තථා කිලෙසා න පහීනා, තත්ථ සාවකානං පච්චෙකඛුද්ධානඤ්ච සන්තානෙ අත්ථි, තතො තථාගතොව අනාවරණඤ්ඤාණදස්සනො.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං ආයස්මතො පිලින්දවච්ඡස්ස සතිපි වසලසමුදාවාරෙ දොසන්තරාභාවසඬ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති තස්ස අග්ගඵලාධිගමවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යමිහි න මායා වසති න මානොති යස්මිං අරියපුග්ගලෙ සන්තදොසප්පට්ච්ඡාදනලක්ඛණා මායා, “සෙය්‍යොභමස්මි” තිආදිනා සම්පග්ගභවසෙන පවත්තො උණ්ණතිලක්ඛණො මානො ච න වසති, මග්ගෙන සමුග්ගාතිතත්තා න පවත්ති න උප්පජ්ජති. යො චීතලොභො අමමො නිරාසොති යො ච රාගාදිපරියායවසෙන පවත්තස්ස ආරම්මණග්ගභණ්ණලක්ඛණස්ස ලොභස්ස සබ්බථා විගතත්තා චීතලොභො, තතො එව රූපාදීසු කත්ථවි මමායනාභාවතො අමමො අපරිග්ගහො, අනාගතානම්පි භවාදීනං අනාසීසනතො නිරාසො. පනුණ්ණකොධොති කුප්ප්ඤ්ඤානලක්ඛණස්ස කොධස්ස අනාගාමිමග්ගෙන සබ්බසො පහීනත්තා පනුණ්ණකොධො සමුච්ඡින්නාසාතො. අහිනීබ්බුතත්තොති යො එවං මායාමානලොභකොධානං සමුග්ගාතෙන තදෙකට්ඨතාය සබ්බස්ස සංකිලෙසපක්ඛස්ස සුප්පහීනත්තා සබ්බසො කිලෙසපරිනිබ්බානෙන අහිනීබ්බුතවිත්තො සිතිභූතො. සො බ්‍රාහ්මණො සො සමණො ස භික්ඛුති සො එවරූපො ඛිණ්ණසවො සබ්බසො බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණො, සො එව සමිතපාපත්තා සමචරියාය ච සමණො, සො එව ච සබ්බසො හින්තකිලෙසත්තා භික්ඛු නාම. එවංභූතො ච, භික්ඛවෙ, වච්ඡො සො කථං දොසන්තරො කිඤ්චි කායකම්මාදිං පවත්තෙය්‍ය, කෙවලං පන වාසනාය අප්පහීනත්තා වසලවාදෙන සමුදාවරත්ති.

ජට්ඨසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සක්කුදානසුත්තවණ්ණනා

27. සත්තමෙ සත්තාහං එකපල්ලඬකෙන නිසින්තො හොති අඤ්ඤතරං සමාධිං සමාපජ්ජිත්වාති එත්ථ කෙවි තාව ආහු “අරහත්තඵලසමාධි ඉධ ‘අඤ්ඤතරො සමාධි’ ති අධිප්පෙතො” ති. තඤ්ඤි සො ආයස්මා බහුලං සමාපජ්ජති

දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථං, පහොති ච සත්තාහම්පි ඵලසමාපත්තියා වීතිනාමෙතුං. තථා හි භගවතා –

“අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙ ආකඨබ්බාමි විච්චිවෙච කාමෙහි, විච්චිච අකුසලෙහි ධම්මෙහි...පෙ.... විහරාමි. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙ ආකඨබ්බති විච්චිවෙච කාමෙහි...පෙ.... විහරති”ති (සං. නි. 2.152) –

ආදිනා නවානුපුබ්බවිහාරජලහිඤ්ඤාදිගෙදෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ අත්තනා සමසමට්ඨානෙ යපිතො, න චෙත්ථ “යදි ඵං ටෙරො යමකපාටිහාරියම්පි කරෙය්‍යා”ති වත්තබ්බං සාවකසාධාරණානංයෙව කුමාරාදීනං අධිප්පෙතත්තාති.

පොරාණා පනාහු – අඤ්ඤතරං සමාධිං සමාපජ්ජිත්වාති නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා. කථං පන නිරොධසමාපත්ති සමාධිති චූත්තා? සමාධානට්ඨෙය්‍ය. කො පනායං සමාධානට්ඨෙය්‍ය? සම්මදෙව ආධාතබ්බතා. යා හි ඵසා පච්චනීකධම්මෙහි අකම්පනියා බලජපත්තියා සමථබලං විපස්සනාබලන්ති ඉමෙහි ද්විති බලෙහි, අනිච්චදුක්ඛානත්තනිබ්බදාචිරාගනිරොධපටිනිස්සග්ගවිච්චිතානුපස්සනා චත්තාරි මග්ගඤ්ඤාණාති චත්තාරි ච ඵලඤ්ඤාණාති ඉමෙසං සොළසන්තං ඤාණානං වසෙන සොළසහි ඤාණචරියාහි, පයමජ්ඣානසමාධිආදයො අට්ඨ සමාධි ඵකජ්ඣං කත්වා ගහිතො තෙසං උපචාරසමාධි වාති ඉමෙසං නවන්තං සමාධිතං වසෙන නවහි සමාධිචරියාහි කායසඨ්ඛාරො ච්චිසඨ්ඛාරො චිත්තසඨ්ඛාරොති ඉමෙසං තිණ්ණං සඨ්ඛාරානං තත්ථ තත්ථ පටිප්පස්සද්ධියා තථා විහරිතුකාමෙන යථාචූත්තෙසු යානෙසු වසිභාවජ්ජත්තෙන අරහතා අනාගාමීනා වා යථාධිප්පෙතං කාලං විත්තචෙතසිකසන්තානස්ස සම්මදෙව අජ්ජවත්ති ආධාතබ්බා, තස්සා තථා සමාධාතබ්බතා ඉධ සමාධානට්ඨෙය්‍ය, තෙනායං විහාරො සමාධිති චූත්තො, න අවික්ඛෙපට්ඨෙය්‍ය. ඵතෙනස්ස සමාපත්තිඅත්ථොපි චූත්තොති වෙදිතබ්බො. ඉමඤ්ඤි නිරොධසමාපත්තිං සන්ධාය පටිසම්භිදාමග්ගෙ –

“කථං ද්විති බලෙහි සමන්තාගතත්තා තිණ්ණං සඨ්ඛාරානං පටිප්පස්සද්ධියා සොළසහි ඤාණචරියාහි නවහි සමාධිචරියාහි වසිභාවතාය සඤ්ඤානිරොධසමාපත්තියා ඤාණ”න්ති (පටි. ම. 1.83) –

පුච්ඡිත්වා “ද්විති බලෙහි”ති ද්වෙ බලාති සමථබලං විපස්සනාබලන්ති විත්ථාරො. සායං නිරොධසමාපත්තිකථා විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 2.867 ආදයො) සංවණ්ණිතාව. කස්මා පනායං ටෙරො ඵලසමාපත්තිං අසමාපජ්ජිත්වා නිරොධං සමාපජ්ජි? සත්තෙසු අනුකම්පාය. අයඤ්ඤි මහාටෙරො සබ්බාපි සමාපත්තියො වළඤ්ඤෙති, සත්තානුග්ගෙන පන යෙභුයොන නිරොධං සමාපජ්ජති. තඤ්ඤි සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨිතස්ස කතො අජ්ජකොපි සක්කාරො විසෙසතො මහජ්ඣලො මහානිසංසො භොතිති.

වුට්ටියාසීති අරහත්තඵලචිත්තුප්පත්තියා වුට්ටියාසී. නිරොධං සමාපන්නො හි අරහා වෙ අරහත්තඵලස්ස, අනාගාමී වෙ අනාගාමීඵලස්ස උප්පාදෙන වුට්ටියො නාම හොති.

තෙන බො පන සමයෙන සක්කො දෙවනමින්දො ආයස්මනො මහාකස්සපස්ස පිණ්ඩපාතං දාතුකාමො හොතීති කථං තස්ස දාතුකාමනා ජාතා? යාති “තාති පඤ්චමත්තාති දෙවතාසතාති” ති චුත්තාති, තා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පරිවාරිකා කකුට්ඨාදිනියො පුබ්බෙ “අයොසා මහාකස්සපො රාජගහං පිණ්ඩාය පවිසති, ගච්ඡථ ථෙරස්ස දානං දෙවා” ති සක්කෙන පෙසිතා උපගන්ත්වා දිබ්බාහාරං දාතුකාමා යීතා ථෙරෙන පටික්ඛිත්තා දෙවලොකමෙව ගතා. ඉදානි පුරිමප්පටික්ඛෙපං චින්තෙත්වා “කදාවි ගණ්ඨෙය්‍යා” ති සමාපත්තියො වුට්ටියස්ස ථෙරස්ස දානං දාතුකාමා සක්කස්ස අනාරොචෙත්වා සයමෙව ආගන්ත්වා දිබ්බහොජනාති උපනෙත්තියො පුරිමනෙයෙනෙව ථෙරෙන පටික්ඛිත්තා දෙවලොකං ගන්ත්වා සක්කෙන “කහං ගතත්ථා” ති පුට්ඨා තමත්ථං ආරොචෙත්වා “දින්නො වො ථෙරස්ස පිණ්ඩපාතො” ති සක්කෙන චුත්තෙ “ගණ්ඨිතුං න ඉච්ඡති” ති. “කිං කථෙසී” ති? “දුග්ගතානං සඬ්ගහං කරිස්සාමී” ති ආහ, දෙවා” ති. “තුම්හෙ කෙනාකාරෙන ගතා” ති? “ඉමිනාව, දෙවා” ති. සක්කො “තුම්හාදිසියො ථෙරස්ස පිණ්ඩපාතං කිං දස්සන්ති” ති? සයං දාතුකාමො, ජරාජිණ්ණො ඛණ්ඩදන්තො පලිතකෙසො ඔහග්ගසරීරො මහල්ලකො තත්තවායො හුත්වා, සුජම්පි අසුරධීතරං තථාරූපිමෙව මහල්ලිකං කත්වා, එකං පෙසකාරවීථිං මාපෙත්වා තත්තං පසාරෙන්නො අච්ඡි, සුජා තසරං පුරෙති. තෙන චුත්තං – “තෙන බො පන සමයෙන සක්කො දෙවනමින්දො...පෙ.... තසරං පුරෙති” ති.

තත්ථ තත්තං චිත්තාතීති පසාරිතතත්තං චිත්තො විය හොති. තසරං පුරෙතීති තසරවට්ටිං වඩ්ඪෙත්තී විය. යෙන සක්කස්ස දෙවනමින්දස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඬ්කමීති ථෙරො නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය “දුග්ගතජනසඬ්ගහං කරිස්සාමී” ති නගරාහිමුබ්බො ගච්ඡන්තො ඛනිනගරෙ සක්කෙන මාපිතං පෙසකාරවීථිං පටිපජ්ජිත්වා ඔලොකෙන්නො අද්දස ඔලුග්ගවිලුග්ගජිණ්ණසාලං තත්ථ ව තෙ ජායම්පතිකෙ යථාචුත්තරූපෙ තත්තවායකම්මං කරොන්තෙ දිස්වා චින්තෙසි – “ඉමෙ මහල්ලකකාලෙපි කම්මං කරොන්ති. ඉමස්මිං නගරෙ ඉමෙහි දුග්ගතතරා නත්ථි මඤ්ඤෙ. ඉමෙහි දින්නං සාකමත්තම්පි ගහෙත්වා ඉමෙසං සඬ්ගහං කරිස්සාමී” ති. සො තෙසං ගෙහාහිමුබ්බො අගමාසි. සක්කො තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා සුජං ආහ – “භද්දෙ, මය්හං අයොසා ඉතො ආගච්ඡති, තං ත්වං අපස්සන්ති විය තුණ්ඨි හුත්වා නිසීද. ඛණෙනෙව වඤ්චෙත්වා පිණ්ඩපාතං දස්සාමා” ති ථෙරො ගන්ත්වා ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. තෙපි අපස්සන්තා විය අත්තනො කම්මමෙව කරොන්තා ථොකං ආගමිංසු. අථ සක්කො “ගෙහද්වාරෙ යීතො එකො ථෙරො විය බායති, උපධාරෙහි තාවා” ති ආහ. “තුම්හෙ ගන්ත්වා උපධාරෙථ, සාමී” ති. සො ගෙහා නික්ඛමිත්වා ථෙරං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා උභොහි හත්ථෙහි ජණ්ණකානි ඔලුම්බිත්වා නිත්ථුනන්තො උට්ඨාය “කතරත්ථෙරො නු බො අයොසා” ති ථොකං ඔසක්කිත්වා “අක්ඛිති මෙ

ධූමායන්ති” ති වත්වා නලාටෙ හත්ථං යපෙත්වා උද්ධං උල්ලොකෙත්වා “අහො දුක්ඛං අයොගා නො මහාකස්සපත්ථෙරොව චිරස්සං මෙ කුට්ඨිචාරං ආගතො. අත්ථී නු බො කිඤ්චි ගෙහෙ” ති ආහ. සුජා ථොකං ආකුලා විය හුත්වා “අත්ථී, සාමී” ති පටිච්චනං අදාසි. සක්කො, “හත්තෙ, ලුඛං වා පණ්ණිනං වාති අචින්තෙත්වා සඬගහං නො කරොථා” ති පත්තං ගණ්හි. ථෙරො පත්තං දෙන්තො “ඉමෙසං එව දුග්ගතානං ජරාජිණ්ණානං මයා සඬගහො කාතබ්බො” ති චින්තෙසි. සො අන්තො පටිසිත්වා සට්ඨදනං නාම සට්ඨො උද්ධරිත්වා, පත්තං පුරෙත්වා, ථෙරස්ස හත්ථෙ යපෙසි. තෙන චුත්තං – “අද්දසා බො සක්කො දෙවානම්න්දො...පෙ.... අදාසි” ති.

තත්ථ සට්ඨාති හත්තසට්ඨො. “සට්ඨදන” න්තිපි පාඨො, තස්ස සට්ඨදනං නාම දෙව්‍යං කොචි ආහාරවිසෙසොති අත්ථං වදන්ති. උද්ධරිත්වාති කුතොචි භාජනතො උද්ධරිත්වා. අනෙකසුපො සො එව ආහාරො පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා ථෙරස්ස හත්ථෙ යපනකාලෙ කපණානං උපකප්පනකලුබාහාරො විය පඤ්ඤායිත්ථ, හත්ථෙ යපිතමත්තෙ පන අත්තනො දිබ්බසභාවෙනෙව අට්ඨාසි. අනෙකසුපොති මුග්ගමාසාදිසුපෙහි චෙව බජ්ජවිකතීහි ව අනෙකවිධසුපො. අනෙකබ්‍යඤ්ජනොති නානාවිධඋත්තරිහඬිගො. අනෙකරසබ්‍යඤ්ජනොති අනෙකෙහි සුපෙහි චෙව බ්‍යඤ්ජනෙහි ව මධුරාදිමූලරසානඤ්චෙව සම්භින්නරසානඤ්ච අභිබ්‍යඤ්ජකො, නානග්ගරසසුපබ්‍යඤ්ජනොති අත්ථො.

සො කිර පිණ්ඩපාතො ථෙරස්ස හත්ථෙ යපිතකාලෙ රාජගහනගරං අත්තනො දිබ්බගන්ධෙන අජ්ඣොත්ථරි, තතො ථෙරො චින්තෙසි – “අයං පුරිසො අජ්ජෙසක්ඛො, පිණ්ඩපාතො අතිවිය පණ්ණිනො සක්කස්ස භොජනසදිසො. කො නු බො එසො” ති? අථ නං “සක්කො” ති ඤත්වා ආහ – “භාරියං තෙ, කොසිය, කම්මං කතං දුග්ගතානං සම්පත්තිං විලුම්පන්තෙන, අජ්ජ මය්හං දානං දත්වා කොචිදෙව දුග්ගතො සෙනාපතිට්ඨානං වා සෙට්ඨිට්ඨානං වා ලභෙය්‍යා” ති. “කො මයා දුග්ගතතරො අත්ථී, හත්තෙ” ති? “කථං ත්වං දුග්ගතො දෙවරජ්ජසිරිං අනුභවන්තො” ති? “හත්තෙ, එවං නාමෙතං, මයා පන අනුප්පන්තෙ බුද්ධෙ කල්‍යාණකම්මං කතං, බුද්ධුප්පාදෙ පන වත්තමානෙ පුඤ්ඤකම්මං කත්වා චූළරථදෙවපුත්තො මහාරථදෙවපුත්තො අනෙකවණ්ණදෙවපුත්තොති ඉමෙ තයො දෙවපුත්තා මමාසන්නට්ඨානෙ නිබ්බත්තා මහාතෙජවත්තතරා. අහං තෙසු දෙවපුත්තෙසු ‘නක්ඛත්තං කිලිස්සාමා’ ති පරිවාරිකායො ගහෙත්වා අන්තරවිථී. ඔතිණ්ණෙසු පලායිත්වා ගෙහං පටිසාමි. තෙසඤ්ඤි සරිරතො තෙජො මම සරිරං ඔත්ථරති, මම සරිරතො තෙජො තෙසං සරිරං න ඔත්ථරති. කො මයා දුග්ගතතරො, හත්තෙ” ති? “එවං සන්තෙපි ඉතො පට්ඨාය මය්හං මා එවං වඤ්චෙත්වා දානමදාසි” ති. “වඤ්චෙත්වා තුම්භාකං දානෙ දින්තෙ මය්හං කුසලං අත්ථී නත්ථී” ති? “අත්ථී, ආවුසො” ති. “එවං සන්තෙ කුසලකරණං නාම මය්හං භාරො, හත්තෙ” ති වත්වා ථෙරං වන්දිත්වා සුජං ආදාය ථෙරං පදක්ඛිණං කත්වා, වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා “අහො දානං පරමදානං, කස්සපෙ සුප්පතිට්ඨිත” න්ති තික්ඛන්තුං උදානං උදානෙසි. තෙන චුත්තං “අථ බො ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස එතදභොසි” තිආදි.

තත්ථ කොසියාති සක්කං දෙවානම්න්දං ගොත්තෙන ආලපති. පුඤ්ඤෙන අත්ථොති පුඤ්ඤෙන පයොජනං. අත්ථීති වචනසෙසො. වෙහාසං අඛ්භ්ගන්ත්වාති පථවිතො වෙහාසං අභිඋග්ගන්ත්වා. ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙති ආකාසමෙව පරියායසද්දෙන අන්තලික්ඛෙති වදන්ති. අථ වා අන්තලික්ඛසඬ්ඛාතෙ ආකාසෙ න කසිණුග්ගාටිමාදිආකාසෙති විසෙසෙන්තො වදන්ති. අහො දානන්ති එත්ථ අහොති අච්ඡරියත්ථෙ නිපාතො. සක්කො හි දෙවානම්න්දො, “යස්මා නිරොධා වුට්ඨිතස්ස අයාස්ස මහාකස්සපත්ථෙරස්ස සක්කච්චං සහත්ථෙන චිත්තිකත්වා අනපවිද්ධං කාලෙන පරෙසං අනුපහච්ච, සම්මාදිට්ඨිං පුරක්ඛන්වා ඉදමිදිසං මයා දිබ්බභොජනදානං දින්නං, තස්මා ඛේත්තසම්පත්ති දෙයාධම්මසම්පත්ති චිත්තසම්පත්තිති, තිව්ධායපි සම්පත්තියා සමන්තාගතත්තා සබ්බඬ්ගසම්පන්නං වත මයා දානං පවත්තිත”න්ති අච්ඡරියඛ්භ්ගචිත්තජාතො තදා අත්තනො හදයඛ්භන්තරගතං පිතිසොමනස්සං සමුග්ගිරන්තො “අහො දාන”න්ති වත්වා තස්ස දානස්ස චුත්තනයෙන උත්තමදානභාවං ඛේත්තඬ්ගතභාවඤ්ච පකාසෙන්තො “පරමදානං කස්සපෙ සුඡ්පතිට්ඨිත”න්ති උදානං උදානෙසි.

එවං පන සක්කස්ස උදානෙන්තස්ස හගවා විහාරෙ ඨිතොයෙව දිබ්බසොතෙන සද්දං සුත්වා “පස්සථ, භික්ඛවෙ, සක්කං දෙවානම්න්දං උදානං උදානෙන්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්ත”න්ති භික්ඛූනං වත්වා තෙහි “කිං පන, හන්තෙ, තෙන කත”න්ති පුට්ඨො “මම පුත්තස්ස කස්සපස්ස වඤ්චෙන්වා දානං අදාසි, තෙන ව අත්තමනො උදානෙසි”ති ආහ. තෙන චුත්තං “අස්සොසි ඛො හගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා”තිආදි.

තත්ථ දිබ්බාය සොතධාතුයාති දිබ්බසදිසත්තා දිබ්බා. දෙවතානඤ්ඡි සුවරිතකම්මනිබ්බත්තා පිත්තසෙම්භරුහිරාදීහි අපලිබුද්ධා උපක්කිලෙසවිනිමුත්තතාය දුරෙපි ආරම්මණං ගහෙතුං සමත්ථා දිබ්බපසාදසොතධාතු හොති. අයඤ්චාපි හගවතො වීරියභාවනාබලනිබ්බත්තා ඤාණමයා සොතධාතු තාදිසා එවාති දිබ්බසදිසත්තා දිබ්බා. අපි ව දිබ්බවිහාරවසෙන පටිලද්ධත්තා අත්තනා ව දිබ්බවිහාරසන්නිස්සිතත්තාපි දිබ්බා. සචනට්ඨෙන ව සභාවධාරණට්ඨෙන ව සොතධාතු, සොතධාතුයාපි කිච්චකරණෙන සොතධාතු වියාති සොතධාතු, තාය දිබ්බාය සොතධාතුයා. විසුද්ධායාති පරිසුද්ධාය නිරුපක්කිලෙසාය. අතික්කන්තමානුසිකායාති මනුස්සුපචාරං අතික්කමිත්වා සද්දස්සවනෙන මානුසිකමංසසොතධාතුං අතික්කමිත්වා ඨිතාය.

එතමත්ථං විදිත්වාති “සම්මාපටිපත්තියා ගුණවිසෙසෙ පතිට්ඨිතං පුරිසාතිසයං දෙවාපි මනුස්සාපි ආදරජාතා අතිවිය පිහයන්ති”ති ඉමමත්ථං විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ පිණ්ඩපාතිකඬ්ගසඬ්ඛාතං ධුතඬ්ගං සමාදාය තස්ස පරිපුරණෙන පිණ්ඩපාතිකස්ස. තත්ථ වායං ගාථා ආයස්මන්තං මහාකස්සපං නිමිත්තං කත්වා භාසිතා, ථෙරො ව සබ්බෙසං ධුතවාදානං අග්ගො තෙරස්සධුතඬ්ගධරො, සො කස්මා

එකෙනෙව ධුතඬුගෙන කිත්තිතොති? අට්ඨුප්පත්තිවසෙනායං නිද්දෙසො. අථ වා දෙසනාමත්තමෙතං, ඉමිනා දෙසනාසීසෙන සබ්බෙපිස්ස ධුතඬුගා වුත්තාති වෙදිතබ්බා. අථ වා “යථාපි භමරො පුප්ඵ”න්ති (ධ. ප. 49) ගාථාය වුත්තනයෙන පරමජිවිජ්ජනාය කුලානුද්දයනාය වස්ස සබ්බං පිණ්ඩපාතිකචත්තං අක්ඛණ්ඩෙන්වා තත්ථ සාතිසයං පටිපත්තියා පකාසනත්ථං “පිණ්ඩපාතිකස්සා”ති වුත්තං. පිණ්ඩපාතිකස්සාති ව පිහයන්තිති පදං අපෙක්ඛිත්වා සම්පදානවචනං, තං උපයොගත්ථෙ දට්ඨබ්බං. අත්තභරස්සාති “අප්පාති ව තාති සුලභාති අනවජ්ජාති”ති (අ. නි. 4.27; ඉතිවු. 101) එවං වුත්තෙනි අප්පානවජ්ජසුලභරුපෙනි චතුහි පච්චයෙනි අත්තානාමෙව භරත්තස්ස. අනඤ්ඤපොසිතොති ආමිසසඬගණ්හනෙන අඤ්ඤ සිස්සාදිකෙ පොසෙතුං අනුස්සුක්කතාය අනඤ්ඤපොසිතො. පදද්වයෙනස්ස කායපරිහාරිකෙන චීවරෙන කුච්ඡිපරිහාරිකෙන පිණ්ඩපාතෙන විවරණතො සල්ලභුකවුත්තිතං සුභරතං පරමඤ්ච සන්තුට්ඨිං දස්සෙති. අථ වා අත්තභරස්සාති එකච්චනිච්ජාය අත්තභාවසඬබ්බතං එකංයෙව ඉමං අත්තානං භරති, න ඉතො පරං අඤ්ඤන්ති අත්තභරො, තතො එව අත්තනා අඤ්ඤස්ස පොසෙතබ්බස්ස අභාවතො අනඤ්ඤපොසි, තස්ස අත්තභරස්ස අනඤ්ඤපොසිතො. පදද්වයෙනපි බිණ්ණසවභාවෙන ආයතිං අනාදානතං දස්සෙති.

දෙවා පිහයන්ති...පෙ.... සතිමතොති තං අග්ගඵලාධිගමෙන සබ්බකිලෙසදරථපරිලාභානං වූපසමෙන පටිප්පස්සද්ධියා උපසන්තං, සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා නිච්චකාලං සතොකාරිතාය සතිමත්තං, තතො එව ඉට්ඨානිට්ඨාදීසු තාදිලක්ඛණප්පත්තං බිණ්ණසවං සක්කාදයො දෙවා පිහයන්ති පත්ථෙත්ති, තස්ස සීලාදිගුණවිසෙසෙසු බහුමානං උප්පාදෙන්තා ආදරං ජනෙන්ති, පගෙව මනුස්සාති.

සත්තමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පිණ්ඩපාතිකසුත්තවණ්ණනා

28. අට්ඨමෙ පච්ඡාභත්තන්ති එකාසනිකබලුපච්ඡාභත්තිකානං පාතොව භුත්තානං අන්තොමජ්ඣන්තිකොපි පච්ඡාභත්තමෙව, ඉධ පන පකතිභත්තස්සෙව පච්ඡතො පච්ඡාභත්තන්ති වෙදිතබ්බං. පිණ්ඩපාතපටික්කන්තානන්ති පිණ්ඩපාතතො පටික්කන්තානං, පිණ්ඩපාතං පරියෙසිත්වා භත්තකිච්චස්ස නිට්ඨාපනවසෙන තතො නිවත්තානං. කරෙරිමණ්ඩලමාලොති එත්ථ කරෙරිති වරුණරුක්ඛස්ස නාමං. සො කිර ගන්ධකුටියා මණ්ඩපස්ස සාලාය ව අන්තරෙ හොති, තෙන ගන්ධකුටිපි “කරෙරිකුටිකා”ති වුච්චති, මණ්ඩපොපි සාලාපි “කරෙරිමණ්ඩලමාලො”ති. තස්මා කරෙරිරුක්ඛස්ස අවිදුරෙ කතෙ නිසිදනසාලසඬබ්බතෙ මණ්ඩලමාලෙ. තිණපණ්ණවජ්ජනං අනොවස්සකං “මණ්ඩලමාලො”ති වදන්ති, අතිමුත්තකාදිලතාමණ්ඩපො “මණ්ඩලමාලො”ති අපරෙ.

කාලෙන කාලන්ති කාලෙ කාලෙ අන්තරන්තරා, තස්මිං තස්මිං සමයෙන අත්ථො. මනාපිකෙති මනවඩ්ඪකෙ, පියරූපෙ ඉට්ඨෙති අත්ථො. ඉට්ඨානිට්ඨභාවො ච පුග්ගලවසෙන ච ද්වාරවසෙන ච ගහෙනබ්බො. එකච්චස්ස හි ඉට්ඨාහිමනො එකච්චස්ස අනිට්ඨො හොති, එකච්චස්ස අනිට්ඨාහිමනො එකච්චස්ස ඉට්ඨො. තථා එකස්ස ද්වාරස්ස ඉට්ඨො අඤ්ඤස්ස අනිට්ඨො. විපාකවසෙන පනෙත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. කුසලවිපාකො හි එකන්තෙන ඉට්ඨො, අකුසලවිපාකො අනිට්ඨො එවාති. වක්ඛුනා රූපෙ පස්සිතුන්ති ගාමං පිණ්ඩාය පටිට්ඨො උපාසකෙහි ගෙහං පවෙසෙත්වා පූජාසක්කාරකරණත්ථං උපනිතෙසු ආසනවිතානාදීසු නානාවිරාගසමුප්පලවණ්ණසංඛ්ඛාතෙ රජනීයෙ අඤ්ඤෙ ච සවිඤ්ඤාණකරූපෙ වක්ඛුද්වාරිකවිඤ්ඤාණෙහි පස්සිතුං. සද්දෙනි තථෙව ඉස්සරජනානං ගෙහං පටිට්ඨො තෙසං පයුත්තෙ ගීතවාදිතසද්දෙ සොතුං. ගන්ධෙනි තථා තෙහි පූජාසක්කාරවසෙන උපනිතෙ පුප්ඵධුමාදිගන්ධෙ සායිතුං. රසෙනි තෙහි දිත්තාභාරපරිභොගෙ නානග්ගරසෙ සායිතුං. ථොට්ඨබ්බෙනි මහග්ගපච්චත්ථරණෙසු ආසනෙසු නිසින්තකාලෙ සුඛසම්ඵස්සෙ ථොට්ඨබ්බෙ ඵ්ඨිතුං. එවඤ්ච පඤ්චද්වාරිකඉට්ඨාරම්මණප්පට්ඨාහං කිත්තෙත්වා ඉදානි මනොද්වාරිකඉට්ඨාරම්මණප්පට්ඨාහං දස්සෙතුං “සක්කතො”තිආදි චුත්තං. තං හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව.

කිං පන අපිණ්ඩපාතිකානං අයං නයො න ලබ්භතීති? ලබ්භති. තෙසම්පි හි නිමන්තනසලාකහත්තාදිඅත්ථං ගාමං ගතකාලෙ උළාරවිභවා උපාසකා තථා සක්කාරසම්මානං කරොන්තියෙව, තං පන අනියනං. පිණ්ඩපාතිකානං පන තදා නිච්චමෙව තත්ථ පූජාසක්කාරං කරියමානං දිස්වා, සක්කාරගරුතාය අනිස්සරණමග්ගෙ යත්වා, අයොනියොමනසිකාරවසෙන තෙ භික්ඛු ඵ්චමාහංසු. තෙනෙවාහ – “හන්දාචුසො, මයම්පි පිණ්ඩපාතිකා භොමා”තිආදි.

තත්ථ හන්දානි වොස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො. ලච්ඡාමානි ලභිස්සාම. තෙනුපසඬකම්ති තත්ථ සුරහිගන්ධකුටියං නිසින්තො තෙසං තං කථාසල්ලාපං සුත්වා “ඉමෙ භික්ඛු මාදිසස්ස නාම බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා මයා සද්ධිං එකච්භාරෙ වසන්තාපි ඵ්චං අයොනියොමනසිකාරවසෙන කථං පවත්තෙන්ති, සල්ලෙබ්බෙ න වත්තන්ති, හන්ද තෙ තතො නිවාරෙත්වා සල්ලෙබ්බිභාරෙ නියොජෙස්සාමි”ති මණ්ඩලමාළං උපසඬකම්. සෙසං හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව.

එතමත්ථං විදිත්වාති “අප්පිච්ඡතාසන්තුට්ඨිතාසල්ලෙබ්බානං වසෙන කිලෙසෙ ධුනිතුං තණ්හං විසොසෙතුං පටිපන්නොති පිණ්ඩපාතිකස්ස සතො දෙවා පිභයන්ති, තස්ස පටිපත්තියා ආදරජාතා පියායන්ති, න ඉතො අඤ්ඤථා”ති ඉමමත්ථං විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ නො වෙ සද්දසිලොකනිස්සිතොති “අහො අයොසා අප්පිච්ඡො සන්තුට්ඨො පරමසල්ලෙබ්බුත්ති”තිආදිනා පරෙහි කිත්තිතබ්බසද්දසඬ්ඛාතං සිලොකං. තණ්හාය නිස්සිතො න හොති චෙති අත්ථො. සද්දො වා සම්මුඛො

විශේෂභාෂනාට්ටුනිසොසො, සිලොකො පරම්මුඛභූතා පසංසා පත්ථටයසතා වා. සෙසං අනන්තරසුත්තෙ වුත්තනයමෙව.

අට්ඨමසුත්තවශේෂනා නිට්ඨිතා.

9. සිප්පසුත්තවශේෂනා

29. නවමෙ කො නු බො, ආවුසො, සිප්පං ජානාතීති, ආවුසො, අම්භෙසු ඉධ සන්නිපතිතෙසු කො නු ජීවිතනිමිත්තං සික්ඛිතබ්බට්ඨොන “සිප්ප”න්ති ලද්ධනාමං යංකිඤ්චි ආජීවං විජානාති? කො කිං සිප්පං සික්ඛිති කො දීඝරත්තං සිප්පාවරියකුලං පයිරුපාසිත්වා ආගමතො පයොගතො ව හත්ථිසිප්පාදිසු කිං සිප්පං සික්ඛි? කතරං සිප්පං සිප්පානං අග්ගන්ති සබ්බසිප්පානං අගාරය්භතාය මහජ්ඵලතාය අකිච්ඡසිද්ධියා ව කතරං සිප්පං අග්ගං උත්තමං? යං නිස්සාය සුබෙන සක්කා ජීවිතුන්ති අධිප්පායො. තත්ථෙකච්චෙති තෙසු භික්ඛුසු එකච්චෙ භික්ඛු. යෙ හත්ථාවරියකුලා පබ්බජිතා තෙ. එවමාහංසුති තෙ එවං හණ්සු. ඉතො පරම්පි “එකච්චෙ”ති වුත්තට්ඨානෙ එසෙව නයො. හත්ථිසිප්පන්ති යං හත්ථිනං පරිග්ගණ්භනදමනසාරණරොගතිකිච්ඡාදිභෙදං කත්තබ්බං, තං උද්දිස්ස පවත්තං සබ්බමපි සිප්පං ඉධ “හත්ථිසිප්ප”න්ති අධිප්පෙනං. අස්සසිප්පන්ති එත්ථාපි එසෙව නයො. රථසිප්පං පන රථයොග්ගානං දමනසාරණාදිවිධානවසෙන චෙව රථස්ස කරණවසෙන ව වෙදිතබ්බං. ධනුසිප්පන්ති ඉස්සාසසිප්පං, යො ධනුබ්බෙධොති වුවච්චි. ථරුසිප්පන්ති සෙසආවුධසිප්පං. මුද්දාසිප්පන්ති හත්ථමුද්දාය ගණනසිප්පං. ගණනසිප්පන්ති අච්ඡිද්දකගණනසිප්පං. සඬබ්බානසිප්පන්ති සඬකලනපටුප්පාදනාදිවසෙන පිණ්ඩගණනසිප්පං. තං යස්ස පගුණං හොති, සො රුක්ඛමපි දිස්වා “එත්තකාති එත්ථ පණ්ණානී”ති ගණිතුං ජානාති. ලෙඛාසිප්පන්ති නානාකාරෙහි අක්ඛරලිඛනසිප්පං, ලිපිඤ්ඤාණං වා. කාවෙය්‍යසිප්පන්ති අත්තනො වින්තාවසෙන වා පරතො පටිලද්ධසුත්තවසෙන වා, “ඉමස්ස අයමත්ථො, එවං නං යොජෙස්සාමී”ති එවං අත්ථවසෙන වා, කිඤ්චිදෙව කබ්බං දිස්වා, “තජ්ජට්ඨාගං කබ්බං කරිස්සාමී”ති යානුප්පත්තිකපට්ඨානවසෙන වා වින්තාකච්ඡාදීනං චතුත්තං කච්චිතං කබ්බකරණසිප්පං. වුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා –

“වත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, කච්චි – වින්තාකච්චි, සුත්තකච්චි, අත්ථකච්චි, පට්ඨානකච්චි”ති (අ. නි. 4.231).

ලොකායතසිප්පන්ති “කාකො සෙතො අට්ඨිතං සෙත්තතා, බ්ලාකා රත්තා ලොහිතස්ස රත්තත්තා”ති එවමාදිනයජ්ජවත්තං පරලොකනිබ්බානානං පටිසෙධකං විතණ්ඩසත්ථසිප්පං. බත්තවිජ්ජාසිප්පන්ති අබ්භෙය්‍යමාසුරක්ඛාදිනීතිසත්ථසිප්පං. ඉමානි කිර ද්වාදස මහාසිප්පානි නාම. තෙනෙවාහ තත්ථ තත්ථ “සිප්පානං අග්ග”න්ති.

එකමත්මං විදිත්වාති එතං සබ්බසිප්පායතනානං ජීවිකත්මතාය වට්ටදුක්ඛතො අනිස්සරණභාවං, සීලාදීනංයෙව පන සුපරිසුද්ධානං නිස්සරණභාවං, තං සමඬගිනොයෙව ච භික්ඛුභාවං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ අසිප්පජීවීති චතුත්තං තණ්හප්පදානං සමුච්ඡෙදවික්ඛම්භනෙන පච්චයාසාය විසොසිතත්තා යංකිඤ්චි සිප්පං උපනිස්සාය ජීවිකං න කප්පෙතීති අසිප්පජීවී, එතෙන ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං දස්සෙති. ලහුති අප්පකිච්චතාය සල්ලහුකචුත්තිතාය ච ලහු අබහුලසම්භාරො, එතෙන චතුපච්චයසන්තොසසිද්ධං සුභරතං දස්සෙති. අත්ථකාමොති සදෙවකස්ස ලොකස්ස අත්ථමෙව කාමෙතීති අත්ථකාමො, එතෙන සත්තානං අනත්ථපරිවජ්ජනස්ස පකාසිතත්තා පාතිමොක්ඛසංවරසීලං දස්සෙති පාණාතිපාතාදිඅනත්ථවිරමණපරිදීපනතො. යතින්ද්‍රියොති චක්ඛාදීනං ඡන්තං ඉන්ද්‍රියානං අභිජ්ඣාදාසප්පචත්තිතො සංයමෙන යතින්ද්‍රියො, එතෙන ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං චුත්තං. සබ්බධි විජ්ජමුත්තොති එවං සුපරිසුද්ධිසීලො චතුපච්චයසන්තොසෙ අවට්ඨිතො සප්පච්චයං නාමරූපං පරිග්ගහෙත්වා අනිච්චාදිවසෙන සඬබ්බාරෙ සම්මසන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා තතො පරං පටිපාටියා පචත්තිතෙහි චතුහි අරියමග්ගෙහි සංයොජනානං පහීනත්තා සබ්බධි සබ්බත්ථ භවාදීසු විජ්ජමුත්තො.

අනොකසාරී අමමො නිරාසොති තථා සබ්බධි විජ්ජමුත්තත්තා එව ඔකසඬබ්බාතෙසු ඡසුපි ආයතනෙසු තණ්හාභිසරණස්ස අභාවෙන අනොකසාරී, රූපාදීසු කත්ථවි මමඬිකාරාභාවතො අමමො, සබ්බෙන සබ්බං අනාසිසනතො නිරාසො. භිත්වා මානං එකචරො ස භික්ඛුති එවංභූතො ව සො අරහත්තමග්ගප්පත්තිසමකාලමෙව අනවසෙසං මානං භිත්වා පජභිත්වා ඉමෙ භික්ඛු විය ගණසඬගණිකං අකත්වා පච්චෙකකාමතාය තණ්හාසභායවිරහෙන ච සබ්බිරියාපටෙසු එකචරො, සො සබ්බසො භින්නකිලෙසත්තා පරමත්ථතො භික්ඛු නාම. එත්ථ ච “අසිප්පජීවී” තිආදිනා ලොකියගුණා කථිතා, “සබ්බධි විජ්ජමුත්තො” තිආදිනා ලොකුත්තරගුණා කථිතා. තත්ථ අසිප්පජීවීතිආදි “විභවෙ ධීතස්සෙව අයං ධම්මො, න සිප්පං නිස්සාය මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙත්තස්ස, තස්මා සිප්පෙසු සාරග්ගහණං විස්සජ්ජෙත්වා අධිසීලාදීසුයෙව තුම්භෙහි සික්ඛිතබ්බ” න්ති දස්සෙති.

නවමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. ලොකසුත්තවණ්ණනා

30. දසමෙ බුද්ධචක්ඛුනාති එත්ථ ආසයානුසයඤ්ඤාණං ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤ්ඤාණඤ්ච බුද්ධචක්ඛු නාම. යථාහ —

“අද්දසා බො හගවා බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො සත්තෙ අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛිත්ථියෙ මුදිත්ථියෙ” තිආදි (ම. නි. 1.283; 2.339).

ලොකන්ති තයො ලොකා – ඔකාසලොකො, සඬ්ඛාරලොකො, සත්තලොකොති. තත්ථ –

“යාවතා චන්දිමසුරියා පරිහරන්ති,
දිසා හන්ති විරොචනා;
තාව සහස්සධා ලොකො,
එත්ථ තෙ චත්තති වසො” ති. –

ආදීසු (ම. නි. 1.503) ඔකාසලොකො. “එකො ලොකො – සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා, ද්වෙ ලොකා – නාමඤ්ච රූපඤ්ච, තයො ලොකා – තිස්සො චෙදනා, චත්තාරො ලොකා – චත්තාරො ආහාරා, පඤ්ච ලොකා – පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා, ඡ ලොකා – ඡ අප්ඤ්ඤානිකානි ආයතනානි, සත්ත ලොකා – සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො, අට්ඨ ලොකා – අට්ඨ ලොකධම්මා, නව ලොකා – නව සත්තවාසා, දස ලොකා – දසායතනානි, ද්වාදස ලොකා – ද්වාදසායතනානි, අට්ඨාරස ලොකා – අට්ඨාරස ධාතුයො” තිආදීසු (පටි. ම. 1.112) සඬ්ඛාරලොකො. “සස්සතො ලොකො, අසස්සතො ලොකො” තිආදීසු සත්තලොකො වුත්තො. ඉධාපි සත්තලොකො චෙදිතබ්බො.

තත්ථ ලොකීයති විචිත්තාකාරතො දිස්සතීති චක්කවාළසඬ්ඛාතො ලොකො ඔකාසලොකො, සඬ්ඛාරො ලුප්පති පලුප්පතීති ලොකො, ලොකීයති එත්ථ පුඤ්ඤපාපං තබ්බිපාකො වාති සත්තලොකො. තෙසු හගවා මහාකරුණාය අනුකම්පමානො සංසාරදුක්ඛතො මොචෙතුකාමො සත්තලොකං ඔලොකෙසි. කතමස්ස පන සත්තාහස්ස අව්චයෙන ඔලොකෙසි? පට්ඨමස්ස සත්තාහස්ස. හගවා හි පල්ලඬ්ඤාසත්තාහස්ස පරියොසානෙ පච්ඡිමයාමාවසානෙ “යදා හවෙ පාතුහවන්ති ධම්මා...පෙ.... සුරියොව ඔහාසයමන්තලික්ඛ”න්ති (උදා. 1-3; කථා. 321; මහාව. 1-3) ඉමං අරියමග්ගානුභාවදීපකං උදානං උදානෙන්වා, “අහං තාව එවං සුදුත්තරං සංසාරමහොසං ඉමාය ධම්මනාවාය සමුත්තරිත්වා නිබ්බානපාරෙ යීතො, හන්ද දානි ලොකම්පි තාරෙස්සාමි, කිදිසො නු බො ලොකො” ති ලොකං වොලොකෙසි. තං සන්ධාය වුත්තං – “අථ බො හගවා තස්ස සත්තාහස්ස අව්චයෙන තම්හා සමාධිම්හා වුට්ඨන්තිවා බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙසි” ති.

තත්ථ වොලොකෙසීති විවිධෙහි ආකාරෙහි පස්සි, හත්ථතලෙ යපිතආමලකං විය අත්තනො ඤාණෙන පච්චක්ඛං අකාසි. අනෙකෙහි සත්තාපෙහීතිආදි වොලොකිතාකාරදස්සනං. අනෙකෙහි සත්තාපෙහීති අනෙකෙහි දුක්ඛෙහි. දුක්ඛඤ්ඤි සත්තාපනපිළනට්ඨයෙන සත්තාපොති වුච්චති. යථාහ – “දුක්ඛස්ස පිළනට්ඨො සඬ්ඛනට්ඨො සත්තාපට්ඨො විපරිණාමට්ඨො” ති (පටි. ම. 1.17). තඤ්ච

දුක්ඛදුක්ඛාදිවසෙන වෙව ජාතිආදිවසෙන ව අනෙකප්පකාරං. තෙන චුත්තං
 “අනෙකෙහි සන්තාපෙහි”ති. අනෙකෙහි දුක්ඛෙහි සන්තප්පමානෙ පිළියමානෙ
 බාධියමානෙ. පරිළාභෙහිති පරිදාභෙහි. පරිඛය්හමානෙති ඉන්ධනං විය අග්ගිනා
 සමන්තතො ඛය්හමානෙ. රාගප්පෙහිති රාගසම්භූතෙහි. එස නයො සෙසෙසුපි.
 රාගාදයො හි යස්මිං සන්තානෙ උප්පජ්ජන්ති, තං නිද්දහන්තා විය විබාධෙන්ති,
 තෙන චුත්තං – “තයොමෙ, හික්ඛවෙ, අග්ගි – රාගග්ගි, දොසග්ගි, මොහග්ගි”ති
 (ඉතිවු. 93). යතො තෙ චිත්තං කායඤ්ච කිලෙසෙන්තිති කිලෙසාති වුව්චන්ති. එත්ථ
 ව පරිඛය්හමානෙති එතෙන භගවා රාගාදිකිලෙසානං පවත්තිදුක්ඛතං, තෙන ව
 සත්තානං අභිභූතතං දස්සෙති. සන්තප්පමානෙති ඉමිනා පන තෙසං
 කාලන්තරදුක්ඛතං, තෙන නිරන්තරොපද්දවතඤ්ච දස්සෙති.

භගවා හි බොධිරුක්ඛමූලෙ අපරාජිතපල්ලඬකෙ නිසින්නො පට්ඨමයාමෙ
 පුබ්බෙතිවාසං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බවක්ඛං විසොධෙන්වා පච්ඡිමයාමෙ
 පටිච්චසමුප්පාදෙ ඤාණං ඕතාරෙන්වා කිලෙසමූලකං වට්ටදුක්ඛං අභිඤ්ඤාය
 සඬබ්බාසෙ පරිග්ගහෙන්වා සම්මසන්නො අනුක්කමෙන විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා
 අරියමග්ගාධිගමෙන සයං විගතවිද්ධස්තකිලෙසො අභිසම්බුද්ධො භුත්වා
 පච්චවෙක්ඛණානන්තරං අනවසෙසානං කිලෙසානං පහීනන්තා අත්තනො
 වට්ටදුක්ඛස්ස පරික්ඛිණභාවදීපකං සබ්බබුද්ධානං අවිජ්ඣිතං.
 “අනෙකජාතිසංසාර”න්ති (ධ. ප. 153) උදානං උදානෙන්වා තෙනෙව පල්ලඬකෙන
 සත්තාහං විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී නිසින්නො සත්තමාය රත්තියා තිසු යාමෙසු
 චුත්තනායෙන තිණි උදානාති උදානෙන්වා තතියඋදානානන්තරං බුද්ධවක්ඛුනා
 ලොකං වොලොකෙන්තො “සකලමිදං සත්තානං වට්ටදුක්ඛං කිලෙසමූලකං,
 කිලෙසා නාමෙතෙ පවත්තිදුක්ඛා ආයතිමිපි දුක්ඛභෙතුභූතා, තෙහි ඉමෙ සත්තා
 සන්තප්පන්ති පරිඛය්හන්ති වා”ති පස්සි. තෙන චුත්තං “අද්දසා බො
 භගවා...පෙ.... මොහප්පෙහිපි”ති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං ලොකස්ස යථාචුත්තසත්තාපපරිළාභෙහි
 අභිභූයාමානතං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං
 සබ්බසත්තාපපරිළාභතො පරිනිබ්බානවිභාවනං මහාඋදානං උදානෙසි.

තත්ථ අයං ලොකො සත්තාපජාතොති අයං සබ්බොපි ලොකො
 ජරාරොගමරණෙහි වෙව නානාවිධබ්‍යසනෙහි ව කිලෙසපරියුට්ඨානෙහි ව
 ජාතසත්තාපො, උප්පන්නකායිකවෙතසිකදුක්ඛාහිභවොති අත්ථො.
 එස්සපරෙතොති තතො එව අනෙකෙහි දුක්ඛසම්පස්සෙහි පරිහතො උපද්දතො. අථ
 වා එස්සපරෙතොති සුබාදිසඬබ්බානානං තිස්සන්තං දුක්ඛතානං පච්චයභූතෙහි ඡහි
 එස්සෙහි අභිභූතො, තතො තතො ද්වාරතො තස්මිං තස්මිං ආරම්මණෙ
 පවත්තිවසෙන උපස්සට්ඨො. රොගං වදන්ති අත්තතොති එස්සපච්චයා උප්පජ්ජමානං
 වෙදනාසඬබ්බානං රොගං දුක්ඛං, ඛන්ධපඤ්චකමෙව වා යථාභූතං අජානන්තො
 “අහ”න්ති සඤ්ඤාය දිට්ඨිගාභවසෙන “අහං සුබ්බො දුක්ඛිතො”ති අත්තතො
 වදන්ති. “අත්තතො”තිපි පටන්ති. තස්සත්ථො – ය්වායං ලොකො කෙනවි

දුක්ඛධම්මෙන ඵ්ථිඨො අභාවිතත්තතාය අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො “අභො දුක්ඛං, ඊදිසං දුක්ඛං මය්හං අත්තනොපි මා භොතු” තිආදිනා විජ්ජලපන්තො කෙවලං අත්තනො රොගං වදති, තස්ස පන පභානාය න පටිපජ්ජති අධිජ්ජායො. අථ වා තං යථාචුත්තං දුක්ඛං යථාභූතං අජානන්තො තණ්හාගාභවසෙන “මම” න්ති සඤ්ඤාය අත්තනො වදති, “මම ඉද” න්ති වාවං නිව්ඡාරෙති.

යෙන යෙන හි මඤ්ඤති ඵ්ථම්මං රොගභූතං ඛන්ධපඤ්චකං අත්තනො අත්තනො වා වදන්තො ලොකො යෙන යෙන රූපවෙදනාදිනා කාරණභූතෙන, යෙන වා සස්සතාදිනා පකාරෙන දිට්ඨිමානතණ්හාමඤ්ඤනාහි මඤ්ඤති. තතො තං භොති අඤ්ඤාපාති තතො අත්තනා පරිකප්පිතාකාරතො තං මඤ්ඤනාය වත්ථුභූතං ඛන්ධපඤ්චකං අඤ්ඤාපා අනත්තානත්තනියමෙව භොති. වසෙ වත්තෙනුං අසක්කුණෙය්‍යතාය අභඩ්ඤාමමඤ්ඤාමත්තං න නිජ්ජාදෙති අත්ථො. අථ වා තතොති තස්මා මඤ්ඤනාමත්තභාවතො තං ඛන්ධපඤ්චකං නිව්වාදිවසෙන මඤ්ඤිතං අඤ්ඤාපා අනිව්වාදිසභාවමෙව භොති. න හි මඤ්ඤනා භාවඤ්ඤාපත්තං වා ලක්ඛණඤ්ඤාපත්තං වා කාතුං සක්කොති.

අඤ්ඤාපාභාවී භවසත්තොති අසම්භවෙ වඩ්ඪියං හිතසුඛෙ සත්තො ලග්ගො සත්තලොකො මඤ්ඤනාය යථාරූපි චිත්තියමානොපි විපරිතප්පටිපත්තියා තතො අඤ්ඤාපාභාවී අභිතදුක්ඛභාවී විසානංයෙව පාපුණාති. භවමෙවාහිනන්දතීති ඵ්ථං සත්තෙපි තං මඤ්ඤනාපරිකප්පිතං අවිජ්ජමානං භවං වඩ්ඪීං අභිනන්දති ඵ්ථ අභිකඛ්ඛති ඵ්ථ. අථ වා අඤ්ඤාපාභාවී “නිව්වාදෙ මෙ අත්තා” තිආදිනා මඤ්ඤනාය පරිකප්පිතාකාරතො සයං අඤ්ඤාපාභාවී සමානො අනිව්වාදො අධුට්ඨොති අත්ථො. භවසත්තොති කාමාදිභවෙසු භවතණ්හාය සත්තො ලග්ගො ගධිතො. භවමෙවාහිනන්දතීති අනිව්වාදිසභාවං භවමෙව නිව්වාදිවසෙන පරාමසිත්වා, තත්ථ වා අධිමුත්තිසඤ්ඤං තණ්හාදිට්ඨාහිනන්දනාහි අභිනන්දති, න තත්ථ නිබ්බින්නදති. යදහිනන්දති තං භයන්ති යං වඩ්ඪීසඬ්ඛාතං භවං කාමාදිභවං වා අභිනන්දති, තං අනිව්වාදිවිපරිණාමසභාවත්තා අනෙකබ්‍යසනානුඛන්ධත්තා ව භවහෙනුභාවතො අතිවිය භයානකට්ඨෙන භයං. යස්ස භායතීති යතො ජරාමරණාදිතො භායති, තං ජරාමරණාදි දුක්ඛාධිට්ඨානභාවතො දුක්ඛදුක්ඛභාවතො ව දුක්ඛං. අථ වා යස්ස භායතීති භවාහිනන්දනෙන යස්ස විභවස්ස භායති, සො උච්ඡෙදසඬ්ඛාතො විභවො, තතො භායනඤ්ච දුක්ඛවත්ථුභාවතො ජාතිආදිදුක්ඛස්ස අනතිවත්තනතො ව දුක්ඛං දුක්ඛසභාවමෙවොති අත්ථො. අථ වා යස්ස භායති තං දුක්ඛන්ති යස්ස අනිව්වාදිකස්ස භායති තං නිස්සරණං අජානන්තො, තං භයං තස්ස දුක්ඛං භොති, දුක්ඛං ආවහතීති අත්ථො.

ඵත්තකෙන වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි විවට්ටං දස්සෙතුං, “භවවිජ්ජභානාය ඛො පනිදං බ්‍රහ්මවරියං චුස්සති” ති ආහ. තත්ථ භවවිජ්ජභානායාති කාමාදිභවස්ස පජ්ඣනත්ථාය. ඛොති අවධාරණෙ, පනාති පදපුරණෙ නිපාතො. ඉදන්ති ආසන්නපච්චක්ඛවචනං. බ්‍රහ්මවරියන්ති මග්ගබ්‍රහ්මවරියං. චුස්සති පුරෙස්සති. ඉදං චුත්තං භොති – ඵකන්තෙනෙව කාමාදිභවස්ස සමුදයජ්ජභානෙන

අනවසෙසපජ්ඣනත්ථාය ඉදං මයා සතසහස්සකප්පාධිකානි චත්තාරි අසඬ්ඛොයානි අතිදුක්ඛරානි ආවරිත්වා පාරමිසො පුරෙත්වා බොධිමණ්ඩෙ තිණ්ණං මාරානං මත්ථකං මද්දිත්වා අධිගතං සීලාදික්ඛන්ධත්තයසඬිගහං අට්ඨඬ්ඨිකමග්ගබ්‍රහ්මවරියං වරියති භාවියතීති.

එවං අරියමග්ගස්ස එකංසෙනෙව නියානිකභාවං දස්සෙන්වා ඉදානි අඤ්ඤමග්ගස්ස තදභාවං දස්සෙන්තො “යෙ හි කෙව්”තිආදිමාහ. තත්ථ යෙන අනියමනිද්දෙසො. ඡීති නිපාතමත්තං. කෙව්ති එකච්චෙ. පද්ද්වයෙනාපි තථාචාදිනො දිට්ඨිගතිකෙ අනියමනො පරියාදියති. සමණාති පබ්බජ්ජපගමනමත්තෙන සමණා, න සමිතපාපා. බ්‍රාහ්මණාති ජාතිමත්තෙන බ්‍රාහ්මණා, න බාහිතපාපා. වාසද්දො විකප්පත්ථො. භවෙන භවස්ස විප්පමොක්ඛමාහංසුති එකච්චෙ කාමභවෙන රූපභවෙන වා සබ්බභවතො විමුත්තිං සංසාරසුද්ධිං කප්පිංසු.

කෙ පනෙවං වදන්තීති? දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදිනො තෙසු හි කෙව් “උළාරෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිනො අත්තා දිට්ඨෙව ධම්මෙ පරමං නිබ්බුතිං පත්තො භොති”ති වදන්ති. කෙව් “රූපාවචරජ්ඣානෙසු පඨමජ්ඣානසමඬ්ඨි...පෙ.... කෙව් “දුතියතතියවතුත්ථජ්ඣානසමඬ්ඨි අත්තා දිට්ඨෙව ධම්මෙ පරමං නිබ්බුතිං පත්තො භොති”ති වදන්ති. යථාහ –

“ඉධ, හික්ඛවෙ, එකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවංවාදී භොති එවංදිට්ඨි ‘යතො බො භො අයං අත්තා පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිනො’”ති (දී. නි. 1.94) විත්ථාරො.

තෙ පන යස්මා යාවදන්ථං ජිතත්තා සුහිතාය ජලූකාය විය රුහිරපිපාසා කාමාදිසුබ්බෙහි සමප්පිතස්ස තස්ස අත්තතො කාමෙසනාදයො න භවිස්සන්ති, තදභාවෙ ච භවස්ස අභාවොයෙව, යස්මිං යස්මිඤ්ච භවෙ ධීතස්ස අයං නයො ලබ්භති, තෙන තෙන භවෙන සබ්බභවතො විමුත්ති භොතීති වදන්ති, තස්මා “භවෙන භවස්ස විප්පමොක්ඛමාහංසු”ති වුත්තා. යෙසඤ්ච “එත්තකං නාම කාලං සංසරිත්වා බාලා ච පණ්ඩිතා ච පරියොසානභවෙ යත්වා සංසාරතො විමුච්චන්ති”ති ලද්ධි, තෙපි භවෙන භවස්ස විප්පමොක්ඛං වදන්ති නාම. වුත්තඤ්ඤොහං –

“වුල්ලාසිති මහාකප්පිනො සතසහස්සානි යානි බාලෙ ච පණ්ඩිතෙ ච සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්ති”ති (දී. නි. 1.168).

අථ වා භවෙනාති භවදිට්ඨියා. භවති සස්සතං තිට්ඨතීති පවත්තනතො සස්සතදිට්ඨි භවදිට්ඨිති වුවචති, භවදිට්ඨි එවෙත්ථ උත්තරපදලොපෙන භවතණ්හාතිආදිසු විය භවොති වුත්තො. භවදිට්ඨිවසෙන ච එකච්චෙ භවවිසෙසංයෙව කිලෙසානං වුපසන්තවුත්තියා ආයුතො ච දීඝාචාසතාය නිච්චාදිසභාවං භවවිමොක්ඛං මඤ්ඤන්ති, සෙය්‍යාථාපි බකො බ්‍රහ්මා “ඉදං නිච්චං, ඉදං ධුවං, ඉදං සස්සතං, ඉදං අවිපරිණාමධම්ම”න්ති (ම. නි. 1.501) අවොච.

තෙසමෙවං විපරිතගාහීනං අනිස්සරණෙ නිස්සරණදිට්ඨිනං කුතො භවවිමොක්ඛො.
තෙනාහ භගවා – “සබ්බෙ තෙ ‘අවිජ්ජමුත්තා භවස්මා’ති වදාමි”ති.

විභවෙනාති උච්ඡේදෙන. භවස්ස නිස්සරණමාහංසුති සබ්බභවතො නිග්ගමනං
නික්ඛන්තිං සංසාරසුද්ධිං වදිංසු. තෙ හි “භවෙන භවස්ස විජ්ජමොක්ඛො”ති
වදන්තානං වාදං අනනුජානන්තා භවුපච්ඡේදෙන නිස්සරණං පටිජානිංසු. විභවෙනාති
වා උච්ඡේදදිට්ඨියා. විභවති විනස්සති උච්ඡිජ්ජති අත්තා ව ලොකො වාති
පවත්තනතො උච්ඡේදදිට්ඨි වුත්තනයෙන “විභවො”ති වුවවති. උච්ඡේදදිට්ඨිවසෙන
හි සත්තා අධිමුවිචිත්වා තත්ථ තත්ථ උප්පන්නා උච්ඡිජ්ජන්ති, සා එව සංසාරසුද්ධිති
උච්ඡේදවාදිනො. වුත්තඤ්ඤෙනං –

“යතො ඛො භො අයං අත්තා රුපී වාතුමහාභුතිකො...පෙ....
නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්තාවතා ඛො භො
අයං අත්තා සම්මා සමුවිජ්ජන්තො භොති”ති (දී. නි. 1.85).

තථා –

“නත්ථි, මහාරාජ, දින්නං, නත්ථි ශිට්ඨං නත්ථි හුතං...පෙ.... බාලෙ ව
පණ්ඩිතෙ ව කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජන්ති විනස්සන්ති න භොන්ති පරං
මරණා”ති ව (දී. නි. 1.171).

තෙසම්පි එවං විපරිතගාහීනං කුතො භවනිස්සරණං. තෙනාහ භගවා – “සබ්බෙ
තෙ ‘අනිස්සටා භවස්මා’ති වදාමි”ති. න හි අරියමග්ගභාවනාය අනවසෙසකිලෙසං
අසමුග්ගාතෙත්වා කදාපි භවතො නිස්සරණවිමුත්ති සම්භවති. තථා හි තෙසං
සමණබ්බාහ්මණානං යථාභුතාවබොධාභාවතො “අත්ථි නත්ථි”ති
අන්තද්වයනිපතිතානං තණ්හාදිට්ඨිවසෙන සම්පරිතස්සිතවිජ්ජන්දිතමත්තං, යතො තෙ
දිට්ඨිගතිකා පවත්තිහෙතුසුපි සම්මුල්භා සක්කායභූමියං සුනිබාතෙ
විපරිතදස්සනථම්හෙ තණ්හාබන්ධනෙන බද්ධා ගද්දුලබන්ධනා විය සා න විජහන්ති
බන්ධනට්ඨානං, කුතො තෙසං විමොක්ඛො?

යෙ පන චතුසච්චවිභාවනෙන පවත්තිආදීසු අසම්මොහතො තං අන්තද්වයං
අනුපගම්ම මජ්ඣිමං පටිපදං සමාරුල්භා, තෙසංයෙව භවවිජ්ජමොක්ඛො
නිස්සරණඤ්චාති දස්සෙන්නො සත්ථා “උපධිං හී”තිආදිමාහ. තත්ථ උපධින්ති
බන්ධාදිඋපධිං. හීති නිපාතමත්තං. පටිච්චාති නිස්සාය, පච්චයං කත්වා. දුක්ඛන්ති
ජාතිආදි දුක්ඛං. කිං වුත්තං භොති? යත්ථිමෙ දිට්ඨිගතිකා විමොක්ඛසඤ්ඤිනො,
තත්ථ බන්ධකිලෙසාහිසඛිබාරුපධයො අධිගතා, කුතො තත්ථ දුක්ඛනිස්සරණං? යත්ර
හි කිලෙසා, තත්රාහිසඛිබාරසම්භවතො භවපබන්ධස්ස අවිච්ඡේදොයෙවාති
වට්ටදුක්ඛස්ස අනිවත්ති. තෙන වුත්තං – “උපධිඤ්ඤි පටිච්ච දුක්ඛමිදං සම්භොති”ති.

ඉදානි යං පරමත්ථතො දුක්ඛස්ස නිස්සරණං, තං දස්සෙතුං, “සබ්බුපාදානක්ඛයා
නත්ථි දුක්ඛස්ස සම්භවො”ති වුත්තං. තත්ථ සබ්බුපාදානක්ඛයාති කාමුපාදානං

දිට්ඨපාදානං සීලබ්බතුපාදානං අත්තවාදුපාදානන්ති සබ්බෙසං ඉමෙසං චතුත්තම්භි
 උපාදානානං අරියමග්ගාධිගමෙන අනවසෙසප්පහානතො. තත්ථ දිට්ඨපාදානං
 සීලබ්බතුපාදානං අත්තවාදුපාදානන්ති ඉමානි තීණි උපාදානානි
 සොතාපත්තිමග්ගෙන බියන්ති, අනුප්පත්තිධම්මතං ආපජ්ජන්ති. කාමුපාදානං
 අපායගමනීයං පට්ඨමෙන, කාමරාගභූතං බහලං දුතියෙන, සුබ්බමං තතියෙන,
 රූපරාගාරූපරාගප්පහානං චතුත්ථෙන්නාති චතුභිජි මග්ගෙහි බියති, අනුප්පත්තිධම්මතං
 ආපජ්ජන්ති චෙදිතබ්බං. නත්ථී දුක්ඛස්ස සම්භවොති එවං සබ්බසො උපාදානක්ඛයා
 තදෙකට්ඨතාය සබ්බස්සපි කිලෙසගණස්ස අනුප්පාදනතො අප්පමත්තකස්සපි
 චට්ටදුක්ඛස්ස සම්භවො පාතුභාවො නත්ථී.

එවං භගවා හෙතුනා සද්ධිං පවත්තිං නිවත්තිඤ්ච දස්සෙත්වා “ඉමං නයං
 අජානන්තො අයං සත්තලොකො චට්ටතොපි සීසං න උක්ඛිපති” ති දස්සෙත්තො
 “ලොකම්මං පස්සා” ති ආදිමාහ. තත්ථ ලොකම්මං පස්සාති අත්තතො බුද්ධචක්ඛුනා
 පච්චික්ඛතො විසයභාවස්ස උපගතත්තා “ලොකම්මං පස්සා” ති
 භගවාදස්සනකිරියාය නියොජෙත්තො අත්තානමෙවාලපති. පුට්ඨති බහු, විසුං විසුං වා.
 අවිජ්ජාය පරෙතාති “දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණ” ති ආදිනා (ධ. ස. 1106; විහ. 226)
 නයෙන චුත්තාය චතුසච්චපට්චිජාදිකාය අවිජ්ජාය අභිභූතා. භූතාති කම්මකිලෙසෙහි
 ජාතා නිබ්බත්තා. භූතරතාති භූතෙසු මාතෘපිතුපුත්තදාරාදිසඤ්ඤාය අඤ්ඤසත්තෙසු
 තණ්හාය රතා, භූතෙ වා ඛන්ධපඤ්චකෙ අනිච්චාසුභදුක්ඛානත්තසභාවෙ
 තංසභාවානචබ්බොධතො ඉත්ථිපුරිසාදිපරිකප්පවසෙන නිච්චාදිවසෙන
 අත්තත්තතියගාහවසෙන ච අභිරතා. භවා අපරිමුක්තාති යථාචුත්තෙන
 තණ්හාදිට්ඨිගාහෙන භවතො සංසාරතො න පරිමුක්තා.

එත්ථ ච “ලොකම්ම” ති පට්ඨමං තාව සකලම්භි සත්තනිකායං සාමඤ්ඤතො
 එකත්තං උපනෙත්තො එකච්චනෙන අනොධිසො ගහණං දීපෙත්වා “ස්වායං
 ලොකො භවයොනිගතිධීතිසත්තවාසාදිවසෙන චෙව තත්ථාපි
 තංතංසත්තනිකායාදිවසෙන ච අනෙකහෙදහින්තො පච්චෙකං මයා
 වොලොකිතො” ති අත්තතො බුද්ධචක්ඛුඤ්ඤාණානුභාවං පකාසෙත්තො සත්ථා පුන
 චචනහෙදං කත්වා බහුවචනෙන ඔධිසො ගහණං දීපෙති “පුට්ඨ අවිජ්ජාය පරෙතා
 භූතා” ති ආදිනා. එවඤ්ච කත්වා “ලොකම්ම” ති උපයොගච්චනං කත්වා
 “අවිජ්ජාය පරෙතා” ති ආදිනා පච්චත්තබ්බච්චනනිද්දෙසොපි අවිරුද්ධො හොති
 හින්තවාක්‍යත්තා. කෙච් පන එකවාක්‍යතාධිප්පායෙන “අවිජ්ජාය පරෙතං භූතං
 භූතරතං භවා අපරිමුක්ත” ති පට්ඨන්ති, විහත්තිහෙදවසෙනෙව පන පුරාණපාඨො.

ඉදානි යෙන උපායෙන භවවිජ්ජමොක්ඛො හොති, තං සබ්බං තිත්ථියානං
 අවිසයභූතං බුද්ධගොචරං විපස්සනාවිථිං දස්සෙත්තො “යෙ හි කෙච්” ති ආදිමාහ.
 තත්ථ යෙ හි කෙච් භවාති කාමභවාදි සඤ්ඤිභවාදි එකවොකාරභවාදිවිභාගෙන
 නානාහෙදහින්තා සාතචන්තො වා අසාතචන්තො වා දීඝායුකා වා ඉත්තරක්ඛණා වා
 යෙ හි කෙච් භවා. සබ්බධීති උද්ධං අධො තිරියන්ති ආදිවිභාගෙන සබ්බත්ථ.
 සබ්බත්ථතායාති සග්ගාපායමනුස්සාදිවිභාගෙන. සබ්බෙ තෙති ආදීසු සබ්බෙපි තෙ

හවා රූපවේදනාදිධම්මා හුත්වා අභාවටියෙන අනිච්චා, උදයබ්බයපටිපිළිතත්තා දුක්ඛා, ජරාය මරණෙන වාති ද්විධා විපරිණාමෙතබ්බතාය විපරිණාමධම්මා. ඉතිසද්දො ආදිඅත්ථො පකාරත්ථො වා, තෙන අනත්තලක්ඛණමිපි සඬගහෙත්වා අවසවත්තනටියෙන අනත්තා, විපරිණාමධම්මතාය වා අවසවත්තනටියෙන අනත්තාති වුත්තා.

එවං ලක්ඛණත්තයපටිවිජ්ඣනාකාරෙන එතං භවසඬ්ඛාතං ඛන්ධපඤ්චකං යථාභූතං අවිපරීතං සම්මජ්ජපඤ්ඤාය සම්මා ඤායෙන විපස්සනාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය පස්සතො පරිඤ්ඤාහිසමයාදිවසෙන පටිවිජ්ඣතො “භවො නිච්චො” ති ආදිනායජ්ජවත්තා භවෙසු තණ්හා පභීයති, අග්ගමග්ගජ්ජත්තිසමකාලමෙව අනවසෙසං නිරුජ්ඣති, උච්ඡේදදිට්ඨියා සබ්බසො පහිනත්තා විභවං විච්ඡේදං නාහිනන්දති න පත්ථෙති. එවංභූතස්ස තස්ස යා කාමතණ්හාදිවසෙන අට්ඨසතහෙදා අවත්ථාදිවිභාගෙන අනන්තහෙදා ව, තාසං සබ්බසො සබ්බජ්ජකාරෙන තණ්හානං ඛයා පහානා, තදෙකට්ඨතාය සබ්බස්සපි සංකිලෙසපක්ඛස්ස අසෙසං නිස්සෙසං විරාගෙන අරියමග්ගෙන යො අනුප්පාදනිරොධො, තං නිබ්බානන්ති.

එවං තණ්හාය පහානමුඛෙන සඋපාදිසෙසනිබ්බානං දස්සෙත්වා ඉදානි අනුපාදිසෙසනිබ්බානං දස්සෙත්තො “තස්ස නිබ්බූතස්සා” තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – යො සො සබ්බසො තණ්හානං ඛයා කිලෙසපරිනිබ්බානෙන නිබ්බූතො වුත්තනයෙන හින්තකිලෙසො ඛිණාසවහික්ඛු, තස්ස නිබ්බූතස්ස හික්ඛුතො අනුපාදා උපාදානාභාවතො කිලෙසාහිසඬ්ඛාරමාරානං වා අග්ගහණතො පුනඛභවො න හොති, ආයතිං පටිසන්ධිවසෙන උපපත්තිභවො නත්ථි. එවංභූතෙන ව තෙන අභිභූතො මාරො, අරියමග්ගක්ඛණෙ කිලෙසමාරො අභිසඬ්ඛාරමාරො දෙවපුත්තමාරො ව වරිමකචිත්තක්ඛණෙ ඛන්ධමාරො මච්චුමාරො වාති පඤ්චවිධො මාරො අභිභූතො පරාජිතො, පුන ජීසං උක්ඛිපිතුං අප්පදානෙන නිබ්බිසෙවතො කතො, යතො තෙන විජිතො සඬගාමො මාරෙහි තත්ථ තත්ථ පවත්තිතො. එවං විජිතසඬගාමො පන ඉට්ඨාදීසු සබ්බෙසු විකාරාභාවෙන තාදිලක්ඛණජ්ජත්තියා තාදී අරහා සබ්බභවාති යථාවුත්තහෙදෙ සබ්බෙපි භවෙ උපච්චගා සමතික්කන්තො, න යත්ථ කත්ථවි සඬ්ඛං උපෙති, අඤ්ඤදත්ථු අනුපාදානො විය ජාතවෙදො පරිනිබ්බානතො උද්ධං අපඤ්ඤත්තිකොව හොතීති. ඉති භගවා ඉමං මහාඋදානං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා කූටං ගහෙත්වා නිට්ඨපෙසි.

දසමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ව නන්දවග්ගවණ්ණනා.

4. මෙඝියවග්ගො

1. මෙඝියසුත්තවණ්ණනා

31. මෙහි යවග්ගස්ස පද්මෙ වාලිකායන්ති එවං නාමකෙ නගරෙ. තස්ස කිර නගරස්ස ද්වාරට්ඨානං මුඤ්චිත්වා සමන්තතො චලපඬිකං හොති, තං චලපඬිකං නිස්සාය ධීතත්තා ඔලොකෙන්තානං චලමානං විය උපට්ඨාති, තස්මා “වාලිකා” ති වුවිචති. වාලිකෙ පබ්බතෙති තස්ස නගරස්ස අවිදුරෙ එකො පබ්බතො, සොපි සබ්බසෙතත්තා කාලපක්ඛඋපොසපේ ඔලොකෙන්තානං චලමානො විය උපට්ඨාති, තස්මා “වාලිකපබ්බතො” ති සඬ්ඛං ගතො. තත්ථ භගවතො මහත්තං විහාරං කාරයිංසු, භගවා තදා තං නගරං ගොචරගාමං කත්වා තස්මිං වාලිකපබ්බතමභාවිභාරෙ විහරති. තෙන වුත්තං – “වාලිකායං විහරති වාලිකෙ පබ්බතෙ” ති. මෙහි යොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං. උපට්ඨාකො හොති ති පරිවාරකො හොති. භගවතො හි පද්මබොධියං උපට්ඨාකා අනිඛද්ධා අහෙසුං, එකදා නාගසමාලො, එකදා නාගිතො, එකදා උපවානො, එකදා සුනක්ඛත්තො, තදාපි මෙහි යත්ථෙරොච උපට්ඨාකො. තෙනාහ – “තෙන බො පන සමයෙන ආයස්මා මෙහි යො භගවතො උපට්ඨාකො හොති” ති.

ජත්තුගාමන්ති එවං නාමකං තස්සෙව විහාරස්ස අපරං ගොචරගාමං. “ජත්තුගාම” තිතිපි පාඨො. කිම්කාලායාති කාලකිම්මං බහුලතාය “කිම්කාලා” ති ලද්ධනාමාය නදියා. ජඩ්ඝවිහාරන්ති විරනිසජ්ජාය ජඩ්ඝාසු උජ්ජන්තකිලමථවිනොදනත්ථං විවරණං. පාසාදිකන්ති අවිරළරුක්ඛතාය සිනිද්ධපත්තතාය ච පස්සන්තානං පසාදමාවහතිති පාසාදිකං. සන්දවිජායතාය මනුඤ්ඤභූමිභාගතාය ච මනුඤ්ඤං. අන්තො පට්ට්ඨානං පිතිසොමනස්සජනනට්ඨෙත විත්තං රමෙතිති රමණීයං. අලන්ති පරියත්තං, යුත්තන්තිපි අත්ථො. පධානත්ථිකස්සාති යොගෙන භාවනාය අත්ථිකස්ස. පධානායාති සමණධම්මකරණාය. ආගච්ඡෙය්‍යාහන්ති ආගච්ඡෙය්‍යං අහං. ථෙරෙන කිර පුබ්බෙ තං යානං අනුපට්ඨායා පඤ්ච ජාතිසතානි රඤ්ඤා එව සතා අනුභූතං උය්‍යානං අහොසි, තෙනස්ස දිට්ඨමත්තෙයෙව තත්ථ විහරිතුං විත්තං නම්. ආගමෙහි තාවාති සත්ථා ථෙරස්ස වචනං සුත්වා උපධාරෙන්තො “න තාවස්ස ඤාණං පරිපාකං ගත” ති ඤත්වා පටික්ඛිපන්තො එවමාහ. එකකම්භි තාවාති ඉදං පනස්ස “එවමයං ගත්ත්වාපි කම්මෙ අනිජ්ජප්පමානෙ නිරාසඬිකො හුත්වා පෙමවසෙන පුන ආගච්ඡිස්සති” ති විත්තමද්දවජනනත්ථං ආහ. යාව අඤ්ඤොපි කොචි භික්ඛු ආගච්ඡතිති අඤ්ඤො කොචි භික්ඛු මම සන්තිකං යාව ආගච්ඡති, තාව ආගමෙහිති අත්ථො. “කොචි භික්ඛු දිස්සති” තිපි පාඨො. “ආගච්ඡතු” තිපි පදන්ති, තථා “දිස්සතු” ති.

නත්ථි කිඤ්චි උත්තරි කරණීයන්ති වතුසු සච්චෙසු වතුහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤාදීනං සොළසන්තං කිච්චානං කතත්තා, අභිසම්බොධියා වා අධිගතත්තා තතො අඤ්ඤං උත්තරි කරණීයං නාම නත්ථි. නත්ථි කතස්ස වා පතිවයොති කතස්ස වා පුන පතිවයොපි නත්ථි. න හි භාවිතමග්ගො පුන භාවියති, පහිනකිලෙසානං වා පුන පහානෙන කිච්චං අත්ථි. අත්ථි කතස්ස පතිවයොති මය්හං සන්තානෙ නිජ්ජාදිතස්ස සිලාදිධම්මස්ස අරියමග්ගස්ස අනධිගතත්තා තදත්ථං පුන වඩ්ඪනසඬ්ඛාතො

පතිවයො අත්ථී, ඉච්ඡිතබ්බොති අත්ථො. පධානන්ති බො මෙසිය වදමානං කින්ති වදෙය්‍යාමාති “සමණධම්මං කරොමී”ති තං වදමානං මයං අඤ්ඤං කිං නාම වදෙය්‍යාම?

දිවාච්ඡාරං නිසීදීති දිවාච්ඡාරත්ථාය නිසීදි. නිසින්තො ව යස්මිං මඬිගලසිලාපට්ටෙ පුබ්බෙ අනුපට්ඨාපට්ඨා පඤ්ච ජාතිසත්තානි රාජා භුත්වා උය්‍යානකීළං කීළන්තො විවිධනාටකපරිවාරො නිසින්තපුබ්බො, තස්මිංයෙව යානෙ නිසීදි. අථස්ස නිසින්තකාලතො පට්ඨාය සමණභාවො විගතො විය අහොසි, රාජවෙසං ගහෙන්වා නාටකපරිවාරපරිවුතො සෙනවිජත්තස්ස හෙට්ඨා මහාරහෙ පල්ලඬිකෙ නිසින්තො විය ජාතො. අථස්ස තං සම්පත්තිං අස්සාදයතො කාමචිතක්කො උද්පාදි. සො තස්මිංයෙව බණ්ණ සහොඬ්ඨං ගහිතෙ ද්වෙ වොරෙ ආනෙත්වා පුරතො යපිතෙ විය අද්දස. තෙසු එකස්ස වධං ආණාපනවසෙන බ්‍යාපාදවිතක්කො උප්පජ්ජි, එකස්ස බන්ධනං ආණාපනවසෙන විහිංසාවිතක්කො, එවං සො ලතාජාලෙන රුක්ඛො විය මධුමක්ඛිකාහි මධුසාතකො විය ව අකුසලවිතක්කෙහි පරික්ඛිත්තො සම්පරිකිණ්ණො අහොසි. තං සන්ධාය “අථ බො ආයස්මතො මෙසියස්සා”තිආදි වුත්තං.

අච්ඡරියං වත භොති ගරහණච්ඡරියං නාම කිරෙතං යථා ආයස්මා ආනන්දො භගවතො වලියගත්තං දිස්වා අවොච “අච්ඡරියං, භන්තෙ, අබ්භුතං, භන්තෙ”ති (සං. නි. 5.511). අපරෙ පන “තස්මිං සමයෙ පුජ්ඵළපල්ලවාදීසු ලොභවසෙන කාමචිතක්කො, බරස්සරානං පක්ඛිආදීනං සද්දස්සවනෙන බ්‍යාපාදවිතක්කො, ලෙඬ්ඬුආදීහි තෙසං පට්ඨානාධිප්පායෙන විහිංසාවිතක්කො, ‘ඉධෙවාහං වසෙය්‍ය’න්ති තත්ථ සාපෙක්ඛතාවසෙන කාමචිතක්කො, වනවරකෙ තත්ථ තත්ථ දිස්වා තෙසු විත්තදුබ්බනෙන බ්‍යාපාදවිතක්කො, තෙසං විහෙය්‍යාධිප්පායෙන විහිංසාවිතක්කො තස්ස උප්පජ්ජි”තිපි වදන්ති. යථා වා තථා වා තස්ස මිච්ඡාවිතක්කුප්පත්තියෙව අච්ඡරියකාරණං. අන්වාසත්තාති අනුලග්ගා වොකිණ්ණා. අත්තති ගරුම්භි ව එකත්තෙපි බහුවචනං දිස්සති. “අනුසන්තො”තිපි පාඨො.

යෙන භගවා තෙනුපසඬිකමීති එවං මිච්ඡාවිතක්කෙහි සම්පරිකිණ්ණො කම්මට්ඨානසජ්ජායං කාතුං අසක්කොන්තො “ඉදං වත දිස්වා දීසදස්සි භගවා පට්ටසෙධෙසී”ති සල්ලක්ඛෙත්වා “ඉමං කාරණං දසබලස්ස ආරොවෙස්සාමී”ති නිසින්තාසනතො වුට්ඨාය යෙන භගවා තෙනුපසඬිකමී. උපසඬිකමීත්වා ව “ඉධ මය්‍හං, භන්තෙ”තිආදිනා අත්තතො පවත්තිං ආරොවෙසි.

තත්ථ යෙභුයෙය්‍යානාති බහුලං අහික්ඛණං. පාපකාති ලාමකා. අකුසලාති අකොසල්ලසම්භූතා. දුග්ගතිසම්පාපනට්ඨෙන වා පාපකා, කුසලපට්ටසක්ඛතාය අකුසලා. විතක්කෙති උභති ආරම්මණං විත්තං අහිනිරොපෙතීති විතක්කො, කාමසහගතො විතක්කො කාමචිතක්කො, කිලෙසකාමසම්පයුත්තො වත්ථුකාමාරම්මණො විතක්කොති අත්ථො. බ්‍යාපාදසහගතො විතක්කො බ්‍යාපාදවිතක්කො. විහිංසාසහගතො විතක්කො විහිංසාවිතක්කො. තෙසු කාමානං

අහිතන්දනවසෙන පවත්නො නෙක්බම්මපට්ඨකං කාමචිතක්කො, “ඉමෙ සත්තා හඤ්ඤන්තු වා විනස්සන්තු වා මා වා අහෙසු”න්ති සත්තෙසු සම්පදුස්සනවසෙන පවත්නො මෙත්තාපට්ඨකං ඛ්‍යාපාදවිතක්කො, පාණ්ඩුදණ්ඩාදීහි සත්තානං විහෙයෙතුකාමතාවසෙන පවත්නො කරුණාපට්ඨකං විහිංසාවිතක්කො.

කස්මා පනස්ස භගවා තත්ථ ගමනං අනුජානි? “අනනුඤ්ඤාතොපි වායං මං ඔහාය ගච්ඡිස්සතෙව, ‘පරිවාරකාමතාය මඤ්ඤෙ භගවා ගන්තුං න දෙනි’ති චස්ස සීයා අඤ්ඤට්ඨත්තං. තදස්ස දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තෙය්‍යා”ති අනුජානි.

එවං තස්මිං අත්තනො පවත්තිං ආරොචෙත්වා නිසින්තෙ අඨස්ස භගවා සප්පායං ධම්මං දෙසෙන්නො “අපරිපක්කාය, මෙසීය, චෙතොවිමුත්තියා”ති ආදිමාහ. තත්ථ අපරිපක්කායාති පරිපාකං අප්පත්තාය. චෙතොවිමුත්තියාති කිලෙසෙහි චෙතසො විමුත්තියා. පුබ්බභාගෙ හි තදභිගවසෙන චෙව වික්බම්භනවසෙන ච කිලෙසෙහි චෙතසො විමුත්ති හොති, අපරභාගෙ සමුච්ඡෙදවසෙන චෙව පටිපස්සද්ධිවසෙන ච. සායං විමුත්ති හෙට්ඨා විත්ථාරතො කථිතාව, තස්මා තත්ථ චුත්තනයෙන චෙදිතබ්බා. තත්ථ විමුත්තිපරිපාවතීයෙහි ධම්මෙහි ආසයෙ පරිපාවිතෙ පබ්බාධිතෙ විපස්සනාය මග්ගගබ්භං ගණ්හන්තියා පරිපාකං ගච්ඡන්තියා චෙතොවිමුත්ති පරිපක්කා නාම හොති, තදභාවෙ අපරිපක්කා.

කතමෙ පන විමුත්තිපරිපාවතීයා ධම්මා? සද්ධිත්ථියාදීනං විසුද්ධිකරණවසෙන පන්නරස ධම්මා චෙදිතබ්බා. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“අස්සද්ධෙ පුග්ගලෙ පරිචජ්ජයතො, සද්ධෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො, පසාදනීයෙ සුත්තන්තෙ පච්චචෙක්ඛතො – ඉමෙහි තීභාකාරෙහි සද්ධිත්ථියං විසුජ්ඣති.

“කුසිතෙ පුග්ගලෙ පරිචජ්ජයතො, ආරද්ධවීරියෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො, සම්මප්පධානෙ පච්චචෙක්ඛතො – ඉමෙහි තීභාකාරෙහි වීරියිත්ථියං විසුජ්ඣති.

“මුට්ඨස්සති පුග්ගලෙ පරිචජ්ජයතො, උපට්ඨිතස්සති පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො, සතිපට්ඨානෙ පච්චචෙක්ඛතො – ඉමෙහි තීභාකාරෙහි සතිත්ථියං විසුජ්ඣති.

“අසමාහිතෙ පුග්ගලෙ පරිචජ්ජයතො, සමාහිතෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො, ඤානවිමොක්ඛෙ පච්චචෙක්ඛතො – ඉමෙහි තීභාකාරෙහි සමාධිත්ථියං විසුජ්ඣති.

“දුප්පඤ්ඤෙ පුග්ගලෙ පරිචජ්ජයතො, පඤ්ඤවන්තෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො, ගම්භීරඤ්ඤාණවරියං පච්චචෙක්ඛතො – ඉමෙහි තීභාකාරෙහි පඤ්ඤිත්ථියං විසුජ්ඣති.

“ඉති ඉමෙ පඤ්ච පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො, පඤ්ච පුග්ගලෙ සෙවතො
 භජතො පයිරුපාසතො, පඤ්ච සුත්තන්තෙ පච්චවෙක්ඛතො – ඉමෙහි
 පන්තරසහි ආකාරෙහි, ඉමානි පඤ්චන්ද්‍රියානි විසුජ්ඣන්ති” ති (පටි. ම.
 1.185).

අපරෙපි පන්තරස ධම්මා විමුත්තිපරිපාවනියා – සද්ධාපඤ්චමානි ඉන්ද්‍රියානි,
 අනිච්චසඤ්ඤා දුක්ඛසඤ්ඤා අනත්තසඤ්ඤා පභානසඤ්ඤා විරාගසඤ්ඤානි ඉමා
 පඤ්ච නිබ්බේධභාගියා සඤ්ඤා, කල්‍යාණමිත්තතා සීලසංවරො අභිසල්ලෙඛනා
 විරියාරම්භො නිබ්බේධිකපඤ්ඤානි. තෙසු විනයාදමනකුසලො සත්ථා
 විනයාසස්ස මෙසියත්ථෙරස්ස අජ්ඣාසයවසෙන ඉධ කල්‍යාණමිත්තතාදයො
 විමුත්තිපරිපාවනියෙ ධම්මෙ දස්සෙන්නො “පඤ්ච ධම්මා පරිපාකාය
 සංවත්තන්ති” ති වත්ථා තෙ විත්ථාරෙන්නො “ඉධ, මෙසිය, භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො
 භොති” ති ආදිමාභ.

තත්ථ කල්‍යාණමිත්තොති කල්‍යාණො භද්දො සුන්දරො මිත්තො එතස්සාති
 කල්‍යාණමිත්තො. යස්ස සීලාදිගුණසම්පන්නො “අසස්ස ඝාතා, භිතස්ස විධාතා” ති
 එවං සබ්බාකාරෙන උපකාරො මිත්තො භොති, සො පුග්ගලො කල්‍යාණමිත්තොව.
 යථාචුත්තෙහි කල්‍යාණපුග්ගලෙහෙව සබ්බිරියාපථෙසු සහ අයති පවත්තති, න විනා
 තෙහිති කල්‍යාණසභායො. කල්‍යාණපුග්ගලෙසු එව විත්තෙන වෙව කායෙන ව
 නින්තපොණපබ්භාරභාවෙන පවත්තතිති කල්‍යාණසම්පවඨිකො. පදත්තයෙන
 කල්‍යාණමිත්තසංසග්ගෙ ආදරං උප්පාදෙති.

තත්‍රිදං කල්‍යාණමිත්තලක්ඛණං – ඉධ කල්‍යාණමිත්තො සද්ධාසම්පන්නො
 භොති සීලසම්පන්නො සුතසම්පන්නො වාගසම්පන්නො විරියසම්පන්නො
 සතිසම්පන්නො සමාධිසම්පන්නො පඤ්ඤාසම්පන්නො. තත්ථ සද්ධාසම්පත්තියා
 සද්දහති තථාගතස්ස බොධිං කම්මඵලඤ්ච, තෙන සම්මාසම්බොධිහෙතුභූතං
 සත්තෙසු භිතෙසිතං න පරිච්චජති. සීලසම්පත්තියා සබ්බමචාරීතං පියො භොති
 මනාපො ගරු භාවනියො වොදකො පාපගරහි වත්තා වචනක්ඛමො, සුතසම්පත්තියා
 සච්චපට්චිචසමුප්පාදාදිපටිසංයුත්තානං ගම්භීරානං කථානං කත්තා භොති,
 වාගසම්පත්තියා අප්පිච්ඡො භොති සන්තුට්ඨො පච්චිත්තො අසංසට්ඨො,
 විරියසම්පත්තියා ආරද්ධවිරියො භොති සත්තානං භිතප්පට්ඨපත්තියා, සතිසම්පත්තියා
 උපට්ඨිතස්සති භොති, සමාධිසම්පත්තියා අවික්ඛිත්තො භොති සමාභිතචිත්තො,
 පඤ්ඤාසම්පත්තියා අවිපරීතං ජානාති. සො සතියා කුසලානං ධම්මානං ගතියො
 සමන්වෙසමානො පඤ්ඤාය සත්තානං භිතාහිතං යථාභූතං ජානිත්වා, සමාධිනා
 තත්ථ එකග්ගචිත්තො භුත්වා, විරියෙන සත්තෙ අභිතා නිසෙධෙත්වා භිතෙ
 නියොජෙති. තෙනාභ –

“පියො ගරු භාවනියො, වත්තා ව වචනක්ඛමො;
 ගම්භීරඤ්ච කථං කත්තා, නො වට්ඨානෙ නියොජයෙ” ති. (අ. නි. 7.37);

අයං පයමො ධම්මො පරිපාකාය සංවත්තති, අයං කල්‍යාණමිත්තතාසඬ්ඛානො
 බ්‍රහ්මවරියවාසස්ස ආදිභාවතො, සබ්බෙසඤ්ච කුසලානං ධම්මානං බහුකාරතාය
 පධානභාවතො ච ඉමෙසු පඤ්චසු ධම්මෙසු ආදිතො චුත්තත්තා පයමො
 අනවජ්ජධම්මො අවිසුද්ධානං සද්ධාදීනං විසුද්ධිකරණවසෙන චෙතොවිමුත්තියා
 පරිපාකාය සංවත්තති. එත්ථ ච කල්‍යාණමිත්තස්ස බහුකාරතා පධානතා ච
 “උපඨප්පිදං, හන්තෙ, බ්‍රහ්මවරියස්ස යදිදං කල්‍යාණමිත්තතා” ති වදන්තං
 ධම්මභණ්ඩාගාරිකං, “මා හෙවං, ආනන්දා” ති ද්වික්ඛත්තුං පටිසෙධෙත්වා,
 “සකලමෙව හිදං, ආනන්ද, බ්‍රහ්මවරියං, යදිදං කල්‍යාණමිත්තතා
 කල්‍යාණසභායතා” ති ආදිසුත්තපදෙහි (සං. නි. 1.129; 5.2) වෙදිතබ්බා.

පුන වපරන්ති පුන ච අපරං ධම්මජානං. සීලවාති එත්ථ කෙනට්ඨෙත සීලං?
 සීලනට්ඨෙත සීලං. කිමිදං සීලනං නාම? සමාධානං, කායකම්මාදීනං සුසීලාවසෙන
 අවිජ්ජකිණ්ණතාති අත්ථො. අථ වා උපධාරණං, කුමාරාදිකුසලානං ධම්මානං
 පතිට්ඨානවසෙන ආධාරභාවොති අත්ථො. තස්මා සීලෙති සීලතීති වා සීලං. අයං
 තාව සද්දලක්ඛණනයෙන සීලත්ථො. අපරෙ පන “සිරට්ඨො සීතලට්ඨො සීලට්ඨො
 සංවරට්ඨො” ති නිරුත්තිනයෙන අත්ථං වණ්ණෙත්ති. තයිදං පාරිසුරිතො
 අතිසයතො වා සීලං අස්ස අත්ථීති සීලවා, සීලසම්පන්නොති අත්ථො.

යථා ච සීලවා හොති සීලසම්පන්නො, තං දස්සෙතුං
 “පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො” ති ආදිමාහ. තත්ථ පාතිමොක්ඛන්ති සික්ඛාපදසීලං.
 තඤ්චි යො නං පාති රක්ඛති, තං මොක්ඛෙති මොචෙති ආපායිකාදීහි දුක්ඛෙහිති
 පාතිමොක්ඛං. සංවරණං සංවරො, කායවාචාහි අවිතික්කමො. පාතිමොක්ඛමෙව
 සංවරො පාතිමොක්ඛසංවරො, තෙන සංවුතො පිහිතකායවාචොති
 පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො, ඉදමස්ස තස්මිං සීලෙ පතිට්ඨිතභාවපරිදීපනං. විහරතීති
 තදනුරූපවිහාරසමඬ්ඛිතභාවපරිදීපනං. ආචාරගොචරසම්පන්නොති හෙට්ඨා
 පාතිමොක්ඛසංවරස්ස, උපරි විසෙසානං යොගස්ස ච උපකාරකධම්මපරිදීපනං.
 අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවීති පාතිමොක්ඛසීලතො අවචනධම්මතාපරිදීපනං.
 සමාදායාති සික්ඛාපදානං අනවසෙසතො ආදානපරිදීපනං. සික්ඛතීති සික්ඛාය
 සමඬ්ඛිතභාවපරිදීපනං. සික්ඛාපදෙසුති සික්ඛිතබ්බධම්මපරිදීපනං.

අපරො නයො – කිලෙසානං බලවභාවතො, පාපකිරියාය සුකරභාවතො,
 පුඤ්ඤකිරියාය ච දුක්කරභාවතො බහුක්ඛත්තුං අපායෙසු පතනසීලොති පාතී,
 පුට්ඨජනො. අනිච්චතාය වා භවාදීසු කම්මවෙගක්ඛිත්තො සට්ඨන්තං විය
 අනවට්ඨානෙන පරිබ්භමනතො ගමනසීලොති පාතී, මරණවසෙන වා තමිහි තමිහි
 සත්තනිකායෙ අත්තභාවස්ස පතනසීලොති වා පාතී, සත්තසන්නාතො චිත්තමෙව
 වා. තං පාතිනං සංසාරදුක්ඛතො මොක්ඛෙතීති පාතිමොක්ඛං. චිත්තස්ස හි
 විමොක්ඛෙන සත්තො “විමුත්තො” ති වුවචති. චුත්තඤ්චි “චිත්තවොදානා සත්තා
 විසුජ්ඣන්ති” ති (සං. නි. 3.100), “අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්ත” ති
 (මහාව. 28) ව.

අප වා අවිජ්ජාදිභෙතුනා සංසාරෙ පතති ගච්ඡති පවත්තති පාති,
“අවිජ්ජානිවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරත”න්ති
(සං. නි. 2.124) හි චූත්තං. තස්ස පාතිනො සත්තස්ස තණ්හාදිසංකිලෙසත්තයනො
මොක්ඛො ඵතෙනාති පාතිමොක්ඛො, “කණ්ඨෙකාලො”තිආදීනං විය සමාසසිද්ධි
වෙදිතබ්බො.

අප වා පාතෙති විනිපාතෙති දුක්ඛෙහීති පාති, චිත්තං. චූත්තඤ්ඤි “චිත්තෙන
නියාතී ලොකො, චිත්තෙන පරිකස්සතී”ති (සං. නි. 1.62). තස්ස පාතිනො
මොක්ඛො ඵතෙනාති පාතිමොක්ඛො. පතති වා ඵතෙන අපායදුක්ඛෙ සංසාරදුක්ඛෙ
වාති පාති, තණ්හාදිසංකිලෙසා. චූත්තඤ්ඤි – “තණ්හා ජනෙති පුරිසං (සං. නි. 1.55-
57), තණ්හාදුනියො පුරිසො”ති (ඉතිචූ. 15, 105) වාදි. තනො පාතිනො මොක්ඛොති
පාතිමොක්ඛො.

අප වා පතති ඵත්ථාති පාති, ඡ අජ්ඣත්තිකබාහිරාති ආයතනාති. චූත්තඤ්ඤි –
“ඡසු ලොකො සමුප්පන්නො, ඡසු කුබ්බති සන්ථව”න්ති (සු. නි. 171). තනො ඡ
අජ්ඣත්තිකබාහිරායතනසංඛාතපාතිනො මොක්ඛොති පාතිමොක්ඛො. අප වා
පාතො විනිපාතො අස්ස අත්ථිති පාති, සංසාරො. තනො මොක්ඛොති
පාතිමොක්ඛො.

අප වා සබ්බලොකාධිපතිභාවතො ධම්මස්සරො භගවා පතීති චූච්චති, මුච්චති
ඵතෙනාති මොක්ඛො. පතීනො මොක්ඛො තෙන පඤ්ඤත්තත්තාති පතිමොක්ඛො,
පතිමොක්ඛො ඵච පාතිමොක්ඛො. සබ්බගුණානං වා තම්මුලභාවතො
උත්තමට්ඨෙයන පති ව, සො යථාචූත්තට්ඨෙයන මොක්ඛො වාති පතිමොක්ඛො,
පතිමොක්ඛො ඵච පාතිමොක්ඛො. තථා හි චූත්තං “පාතිමොක්ඛන්තිආදිමෙතං
මුඛමෙත”න්ති විත්ථාරො.

අප වා පඉති පකාරෙ, අතීති අවිචන්තත්ථෙ නිපාතො, තස්මා පකාරෙහි
අවිචන්තං මොක්ඛෙතීති පාතිමොක්ඛං. ඉදඤ්ඤි සීලං සයං තදභිගවසෙන,
සමාධිසහිතං පඤ්ඤාසහිතඤ්ඤි වික්ඛම්භනවසෙන සමුච්ඡෙදවසෙන ච අවිචන්තං
මොක්ඛෙති මොචෙතීති පාතිමොක්ඛං. පති මොක්ඛොති වා පතිමොක්ඛො, තම්භා
තම්භා චිතික්කමදොසතො පච්චෙකං මොක්ඛොති අත්ථො. පතිමොක්ඛො ඵච
පාතිමොක්ඛො. මොක්ඛොති වා නිබ්බානං, තස්ස මොක්ඛස්ස පටිබ්බිඤ්ඤානොති
පතිමොක්ඛො. සීලසංවරො හි සුරියස්ස අරුණුග්ගමනං විය නිබ්බානස්ස උදයභූතො
තප්පට්ඨාගො ව යථාරහං සංකිලෙසනිබ්බාපනතො. පතිමොක්ඛො ඵච
පාතිමොක්ඛො. පතිචන්තති මොක්ඛෙති දුක්ඛන්ති වා පතිමොක්ඛං,
පතිමොක්ඛමෙව පාතිමොක්ඛන්ති ඵචං තාවෙත්ථ පාතිමොක්ඛසද්දස්ස අත්ථො
වෙදිතබ්බො.

සංවරති පිදහති ඵතෙනාති සංවරො, පාතිමොක්ඛමෙව සංවරො
පාතිමොක්ඛසංවරො. අත්ථො පන තනො තනො චිතික්කම්මිතබ්බතො විරතියො

වෙනනා ව. තෙන පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙනො සමන්තාගතො
පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතොති වුත්තො. වුත්තඤ්ඤෙනං විහඬිගෙ -

“ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙනො හොති සමුපෙනො උපාගතො
සමුපාගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්තාගතො, තෙන වුවිච්ඡි
පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො”ති (විහ. 511).

විහරතීති ඉරියාපථවිහාරෙන විහරති ඉරියති වත්තති.

ආචාරගොචරසම්පන්නොති වෙළදානාදිමිථජාපීවස්ස කායපාගඛ්භියාදීනඤ්ච
අකරණෙන සබ්බසො අනාචාරං වජ්ජෙත්වා “කායිකො අවිතික්කමො වාචසිකො
අවිතික්කමො කායිකවාචසිකො අවිතික්කමො”ති එවං.
වුත්තභික්ඛුසාරුප්පආචාරසම්පත්තියා, වෙසියාදිඅගොචරං වජ්ජෙත්වා
පිණ්ඩපාතාදිඅත්ථං උපසඬ්ඨකමිත්තුං යුත්තට්ඨානසඬ්ඨානෙන ගොචරෙන ව
සම්පන්නත්තා ආචාරගොචරසම්පන්නො.

අපිච යො භික්ඛු සත්ථරි සගාරවො සප්පතිස්සො සබ්බමචාරීසු සගාරවො
සප්පතිස්සො හිරොත්තප්පසම්පන්නො සුනිවත්ථො සුපාරුතො පාසාදිකෙන
අභික්කන්තෙන පටික්කන්තෙන ආලොකිතෙන විලොකිතෙන සම්ඤ්ජිතෙන
පසාරිතෙන ඉරියාපථසම්පන්නො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො භොජනෙ මත්තඤ්ඤා
ජාගරියමනුයුත්තො සතිසම්පජ්ඤාදිකෙන සමන්තාගතො අප්පිච්ඡො සන්තුට්ඨො
පටිච්ඡිතො අසංසට්ඨො ආභිසමාචාරිකෙසු සක්කච්චකාරි ගරුවත්තීකාරබහුලො
විහරති, අයං වුවිච්ඡි ආචාරසම්පන්නො.

ගොචරො පන උපනිස්සයගොචරො ආරක්ඛගොචරො උපනිබන්ධගොචරොති
තිවිධො. තත්ථ යො දසකථාවත්ථුගුණසමන්තාගතො වුත්තලක්ඛණො
කල්‍යාණමිත්තො, යං නිස්සාය අසුතං සුභාති, සුතං පරියොදාපෙති, කඬ්ඛං විතරති,
දිට්ඨිං උජුං කරොති, විත්තං පසාදෙති, යඤ්ච අනුසික්ඛන්තො සද්ධාය වඩ්ඪති,
සිලෙන, සුතෙන, වාගෙන, පඤ්ඤාය වඩ්ඪති, අයං වුවිච්ඡි උපනිස්සයගොචරො.

යො භික්ඛු අන්තරසරං පටිට්ඨො වීථිං පටිපන්නො ඔක්ඛිත්තවක්ඛු
යුගමත්තදස්සාවි වක්ඛුන්ද්‍රියසංවුතොව ගච්ඡති, න හත්ථිං ඔලොකෙන්තො, න
අස්සං, න රථං, න පත්තිං, න ඉත්ථිං, න පුරිසං ඔලොකෙන්තො, න උද්ධං
ඔලොකෙන්තො, න අධො ඔලොකෙන්තො, න දිසාවිදිසං පෙක්ඛමානො ගච්ඡති,
අයං ආරක්ඛගොචරො.

උපනිබන්ධගොචරො පන වත්තාරො සතිපට්ඨානා, යත්ථ භික්ඛු අත්තනො
විත්තං උපනිබන්ධති, වුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා -

“කො ව, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ගොචරො සකො පෙත්තිකො විසයො,
යදිදං වත්තාරො සතිපට්ඨානා”ති (සං. නි. 5.372).

තත්ථ උපනිස්සයගොවරස්ස පුබ්බෙ චුත්තත්තා ඉතරෙසං වසෙනෙත්ථ
ගොවරො වෙදිතබ්බො. ඉති යථාචුත්තාය ආචාරසම්පත්තියා, ඉමාය ව
ගොවරසම්පත්තියා සමන්තාගතත්තා ආචාරගොවරසම්පන්නො.

අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවීති අප්පමත්තකත්තා අණුප්පමාණෙසු
අස්සති යා අසඤ්චිච්ච ආපන්නසෙබ්බය අකුසලචිත්තූප්පාදාදිභෙදෙසු වජ්ජෙසු
භයදස්සනසිලො. යො හි හික්ඛු පරමාණුමත්තං වජ්ජං.
අට්ඨසට්ඨියොජනපමාණාධිකයොජනසතසහස්සුබ්බෙධසිනෙරුපබ්බතරාජසදිසං
කත්වා පස්සති, යොපි සබ්බලහුකං දුබ්භාසිතමත්තං පාරාජිකසදිසං කත්වා පස්සති,
අයම්පි අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී නාම. සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසුති
යංකිඤ්චි සික්ඛාපදෙසු සික්ඛිතබ්බං, තං සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අනවසෙසං
සම්මා ආදියිත්වා සික්ඛති, පවත්තති පරිපුරෙතීති අත්ථො.

අභිසල්ලෙඛිකාති අතිවිය කිලෙසානං සල්ලෙඛනී, තෙසං තනුභාවාය පභානාය
යුත්තරුපා. වෙනොවිවරණසප්පායාති වෙනසො පටිච්ඡාදකානං නිවරණානං
දුර්භාවකරණෙන වෙනොවිවරණසඬ්ඛානානං සමථවිපස්සනානං සප්පායා,
සමථවිපස්සනාචිත්තස්සෙව වා විවරණාය පාකට්ඨකරණාය වා සප්පායා උපකාරිකාති
වෙනොවිවරණසප්පායා.

ඉදානි යෙන නිබ්බදාදිආවහනෙන අයං කථා අභිසල්ලෙඛිකා
වෙනොවිවරණසප්පායා ව නාම භොති, තං දස්සෙතුං “එකත්තනිබ්බදායා”ති ආදි
චුත්තං. තත්ථ එකත්තනිබ්බදායාති එකංසෙනෙව වට්ටදුක්ඛතො නිබ්බන්දනත්ථාය.
වීරාගාය නිරොධායාති තස්සෙව විරජ්ජනත්ථාය ව නිරුජ්ඣනත්ථාය ව.
උපසමායාති සබ්බකිලෙසුපසමාය. අභිඤ්ඤායාති සබ්බස්සාපි අභිඤ්ඤායාස්ස
අභිජානනාය. සම්බොධායාති චතුමග්ගසම්බොධාය. නිබ්බානායාති
අනුපාදිසෙසනිබ්බානාය. එතෙසු හි ආදිතො තීහි පදෙහි විපස්සනා චුත්තා, ද්විතී
මග්ගො, ද්විතී නිබ්බානං චුත්තං. සමථවිපස්සනා ආදිං කත්වා
නිබ්බානපරියොසානො අයං සබ්බො උත්තරිමනුස්සධම්මො දසකථාවත්ථුලාහිනො
සිජ්ඣතීති දස්සෙති.

ඉදානි තං කථං විහජිත්වා දස්සෙන්නො “අප්පිච්ඡකථා”ති ආදිමාහ. තත්ථ
අප්පිච්ඡොති න ඉච්ඡො, තස්ස කථා අප්පිච්ඡකථා, අප්පිච්ඡභාවප්පට්ඨසංයුත්තා කථා
වා අප්පිච්ඡකථා. එත්ථ ව අත්තිච්ඡො පාපිච්ඡො මහිච්ඡො අප්පිච්ඡොති ඉච්ඡාවසෙන
චත්තාරො පුග්ගලා. තෙසු අත්තනා යථාලද්ධෙන ලාභෙන අතිත්තො උපරුපරි
ලාභං ඉච්ඡන්නො අත්තිච්ඡො නාම. යං සන්ධාය චුත්තං –

“චතුබ්බි අට්ඨජ්ඣගමා, අට්ඨහි වාපි සොළස;
සොළසහි ව ද්වත්තිංස, අත්තිච්ඡං චක්කමාසදො;
ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස, චක්කං හමති මත්ථකෙ”ති. (ජා. 1.5.103);

“අත්තිච්ඡා අතිලොභෙන, අතිලොභමදෙන වා”ති ව. (ජා. 1.2.168);

ලාභසක්කාරසිලොකනිකාමයතාය අසන්තගුණසම්භාවනාධිප්පායො පාපිවිණො.
යං සන්ධාය වුත්තං -

“තත්ථ කතමා කුහනා? ලාභසක්කාරසිලොකසන්නිස්සිතස්ස පාපිවිණස්ස
ඉච්ඡාපකතස්ස පච්චයජ්ජට්ඨෙවනසඬ්ඛාතෙන වා සාමන්තජජ්ජිතෙන වා
ඉරියාපථස්ස වා අයපනා” තිආදි (විහ. 861).

සන්තගුණසම්භාවනාධිප්පායො පටිග්ගහණෙ අමත්තඤ්ඤ මහිවිණො. යං
සන්ධාය වුත්තං -

“ඉධෙකච්චො සද්ධො සමානො ‘සද්ධොති මං ජනො ජානාතු’ ති ඉච්ඡති,
සීලවා සමානො ‘සීලවාති මං ජනො ජානාතු’ ති ඉච්ඡති” තිආදි (විහ. 851).

දුත්තජ්ජියතාය හිස්ස විජාතමාතාපි චිත්තං ගහෙතුං න සක්කොති. තෙනෙනං
වුච්චති -

“අග්ගික්ඛන්ධො සමුද්දො ව, මහිවිණො වාපි පුග්ගලො;
සකට්ඨෙහි පච්චයෙ දෙනතු, තයොපෙනෙ අතජ්ජියා” ති.

එතෙ පන අත්තිව්ජ්ජිතාදයො දොසෙ ආරකා පරිවජ්ජෙත්වා
සන්තගුණනිගුහනාධිප්පායො පටිග්ගහණෙ ව මත්තඤ්ඤ අජ්ජිවිණො. යො අත්තනි
විජ්ජමානම්පි ගුණං පටිච්ඡාදෙතුකාමතාය සද්ධො සමානො “සද්ධොති මං ජනො
ජානාතු” ති න ඉච්ඡති, සීලවා, බහුස්සුතො, පච්චිත්තො, ආරද්ධවීරියො,
උපට්ඨිතස්සති, සමාහිතො, පඤ්ඤවා සමානො “පඤ්ඤවාති මං ජනො ජානාතු” ති
න ඉච්ඡති.

ස්වායං පච්චයජ්ජිවිණො ධුතඬ්ගජ්ජිවිණො පරියත්තිඅජ්ජිවිණො අධිගමජ්ජිවිණොති
චතුබ්බිධො. තත්ථ චතුසු පච්චයෙසු අජ්ජිවිණො පච්චයදායකං දෙය්‍යධම්මං.
අත්තනො ථාමඤ්ච ඔලොකෙත්වා සචෙපි හි දෙය්‍යධම්මො බහු නොති, දායකො
අජ්ජං දාතුකාමො, දායකස්ස වසෙන අජ්ජමෙව ගණ්හාති. දෙය්‍යධම්මො චෙ
අජ්ජො, දායකො බහුං දාතුකාමො, දෙය්‍යධම්මස්ස වසෙන අජ්ජමෙව ගණ්හාති.
දෙය්‍යධම්මොපි චෙ බහු, දායකොපි බහුං දාතුකාමො, අත්තනො ථාමං ඤත්වා
පමාණයුත්තමෙව ගණ්හාති. එවරුපො හි හික්ඛු අනුජ්ජන්තං ලාභං උජ්ජාදෙති,
උජ්ජන්තං ලාභං ථාවරං කරොති, දායකානං චිත්තං ආරාධෙති. ධුතඬ්ගසමාදානස්ස
පන අත්තනි අත්ථිභාවං න ජානාපෙතුකාමො ධුතඬ්ගජ්ජිවිණො. යො අත්තනො
බහුස්සුතභාවං ජානාපෙතුං න ඉච්ඡති, අයං පරියත්තිඅජ්ජිවිණො. යො පන
සොතාපන්නාදිසු අඤ්ඤතරො හුත්වා සබ්බමචාරීනම්පි අත්තනො
සොතාපන්නාදිභාවං ජානාපෙතුං න ඉච්ඡති, අයං අධිගමජ්ජිවිණො. එවමෙනෙසං
අජ්ජිවිජානං යා අජ්ජිවිජතා, තස්සා සද්ධිං සන්දස්සනාදිවිධිනා
අනෙකාකාරවොකාරආනිසංසවිභාවනවසෙන, තජ්ජට්ඨකස්ස අත්තිව්ජ්ජිතාදිහෙදස්ස
ඉච්ඡාවාරස්ස ආදීනවවිභාවනවසෙන ව පවත්තා කථා අජ්ජිවිජකථා.

සන්තුට්ඨිකථානි එත්ථ සන්තුට්ඨිනි සකෙන අත්තනා ලද්ධෙන තුට්ඨි සන්තුට්ඨි.
අථ වා විසමං පච්චයිවිජං පභාය සමං තුට්ඨි, සන්තුට්ඨි. සන්තෙන වා විජ්ජමානෙන
තුට්ඨි සන්තුට්ඨි. චුත්තඤ්ඤායං -

“අතීතං නානුසොචන්තො, නජ්ජපජ්ජමනාගතං;
පච්චුජ්ජන්තෙන යාපෙන්නො, සන්තුට්ඨොති පච්චිවති” ති.

සම්මා වා ඤායෙන භගවතා අනුඤ්ඤාතවිධිනා පච්චයෙහි තුට්ඨි සන්තුට්ඨි.
අත්ථතො ඉතරීතරපච්චයසන්නොසො, සො ද්වාදසවිධො භොති. කථං? චීවරෙ
යථාලාභසන්නොසො, යථාබලසන්නොසො, යථාසාරුජ්ජසන්නොසොති තිවිධො,
එවං පිණ්ඩපාතාදිසු.

තත්ත්වං පහෙදවණ්ණනා - ඉධ භික්ඛු චීවරං ලභති සුන්දරං වා අසුන්දරං වා, සො
තෙනෙව යාපෙති, අඤ්ඤං න පත්ථෙති, ලභන්නොපි න ගණ්භාති, අයමස්ස චීවරෙ
යථාලාභසන්නොසො. අථ පන පකතිදුබ්බලො වා භොති ආබාධජරාහිභූතො වා,
ගරුං චීවරං පාරුපන්නො කිලමති, සො සභාගෙන භික්ඛුනා සද්ධිං තං
පරිවත්තෙත්වා ලහුකෙන යාපෙන්නොපි සන්තුට්ඨොව භොති, අයමස්ස චීවරෙ
යථාබලසන්නොසො. අපරො පට්ටචීවරාදීනං අඤ්ඤතරං මහග්ගචීවරං ලභිත්වා
“ඉදං ථෙරානං චිරපබ්බජිතානං, ඉදං බහුස්සුතානං අනුරූපං, ඉදං ගිලානානං
දුබ්බලානං, ඉදං අජ්ජලාභීනං වා භොතු” ති තෙසං දත්වා අත්තනා සඬකාරකූටාදිතො
නත්තකානි උච්චිතිත්වා සඬසාටිං කත්වා තෙසං වා පුරාණචීවරානි ගහෙත්වා
ධාරෙන්නොපි සන්තුට්ඨොව භොති, අයමස්ස චීවරෙ යථාසාරුජ්ජසන්නොසො.

ඉධ පන භික්ඛු පිණ්ඩපාතං ලභති ලුඛං වා පණීතං වා, සො තෙනෙව යාපෙති,
අඤ්ඤං න පත්ථෙති, ලභන්නොපි න ගණ්භාති, අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ
යථාලාභසන්නොසො. අථ පන ආබාධිකො භොති, ලුඛං පකතිවිරුද්ධං වා
බ්‍යාධිවිරුද්ධං වා පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජිත්වා ගාල්භං රොගාතඩ්ඛං පාපුණාති, සො
සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස භත්ථතො සජ්ජායභොජනං භුඤ්ජිත්වා
සමණධම්මං කරොන්නොපි සන්තුට්ඨොව භොති, අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ
යථාබලසන්නොසො. අපරො භික්ඛු පණීතං පිණ්ඩපාතං ලභති, සො “අයං
පිණ්ඩපාතො චිරපබ්බජිතාදීනං අනුරූපො” ති චීවරං විය තෙසං දත්වා, තෙසං වා
සන්තකං ගහෙත්වා, අත්තනා පිණ්ඩාය වරිත්වා, මිස්සකාහාරං වා පරිභුඤ්ජන්තොපි
සන්තුට්ඨොව භොති. අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාසාරුජ්ජසන්නොසො.

ඉධ පන භික්ඛුනො සෙනාසනං පාපුණාති මනාපං වා අමනාපං වා අත්තමසො
තිණකුටිකාපි තිණසන්ථාරකම්පි, සො තෙනෙව සන්තුස්සති, පුන අඤ්ඤං
සුන්දරතරං වා පාපුණාති, තං න ගණ්භාති, අයමස්ස සෙනාසනෙ
යථාලාභසන්නොසො. අථ පන ආබාධිකො භොති දුබ්බලො වා, සො බ්‍යාධිවිරුද්ධං
වා පකතිවිරුද්ධං වා සෙනාසනං ලභති, යත්ථස්ස වසතො අථාසු භොති, සො තං
සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස සන්තකෙ සජ්ජායසෙනාසනෙ වසිත්වා

සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස සෙනාසනෙ
 යථාබලසන්තොසො. අපරො සුන්දරං සෙනාසනං පත්තම්පි න සම්පට්ඨිති
 “පණිතසෙනාසනං පමාදට්ඨාන”න්ති, මහාපුඤ්ඤාය වා
 ලෙණමණ්ඩපකුටාගාරාදීනි පණිතසෙනාසනානි ලහති, සො තානි විවරාදීනි විය
 විරපබ්බජිතාදීනං දත්වා යත්ථ කත්ථවි වසන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස
 සෙනාසනෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො.

ඉධ පන භික්ඛු භෙසජ්ජං ලහති ලුඛං වා පණිතං වා, සො තෙනෙව තුස්සති,
 අඤ්ඤං න පත්ථෙති, ලහන්තොපි න ගණ්භාති, අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ
 යථාලාභසන්තොසො. අථ පන තෙලෙන අත්ථිකො ඵාණිතං ලහති, සො තං
 සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා, තස්ස හත්ථතො තෙලං ගහෙත්වා, භෙසජ්ජං කත්වා
 සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ
 යථාබලසන්තොසො. අපරො මහාපුඤ්ඤො ඛහුං තෙලමධුඵාණිතාදිපණිතභෙසජ්ජං
 ලහති, සො තං විවරාදීනි විය විරපබ්බජිතාදීනං දත්වා තෙසං ආභතෙන යෙන
 කෙනවි භෙසජ්ජං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. යො පන එකස්මිං භාජනෙ
 මුත්තහරිතකං, එකස්මිං චතුමධුරං යපෙත්වා “ගණ්භං, හන්තෙ, යදිව්ඡසී”ති
 වුව්චමානො සවස්ස තෙසු අඤ්ඤතරෙනපි රොගො වූපසම්මති, “මුත්තහරිතකං
 නාම බුද්ධාදීහි වණ්ණිතං, සුතිමුත්තභෙසජ්ජං නිස්සාය පබ්බජ්ජා, තත්ථ තෙ
 යාවජීවං උස්සාහො කරණියො”ති (මහාව. 128) වචනමනුස්සරන්තො චතුමධුරං
 පටික්ඛිතිත්වා මුත්තහරිතකෙන භෙසජ්ජං කරොන්තො පරමසන්තුට්ඨොව හොති,
 අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො.

සො එවංපහෙදො සබ්බොපි සන්තොසො සන්තුට්ඨීති පවුච්චති. තෙන චුත්තං
 “අත්ථතො ඉතරිතරපච්චයසන්තොසො”ති. ඉතරිතරසන්තුට්ඨියා සද්ධිං
 සන්දස්සනාදිවිධිනා ආනිසංසවිභාවනවසෙන, තප්පට්පක්ඛස්ස අත්තිව්ඡතාදිභෙදස්ස
 ඉච්ඡාපකතත්තස්ස ආදීනවිභාවනවසෙන ච පවත්තා කථා සන්තුට්ඨිකථා. ඉතො
 පරාසුපි කථාසු එසෙව නයො, විසෙසමත්තමෙව චක්ඛාම.

පච්චෙකකථාති එත්ථ කායච්චෙකො චිත්තච්චෙකො උපධිච්චෙකොති තයො
 විචෙකා. තෙසු එකො ගච්ඡති, එකො තිට්ඨති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං
 කප්පෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති, එකො පටික්කමති, එකො අභික්කමති,
 එකො වඬිකමං අධිට්ඨාති, එකො වරති, එකො විහරතීති එවං සබ්බිරියාපථෙසු
 සබ්බකිච්චෙසු ගණසඬගණිකං පභාය විචිත්තවාසො කායච්චෙකො නාම. අට්ඨ
 සමාපත්තියො පන චිත්තච්චෙකො නාම. නිබ්බානං උපධිච්චෙකො නාම.
 චුත්තඤ්ඤෙනං -

“කායච්චෙකො ච විචෙකට්ඨකායානං නෙක්ඛම්මාභිරතානං,
 චිත්තච්චෙකො ච පරිසුද්ධචිත්තානං පරමවොදානප්පත්තානං, උපධිච්චෙකො
 ච නිරුපධිනං සුග්ගලානං විසඬාරගතාන”න්ති (මහානි. 57).

විවෙකොයෙව පවිවෙකො, පවිවෙකප්පට්ඨසංයුත්තා කථා පවිවෙකකථා.

අසංසග්ගකථානි එත්ථ සවනසංසග්ගො දස්සනසංසග්ගො
සමුල්ලපනසංසග්ගො සම්භොගසංසග්ගො කායසංසග්ගොති පඤ්ච සංසග්ගා. තෙසු
ඉධෙකච්චො භික්ඛු සුඤ්ඤාති “අසුකස්මිං ගාමෙ වා නිගමෙ වා ඉත්ථි අභිරුපා
දස්සනීයා පාසාදිකා පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්තාගතා”ති, සො තං සුත්වා
සංසීදති විසීදති, න සක්කොති බ්‍රහ්මවරියං සන්ධාරෙතුං, සික්ඛං පච්චක්ඛාය
භීතායාවත්තති, එවං විසභාගාරම්මණසවනෙන උප්පන්නකිලෙසසන්ථවො
සවනසංසග්ගො නාම. න හෙව ඛො භික්ඛු සුඤ්ඤාති, අපිච ඛො සාමං පස්සති ඉත්ථි.
අභිරුපං දස්සනීයං පාසාදිකං පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්තාගතං, සො තං
දිස්වා සංසීදති විසීදති, න සක්කොති බ්‍රහ්මවරියං සන්ධාරෙතුං, සික්ඛං පච්චක්ඛාය
භීතායාවත්තති, එවං විසභාගාරම්මණදස්සනෙන උප්පන්නකිලෙසසන්ථවො
දස්සනසංසග්ගො නාම. දිස්වා පන අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලාපසල්ලාපවසෙන
උප්පන්නො කිලෙසසන්ථවො සමුල්ලපනසංසග්ගො නාම. සහජග්ගනාදීනිපි
එතෙනෙව සඬගණ්හාති. අත්තනො පන සත්තකං යංකිඤ්චි මාතුගාමස්ස දත්වා වා
අදත්වා වා තෙන දිත්තස්ස වනභඩ්ගියාදිනො පරිභොගවසෙන
උප්පන්නකිලෙසසන්ථවො සම්භොගසංසග්ගො නාම. මාතුගාමස්ස
හත්ථග්ගාභාදිවසෙන උප්පන්නකිලෙසසන්ථවො කායසංසග්ගො නාම. යොපි චෙස

“ගිහිහි සංසට්ඨො විහරති අනනුලොමිකෙන සංසග්ගෙන සහසොකී
සහනන්දී සුඛිතෙසු සුඛිතො, දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො, උප්පන්නෙසු
කිච්චකරණියෙසු අත්තනා උයොගං ආපජ්ජති”ති (සං. නි. 3.3; මහානි. 164)

එවං චූත්තො අනනුලොමිකො ගිහිසංසග්ගො, යො ච සබ්බමචාරිහිපි
කිලෙසුප්පත්තිහෙතුභූතො සංසග්ගො, තං සබ්බං පභාය ය්වායං සංසාරෙ ථීරතරං
සංවෙගං, සඬබ්බාරෙසු තිබ්බං භයසඤ්ඤං, සරීරෙ පටිකුලසඤ්ඤං, සබ්බාකුසලෙසු
ජ්ගුච්ඡාප්පබ්බගමං හිරොත්තප්පං, සබ්බකිරියාසු සතිසම්පජ්ඤ්ඤන්ති සබ්බං
පච්චුපට්ඨපෙත්වා කමලදලෙ ජලබිත්ථු විය සබ්බත්ථ අලග්ගභාවො, අයං
සබ්බසංසග්ගප්පට්ඨකතාය අසංසග්ගො. තප්පට්ඨසංයුත්තා කථා අසංසග්ගකථා.

වීරියාරම්භකථානි එත්ථ වීරස්ස භාවො, කම්මන්ති වා වීරියං, විධිනා ථීරයිතබ්බං
පවත්තෙතබ්බන්ති වා වීරියං, වීරියඤ්ච තං අකුසලානං ධම්මානං පභානාය
කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදාය ආරම්භනං වීරියාරම්භො. ස්වායං කායිකො
චෙතසිකො වාති දුට්ඨො, ආරම්භධාතු, නික්කමධාතු, පරක්කමධාතු වාති තිට්ඨො;
සම්මප්පධානවසෙන චතුබ්බිධො. සො සබ්බොපි යො භික්ඛු ගමනෙ උප්පන්නං
කිලෙසං යානං පාපුණිතුං න දෙනි; යානෙ උප්පන්නං නිසජ්ජං, නිසජ්ජාය උප්පන්නං
සයනං පාපුණිතුං න දෙනි, තත්ථ තත්ථෙව අප්පදෙන දණ්ඨෙන කණ්ඨසප්පං
උප්පිළෙත්වා ගණ්හන්තො විය, තිබ්බෙන අසිනා අමිත්තං ගීවාය පහරන්තො විය ච

සීසං උක්ඛිපිතුං අදත්ථා වීරියබලෙන නිග්ගණ්භාති, තස්සෙවං ආරද්ධවීරියස්ස වසෙන වෙදිතබ්බො. තප්පට්ඨංයුත්තා කථා වීරියාරම්භකථා.

සීලකථාදීසු දුට්ඨං සීලං ලොකියං ලොකුත්තරඤ්ච. තත්ථ ලොකියං පානිමොක්ඛසංවරාදි චතුපාරිසුද්ධිසීලං, ලොකුත්තරං මග්ගසීලං ඵලසීලඤ්ච. තථා විපස්සනාය පාදකභූතා සහ උපචාරෙන අට්ඨ සමාපත්තියො ලොකියො සමාධි, මග්ගසම්පයුත්තො පනෙත්ථ ලොකුත්තරො සමාධි නාම. තථා පඤ්ඤාපි ලොකියා සුතමයා චිත්තමයා ඤානසම්පයුත්තා විපස්සනාඤාණඤ්ච. විසෙසනො පනෙත්ථ විපස්සනාපඤ්ඤා ගහෙතබ්බා, ලොකුත්තරා මග්ගපඤ්ඤා ඵලපඤ්ඤා ව. විමුත්තිපි අරියඵලවිමුත්ති නිබ්බානඤ්ච. අපරෙ පන තදභිගචික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදවිමුත්තිනම්පි වසෙනෙත්ථ අත්ථං වණ්ණෙත්ති. විමුත්තිඤාණදස්සනම්පි ඵකුතවිසතිවිධං පච්චවෙක්ඛණඤාණං. ඉති ඉමෙසං සීලාදීනං සද්ධිං සන්දස්සනාදිවිධිනා අනෙකාකාරවොකාරආනිසංසවිභාවනවසෙන වෙච තප්පට්ඨකථානං දුස්සීලාදීනං ආදීනවිභාවනවසෙන ච පවත්තා කථා, තප්පට්ඨංයුත්තා කථා චා සීලාදිකථා නාම.

ඵත්ථ ච “අත්තනා ච අප්පිච්ඡො හොති, අප්පිච්ඡකථඤ්ච පරෙසං කත්තා” ති (ම. නි. 1.252; අ. නි. 10.70) “සන්තුට්ඨො හොති ඉතරීතරෙන චීවරෙන, ඉතරීතරචීවරසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදි” ති (සං. නි. 2.144; චූළනි. බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 128) ච ආදිවචනතො සයඤ්ච අප්පිච්ඡතාදිගුණසමන්තාගතෙන පරෙසම්පි තදත්ථාය හිතජ්ඣාසයෙන පවත්තෙතබ්බා තථාරූපී කථා, යා ඉධ අභිසල්ලෙඛිකාදිභාවෙන විසෙසෙත්ථා චුත්තා අප්පිච්ඡකථාදීනි වෙදිතබ්බා. කාරකස්සෙව හි කථා විසෙසනො අධිජ්ජෙතත්ථසාධිතී. තථා හි වක්ඛති “කල්‍යාණමිත්තස්සෙනං, මෙසිය, හික්ඛුනො පාටිකඪ්ඨං...පෙ. ... අකසිරලාභී” ති.

ඵවරූපායාති ඊදිසාය, යථාචුත්තාය. නිකාමලාභීති යථිච්ඡිතලාභී යථාරූචිලාභී, සබ්බකාලං ඉමා කථා සොතුං විචාරෙතුඤ්ච යථාසුඛං ලභන්තො. අකිච්ඡලාභීති නිද්දුක්ඛලාභී. අකසිරලාභීති විපුලලාභී.

ආරද්ධවීරියොති පග්ගහිතවීරියො. අකුසලානං ධම්මානං පහානායාති අකොසල්ලසම්භූතට්ඨෙන අකුසලානං පාපධම්මානං පජහනත්ථාය. කුසලානං ධම්මානන්ති කුච්ඡිතානං සලනාදිඅත්ථෙපන අනවජ්ජට්ඨෙන ච කුසලානං සහවිපස්සනානං මග්ගඵලධම්මානං. උපසම්පදායාති සම්පාදනාය, අත්තනො සන්තානෙ උප්පාදනාය. ථාමවාති උස්සොළ්භිසඪ්ඨාතෙන වීරියථාමෙන සමන්තාගතො. දළ්භපරක්කමොති ථීරපරක්කමො අසිථිලවීරියො. අනික්ඛිත්තධුරොති අනොරොහිතධුරො අනොසක්කිතවීරියො.

පඤ්ඤවාති විපස්සනාපඤ්ඤාය පඤ්ඤවා. උදයත්ථගාමිනියාති පඤ්ඤත්තං බන්ධානං උදයඤ්ච වයඤ්ච පටිච්ඡික්ඛන්තියා. අරියායාති වික්ඛම්භනවසෙන කිලෙසෙහි ආරකා දුරෙ යිතාය නිද්දොසාය. නිබ්බෙධිකායාති නිබ්බෙධභාගියාය.

සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමිනියාති වට්ටදුක්ඛස්ස බෙජනතො “දුක්ඛක්ඛයො”ති
ලද්ධනාමං අරියමග්ගං සම්මා හෙතුනා ඤායෙන ගච්ඡන්තියා.

ඉමෙසු ව පන පඤ්චස්ස ධම්මෙසු සීලං වීරියං පඤ්ඤා ව යොගිතො අප්ඤ්ඤාතිකං
අභිගං, ඉතරද්වයං බාහිරං අභිගං. තථාපි කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයෙනෙව සෙසං
චතුබ්බිධං ඉප්ඤ්ඤාති, කල්‍යාණමිත්තස්සෙවෙත්ථ බහුපකාරතං දස්සෙන්නො සත්ථා
“කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං, මෙසිය, හික්ඛුනො පාටිකඪ්ඨ”න්තිආදිනා දෙසනං
වඩ්ඪෙති. තත්ථ පාටිකඪ්ඨන්ති එකංසෙන ඉච්ඡිතබ්බං, අවස්සංභාවිති අත්ථො.
යන්ති කිරියාපරාමසනං. ඉදං චුත්තං හොති – “සීලවා භවිස්සති”ති එත්ථ යදෙනං
කල්‍යාණමිත්තස්ස හික්ඛුනො සීලවත්තතාය භවනං සීලසම්පන්නත්තං, තස්ස
හික්ඛුනො සීලසම්පන්නත්තා එතං තස්ස පාටිකඪ්ඨං, අවස්සංභාවී එකංසෙනෙව
තස්ස තත්ථ නියොජනතොති අධිප්පායො. පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො
විහරිස්සතිතිආදියුපි එසෙව නයො.

එවං භගවා සදෙවකෙ ලොකෙ උත්තමකල්‍යාණමිත්තසඬ්ඛාතස්ස අත්තතො
චවනං අනාදියිත්වා තං වනසණ්ඩං පවිසිත්වා තාදිසං විජ්ජකාරං පත්තස්ස
ආයස්මතො මෙසියස්ස කල්‍යාණමිත්තතාදිනා සකලං සාසනසම්පත්තිං දස්සෙත්වා,
ඉදානිස්ස තත්ථ ආදරජාතස්ස පුබ්බෙ යෙහි කාමචිතක්කාදීහි උපද්දුතත්තා
කම්මට්ඨානං න සම්පජ්ජී, තස්ස තෙසං උපුට්ඨිච්චිතභූතත්තා ව භාවනානායං
පකාසෙත්වා, තතො පරං අරහත්තස්ස කම්මට්ඨානං ආවික්ඛන්තො, “තෙන ව පන,
මෙසිය, හික්ඛුනා ඉමෙසු පඤ්චස්ස ධම්මෙසු පතිට්ඨාය චත්තාරො ධම්මා උත්තරී
භාවෙනබ්බා”තිආදිමාහ. තත්ථ තෙනාති එවං කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයෙන
යථාචුත්තසීලාදිගුණසමන්තාගතෙන. තෙනෙවාහ “ඉමෙසු පඤ්චස්ස ධම්මෙසු
පතිට්ඨායා”ති. උත්තරීති ආරද්ධතරුණවිපස්සනස්ස රාගාදිපරිස්සයා වෙ
උප්පජ්ජෙය්‍යුං, තෙසං විසොධනත්ථං තතො උද්ධං චත්තාරො ධම්මා භාවෙනබ්බා
උප්පාදෙනබ්බා වඩ්ඪෙත්තබ්බා ව.

අසුභාති එකාදසස්ස අසුභකම්මට්ඨානෙසු යථාරහං යත්ථ කත්ථවි අසුභභාවනා.
රාගස්ස පහානායාති කාමරාගස්ස පජ්ජනත්ථාය. අයමත්ථො සාලිලායකොපමාය
විභාවෙනබ්බො – එකො හි පුරිසො අසිතං ගහෙත්වා කොටිතො පට්ඨාය
සාලිබ්බෙත්තෙ සාලියො ලායති, අඨස්ස වතිං හින්දිත්වා ගාවො පවිසිංසු. සො අසිතං
යපෙත්වා, යට්ඨී ආදාය, තෙනෙව මග්ගෙන ගාවො නීහරිත්වා, වතිං පාකතිකං
කත්වා, පුන අසිතං ගහෙත්වා සාලියො ලායි. තත්ථ සාලිබ්බෙත්තං විය බුද්ධසාසනං
දට්ඨබ්බං, සාලිලායකො විය යොගාවචරො, අසිතං විය පඤ්ඤා, ලායනකාලො විය
විපස්සනාය කම්මකරණකාලො, යට්ඨී විය අසුභකම්මට්ඨානං, වති විය සංවරො,
වතිං හින්දිත්වා ගාවිනං පවිසනං විය සහසා අප්පට්ඨසඬ්ඛාය පමාදං ආගම්ම රාගස්ස
උප්පජ්ජනං, අසිතං යපෙත්වා, යට්ඨී ආදාය, පට්ඨිමග්ගෙනෙව ගාවො නීහරිත්වා,
වතිං පටිපාකතිකං කත්වා, පුන ධීතට්ඨානතො පට්ඨාය සාලිලායනං විය
අසුභකම්මට්ඨානෙන රාගං වික්ඛම්භෙත්වා, පුන විපස්සනාය කම්මකරණකාලොති

ඉදමෙත්ථ උපමාසංසන්දනං. එවංභූතං භාවනාවිධිං සන්ධාය වුත්තං “අසුභා භාවෙනබ්බා රාගස්ස පහානායා”ති.

මෙත්තාති මෙත්තාකම්මට්ඨානං. බ්‍යාපාදස්ස පහානායාති වුත්තනයෙනෙව උප්පන්නකොපස්ස පජ්ඣන්තං. ආනාපානස්සති සොළසවත්ථුකා ආනාපානස්සති. විතක්කුපච්ඡේදායාති වුත්තනයෙනෙව උප්පන්නානං විතක්කානං උපච්ඡේදනත්ථාය. අස්මිමානසමුත්ඝාතායාති අස්මිති උප්පජ්ජනකස්ස නවවිධස්ස මානස්ස සමුච්ඡේදනත්ථාය. අනිච්චසඤ්ඤිනොති හුත්වා අභාවතො උදයබ්බයවත්තතො පහඬගුතො තාවකාලිකතො නිව්ච්ඡපට්පක්ඛතො ව “සබ්බෙ සඬබ්බා අනිච්චා”ති (ධ. ප. 277; වුළුති. හෙමකමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 56) පවත්තඅනිච්චානුපස්සනාවසෙන අනිච්චසඤ්ඤිනො. අනත්තසඤ්ඤා සංශ්ඨාති අසාරකතො අවසවත්තතො පරතො රිත්තතො තුච්ඡතො සුඤ්ඤතො ව “සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා”ති (ධ. ප. 279; වුළුති. හෙමකමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 56) එවං පවත්තා අනත්තානුපස්සනාසඬබ්බානා අනත්තසඤ්ඤා විත්තෙ සංශ්ඨහති, අතිදල්භං පතිට්ඨාති. අනිච්චලක්ඛණෙ හි දිට්ඨෙ අනත්තලක්ඛණං දිට්ඨමෙව හොති. තිසු හි ලක්ඛණෙසු එකස්මිං දිට්ඨෙ ඉතරද්වයං දිට්ඨමෙව හොති. තෙන වුත්තං – “අනිච්චසඤ්ඤිනො හි, මෙසිය, අනත්තසඤ්ඤා සංශ්ඨාති”ති. අනත්තලක්ඛණෙ දිට්ඨෙ අස්මිති උප්පජ්ජනකමානො සුප්පජ්ජහොව හොතිති ආහ – “අනත්තසඤ්ඤි අස්මිමානසමුත්ඝාතං පාපුණාති”ති දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිබ්බානන්ති දිට්ඨෙයෙව ධම්මෙ ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ අපච්චයපරිනිබ්බානං පාපුණාති. අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො, විත්ථාරතො පන අසුභාදිභාවනානායො විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.102) වුත්තනයෙන ගහෙතබ්බො.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං ආයස්මතො මෙසියස්ස මිච්ඡාචිතක්කචොරෙහි කුසලභණ්ඩුපච්ඡේදසඬබ්බානං අත්ථං ජානිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං කාමචිතක්කාදීනං අවිනොදනෙ විනොදනෙ ව ආදීනවානිසංසදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ බුද්දාති භීතා ලාමකා. විතක්කාති කාමචිතක්කාදයො තයො පාපචිතක්කා. තෙ හි සබ්බචිතක්කෙහි පතිකිට්ඨතාය ඉධ බුද්දාති වුත්තා “න ව බුද්දමාවරෙ”තිආදීසු (බු. පා. 9.3; සු. නි. 145) විය. සුබ්බමාති ඤාතිචිතක්කාදයො අධිප්පෙතා. ඤාතිචිතක්කො ජනපදචිතක්කො අමරාචිතක්කො පරානුද්දයතාය පටිසංයුත්තො චිතක්කො ලාභසක්කාරසිලොකපටිසංයුත්තො චිතක්කො අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තො චිතක්කොති එතෙ හි චිතක්කා කාමචිතක්කාදයො විය දාරුණා න හොන්තිති අනොලාරිකසභාවතාය සුබ්බමාති වුත්තා. අනුගතාති විත්තෙන අනුවත්තිතා. චිතක්කෙ හි උප්පජ්ජමානෙ විත්තං තදනුගතමෙව හොති තස්ස ආරම්මණාහිනිරොපනතො. “අනුග්ගතා”තිපි පාළි, අනුඋට්ඨිතාති අත්ථො. මනසො උප්පිලාවාති වෙතසො උප්පිලාවිතත්තකරා.

එතෙ අවිද්වා මනසො විතක්කෙති එතෙ කාමචිතක්කාදිකෙ මනොවිතක්කෙ අස්සාදාදිනවනිස්සරණතො ඤානතිරණපහානපරිඤ්ඤාහි යථාභූතං ජානන්තො. හුරා හුරං ධාවති භන්තචිත්තොති අප්පහීනමිච්ඡාවිතක්කත්තා අනවට්ඨිතචිත්තො “කදාවි රූපෙ, කදාවි සද්දෙ” තිආදිනා තස්මිං තස්මිං ආරම්මණෙ අස්සාදාදිවසෙන අපරාපරං ධාවති පරිබ්භමති. අථ වා හුරා හුරං ධාවති භන්තචිත්තොති අපරිඤ්ඤාතවිතක්කත්තා තන්තිමිත්තානං අවිජ්ජාතණ්භානං වසෙන පරිබ්භමනමානසො ඉධලොකතො පරලොකං ආදානනික්ඛෙපෙහි අපරාපරං ධාවති සංසරතීති අත්ථො.

එතෙ ව විද්වා මනසො විතක්කෙති එතෙ යථාචුත්තජ්ජහෙදෙ කාමචිතක්කාදිකෙ මනොවිතක්කෙ අස්සාදාදිතො යථාභූතං ජානන්තො. ආකාපියොති වීරියවා. සංවරතීති පිදහති. සතිමාති සතිසම්පන්නො. අනුග්ගතෙති දුල්ලභවසෙන අනුජ්ජන්තො. ඉදං චුත්තං හොති – එතෙ චුත්තජ්ජකාරෙ කාමචිතක්කාදිකෙ මනොවිතක්කෙ විත්තස්ස උප්පිලාවිතහෙතුතාය මනසො උප්පිලාවෙ විද්වා විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය සම්මදෙව ජානන්තො, තස්ස සභායභූතානං සම්මාවායාමසතීනං අත්ථිතාය ආකාපියො සතිමා තෙ අරියමග්ගභාවනාය ආයතීං උප්පත්තිරහෙ අනුග්ගතෙ අනුජ්ජන්තො එව මග්ගක්ඛණෙ සංවරති, ඤාණසංවරවසෙන පිදහති, ආගමනපථං පච්ඡින්නද්ති, එවංභූතො ව චතුසච්චජ්ජබොධෙන බුද්ධො අරියසාවකො අරහත්තාධිගමෙන අසෙසං, අනවසෙසං එතෙ කාමචිතක්කාදිකෙ පජ්ඣාසි සමුච්ඡින්නද්ති. එත්ථාපි “අනුගතෙ” තිපි පඨන්ති. තස්සත්ථො හෙට්ඨා චුත්තොයෙව.

පඨමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උද්ධතසුත්තවණ්ණනා

32. දුතියෙ කුසිනාරායන්ති කුසිනාරායං නාම මල්ලරාජුනං නගරෙ. උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙති යථා හි අනුරාධපුරස්ස ථූපාරාමො, එවං කුසිනාරාය උය්‍යානං දක්ඛිණපච්ඡිමදිසාය හොති. යථා ථූපාරාමතො දක්ඛිණද්වාරෙන නගරපවිසනමග්ගො පාවිනමුඛො ගන්ත්වා උත්තරෙන නිවත්තති, එවං උය්‍යානතො සාලපන්ති පාවිනමුඛො ගන්ත්වා උත්තරෙන නිවත්තා, තස්මා “උපවත්තන” න්ති චුච්චති. තස්මිං උපවත්තනෙ මල්ලරාජුනං සාලවනෙ. අරඤ්ඤකුටිකායන්ති සාලපන්තියා අවිදුරෙ රුක්ඛගච්ඡසඤ්ජන්තට්ඨානෙ කතා කුටිකා, තං සන්ධාය චුත්තං “අරඤ්ඤකුටිකායං විහරතී” ති. තෙ පන භික්ඛු පටිසඬ්ඛානවිරහිතා ඔස්සට්ඨවීරියා පමත්තවිහාරිතො, තෙන චුත්තං “උද්ධතා” තිආදි.

තත්ථ උද්ධච්චබහුලත්තා අවුපසන්තචිත්තතාය උද්ධතා. තුව්ඡභාවෙන මානො නළො වියාති නළො, මානසඬ්ඛාතො උග්ගතො නළො එතෙසන්ති උත්තළා, උග්ගතතුව්ඡමානාති අත්ථො. පත්තචීවරමණ්ඩනාදිවාපල්ලෙන සමන්තාගතත්තා

බහුකතාය වා වපලා. එරුසවාචතාය මුබෙන බරාති මුබරා. තිරවිජානකථාබහුලතාය විකිණ්ණා බ්‍යාකුලා වාචා එතෙසන්ති විකිණ්ණවාචා. මුට්ඨා නට්ඨා සති එතෙසන්ති මුට්ඨස්සතිනො, සතිවිරහිතා පමාදවිහාරිනොති අත්ථො. සබ්බෙන සබ්බං සම්පජ්ඣ්ඤාභාවතො අසම්පජානා. ගද්දුහනමත්තම්පි කාලං චිත්තසමාධානස්ස අභාවතො න සමාහිතාති අසමාහිතා. ලොලසභාවත්තා හන්තම්ගසප්පටිභාගතාය විබ්භන්තචිත්තා. මනව්ජට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං අසංවරණතො අසඤ්ඤතින්ද්‍රියතාය පාකතින්ද්‍රියා.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං තෙසං භික්ඛූනං උද්ධච්චාදිවසෙන පමාදවිහාරං ජානිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං පමාදවිහාරෙ අප්පමාදවිහාරෙ ව යථාක්කමං ආදීනවානිසංසවිභාවනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ අරක්ඛිතෙනාති සතිආරක්ඛාභාවෙන අගුත්තෙන. කායෙනාති ඡවිඤ්ඤාණකායෙන චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන හි රූපං දිස්වා තත්ථ නිමිත්තානුබ්‍යඤ්ජනග්ගහණවසෙන අභිජ්ඣාදිපවත්තිතො විඤ්ඤාණද්වාරස්ස සතියා අරක්ඛිතභාවතො. සොතවිඤ්ඤාණාදිසුපි එසෙව නයො. එවං ඡවිඤ්ඤාණකායස්ස අරක්ඛිතභාවං සන්ධායාහ “අරක්ඛිතෙන කායෙනා”ති. කෙච්ච පන “කායෙනා”ති අත්ථං වදන්ති, තෙසම්පි චුත්තනයෙනෙව අත්ථයොජනාය සති යුජ්ජෙය්‍යා. අපරෙ පන “අරක්ඛිතෙන චිත්තෙනා”ති පදන්ති, තෙසම්පි චුත්තනයො එව අත්ථො. මිච්ඡාදිට්ඨිහතෙනාති සස්සතාදිමිච්ඡාහිනිවෙසදුසිතෙන. ථීනමිද්ධාභිභූතෙනාති චිත්තස්ස අකල්‍යානාලක්ඛණෙන ථීනෙන කායස්ස අකල්‍යානාලක්ඛණෙන මිද්ධෙන ව අප්පකොත්ථටෙන, තෙන කායෙන චිත්තෙනාති වා සම්බන්ධො. වසං මාරස්ස ගච්ඡතිති කිලෙසමාරාදිකස්ස සබ්බස්සපි මාරස්ස වසං යථාකාමකරණීයතං උපගච්ඡති, තෙසං විසයං නාතික්කමතිති අත්ථො.

ඉමාය හි ගාථාය භගවා යෙ සතිආරක්ඛාභාවෙන සබ්බසො අරක්ඛිතචිත්තා, යොනියොමනසිකාරස්ස භෙතුභූතාය පඤ්ඤාය අභාවතො අයොනියො උම්මුජ්ජනෙන නිච්චන්තිආදිනා විපරියෙසගාහිනො, තතො එව කුසලකිරියාය විරියාරම්භාභාවතො කොසජ්ජාභිභූතා සංසාරවට්ටතො සීසං න උක්ඛිපිස්සන්තිති තෙසං භික්ඛූනං පමාදවිහාරගරහාමුබෙන වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි විවට්ටං දස්සෙතුං, “තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්සා”ති දුතියගාථමාහ.

තත්ථ තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්සාති යස්මා අරක්ඛිතචිත්තො මාරස්ස යථාකාමකරණීයො භුත්වා සංසාරෙයෙව භොති, තස්මා සතිසංවරෙන මනව්ජට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං රක්ඛණෙන පිදහනෙන රක්ඛිතචිත්තො අස්ස. චිත්තෙ හි රක්ඛිතෙ චක්ඛාදිඉන්ද්‍රියානි රක්ඛිතානෙව භොන්තිති. සම්මාසඬකප්පගොවරොති යස්මා මිච්ඡාසඬකප්පගොවරො තථා තථා අයොනියො චිත්තකෙත්වා නානාවිධානි මිච්ඡාදස්සනානි ගණ්හන්තො මිච්ඡාදිට්ඨිහතෙන චිත්තෙන මාරස්ස යථාකාමකරණීයො භොති, තස්මා යොනියොමනසිකාරෙන කම්මං කරොන්තො නෙක්ඛම්මසඬකප්පාදිසම්මාසඬකප්පගොවරො අස්ස, ඤානාදිසම්පයුත්තං.

සම්මාසඬකප්පමෙව අත්තනො විත්තස්ස පවත්තිට්ඨානං කරෙය්‍ය.

සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරොති සම්මාසඬකප්පගොචරතාය විධුනමිච්ඡාදස්සනො
පුරෙතරංයෙව කම්මස්සකතාලක්ඛණං, තතො යථාභූතඤ්ඤාණලක්ඛණඤ්ච
සම්මාදිට්ඨිං පුරතො කත්වා පුබ්බෙ චුත්තනායෙනෙව සීලසමාධිසු යුත්තො පයුත්තො
විපස්සනං ආරහිත්වා සඬබ්බාරෙ සම්මසන්නො ඤත්වාන උදයබ්බයං පඤ්චසු
උපාදානක්ඛන්ධෙසු සමපඤ්ඤාසාය ආකාරෙහි උප්පාදනිරොධං වචන්ට්ඨපෙත්වා
උදයබ්බයඤ්ඤාණමධිගන්ත්වා තතො පරං භඩ්ගානුපස්සනාදිවසෙන විපස්සනං
උස්සුක්කාපෙත්වා අනුක්කමෙන අරියමග්ගං ගණ්හන්තො අග්ගමග්ගෙන,
ථිනමිද්ධාභිභූ භික්ඛු සබ්බා දුග්ගතියො ජහෙති, එවං සො හෙට්ඨිමග්ගවජ්ඣානං
කිලෙසානං පඨමමෙව පහිනත්තා දිට්ඨිවිජ්ජයුත්තලොභසහගතවිත්තුප්පාදෙසු
උප්පජ්ජනකථිනමිද්ධානං අධිගතෙන අරහත්තමග්ගෙන සමුච්ඡින්නදනතො
තදෙකට්ඨානං මානාදිනම්පි පහිනත්තා සබ්බසො භින්නකිලෙසො ඛිණාසවො භික්ඛු
තිවිධදුක්ඛතායොගෙන දුග්ගතිසඬබ්බාතා සබ්බාපි ගතියො උච්ඡින්නහවමුලත්තා
ජහෙ, පජහෙය්‍ය. තාසං පරභාගෙ නිබ්බානෙ පතිට්ඨෙය්‍යාති අත්ථො.

දුතියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ගොපාලකසුත්තවණ්ණනා

33. තතියෙ කොසලෙසුති කොසලා නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා, තෙසං
නිවාසො එකොපි ජනපදො “කොසලා”ත්ථෙව චුච්චති, තෙසු කොසලෙසු ජනපදෙ.
චාරිකං වරතීති අතුරිතචාරිකාවසෙන ජනපදචාරිකං වරති. මහතාති
ගුණමහත්තෙනපි මහතා, අපරිච්ඡින්නසඬබ්බාත්තා සඬබ්බාමහත්තෙනපි මහතා.
භික්ඛුසඬසෙනාති දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤසංහතෙන සමණගණෙන. සද්ධිත්ති එකතො.
මග්ගා ඔක්කම්මාති මග්ගතො අපක්කම්ත්වා. අඤ්ඤතරං රුක්ඛමුලන්ති
සනපත්තසාබාවිට්ඨසම්පන්නස්ස සන්දවිජායස්ස මහතො රුක්ඛස්ස සමීපසඬබ්බාතං
මූලං.

අඤ්ඤතරො ගොපාලකොති එකො ගොගණරක්ඛකො, නාමෙන පන නන්දො
නාම. සො කිර අඬඬො මහද්ධනො මහාභොගො, යථා කෙණියො ජට්ඨො
පබ්බජ්ජාවසෙන, එවං අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගොයුථං රක්ඛන්තො ගොපාලකත්තෙන
රාජපීළං අපහරන්තො අත්තනො කුටුම්භං රක්ඛති. සො කාලෙන කාලං පඤ්ච
ගොරසෙ ගහෙත්වා, මහාසෙට්ඨස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා නිය්‍යාතෙත්වා සත්ථු
සන්තිකං ගන්ත්වා, සත්ථාරං පස්සති, ධම්මං සුණාති, අත්තනො වසනට්ඨානං
ආගමනත්ථාය සත්ථාරං යාවති. සත්ථා තස්සෙව ඤාණපරිපාකං ආගමයමානො
අගන්ත්වා, අපරභාගෙ මහතා භික්ඛුසඬසෙන පරිවුතො ජනපදචාරිකං වරන්තො,
“ඉදානිස්ස ඤාණං පරිපක්ක”න්ති ඤත්වා තස්ස වසනට්ඨානස්ස අවිදුරෙ මග්ගා
ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ නිසීදි තස්ස ආගමනං ආගමයමානො.
නන්දොපි ඛො “සත්ථා කිර ජනපදචාරිකං වරන්තො ඉතො ආගච්ඡති”ති සුත්වා,
භට්ඨකුට්ඨො වෙගෙන ගන්ත්වා, සත්ථාරං උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා

කතපටිසන්ථාරො එකමන්තං නිසීදි, අථස්ස භගවා ධම්මං දෙසෙසි. සො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහින්වා භගවන්තං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං පායාසදානමදාසි, සත්තමෙ දිවසෙ භගවා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. තෙන චුත්තං – “එකමන්තං නිසීන්තං බො තං ගොපාලකං භගවා ධම්මීයා කථාය සන්දස්සෙසි...පෙ.... උට්ඨායාසනා පක්කාමි”ති.

තත්ථ සන්දස්සෙසිති “ඉමෙ ධම්මා කුසලා, ඉමෙ ධම්මා අකුසලා” තිආදිනා කුසලාදිධම්මෙ කම්මවිපාකෙ ඉධලොකපරලොකෙ පව්චක්ඛනො දස්සෙන්නො අනුපුබ්බිකථාවසානෙ චත්තාරි අරියසව්වානි සම්මා දස්සෙසි. සමාදපෙසිති “සව්වාධිගමාය ඉමෙ නාම ධම්මා අත්තනි උප්පාදෙනබ්බා” ති සීලාදිධම්මෙ සම්මා ගණ්භාපෙත්වා තෙසු තං පතිට්ඨපෙසි. සමුත්තෙජෙසිති තෙ ධම්මා සමාදින්නා අනුක්කමෙන භාවියමානා නිබ්බේධභාගියා හුත්වා තික්ඛවිසදා යථා බ්ඡපං අරියමග්ගං ආවහන්ති, තථා සම්මා උත්තෙජෙසි සම්මදෙව තෙජෙසි. සම්පහංසෙසිති භාවනාය පුබ්බේනාපරං විසෙසභාවදස්සනෙන විත්තස්ස පමොදාපනවසෙන සුට්ඨු පහංසෙසි. අපිචෙත්ථ සාවජ්ජානවජ්ජධම්මෙසු දුක්ඛාදීසු ච සම්මොභවිතොදනෙන සන්දස්සනං, සම්මාපටිපත්තියං පමොදාපනොදනෙන සමාදපනං, විත්තස්සාලසියාපත්තිවිතොදනෙන සමුත්තෙජනං, සම්මාපටිපත්තිසිද්ධියා සම්පහංසනං චෙදිතබ්බං. එවං සො භගවතො සාමුක්කංසිකාය ධම්මදෙසනාය සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. අධිවාසෙසිති තෙන දිට්ඨසව්චෙන “අධිවාසෙතු මෙ, භන්තෙ භගවා” තිආදිනා නිමන්තිතො කායඛිගවාචඛිගං අවොපෙන්නො විත්තෙනෙව අධිවාසෙසි සාදිසි. තෙනෙවාහ “තුණ්භිභාවෙනා” ති.

අප්පොදකපායාසන්ති නිරුද්ධකපායාසං. පටියාදාපෙත්වානි සම්පාදෙත්වා සජ්ජෙත්වා. නවඤ්ච සජ්ජිත්ති නවනීතං ගහෙත්වා තාවදෙව විලීනං මණ්ඩසජ්ජිඤ්ච පටියාදාපෙත්වා. සහත්ථානි ආදර්ශානො සහත්ථෙතෙව පරිවිසන්නො. සත්තජ්ජෙසිති පටියත්තං භොජනං භොජෙසි. සම්පවාරෙසිති “අලං අල”න්ති වාචාය පටික්ඛිපාපෙසි. භුත්තාවිත්ති කතහත්තකිච්චං. ඔනීතපත්තපාණිත්ති පත්තතො අපනිතපාණිං, “ධොතපත්තපාණි”න්තිපි පාඨො, ධොතපත්තහත්ථන්ති අත්ථො. නීචන්ති අනුච්චං ආසනං ගහෙත්වා ආසනෙයෙව නිසීදනං අරියදෙසවාසිනං වාරිත්තං, සො පන සත්ථු සන්තිකෙ උපවාරවසෙන පඤ්ඤත්තස්ස දාරුඵලකාසනස්ස සම්පෙ නිසීදි. ධම්මීයා කථායාතිආදි සත්තමෙ දිවසෙ කතං අනුමොදනං සන්ධාය චුත්තං. සො කිර සත්තාහං භගවන්තං හික්ඛුසඬ්ඝඤ්ච තත්ථ වසාපෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසි. සත්තමෙ පන දිවසෙ අප්පොදකපායාසදානං අදාසි. සත්ථා තස්ස තස්මිං අත්තභාවෙ උපරිමග්ගත්ථාය ඤාණපරිපාකාභාවතො අනුමොදනමෙව කත්වා පක්කාමි.

සීමන්තරිකායාති සීමන්තරෙ, තස්ස ගාමස්ස අන්තරං. ගාමවාසිනො කිර එකං තළාකං නිස්සාය තෙන සද්ධිං කලහං අකංසු. සො තෙ අභිභවිත්වා තං තළාකං ගණ්භි. තෙන බද්ධාසානො එකො පුරිසො තං සත්ථු පත්තං ගහෙත්වා දුරං අනුගන්ත්වා “නිචත්තාහි උපාසකා” ති චුත්තෙ භගවන්තං චන්දිත්වා පදක්ඛිණං.

කත්වා භික්ඛුසංඝස්ස ච අඤ්ජලිං කත්වා යාව දස්සනුපවාරසමතික්කමා දසනබසමොධානසමුප්පලං අඤ්ජලිං සිරසි පග්ගස්ස පටිනිවත්තිත්වා ද්විත්තං ගාමානං අන්තරෙ අරඤ්ඤප්පදෙසෙ එකකං ගච්ඡන්තං සරෙන විජ්ඣිත්වා මාරෙසි. තෙන චුත්තං අවිරපක්කන්තස්ස...පෙ.... වොරොපෙසි”ති. කෙනවිදෙව කරණියෙන ඔභිසිත්වා පච්ඡා ගච්ඡන්තා භික්ඛු තං තථා මතං දිස්වා භගවතො තමත්ථං ආරොචෙසුං, තං සන්ධාය චුත්තං “අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛු”තිආදි.

එතමත්ථං විදිත්වාති යස්මා දිට්ඨිසම්පන්නං අරියසාවකං නන්දං මාරෙන්තෙන පුරිසෙන ආනන්තරියකම්මං බහුලං අපුඤ්ඤං පසුතං, තස්මා යං වොරෙහි ච වෙරිහි ච කත්තබ්බං, තතොපි සොරතරං ඉමෙසං සත්තානං මිච්ඡාපණ්ණිතං චිත්තං කරොතිති ඉමමත්ථං ජානිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ දිසො දිසන්ති දුසකො දුසනියං වොරො වොරං, දිස්වාති වචනසෙසො. යං තං කයිරාති යං තස්ස අනයබ්බසනං කරෙය්‍ය, දුතියපදෙපි එසෙව නයො. ඉදං චුත්තං හොති – එකො එකස්ස මිත්තදුබ්බි වොරො පුත්තදාරබෙත්තවත්ථුගොමහිංසාදිසු අපරජ්ඣන්තො යස්ස අපරජ්ඣති, තමපි තටෙව අත්තති අපරජ්ඣන්තං වොරං දිස්වා, වෙරි වා පන කෙනවිදෙව කාරණෙන බද්ධවෙරං වෙරිං දිස්වා අත්තනො කක්ඛලතාය දාරුණතාය යං තස්ස අනයබ්බසනං කරෙය්‍ය, පුත්තදාරං වා පිළෙය්‍ය, බෙත්තාදීති වා නාසෙය්‍ය, ජීවිතා වා වොරොපෙය්‍ය, දසසු අකුසලකම්මපටෙසු මිච්ඡායපිතත්තා මිච්ඡාපණ්ණිතං චිත්තං පාපියො නං තතො කරෙ, නං පුරිසං පාපතරං තතො කරෙය්‍ය. චුත්තප්පකාරො හි දිසො වා වෙරි වා දිස්ස්වා වා වෙරිනො වා ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ දුක්ඛං වා උප්පාදෙය්‍ය, ජීවිතක්ඛයං වා කරෙය්‍ය. ඉදං පන අකුසලකම්මපටෙසු මිච්ඡායපිතං චිත්තං දිට්ඨෙව ධම්මෙ අනයබ්බසනං පාපෙති, අත්තභාවසතසහස්සෙසුපි චතුසු අපායෙසු බිපිත්වා සිසමස්ස උක්ඛිපිතුං න දෙතිති.

තතියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. යක්ඛපහාරසුත්තවණ්ණනා

34. චතුත්ථෙ කපොතකන්දරායන්ති එවංනාමකෙ විහාරෙ. තස්මිං කිර පබ්බතකන්දරෙ පුබ්බෙ බහු කපොතා වසිංසු, තෙන සා පබ්බතකන්දරා “කපොතකන්දරා”ති චුච්චති. අපරභාගෙ තත්ථ කතවිහාරොපි “කපොතකන්දරා”ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. තෙන චුත්තං – “කපොතකන්දරායන්ති එවංනාමකෙ විහාරෙ”ති. පුණ්ණාය රත්තියාති සුක්කපක්ඛරත්තියං. නවොරොපිතෙහි කෙසෙහිති අවිරඞ්ගාරිතෙහි කෙසෙහි, ඉත්ථම්භුතලක්ඛණෙ වෙතං කරණවචනං. අබ්භොකාසෙති යත්ථ උපරිච්ඡදනං පරික්ඛෙපො වා නත්ථි, තාදිසෙ ආකාසඞ්ගණෙ.

තත්ථ ආයස්මා සාරිපුත්තො සුවණ්ණවණ්ණො, ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො නිලුප්පලවණ්ණො. උභොපි පන තෙ මහාටෙරා උදිච්චබ්බාහ්මණපච්චා කප්පානං සතසහස්සාධිකං එකං අසඬ්ඛෙය්‍යාං අභිනීභාරසම්පන්නා

ජලහිඤ්ඤාපටිසම්භිදාප්පත්තා මහාබ්ණාසවා සමාපත්තිලාභිනො සත්තසට්ඨියා සාවකපාරමිඤ්ඤාණානං මත්ථකප්පත්තා එතං කපොතකන්දරවිහාරං උපසොභයත්තා එකං කතකගුහං පට්ටියා ද්වෙ සිභා විය, එකං විජම්භනභූමිං ඔතිණ්ණා ද්වෙ ඛ්‍යාග්ඝා විය, එකං සුපුප්ඵිතසාලවනං පට්ටියා ද්වෙ ඡද්දන්තනාගරාජානො විය, එකං සිම්බලිවනං පට්ටියා ද්වෙ සුපණ්ණරාජානො විය, එකං නරවාහනයානං අභිරුල්භා ද්වෙ වෙස්සවණා විය, එකං පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං අභිනිසින්තා ද්වෙ සක්කා විය, එකවිමානබ්භන්තරගතා ද්වෙ මහාබ්‍රහ්මානො විය, එකස්මිං ගගනට්ඨානෙ ධීතානි ද්වෙ චන්දමණ්ඩලානි විය, ද්වෙ සූරියමණ්ඩලානි විය ච විරොචිංසු. තෙසු ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තුණ්හි නිසීදි, ආයස්මා පන සාරිපුත්තො සමාපජ්ජී. තෙන වුත්තං - “අඤ්ඤතරං සමාධිං සමාපජ්ජිත්වා”ති.

තත්ථ අඤ්ඤතරං සමාධිත්ති උපෙක්ඛාබ්‍රහ්මවිහාරසමාපත්තිං. කෙවි “සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධසමාපත්ති”ත්ති වදන්ති, අපරෙ පනාහු “ආරුප්පපාදකං ඵලසමාපත්ති”ත්ති. ඉමා ඵච හි තිස්සො කායරක්ඛණසමත්ථා සමාපත්තියො. තත්ථ නිරොධසමාපත්තියා සමාධිපරියායසම්භවො හෙට්ඨා වුත්තොච, පච්ඡිමංයෙච පන ආචරියා චණ්ණෙත්ති. උත්තරාය දිසාය දක්ඛිණං දිසං ගච්ඡන්තිති උත්තරාය දිසාය යක්ඛසමාගමං ගන්ත්වා අත්තනො භවනං ගන්තුං දක්ඛිණං දිසං ගච්ඡන්ති. පටිභාති මන්ති උපට්ඨාති මම. මන්ති හි පටිසද්දෙයොගෙන සාමිඅත්ථෙ උපයොගවචනං, ඉමස්ස සීසෙ පහාරං දාතුං චිත්තං මෙ උප්පජ්ජතිති අත්ථො. සො කිර පුරිමජාතියං ථෙරෙ බද්ධාසානො, තෙනස්ස ථෙරං දිස්වා පදුට්ඨචිත්තස්ස ඵචං අහොසි. ඉතරො පන සප්පඤ්ඤජාතිකො, තස්මා තං පටිසෙධෙත්තො “අලං සම්මා”තිආදිමාහ. තත්ථ මා ආසාදෙසීති මා සට්ටෙසි, මා පහාරං දෙහීති වුත්තං හොති. උළාරොති උළාරෙහි උත්තමෙහි සීලාදිගුණෙහි සමන්තාගතො.

අනාදියිත්වාති ආදරං අකත්වා, තස්ස වචනං අග්ගහෙත්වා. යස්මා පන තස්ස වචනං අග්ගණ්හන්තො තං අනාදියන්තො නාම හොති, තස්මා වුත්තං - “තං යක්ඛං අනාදියිත්වා”ති. සීසෙ පහාරං අදාසීති සබ්බථාමෙන උස්සාහං ජනෙත්වා ආකාසෙ ධීතොච සීසෙ බට්ඨං අදාසි, මුද්ධනි මුට්ඨිසාතං අකාසීති අත්ථො. තාව මහාති ථාමමහත්තෙන තත්තකං මහන්තො පහාරො අහොසි. තෙන පහාරෙන්නාති තෙන පහාරෙන කරණභූතෙන. සත්තරතනන්ති පමාණමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස රතනෙන සත්තරතනං. නාගන්ති හත්ථිනාගං. ඔසාදෙය්‍යාති පථවියං ඔසීදාපෙය්‍ය නිමුජ්ජාපෙය්‍ය. “ඔසාරෙය්‍යා”තිපි පාඨො, වුණ්ණච්චුණ්ණං කරෙය්‍යාති අත්ථො. අඛිඨ්ථිමරතනන්ති අඛිඨ්ථි අට්ඨන්තං පුරණානි අඛිඨ්ථිමානි, අඛිඨ්ථිමානි රතනානි පමාණං එතස්සාති අඛිඨ්ථිමරතනො, තං අඛිඨ්ථිමරතනං. මහන්තං පබ්බතකුටන්ති කෙලාසකුටප්පමාණං විපුලං ගිරිකුටං. පදාලෙය්‍යාති සකලිකාකාරෙන හින්දෙය්‍ය. අපි ඔසාදෙය්‍ය, අපි පදාලෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

තාවදෙව වස්ස සරිරෙ මහාපරිලාහො උප්පජ්ජී, සො වෙදනාතුරො ආකාසෙ යාතුං අසක්කොන්තො භූමියං පති, තඬ්ඬණඤ්ඤෙව අට්ඨසට්ඨිසහස්සාධිකයොජනසතසහස්සුබ්බෙධං සිනෙරුමපි පබ්බතරාජානං

සන්ධාරණන්හි චතුරානුකාමිකද්වියොජනසතසහස්සබහලා මහාපථවී තං පාපසත්තං
ධාරණං අසක්කොන්ති විය විවරමදාසි. අවිචිතො ජාලා උට්ඨහිත්වා කන්දන්තංයෙව
තං ගණ්හිංසු, සො කන්දන්තො විජ්ජලපන්තො පති. තෙන චුත්තං – “අථ ච පන
සො යක්ඛො ‘ඛය්හාමි ඛය්හාමි’ති වත්වා තත්ථෙව මහානිරයං අපකාසීති. තත්ථ
අපකාසීති අපති.

කිං පන සො යක්ඛත්තභාවෙනෙව නිරයං උපගච්ඡීති? න උපගච්ඡී, යඤ්ඤෙත්ථ
දිට්ඨධම්මවෙදනීයං පාපකම්මං අහොසි, තස්ස බලෙන යක්ඛත්තභාවෙ මහන්තං
දුක්ඛං අනුභවි. යං පන උපපජ්ජවෙදනීයං ආනන්තරියකම්මං, තෙන චුතිඅනන්තරං
නිරයෙ උප්පජ්ජීති. ථෙරස්ස පන සමාපත්තිබලෙන උපත්ථම්භිතසරීරස්ස න කොචි
විකාරො අහොසි. සමාපත්තිතො අවුට්ඨිතකාලෙ හි තං යක්ඛො පහරි, තථා
පහරන්තං දිබ්බවක්ඛුනා දිස්වා ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ධම්මසෙනාපතිං
උපසඬ්ඨමි, උපසඬ්ඨකමනසමකාලමෙව ච ධම්මසෙනාපති සමාපත්තිතො උට්ඨාසි.
අථ තං මහාමොග්ගල්ලානො සරීරචුත්තිං පුච්ඡි, සොපිස්ස බ්‍යාකාසි, තෙන චුත්තං –
“අද්දසා ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො...පෙ.... අපි ච මෙ සීසං ථොකං
දුක්ඛ”න්ති.

තත්ථ ථොකං දුක්ඛන්ති ථොකං අප්පමත්තකං මධුරකජාතං විය මෙ සීසං
දුක්ඛිතං, දුක්ඛප්පත්තන්ති අත්ථො. දුක්ඛාධිට්ඨානඤ්ඤි සීසං දුක්ඛන්ති චුත්තං.
“සීසෙ ථොකං දුක්ඛ”න්තිපි පාඨො. කථං පන සමාපත්තිබලෙන සරීරෙ
උපත්ථම්භිතෙ ථෙරස්ස සීසෙ ථොකම්පි දුක්ඛං අහොසීති? අවිරොනෙව වුට්ඨිතත්තා.
අන්තොසමාපත්තියං අපඤ්ඤායමානදුක්ඛඤ්ඤි කායනිස්සිතත්තා නිද්දං උපගතස්ස
මකසාදිජනිතං විය පටිබුද්ධස්ස ථොකං පඤ්ඤායිත්ථ.

“මහාබලෙන යක්ඛෙන තථා සබ්බුස්සාහෙන පහටෙ සරීරෙපි විකාරො නාම
නත්ථී”ති අවිජ්ජරියබ්භුතචිත්තජාතෙන ආයස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන
“අවිජ්ජරියං, ආචුසො සාරිපුත්තා”තිආදිනා ධම්මසෙනාපතීනො මහානුභාවතාය
විභාවිතාය සොපිස්ස ‘අවිජ්ජරියං, ආචුසො මොග්ගල්ලානා’තිආදිනා
ඉද්ධානුභාවමහන්තතාපකාසනාපදෙසෙන අත්තනො
ඉස්සාමචිජ්ජරියාහඬිකාරාදිමලානං සුප්පහීනතං දීපෙති. පංසුපිසාවකම්පි න පස්සාමාති
සඬ්ඨකාරකූටාදීසු විවරණකබුද්දකපෙතම්පි න පස්සාම. ඉති අධිගමප්පිච්ඡානං
අග්ගභූතො මහාථෙරො තස්මිං කාලෙ අනාවජ්ජනෙන තෙසං අදස්සනං සන්ධාය
වදති. තෙනෙවාහ “එතරහී”ති.

හගවා පන වෙළවනෙ යීතො උභින්නං අග්ගසාවකානං ඉමං කථාසල්ලාපං
දිබ්බසොතෙන අස්සොසි. තෙන චුත්තං – “අස්සොසි ඛො හගවා”තිආදි, තං
චුත්තත්ථමෙව.

එකමන්ථං විදිත්වාති එතං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස සමාපත්තිබලපගතං
 ඉද්ධානුභාවමහත්තතං විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති තස්සෙව තාදිභාවජ්ජන්තිදීපකං
 ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යස්ස සෙලුපමං චිත්තං, යීතං නානුපකම්පතීති යස්ස බිණ්ණාසවස්ස චිත්තං
 එකග්ගනසිලාමයපබ්බතූපමං සබ්බෙසං ඉඤ්ජනානං අභාවතො වසිභාවජ්ජන්තියාව
 යීතං සබ්බෙහිපි ලොකධම්මෙහි නානුපකම්පති න පවෙධති. ඉදානිස්ස
 අකම්පනාකාරං සද්ධිං කාරණෙන දස්සෙතුං “විරත්ත”න්තිආදි වුත්තං. තත්ථ
 විරත්තං රජනියෙසුති විරාගසංඛාරානෙන අරියමග්ගෙන රජනියෙසු
 රාගුජ්ජන්තිහෙතුහුතෙසු සබ්බෙසු තෙහුමකධම්මෙසු විරත්තං, තත්ථ සබ්බෙසා
 සමුච්ඡින්නරාගන්ති අත්ථො. කොපනෙයොති පටිසංචාරිනියෙ සබ්බස්මිම්පි
 ආසාතවත්ථස්මිං න කුජ්ජති න දුස්සති න විකාරං ආපජ්ජති. යස්සෙවං භාවිතං
 චිත්තන්ති යස්ස යථාචුත්තස්ස අරියපුග්ගලස්ස චිත්තං එවං වුත්තනෙයෙන
 තාදිභාවාවහනභාවෙන භාවිතං. කුතො තං දුක්ඛමෙස්සතීති තං උත්තමපුග්ගලං
 කුතො සත්තතො සංඛාරතො වා දුක්ඛං උපගම්ස්සති, න තාදිසස්ස දුක්ඛං අත්ථීති
 අත්ථො.

චතුත්ථසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. නාගසුත්තවණ්ණනා

35. පඤ්චමෙ කොසම්බිනියන්ති කුසුම්බෙන නාම ඉසිනා වසිතට්ඨානෙ
 මාපිතත්තා “කොසම්බි”ති එවංලද්ධනාමකෙ නගරෙ. සොසිතාරාමෙති
 සොසිතසෙට්ඨිනා කාරිතෙ ආරාමෙ. හගවා ආකිණ්ණො විහරතීති හගවා
 සම්බාධජ්ජන්තො විහරති. කිං පන හගවතො සම්බාධො අත්ථී, සංසග්ගො වාති?
 නත්ථී. න හි කොචි හගවත්තං අනිච්ඡාය උපසංඝිකම්තුං සක්කොති. දුරාසදා හි බුද්ධා
 හගවත්තො සබ්බත්ථ ව අනුපලිත්තත්තා. හිතෙසිතාය පන සත්තෙසු අනුකම්පං
 උපාදාය “මුත්තො මොවෙස්සාමි”ති පටිඤ්ඤානුරූපං චතුරොසනිත්ථරණත්ථං
 අට්ඨන්තං පරිසානං අත්තතො සත්තිකං කාලෙන කාලං උපසංඝිකමනං අධිවාසෙති,
 සයඤ්ච මහාකරුණාසමුස්සාහිතො කාලඤ්ඤා හුත්වා තත්ථ උපසංඝිකමති, ඉදං
 සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණං, අයමිධ ආකිණ්ණවිහාරොති අධිජ්ජෙතො.

ඉධ පන කොසම්බිකානං හික්ඛුනං කලහජාතානං සත්ථා දීපිතිස්ස
 කොසලරඤ්ඤො වත්ථුං ආහරිත්වා, “න හි වෙරෙන වෙරාති, සම්මන්තිධ
 කුදාවන”න්තිආදිනා (ධ. ප. 5; ම. නි. 3.237; මහාව. 464) ඔවාදං අදාසි, තං දිවසං
 තෙසං කලහං කරොන්තානංයෙව රත්ති විහාතා. දුතියදිවසෙපි හගවා තමෙව වත්ථුං
 කට්ඨෙසි, තං දිවසම්පි තෙසං කලහං කරොන්තානංයෙව රත්ති විහාතා. තතියදිවසෙපි
 හගවා තමෙව වත්ථුං කට්ඨෙසි, අථඤ්ඤතරො හික්ඛු හගවත්තං එවමාහ –
 “අජ්ජොස්සුක්කො, හන්තෙ හගවා, දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරමනුයුත්තො විහරතු,
 මයමෙතෙන හණ්ඩනෙන කලහෙන විග්ගහෙන විවාදෙන පඤ්ඤායිස්සාමා”ති.

සත්ථා “පරියාදින්නවිත්තා බො ඉමෙ මොසපුරිසා න දානිමෙ සක්කා සඤ්ඤාපෙතුං, නත්ථි චෙත්ථ සඤ්ඤාපෙතබ්බා, යංනුනාහං එකචාරිකවාසං වසෙය්‍යාං, එවං ඉමෙ භික්ඛු කලහතො ඔරමිස්සන්ති” ති වින්තෙසි. එවං තෙහි කලහකාරකෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං එකවිහාරෙ වාසං විනෙන්බ්බාභාවතො උපාසකාදීහි උපසඬකමනඤ්ච ආකිණ්ණවිහාරං කත්වා වුත්තං – “තෙන බො පන සමයෙන හගවා ආකිණ්ණො විහරති” තිආදි.

තත්ථ දුක්ඛන්ති න සුඛං, අනාරාධිතවිත්තත්තාය න ඉට්ඨන්ති අත්ථො. තෙනෙවාහ “න එසු විහරාමී” ති. වූපකට්ඨොති පච්චෙකට්ඨො දුරීභුතො. තථා වින්තෙත්ථාව හගවා පාතොව සරිරප්පට්ඨග්ගනං කත්වා කොසම්බියං පිණ්ඩාය වරිත්වා කඤ්චි අනාමන්තෙත්ථා එකො අදුතියො ගන්ත්වා කොසලරට්ඨෙ පාලිලෙය්‍යකෙ වනසණ්ඨෙ භද්දසාලමූලෙ විහාසි. තෙන වුත්තං – “අථ බො හගවා පුබ්බණ්ඨසමයං...පෙ.... භද්දසාලමූලෙ” ති. තත්ථ සාමන්ති සයං. සංසාමෙත්ථාති පටිසාමෙත්ථා. පත්තච්චරමාදායාති එත්ථාපි සාමන්ති පදං ආනෙන්වා යොජෙතබ්බං. උපට්ඨාකෙති කොසම්බිනගරවාසිනො සොසිතසෙට්ඨිආදිකෙ උපට්ඨාකෙ, විහාරෙ ව අග්ගුපට්ඨාකං ආයස්මන්තං ආනන්දං අනාමන්තෙත්ථා.

එවං ගතෙ සත්ථරි පඤ්චසතා භික්ඛු ආයස්මන්තං ආනන්දං ආහංසු – “ආවුසො ආනන්ද, සත්ථා එකකොව ගතො, මයං අනුබන්ධිස්සාමා” ති. “ආවුසො, යදා හගවා සාමං සෙනාසනං සංසාමෙත්ථා පත්තච්චරමාදාය අනාමන්තෙත්ථා උපට්ඨාකෙ ව අනපලොකෙත්ථා භික්ඛුසඬ්ඨං අදුතියො ගච්ඡති, තදා එකචාරං වරිතුං හගවතො අජ්ඣාසයො, සාවකෙන නාම සත්ථු අජ්ඣාසයානුරූපං පටිපජ්ජිතබ්බං, තස්මා න ඉමෙසු දිවසෙසු හගවා අනුගන්තබ්බො” ති නිවාරෙසි, සයම්පි නානුගච්ඡි.

අනුපුබ්බෙනාති අනුක්කමෙන, ගාමනිගමපටිපාටියා වාරිකං වරමානො “එකචාරවාසං තාව වසමානං භික්ඛුං පස්සිස්සාමී” ති බාලකලොණකාරගාමං ගන්ත්වා තත්ථ හගුත්ථෙරස්ස සකලං පච්ඡාහත්තඤ්චෙව තියාමඤ්ච රත්තිං එකචාරවාසෙ ආනිසංසං කථෙත්ථා පුනදිවසෙ තෙන පච්ඡාසමණෙන පිණ්ඩාය වරිත්වා තං තත්ථෙව නිවත්තෙත්ථා “සමග්ගවාසං වසමානෙ තයො කුලපුත්තෙ පස්සිස්සාමී” ති පාචිනවංසමිගදායං ගන්ත්වා තෙසම්පි සකලරත්තිං සමග්ගවාසෙ ආනිසංසං කථෙත්ථා තෙපි තත්ථෙව නිවත්තෙත්ථා එකකොව පාලිලෙය්‍යගාමං සම්පත්තො. පාලිලෙය්‍යගාමවාසිනො පච්චුග්ගන්ත්වා හගවතො දානං දත්වා පාලිලෙය්‍යගාමස්ස අවිදුරෙ රක්ඛිතවනසණ්ඨෙ නාම අත්ථි, තත්ථ හගවතො පණ්ණසාලං කත්වා “එත්ථ හගවා වසතු” ති යාචිත්වා වාසයිංසු. භද්දසාලොති පන තත්ථෙකො මනාපො භද්දකො සාලරුක්ඛො, හගවා තං ගාමං උපනිස්සාය වනසණ්ඨෙ පණ්ණසාලසම්පෙ තස්මිං රුක්ඛමූලෙ විහාසි. තෙන වුත්තං – “පාලිලෙය්‍යකෙ විහරති රක්ඛිතවනසණ්ඨෙ භද්දසාලමූලෙ” ති.

හත්ථිනාගොති මහාහත්ථි යුථපති. හත්ථිකලහෙහිති හත්ථිපොතකෙහි. හත්ථිච්ඡාපෙහිති ධීරූපගෙහි දහරහත්ථිපොතකෙහි, යෙ “භිඩ්කා” තිපි වුවවන්ති.

ඡිත්තග්ගානීති පුරතො පුරතො ගච්ඡන්තෙහි තෙහි හත්ථිආදීහි ඡිත්තග්ගානි බාදිතාවසෙසානි බාණ්ඩසදිසානි බාදති. ඔහග්ගොහග්ගන්ති තෙන හත්ථිනාගෙන උච්චට්ඨානතො හඤ්ජිත්වා හඤ්ජිත්වා පාතිතං. අස්ස සාබ්බසංඛාරානි ඵ්ඨස්ස සන්තකං සාබ්බසංඛාරං තෙ බාදන්ති. ආවිලානීති තෙහි පඨමතරං ඔතරිත්වා පිචන්තෙහි ආලුලිතත්තා ආවිලානි කද්දමමිස්සානි පානීයානි පිචති. ඔගාහානි තිත්ථතො. “ඔගාහ”න්තිපි පාළි. අස්සානි හත්ථිනාගස්ස. උපනිසංසන්තියොති සට්ඨෙත්තියො, උපනිසංසියමානොපි අත්තනො උළාරභාවෙන න කුප්ඤ්ඤි, තෙන තා තං සංසන්තියෙව. යුථානි හත්ථිසට්ඨා.

යෙන හගවා තෙනුපසඬකමීති සො කිර හත්ථිනාගො යුථවාසෙ උක්කණ්ඨිතො තං වනසණ්ඩං පට්ඨෙයො තත්ථ හගවත්තං දිස්වා සට්ඨහස්සෙන නිබ්බාපිතසන්තාපො විය නිබ්බුතො භුත්වා පසන්තවිත්තො හගවතො සන්තිකෙ අට්ඨාසි, තතො පට්ඨාය වත්තසිසෙ යත්වා හද්දසාලස්ස පණ්ණසාලාය ව සමන්තතො අප්පහරිතකං කත්වා සාබ්බසංඛාරෙහි සම්මජ්ජති, හගවතො මුඛධොවනං දෙති, න්භානොදකං ආහරති, දන්තකට්ඨං දෙති, අරඤ්ඤතො මධුරානි ඵලානි ආහරිත්වා සත්ථු උපනෙති, සත්ථා තානි පරිභුඤ්ජති. තෙන චුත්තං – “තනු සුදං සො හත්ථිනාගො යස්මිං පදෙසෙ හගවා විහරති, තං පදෙසං අප්පහරිතඤ්ච කරොති, සොණ්ඩාය හගවතො පානීයං පරිභොජනීයං උපට්ඨාපෙති”ති. සොණ්ඩාය දාරුනි ආහරිත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසිත්වා අග්ගිං උට්ඨාපෙත්වා දාරුනි ජාලාපෙත්වා තත්ථ පාසාණඛණ්ඩානි තාපෙත්වා තානි දණ්ඩකෙහි පට්ඨෙත්වා සොණ්ඩියං බිපිත්වා උදකස්ස තත්තභාවං ඤාත්වා හගවතො සන්තිකං උපගන්ත්වා තිට්ඨති, හගවා “හත්ථිනාගො මම න්භානං ඉච්ඡති”ති තත්ථ ගන්ත්වා න්භානකිච්චං කරොති, පානීයෙපි ඵසෙව නයො. තස්මිං පන සීතලෙ සඤ්ජාතෙ උපසඬකමති, තං සන්ධාය චුත්තං – “සොණ්ඩාය හගවතො පානීයං පරිභොජනීයං උපට්ඨාපෙති”ති.

අථ බො හගවතො රහොගතස්සානිආදි උභින්නං මහානාගානං විවෙකසුඛපච්චවෙක්ඛණ්දස්සනං, තං චුත්තත්ථමෙව. අත්තනො ච පච්චෙකං විදිත්වාති කෙහිවි අනාකිණ්ණභාවලද්ධං කායවිවෙකං ජානිත්වා, ඉතරෙ පන විවෙකා හගවතො සබ්බකාලං විජ්ජන්තියෙව.

ඉමං උදානන්ති ඉමං අත්තනො හත්ථිනාගස්ස ච පච්චෙකාහිරනියා සමානජ්ඣාසයභාවදීපනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථායං සඬ්ඛෙපත්ථො – එතං ඊසාදන්තස්ස රථඊසාසදිසදන්තස්ස හත්ථිනාගස්ස චිත්තං නාගෙන බුද්ධනාගස්ස චිත්තෙන සමෙති සංසන්දති. කථං සමෙති වෙ? යදෙකො රමති වනෙ යස්මා බුද්ධනාගො “අහං බො පුබ්බෙ ආකිණ්ණො විහාසි”න්ති පුරිමං ආකිණ්ණවිහාරං ජිගුච්ඡිත්වා විවෙකං උපබුහයමානො ඉදානි යථා එකො අදුනියො වනෙ අරඤ්ඤෙ රමති අහිරමති, එවං අයමිපි හත්ථිනාගො පුබ්බෙ අත්තනො හත්ථිආදීහි ආකිණ්ණවිහාරං ජිගුච්ඡිත්වා විවෙකං උපබුහයමානො ඉදානි එකො අසභායො වනෙ අරඤ්ඤෙ රමති අහිරමති.

තස්මාස්ස චිත්තං නාගෙන සමෙති තස්ස චිත්තෙන සමෙතිති කත්වා එකිභාවරතියා එකසදිසං භොතිති අත්ථො.

පඤ්චමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පිණ්ඩොලසුත්තවණ්ණනා

36. ඡට්ඨෙ පිණ්ඩොලභාරද්වාජොති පිණ්ඩං උලමානො පරියෙසමානො පබ්බජිතොති පිණ්ඩොලො. සො කිර පරිජිණ්ණභොගො බ්‍රාහ්මණො හුත්වා මහන්තං භික්ඛුසඤ්ජස්ස ලාභසක්කාරං දිස්වා පිණ්ඩත්ථාය නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතො. සො මහන්තං කපල්ලං ‘‘පත්ත’’න්ති ගහෙත්වා වරති, කපල්ලපුරං යාගුං පිවති, හත්තං භුඤ්ජති, පුච්චජ්ජකඤ්ච බාදති. අථස්ස මහග්ගසභාවං සත්ථු ආරොචෙසුං. සත්ථා තස්ස පත්තත්ථවිකං නානුජාති, හෙට්ඨාමඤ්චෙ පත්තං නික්කුජ්ජිත්වා ය්‍යපෙති, සො ය්‍යපන්නොපි සංසෙන්තොව පණාමෙත්වා ය්‍යපෙති, ගණ්හන්නොපි සංසෙන්තොව ආකඨ්ඨිත්වා ගණ්හාති. තං ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ සංසන්නෙ පරික්ඛිණං, නාළිකොදනමත්තස්සෙව ගණ්හනකං ජාතං. තතො සත්ථු ආරොචෙසුං, අථස්ස සත්ථා පත්තත්ථවිකං අනුජාති. ථෙරො අපරෙන සමයෙන ඉන්ද්‍රියභාවනං භාවෙන්තො අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. ඉති සො පුබ්බෙ සව්සෙසං පිණ්ඩත්ථාය උලතිති පිණ්ඩොලො, ගොත්තෙන පන භාරද්වාජොති උභයං එකතො කත්වා ‘‘පිණ්ඩොලභාරද්වාජො’’ති වුච්චති.

ආරඤ්ඤකොති ගාමන්තසෙනාසනපටික්ඛිපන්නෙ අරඤ්ඤෙ නිවාසො අස්සාති ආරඤ්ඤකො, ආරඤ්ඤකධුතඨගං සමාදාය වත්තන්තස්සෙතං නාමං. තථා භික්ඛාසඤ්ජානානං ආමිසපිණ්ඩානං පාතො පිණ්ඩපාතො, පරෙහි දින්නානං පිණ්ඩානං පත්තෙ නිපතනන්ති අත්ථො. පිණ්ඩපාතං උඤ්ජති තං තං කුලං උපසඨකමන්තො ගවෙසතිති පිණ්ඩපාතිකො, පිණ්ඩාය වා පතිතුං වරිතුං වතමෙතස්සාති පිණ්ඩපාති, පිණ්ඩපාතියෙව පිණ්ඩපාතිකො. සඨකාරකූටාදීසු පංසුනං උපරි ඨිතත්තා අබ්භුග්ගතට්ඨෙත පංසුකුලං වියාති පංසුකුලං, පංසු විය වා කුච්ඡිතභාවං උලති ගච්ඡතිති පංසුකුලං, පංසුකුලස්ස ධාරණං පංසුකුලං, තං සීලං එතස්සාති පංසුකුලිකො. සඨසාට්ඨත්තරාසඨගඅන්තරවාසකසඤ්ජානාති තීණි විවරාති තිව්වරං, තිව්වරස්ස ධාරණං තිව්වරං, තං සීලං එතස්සාති තෙව්වරිකො. අප්පිව්ජොතිආදීනං පදානං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව.

ධුතවාදොති ධුතො වුච්චති ධුතකිලෙසො පුග්ගලො, කිලෙසධුතනකධම්මො වා. තත්ථ අත්ථි ධුතො, න ධුතවාදො, අත්ථි න ධුතො, ධුතවාදො, අත්ථි නෙව ධුතො, න ධුතවාදො, අත්ථි ධුතො චෙව, ධුතවාදො වාති ඉදං චතුක්කං චෙදිතබ්බං. තෙසු යො සයං ධුතධම්මෙ සමාදාය වත්තති, න පරං තදත්ථාය සමාදායෙති, අයං පඨමො. යො පන සයං න ධුතධම්මෙ සමාදාය වත්තති, පරං සමාදායෙති, අයං දුතියො. යො උභයරහිතො, අයං තතියො. යො පන උභයසම්පන්නො, අයං චතුත්ථො. එවරුපො

ව ආයස්මා පිණ්ඩොලභාරද්වාජොති. තෙන චුත්තං “ධුතවාදො”ති.
එකදෙසසරුපෙකසෙසවසෙන හි අයං නිද්දෙසො යථා තං “නාමරූප”න්ති.

අධිචිත්තමනුයුත්තොති එත්ථ අට්ඨසමාපත්තිසම්පයොගතො
අරහත්තඵලසමාපත්තිසම්පයොගතො වා චිත්තස්ස අධිචිත්තභාවො වෙදිතබ්බො,
ඉධ පන “අරහත්තඵලචිත්ත”න්ති වදන්ති. තංතංසමාපත්තිසු සමාධි ඵව අධිචිත්තං,
ඉධ පන අරහත්තඵලසමාධි වෙදිතබ්බො. කෙච්චි පන “අධිචිත්තමනුයුත්තෙන,
හික්ඛවෙ, හික්ඛුනා කාලෙන කාලං තිණි නිමිත්තානි මනසි කාතබ්බානීති එතස්මි.
අධිචිත්තසුත්තෙ (අ. නි. 3.103) විය සමථවිපස්සනාවිත්තං අධිචිත්තන්ති
ඉධාධිජපෙන”න්ති වදන්ති, තං න සුන්දරං. පුරිමොයෙවත්ථො ගහෙනබ්බො.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං ආයස්මතො පිණ්ඩොලභාරද්වාජස්ස
අධිට්ඨානපරික්ඛාරසම්පදාසම්පන්නං අධිචිත්තානුයොගසඬ්ඛාතං අත්ථං
සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඵවං “අධිචිත්තානුයොගො මම සාසනානුට්ඨාන”න්ති
දීපෙන්තො ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ අනුපවාදොති වාචාය කස්සචිපි අනුපවදනං. අනුපසාතොති කායෙන
කස්සචි උපසාතාකරණං. පාතිමොක්ඛෙති එත්ථ පාතිමොක්ඛපදස්ස අත්ථො
හෙට්ඨා නානප්පකාරෙහි චුත්තො, තස්මිං පාතිමොක්ඛෙ. සත්තන්තං
ආපත්තික්ඛන්ධානං අචිතික්කමලක්ඛණො සංවරො. මත්තඤ්ඤානාති
පටිග්ගහණපරිභොගවසෙන පමාණඤ්ඤාතා. පන්තඤ්ච සයනාසනන්ති විචිත්තං
සඬ්ඝට්ටනවිරහිතං සෙනාසනං. අධිචිත්තෙ ව ආයොගොති අට්ඨන්තං සමාපත්තිනං
අධිගමාය භාවනානුයොගො.

අපරො නයො – අනුපවාදොති කස්සචිපි උපරුජ්ඣනවචනස්ස අවදනං. තෙන
සබ්බමිපි වාවසිකං සීලං සඬ්ගණ්හාති. අනුපසාතොති කායෙන කස්සචි උපසාතස්ස
පරවිහෙද්ධනස්ස අකරණං. තෙන සබ්බමිපි කායිකං සීලං සඬ්ගණ්හාති. යාදිසං පනිදං
උභයං බුද්ධානං සාසනන්තොගධං හොති, තං දස්සෙතුං – “පාතිමොක්ඛෙ ව
සංවරො”ති චුත්තං. වසද්දො නිපාතමත්තං. පාතිමොක්ඛෙ ව සංවරොති
පාතිමොක්ඛසංවරභූතො අනුපවාදො අනුපසාතො වාති අත්ථො.

අථ වා පාතිමොක්ඛෙති අධිකරණෙ භූමිමං. පාතිමොක්ඛෙ නිස්සයභූතෙ
සංවරො. කො පන සොති? අනුපවාදො අනුපසාතො. උපසම්පදවෙලායඤ්ඤි
අවිසෙසෙන පාතිමොක්ඛසීලං සමාදින්නං නාම හොති, තස්මිං පාතිමොක්ඛෙ
ධීතස්ස තතො පරං උපවාදුපසාතානං අකරණවසෙන සංවරො, සො අනුපවාදො
අනුපසාතො වාති චුත්තො.

අථ වා පාතිමොක්ඛෙති නිප්ථාදෙනබ්බෙ භූමිමං යථා “වෙනසො අවුපසමො
අයොනිසොමනසිකාරපදට්ඨාන”න්ති (සං. නි. 5.232). තෙන පාතිමොක්ඛෙන
සාධෙනබ්බො අනුපවාදො අනුපසාතො, පාතිමොක්ඛසංවරසඬ්ගහිතො අනුපවාදො

අනුපසාතොඉච්චෙව අත්ථො. සංවරොති ඉමිනා පන සතිසංවරො, ඤාණසංවරො, බත්තිසංවරො, වීරියසංවරොති ඉමෙසං චතුත්තං සංවරානං ගහණං, පාතිමොක්ඛසාධනං ඉදං සංවරචතුක්කං.

මත්තඤ්ඤතා ව භත්තස්මිත්ති පරියෙසනපටිග්ගහණපරිභොගවිස්සජ්ජනානං වසෙන භොජනෙ පමාණඤ්ඤතා. පන්තඤ්ච සයනාසනන්ති භාවනානුකූලං අරඤ්ඤරුක්ඛමුලාදිවිචිත්තසෙනාසනං. අධිචිත්තෙ ව ආයොගොති සබ්බචිත්තානං අධිකත්තා උත්තමත්තා අධිචිත්තසඬ්ඛාතෙ අරහත්තඵලචිත්තෙ සාධෙනබ්බෙ තස්ස නිජ්ඣාදනත්ථං සමථවිපස්සනාභාවනාවසෙන ආයොගො. එතං බුද්ධාන සාසනන්ති එතං පරස්ස අනුපවදනං, අනුපසානනං, පාතිමොක්ඛසංවරො, පරියෙසනපටිග්ගහණාදීසු මත්තඤ්ඤතා, විචිත්තවාසො, යථාචුත්තඅධිචිත්තානුයොගො ව බුද්ධානං සාසනං ඔවාදො අනුසිට්ඨිති අත්ථො. එවං ඉමාය ගාථාය තිස්සො සික්ඛා කථිතාති වෙදිතබ්බා.

ජට්ඨසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සාරිපුත්තසුත්තවණ්ණනා

37. සත්තමෙ අපුබ්බං නත්ථි. ගාථාය අධිවෙනසොති අධිචිත්තවතො, සබ්බචිත්තානං අධිකෙන අරහත්තඵලචිත්තෙන සමන්තාගතස්සාති අත්ථො. අප්පමජ්ජතොති න පමජ්ජතො, අප්පමාදෙන අනවජ්ජධම්මෙසු සාතච්චකිරියාය සමන්තාගතස්සාති චුත්තං හොති. මුනිනොති “යො මුනාති උභො ලොකෙ, මුනි තෙන පච්චිවතී”ති (ධ. ප. 269; චූළති. මෙත්තගුමාණවජ්ජවිජානිද්දෙස 21) එවං උභයලොකමුත්තනෙන මොනං චුච්චති ඤාණං, තෙන අරහත්තඵලඤාණසඬ්ඛාතෙන ඤාණෙන සමන්තාගතත්තා වා බිණ්ණාසවො මුනි නාම, තස්ස මුනිනො. මොනපථෙසු සික්ඛතොති අරහත්තඤාණසඬ්ඛාතස්ස මොනස්ස පථෙසු සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මෙසු තිසු වා සික්ඛාසු සික්ඛතො. ඉදඤ්ච පුබ්බභාගප්පටිපදං ගහෙත්වා චුත්තං. පරිනිට්ඨිතසික්ඛො හි අරහා, තස්මා එවං සික්ඛතො, ඉමාය සික්ඛාය මුනිභාවං පත්තස්ස මුනිනොති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යස්මා ව එතදෙව, තස්මා හෙට්ඨිමග්ගඵලචිත්තානං වසෙන අධිවෙනසො, චතුසච්චසම්බොධපටිපත්තියං අප්පමාදවසෙන අප්පමජ්ජතො, මග්ගඤාණසමන්තාගමෙන මුනිනොති එවමෙනෙසං තිණ්ණං පදානං අත්ථො යුජ්ජතියෙව. අථ වා “අප්පමජ්ජතො සික්ඛතො”ති පදානං හෙතුඅත්ථතා දට්ඨබ්බා අප්පමජ්ජනහෙතු සික්ඛනහෙතු ව අධිවෙනසොති.

සොකා න භවන්ති තාදිනොති තාදිසස්ස බිණ්ණාසවමුනිනො අබ්භන්තරො ඉට්ඨවියොගාදිවත්ථුකා සොකා චිත්තසන්තාපා න හොන්ති. අථ වා තාදිනොති තාදිලක්ඛණසමන්තාගතස්ස ඵවරූපස්ස මුනිනො සොකා න භවන්තීති අයමෙත්ථ අත්ථො. උපසන්තස්සාති රාගාදීනං අච්චන්තුපසමෙන උපසන්තස්ස. සදා සතීමතොති සතිවෙපුල්ලජ්ජත්තියා නිච්චකාලං සතියා අවිරහිතස්ස.

එත් එ ව “අධිවේගයෝ” ති ඉමිනා අධිචිත්තසික්ඛා, “අප්පමජ්ජතො” ති එතෙන අධිසීලසික්ඛා, “මුනිනො මොනපථෙසු සික්ඛතො” ති එතෙහි අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. “මුනිනො” ති වා එතෙන අධිපඤ්ඤාසික්ඛා, “මොනපථෙසු සික්ඛතො” ති එතෙන තාසං ලොකුත්තරසික්ඛානං පුබ්බභාගපටිපදා, “සොකා න භවන්ති” තිආදීහි සික්ඛාපාරිපුරියා ආනිසංසො පකාසිතොති වෙදිතබ්බං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

සත්තමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සුන්දරීසුත්තවණ්ණනා

38. අට්ඨමෙ සක්කතොතිආදීනං පදානං අත්ථො හෙට්ඨා වණ්ණිතොයෙව. අසභමානාති න සභමානා, උසුයන්තාති අත්ථො. හික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව සක්කාරං අසභමානාති සම්බන්ධො.

සුන්දරී තස්සා නාමං. සා කිර තස්මිං කාලෙ සබ්බපරිබ්බාජිකාසු අභිරූපා දස්සනියා පාසාදිකා පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්තාගතා, තෙනෙව සා “සුන්දරී” ති පඤ්ඤායිත්ථ. සා ව අනතීතයොබ්බතා අසංයතසමාවාරාව හොති, තස්මා තෙ සුන්දරීං පරිබ්බාජිකං පාපකම්මෙ උයොයාපෙසුං. තෙ හි අඤ්ඤතිත්ථියා බුද්ධුප්පාදතො පට්ඨාය සයං හතලාභසක්කාරා හෙට්ඨා අක්කොසසුත්තවණ්ණනායං ආගතනයෙන භගවතො හික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව උළාරං අපරිමිතං ලාභසක්කාරං පවත්තමානං දිස්වා ඉස්සාපකතා එකතො හුත්වා සම්මන්තයිංසු – මයං සමණස්ස ගොතමස්ස උප්පන්තකාලතො පට්ඨාය නට්ඨා හතලාභසක්කාරා, න නො කොචි අත්ථිභාවම්පි ජානාති, කිං නිස්සාය නු ඛො ලොකො සමණෙ ගොතමෙ අභිජ්ජසන්නො උළාරං සක්කාරසම්මානං උපනෙතීති? තත්ථෙකො ආහ – “උච්චාකුලජ්ජසුතො අසම්භින්නාය මහාසම්මතජ්ජවෙණියා ජාතො” ති, අපරො “අභිජාතියං තස්ස අනෙකානි අච්ඡරියානි පාතුභූතානී” ති, අඤ්ඤො “කාලදෙවිලං වන්දාපෙතුං උපනීතස්ස පාදා පරිවත්තිත්වා තස්ස ජට්ඨාසු පතිට්ඨිතා” ති, අපරො “වජ්ජමඬ්ඛලකාලෙ ජම්බුවිජායාය සයාපිතස්ස වීතික්කන්තෙපි මජ්ඣන්තිකෙ ජම්බුවිජායා අපරිවත්තිත්වා ඨිතා” ති, අඤ්ඤො “අභිරූපො දස්සනියො පාසාදිකො රූපසම්පත්තියා” ති, අපරො “ජිණ්ණාතුරමතපබ්බජිතසඬ්ඛාතනිමිත්තෙ දිස්වා සංවෙගජාතො ආගාමිතං චක්කවත්තිරජ්ජං පහාය පබ්බජිතො” ති. එවං අපරිමාණකාලෙ සම්භතං අනඤ්ඤසාධාරණං භගවතො පුඤ්ඤඤාණසම්භාරං උක්කංසපාරම්ප්පත්තං නිරූපමං සල්ලෙඛජ්ජපටිපදං අනුත්තරඤ්ච ඤාණපහානසම්පදාදිබුද්ධානුභාවං අජානන්තා අත්තනා යථාදිට්ඨං යථාසුතං ධරමානං තං තං භගවතො බහුමානකාරණං කිත්තෙන්වා අබහුමානකාරණං පරියෙසිත්වා අපස්සන්තා “කෙන නු ඛො කාරණෙන මයං සමණස්ස ගොතමස්ස අයසං උප්පාදෙන්වා ලාභසක්කාරං නාසෙය්‍යාමා” ති. තෙසු එකො තිබ්බණ්ණමන්ති එවමාහ – “අම්මො ඉමස්මිං සත්තලොකෙ මාතුගාමසුඛෙ අසත්තසත්තා නාම නත්ථී, අයඤ්ච සමණො ගොතමො අභිරූපො දෙවසමො තරුණො, අත්තනො සමරූපං මාතුගාමං ලභිත්වා සජ්ජෙය්‍ය. අථාපි න සජ්ජෙය්‍ය, ජනස්ස පන සඬ්ඛියො

භවෙය්‍ය, භන්ද මයං සුන්දරිං පරිබ්බාජිකං තථා උය්‍යාපෙම, යථා සමණස්ස ගොතමස්ස අයසො පථවියං පත්ථරෙය්‍යා”ති.

තං සුත්වා ඉතරෙ “ඉදං සුට්ඨු තයා චිත්තිතං, එවඤ්ඤි කතෙ සමණො ගොතමො අයසකෙන උපද්දුතො සීසං උක්ඛිපිතුං අසක්කොන්තො යෙන වා තෙන වා පලායිස්සති”ති සබ්බෙව එකජ්ඣාසයා හුත්වා තථා උය්‍යාපෙතුං සුන්දරියා සන්තිකං අගමංසු. සා තෙ දිස්වා “කිං තුම්හෙ එකතො ආගතත්ථා”ති ආහ. තිත්ථියා අනාලපන්තා ආරාමපරියන්තෙ පටිච්ඡන්තෙ යානෙ නිසිදිංසු. සා තත්ථ ගන්ත්වා පුනප්පුනං ආලපන්ති පටිච්චනං අලභිත්වා කිං තුම්හාකං අපරජ්ඣං? කස්මා මෙ පටිච්චනං න දෙථාති? තථා හි පන ත්වං අම්හෙ විහෙයියමානෙ අජ්ඣුපෙක්ඛසීති. කො තුම්හෙ විහෙයෙතීති? “කිං පන ත්වං න පස්සසි, සමණං ගොතමං අම්හෙ විහෙයෙත්වා හතලාභසක්කාරෙ කත්වා විවරන්ත”න්ති වත්වා “තත්ථ මයා කිං කාතබ්බ”න්ති චුත්තෙ “තෙන හි ත්වං අභික්ඛණං ජෙතවනසමීපං ගන්ත්වා මහාජනස්ස එවඤ්ඤෙවඤ්ඤෙව වදෙය්‍යාසී”ති ආහංසු. සාපි “සාධු”ති සම්පට්චිඡි. තෙන චුත්තං – “අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා භගවතො සක්කාරං අසහමානා”තිආදි.

තත්ථ උස්සහසීති සක්කොසි. අත්ථන්ති හිතං කිච්චං වා. ක්‍යාහන්ති කිං අහං. යස්මා තෙ තිත්ථියා තස්සා අඤ්ඤාතකාපි සමානා පබ්බජ්ජසම්බන්ධමත්තෙන සඬගණ්ඨිතුං ඤාතකා විය හුත්වා “උස්සහසි ත්වං භගිනි ඤාතීනං අත්ථං කාතු”න්ති ආහංසු. තස්මා සාපි මිගං වල්ලි විය පාදෙ ලග්ගා ජීවිතම්පි මෙ පරිච්චන්තං ඤාතීනං අත්ථායාති ආහ.

තෙන හීති “යස්මා ත්වං ‘ජීවිතම්පි මෙ තුම්හාකං අත්ථාය පරිච්චන්ත’න්ති වදසී, ත්වඤ්ඤෙව පඨමවයෙ යීතා අභිරුපා සොහග්ගප්පත්තා ව, තස්මා යථා තං නිස්සාය සමණස්ස ගොතමස්ස අයසො උප්පජ්ජිස්සති, තථා කරෙය්‍යාසී”ති වත්වා “අභික්ඛණං ජෙතවනං ගච්ඡාහී”ති උය්‍යාපෙසු. සාපි බො බාලා කකචදන්තපන්තියා පුප්ථාවලිකිලං කිලිතුකාමා විය, පභින්නමදං වණ්ඩහත්ථිං සොණ්ඩාය පරාමසන්ති විය, නලාටෙන මච්චුං ගණ්ඨන්ති විය තිත්ථියානං වචනං සම්පට්චිඡිත්වා මාලාගන්ධවිලෙපනතම්බුලමුඛවාසාදීනි ගහෙත්වා මහාජනස්ස සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා නගරං පටිසන්තකාලෙ ජෙතවනාහිමුඛි ගච්ඡන්ති “කහං ගච්ඡසී”ති ව පුට්ඨා “සමණස්ස ගොතමස්ස සන්තිකං, අහඤ්ඤි තෙන සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වසාමී”ති වත්වා අඤ්ඤතරස්මිං තිත්ථියාරාමෙ වසිත්වා පාතොව ජෙතවනමග්ගං ඔතරිත්වා නගරාහිමුඛි ආගච්ඡන්ති “කිං සුන්දරි කහං ගතාසී”ති ව පුට්ඨා “සමණෙන ගොතමෙන සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වසිත්වා තං කිලෙසරතියා රමාපෙත්වා ආගතාමිහී”ති වදති. තෙන චුත්තං – “එවං අය්‍යාති බො සුන්දරි පරිබ්බාජකා තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං පටිස්සුත්වා අභික්ඛණං ජෙතවනං අගමාසී”ති.

තිත්ථියා කතිපාහස්ස අව්චයෙන ධුත්තානං කහාපණෙ දත්වා “ගච්ඡථ, සුන්දරිං මාරෙත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස ගන්ධකුටියා අවිදුරෙ මාලාකච්චරන්තරෙ

නික්බිතිත්වා එළා” ති වදිංසු. තෙ තථා අකංසු. තතො තිත්ථියා “සුන්දරිං න පස්සාමා” ති කොලාහලං කත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා “කත්ථ පන තුම්හෙ පරිසඬ්ඨිකා” ති රඤ්ඤො චුත්තා ඉමෙසු දිවසෙසු ජෙනවනෙ වසති, තත්ථස්සා පවත්තිං න ජානාමාති. “තෙන හි ගච්ඡට්ඨ, නං තත්ථ විචිනා” ති රඤ්ඤො අනුඤ්ඤානා අත්තනො උපට්ඨාකෙ ගහෙත්වා ජෙනවනං ගන්ත්වා විචිනන්තා විය හුත්වා මාලාකවචරං බ්‍යුහිත්වා තස්සා සරිරං මඤ්චකං ආරොපෙත්වා නගරං පවෙසෙත්වා “සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා ‘සත්ථුනා කතං පාපකම්මං පටිච්ඡාදෙස්සාමා’ ති සුන්දරිං මාරෙත්වා මාලාකවචරන්තරෙ නික්බිසිංසු” ති රඤ්ඤො ආරොචෙසු. රාජාපි අනුපපරික්ඛිත්වා “තෙන හි ගච්ඡට්ඨ, නගරං ආහිණ්ඨිට්ඨා” ති ආහ. තෙ නගරවිථිසු “පස්සට්ඨ සමණානං සක්කාපුත්තියානං කම්ම” න්තිආදීනි වදන්තා විවරිත්වා පුන රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරං අගමංසු. රාජා සුන්දරියා සරිරං ආමකසුසානෙ අට්ටකං ආරොපෙත්වා රක්ඛාපෙසි. සාවත්ථිවාසිනො යිපෙත්වා අරියසාවකෙ යෙභුයොන “පස්සට්ඨ සමණානං සක්කාපුත්තියානං කම්ම” න්තිආදීනි වත්වා අන්තොනගරෙ බහිනගරෙ ච හික්ඛු අක්කොසන්තා විවරිංසු. තෙන චුත්තං – “යදා තෙ අඤ්ඤිංසු තිත්ථියා පරිබ්බාජකා ‘වොදිට්ඨා බො සුන්දරි’” තිආදි.

තත්ථ අඤ්ඤිංසුති ජානිංසු. වොදිට්ඨාති බ්‍යපදිට්ඨා, ජෙනවනං ආගච්ඡන්ති ච ගච්ඡන්ති ච විසෙසතො දිට්ඨා, බහුලං දිට්ඨාති අත්ථො. පරිබ්බාජුපෙති දීඝිකාචාටෙ. යා සා, මහාරාජ, සුන්දරිති, මහාරාජ, යා සා ඉමස්මිං නගරෙ රූපසුන්දරතාය “සුන්දරි” ති පාකටා අභිඤ්ඤානා පරිබ්බාජිකා. සා නො න දිස්සතිති සා අම්භාකං චක්ඛු විය ජීවිතං විය ච පියායිතබ්බො, ඉදානි න දිස්සති. යථානික්ඛිත්තන්ති පුරිසෙ ආණාපෙත්වා මාලාකවචරන්තරෙ අත්තනා යථායපිතං. “යථානිබ්බාජ” න්තිපි පායො, පට්ඨියං නිබ්බාජිකාරන්ති අත්ථො.

රථියාය රථියන්ති වීථිතො වීථිං. වීථිති හි විනිවිජ්ඣනකරච්ඡා. සිඬ්ඝාටකන්ති තිකොණරච්ඡා. අලජ්ජිතොති න ලජ්ජිතො, පාපජිගුච්ඡාවිරහිතාති අත්ථො. දුස්සීලාති නිස්සීලා. පාපධම්මාති ලාමකසභාවා නිහිතාවාරා. මුසාවාදිනොති දුස්සීලා සමානා “සීලවන්තො මය” න්ති අලිකවාදිතාය මුසාවාදිනො. අබ්‍රහ්මචාරිනොති “මෙටුනප්පට්ඨෙවිතාය අසෙට්ඨවාරිනො ඉමෙ හි නාමා” ති හීලෙන්තා වදන්ති. ධම්මචාරිනොති කුසලධම්මචාරිනො. සමචාරිනොති කායකම්මාදිසමචාරිනො. කල්‍යාණධම්මාති සුන්දරසභාවා, පටිජානිස්සන්ති නාමාති සම්බන්ධො. නාමසද්දයොගෙන හි එත්ථ පටිජානිස්සන්තිති අනාගතකාලවචනං. සාමඤ්ඤන්ති සමණභාවො සම්තපාපතා. බ්‍රහ්මඤ්ඤන්ති සෙට්ඨභාවො බාහිතපාපතා. කුතොති කෙන කාරණෙන. අපගතාති අපෙතා පරිහට්ඨා. පුරිසකිච්චන්ති මෙටුනප්පට්ඨෙවනං සන්ධාය වදන්ති.

අථ හික්ඛු තං පවත්තිං හගවතො ආරොචෙසු. සත්ථා “තෙන හි, හික්ඛවෙ, තුම්හෙපි තෙ මනුස්සෙ ඉමාය ගාථාය පටිචොදෙථා” ති වත්වා “අභුතවාදී” ති ගාථමාහ. තං සන්ධාය චුත්තං – “අථ බො සම්බහුලා...පෙ.... නිහිතකම්මා මනුජා

පරත්ථා”ති. තත්ථ නෙසො, භික්ඛවෙ, සද්දො වීරං භවිස්සතීති ඉදං සත්ථා තස්ස අයසස්ස නිජ්චත්තිං සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණෙන ජානිත්වා භික්ඛු සමස්සාසෙන්තො ආහ.

ගාථායං අභූතවාදීති පරස්ස දොසං අදිස්වාච මුසාවාදං කත්වා අභූතෙන අතච්ඡෙන පරං අබ්භාවික්ඛන්තො. යො වාපි කත්වාති යො වා පන පාපකම්මං කත්වා “නාහං එතං කරොමි”ති ආහ. පෙච්ච සමා භවන්තීති තෙ උභොපි ජනා ඉතො පරලොකං ගන්ත්වා නිරයුපගමනෙන ගතියා සමා භවන්ති. ගතියෙව හි නෙසං පරිච්ඡින්නා, ආයු පන අපරිච්ඡින්නා. බහුකඤ්ඤි පාපං කත්වා වීරං නිරයෙ පච්චති, පරිත්තකං කත්වා අප්පමත්තකමෙව කාලං පච්චති. යස්මා පන නෙසං උභින්නම්පි ලාමකමෙව කම්මං, තෙන චූත්තං – නිහීනකම්මා මනුෂා පරත්ථාති. “පරත්ථා”ති ඉමස්ස පන පදස්ස පුරතො “පෙච්චා”තිපදෙන සම්බන්ධො, පෙච්ච පරත්ථ ඉතො ගන්ත්වා තෙ නිහීනකම්මා පරලොකෙ සමා භවන්තීති අත්ථො.

පරියාපුණිත්වාති උග්ගහෙත්වා. අකාරකාති අපරාධස්ස න කාරකා. නයිමෙහි කතන්ති එවං කිර නෙසමහොසි – ඉමෙහි සමණෙහි සකායුත්තියෙහි අද්ධා නං පාපකම්මං න කතං, යං අඤ්ඤතිත්ථියා උග්ගෙසාසිත්වා සකලනගරං ආභිණ්ඩංසු, යස්මා ඉමෙ අම්මහෙසු එවං අසබ්භාහි ඵරුසාහි වාචාහි අබ්භාවික්ඛන්තෙසුපි න කිඤ්චි විකාරං දස්සෙන්ති, බන්තිසොරච්චඤ්ච න විජහන්ති, කෙවලං පන “අභූතවාදී නිරයං උපෙති”ති ධම්මංයෙව වදන්තා සපන්තියෙව, ඉමෙ සමණා සකායුත්තියා අම්මහෙ අනුපධාරෙත්වා අබ්භාවික්ඛන්තෙ සපන්ති, සපථං කරොන්තා විය වදන්ති. අථ වා “යො වාපි කත්වා ‘න කරොමි’ වාහා”ති වදන්තා සපන්ති, අත්තනො අකාරකභාවං බොධෙතුං අම්මාකං සපථං කරොන්ති ඉමෙති අත්ථො.

තෙසඤ්ඤි මනුස්සානං භගවතා භාසිතගාථාය සවනසමනන්තරමෙව බුද්ධානුභාවෙන සාරජ්ජං ඔක්කමි, සංවෙගො උජ්ජජ්ජි “නයිදං අම්මහෙහි පච්චක්ඛන්තො දිට්ඨං, සුතං නාම තථාපි හොති, අඤ්ඤථාපි හොති, එතෙ ව අඤ්ඤතිත්ථියා ඉමෙසං අනත්ථකාමා අභිතකාමා, තස්මා තෙ සද්ධාය නයිදං අම්මහෙහි චත්තබ්බං, දුජ්ජානා හි සමණා”ති. තෙ තතො පට්ඨාය තතො ඔරම්මිසු.

රාජාපි යෙහි සුන්දරී මාරිතා, තෙසං ජානනත්ථං පුරිසෙ ආණාපෙසි. අථ තෙ ධුත්තා තෙහි කභාපණෙහි සුරං පිචන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරිංසු. තෙසු හි එකො එකං ආහ – “ත්ථං සුන්දරීං එකප්පහාරෙන මාරෙත්වා මාලාකච්චරන්තරෙ බිපිත්වා තතො ලද්ධකභාපණෙහි සුරං පිචසි, හොතු හොතු”ති. රාජපුරිසා තං සුත්වා තෙ ධුත්තෙ ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසු. රාජා “තුම්මෙහි සා මාරිතා”ති තෙ ධුත්තෙ පුච්ඡි. “ආම, දෙවා”ති. “කෙහි මාරාපිතා”ති? “අඤ්ඤතිත්ථියෙහි, දෙවා”ති. රාජා තිත්ථියෙ පක්කොසාපෙන්වා තමත්ථං පටිජානාපෙන්වා, “අයං සුන්දරී තස්ස සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං ආරොපෙතුකාමෙහි අම්මහෙහි මාරාපිතා, නෙව ගොතමස්ස, න ගොතමසාවකානං දොසො අත්ථි, අම්මාකමෙව දොසොති එවං වදන්තා නගරං ආභිණ්ඩථා”ති ආණාපෙසි. තෙ තථා අකංසු.

මහාජනෝ සම්මදෙව සද්දහි. තිත්ථියානං ධික්කාරං අකාසි, තිත්ථියා මනුස්සවධදණ්ඩං පාපුණිංසු. තතො පට්ඨාය බුද්ධස්ස භික්ඛුසඤ්ජස්ස ච භියොසොමත්තාය සක්කාරසම්මානො මහා අහොසි. භික්ඛු අවජරියබ්භුතචිත්තජාතා භගවත්තං අභිවාදෙත්වා අත්තමනා පට්ඨෙදෙසුං. තෙන වුත්තං – “අට්ඨං බො සම්බහුලා භික්ඛු...පෙ.... අත්තරහිතො සො, භත්තෙ, සද්දො”ති.

කස්මා පන භගවා “තිත්ථියානං ඉදං කම්ම”න්ති භික්ඛුනං නාරොවෙසි? අරියානං තාව ආරොචනෙන පයොජනං නත්ථි, පුට්ඨජනෙසු පන “යෙ න සද්දභෙය්‍යං, තෙසං තං දීඝරත්තං අභිතාය දුක්ඛාය සංවත්තෙය්‍යා”ති නාරොවෙසි. අපිචෙනං බුද්ධානං අනාවිණ්ණං, යං අනාගතස්ස ඊදිසස්ස වත්ථුස්ස ආචික්ඛනං. පරානුද්දෙසිකමෙව හි භගවා සංකිලෙසපක්ඛං විභාවෙති, කම්මඤ්ච කතොකාසං න සක්කා නිවත්තෙතුන්ති අබ්භක්ඛානං තන්තිමිත්තඤ්ච භගවා අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛන්තො නිසීදි. වුත්තඤ්ඤෙනං –

“න අත්තලික්ඛෙ න සමුද්දමජ්ඣෙ,
න පබ්බතානං විවරං පවිස්ස;
න විජ්ජති සො ජගතිජ්ජදෙසො,
යත්ථට්ඨිතො මුච්චෙය්‍ය පාපකම්මා”ති. (ධ. ප. 127; මි. ප. 4.2.4);

එතමත්ථං විදිත්වාති මම්මච්ඡෙදනවසෙනාපි බාලජනෙහි පවත්තිතං දුරුත්තවචනං ඛන්තිබලසමන්තාගතස්ස ධීරස්ස දුත්තිතික්ඛා නාම නත්ථිති ඉමමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං අධිවාසනඛන්තිබලවිභාවනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ තුදන්ති වාචාය ජනා අසඤ්ඤා, සරෙහි සඬගාමගතංව කුඤ්ජරන්ති කාසිකසංවරාදීසු කස්සචිපි සංවරස්ස අභාවෙන අසංයතා අවිනීතා බාලජනා සරෙහි සායකෙහි සඬගාමගතං යුද්ධගතං කුඤ්ජරංව භත්ථිනාගං පටියොධා විය වාචාසත්තිහි තුදන්ති විජ්ඣන්ති, අයං තෙසං සභාවො. සුත්වාන වාක්‍යං ඵරුසං උදිරිතං, අධිවාසයෙ භික්ඛු අදුට්ඨචිත්තොති තං පන තෙහි බාලජනෙහි උදිරිතං භාසිතං මම්මසට්ඨනවසෙන පවත්තිතං ඵරුසං වාක්‍යං වචනං අභූතං භූතතො නිබ්බේදෙන්තො මම කකචුපමඔවාදං (ම. නි. 1.222 ආදයො) අනුස්සරන්තො ඊසකම්පි අදුට්ඨචිත්තො හුත්වා “සංසාරසභාවො එසො”ති සංසාරෙ භයං ඉක්ඛණ්සිලො භික්ඛු අධිවාසයෙ, අධිවාසනඛන්තියං යත්වා බමෙය්‍යාති අත්ථො.

එත්ථාහ – කිං පන තං කම්මං, යං අපරිමාණකාලං සක්කච්චං උපචිතවිපුලපුඤ්ඤසම්භාරො සත්ථා ඵලං දාරුණං අභූතබ්භක්ඛානං පාපුණිති? වුච්චතෙ – අයං සො භගවා බොධිසත්තභූතො අතීතජාතියං මුනාලි නාම ධුත්තො හුත්වා පාපජනසෙවි අයොනිසොමනසිකාරබහුලො විවරති. සො එකදිවසං සුරහිං නාම පච්චෙකසම්බුද්ධං නගරං පිණ්ඩාය පවිසිතුං විවරං පාරුපන්තං පස්සි.

තස්මිඤ්ච සමයෙ අඤ්ඤතරා ඉත්ථි තස්ස අවිදුරෙන ගච්ඡති. ධුත්තො “අබ්බමචාරි අයං සමණො” ති අබ්භාවික්ඛි. සො තෙන කම්මෙන ඛණ්ණි වස්සසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන ඉදානි බුද්ධො හුත්වාපි සුන්දරියා කාරණා අභුතඛහක්ඛානං පාපුණි. යථා වෙතං, එවං විඤ්චමාණවිකාදීනං විකාරකිත්ථිතං භගවතො අබ්භක්ඛානාදීනි දුක්ඛානි පත්තානි, සබ්බානි පුබ්බෙ කතස්ස කම්මස්ස විපාකාවසෙසානි, යානි “කම්මපිලොතිකානි” ති වූච්චන්ති. වුත්තඤ්ඤෙනං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.39.64-96) –

“අනොතත්තසරාසන්තෙ, රමණීයෙ සිලාතලෙ;
නානාරතනපජ්ජොතෙ, නානාගන්ධවනන්තරෙ.

“මහතා භික්ඛුසඬ්ඨසෙන, පරෙතො ලොකනායකො;
ආසීනො ඛ්‍යාකරී තත්ථ, පුබ්බකම්මානි අත්තනො.

“සුණාථ භික්ඛවො මය්හං, යං කම්මං පකතං මයා;
පිලොතිකස්ස කම්මස්ස, බුද්ධත්තෙපි විපච්චති.

1.

“මුනාළි නාමහං ධුත්තො, පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතිසු;
පච්චෙකබුද්ධං සුරහිං, අබ්භාවික්ඛිං අදුසකං.

“තෙන කම්මවිපාකෙන, නිරයෙ සංසරිං චිරං;
ඛණ්ණ වස්සසහස්සානි, දුක්ඛං වෙදෙමි වෙදනං.

“තෙන කම්මාවසෙසෙන, ඉධ පච්ඡිමකෙ භවෙ;
අබ්භක්ඛානං මයා ලද්ධං, සුන්දරිකාය කාරණා.

2.

“සබ්බාභිභුස්ස බුද්ධස්ස, නන්දො නාමාසි සාවකො;
තං අබ්භක්ඛාය නිරයෙ, චිරං සංසරිතං මයා.

“දස වස්සසහස්සානි, නිරයෙ සංසරිං චිරං;
මනුස්සභාවං ලද්ධාහං, අබ්භක්ඛානං ඛණ්ණං ලභිං.

“තෙන කම්මාවසෙසෙන, විඤ්චමාණවිකා මමං;
අබ්භාවික්ඛි අභුතෙන, ජනකායස්ස අග්ගතො.

3.

“බ්‍රාහ්මණො සුතවා ආසිං, අහං සක්කතපුජිතො;
මහාවතෙ පඤ්චසතෙ, මත්තෙ වාවෙමි මාණවෙ.

“තත්ථාගතො ඉසී භීමො, පඤ්චාභිඤ්ඤො මහිද්ධිකො;
තඤ්චාහං ආගතං දිස්වා, අඛිභාවික්ඛිං අද්දසකං.

“තතොහං අවචං සිස්සෙ, කාමභොගී අයං ඉසී;
මය්හම්පි භාසමානස්ස, අනුමොදිංසු මාණවා.

“තතො මාණවකා සඛිබ්බෙ, භික්ඛමානං කුලෙ කුලෙ;
මහාජනස්ස ආහංසු, කාමභොගී අයං ඉසී.

“තෙන කම්මවිපාකෙන, පඤ්ච භික්ඛුසතා ඉමෙ;
අඛිභක්ඛානං ලභුං සඛිබ්බෙ, සුන්දරිකාය කාරණා.

4.

“වෙමාතුභාතිකං පුඛිබ්බෙ, ධනභෙතු හනිං අහං;
පක්ඛිපිංගිරිදුග්ගස්මිං, සිලාය ව අපිංසයිං.

“තෙන කම්මවිපාකෙන, දෙවදත්තො සිලං ඛිපි;
අභිගුට්ඨං පිංසයි පාදෙ, මම පාසාණසක්ඛරා.

5.

“පුරෙහං දාරකො භුත්වා, කීළමානො මහාපටෙ;
පච්චෙකඛුද්ධං දිස්වාන, මග්ගෙ සකලිකං ඛිපිං.

“තෙන කම්මවිපාකෙන, ඉධ පච්ඡිමකෙ භවෙ;
වධත්ථං මං දෙවදත්තො, අභිමාරෙ පයොජයි.

6.

“හත්ථාරොහො පුරෙ ආසිං, පච්චෙකමුනිමුත්තමං;
පිණ්ඩාය විවරන්තං තං, ආසාදෙසිං ගජෙනහං.

“තෙන කම්මවිපාකෙන, හත්තො නාළාගිරී ගජො;
ගිරිඛිබ්බෙජ පුරවරෙ, දාරුණො සමුපාගමී.

7.

“රාජාහං පත්ථිවො ආසිං, සත්තියා පුරිසෙ හනිං;
තෙන කම්මවිපාකෙන, නිරයෙ පච්චිසං භුසං.

“කම්මුනො තස්ස සෙසෙන, සොදානි සකලං මම;
පාදෙ ඡවිං පකජ්ජෙසි, න භි කම්මං විනස්සති.

8.

“අහං කෙවට්ටගාමස්මීං, අහුං කෙවට්ටදාරකො;
මච්ඡකෙ ඝාතීතෙ දිස්වා, ජනයිං සොමනස්සකං.

“තෙන කම්මච්ඡාකෙන, සිසද්දක්ඛං අහු මම;
සක්කා ච සබ්බෙ භඤ්ඤිංසු, යදා හනි විට්ඨුභො.

9.

“චුස්සස්සාහං පාවචනෙ, සාවකෙ පරිභාසයිං;
යචං බාදුථ භුඤ්ජුථ, මා ච භුඤ්ජුථ සාලයො.

“තෙන කම්මච්ඡාකෙන, තෙමාසං බාදිතං යචං;
නිමන්තිතො බ්‍රාහ්මණෙන, වෙරඤ්ජායං චසිං තදා.

10.

“නිබ්බුද්ධෙ චත්තමානම්හි, මල්ලපුත්තං නිහෙයයිං;
තෙන කම්මච්ඡාකෙන, පිට්ඨිද්දක්ඛං අහු මම.

11.

“තිකිච්ඡකො අහං ආසිං, සෙට්ඨිපුත්තං විරෙවයිං;
තෙන කම්මච්ඡාකෙන, හොති පක්ඛන්දිකා මම.

12.

“අවවාහං ජොතිපාලො, කස්සපං සුගතං තදා;
කුතො නු බොධි මුණ්ඩස්ස, බොධි පරමදුල්ලහා.

“තෙන කම්මච්ඡාකෙන, අවරිං දුක්කරං බහුං;
ඡබ්බස්සානුරුවෙලායං, තතො බොධිං අපාපුණිං.

“නාහං එතෙන මග්ගෙන, පාපුණිං බොධිමුත්තමං;
කුම්මග්ගෙන ගවෙසිස්සං, පුබ්බකම්මෙන වාරිතො.

“පුඤ්ඤපාපපරික්ඛිණො, සබ්බසන්තාපචජ්ජිතො;
අසොකො අනුපායාසො, නිබ්බායිස්සමනාසවො.

“එචං ජිනො වියාකාසි, භික්ඛුසඨස්ස අග්ගතො;
සබ්බාභිඤ්ඤාබලජ්ජත්තො, අනොතත්තමභාසරෙ”ති. (අප. මෙර 1.39.64-96);

අට්ඨමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. උපසෙනසුත්තවණ්ණනා

39. නවමෙ උපසෙනස්සාති එත්ථ උපසෙනොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං,
වඩගන්තත්තාමණස්ස පන පුත්තත්තා “වඩගන්තපුත්තො”ති ව නං වොහරන්ති.

අයඤ්ඤි ථෙරො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස කනිට්ඨභාතා, සාසනෙ පබ්බජිත්වා අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ උපසම්පදාය ද්විවස්සො උපජ්ඣායො භුත්වා එකං භික්ඛුං උපසම්පාදෙන්වා තෙන සද්ධිං භගවතො උපට්ඨානං ගතො, තස්ස භික්ඛුනො භගවතා තස්ස සද්ධිවිහාරිකභාවං පුච්ඡිත්වා ඛන්ධකෙ ආගතනායෙන “අතිලුහං බො ත්වං, මොසපුරිස, ආවත්තො බාහුල්ලාය, යදිදං ගණ්ඨන්ධිය”න්ති (මහාව. 75) විගරහිතො පතොදාහිතුන්තො විය ආජානීයො සංවිග්ගමානසො “යදිපාහං ඉදානි පරිසං නිස්සාය භගවතා විගරහිතො, පරිසංයෙව පන නිස්සාය පාසංසියො භවෙයා”න්ති උස්සාහජාතො සබ්බෙ ධුතඨම්මෙ සමාදාය වත්තමානො විපස්සනං ආරහිත්වා න විරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤො පටිසම්භිදාජ්ජත්තො මහාඛිණ්ණසවො භුත්වා අත්තනො නිස්සිතකෙ ධුතඨගධරෙ එව කත්වා තෙහි සද්ධිං භගවත්තං උපසඬකම්ත්වා සන්ථතසික්ඛාපදෙ (පාරා. 565 ආදයො) ආගතනායෙන “පාසාදිකා බො ත්‍යායං, උපසෙන, පරිසා”ති පරිසවසෙන භගවතො සන්තිකා ලද්ධපසංයො “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං සමන්තපාසාදිකානං යදිදං උපසෙනො වඩගන්තපුත්තො”ති (අ. නි. 1.213) එතදග්ගෙ යටිතො අසීතියා මහාසාවකෙසු අබ්භන්තරො.

සො එකදිවසං පච්ඡාහත්තං පිණ්ඩපාතජ්ජට්ඨිකන්තො අත්තෙවාසිකෙසු අත්තනො අත්තනො දිවාට්ඨානං ගතෙසු උදකකුම්භනො උදකං ගහෙන්වා පාදෙ පක්ඛාලෙන්වා ගත්තානි සීතිං කත්වා වම්මක්ඛණ්ඩං අත්ථරිත්වා දිවාට්ඨානෙ දිවාචිහාරං නිසින්තො අත්තනො ගුණෙ ආවජ්ජෙසි. තස්ස තෙ අනෙකසතා අනෙකසහස්සා පොඬ්ඛානුපොඬ්ඛං උපට්ඨන්ති. සො “මය්හං තාව සාවකස්ස සතො ඉමෙ එවරූපා ගුණා, කිදිසා නු බො මය්හං සත්ථු ගුණා”ති භගවතො ගුණාහිමුඛං මනසිකාරං පෙසෙසි. තෙ තස්ස ඤාණබලානුරූපං අනෙකකොට්ඨසහස්සා උපට්ඨන්ති. සො “එවංසිලො මෙ සත්ථා එවංධම්මො එවංපඤ්ඤො එවංවිමුත්ති”තිආදිනා ව “ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො”තිආදිනා ව ආවිභාවානුරූපං සත්ථු ගුණෙ අනුස්සරිත්වා, තතො “ස්වාක්ඛාතො”තිආදිනා ධම්මස්ස, “සුප්පට්ඨත්තො”තිආදිනා අරියසඬ්ඨස්ස ව ගුණෙ අනුස්සරි. එවං මහාථෙරො අනෙකාකාරවොකාරං රතනත්තයගුණෙසු ආවිභූතෙසු අත්තමනො පමුදිතො උළාරපිතියොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො නිසීදි. තමත්ථං දස්සෙතුං “ආයස්මතො උපසෙනස්ස වඩගන්තපුත්තස්ස රහොගතස්සා”තිආදි වුත්තං.

තත්ථ රහොගතස්සාති රහසි ගතස්ස. පටිසල්ලිතස්සාති එකිභූතස්ස. එවං වෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදීති එවං ඉදානි වුවිවමානාකාරො විත්තස්ස විතක්කො උජ්ජජ්ජි. ලාභා වත මෙති යෙ ඉමෙ මනුස්සත්තබුද්ධුප්පාදසද්ධාසමධිගමාදයො, අහො වත මෙ එතෙ ලාභා. සුලද්ධං වත මෙති යඤ්චිදං මයා භගවතො සාසනෙ

පබ්බජ්ජපසම්පදාරතනත්තයපඨිරූපාසනාදි පටිලද්ධං, තං මෙ අහො වත සුට්ඨු ලද්ධං. තත්ථ කාරණමාහ “සත්ථා ව මෙ”තිආදිනා.

තත්ථ දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි යථාරහං සත්තෙ අනුසාසනීති සත්ථා. භාග්‍යවත්තතාදීහි කාරණෙහි භගවා. ආරකත්තා කිලෙසෙහි, කිලෙසාරීනං භතත්තා, සංසාරවක්කස්ස වා අරානං භතත්තා, පච්චයාදීනං අරහත්තා, පාපකරණ රහාභවා අරහං. සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා සම්මාසම්බුද්ධොති අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.123 ආදයො) බුද්ධානුස්සතිනිද්දෙසතො ගහෙතබ්බො.

ස්වාක්ඛාතෙති සුට්ඨු අක්ඛාතෙ, එකන්තනියානිකං කත්වා භාසිතෙ. ධම්මචිතයෙති පාවචනෙ. තඤ්ඤි යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානානං සංසාරදුක්ඛපාතතො ධාරණෙන, රාගාදිකිලෙසෙ විනයනෙන ව ධම්මචිතයොති වුවවති. සබ්බමචාරිනොති සෙට්ඨට්ඨෙන බ්‍රහ්මසඬ්ඛාතං භගවතො සාසනං අරියමග්ගං සහ චරන්ති පටිපජ්ජන්තිති සබ්බමචාරිනො. සීලවන්තොති මග්ගඵලසීලවසෙන සීලවන්තො. කල්‍යාණධම්මාති සමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනාදයො කල්‍යාණා සුන්දරා ධම්මා එතෙසං අත්ථිති කල්‍යාණධම්මා. එතෙන සඬ්ඝස්ස සුප්පට්ඨන්ති. දස්සෙති. සීලෙසු වම්භි පරිපූරකාරීති “අහම්පි පබ්බජිත්වා න තිරච්ඡානකථාකථිකො කායදළ්භිබ්බුලො හුත්වා විහාසිං, අථ බො පාතිමොක්ඛසංවරාදිං චතුබ්බිධම්පි සීලං අඛණ්ඩං අජ්ඣදං අසබ්බං අකම්මාසං භුජිස්සං විඤ්ඤාප්පසත්ථං අපරාමට්ඨං කත්වා පරිපූරෙත්තො අරියමග්ගංයෙව පාපෙසි”න්ති වදති. එතෙන හෙට්ඨිමඵලද්වයසම්පත්තිමත්තතො දීපෙති. සොනාපන්තසකදාගාමිනො හි සීලෙසු පරිපූරකාරිනො. සුසමාහිතො වම්භි එකග්ගචිත්තොති උපචාරජ්ජනාහෙදෙන සමාධිනා සබ්බථාපි සමාහිතො ව අම්භි අවික්ඛිත්තචිත්තො. ඉමිනා සමාධිස්මිං පරිපූරකාරිතාවචනෙන තනියඵලසම්පත්තිමත්තතො දීපෙති. අනාගාමිනො හි සමාධිස්මිං පරිපූරකාරිනො. අරහා වම්භි බිණ්ණසවොති කාමාසවාදීනං සබ්බසො බිණ්ණත්තා බිණ්ණසවො, තතො එව පරික්ඛිණ්ණභවසංයොජනො සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණ්ණෙය්‍යත්තාය අරහා වම්භි. එතෙන අත්තතො කතකරණීයතං දස්සෙති. මහිද්ධිකො වම්භි මහානුභාවොති අධිට්ඨානවිකුබ්බනාදිඉද්ධිසු මහතා වසිභාවෙන සමන්තාගතත්තා මහිද්ධිකො උළාරස්ස පුඤ්ඤානුභාවස්ස ගුණානුභාවස්ස ව සම්පත්තියා මහානුභාවො ව අස්මි. එතෙන ලොකියාහිඤ්ඤානවානුපුබ්බවිහාරසමාපත්තියොගමත්තතො දීපෙති. අහිඤ්ඤාසු වසිභාවෙන හි අරියා යටිච්ඡිතනිජ්ඣාදනෙන මහිද්ධිකා, පුබ්බුපනිස්සයසම්පත්තියා නානාවිහාරසමාපත්තීහි ව විසොධිතසන්තානත්තා මහානුභවා ව භොන්තිති.

හද්දකං මෙ ජීවිතන්ති එවංවිධසීලාදිගුණසමන්තාගතස්ස මෙ යාවායං කායො ධරති, තාව සත්තානං හිතසුඛමෙව වඩිස්සති, පුඤ්ඤක්ඛේත්තභාවතො ජීවිතම්පි මෙ හද්දකං සුන්දරං. හද්දකං මරණන්ති සවෙ පනිදං බන්ධපඤ්චකං අජ්ජ වා ඉමස්මිංයෙව වා බණ්ණ අනුපාදානො විය ජාතවෙදො නිබ්බායති, තං අජ්ජට්ඨන්තිකං.

පරිනිබ්බානසඬ්ඛානං මරණමිපි මෙ හද්දකන්ති උභයත්ථ තාදිභාවං දීපෙති. එවං මහාටෙරො අප්පභීනසොමනස්සුප්පිලාචිතවාසනුස්සන්තත්තා උළාරසොමනස්සිතො ධම්මබ්‍රහ්මානෙන ධම්මජිනිපටිසංවෙදනෙන පරිචිතක්කෙසි.

තං සත්ථා ගන්ධකුටියං නිසින්තොව සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණෙන ජානිත්වා ජීවිතෙ මරණෙ ව තස්ස තාදිභාවචිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තෙන වුත්තං – “අථ බො හගවා...පෙ.... උදානෙසි”ති.

තත්ථ යං ජීවිතං න තපතීති යං බිණ්ණාසවපුග්ගලං ජීවිතං ආයතිං බන්ධප්පවත්තියා සබ්බෙන සබ්බං අභාවතො න තපති න බාධති, වත්තමානමෙව වා ජීවිතං සබ්බසො සඬ්ඛතධම්මත්තා සතිපඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තියා සබ්බත්ථ සතිසම්පජඤ්ඤාසමායොගතො න බාධති. යො හි අත්ථපුපුප්පතො පාපජනසෙවී අයොනිසොමනසිකාරබ්‍රහ්මලො අකතකුසලො අකතපුඤ්ඤො, සො “අකතං වත මෙ කල්‍යාණං”න්තිආදිනා විප්පටිසාරෙන තපතීති තස්ස ජීවිතං තං තපති නාම. ඉතරෙ පන අකතපාපා කතපුඤ්ඤා කල්‍යාණපුපුප්පතෙන සද්ධිං සත්ත සෙඛා තපතීයධම්මපරිවජ්ජනෙන අතපතීයධම්මසමන්තාගමෙන ව පච්ඡානුකාපෙන න තපන්තීති න තෙසං ජීවිතං තපති. බිණ්ණාසවෙ පන වත්තබ්බමෙව නත්ථීති පවත්තිදුක්ඛවසෙන අත්ථවණ්ණනා කතා.

මරණන්තෙ න සොචතීති මරණසඬ්ඛානෙ අන්තෙ පරියොසානෙ, මරණසමීපෙ වා න සොචති අනාගාමීග්ගෙනෙව සොකස්ස සමුග්ගාතිතත්තා. ස වෙ දිට්ඨපදො ධීරො, සොකමජ්ඣෙ න සොචතීති සො අනභිජ්ඣාදීනං චතුත්තං ධම්මපදානං නිබ්බානස්සෙව වා දිට්ඨත්තා දිට්ඨපදො, ධිතිසම්පන්නත්තා ධීරො බිණ්ණාසවො සොචනධම්මත්තා “සොකා”ති ලද්ධනාමානං අවිතරාගානං සත්තානං, සොකහෙතුනං වා ලොකධම්මානං මජ්ඣෙකෙ යත්වාපි න සොචති.

ඉදානිස්ස සබ්බසො සොකහෙතුනං අභාවං දීපෙතුං “උච්ඡින්නභවතණ්හස්සා”තිආදිමාහ. තත්ථ යස්ස අග්ගමග්ගෙන සබ්බසො උච්ඡින්නා භවතණ්හා, සො උච්ඡින්නභවතණ්හො. තස්ස අවසෙසකිලෙසානං අනවසෙසවූපසමෙන සන්තචිත්තස්ස බිණ්ණාසවහික්ඛුනො. වික්ඛිණො ජාතිසංසාරොති ජාතිආදිකො –

“බන්ධානඤ්ච පටිපාටි, ධාතුආයතනාන ව;
අබ්බොච්ඡින්නං වත්තමානා, ‘සංසාරො’ති පවුච්චති”ති. –

වුත්තලක්ඛණො සංසාරො විසෙසතො බිණ්ණො. තස්මා නත්ථී තස්ස පුනඛ්භවොති යස්මා තස්ස එවරූපස්ස අරියපුග්ගලස්ස ආයතිං පුනඛ්භවො නත්ථී, තස්මා තස්ස ජාතිසංසාරො බිණ්ණො. කස්මා පනස්ස පුනඛ්භවො නත්ථී? යස්මා උච්ඡින්නභවතණ්හො සන්තචිත්තො ව හොති, තස්මාති ආචත්තෙත්වා වත්තබ්බං. අථ වා වික්ඛිණො ජාතිසංසාරො, තතො එව නත්ථී තස්ස පුනඛ්භවොති අත්ථො යොජෙතබ්බො.

නවමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සාරිපුත්තඋපසමසුත්තවණ්ණනා

40. දසමෙ අත්තනො උපසමන්ති සාවකපාරමිමත්ථකප්පත්තියා හෙතුභූතං අග්ගමග්ගෙන අත්තනො අනවසෙසකිලෙසවූපසමං.

ආයස්මා හි සාරිපුත්තො අනුපසන්නකිලෙසානං සත්තානං රාගාදිකිලෙසජනිතසන්තාපදරථපරිලාභදුක්ඛඤ්චෙව කිලෙසාහිසඛ්ඛාරනිමිත්තං ජාතිජරාඛ්‍යාධිමරණසොකපරිදෙවාදිදුක්ඛඤ්ච පච්චක්ඛන්තො දිස්වා අතීතානාගතෙපි නෙසං වට්ටමුලකදුක්ඛං පරිතුලෙත්වා කරුණායමානො අත්තනාපි පුපුජ්ජනකාලෙ අනුභූතං කිලෙසනිමිත්තං වා අනප්පකං දුක්ඛං අනුස්සරිත්වා “ඊදිස්ස්ස නාම මහාදුක්ඛස්ස හෙතුභූතා කිලෙසා ඉදානි මෙ සුප්පභීතා” ති අත්තනො කිලෙසවූපසමං අභිණ්භං පච්චවෙක්ඛති. පච්චවෙක්ඛන්තො ච “ඉමෙ එත්තකා කිලෙසා සොතාපත්තිමග්ගෙන උපසමිතා, එත්තකා සකදාගාමිමග්ගෙන, එත්තකා අනාගාමිමග්ගෙන, එත්තකා අරහත්තමග්ගෙන උපසමිතා” ති තංතංග්ගඤ්ඤාණෙහි ඔධිසො කිලෙසානං උපසමිතභාවං පච්චවෙක්ඛති, තෙන වුත්තං – “අත්තනො උපසමං පච්චවෙක්ඛමානො” ති.

අපරෙ “ථෙරො අරහත්තඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තං පච්චවෙක්ඛිත්වා ‘ඉමස්ස වතායං සන්තපණිතභාවො අච්චන්තසන්තාය අසඬ්ඛතාය ධාතුයා ආරම්මිණතො, සයඤ්ච සම්මදෙව කිලෙසවූපසමතො’ ති ඵචං අභිණ්භං උපසමං පච්චවෙක්ඛති” ති වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන “අනවසෙසකිලෙසානං උපසමපරියොසානෙ ජාතං අග්ගඵලමෙවෙත්ථ උපසමො නාම, තං පච්චවෙක්ඛමානො නිසින්තො” ති.

එතමත්ථං විදිත්වාති යදිදං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස මහාපඤ්ඤාදිහෙතුභූතං සාවකෙසු අනඤ්ඤසාධාරණං කිලෙසජ්ජනානං අග්ගඵලං වා උපසමපරියායෙන වුත්තං, තස්ස පච්චවෙක්ඛණසඬ්ඛාතං අත්ථං සඬ්ඛාකාරතො විදිත්වා තදනුභාවදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසී.

තත්ථ උපසන්නසන්තචිත්තස්සාති උපසන්නමෙව හුත්වා සන්තං චිත්තං එතස්සාති උපසන්නසන්තචිත්තො. සමාපත්තියා වික්ඛම්භනෙන හි උපසන්නකිලෙසන්තා උපසන්නචිත්තං න සඬ්ඛවා “උපසන්නසන්ත” ත්ති වුච්චති තස්ස උපසමස්ස අනච්චන්තිකභාවතො, න තවා අග්ගමග්ගෙන. තෙන පන අච්චන්තමෙව කිලෙසානං සමුච්ඡින්නන්තා අරහතො චිත්තං පුන කිලෙසානං අනුපසමෙතඬ්ඛතාය සමථවිපස්සනාහෙට්ඨිමමග්ගෙහි උපසන්නකිලෙසං හුත්වා අච්චන්තසන්තභාවතොව “උපසන්නසන්ත” ත්ති වුච්චති. තෙන වුත්තං – “උපසන්නමෙව හුත්වා සන්තං චිත්තං එතස්සාති උපසන්නසන්තචිත්තො” ති. උපසන්නන්ති වා උපසමො වුච්චති, තස්මා “උපසන්නසන්තචිත්තස්සා” ති අච්චන්තුපසමෙන සන්තචිත්තස්සාති අත්ථො.

අථ වා සතිපි සබ්බෙසං ඛිණ්ණාසවානං අනවසෙසකිලෙසවූපසමෙ
සාවකපාරමිඤ්ඤාණස්ස පන මත්ථකප්පත්තිහෙතුභූතො සාවකෙසු
අනඤ්ඤසාධාරණො සවිසෙසො ධම්මසෙනාපතීනො කිලෙසවූපසමොති දස්සෙතුං
සත්ථා උපසන්නසද්දෙන විසෙසෙත්වා ආහ “උපසන්නසන්නචිත්තස්සා”ති.

තත්ත්වයමත්ථො – භූසං දළ්භං වා සන්නං උපසන්නං, තෙන උපසන්නෙන
උපසන්නමෙව හුත්වා සන්නං උපසන්නසන්නං, තාදිසං චිත්තං එතස්සාති සබ්බං
පුරිමසදිසමෙව. තථා හෙස හගවතා – “සාරිපුත්තො, භික්ඛවෙ, මහාපඤ්ඤො
පුට්ඨපඤ්ඤො භාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො
නිබ්බේධිකපඤ්ඤො”තිආදිනා (ම. නි. 3.93) අනෙකපරියායෙන වණ්ණිතො
ථොමිතො. නෙත්තිච්ඡින්නස්සාති නෙත්ති වුවචති හවතණ්හා සංසාරස්ස නයනතො,
සා නෙත්ති ඡින්නා එතස්සාති නෙත්තිච්ඡින්නො. තස්ස නෙත්තිච්ඡින්නස්ස,
පභිනතණ්හස්සාති අත්ථො. මුත්තො සො මාරඛන්ධනාති සො එවංවිධො
පරික්ඛිණ්ණහවසංයොජනො සබ්බස්මා මාරඛන්ධනතො මුත්තො, න තස්ස
මාරඛන්ධනමොචනාය කරණියං අත්ථි, තස්මා ධම්මසෙනාපති අත්තතො උපසමං
පච්චවෙක්ඛති. සෙසං චුත්තනයමෙව.

දසමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ව මෙසියවග්ගවණ්ණනා.

5. සොණවග්ගො

1. පියතරසුත්තවණ්ණනා

41. මහාවග්ගස්ස පඨමෙ මල්ලිකාය දෙවියා සද්ධිත්ති මල්ලිකාය නාම
අත්තතො මහෙසියා සහ. උපරිපාසාදවරගතොති පාසාදවරස්ස උපරි ගතො.
කොවඤ්ඤො අත්තනා පියතරොති කොචි අඤ්ඤො අත්තනා පියායිතබ්බතරො.
අත්ථි නු බො තෙති “කිං තෙ අත්ථි”ති දෙවං පුච්ඡති.

කස්මා පුච්ඡති? අයඤ්ඤි සාවත්ථියං දුග්ගතමාලාකාරස්ස ධිතා. එකදිවසං
ආපණතො පූවං ගහෙත්වා මාලාරාමං ගන්ත්වා “බාදිස්සාමි”ති ගච්ඡන්ති පටිපටේ
භික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතං හගවන්තං භික්ඛාචාරං පවිසන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තා තං
හගවතො අදාසි. සත්ථා තථාරූපෙ යානෙ නිසිද්දනාකාරං දස්සෙසි. ආනන්දත්ථෙරො
චීවරං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. හගවා තත්ථ නිසිදිත්වා තං පූවං පරිභුඤ්ජිත්වා මුඛං
වික්ඛාලෙත්වා සිතං පාත්වාකාසි. ථෙරො “කො ඉමිස්සා, හන්තෙ, දානස්ස විපාකො
හවිස්සති”ති පුච්ඡි. “අජ්ජෙසා, ආනන්ද, තථාගතස්ස පඨමං භොජනං අදාසි,
අජ්ජෙව කොසලරඤ්ඤො අග්ගමහෙසි හවිස්සති පියා මනාපා”ති. තං දිවසමෙව ව
රාජා කාසිගාමෙ භාගිනෙයොන සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා පරාජිතො පලායිත්වා ආගතො
නගරං පවිසන්තො “බලකායස්ස ආගමනං ආගමෙස්සාමි”ති තං මාලාරාමං පාවිසි.

සා රාජානං ආගතං පස්සිත්වා තස්ස චත්තමකාසි. රාජා තස්සා චත්තෙ පසිදිත්වා පිතරං පක්කොසාපෙත්වා මහන්තං ඉස්සරියං දත්වා තං අත්තෙපුරං පටිහරාපෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යිපෙසි. අට්ඨකදිවසං රාජා චිත්තෙසි – “මයා ඉමිස්සා මහන්තං ඉස්සරියං දින්නං, යංනුනාහං ඉමං පුච්ඡෙය්‍යාං ‘කො තෙ පියො’ති? සා ‘ත්වං මෙ, මහාරාජ, පියො’ති චත්වා, පුත මං පුච්ඡිස්සති, අට්ඨසාහං ‘මය්හමපි ත්වංයෙව පියො’ති චක්ඛාමි”ති. ඉති සො අඤ්ඤමඤ්ඤං විස්සාසජනනත්ථං සම්මොදනියං කරොන්තො පුච්ඡි.

දෙව් පන පණ්ඩිතා බුද්ධුපට්ඨායිකා සඬුසුපට්ඨායිකා ‘නායං පඤ්ඤො රඤ්ඤො මුඛං උල්ලොකෙත්වා කට්ඨකඛ්බො’ති චිත්තෙත්වා යථාභූතමෙව වදන්ති “නත්ථී ඛො මෙ, මහාරාජ, කොචඤ්ඤො අත්තනා පියතරො”ති ආහ. චත්වාපි අත්තනා බ්‍යාකතමත්ථං උපායෙන රඤ්ඤො පච්චක්ඛං කාතුකාමා “තුය්හං පන, මහාරාජ, අත්ථඤ්ඤො කොචි අත්තනා පියතරො”ති තට්ඨ රාජානං පුච්ඡි යථා රඤ්ඤො සයං පුට්ඨා. රාජාපි තාය සරසලක්ඛණෙන කට්ඨිතත්තා නිචත්තිතුං අසක්කොන්තො සයමිපි සරසලක්ඛණෙනෙව කට්ඨන්තො තට්ඨ බ්‍යාකාසි යථා දෙවියා බ්‍යාකතං.

බ්‍යාකරිත්වා ච මන්දධාතුකතාය එවං චිත්තෙසි – “අහං රාජා පට්ඨස්සරො මහන්තං පට්ඨමණ්ඩලං අභිවිජිය අජ්ඣාචසාමි, මය්හං තාව යුත්තං ‘අත්තනා පියතරං අඤ්ඤං න පස්සාමි’ති, අයං පන වසලී හීනජච්චා සමානා මයා උච්චෙ යානෙ යපිතා සාමිභූතං මං න තථා පියායති, ‘අත්තාව පියතරො’ති මම සම්මුඛා වදති, යාව කක්ඛලා වතාය”න්ති අනත්තමනො හුත්වා “නනු තෙ තීණි රතනානි පියතරානි”ති වොදෙසි. දෙව් ‘රතනත්තයංපාහං දෙව අත්තනො සග්ගසුඛං මොක්ඛසුඛඤ්ච පත්ථයන්ති සම්පියායාමි, තස්මා අත්තාව මෙ පියතරො’ති ආහ. සබ්බො වායං ලොකො අත්තදත්ථමෙව පරං පියායති, පුත්තං පත්ථෙත්තොපි “අයං මං ජිණ්ණකාලෙ පොසෙස්සති”ති පත්ථෙති, ධිතරං “මම කුලං වඩ්ඪිස්සති”ති, හරියං “මය්හං පාදෙ පරිවරිස්සති”ති, අඤ්ඤෙපි ඤාතිමිත්තඛන්ධවෙ තංතංකිච්චවසෙන, ඉති අත්තදත්ථමෙව සම්පස්සන්තො ලොකො පරං පියායතිති. අයඤ්ඨි දෙවියා අධිප්පායො.

අථ රාජා චිත්තෙසි – “අයං මල්ලිකා කුසලා පණ්ඩිතා නිපුණා ‘අත්තාව මෙ පියතරො’ති වදති, මය්හමිපි අත්තාව පියතරො හුත්වා උපට්ඨාති, හන්දාහං ඉමමත්ථං සත්ථු ආරොචෙස්සාමි, යථා ච මෙ සත්ථා බ්‍යාකරිස්සති, තථා නං ධාරෙස්සාමි”ති. එවං පන චිත්තෙත්වා සත්ථු සන්තිකං උපසඬකමිත්වා තමත්ථං ආරොචෙසි. තෙන චුත්තං – “අථ ඛො රාජා පසෙනදි කොසලො...පෙ.... පියතරො”ති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං “ලොකෙ සබ්බසත්තානං අත්තාව අත්තනො පියතරො”ති රඤ්ඤො චුත්තමත්ථං සබ්බසො ජානිත්වා තදත්ථපරිදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ සබ්බා දිසා අනුපරිගමිම චෙතසාති සබ්බා අනවසෙසා දසපි දිසා පරියෙසනවසෙන චිත්තෙන අනුගන්ත්වා. නෙවජ්ඣගා පියතරමත්තනා ක්වචිති අත්තනා අතිසයෙන පියං අඤ්ඤං කොචි පුරිසො සබ්බස්සාහෙන පරියෙසන්තො ක්වචි කත්ථවි සබ්බදිසාසු නෙව අධිගච්ඡෙය්‍යා න පස්සෙය්‍යා. එවං පියො පුටු අත්තා පරෙසන්ති එවං කස්සචි අත්තනා පියතරස්ස අනුපලබ්භනවසෙන පුටු විසුං විසුං තෙසං තෙසං සත්තානං අත්තාව පියො. තස්මා න හිංසෙ පරමත්තකාමොති යස්මා එවං සබ්බොපි සන්තො අත්තානං පියායති අත්තනො සුඛකාමො දුක්ඛජ්ජට්ඨකුලො, තස්මා අත්තකාමො අත්තනො හිතසුඛං ඉච්ඡන්තො පරං සත්තං අන්තමසො කුන්ථකිපිල්ලිකං උපාදාය න හිංසෙ න හතෙය්‍යා න පාණ්ද්‍රෙඩ්ධුදණ්ඩාදීහිපි විහෙයෙය්‍යා. පරස්ස හි අත්තනා කතෙ දුක්ඛෙ තං තතො සඬකමන්තං විය කාලන්තරෙ අත්තති සන්දිස්සති. අයඤ්චි කම්මානං ධම්මතාති.

පඨමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අප්පායුකසුත්තවණ්ණනා

42. දුතියෙ අච්ඡරියං, හන්තෙති ඉදම්පි මෙසියසුත්තෙ විය ගරහණච්ඡරියවසෙන චෙදිතබ්බං. යාව අප්පායුකාති යත්තකං පරිත්තායුකා, අතිඉත්තරජීවිතාති අත්ථො. සත්තාහජාතෙති සත්තාහෙන ජාතො සත්තාහජාතො. තස්මිං සත්තාහජාතෙ, ජාතස්ස සත්තමෙ අහනීති අත්ථො. තුසිතං කායං උපපජ්ජීති තුසිතං දෙවනිකායං පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන උපපජ්ජී.

එකදිවසං කිර ථෙරො පච්ඡාහත්තං දිවාට්ඨානෙ නිසින්තො ලක්ඛණානුඛ්‍යඤ්ජනජ්ජට්ඨමණ්ඩිතං සොහග්ගජ්ජත්තං දස්සනානුත්තරියභූතං හගවතො රූපකායසිරිං මනසි කරිත්වා, ‘‘අහො බුද්ධානං රූපකායසම්පත්ති දස්සනීයා සමන්තපාසාදිකා මනොහරා’’ති උළාරං පිනිසොමනස්සං පටිසංචෙදෙන්තො එවං චිත්තෙසි – ‘‘විජාතමාතුයා නාම විරූපොපි පුත්තො සුරූපො විය මනාපො හොති, සචෙ පන බුද්ධානං මාතා මහාමායා දෙවී ධරෙය්‍යා, කිදිසං නු ඛො තස්සා හගවතො රූපදස්සනෙ පිනිසොමනස්සං උජ්ජජ්ජෙය්‍යා, මහාජාති ඛො මය්හං මහාමාතු දෙවියා, යා සත්තාහජාතෙ හගවති කාලකතා’’ති. එවං පන චිත්තෙත්වා හගවත්තං උපසඬකමිත්වා අත්තනො පරිචිතක්කිතං ආරොචෙන්තො තස්සා කාලකිරියං ගරහන්තො ‘‘අච්ඡරියං, හන්තෙ’’තිආදිමාහ.

කෙචි පනාහු – ‘‘මහාපජාපති ගොතමී හගවත්තං මහතා ආයාසෙන පබ්බජ්ජං යාචිත්වාපි පටික්ඛිත්තා, මයා පන උපායෙන යාචිතො හගවා අට්ඨගරුධම්මජ්ජට්ඨග්ගහණවසෙන තස්සා පබ්බජ්ජං උපසම්පදඤ්ච අනුජාති, සා තෙ ධම්මෙ පටිග්ගහෙත්වා ලද්ධපබ්බජ්ජුපසම්පදා හගවතො දුතියං පරිසං උජ්ජාදෙන්වා චතුත්ථාය පරිසාය පච්චයො අහොසි. සචෙ පන හගවතො ජනෙත්ති මහාමායා දෙවී ධරෙය්‍යා, එවමොතා වුහොපි ඛත්තියහගිනියො එකතො හුත්වා ඉමං සාසනං සොහෙය්‍යුං, හගවා ච මාතරි බහුමානෙන මාතුගාමස්ස සාසනෙ පබ්බජ්ජං.

උපසම්පදඤ්ච සුබ්බෙනව අනුජානෙය්‍ය, අප්පායුකතාය පනස්සා කසිරෙන නිප්ඵන්තමිදන්ති ඉමිනා අධිප්පායෙන ථෙරො භගවතො සන්තිකෙ ‘අච්ඡරියං, භන්තෙ’තිආදිමාහා’ති. තං අකාරණං. භගවා හි මාතුයා වා අඤ්ඤස්ස වා මාතුගාමස්ස අත්තනො සාසනෙ පබ්බජ්ජං අනුජානන්තො ගරුකංයෙව කත්වා අනුජානාති, න ලහුකං චිරට්ඨිතිකාමතායාති.

අපරෙ පනාහු – “දසබලවතුචෙසාරජ්ජාදිකෙ අනඤ්ඤසාධාරණෙ අනන්තාපරිමාණෙ බුද්ධගුණෙ ථෙරො මනසි කරිත්වා යා එවං මහානුභාවං නාම ලොකෙ අග්ගපුග්ගලං සත්ථාරං කුච්ඡිනා දස මාසෙ පරිහරි, සා බුද්ධමාතා කස්සචි පරිවාරිකා භවිස්සන්ති අයුත්තමිදං. කස්මා? සත්ථු ගුණානුවච්ඡවිකමෙවෙනං, යදිදං සත්තාභජානෙ භගවති ජනෙත්ති කාලං කරොති, කාලකතා ව තුසිතෙසු උප්පජ්ජන්ති අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජානො හුත්වා තං අත්තනො චිත්තකුප්පාදනං භගවතො ආරොචෙන්තො ‘අච්ඡරියං, භන්තෙ’තිආදිවචනං අවොවා’ති.

සත්ථා පන යස්මා සත්තාභජානෙසු බොධිසත්තෙසු බොධිසත්තමාතු කාලකිරියා ධම්මතා සිද්ධා, තස්මා තං ධම්මතං පරිදිපෙන්තො “එවමෙනං, ආනන්දා”තිආදිමාහ. සා පනායං ධම්මතා යස්මා යථා සබ්බෙ බොධිසත්තා පාරමියො පුරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බන්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං යත්වා ආයුපරියොසානෙ දසසහස්සවක්කවාලදෙවතාහි සන්තිපතිත්වා අභිසම්බොධිං පත්තුං මනුස්සලොකෙ පටිසන්ධිග්ගහණාය අජ්ඣෙසිතා කාලදීපදෙසකුලානි විය ජනෙත්තියා ආයුපරිමාණමිපි ඔලොකෙත්වා පටිසන්ධිං ගණ්හන්ති, අයමිපි භගවා බොධිසත්තභූතො තථෙව තුසිතපුරෙ ධීතො පඤ්ච මහාවිලොකනානි විලොකෙත්තො සත්තදිවසාධිකදසමාසපරිමාණං මාතුයා ආයුපරිමාණං පරිච්ඡින්නිත්වා “අයං මම පටිසන්ධිග්ගහණස්ස කාලො, ඉදානි උප්පජ්ජිතුං වට්ටති”ති ඤත්වාපව පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි, තස්මා සබ්බබොධිසත්තානං ආචිණ්ණසමාචිණ්ණවසෙනෙව වෙදිතබ්බං. තෙනාහ භගවා – “අප්පායුකා හි, ආනන්ද, බොධිසත්තමාතරො භොන්ති”තිආදි.

තත්ථ කාලං කරොන්තිති යථාචුත්තආයුපරික්ඛයෙනෙව කාලං කරොන්ති, න විජාතපච්චයා. වරිමත්තභාවෙහි බොධිසත්තෙහි වසිතට්ඨානං චෙතියසරසදිසං භොති, න අඤ්ඤෙසං පරිභොගාරහං, න ව සක්කා බොධිසත්තමාතරං අපනෙත්වා අඤ්ඤං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යපෙතුන්ති තත්තකං එව බොධිසත්තමාතු ආයුප්පමාණං භොති, තස්මා තදා කාලං කරොන්ති. ඉමමෙව හි අත්ථං සන්ධාය මහාබොධිසත්තා පඤ්චමං මහාවිලොකනං කරොන්ති.

කතරස්මිං පන වයෙ කාලං කරොන්තිති? මජ්ඣිමවයෙ. පඨමවයස්මිඤ්ඤි සත්තානං අත්තභාවෙ ඡන්දරාගො බලවා භොති, තෙන තදා සඤ්ජාතගබ්භා ඉත්ථීයො යෙභුයොන ගබ්භං අනුරක්ඛිතුං න සක්කොන්ති. ගණ්හෙය්‍යුං චෙ, ගබ්භො බන්වාබාධො භොති. මජ්ඣිමවයස්ස පන ද්වෙ කොට්ඨාසෙ අතික්කමිත්වා තතියකොට්ඨාසෙ වත්ථු විසදං භොති, විසදෙ වත්ථුමිහි නිබ්බන්තදාරකා අරොගා

හොන්නි, තස්මා බොධිසත්තමාතරො පයමවයෙ සම්පන්නිං අනුභවිත්වා මජ්ඣිමවයස්ස තතියකොට්ඨාසෙ විජායිත්වා කාලං කරොන්තිති.

එතමන්ටං විදිත්වාති එතං බොධිසත්තමානු අඤ්ඤාසඤ්ච සබ්බසත්තානං අත්තභාවෙ ආයුස්ස මරණපරියොසානතං විදිත්වා තදත්ථවිභාවනමුබෙන අනවජ්ජපටිපත්තියං උස්සාහදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යෙ කෙවීති අනියමනිද්දෙසො. භූතාති නිබ්බත්තා. භවිස්සන්තිති අනාගතෙ නිබ්බත්තිස්සන්ති. වාසද්දො විකප්පත්ථො, අපිසද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො. තෙන නිබ්බත්තමානෙපි සචගණ්භාති. එත්තාවතා අතීතාදිවසෙන නියද්ධපරියාපන්තෙ සත්තෙ අනවසෙසතො පරියාදියති. අපිව ගබ්භසෙයාකසත්තා ගබ්භතො නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය භූතා නාම, තතො පුබ්බෙ භවිස්සන්ති නාම. සංසෙදප්පජාතිකා පටිසන්ධිවිත්තතො පරතො භූතා නාම, තතො පුබ්බෙ උප්පජ්ජිතබ්බභවවසෙන භවිස්සන්ති නාම. සබ්බෙපි වා පච්චුප්පන්තභවවසෙන භූතා නාම, ආයතිං පුනබ්භවවසෙන භවිස්සන්ති නාම. බිණ්ණසවා භූතා නාම. තෙ හි භූතා එව, න පුන භවිස්සන්තිති, තදඤ්ඤ භවිස්සන්ති නාම.

සබ්බෙ ගම්භසන්ති පභාය දෙහන්ති සබ්බෙ යථාචුත්තභෙදා සබ්බභවයොනිගතිවිඤ්ඤාණට්ඨිතිසත්තවාසාදිවසෙන අනෙකභෙදහින්නා සත්තා දෙහං අත්තතො සරීරං පභාය නික්ඛිපිත්වා පරලොකං ගම්භසන්ති, අසෙක්ඛා පන නිබ්බානං. එත්ථ කොචි අවචනධම්මො නාම නත්ථීති දස්සෙති. තං සබ්බජාතිං කුසලො විදිත්වාති තදෙතං සබ්බස්ස සත්තස්ස ජාතිං භාතිං මරණං, සබ්බස්ස වා සත්තස්ස ජාතිං විනාසං පහඬිගුතං කුසලො පණ්ඩිතජාතිකො මරණානුස්සතිවසෙන අනිච්චතාමනසිකාරවසෙන වා ජාතිත්වා. ආතාපියො බ්‍රහ්මචරියං චරෙය්‍යාති විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො ආතාපියසඬ්ඛාතෙන වීරියෙන සමන්තාගතත්තා ආතාපියො චතුබ්බිධසම්මප්පධානවසෙන ආරද්ධවීරියො අනවසෙසමරණසමතික්කමනුපායං මග්ගබ්‍රහ්මචරියං චරෙය්‍යා, පටිපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො.

දුතියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සුප්පබුද්ධකුට්ඨිසුත්තවණ්ණනා

43. තතියෙ රාජගහෙ සුප්පබුද්ධො නාම කුට්ඨි අහොසිති සුප්පබුද්ධනාමකො එකො පුරිසො රාජගහෙ අහොසි. සො ච කුට්ඨි කුට්ඨරොගෙන බාළ්භවිදුසිතගත්තො. මනුස්සදලිද්දොති යත්තකා රාජගහෙ මනුස්සා තෙසු සබ්බදුග්ගතො. සො හි සඬ්ඛාරකුට්ඨතිආදීසු මනුස්සෙහි ජඩ්ඞිතපිලොතිකබණ්ඩාති සිබ්බිත්වා පරිදහති, කපාලං ගහෙත්වා සරා සරං ගන්ත්වා ලද්ධආවාමඋච්ඡිට්ඨහත්තාති නිස්සාය ජීවති, තම්පි පුබ්බෙ කතකම්මපච්චයා න යාවදත්ථං ලහති. තෙන චුත්තං “මනුස්සදලිද්දො”ති. මනුස්සකපණොති මනුස්සෙසු

පරමකපණතං පත්තො. මනුස්සවරාකොති මනුස්සානං භිළිතපරිභූතතාය අතිවිය දිනො. මහනියා පරිසායාති මහනියා භික්ඛුපරිසාය චෙව උපාසකපරිසාය ව.

එකදිවසං කිර හගවා මහාභික්ඛුසඤ්ඤාපරිවාරො රාජගහං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා භික්ඛුනං සුලභපිණ්ඩපාතං කත්වා පච්ඡාහත්තං පිණ්ඩපාතජ්ජට්ඨිකත්තො කතිපයභික්ඛුපරිවාරො නික්ඛන්තො යෙහි දානං දින්නං, තෙසං උපාසකානං අවසෙසභික්ඛුනඤ්ඤා ආගමනං ආගමයමානො අන්තොනගරෙයෙව අඤ්ඤාතරස්මි. රමණීයෙ පදෙසෙ අට්ඨාසි. තාවදෙව භික්ඛු තතො තතො ආගන්ත්වා හගවන්තං පරිවාරෙසු, උපාසකාපි “අනුමොදනං සුත්වා වන්දිත්වා නිවත්තිස්සාමා”ති හගවන්තං උපසඤ්ඤාමිසු, මහාසන්තිපාතො අහොසි. හගවා නිසිදනාකාරං දස්සෙසි. තාවදෙව බුද්ධාරහං ආසනං පඤ්ඤාපෙසු. අථ හගවා අසීතිඅනුබ්බාසඤ්ඤාපට්ඨමණ්ඩිතෙහි ද්වන්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණෙහි විරොවමානාය බ්‍යාමජ්ජහාපරික්ඛෙපසමුජ්ජලාය නිලජිතලොභිතොදාතමඤ්ඤාපට්ඨපහස්සරානං වසෙන ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තියා අනුපමාය රූපකායසිරියා සකලමෙව තං පදෙසං ඔහාසෙන්තො තාරාගණපරිවුතො විය පුණ්ණවන්දො භික්ඛුගණපරිවුතො පඤ්ඤාත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසිදිත්වා මනොසිලාතලෙ කෙසරසීහො විය සීහනාදං නදන්තො කරවිකරුතමඤ්ඤානා බ්‍රහ්මස්සරෙන ධම්මං දෙසෙති.

භික්ඛුපි ඛො අජ්ජිවිජා සන්තුට්ඨා පවිචිත්තා අසංසට්ඨා ආරද්ධවිරියා පහිත්තා චොදකා පාපගරහිතො චත්තාරො චචනක්ඛමා සීලසම්පන්නා සමාධිසම්පන්නා පඤ්ඤාසම්පන්නා විමුත්තිසම්පන්නා විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනසම්පන්නා මෙඝවණ්ණං පංසුකුලච්චරං පාරුපිත්වා සුවම්මිතා විය ගන්ධහත්ථිතො හගවන්තං පරිවාරෙත්වා ඔහිතසොතා ධම්මං සුණන්ති. උපාසකාපි සුද්ධවත්ථනිවත්ථා සුද්ධුත්තරාසඤ්ඤා පුබ්බණ්ණසමයං මහාදානානි පවත්තෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි හගවන්තං පුජෙත්වා වන්දිත්වා භික්ඛුසඤ්ඤා නිපච්චකාරං දස්සෙත්වා හගවන්තං භික්ඛුසඤ්ඤා පරිවාරෙත්වා සංයතහත්ථපාදා ඔහිතසොතා සක්කච්චං ධම්මං සුණන්ති. තෙන වුත්තං – “තෙන ඛො පන සමයෙන හගවා මහනියා පරිසාය පරිවුතො ධම්මං දෙසෙන්තො නිසිත්තො හොති”ති.

සුජ්ජබුද්ධො පන ජිසවිජාදුබ්බලාපරෙතො සාසපරියෙසනං වරමානො අන්තරවිටී ඔතිණ්ණො දුරතොව තං මහාජනසන්තිපාතං දිස්වා, “කිං නු ඛො අයං මහාජනකායො සන්තිපතිතො, අද්ධා එත්ථ හොජනං දියති මඤ්ඤෙ, අජ්ජෙව නාමෙත්ථ ගතෙන කිඤ්චි බාදනීයං වා හොජනීයං වා ලද්ධුං සක්කා”ති සඤ්ජානාහිලාසො තත්ථ ගන්ත්වා අද්දස හගවන්තං පාසාදිකං දස්සනීයං පසාදනීයං උත්තමදමපමමනුජ්ජත්තං දන්තං ගුත්තං සන්තින්ද්‍රියං සුසමාහිතං තාය පරිසාය පරිවුතං ධම්මං දෙසෙන්තං, දිස්වාන පුරිමජාතිසම්භතාය පරිපක්කාය උපනිස්සයසම්පත්තියා චොදියමානො “යංනුනාහම්පි ධම්මං සුණෙය්‍යා”න්ති පරිසපරියන්තෙ නිසිදි. තං සන්ධාය වුත්තං – “අද්දසා ඛො සුජ්ජබුද්ධො කුට්ඨී...පෙ.... තත්ථෙව එකමන්තං නිසිදි ‘අහම්පි ධම්මං සොස්සාමි’”ති.

සබ්බාවන්තන්ති සබ්බාවතිං භීනාදිසබ්බපුග්ගලවතං, තත්ථ කිඤ්චිපි
 අනවසෙසෙත්වාති අත්ථො. “සබ්බවන්ත” න්තිපි පයන්ති. චෙතසාති
 බුද්ධවක්ඛුසම්පයුත්තවිත්තෙන. විත්තසීසෙන හි ඤාණං නිද්දිට්ඨං, තස්මා
 ආසයානුසයඤාණෙන ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණෙන වාති අත්ථො. චෙතො
 පරිච්ච මනසාකාසීති තස්සා පරිසාය විත්තං පච්චෙකං පරිච්ඡින්නදිත්වා මනසි අකාසි
 තෙ වොලොකෙසි. භබ්බො ධම්මං විඤ්ඤාතුන්ති මග්ගඵලධම්මං අධිගන්තුං
 සමත්ථො, උපනිස්සයසම්පන්නොති අත්ථො. එතදහොසීති අයං සුඡ්පබුද්ධො
 කිඤ්චාපි තගරසිඛිම්හි පච්චෙකබුද්ධෙ අපරජ්ඣිත්වා ඊදිසො ජාතො,
 මග්ගඵලපනිස්සයො පනස්ස පංසුපට්ඨින්නසුචණ්ණනික්ඛං විය
 අන්තොභදයෙයෙව විජ්ජොතති, තස්මා සුච්ඤ්ඤාපියොති ඉදං අහොසි. තෙනාහ –
 “අයං බො ඉධ භබ්බො ධම්මං විඤ්ඤාතු” න්ති.

අනුපුබ්බිං කථන්ති දානානන්තරං සීලං, සීලානන්තරං සග්ගං, සග්ගානන්තරං
 මග්ගන්ති එවං අනුපට්ඨාපට්ඨකං. භගවා හි පයමං හෙතුනා සද්ධිං අස්සාදං දස්සෙත්වා
 තතො සත්තෙ විචෙචෙතුං නානානායෙහි ආදීනවං පකාසෙත්වා ආදීනවසවනෙන
 සංවිග්ගභදයානං නෙක්ඛම්මගුණවිභාවනමුඛෙන ච විචට්ටං දස්සෙති.

දානකථන්ති ඉදං නාම සුඛානං නිදානං, සම්පත්තිනං මූලං, භොගානං පතිට්ඨා,
 විසමගතස්ස තාණං ලෙණං ගති පරායණං, ඉධලොකපරලොකෙසු දානසදිසො
 අවස්සයො පතිට්ඨා ආලම්බනං තාණං ලෙණං ගති පරායණං නත්ථි. ඉදඤ්චි
 අවස්සයට්ඨෙන රතනමයසීභාසනසදිසං, පතිට්ඨානට්ඨෙන මහාපථවිසදිසං,
 ආලම්බනට්ඨෙන ආලම්බනරජ්ජසදිසං, දුක්ඛනිත්ථරණට්ඨෙන නාවාසදිසං,
 සමස්සාසනට්ඨෙන සඬිගාමසුරො, භයපරිත්තාණට්ඨෙන සුපරිබාපරික්ඛිත්තනගරං,
 මච්ඡෙරමලාදීහි අනුපලිත්තට්ඨෙන පදුමං, තෙසං නිදහනට්ඨෙන ජාතවෙදො,
 දුරාසද්ධිට්ඨෙන ආසීවිසො, අසන්තාසට්ඨෙන සීහො, බලවන්තට්ඨෙන හත්ථි,
 අභිමඬිගලසම්මතට්ඨෙන සෙතලසහො, බෙමන්තභූමිසම්පාපනට්ඨෙන වලාහකො
 අස්සරාජා. දානඤ්චි ලොකෙ රජ්ජසිරිං දෙති, චක්කවත්තිසම්පත්තිං සක්කසම්පත්තිං
 මාරසම්පත්තිං බ්‍රහ්මසම්පත්තිං සාවකපාරමීඤාණං පච්චෙකබොධිඤාණං
 සම්මාසම්බොධිඤාණං දෙතිති එවමාදිදානගුණජ්ජපට්ඨංයුත්තකථං.

යස්මා පන දානං දෙන්තො සීලං සමාදාතුං සක්කොති, තස්මා දානකථානන්තරං
 සීලකථං කථෙසි. සීලකථන්ති සීලං නාමෙතං සත්තානං අවස්සයො පතිට්ඨා
 ආලම්බනං තාණං ලෙණං ගති පරායණං. ඉධලොකපරලොකසම්පත්තිනඤ්චි
 සීලසදිසො අවස්සයො පතිට්ඨා ආලම්බනං තාණං ලෙණං ගති පරායණං නත්ථි,
 සීලාලඬිකාරසදිසො අලඬිකාරො, සීලපුඡ්ඵසදිසං පුඡ්ඵං, සීලගන්ධසදිසො ගන්ධො
 නත්ථි, සීලාලඬිකාරෙන හි අලඬිකතං සීලකුසුමපිළන්ධිතං සීලගන්ධානුලිත්තං
 සදෙවකො ලොකො ඔලොකෙන්තො තිත්තිං න ගච්ඡතිති එවමාදීහි
 සීලගුණජ්ජපට්ඨංයුත්තකථං.

ඉදං පන සීලං නිස්සාය අයං සග්ගො ලබ්භතීති දස්සෙතුං සීලානන්තරං සග්ගකථං කට්ඨෙයි. සග්ගකථන්ති සග්ගො නාම ඉට්ඨො කන්තො මනාපො, නිව්චමෙත්ථ කීළා නිව්චසම්පත්තියො ලබ්භන්ති, වාතුමහාරාජිකා දෙවා නවුත්තිවස්සසතසහස්සානි දිබ්බසුඛං දිබ්බසම්පත්තිං පටිලභන්ති, තාවතිංසා තිස්සො වස්සකොට්ඨො සට්ඨි ව වස්සසතසහස්සානීති එවමාදිසග්ගගුණප්පටිසංයුත්තකථං. සග්ගසම්පත්තිං කට්ඨන්තානඤ්ඤි බුද්ධානං මුඛං නප්පහොති. චුත්තම්පි චෙතං. “අනෙකපරියායෙන ඛො අහං, භික්ඛවෙ, සග්ගකථං කට්ඨෙය්‍ය”න්තිආදි.

එවං හෙතුනා සද්ධිං සග්ගකථාය පලොභෙත්වා පුන හත්ථිං අලඬ්ඤාත්ථා තස්ස සොණ්ඩං ඡන්දරාතො විය “අයම්පි සග්ගො අනිච්චො අධුචො, න එත්ථ ඡන්දරාගො කාතබ්බො”ති දස්සනත්ථං. “අප්පස්සාදා කාමා බහුදුක්ඛා බහුපායාසා, ආදීනවො එත්ථ භියො”තිආදීනා (ම. නි. 1.177; 2.42) නයෙන කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං කට්ඨෙයි. තත්ථ ආදීනවන්ති දොසං. ඔකාරන්ති ලාමකසභාවං, අසෙට්ඨෙහි සෙවිතබ්බං සෙට්ඨෙහි න සෙවිතබ්බං නිහීනසභාවන්ති අත්ථො. සංකිලෙසන්ති තෙහි සත්තානං සංසාරෙ සංකිලිස්සනං. තෙනාහ – “කිලිස්සන්ති වත හො සත්තා”ති (ම. නි. 2.351).

එවං කාමාදීනවෙන තප්පෙත්වා නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං පකාසෙසි පබ්බජ්ජාය ඤානාදීසු ව ගුණං දීපෙසි වණ්ණෙසි. කල්ලචිත්තන්තිආදීසු කල්ලචිත්තන්ති කම්මනියචිත්තං, හෙට්ඨා පචත්තිතදෙසනාය අස්සද්ධියාදීනං චිත්තදොසානං විගතත්තා උපරිදෙසනාය භාජනභාවුපගමනෙන කම්මනියචිත්තං, කම්මක්ඛම්මචිත්තන්ති අත්ථො. දිට්ඨිමානාදිසංකිලෙසවිගමෙන මුදුචිත්තං. කාමච්ඡන්දාදිවිගමෙන විනීවරණචිත්තං. සම්මාපට්ඨපත්තියං උළාරපිතිපාමොජ්ජයොගෙන උදග්ගචිත්තං. තත්ථ සද්ධාසම්පත්තියා පසන්නචිත්තං, යදා භගවා අඤ්ඤාසීති සම්බන්ධො.

අථ වා කල්ලචිත්තන්ති කාමච්ඡන්දවිගමෙන අරොගචිත්තං. මුදුචිත්තන්ති ඛ්‍යාපාදවිගමෙන මෙත්තාවසෙන අකථිතචිත්තං. විනීවරණචිත්තන්ති උද්ධච්චකුක්කුච්චවිගමෙන අවික්ඛිපනතො න පිහිතචිත්තං. උදග්ගචිත්තන්ති ථිනම්ද්ධවිගමෙන සම්පග්ගභවසෙන අලීතචිත්තං. පසන්නචිත්තන්ති විවිකිච්ඡාවිගමෙන සම්මාපට්ඨපත්තියා අධිමුත්තචිත්තං.

අථාති පච්ඡා. සාමුක්ඛංසිකාති සාමං උක්ඛංසිකා අත්තනාව උද්ධරිත්වා ගහිතා, සයම්භුඤ්ඤාණෙන සාමං දිට්ඨා, අඤ්ඤෙසං අසාධාරණාති අත්ථො. කා ව පන සාති? අරියසච්චදෙසනා. තෙනෙවාහ – “දුක්ඛං සමුදයං නිරොධං මග්ග”න්ති. ඉදංඤ්ඤි සච්චානං සරූපදස්සනං, තස්මා ඉමස්මිං යානෙ අරියසච්චාති කට්ඨන්තබ්බාති, තාති සබ්බාකාරතො විත්ථාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 2.529) චුත්තානීති තත්ථ චුත්තනායෙන චෙදිතබ්බාති.

සෙය්‍යාථාපීතිආදිනා උපමාවසෙන සුප්පබුද්ධස්ස කිලෙසප්පහානං
 අරියමග්ගුප්පාදඤ්ච දස්සෙති. අපගතකාලකන්ති විගතකාලකං. සම්මදෙවාති
 සුට්ඨයෙව. රජනන්ති නිලභිතලොභිතමඤ්ජෙට්ඨාදිරච්ඡිගජානං. පටිග්ගණ්ඨෙය්‍යාති
 ගණ්ඨෙය්‍යා, පහස්සරං භවෙය්‍යා. තස්මිංයෙව ආසනෙති තස්සංයෙව නිසජ්ජායං.
 එතෙනස්ස ලහුවිපස්සනකතා තික්ඛපඤ්ඤතා සුඛාපටිපදා ඛිජ්ජාහිඤ්ඤතා ච
 දස්සිතා භොන්ති. විරජං විතමලන්ති අපායගමනීයරාගරජාදීනං අභාවෙන විරජං,
 අනවසෙසදිට්ඨිවිච්ඡිකිච්ඡාමලාපගමෙන විතමලං.
 පඨමමග්ගවජ්ඣකිලෙසරජාභාවෙන චා විරජං, පඤ්චවිධදුස්සිලමලාපගමෙන
 විතමලං. ධම්මවක්ඛුන්ති සොතාපත්තිමග්ගො අධිජ්ජෙතො. තස්ස
 උප්පත්තිආකාරදස්සනත්ථං “යංකිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්මං”න්ති
 චුත්තං. තඤ්චි නිරොධං ආරම්භණං කත්වා කිච්චවසෙන එව සඬ්ඛතධම්මෙ
 පටිවිජ්ඣන්තං උප්පජ්ජති.

තත්‍රිදං උපමාසංසන්දනං – වත්ථං විය චිත්තං දට්ඨබ්බං, වත්ථස්ස
 ආගන්තුකමලෙහි කිලිට්ඨභාවො විය චිත්තස්ස රාගාදිමලෙහි සංකිලිට්ඨභාවො,
 ධොවනඵලකං විය අනුපුබ්බිකථා, උදකං විය සද්ධා, උදකෙන තෙමෙත්වා
 තෙමෙත්වා ගොමයබාරෙහි කාලකෙ සම්මද්දිත්වා වත්ථස්ස ධොවනජ්ජයොගො
 විය සද්ධාසලිලෙන තෙමෙත්වා සතිසමාධිපඤ්ඤාහි දොසෙ සිථිලෙ කත්වා
 සද්ධාදිවිධිනා චිත්තස්ස සොධනෙ වීරියාරම්භො, තෙන පයොගෙන වත්ථෙ
 කාලකාපගමො විය වීරියාරම්භෙන කිලෙසවික්ඛම්භනං, රච්ඡිගජානං විය
 අරියමග්ගො, තෙන සුද්ධස්ස වත්ථස්ස පහස්සරභාවො විය වික්ඛම්භිතකිලෙසස්ස
 චිත්තස්ස මග්ගෙන පරියොදාපනන්ති.

එවං පන සුප්පබුද්ධො පරිසපරියන්තෙ නිසින්තො ධම්මදෙසනං සුත්වා
 සොතාපත්තිඵලං පත්වා අත්තනා පටිලද්ධගුණං සත්ථු ආරොචෙතුකාමො
 පරිසමජ්ඣං ඔගාහිතුං අවිසහන්තො මහාජනස්ස සත්ථාරං වන්දිත්වා අනුගන්ත්වා
 නිවත්තකාලෙ භගවති විහාරං ගතෙ සයම්පි විහාරං අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ සක්කො
 දෙවරාජා “අයං සුප්පබුද්ධො කුට්ඨි අත්තනා සත්ථු සාසනෙ පටිලද්ධගුණං පාකටං
 කාතුකාමො”ති ඤත්වා “විමංසිස්සාමි න”න්ති ගන්ත්වා ආකාසෙ ධීතො එතදවොච
 – “සුප්පබුද්ධ ත්වං මනුස්සදලිද්දො මනුස්සකපණො මනුස්සවරාකො, අහං තෙ
 අපරිමිතං ධනං දස්සාමි, ‘බුද්ධො න බුද්ධො, ධම්මො න ධම්මො, සඬ්ඝො න
 සඬ්ඝො, අලං මෙ බුද්ධෙන, අලං මෙ ධම්මෙන, අලං මෙ සඬ්ඝෙනා’ති වදෙහි”ති.
 අථ නං සො ආහ “කොසි ත්ව”න්ති? “අහං සක්කො දෙවරාජා”ති. “අන්ධබාල
 අහිරික, ත්වං මයා සද්ධිං කථෙතුං න යුත්තරූපො, යො ත්වං එවං අවත්තබ්බං
 වදෙසි, අපිච මං ත්වං ‘දුග්ගතො දලිද්දො කපණො’ති කස්මා වදෙසි, නනු අහං
 ලොකනාථස්ස ඔරසපුත්තො, නෙවාහං දුග්ගතො න දලිද්දො න කපණො, අථ බො
 සුඛජ්ජන්තො පරමෙන සුඛෙන අපාහමස්මි මහද්ධනො”ති වත්වා ආහ –

“සද්ධාධනං සීලධනං, හිරිඔත්තජ්ජියං ධනං;
 සුතධනඤ්ච වාගො ච, පඤ්ඤා වෙ සත්තමං ධනං.

“යස්ස එතෙ ධනා අත්ථි, ඉත්ථියා පුරිසස්ස වා;
‘අදලිද්දො’ති තං ආහු, අමොසං තස්ස ජීවිත”න්ති. (අ. නි. 7.5) –

තස්සිමානි මෙ සත්ත අරියධනානි සන්ති. යෙසඤ්භි ඉමානි ධනානි සන්ති, න ත්වෙව තෙ බුද්ධෙහි වා පච්චෙකබුද්ධෙහි වා ‘දලිද්දා’ති වුවුවන්ති”ති.

සක්කො තස්ස කථං සුත්වා තං අන්තරාමග්ගෙ ඔහාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා සබ්බං තං වචනං පටිච්චනඤ්ච ආරොචෙසි. අථ නං භගවා ආහ – “න බො සක්ක සක්කා තාදිසානං සතෙනපි සහස්සෙනපි සුප්පබුද්ධං කුට්ඨිං ‘බුද්ධො න බුද්ධො, ධම්මො න ධම්මො, සඬ්ඝො න සඬ්ඝො’ති කථාපෙතු”න්ති. සුප්පබුද්ධොපි බො කුට්ඨි සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා සත්ථාරා කතපටිසන්ථාරො අත්තනා පටිලද්ධගුණං ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං – “අථ බො සුප්පබුද්ධො කුට්ඨි දිට්ඨධම්මො”තිආදි.

තත්ථ දිට්ඨධම්මොති දිට්ඨො අරියසච්චධම්මො එතෙනාති දිට්ඨධම්මො. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. තත්ථ “දිට්ඨධම්මො”ති චෙත්ථ සාමඤ්ඤචචනො ධම්මසද්දො. දස්සනං නාම ඤාණදස්සනතො අඤ්ඤාපි අත්ථිති තං නිවත්තනත්ථං. “පත්තධම්මො”ති වුත්තං. පත්ති ව ඤාණසම්පත්තිතො අඤ්ඤාපි විජ්ජතිති තතො විසෙසනත්ථං. “විදිතධම්මො”ති වුත්තං. සා පනායං විදිතධම්මතා ධම්මෙසු එකදෙසෙනාපි හොතිති නිප්පදෙසතො විදිතභාවං දස්සෙතුං. “පරියොගාළ්භධම්මො”ති වුත්තං. තෙනස්ස යථාවුත්තං සච්චාභිසම්බොධංයෙව දිපෙති. මග්ගඤාණඤ්භි එකාභිසමයවසෙන පරිඤ්ඤාදිකිච්චං සාධෙත්තං. නිප්පදෙසෙනාපි පරිඤ්ඤෙයාධම්මං සමත්තතො ඔගාළ්භං නාම හොති, න තදඤ්ඤාණං. තෙන වුත්තං – “දිට්ඨො අරියසච්චධම්මො එතෙනාති දිට්ඨධම්මො”ති. තෙනෙවාහ “තිණ්ණවිච්ඡිවණ”තිආදි.

තත්ථ පටිභයකන්තාරසදිසා සොළසවත්ථුකා ව අට්ඨවත්ථුකා ව තිණ්ණා විච්ඡිවණ එතෙනාති තිණ්ණවිච්ඡිවණං. තතො එව පවත්තිආදීසු “එවං නු බො, න නු බො”ති එවං පවත්තිතා විගතා සමුච්ඡින්නා කථංකථා එතස්සාති විගතකථංකථො. සාරජ්ජකරානං පාපධම්මානං පහිනත්තා තප්පටිපක්ඛෙසු ව සීලාදිගුණෙසු සුප්පතිට්ඨිතත්තා චෙසාරජ්ජං විසාරදභාවං චෙයාත්තියං පත්තොති චෙසාරජ්ජපත්තො. නාස්ස පරො පච්චයො, න පරස්ස සද්ධාය එත්ථ වත්තතිති අපරප්පච්චයො. කත්ථාති ආහ “සත්ථුසාසනෙ”ති.

අභික්කන්තන්තිආදීසු කිඤ්චාපි අයං අභික්කන්තසද්දො බයසුන්දරාභිරුපබහනුමොදනාදීසු අනෙකෙසු අත්ථෙසු දිස්සති, ඉධ පන අබහනුමොදනෙ දට්ඨබ්බො. තෙනෙව සො පසාදවසෙන පසංසාවසෙන ව ද්වික්ඛත්තුං වුත්තො, සාධු සාධු, හන්තෙති වුත්තං හොති. අභික්කන්තන්ති වා අතිකන්තං අතිඉට්ඨං අතිමනාපං, අතිසුන්දරන්ති අත්ථො. තත්ථ එකෙන අභික්කන්තසද්දෙන භගවතො දෙසනං ථොමෙති, එකෙන අත්තනො පසාදං.

අයඤ්ඤතේථ අධිප්පායො – අභික්කන්තං, හන්තෙ, යදිදං භගවතො ධම්මදෙසනා, අභික්කන්තං, හන්තෙ, යදිදං භගවතො ධම්මදෙසනං ආගම්ම මම පසාදොති. භගවතො එව වා වචනං අභික්කන්තං දොසනාසනතො, අභික්කන්තං ගුණාධිගමනතො, තථා සද්ධාවච්ඡින්නතො, පඤ්ඤාපන්නතො, සාත්ථතො, සබ්බාසද්දනතො, උත්තානපදනො, ගම්භිරත්ථතො, කණ්ණසුඛතො, හදයච්ඡිගමනො, අනත්තුක්කංසනතො, අපරවම්භනතො, කරුණාසීතලතො, පඤ්ඤාවදානතො, ආපාථරමණියතො, විමද්දක්ඛමනො, සුයාමානසුඛතො, විමංසියමානභිතතොති එවමාදිනයෙහි ථොමෙත්තො පදද්වයං ආහ.

තතො පරමිපි චතුහි උපමාහි දෙසනංයෙව ථොමෙති. තත්ථ නික්කුප්පිතන්ති අධොමුඛට්ඨපිතං, හෙට්ඨාමුඛජාතං වා. උක්කුප්පෙය්‍යාති උපරි මුඛං කරෙය්‍ය. පටිච්ඡන්තන්ති තිණපණ්ණාදිනා ඡාදිතං. විවරෙය්‍යාති උග්ගාටෙය්‍ය. මුල්ලස්සාති දිසාමුල්ලස්ස. මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍යාති හත්ථෙ ගහෙත්වා ‘එස මග්ගො’ති මග්ගං උපදිසෙය්‍ය. අන්ධකාරෙති චතුරච්ඡිගසමන්තාගතෙ. අයං තාව පදත්ථො.

අයං පන අධිප්පායයොපනා – යථා කොපි නික්කුප්පිතං උක්කුප්පෙය්‍ය, එවං සද්ධම්මවිමුඛං අසද්ධම්මෙ පතිට්ඨිතං මං අසද්ධම්මා වුට්ඨාපෙන්තෙන, යථා පටිච්ඡන්තං විවරෙය්‍ය, එවං කස්සපස්ස භගවතො සාසනන්තරධානතො පට්ඨාය මිච්ඡාදිට්ඨිගහනපටිච්ඡන්තං සාසනං විවරන්තෙන, යථා මුල්ලස්ස මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, එවං කුම්මග්ගමිච්ඡාමග්ගප්පටිපන්නස්ස මෙ සග්ගමොක්ඛමග්ගං ආචිකරොන්තෙන, යථා අන්ධකාරෙ තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය, එවං මොහන්ධකාරෙ නිමුග්ගස්ස මෙ බුද්ධාදිරතනරූපානි අපස්සතො තප්පටිච්ඡාදකමොහන්ධකාරවිද්ධංසනදෙසනාපජ්ජොතධාරණෙන භගවතා නානානායෙහි පකාසිතත්තා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො.

එවං දෙසනං ථොමෙත්වා තාය දෙසනාය රතනත්තයෙ පසන්නවිත්තො පසන්නාකාරං කරොන්තො ‘එසාහ’න්තිආදිමාහ. තත්ථ එසාහන්ති එසො අහං. භගවන්තං සරණං ගච්ඡාමිති භගවා මෙ සරණං පරායණං අසස්ස සාතා, භිතස්ස විධාතාති ඉමිනා අධිප්පායෙන භගවන්තං ගච්ඡාමි හජාමි, එවං වා ජානාමි බුජ්ඣාමිති. යෙසඤ්ඤි ධාතුනං ගතිඅත්ථො, බුද්ධිපි තෙසං අත්ථොති. ධම්මන්ති අධිගතමග්ගෙ සච්ඡිකතනිරොධෙ යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානො චතුසු අපායෙසු අපතමානො ධාරෙතීති ධම්මො. සො අත්ථතො අරියමග්ගො වෙව නිබ්බානඤ්ඤි. චුත්තඤ්ඤෙනං –

‘‘යාවතා, භික්ඛවෙ, ධම්මා සච්ඡිකතා, අරියො අට්ඨංචිගිකො මග්ගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී’’ති (අ. නි. 4.34; ඉතිවු. 90).

‘‘යාවතා, භික්ඛවෙ, ධම්මා සච්ඡිකතා වා අසච්ඡිකතා වා, විරාගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී’’ති (ඉතිවු. 90) ව –

න කෙවලං අරියමග්ගො වෙව නිබ්බානඤ්ච, අපිව බො අරියඵලෙහි සද්ධිං
පරියත්තිධම්මොපි. වුත්තඤ්ඤෙනං -

“රාගවිරාගමනෙජමසොකං, ධම්මමසඬ්ඛතමජ්ජපටිකුලං;
මධුරමීමං පගුණං සුචිහත්තං, ධම්මමීමං සරණත්ථමුපෙහි”ති. (වි. ව. 887);

එත්ථ හි රාගවිරාගන්ති මග්ගො වුත්තො. අනෙජමසොකන්ති ඵලං.
අසඬ්ඛතන්ති නිබ්බානං. අජ්ජපටිකුලං මධුරමීමං පගුණං සුචිහත්තන්ති
පරියත්තිධම්මො වුත්තොති.

හික්ඛුසඬ්ඛන්ති දිට්ඨිසිලසාමඤ්ඤෙන සංහතං අට්ඨඅරියපුග්ගලසමුහං.
එත්තාවතා සුජ්ජබුද්ධො තිණි සරණගමනානි පටිවෙදෙසි. උපාසකං මං හගවා
ධාරෙතු අජ්ජනග්ගෙ පාණුපෙනං සරණං ගතන්ති අජ්ජනග්ගෙහි අජ්ජනං ආදිං
කත්වා. “අජ්ජදග්ගෙ”තිපි පායො, තත්ථ දකාරො පදසන්ධිකරො, අජ්ජ අග්ගෙ
අජ්ජ ආදිං කත්වාති අත්ථො. පාණුපෙනන්ති පාණෙහි උපෙනං, යාව මෙ ජීවිතං
පවත්තති, තාව උපෙනං අනඤ්ඤසත්ථුකං තිහි සරණගමනෙහි සරණං ගතං
රතනත්තයස්ස උපාසනතො උපාසකං කජ්ජියකාරකං මං හගවා උපධාරෙතු
ජානාතුති අත්ථො. ඉමස්ස ව සරණගමනං අරියමග්ගාධිගමෙනෙව නිජ්ජන්තං,
අජ්ඣාසයං පන ආවිකරොන්තො ඵවමාහ.

හගවතො භාසිතං අහිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වාහි හගවතො වචනං විත්තෙන
අහිනන්දිත්වා තමෙව අහිනන්දිතභාවං පකාසෙන්නො වුත්තනයෙන වාචාය
අනුමොදිත්වා. අහිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමීති තං හගවන්තං
පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා සත්ථු
ගුණනින්තවිත්තො යාව දස්සනවිසයසමතික්කමා හගවන්තංයෙව පෙක්ඛමානො
පඤ්චලිකො නමස්සමානො පක්කාමි.

පක්කන්තො ව කුට්ඨරොගාහිභවෙන ඡින්තහත්ථපාදඬ්ගුලි උක්කාරගත්තො
සමන්තතො විස්සන්දමානාසවො කණ්ඩුතිපතිපිළිතො අසුචි දුග්ගන්ධො
ජෙගුව්ජතමො පරමකාරුඤ්ඤතං පත්තො “නායං කායො ඉමස්ස
අවචන්තසන්තස්ස පණිතතමස්ස අරියධම්මස්ස ආධාරො භවිතුං යුත්තො”ති
උජ්ජන්තාහිසන්ධිනා විය සග්ගසංවත්තනියෙන පුඤ්ඤකම්මෙන ඔකාසෙ කතෙ
අජ්ජායුකසංවත්තනියෙන උපච්ඡෙදකෙන පාපකම්මෙන කතුපවිතෙන
වොදියමානො තරුණවච්ඡාය ධෙත්තො ආපතිත්වා මාරිතො. තෙන වුත්තං - “අථ
බො අවිරපක්කන්තං සුජ්ජබුද්ධං කුට්ඨිං ගාවී තරුණවච්ඡා අධිපතිත්වා ජීවිතා
වොරොපෙසී”ති.

සො කිර අතීතෙ එකො සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා අත්තතො සභායෙහි තිහි
සෙට්ඨිපුත්තෙහි සද්ධිං කීලන්තො එකං නගරසොහිනිං ගණිකං උයානං නෙත්වා
දිවසං සම්පත්තිං අනුභවිත්වා අත්ථඬ්ගතෙ සුරියෙ සභායෙ එතදවොච - “ඉමිස්සා
හත්ථෙ කභාපණසහස්සං බහුකඤ්ච සුවණ්ණං මහග්ඝානි ව පසාධනානි

සංවිජ්ජන්ති, ඉමස්මිං වනෙ අඤ්ඤො කොචි නත්ථී, රත්ති ව ජාතා, හන්ද ඉමං මයං මාරෙත්වා සබ්බං ධනං ගහෙත්වා ගච්ඡාමා”ති. තෙ චත්තාරොපි ජනා එකජ්ඣාසයා භුත්වා තං මාරෙතුං උපක්කමිංසු. සා තෙහි මාරියමානා “ඉමෙ නිල්ලජ්ජා නික්කරුණා මයා සද්ධිං කිලෙසසන්ථවං කත්වා නිරපරාධං මං කෙවලං ධනලොහෙන මාරෙත්ති, එකචාරං තාව මං ඉමෙ මාරෙත්තු, අහං පන යක්ඛිනී භුත්වා අනෙකචාරං ඉමෙ මාරෙතුං සමත්ථා භවෙය්‍ය”න්ති පත්ථනං කත්වා කාලමකාසි. තෙසු කිර එකො පක්කුසාති කුලපුත්තො අහොසි, එකො බාහියො දාරුවීරියො, එකො තම්බදායීකො වොරසාතකො, එකො සුජ්ජබුද්ධො කුට්ඨී, ඉති ඉමෙසං චතුත්තං ජනානං අනෙකසතෙ අත්තභාවෙ සා යක්ඛයොනියං නිබ්බත්තා ගාවී භුත්වා ජීවිතා වොරොපෙසි. තෙ තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දෙන තත්ථ තත්ථ අන්තරාමරණං පාපුණිංසු. එවං සුජ්ජබුද්ධස්ස කුට්ඨීස්ස සහසා මරණං ජාතං, තෙන චුත්තං – “අථ ඛො අචිරපක්කන්තං...පෙ.... වොරොපෙසි”ති.

අථ සම්බහුලා භික්ඛු තස්ස කාලකිරියං භගවතො ආරොචෙත්වා අභිසම්පරායං පුච්ඡිංසු. භගවා බ්‍යාකාසි. තෙන චුත්තං – “අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛු”තිආදි.

තත්ථ තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයාති සක්කායදිට්ඨි විචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරාමාසොති ඉමෙසං තිණ්ණං භවබන්ධනානං සමුච්ඡෙදවසෙන පහානා. සොතාපන්නොති සොතසඬ්ඛාතං අරියමග්ගං ආදිතො පන්නො. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“සොතො සොතොති ඉදං, ආවුසො සාරිපුත්ත, වුව්චති. කතමො නු ඛො, ආවුසො, සොතොති? අයමෙව අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො”තිආදි (සං. නි. 5.1001).

අවිනිපාතධම්මොති විනිපතනං විනිපාතො, නාස්ස විනිපාතො ධම්මොති අවිනිපාතධම්මො, චතුසු අපායෙසු උපපජ්ජනවසෙන අපතනසභාවොති අත්ථො. නියතොති ධම්මනියාමෙන සම්මත්තනියාමෙන නියතො. සම්බොධිපරායණොති උපරිමග්ගත්තයසඬ්ඛාතා සම්බොධි පරං අයනං අස්ස ගති පටිසරණං අවස්සං පත්තබ්බන්ති සම්බොධිපරායණො. එතෙන “තස්ස කා ගති, කො අභිසම්පරායො”ති පුච්ඡාය හද්දිකා එව සුජ්ජබුද්ධස්ස ගති, න පාපිකාති අයමත්ථො දස්සිතො. න පන තෙන සම්පත්තා ගති, තං පන පුච්ඡානුසන්ධිවසෙන පකාසෙතුකාමො ධම්මරාජා එත්තකමෙව අහාසි. පස්සති හි භගවා “මයා එත්තකෙ කථිතෙ ඉමිස්සංයෙව පරිසති අනුසන්ධිකුසලො එකො භික්ඛු සුජ්ජබුද්ධස්ස කුට්ඨිභාවදාලිද්දියකපණභාවානං කාරණං පුච්ඡිස්සති, අථාහං තස්ස තං කාරණං තෙන පුච්ඡානුසන්ධිතා පකාසෙත්වා දෙසනං නිට්ඨාපෙස්සාමී”ති. තෙනෙවාහ – “එවං චුත්තෙ අඤ්ඤතරො භික්ඛු”තිආදි. තත්ථ හෙතුති අසාධාරණකාරණං, සාධාරණකාරණං පන පච්චයොති, අයමෙනෙසං විසෙසො. යෙනාති යෙන හෙතුනා යෙන පච්චයෙන ව.

භූතපුබ්බත්ති ජාතපුබ්බං. අතීතෙ කාලෙ නිබ්බත්තං තං දස්සෙතුං
 “සුප්පබුද්ධො”ති ආදි වුත්තං. කදා පන භූතත්ති? අතීතෙ කිර අනුප්පන්නෙ
 තථාගතෙ බාරාණසියා සාමන්තා එකස්මිං ගාමෙ එකා කුලධීතා බෙත්තං රක්ඛති. සා
 එකං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා පසන්නචිත්තා තස්ස පඤ්චහි ලාජාසතෙහි සද්ධිං එකං
 පදුමපුප්ඵං දත්වා පඤ්ච පුත්තසතානි පත්ථෙසි. තස්මිංයෙව බණෙ පඤ්චසතා
 මීගලුද්දකා පච්චෙකබුද්ධස්ස මධුරමංසං දත්වා “එතිස්සා පුත්තා භවෙය්‍යාම,
 තුම්හෙහි පත්තවිසෙසං ලභෙය්‍යාමා”ති ව පත්ථයිංසු. සා යාවතායුකං යත්වා
 දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා. තතො වුතා එකස්මිං ජාතස්සෙර පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්ති.
 තමෙකො තාපසො දිස්වා පටිප්ඨගී. තස්සා විවරන්තියා පාදුද්ධාරෙ පාදුද්ධාරෙ
 භූමිතො පදුමානි උට්ඨන්ති. එකො වනවරකො දිස්වා බාරාණසිරඤ්ඤො
 ආරොවෙසි. රාජා තං ආනෙත්වා අග්ගමහෙසිං අකාසි. තස්සා කුච්ඡියං ගබ්භො
 සණ්ඨාසි. මහාපදුමකුමාරො තස්සා කුච්ඡියං වසි, සෙසා ගබ්භමලං නිස්සාය
 නිබ්බත්තා, තෙ වයප්පත්තා උය්‍යානෙ පදුමසෙර කීළන්නා එකෙකස්මිං පදුමෙ
 නිසිදිත්වා පරිපක්කඤ්ඤාණා සඬබ්බාරෙසු බයවයං පට්ඨපෙත්වා පච්චෙකබ්බොධිං
 පාපුණ්ණි. තෙසං බ්‍යාකරණගාථා අහොසි –

“සරොරුහං පදුමපලාසපත්‍රජං,
 සුපුප්ඵීතං භමරගණානුකිණ්ණං;
 අනිච්චතං බයවයනං විදිත්වා,
 එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

එවං පච්චෙකබ්බොධිං අභිසම්බුද්ධෙසු තෙසු පඤ්චසු පච්චෙකබුද්ධසතෙසු
 අබ්භන්තරො තගරසිඛී නාම පච්චෙකසම්බුද්ධො ගන්ධමාදනපබ්බතෙ
 නන්දමුලපබ්භාරෙ සත්තාහං නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා සත්තාහස්ස
 අච්චයෙන නිරොධා වුට්ඨිතො ආකාසෙන ආගන්ත්වා ඉසිගිලිපබ්බතෙ ඔතරිත්වා
 පුබ්බණ්භසමයං නිවාසෙත්වා පත්තවිවරමාදාය රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි. තස්මිඤ්ච
 සමයෙ රාජගහෙ එකො සෙට්ඨිපුත්තො මහතා පරිවාරෙන උය්‍යානකීළනත්ථං
 නගරතො නික්ඛමන්තො තගරසිඛීපච්චෙකබුද්ධං දිස්වා “කො අයං
 භණ්ඩුකාසාවචසනො, කුට්ඨී භවිස්සති, තථා හි කුට්ඨීච්චරෙන සරීරං පාරුපිත්වා
 ගච්ඡති”ති නිට්ඨුහිත්වා අපසබ්‍යං කත්වා පක්කාමි. තං සන්ධාය වුත්තං –
 “සුප්පබුද්ධො කුට්ඨී ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ...පෙ.... පක්කාමි”ති.

තත්ථ ක්වායන්ති කො අයං. බුංසනවසෙන වදති. “කොවාය”න්තිපි පාළි.
 කුට්ඨීති අකුට්ඨිංයෙව තං සෙට්ඨී කුට්ඨරොගං අක්කොසවත්ථුං පාපෙන්නො වදති.
 කුට්ඨීච්චරෙනාති කුට්ඨිනං චීවරෙන. යෙභුය්‍යෙන හි කුට්ඨිනො
 ඩංසමකසසරීපපට්ඨාහනත්ථං රොගපට්ඨිජාදනත්ථඤ්ච යං වා තං වා
 පිලොතිකඛණ්ඩං ගහෙත්වා පාරුපති, එවමයම්පිති දස්සෙති. පංසුකුලචීවරධරත්තා
 වා අග්ගළානං අනෙකවණ්ණභාවෙන කුට්ඨසරීරසදිසොති හීළෙන්නො
 “කුට්ඨීච්චරෙනා”ති ආහ. නිට්ඨුහිත්වාති බෙළං පාතෙත්වා. අපසබ්‍යතො කරිත්වාති
 පණ්ඩිතා තාදිසං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කරොන්ති, අයං පන

අවිඤ්ඤාතාය පරිභවෙන තං අපසංයං කත්වා අත්තනො අපසංයං අපදක්ඛිණං කත්වා ගතො. “අපසංයාමනො”තිපි පාඨො. තස්ස කම්මස්සාති තගරසිඛිම්භි පච්චෙකඛුද්ධෙ “ක්වායං කුට්ඨි”ති භිලෙත්වා නිට්ඨුහනඅපසංයාකරණවසෙන පචත්තපාපකම්මස්ස. නිරයෙ පච්චිත්ථාති නිරයෙ නිරයග්ගිනා දය්හිත්ථ. “පච්චිත්ථා නිරයග්ගිනා”තිපි පඨන්ති. තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනාති යෙන කම්මෙන සො නිරයෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි, න තං කම්මං මනුස්සලොකෙ විපාකං දෙති. යා පනස්ස නානක්ඛණිකා චෙතනා තදා පච්චෙකඛුද්ධෙ විජ්ජපිපජ්ජනවසෙන පචත්තා අපරාපරියවෙදනීයභූතා, සා අපරාපරියවෙදනීයෙනෙව පුඤ්ඤකම්මෙන මනුස්සෙසු තිහෙතුකපටිසන්ධියා දිත්තාය පචත්තියං කුට්ඨිභාවං දාලිද්දියං පරමකාරුඤ්ඤතං ආපාදෙසි. තං සන්ධාය කම්මසභාගතාවසෙන “තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනා”ති වුත්තං. සදිසෙපි හි ලොකෙ තඛ්ඛොභාරො දිට්ඨො යථා තං “සා එව තිත්තිරි, තානියෙව ඔසධානි”ති.

එත්තාවතා “කො නු බො, හත්තෙ, හෙතු”ති තෙන භික්ඛුනා පුට්ඨපඤ්භං විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි යො “තස්ස කා ගති, කො අභිසම්පරායො”ති පුබ්බෙ භික්ඛුහි පුට්ඨපඤ්භො, තං විස්සජ්ජෙතුං “සො තථාගතජ්ජවෙදිත”න්තිආදි වුත්තං. තත්ථ තථාගතජ්ජවෙදිතන්ති තථාගතෙන භගවතා දෙසිතං අක්ඛාතං පකාසිතන්ති තථාගතජ්ජවෙදිතං. ආගම්මාති අධිගන්ත්වා, නිස්සාය ඤත්වා වා. “තථාගතජ්ජවෙදිතෙ ධම්මවිනයෙ”තිපි පාඨො. සද්ධං සමාදිසිති සම්මාසම්බුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො, සුජ්ජපිපන්නො භගවතො සාවකසඬ්ඨිසොති රතනත්තයසන්තිස්සයං පුබ්බභාගසද්ධඤ්චෙව ලොකුත්තරසද්ධඤ්චාති දුට්ඨමපි සද්ධං සම්මා ආදිසි. යථා න පුත ආදාතඛිබා හොති, එවං යාව භවක්ඛයා ගණ්හි, අත්තනො චිත්තසන්තානෙ උජ්ජාදෙසිති අත්ථො. සීලං සමාදිසිතිආදියුපි එසෙව නයො. සීලන්ති පුබ්බභාගසීලෙන සද්ධිං මග්ගසීලං ඵලසීලඤ්ච. සුතන්ති පරියත්තිබාහුසච්චං පටිවෙධබාහුසච්චඤ්චාති දුට්ඨමපි සුතං. පරියත්තිධම්මාපි හි තෙන ධම්මස්සවනකාලෙ සච්චජ්ජපිට්ඨොය සාවකෙහි යථාලද්ධජ්ජකාරං සුතා පටිච්ඡා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුජ්ජපිට්ඨො වාති. වාගන්ති පඨමමග්ගවජ්ඣකිලෙසාභිසඬ්ඨාරානං වොස්සග්ගසඬ්ඨාරානං වාගං, යෙන අරියසාවකා දෙය්‍යධම්මෙසු මුත්තවාගා ව හොන්ති පයතපාණි වොස්සග්ගරතා. පඤ්ඤන්ති සද්ධිං විපස්සනාපඤ්ඤාය මග්ගපඤ්ඤඤ්චෙව ඵලපඤ්ඤඤ්ච.

කායස්ස හෙදාති උපාදින්නක්ඛන්ධපරිච්චාගා. පරං මරණාති තදනන්තරං අභිනිබ්බත්තක්ඛන්ධගහණා. අථ වා කායස්ස හෙදාති ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්චෙදා. පරං මරණාති වුත්තො උද්ධං. සුගතිං සග්ගං ලොකන්ති පදත්තයෙනාපි දෙවලොකමෙව වදති. සො හි සම්පත්තීනං සොහනත්තා සුන්දරා ගතීති සුගති, රූපාදිහි විසෙසෙහි සුට්ඨු අග්ගොති සග්ගො, සබ්බකාලං සුබ්බමෙවෙත්ථ ලොකියති, ලුජ්ජතීති වා ලොකොති වුච්චති. උපපන්නොති පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන උපගතො. සහබ්‍යතන්ති සහභාවං. වචනත්ථො පන සහ බ්‍යති පචත්තති, වසතීති වා සහබ්‍යො, සහයාසී සහවාසී වා. තස්ස භාවො සහබ්‍යතා. අතිරොචතීති අතික්කම්ම අභිභවිත්වා රොචති විරොචති. වණ්ණෙනාති රූපසම්පත්තියා. යසසාති පරිවාරෙන. සො හි

අසුචිමක්ඛිතං ජජ්ජරං මත්තිකාභාජනං ඡඩ්ඛෙත්වා අනෙකරතනවිචිත්තං
පහස්සරරංසිජාලවිනද්ධසුද්ධජම්බුනදභාජනං ගණ්හන්තො විය චුත්තජ්ජකාරං
කළෙවරං ඉධ නික්ඛිපිත්වා එකවිත්තක්ඛණෙන යථාචුත්තං දිඛිබත්තභාවං මහතා
පරිවාරෙන සද්ධිං පටිලභීති.

එතමන්ට වීදිත්වාති එතං පාපානං අපරිවජ්ජනෙ ආදීනවං, පරිවජ්ජනෙ ච
ආනිසංසං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදන්ටවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තස්සායං සඩ්ඛෙපත්ථො – යථා වක්ඛුමා පුරිසො පරක්කමෙ කායිකවීරියෙ
විජ්ජමානෙ සරීරෙ වහන්තෙ විසමානි පපාතාදිට්ඨානානි වණ්ඩභාවෙන වා විසමානි
හත්ථිඅස්සඅභිකුක්කුරගොරුපාදිනි පරිවජ්ජයෙ, එවං ජීවලොකස්මිං ඉමස්මිං
සත්තලොකෙ පණ්ඩිතො සප්පඤ්ඤො පුරිසො තාය සප්පඤ්ඤතාය අත්තනො හිතං
ජානන්තො පාපානි ලාමකානි දුච්චරිතානි පරිවජ්ජෙය්‍ය. එවඤ්ඤි යථායං
සුජ්ජබුද්ධො තගරසිබ්බිති පච්චෙකබුද්ධෙ පාපං අපරිවජ්ජෙත්වා මහන්තං
අනායබ්‍යසනං ආපජ්ජී, එවං ආපජ්ජෙය්‍යාති අධිජ්ජායො. යථා වා සුජ්ජබුද්ධො කුට්ඨී
මම ධම්මදෙසනං ආගම්ම ඉදානි සංවෙගජ්ජන්තො පාපානි පරිවජ්ජෙත්තො උළාරං
විසෙසං අධිගඤ්ජී, එවං අඤ්ඤොපි උළාරං විසෙසාධිගමං ඉච්ඡන්තො පාපානි
පරිවජ්ජෙය්‍යාති අධිජ්ජායො.

තතියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. කුමාරකසුත්තවණ්ණනා

44. චතුත්ථෙ කුමාරකාති තරුණපුග්ගලා. යෙ සුභාසිතදුබ්භාසිතස්ස අත්ථං
ජානන්ති, තෙ ඉධ කුමාරකාති අධිජ්ජෙතා. ඉමෙ හි සත්තා ජාතදිවසතො පට්ඨාය
යාව පඤ්චදසවස්සකා, තාව “කුමාරකා, බාලා”ති ච වුච්චන්ති, තතො පරං
විසතිවස්සානි “යුවානො”ති. මච්ඡකෙ බාධෙන්තීති මග්ගසමීපෙ එකස්මිං තළාකෙ
නිදාසකාලෙ උදකෙ පරික්ඛිණෙ නින්තට්ඨානෙ ධීතං උදකං උස්සිඤ්චිත්වා
බුද්දකමච්ඡෙ ගණ්හන්ති චෙව හනන්ති ච “පචිත්වා බාදිස්සාමා”ති.
තෙනුපසඬකමීති මග්ගතො ථොකං තළාකං අතික්කමිත්වා ධීතො, තස්මා
“උපසඬකමී”ති වදති. කස්මා පන උපසඬකමී? තෙ කුමාරකෙ අත්තනි විස්සාසං
ජනෙතුං උපසඬකමී. භායථ චොති එත්ථ චොති නිපාතමත්තං. දුක්ඛස්සාති
නිස්සක්කෙ සාම්චවනං, දුක්ඛස්මාති අත්ථො. අජ්ජියං චො දුක්ඛන්ති “කිං තුම්භාකං
සරීරෙ උජ්ජජ්ජනකදුක්ඛං අජ්ජියං අනිට්ඨ”න්ති පුච්ඡති.

එතමන්ට වීදිත්වාති ඉමෙ සත්තා අත්තනො දුක්ඛං අනිච්ඡන්තා එව හුත්වා
දුක්ඛහෙතුං පටිපජ්ජන්තා අත්තනො තං ඉච්ඡන්තා එව නාම හොන්තීති එතමන්ට.
සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං පාපකිරියාය නිසෙධනං
ආදීනවවිභාවනඤ්ච උදානං උදානෙසි.

තස්සත්ථො – යදි තුම්භාකං සකලමාපායිකං, සුගතියඤ්ච
 අප්පායුකතාමනුස්සදොහග්ගියාදිහෙදං දුක්ඛං අප්පියං අනිට්ඨං, යදි තුම්භෙ තතො
 භායථ, ආවි වා පරෙසං පාකට්ඨාච්චසෙන අප්පට්ඨිජන්තං කත්වා කායෙන වා
 වාචාය වා පාණාතිපාතාදිප්පහෙදං යදි වා රහො අපාකට්ඨාච්චසෙන පට්ඨිජන්තං
 කත්වා මනොද්වාරෙ එව අභිජ්ඣාදිප්පහෙදං අණුමත්තමිපි පාපකං ලාමකධම්මං
 මාකත්ථ මා කරිත්ථ, අථ පන තං පාපකම්මං එතරහි කරොථ, ආයතිං වා කරිස්සථ,
 නිරයාදිසු චතුසු අපායෙසු මනුස්සෙසු ච තස්ස ඵලභූතං දුක්ඛං ඉතො වා එත්තො වා
 පලායන්තෙ අම්භෙ නානුබන්ධිස්සතීති අධිප්පායෙන උපෙච්ච අපෙච්ච පලායතමිපි
 තුම්භාකං තතො මුත්ති මොක්ඛො නත්ථි. ගතිකාලාදිපච්චයන්තරසමවායෙ
 විපච්චිස්සතියෙවාති දස්සෙති. “පලායනෙ” තිපි පයන්ති, චුත්තනයෙන යත්ථ
 කත්ථවි ගමනෙ පක්කමනෙ සතීති අත්ථො. අයඤ්ච අත්ථො “න අන්තලික්ඛෙ න
 සමුද්දමජ්ඣෙ...පෙ.... පාපකම්මා” ති (ධ. ප. 127; මි. ප. 4.2.4) ඉමාය ගාථාය
 දිපෙනබ්බො.

චතුත්ථසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. උපොසථසුත්තවණ්ණනා

45. පඤ්චමෙ තද්වුති තස්මිං අහනි තස්මිං දිවසෙ. උපොසථෙති එත්ථ
 උපවසන්ති එත්ථාති උපොසථො, උපවසන්තීති සීලෙන වා අනසන්නෙ වා උපෙනා
 හුත්වා වසන්තීති අත්ථො. අයඤ්ච උපොසථසද්දො “අට්ඨංඨගසමන්තාගතං
 උපොසථං උපවසාමි” තිආදිසු (අ. නි. 3.71; 10.46) සීලෙ ආගතො. “උපොසථො
 වා පචාරණා වා” තිආදිසු (මහාව. 155) පාතිමොක්ඛද්දෙසාදිවිනයකම්මෙ.
 “ගොපාලකූපොසථො නිගණ්ඨුපොසථො” තිආදිසු (අ. නි. 3.71) උපවාසෙ.
 “උපොසථො නාම නාගරාජා” තිආදිසු (දී. නි. 2.246) පඤ්ඤත්තියං.
 “අප්ප්ථපොසථො පන්තරසො” තිආදිසු (මහාව. 168) දිවසෙ. ඉධාපි දිවසෙයෙව
 දට්ඨබ්බො, තස්මා “තද්වුපොසථෙ” ති තස්මිං උපොසථදිවසභූතෙ අහනීති අත්ථො.
 නිසින්තො හොති ති මහාභික්ඛුසංඝපරිචුතො ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං
 නිසින්තො හොති. නිසජ්ජ පන භික්ඛූතං විත්තාති ඔලොකෙන්තො එකං
 දුස්සීලපුග්ගලං දිස්වා, “සවාහං ඉමස්මිං පුග්ගලෙ ඉධ නිසින්තෙයෙව පාතිමොක්ඛං
 උද්දිසිස්සාමි, සත්තධාස්ස මුද්ධා ඵලිස්සති” ති තස්මිං අනුකම්පාය තුණ්භියෙව
 අහොසි.

එත්ථ ච උද්ධස්තං අරුණන්ති අරුණුග්ගමනං වත්වාපි “උද්දිසතු, හන්තෙ
 හගවා, භික්ඛූතං පාතිමොක්ඛං” ත්ති ථෙරො හගවන්තං පාතිමොක්ඛද්දෙසං යාචි
 තස්මිං කාලෙ “න, භික්ඛවෙ, අනුපොසථෙ උපොසථො කාතබ්බො” තිසික්ඛාපදස්ස
 (මහාව. 183) අපඤ්ඤත්තත්තා. අපරිසුද්ධා, ආනන්ද, පරිසාති තික්ඛත්තුං ථෙරෙන
 පාතිමොක්ඛද්දෙසස්ස යාචිත්තා අනුද්දෙසස්ස කාරණං කථෙන්නො
 “අසුකපුග්ගලො අපරිසුද්ධො” ති අවත්වා “අපරිසුද්ධා, ආනන්ද, පරිසා” ති ආහ.

කස්මා පන භගවා තියාමරත්තිං තථා චිතිනාමෙසි? තතො පටියාය
ඔවාදපාතිමොක්ඛං අනුද්දිසිතුකාමො තස්ස චත්ථං පාකටං කාතුං.

අද්දසාති කථං අද්දස. අත්තනො වෙතොපරියඤාණෙන තස්සං පරිසති භික්ඛුනං
චිත්තාති පරිජානන්තො තස්ස මොසපුරිසස්ස දුස්සිලාවිත්තං පස්සි. යස්මා පන
චිත්තෙ දිට්ඨො තංසමඛිගීපුග්ගලො දිට්ඨො නාම හොති, තස්මා “අද්දසා ඛො
ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පුග්ගලං දුස්සිල”න්තිආදි වුත්තං. යථෙව හි
අනාගතෙ සත්තස්ස දිවසෙස්ස පචත්තමානං පරෙසං චිත්තං වෙතොපරියඤාණලාභී
ජානාති, එවං අතීතෙපිති. දුස්සිලන්ති නිස්සිලං, සිලවිරහිතන්ති අත්ථො.
පාපධම්මන්ති දුස්සිලන්තා එව හීනජ්ඣාසයනාය ලාමකසභාවං. අසුචින්ති
අපරිපුද්ධෙහි කායකම්මාදීහි සමන්තාගතත්තා න සුචිං. සඬකස්සරසමාවාරන්ති
කිඤ්චිදෙව අසාරුජ්ජං දිස්වා “ඉදං ඉමිනා කතං භවිස්සති”ති එවං පරෙසං
ආසඬකනීයනාය සඬකාය සරිතබ්බසමාවාරං, අථ වා කෙනචිදෙව කරණීයෙන
මන්තයන්තෙ භික්ඛු දිස්වා “කච්චි නු ඛො ඉමෙ මයා කතකම්මං ජාතිත්වා
මන්තෙන්ති”ති අත්තනොයෙව සඬකාය සරිතබ්බසමාවාරං.

ලජ්ජිතබ්බතාය පටිච්ඡාදෙනබ්බකාරණතො පටිච්ඡන්තං කම්මන්තං එතස්සාති
පටිච්ඡන්තකම්මන්තං. කුච්ඡිතසමණවෙසධාරිතාය න සමණන්ති අස්සමණං.
සලාකග්ගහණාදිස්ස “කිත්තකා සමණා”ති ව ගණනාය “අභම්පි සමණොම්හී”ති
මිච්ඡාපටිඤ්ඤාය සමණපටිඤ්ඤං. අසෙට්ඨවාරිතාය අබ්බුමවාරිං. අඤ්ඤෙ
බ්බුමවාරිතො සුනිචත්ථෙ සුපාරුතෙ සුපත්තධරෙ ගාමනිගමාදිස්ස පිණ්ඩාය වරිත්වා
ජීවිකං කප්පෙන්තෙ දිස්වා අබ්බුමවාරි සමානො සයම්පි තාදිසෙන ආකාරෙන
පටිපජ්ජන්තො උපොසථාදිස්ස සන්දිස්සන්තො “අභම්පි බ්බුමවාරි”ති පටිඤ්ඤං
දෙන්තො විය හොතිති බ්බුමවාරිපටිඤ්ඤං. පුත්තා කම්මෙන සිලවිපත්තියා අන්තො
අනුපට්ඨන්තා අන්තොපුත්තිං. ඡහි ද්වාරෙහි රාගාදිකිලෙසවස්සනෙන තිත්තත්තා
අවස්සුතං. සඤ්ජාතරාගාදිකච්චරත්තා සිලවන්තෙහි ඡඩ්ඛෙතබ්බත්තා ව
කසම්බුජාතං. මජ්ඣෙ භික්ඛුසඬසස්ස නිසින්නන්ති සඬසපරියාපන්තො විය
භික්ඛුසඬසස්ස අන්තො නිසින්තං. දිට්ඨොසීති අයං පන න පකතත්තොති භගවතා
දිට්ඨො අසි. යස්මා ව එවං දිට්ඨො, තස්මා නත්ථි තෙ තච භික්ඛුහි සද්ධිං
එකකම්මාදිසංවාසො. යස්මා පන සො සංවාසො තච නත්ථි, තස්මා උට්ඨෙහි,
ආවුසොති එවමෙත්ථ පදයොජනා වෙදිතබ්බා.

තතියම්පි ඛො සො පුග්ගලො තුණ්හි අහොසීති අනෙකවාරං වත්වාපි ථෙරො
“සයමෙව නිබ්බන්තො ඔරම්ස්සති”ති වා, “ඉදානි ඉමෙසං පටිපත්තිං
ජානිස්සාමි”ති වා අධිජ්ජායෙන තුණ්හි අහොසි. බාහායං ගහෙත්වාති භගවතා මයා
ව යාථාවතො දිට්ඨො, යාවතතියං උට්ඨෙහිති වුත්තො න උට්ඨාති, “ඉදානිස්ස
නික්කඬ්ඨනකාලො මා සඬසස්ස උපොසථන්තරායො අහොසී”ති තං බාහායං
අග්ගහෙසි, තථා ගහෙත්වා. බහිද්වාරකොට්ඨකා නික්ඛාමෙත්වාති
ද්වාරකොට්ඨකසාලතො බහි නික්ඛාමෙත්වා. බහිති පන නික්ඛාමිතට්ඨානදස්සනං,
අථ වා බහිද්වාරකොට්ඨකාති බහිද්වාරකොට්ඨකතොපි නික්ඛාමෙත්වා, න

අන්තෝද්චාරකොට්ඨකතො, එවං උභයථාපි විහාරතො ඛනි කත්වාති අත්ථො.
 සුච්ඡිකං දත්වාති අග්ගලසුච්ඡිකං උපරිසට්ඨකං ආදහිත්වා, සුචුත්තරං කවාටං
 ථකෙත්වාති අත්ථො. යාව බාහාගහණාපි නාමාති ඉමිනා “අපරිසුද්ධා, ආනන්ද,
 පරිසා”ති වචනං සුත්වා එව හි තෙන පක්කම්මබ්බං සියා, එවං අපක්කම්මත්වා යාව
 බාහාගහණාපි නාම සො මොසපුරිසො ආගමෙස්සතීති අච්ඡරියමිදන්ති දස්සෙති.
 ඉදම්පි ගරහණච්ඡරියමෙවාති වෙදිතබ්බං.

අථ භගවා චිත්තෙසි – “ඉදානි භික්ඛුසඛිසො අබ්බුදජාතො, අපරිසුද්ධා පුග්ගලා
 උපොසථං ආගච්ඡන්ති, න ච තථාගතා අපරිසුද්ධාය පරිසාය උපොසථං කරොන්ති,
 පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති, අනුද්දිසන්තෙ ච භික්ඛුසඛිසස්ස උපොසථො පච්ඡිජ්ජති,
 යංනුනාහං ඉතො පට්ඨාය භික්ඛුනංයෙව පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානෙය්‍ය”න්ති.
 එවං පන චිත්තෙත්වා භික්ඛුනංයෙව පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානි. තෙන වුත්තං –
 “අථ ඛො භගවා...පෙ.... පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යාථ”ති.

තත්ථ න දානාහන්ති ඉදානි අහං උපොසථං න කරිස්සාමි, පාතිමොක්ඛං න
 උද්දිසිස්සාමිති පච්චෙකං න-කාරොන සම්බන්ධො. දුට්ඨඤ්ඤි පාතිමොක්ඛං
 ආණාපාතිමොක්ඛං ඔවාදපාතිමොක්ඛන්ති. තෙසු “සුණාතු මෙ, හන්තෙ”තිආදිකං
 (මහාව. 134) ආණාපාතිමොක්ඛං, තං සාවකාව උද්දිසන්ති, න බුද්ධා, අයං
 අන්වද්ධමාසං උද්දිසියති. “ඛන්ති පරමං...පෙ.... සබ්බපාපස්ස අකරණං...පෙ....
 අනුපවාදො අනුපසාතො...පෙ.... එතං බුද්ධාන සාසන”න්ති (දී. නි. 2.90; ධ. ප.
 183-185) ඉමා පන තිස්සො ගාථා ඔවාදපාතිමොක්ඛං නාම, තං බුද්ධාව උද්දිසන්ති,
 න සාවකා, ඡන්තම්පි වස්සානං අච්චයෙන උද්දිසන්ති. දීඝායුකබුද්ධානඤ්ඤි
 ධර්මානකාලෙ අයමෙව පාතිමොක්ඛුද්දෙසො, අප්පායුකබුද්ධානං පන
 පයමබ්බොධියංයෙව. තතො පරං ඉතරො, තඤ්ච ඛො භික්ඛු එව උද්දිසන්ති, න
 බුද්ධා, තස්මා අම්භාකම්පි භගවා විසතිවස්සමත්තං ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දිසිත්වා
 ඉමං අන්තරායං දිස්වා තතො පරං න උද්දිසි. අට්ඨානන්ති අකාරණං. අනවකාසොති
 තස්සෙව වෙච්චනං. කාරණඤ්ඤි යථා තිට්ඨති එත්ථ ඵලං තදායත්තවුත්තිතායාති
 යානන්ති වුච්චති, එවං අනවකාසොතිපි වුච්චතීති. යන්ති කිරියාපරාමසනං, තං
 හෙට්ඨා වුත්තනයෙන යොජෙතබ්බං.

අට්ඨිමෙ, භික්ඛවෙ, මහාසමුද්දෙති කො අනුසන්ධි? ය්වායං අපරිසුද්ධාය
 පරිසාය පාතිමොක්ඛස්ස අනුද්දෙසො වුත්තො, සො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ
 අච්ඡරියො අබ්භුතො ධම්මොති තං අපරෙහි සත්තහි අච්ඡරියබ්භුතධම්මෙහි සද්ධිං
 විහජිත්වා දස්සෙතුකාමො පයමං තාව තෙසං උපමාහාවෙන මහාසමුද්දෙ අට්ඨ
 අච්ඡරියබ්භුතධම්මෙ දස්සෙන්නො සත්ථා “අට්ඨිමෙ, භික්ඛවෙ,
 මහාසමුද්දෙ”තිආදිමාහ.

පකතිදෙවා විය න සුරන්ති න ඉසන්ති න විරොචන්තීති අසුරා, සුරා නාම දෙවා,
 තෙසං පටිපක්ඛාති වා අසුරා, වෙපචිත්තිපහාරාදාදයො. තෙසං භවනං සිනෙරුස්ස
 හෙට්ඨාහාගෙ, තෙ තත්ථ පටිසන්තා නික්ඛමන්තා සිනෙරුපාදෙ මණ්ඩපාදිං.

නිම්මිතිත්වා කිලන්තාව අභිරමන්ති. තත්ථ තෙසං අභිරති ඉමෙ ගුණෙ දිස්වාති ආහ
– “යෙ දිස්වා දිස්වා අසුරා මහාසමුද්දෙ අභිරමන්ති”ති. තත්ථ අභිරමන්තිති රති.
වින්දන්ති, අනුක්කණ්ඨමානා වසන්තිති අත්ථො.

අනුපුබ්බන්තොතිආදීනි සබ්බානි අනුපට්ඨාපට්ඨා නින්තභාවස්සෙව
වෙවචනානි. න ආයතකෙනෙව පපාතොති න ඡින්නතටො මහාසොබ්භො විය
ආදිතො ඵව පපාතො. සො හි තීරදෙසතො පට්ඨාය
එකඛිගුලද්වඛිගුලවිදත්ථීරතනයට්ඨිඋසහඅඛිසගාචුතගාචුතඛිසයොජනාදිවසෙන
ගම්භීරො හුත්වා ගච්ඡන්තො ගච්ඡන්තො සිනෙරුපාදමුලෙ
චතුරාසිතියොජනසහස්සගම්භීරො හුත්වා යීතොති දස්සෙති.

යීතධම්මොති යීතසභාවො අවට්ඨිතසභාවො. න මනෙන කුණපෙන සංවසතීති
යෙන කෙනවි හත්ථිඅස්සාදීනං කලෙවරෙන සද්ධිං න සංවසති. තීරං වාහෙතීති තීරං
අපනෙති. උලං උස්සාරෙතීති හත්ථෙත ගහෙත්වා විය වීචිප්පහාරෙතෙව උලෙ
බ්බති. ගඛිගා යමුනාති අනොතත්තදහස්ස දක්ඛිණමුලතො නික්ඛන්තනදී පඤ්ච
ධාරා හුත්වා පවත්තට්ඨානෙ ගඛිගාතිආදීනා පඤ්චධා සඬං ගතා.

තත්ත්වං ඉමාසං නදීනං ආදිතො පට්ඨාය උප්පත්තිකථා – අයඤ්භි ජම්බුදීපො
දසසහස්සයොජනපරිමාණො, තත්ථ චතුසහස්සයොජනප්පමාණො පදෙසො
උදකෙන අප්ඤ්ඤාත්ථටො සමුද්දොති සඬං ගතො, තිසහස්සයොජනප්පමාණො
මනුස්සා වසන්ති, තිසහස්සයොජනප්පමාණො හිමවා පතිට්ඨිතො උබ්බෙධෙන
පඤ්චයොජනසතිකො චතුරාසිතිකුටසහස්සපට්මණ්ඩිතො සමන්තතො
සන්දමානපඤ්චසතනදීවිචිත්තො, යත්ථ ආයාමෙන විත්ථාරෙන ගම්භීරතාය ව
පණ්ණාසයොජනප්පමාණො දියඛිසයොජනසතපරිමණ්ඩලො අනොතත්තදහො
කණ්ණමුණ්ඩදහො රථකාරදහො ඡද්දන්තදහො කුණාලදහො මන්දාකිනිදහො
සීහපපාතදහොති සත්ත මහාසරා පතිට්ඨිතා.

තෙසු අනොතත්තදහො සුදස්සනකුටං චිත්තකුටං කාලකුටං ගන්ධමාදනකුටං
කෙලාසකුටන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි පබ්බතකුටෙහි පරික්ඛිත්තො. තත්ථ සුදස්සනකුටං
සොවණ්ණමයං තියොජනසතබ්බෙධං අන්තොවඛිකං කාකමුලසණ්ඨානං තමෙව
සරං පට්ච්ඡාදෙත්වා යීතං, චිත්තකුටං සත්තරතනමයං. කාලකුටං අඤ්ජනමයං.
ගන්ධමාදනකුටං මසාරගල්ලමයං අබ්භන්තරෙ මුග්ගවණ්ණං; මූලගන්ධො,
සාරගන්ධො, ඵෙග්ගුගන්ධො, තවගන්ධො, පපට්ඨිකාගන්ධො, බන්ධගන්ධො,
රසගන්ධො, පුප්ඵගන්ධො, ඵලගන්ධො, පත්තගන්ධොති ඉමෙහි දසහි ගන්ධෙහි
උස්සන්තං, නානප්පකාරඔසධසඤ්ජන්තං, කාලපක්ඛුපොසථදිවසෙ ආදිත්තං විය
අඛිගාරං පප්පලන්තං තිට්ඨති. කෙලාසකුටං රජතමයං. සබ්බානි වෙතානි
සුදස්සනෙන සමානුබ්බෙධසණ්ඨානානි තමෙව සරං පට්ච්ඡාදෙත්වා යීතානි. තත්ථ
දෙවානුභාවෙන නාගානුභාවෙන ව දෙවො වස්සති, නදියො ව සන්දන්ති, තං
සබ්බමපි උදකං අනොතත්තමෙව පටිසති, චන්දිමසූරියා දක්ඛිණෙන වා උත්තරෙන

වා ගවිෂන්තා පබ්බතන්තරෙන තත්ථ ඔහාසං කරොන්ති, උජුකං ගවිෂන්තා න කරොන්ති, තෙනෙවස්ස “අනොතත්ත”න්ති සඬ්ඛා උදපාදි.

තත්ථ රතනමයමනුස්සද්දසොපානසිලාතලානි නිම්මච්ඡකච්ඡපානි ඵලිකසදිසානි නිම්මලුදකානි තදුපහොගසත්තානං කම්මනිබ්බත්තානෙව නභානතිත්ථානි ව හොන්ති, යත්ථ බුද්ධපච්චෙකබුද්ධා ඉද්ධිමන්තො සාවකා ඉසයො ව නභානාදීනි කරොන්ති, දෙවයක්ඛාදයො උදකකීළං කීළන්ති.

තස්ස චතුසු පස්සෙසු සීහමුඛං, හත්ථිමුඛං, අස්සමුඛං, උසහමුඛන්ති චත්තාරි උදකනික්ඛමනමුඛානි හොන්ති, යෙහි චතස්සො නදියො සන්දන්ති. සීහමුඛෙන නික්ඛන්තනදීතීරෙ කෙසරසීහා බහුතරා හොන්ති, තථා හත්ථිමුඛාදීහි හත්ථිඅස්සඋසහා. පුරත්ථිමදිසතො නික්ඛන්තනදී අනොතත්තං තික්ඛන්තුං පදක්ඛිණං කත්වා ඉතරා තිස්සො නදියො අනුපගම්ම පාවිනහිමවන්තෙනෙව අමනුස්සපථං ගන්ත්වා මහාසමුද්දං පවිසති. පච්ඡිමදිසතො උත්තරදිසතො ව නික්ඛන්තනදියොපි තථෙව පදක්ඛිණං කත්වා පච්ඡිමහිමවන්තෙනෙව උත්තරහිමවන්තෙනෙව ව අමනුස්සපථං ගන්ත්වා මහාසමුද්දං පවිසන්ති.

දක්ඛිණදිසතො නික්ඛන්තනදී පන තං තික්ඛන්තුං පදක්ඛිණං කත්වා දක්ඛිණෙන උජුකං පාසාණපිට්ඨෙනෙව සට්ඨියොජනානි ගන්ත්වා පබ්බතං පහරිත්වා උට්ඨාය පරික්ඛෙපෙන තිගාවුතප්පමාණඋදකධාරා හුත්වා ආකාසෙන සට්ඨියොජනානි ගන්ත්වා තියග්ගළෙ නාම පාසාණෙ පතිතා, පාසාණො උදකධාරාවෙගෙන හින්තො. තත්ථ පඤ්ඤාසයොජනප්පමාණා තියග්ගළා නාම පොක්ඛරණී ජාතා, පොක්ඛරණියා කුලං හින්දිත්වා පාසාණං පවිසිත්වා සට්ඨියොජනානි ගන්ත්වා තතො සනපථවිං හින්දිත්වා උමඬිගෙන සට්ඨියොජනානි ගන්ත්වා විඤ්ඤං නාම තිරච්ඡානපබ්බතං පහරිත්වා හත්ථතලෙ පඤ්චඩගුලිසදිසා පඤ්චධාරා හුත්වා පවත්තන්ති.

සා තික්ඛන්තුං අනොතත්තං පදක්ඛිණං කත්වා ගතට්ඨානෙ “ආවට්ඨගඬිගා”ති වුවචති, උජුකං පාසාණපිට්ඨෙන සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ “කණ්භගඬිගා”ති, ආකාසෙන සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ “ආකාසගඬිගා”ති, තියග්ගළපාසාණෙ පඤ්ඤාසයොජනොකාසෙ යිතා “තියග්ගළපොක්ඛරණී”ති, කුලං හින්දිත්වා පාසාණං පවිසිත්වා සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ “බහලගඬිගා”ති, උමඬිගෙන සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ “උමඬිගගඬිගා”ති වුවචති, විඤ්ඤං නාම තිරච්ඡානපබ්බතං පහරිත්වා පඤ්චධාරා හුත්වා පවත්තට්ඨානෙ ගඬිගා, යමුනා, අවිරවතී, සරභු, මහිති පඤ්චධා සඬ්ඛං ගතා. ඵ්වමෙනා පඤ්ච මහානදියො හිමවන්තතො පවත්තන්තිති වෙදිතබ්බා.

තත්ථ නදී නින්තගාතිආදිකං ගොත්තං, ගඬිගා යමුනාතිආදිකං නාමං. සවන්තියොති යා කාචි සවමානා සන්දමානා ගවිෂන්තියො මහානදියො වා කුන්තදියො වා. අප්පෙන්නීති අල්ලියන්ති ඔසරන්ති. ධාරාති වුට්ඨිධාරා. පුරත්තන්ති පුණ්ණහාවො. මහාසමුද්දස්ස හි අයං ධම්මතා – “ඉමස්මිං කාලෙ දෙවො මන්දො

ජාතො, ජාලක්ඛිපාදීනි ආදාය මච්ඡකච්ඡපෙ ගණ්හිස්සාමා”ති වා “ඉමස්මිං කාලෙ අනිමහන්ති වුට්ඨි, න ලහිස්සාම නු ඛො පිට්ඨිපසාරණංට්ඨාන”න්ති වා තං න සක්කා වත්තුං. පට්ඨකප්පිකකාලතො පට්ඨාය හි යං වස්සිත්වා සිනෙරුමෙබ්බං ආහව්ව උදකං යිතං, තං තතො එකභිගුලමත්තම්පි උදකං නෙව හෙට්ඨා ඔතරති, න උද්ධං උත්තරති.

එකරසොති අසම්භින්නරසො. මුත්තාති බුද්දකමහන්නවට්ටදිසාදිහෙදා අනෙකවිධා මුත්තා. මණ්ණි රත්තනීලාදිහෙදො අනෙකවිධො මණ්ණි. වෙළුරියොති වංසවණ්ණසිරිසපුප්ඵවණ්ණාදිසණ්ඨානතො අනෙකවිධො. සඬබොති දක්ඛිණාවත්තතමිබ්බකුච්ඡකධමනසඬබාදිහෙදො අනෙකවිධො. සිලාති සෙනකාලමුග්ගවණ්ණාදිහෙදා අනෙකවිධා. පවාලන්ති බුද්දකමහන්නමත්තදරත්තසනරත්තාදිහෙදං අනෙකවිධං. ලොහිතඬගොති පදුමරාගාදිහෙදො අනෙකවිධො මසාරගල්ලන්ති කබරමණ්ණි. “චිත්තඵලික”න්තිපි වදන්ති.

මහතං භූතානන්ති මහන්නානං සත්තානං. තිමිතිමිඬගලාදිකා තිස්සො මච්ඡජාතියො. තිමිං ගිලනසමත්ථා තිමිඬගලා, තිමිඤ්ච තිමිඬගලඤ්ච ගිලනසමත්ථා “තිමිතිමිඬගලා”ති වදන්ති. නාගාති ඌමපිට්ඨිවාසිනොපි විමානට්ඨකනාගාපි.

ඵවමෙව ඛොති කිඤ්චාපි සත්ථා ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ සොළසපි බාත්තිංසපි තතො හියොයාපි අච්ඡරියඛිහුතධම්මෙ විහජිත්වා දස්සෙතුං සක්කොති, තදා උපමාහාවෙන පන ගහිතානං අට්ඨන්තං අනුරූපවසෙන අට්ඨෙව තෙ උපමෙතඛිබ්බධම්මෙ විහජිත්වා දස්සෙන්නො “ඵවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ අට්ඨ අච්ඡරියා අඛිහුතා ධම්මා”තිආදිමාහ.

තත්ථ අනුපුබ්බසික්ඛාය තිස්සො භික්ඛා ගහිතා, අනුපුබ්බකිරියාය තෙරස ධුතඬගධම්මා, අනුපුබ්බපට්ඨපදාය සත්ත අනුපස්සනා අට්ඨාරස මහාවිපස්සනා අට්ඨන්තිංස ආරම්මණවිහන්තියො සත්තන්තිංස බොධිපක්ඛියධම්මා ව ගහිතා. න ආයතකෙනෙව අඤ්ඤාපට්ඨෙවොති මණ්ඩුකස්ස උප්පතිත්වා ගමනං විය ආදිතොව සිලපුරණාදීනි අකත්වා අරහත්තපට්ඨෙවො නාම නත්ථි, පටිපාටියා පන සිලසමාධිපඤ්ඤායො පුරෙත්වාව අරහත්තප්පත්තිති අත්ථො.

මම සාවකාති සොතාපන්නාදිකෙ අරියපුග්ගලෙ සන්ධාය වදති. න සංවසන්ති උපොසථකම්මාදිවසෙන සංවාසං න කරොති. උක්ඛිපතීති අපනෙති. ආරකාවාති දුරෙයෙව. න තෙන නිබ්බානධාතුයා ඌනත්තං වා පුරත්තං වාති අසඬබ්බොයොපි මහාකප්පෙ බුද්ධෙසු අනුප්පජ්ජන්තෙසු එකසත්තොපි පරිනිබ්බාතුං න සක්කොති, තදාපි “තුච්ඡා නිබ්බානධාතු”ති න සක්කා වත්තුං, බුද්ධකාලෙ පන එකෙකස්මිං සමාගමෙ අසඬබ්බොයාපි සත්තා අමතං ආරාධෙන්නි, තදාපි න සක්කා වත්තුං “පුරා නිබ්බානධාතු”ති. විමුත්තිරසොති කිලෙසෙහි විමුච්චනරසො. සබ්බා හි සාසනස්ස සම්පත්ති යාවදෙව අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තස්ස විමුත්තියා හොති.

රතනානීති රතිජනනටියෙන රතනානි. සතිපට්ඨානාදයො හි භාවියමානා පුබ්බභාගෙපි අනප්පකං පිතිපාමොජ්ජං නිබ්බත්තෙන්ති, පගෙව අපරභාගෙ. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“යතො යතො සම්මසති, ඛන්ධානං උදයබ්බයං;
ලහති පිතිපාමොජ්ජං, අමතං තං විජානත” ති. (ධ. ප. 374) -

ලොකියරතනනිමිත්තං පන පිතිපාමොජ්ජං න තස්ස කලභාගමපි අග්ගතීති අයමත්ථො හෙට්ඨා දස්සිතො ඵව. අපිච -

“විත්තිකතං මහග්ගඤ්ච, අතුලං දුල්ලභදස්සනං;
අනොමසත්තපරිභොගං, ‘රතන’න්ති පච්චවති” ති.

යදි ව විත්තිකතාදිභාවෙන රතනං නාම හොති, සතිපට්ඨානාදීනංයෙව භූතතො රතනභාවො. බොධිපක්ඛියධම්මානඤ්ඤි සො ආනුභාවො, යං සාවකා සාවකපාරමීඤ්ඤාණං, පච්චෙකබුද්ධා පච්චෙකබොධිඤ්ඤාණං, සම්මාසම්බුද්ධා සම්මාසම්බොධිං අධිගච්ඡන්තිති ආසන්නකාරණත්තා. පරම්පරකාරණඤ්ඤි දානාදිඋපනිස්සයොති ඵවං රතිජනනටියෙන විත්තිකතාදිඅත්ථෙන ව රතනභාවො බොධිපක්ඛියධම්මානං සාතිසයො. තෙන චුත්තං - “තත්ත්වමානි රතනානි, සෙය්‍යථිදං, චත්තාරො සතිපට්ඨානා” තිආදි.

තත්ථ ආරම්මණෙ පක්ඛන්දිත්වා උපට්ඨානටියෙන පට්ඨානං, සතියෙව පට්ඨානං සතිපට්ඨානං. ආරම්මණස්ස පන කායාදිවසෙන චතුබ්බිධත්තා චුත්තං “චත්තාරො සතිපට්ඨානා” ති. තථා හි කායවෙදනාවිත්තධම්මෙසු සුභසුඛනිච්චඅත්තසඤ්ඤානං පභානතො අසුභදුක්ඛානිච්චානත්තතාගහණතො ව නෙසං කායානුපස්සනාදිභාවො විහත්තො.

සම්මා පදහන්ති ඵතෙන, සයං වා සම්මා පදහති, පසත්ථං, සුන්දරං වා පදහන්ති සම්මප්පධානං. පුග්ගලස්ස වා සම්මදෙව පධානභාවකරණතො සම්මප්පධානං. වීරියස්සෙනං අධිවචනං. තම්පි අනුප්පන්තූප්පන්තානං අකුසලානං අනුප්පාදනපභානවසෙන අනුප්පන්තූප්පන්තානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදනභාවනවසෙන ව චතුකිච්චං කත්වා චුත්තං “චත්තාරො සම්මප්පධානා” ති.

ඉජ්ඣානීති ඉද්ධි, සමිජ්ඣානීති නිප්පජ්ජනීති අත්ථො. ඉජ්ඣානීති වා ඵතාය සත්තා ඉද්ධා චුද්ධා උක්කංසගතා හොන්තිති ඉද්ධි. ඉති පට්ඨමෙන අත්ථෙන ඉද්ධි ඵව පාදො ඉද්ධිපාදො, ඉද්ධිකොට්ඨාසොති අත්ථො. දුතියෙන අත්ථෙන ඉද්ධියා පාදො පතිට්ඨා අධිගමුපායොති ඉද්ධිපාදො. තෙන හි උපරුපරිවිසෙසසඬ්ඛානං ඉද්ධිං පජ්ජන්ති පාපුණන්ති, ස්වායං ඉද්ධිපාදො යස්මා ඡන්දාදිකෙ චත්තාරො අධිපතිධම්මෙ ධුරෙ ජෙට්ඨකෙ කත්වා නිබ්බත්තියති, තස්මා චුත්තං “චත්තාරො ඉද්ධිපාදා” ති.

පඤ්චන්ද්‍රියානීති සද්ධාදීනි පඤ්ච ඉන්ද්‍රියානි. තත්ථ අස්සද්ධියං අභිභවිත්වා අධිමොක්ඛලක්ඛණෙ ඉන්ද්‍රියං කාරෙතීති සද්ධන්ද්‍රියං, කොසජ්ජං අභිභවිත්වා පග්ගහලක්ඛණෙ, පමාදං අභිභවිත්වා උපට්ඨානලක්ඛණෙ, වික්ඛෙපං අභිභවිත්වා අවික්ඛෙපලක්ඛණෙ, අඤ්ඤාණං අභිභවිත්වා දස්සනලක්ඛණෙ ඉන්ද්‍රියං කාරෙතීති පඤ්ඤන්ද්‍රියං.

තානියෙව අස්සද්ධියාදීහි අනභිභවතීයතො අකම්පියට්ඨෙන සම්පයුත්තධම්මෙසු ථීරභාවෙන “ඛලානී”ති වෙදිතබ්බානි.

සත්ත බොජ්ඣංගානි බොධියා, බොධිස්ස වා අභිගාති බොජ්ඣංගා. යා හි එසා ධම්මසාමග්ගී යාය ලොකුත්තරමග්ගක්ඛණෙ උප්පජ්ජමානාය ලීනුද්ධච්චපතිට්ඨානායුහනකාමසුඛත්තකිලමථානුයොග- උච්ඡේදසස්සතාහිනිවෙසාදීනං අනෙකෙසං උපද්දවානං පටිපක්ඛභූතාය සතිධම්මච්චයවීරියජිතිපස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසඛිබාතාය ධම්මසාමග්ගියා අරියසාවකො බුජ්ඣති, කිලෙසනිද්දාය වුට්ඨහති, චත්තාරි වා අරියසච්චානි පටිවිජ්ඣති, නිබ්බානමෙව වා සවිජ්ඣරොතීති “බොධි”ති වුච්චති, තස්සා ධම්මසාමග්ගිසඛිබාතාය බොධියා අභිගාතිපි බොජ්ඣංගා කුමානඛගමග්ගඛිගාදයො විය. යොපෙස චුත්තජ්ජකාරාය ධම්මසාමග්ගියා බුජ්ඣතීති කත්වා අරියසාවකො “බොධි”ති වුච්චති, තස්ස බොධිස්ස අභිගාතිපි බොජ්ඣංගා සෙනඛගරථඛිගාදයො විය. තෙනාහු පොරාණා – “බුජ්ඣනකස්ස පුග්ගලස්ස අභිගාති බොජ්ඣංගා”ති. “බොධියා සංවත්තන්තීති බොජ්ඣංගා”තිආදීනා නයෙනපි බොජ්ඣංගානං බොජ්ඣංගගත්ථො වෙදිතබ්බො.

අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගොති තංතංමග්ගවජ්ඣංගිකිලෙසෙහි ආරකත්තා අරියභාවකරත්තා අරියඵලපටිලාභකරත්තා ව අරියො. සම්මාදිට්ඨිආදීනි අට්ඨංගිගානි අස්ස අත්ථී, අට්ඨංගිකානියෙව වා අට්ඨංගිකො. කිලෙසෙ මාරෙන්තො ගච්ඡති, නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගියති, සයං වා නිබ්බානං මග්ගතීති මග්ගොති. එවමෙනෙසං සතිපට්ඨානාදීනං අත්ථවිභාගො වෙදිතබ්බො.

සොතාපන්නොති මග්ගසඛිබාතං සොතං ආපජ්ජිත්වා පාපුණිත්වා ධීතො, සොතාපත්තිඵලට්ඨොති අත්ථො. සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නොති සොතාපත්තිඵලස්ස අත්තපච්චක්ඛකරණාය පටිපජ්ජමානො පයමමග්ගට්ඨො, යො අට්ඨංගකොතිපි වුච්චති. සකදාගාමීති සකිදෙව ඉමං ලොකං පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන ආගමනසීලො දුතියඵලට්ඨො. අනාගාමීති පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන කාමලොකං අනාගමනසීලො තතියඵලට්ඨො. යො පන සද්ධානුසාරී ධම්මානුසාරී එකඛිජීති එවමාදිකො අරියපුග්ගලවිභාගො, සො එතෙසංයෙව පහෙදොති. සෙසං චුත්තනයමෙව.

එකමන්ථං විදිත්වාති එතං අත්තනො ධම්මවිනයෙ මතකුණපසදිසෙන
දුස්සීලපුග්ගලෙන සද්ධිං සංවාසාභාවසඬ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං
අසංවාසාරහසංවාසාරහවිභාගකාරණපරිදීපනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ ඡන්තමතිවස්සතීති ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පටිච්ඡාදෙන්තො අඤ්ඤං නවං
ආපත්තිං ආපජ්ජති, තතො පරං තතො පරන්ති එවං ආපත්තිවස්සං කිලෙසවස්සං
අතිවිය වස්සති. විවටං නාතිවස්සතීති ආපත්තිං ආපන්නො තං අප්පටිච්ඡාදෙන්වා
විවරන්තො සබ්බමචාරීනං පකාසෙන්තො යථාධම්මං යථාවිනයං පටිකරොන්තො
දෙසෙන්තො වුට්ඨහන්තො අඤ්ඤං නවං ආපත්තිං න ආපජ්ජති, තෙනස්ස විවටං
පුන ආපත්තිවස්සං කිලෙසවස්සං න වස්සති. යස්මා ච එතදෙවං, තස්මා ඡන්තං
ඡාදිතං ආපත්තිං විවරෙට්ඨ පකාසෙට්ඨ. එවං තං නාතිවස්සතීති එවං සන්නෙ තං
ආපත්තිආපජ්ජනකං ආපන්නපුග්ගලං අත්තභාවං අතිවිජ්ඣිත්වා කිලෙසවස්සං න
වස්සති න තෙමෙති. එවං සො කිලෙසෙහි අනවස්සුතො පරිසුද්ධසීලො සමාහිතො
හුත්වා විපස්සනං පටිධිපෙත්වා සම්මසන්නො අනුක්කමෙන නිබ්බානං පාපුණාතීති
අධිප්පායො.

පඤ්චමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සොණසුත්තවණ්ණනා

46. ඡට්ඨෙ අවන්තීසුති අවන්තිරට්ඨෙ. කුරරසරෙති එවංනාමකෙ නගරෙ.
පවත්තෙ පබ්බතෙති පවත්තනාමකෙ පබ්බතෙ. “පපාතෙ පබ්බතෙ” තිපි පයන්ති.
සොණො උපාසකො කුටිකණ්ණොති නාමෙන සොණො නාම, තීහි සරණගමනෙහි
උපාසකභාවප්පට්ඨෙදනෙන උපාසකො, කොට්ඨග්ගසනකස්ස කණ්ණපිළන්ධනස්ස
ධාරණෙන “කොට්ඨකණ්ණො” ති වත්තබ්බෙ “කුටිකණ්ණො” ති එවං
අහිඤ්ඤාතො, න සුබ්බමාලසොණොති අධිප්පායො. අයඤ්ඤි ආයස්මතො
මහාකච්චායනස්ස සන්නිකෙ ධම්මං සුත්වා සාසනෙ අහිප්පසන්නො, සරණෙසු ච
සීලෙසු ච පතිට්ඨිතො පවත්තෙ පබ්බතෙ ඡායුදකසම්පන්නො යානෙ විහාරං
කාරෙත්වා ථෙරං තත්ථ වසාපෙත්වා චතුහි පච්චයෙහි උපට්ඨාති. තෙන වුත්තං –
“ආයස්මතො මහාකච්චායනස්ස උපට්ඨාකො හොති” ති.

සො කාලෙන කාලං ථෙරස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡති. ථෙරො වස්ස ධම්මං දෙසෙති.
තෙන සංවෙගබ්බලො ධම්මවරියාය උස්සාහජාතො විහරති. සො එකදා සත්ථෙත
සද්ධිං වාණිජ්ජත්ථාය උජ්ජෙති. ගච්ඡන්තො අත්තරාමග්ගෙ අට්ඨියං සත්ථෙ
නිවිට්ඨෙ රත්තියං ජනසම්බාධනයෙන එකමන්තං අපක්කම්ම නිද්දං උපගඤ්ඡි.
සත්ථො පච්චුසවෙලායං උට්ඨාය ගතො, න එකොපි සොණං පබ්බොධෙසි, සබ්බෙහි
විසරිත්වා අගමංසු. සො පභාතාය රත්තියා පබ්බජ්ඣිත්වා උට්ඨාය කඤ්චි
අපස්සන්තො සත්ථෙතෙව ගතමග්ගං ගහෙත්වා සීසං සීසං ගච්ඡන්තො එකං
වටරුක්ඛං උපගඤ්ඡි. තත්ථ අද්දස එකං මහාකායං විරූපදස්සනං ගච්ඡන්තං පුරිසං
අට්ඨිතො මුත්තාති අත්තනො මංසාති සයමෙව බාදන්තං, දිස්වාන “කොසි
ත්ථ” න්ති පුච්ඡි. “පෙනොමහි, හන්තෙ” ති. “කස්මා එවං කරොසී” ති. “අත්තනො

පුබ්බකම්මෙනා”ති. “කිං පන තං කම්ම”න්ති. “අභං පුබ්බෙ භාරුකච්ඡනගරවාසී කුටවාණිජො හුත්වා පරෙසං සන්තකං වඤ්චෙන්වා බාදිං, සමණො ච හික්ඛාය උපගතො ‘තුම්භාකං මංසං බාදුං’ති අක්කොසිං, තෙන කම්මෙන එතරහි ඉමං දුක්ඛං අනුභවාමි”ති. තං සුත්වා සොණො අතිවිය සංවෙගං පටිලභි.

තතො පරං ගච්ඡන්තො මුඛතො පග්ගරිතකාලලොභිනෙ ද්වෙ පෙතදාරකෙ පස්සිත්වා තට්ථ පුච්ඡි. තෙපිස්ස අත්තනො කම්මං කට්ඨෙසු. තෙ කිර භාරුකච්ඡනගරෙ දාරකකාලෙ ගන්ධවාණිජ්ජාය ජීවිකං කප්පෙන්තා අත්තනො මාතරි බිණ්ණාසවෙ නිමන්තෙන්වා හොපෙන්තියා ගෙහං ගන්ත්වා “අම්භාකං සන්තකං කස්මා සමණානං දෙසි, තයා දින්නං හොජනං භුඤ්ජනකසමණානං මුඛතො කාලලොභිනං පග්ගරතු”ති අක්කොසිංසු. තෙ තෙන කම්මෙන නිරයෙ පච්චිත්වා තස්ස විපාකාවසෙසෙන පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා තදා ඉමං දුක්ඛං අනුභවන්ති. තම්පි සුත්වා සොණො අතිවිය සංවෙගජාතො අහොසි.

සො උජ්ජෙනිං ගන්ත්වා තං කරණියං තීරෙන්වා කුලසරං පච්චාගතො ථෙරං උපසඬ්ඨිකම්මිත්වා කතපට්ඨිකම්මානො ථෙරස්ස තමත්ථං ආරොචෙසි. ථෙරොපිස්ස පවත්තිනිවත්තිසු ආදීනවානිසංසෙ විභාවෙන්තො ධම්මං දෙසෙසි. සො ථෙරං වන්දිත්වා ගෙහං ගතො සායමාසං භුඤ්ජිත්වා සයනං උපගතො ථොකංයෙව නිද්දායිත්වා පඬුජ්ඣිත්වා සයනතලෙ නිසජ්ජ යථාසුතං ධම්මං පච්චවෙක්ඛිතුං ආරද්ධො. තස්ස තං ධම්මං පච්චවෙක්ඛන්තො, තෙ ච පෙතත්තභාවෙ අනුස්සරතො සංසාරදුක්ඛං අතිවිය භයානකං හුත්වා උපට්ඨාසි, පබ්බජ්ජාය චිත්තං නම්. සො විභාතාය රත්තියා සරීරපට්ඨිග්ගනං කත්වා ථෙරං උපසඬ්ඨිකම්මිත්වා අත්තනො අජ්ඣාසයං ආරොචෙන්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තෙන චුත්තං – “අථ බො සොණස්ස උපාසකස්ස කුට්ඨිකණ්ණස්ස රහොගතස්ස...පෙ.... පබ්බාජෙතු මං, හන්තෙ, අයොසා මහාකච්චානො”ති.

තත්ථ යථා යථාතිආදීනං පදානං අයං සඬ්ඨෙපත්ථො – යෙන යෙන ආකාරෙන අයොසා මහාකච්චානො ධම්මං දෙසෙති ආචික්ඛති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විචරති විභජති උත්තානිකරොති පකාසෙති, තෙන තෙන මෙ උපපරික්ඛන්තො එවං හොති, යදෙනං සික්ඛත්තයබ්බුග්ගවරියං එකම්පි දිවසං අක්ඛණ්ඩං කත්වා වරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය එකන්තපරිපුණ්ණං. එකදිවසම්පි කිලෙසමලෙන අමලිතං කත්වා වරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය එකන්තපරිපුණ්ණං. සඬ්ඨිලිඛිතන්ති ලිඛිතසඬ්ඨිසදිසං ධොතසඬ්ඨිසජ්ජචිභාගං වරිතබ්බං. ඉදං න සුකරං අගාරං අජ්ඣාචසනා අගාරමජ්ඣෙකෙ වසන්තෙන එකන්ත පරිපුණ්ණං...පෙ.... වරිතුං යංනුනාහං කෙසෙ වෙච මස්සුනි ච ඕහාරෙන්වා වොරොපෙන්වා කාසායරසපිනතාය කාසායානි බ්බුග්ගවරියං වරන්තානං අනුච්ඡවිකානි වත්ථානි අච්ඡාදෙන්වා නිවාසෙන්වා වෙච පාරුපිත්වා ච අගාරස්මා නික්ඛම්මිත්වා අනගාරියං පබ්බජෙය්‍යං. යස්මා අගාරස්ස හිතං කසිවාණිජ්ජාදිකම්මං අගාරියන්ති චුච්චති, තඤ්ච පබ්බජ්ජාය නත්ථි, තස්මා පබ්බජ්ජා අනගාරියා නාම. තං අනගාරියං පබ්බජ්ජං පබ්බජෙය්‍යං උපගච්ඡෙය්‍යං, පට්ඨප්පජ්ජෙය්‍යන්ති අත්ථො.

එවං අත්තනා රහොවිතක්කිතං සොණො උපාසකො ථෙරස්ස ආරොචෙත්වා තං පටිපජ්ජිතුකාමො “පබ්බාපේතු මං, භන්තෙ, අයො මහාකච්චානො”ති ආහ. ථෙරො පන “තාවස්ස ඤාණපරිපාකං කථ”න්ති උපධාරෙත්වා ඤාණපරිපාකං ආගමයමානො “දුක්කරං බො”තිආදිනා පබ්බජ්ජාජන්දං නිවාරෙසි.

තත්ථ එකභත්තන්ති “එකභත්තිකො හොති රත්තුපරතො විරතො විකාලභොජනා”ති (දී. නි. 1.194; අ. නි. 3.71) එවං චුත්තං විකාලභොජනවිරතිං සන්ධාය වදති. එකසෙය්‍යන්ති අද්වතියසෙය්‍යං. එත්ථ ව සෙය්‍යාසීසෙන “එකො තිට්ඨති, එකො ගච්ඡති, එකො නිසීදති”තිආදිනා (මහානි. 7; 49) නයෙන චුත්තෙසු චතුසු ඉරියාපටෙසු කායවිවෙකං දීපෙති, න එකාකිනා හුත්වා සයනමත්තං. බ්‍රහ්මවරියන්ති මෙට්ඨනවිරතිබ්‍රහ්මවරියං, සික්ඛත්තයානුයොගසඬ්ඛාතං සාසනබ්‍රහ්මවරියං වා. ඉඬ්ඝාති වොදනත්ථෙ නිපාතො. තත්ථෙවාති ගෙහෙයෙව. බුද්ධානං සාසනං අනුයුඤ්ජාති නිව්චසීලඋපොසථසීලාදිහෙදං පඤ්චඩගඅට්ඨඩගදසඩගසීලං, තදනුරූපඤ්ච සමාධිපඤ්ඤාභාවනං අනුයුඤ්ජ. එතඤ්චි උපාසකෙන පුබ්බභාගෙ අනුයුඤ්ජිතබ්බං බුද්ධසාසනං නාම. තෙනාහ – “කාලයුත්තං එකභත්තං එකසෙය්‍යං බ්‍රහ්මරිය”න්ති.

තත්ථ කාලයුත්තන්ති වාතුද්දසීපඤ්චදසීඅට්ඨමීපාටිභාරියපක්ඛසඬ්ඛාතෙන කාලෙන යුත්තං, යථාචුත්තකාලෙ වා තුය්හං අනුයුඤ්ජන්තස්ස යුත්තං පතිරූපං සක්කුණෙය්‍යං, න සබ්බකාලං පබ්බජ්ජාති අධිජ්ජායො. සබ්බමෙතං ඤාණස්ස අපරිපක්කත්තා තස්ස කාමානං දුජ්ජහානතාය සම්මාපටිපත්තියං යොග්‍යං කාරාපෙතුං වදති, න පබ්බජ්ජාජන්දං නිවාරෙතුං. පබ්බජ්ජාභිසඬ්ඛාරොති පබ්බජ්තුං ආරම්භො උස්සාහො. පටිපස්සමිහිති ඉන්ද්‍රියානං අපරිපක්කත්තා, සංවෙගස්ස ව නාතිතික්ඛවාතො වූපසමි. කිඤ්චාපි පටිපස්සමිහි, ථෙරෙන චුත්තවිධිං පන අනුතිට්ඨන්තො කාලෙන කාලං ථෙරං උපසඬ්ඛමිත්වා පරිපාසන්තො ධම්මං සුභාති. තස්ස චුත්තනායෙනෙව දුතියං පබ්බජ්ජාය විත්තං උජ්ජජ්ජි, ථෙරස්ස ව ආරොචෙසි. දුතියමිති ථෙරො පටික්ඛිති. තතියවාරෙ පන ඤාණස්ස අපරිපක්කභාවං ඤත්වා “ඉදානි නං පබ්බාපේතුං කාලො”ති ථෙරො පබ්බාපෙසි, පබ්බජිතඤ්ච තං තිණි සංවච්ඡරාති අතික්කමිත්වා ගණං පරියෙසිත්වා උපසම්පාදෙසි. තං සන්ධාය චුත්තං – “දුතියමිති බො සොණො...පෙ.... උපසම්පාදෙසි”ති.

තත්ථ අප්පභික්ඛුකොති කතිපයභික්ඛුකො. තදා කිර භික්ඛු යෙභුයොන මජ්ඣිමදෙසෙ එව වසිංසු. තස්මා තත්ථ කතිපයා එව අහෙසුං, තෙ ව එකස්මි. නිගමෙ එකො, එකස්මි. ද්වෙති එවං විසුං විසුං වසිංසු. කිච්චෙතාති දුක්ඛෙන. කසිරෙනාති ආයාසෙන. තකො තකොති තස්මා තස්මා ගාමනිගමාදිතො. ථෙරෙන භි කතිපයෙ භික්ඛු ආනෙත්වා අඤ්ඤෙසු ආනියමානෙසු පුබ්බෙ ආනීතා කෙනවිදෙව කරණීයෙන පක්කමිංසු, කිඤ්චි කාලං ආගමෙත්වා පුන තෙසු ආනියමානෙසු ඉතරෙ පක්කමිංසු. එවං පුනජ්ජුතං ආනයනෙන සන්නිපාතො විරෙනෙව අහොසි, ථෙරො ව තදා එකච්චාරි අහොසි. දසවග්ගං භික්ඛුසඬ්ඝං සන්නිපාතෙත්වාති තදා හගවතා පච්චන්තදෙසෙපි දසවග්ගෙනෙව සඬ්ඝෙන උපසම්පදා අනුඤ්ඤාතා.

ඉතොනිදානඤ්චි ථෙරෙන යාවිතො පඤ්චවග්ගෙන සඬ්ඝෙන පච්චන්තදෙසෙ
 උපසම්පදං අනුජානි. තෙන චුත්තං – “තිණ්ණං වස්සානං...පෙ....
 සන්නිපාතෙත්වා”ති.

වස්සංචුට්ඨස්සාති උපසම්පජ්ජිත්වා පයමවස්සං උපගන්ත්වා චුසිතවතො. ඊදිසො
 ව ඊදිසො වාති එවරුපො ව එවරුපො ව, එවරුපාය නාමකායරූපකායසම්පත්තියා
 සමන්තාගතො, එවරුපාය ධම්මකායසම්පත්තියා සමන්තාගතොති සුතොයෙව මෙ
 සො භගවා. න ඛො මෙ සො භගවා සම්මුඛා දිට්ඨොති එතෙන පුට්ඨජනසද්ධාය එවං
 ආයස්මා සොණො භගවන්තං දට්ඨුකාමො අහොසි. අපරභාගෙ පන සත්ථාරා සද්ධිං
 එකගන්ධකුටියං වසිත්වා පච්චුසසමයං අජ්ඣාදිට්ඨො සොළස අට්ඨකවග්ගිකාති
 සත්ථු සම්මුඛා අට්ඨිං කත්වා මනසි කත්වා සබ්බං චෙතසො සමන්තාහරිත්වා
 අත්ථධම්මජ්ජපිට්ඨංචෙදි හුත්වා භණන්තො ධම්මුපසඤ්චිතපාමොජ්ජාදිමුඛෙන
 සමාහිතො සරභඤ්ඤපරියොසානෙ විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සඬ්ඛාරෙ සම්මසන්තො
 අනුපුබ්බෙන අරහත්තං පාපුණි. එතදත්ථමෙව හිස්ස භගවතා අත්තනා සද්ධිං
 එකගන්ධකුටියං වාසො ආණත්තොති වදන්ති.

කෙච් පනාහු – “න ඛො මෙ සො භගවා සම්මුඛා දිට්ඨො”ති ඉදං
 රූපකායදස්සනමෙව සන්ධාය චුත්තන්ති. ආයස්මා හි සොණො පබ්බජිත්වාච
 ථෙරස්ස සන්නිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සට්ඨන්තො වායමන්තො
 අනුපසම්පන්නොව සොතාපන්නො හුත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා “උපාසකාපි
 සොතාපන්නා භොන්ති, අහම්පි සොතාපන්නො, කිමෙත්ථ චිත්ත”න්ති
 උපරිමග්ගත්ථාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අත්තොවස්සෙයෙව ඡළහිඤ්ඤො හුත්වා
 විසුද්ධිපචාරණාය පචාරෙසි. අරියසච්චදස්සනෙන හි භගවතො ධම්මකායො දිට්ඨො
 නාම භොති. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“යො ඛො, චක්කලි, ධම්මං පස්සති, සො මං පස්සති. යො මං පස්සති,
 සො ධම්මං පස්සති”ති (සං. නි. 3.87).

තස්මාස්ස ධම්මකායදස්සනං පගෙව සිද්ධං, පචාරෙත්වා පන රූපකායං
 දට්ඨුකාමො අහොසිති.

“සචෙ මං උපජ්ඣායො අනුජානාති”තිපි පායො. “භන්තෙ”ති පන ලිඛන්ති.
 තථා “සාධු සාධු, ආචුසො සොණ, ගච්ඡ ත්වං, ආචුසො සොණා”තිපි පායො.
 “ආචුසො”ති පන කෙසුචි පොත්ථකෙසු නත්ථි. තථා “එවමාචුසොති ඛො ආයස්මා
 සොණො”තිපි පායො. ආචුසොවාදොයෙව හි අඤ්ඤමඤ්ඤං භික්ඛුනං භගවතො
 ධරමානකාලෙ ආචිණ්ණො. භගවන්තං පාසාදිකන්තිආදීනං පදානං අත්ථො හෙට්ඨා
 චුත්තොයෙව.

කච්චි භික්ඛු ඛමනීයන්ති භික්ඛු ඉදං තුය්හං චතුරක්කං නවද්වාරං සරිරයන්තං
 කච්චි ඛමනීයං, කිං සක්කා ඛමිතුං සහිතුං පරිහරිතුං, කිං දුක්ඛහාරො නාහිභවති.
 කච්චි යාපනීයන්ති කිං තංතංකිච්චෙසු යාපෙතුං ගමෙතුං සක්කා, න කඤ්චි

අන්තරායන්හි දස්සෙති. කවිවිසි අප්පකිලමටොනාති අනායාසෙන ඉමං එත්තකං
අද්ධානං කවිවි ආගතොසි.

එතදහොසිති බුද්ධාවිණ්ණං අනුස්සරන්තස්ස ආයස්මතො ආනන්දස්ස එතං
“යස්ස ඛො මං හගවා”ති ආදිනා ඉදානි වුවිච්චානං චිත්තෙ ආවිණ්ණං අහොසි.
එකච්ඡාරොති එකගන්ධකුටියං. ගන්ධකුටි හි ඉධ විහාරොති අධිප්පෙතා. වත්ථුන්ති
වසිතුං.

නිසප්පාය විනිනාමෙත්වාති එත්ථ යස්මා හගවා ආයස්මතො සොණස්ස
සමාපත්තිසමාපජ්ජනෙ පටිසන්ථාරං කරොන්තො සාවකසාධාරණා සබ්බා
සමාපත්තියො අනුලොමපටිලොමං සමාපජ්ජන්තො බහුදෙව රත්තිං...පෙ....
විහාරං පාවිසි, තස්මා ආයස්මාපි සොණො හගවතො අධිප්පායං ඤත්වා තදනුරූපං
සබ්බා තා සමාපත්තියො සමාපජ්ජන්තො “බහුදෙව රත්තිං...පෙ.... විහාරං
පාවිසි”ති කෙච්ච දන්ති. පවිසිත්වා ච හගවතා අනුඤ්ඤාතො චීවරං තිරොකරණීයං
කත්වාපි හගවතො පාදපස්සෙ නිසප්පාය විනිනාමෙසි. අප්ඤ්ඤාති ආණාපෙසි.
පටිභාතු තං භික්ඛු ධම්මො භාසිතුන්ති භික්ඛු තුය්හං ධම්මො භාසිතුං උපට්ඨාතු
ඤාණමුඛෙ ආගච්ඡතු, යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං හණාහීති අත්ථො.

සොළස අට්ඨකවග්ගිකානීති අට්ඨකවග්ගහුතානි කාමසුත්තාදීනි සොළස
සුත්තානි. සරෙන අහණීති සුත්තුස්සාරණසරෙන අහාසි, සරහඤ්ඤවසෙන කට්ඨෙහිති
අත්ථො. සරහඤ්ඤපරියොසානෙති උස්සාරණාවසානෙ. සුග්ගහිතානීති සම්මා
උග්ගහිතානි. සුමනසිකතානීති සුට්ඨ මනසි කතානි. එකච්චො උග්ගහණකාලෙ
සම්මා උග්ගහෙත්වාපි පච්ඡා සප්ඤ්ඤායාදිවසෙන මනසි කරණකාලෙ බ්‍යඤ්ජනානි වා
මිච්ඡා රොපෙති, පදපච්ඡාහට්ඨං වා කරොති, න එවමයං. ඉමිනා පන සම්මදෙව
යටුග්ගහිතං මනසි කතානි. තෙන චුත්තං – “සුමනසිකතානීති සුට්ඨ මනසි
කතානි”ති. සුපධාරිතානීති අත්ථතොපි සුට්ඨ උපධාරිතානි. අත්ථෙ හි සුට්ඨ
උපධාරිතෙ සක්කා පාළිං සම්මා උස්සාරෙතුං. කල්‍යාණියාසි වාචාය
සමන්තාගතොති සිලිලධනිතාදීනං යථාච්චානවචනෙන
පරිමණ්ඩලපදබ්‍යඤ්ජනපරිපුණ්ණාය පොරියා වාචාය සමන්තාගතො ආසි.
විස්සට්ඨායාති විමුත්තාය. එතෙනස්ස විමුත්තවාදිතං දස්සෙති. අනෙලගළායාති එලා
වුවිච්චි දොසො, තං න පග්ගරතීති අනෙලගළා, තාය නිද්දොසායාති අත්ථො. අථ වා
අනෙලගළායාති අනෙලාය ච අගළාය ච නිද්දොසාය අගළිතපදබ්‍යඤ්ජනාය,
අපරිභිතපදබ්‍යඤ්ජනායාති අත්ථො. තථා හි නං හගවා “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම
සාවකානං භික්ඛුනං කල්‍යාණවාක්කරණානං යදිදං සොණො කුටිකණ්ණො”ති (අ.
නි. 1.206) එතදග්ගෙ යිපෙසි. අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනියාති යථාධිප්පෙතං අත්ථං
විඤ්ඤාපෙතුං සමත්ථාය.

කතිවස්සොති සො කිර මජ්ඣිමවයස්ස තතියකොට්ඨාසෙ ධීතො
ආකප්පසම්පන්නො ච පරෙසං චිරතරපබ්බජිතො විය බායති. තං සන්ධාය හගවා
පුච්ඡතීති කෙච්ච, තං අකාරණං. එවං සන්තෙ සමාධිසුඛං අනුභවිතුං යුත්තො, එත්තකං

කාලං කස්මා පමාදමාපන්තොති පුන අනුයුක්තං සත්ථා “කතිවස්සොසී”ති තං පුච්ඡති. තෙනෙවාහ – “කිස්ස පන ත්වං භික්ඛු එවං චිරං අකාසී”ති.

තත්ථ කිස්සාති කිං කාරණං. එවං චිරං අකාසීති එවං චිරායි, කෙන කාරණෙන එවං චිරකාලං පබ්බජ්ජං අනුපගන්ත්වා අගාරමජ්ඣෙකෙ වසීති අත්ථො. චිරං දිට්ඨො මෙති චිරෙන චිරකාලෙන මයා දිට්ඨො. කාමෙසුති කිලෙසකාමෙසු ව චත්ථුකාමෙසු ව. ආදීනවොති දොසො. අපි වාති කාමෙසු ආදීනවෙ කෙනචි පකාරෙන දිට්ඨොපි න තාවාහං සරාවාසතො නික්ඛමිතුං අසක්ඛිං. කස්මා? සම්බාධො සරාවාසො උච්චාවචෙහි කිච්චකරණියෙහි සමුපබ්බුල්භො අගාරියභාවො. තෙනෙවාහ – “බහුකිච්චො බහුකරණියො”ති.

එතමත්ථං විදිත්වාති කාමෙසු යථාභූතං ආදීනවදස්සිතො චිත්තං චිරායිත්වාපි න පතිට්ඨාති, අඤ්ඤදත්ථු පදුමපලාසෙ උදකඛිත්ථු විය විනිවත්තතියෙවාති එතමත්ථං සම්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති පචත්තිං නිවත්තිඤ්ච සම්මදෙව ජානන්තො පචත්තියං තන්තිමිත්තෙ ව න කදාවිපි රමතීති ඉදමත්ථදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ දිස්වා ආදීනවං ලොකෙති සබ්බස්මිං සඬ්ඛාරලොකෙ “අනිච්චො දුක්ඛො විපරිණාමධම්මො”ති ආදීනා ආදීනවං දොසං පඤ්ඤාය පස්සිත්වා. එතෙන විපස්සනාවාරො කථිතො. ඤත්වා ධම්මං නිරූපධන්ති සබ්බුපධිපටිතිස්සග්ගත්තා නිරූපධිං නිබ්බානධම්මං යථාභූතං ඤත්වා නිස්සරණවිවෙකාසඬ්ඛතාමතසභාවතො මග්ගඤ්ඤාණෙන පටිවිජ්ඣිත්වා. “දිස්වා ඤත්වා”ති ඉමෙසං පදානං “සජ්ජිං පිචිත්වා බලං හොති, සිහං දිස්වා භයං හොති, පඤ්ඤාය දිස්වා ආසවා පරික්ඛිණා හොන්ති”ති ආදීසු (පු. ප. 208; අ. නි. 9.42-43) විය හෙතුඅත්ථතා දට්ඨබ්බා. අරියො න රමතී පාපෙති කිලෙසෙහි ආරකත්තා අරියො සප්පුරියො අණුමත්තෙපි පාපෙ න රමති. කස්මා? පාපෙ න රමතී සුච්ඡි සුච්ඡද්ධකායසමාවාරාදිතාය විසුද්ධපුග්ගලො රාජහංසො විය උක්කාරට්ඨානෙ පාපෙ සංකිලිට්ඨධම්මෙ න රමති නාහිනන්දති. “පාපො න රමතී සුච්ඡි”ත්තිපි පායො. තස්සත්ථො – පාපො පාපපුග්ගලො සුච්ඡිං අනවජ්ජං වොදානධම්මං න රමති, අඤ්ඤදත්ථු ගාමසුකරාදයො විය උක්කාරට්ඨානං අසුචිං සංකිලෙසධම්මංයෙව රමතීති පටිපක්ඛතො දෙසනං පරිවත්තෙති.

එවං භගවතා උදානෙ උදානිතෙ ආයස්මා සොණො උට්ඨායාසනා භගවත්තං වන්දිත්වා අත්තනො උපජ්ඣායස්ස වචනෙන පච්චන්තදෙසෙ පඤ්චවග්ගෙන උපසම්පදාදිපඤ්චවත්ථුනි යාචි. භගවාපි තාති අනුජානීති තං සබ්බං බන්ධකෙ (මහාව. 242 ආදයො) ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං.

ඡට්ඨසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. කඬ්ඛාරෙවනසුත්තවණ්ණනා

47. සත්තමෙ කඨිබ්බරෙවනොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං. සො හි සාසනෙ පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදො සීලවා කල්‍යාණධම්මො විහරති, “අකප්පියා මුග්ගා, න කප්පන්ති මුග්ගා පරිභුඤ්ජිතුං, අකප්පියො ගුලො” ති (මහාව. 272) ව ආදිනා විනයකුක්කුච්චසඨ්ඨාතකඨිබ්බනුලො පන හොති. තෙන කඨිබ්බරෙවනොති පඤ්ඤායිත්ථ. සො අපරහාගෙ සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා සටෙන්තො වායමන්තො ජලහිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා ක්‍රිකාසුබ්බෙන ඵලසුබ්බෙන විනිනාමෙති, යෙභුයොපන පන අත්තනා අධිගතං අරියමග්ගං ගරුං කත්වා පච්චවෙක්ඛති. තෙන චුත්තං – “අත්තනො කඨිබ්බවිතරණවිසුද්ධිං පච්චවෙක්ඛමානො” ති. මග්ගපඤ්ඤා හි “අහොසිං නු බො අහං අතීතමද්ධාන” ත්තිආදිනායපවත්තාය (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20) සොළසවත්ථුකාය, “බුද්ධො කඨිබ්බති...පෙ.... පටිච්චසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු කඨිබ්බති” ති (ධ. ස. 1008) එවං චුත්තාය අට්ඨවත්ථුකාය, පගෙව ඉතරාසන්ති අනවසෙසනො සබ්බකඨිබ්බානං විතරණනො සමතික්කමනනො, අඤ්ඤෙහි ව අත්තනා පහාතබ්බකිලෙසෙහි අච්චන්තවිසුජ්ඣානනො “කඨිබ්බවිතරණවිසුද්ධි” ති ඉධාධිප්පෙනා. තඤ්ඤි අයමායස්මා දීඝරත්තං කඨිබ්බපකතත්තා “ඉමං මග්ගධම්මං අධිගම්ම ඉමා මෙ කඨිබ්බා අනවසෙසා පහිනා” ති ගරුං කත්වා පච්චවෙක්ඛමානො නිසීදි, න සප්පච්චයනාමරූපදස්සනං අනිච්චන්තිකත්තා තස්ස කඨිබ්බවිතරණස්ස.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං අරියමග්ගස්ස අනවසෙසකඨිබ්බවිතරණසඨ්ඨාතං අත්ථං විදිත්වා තදන්තදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යා කාවි කඨිබ්බා ඉධ වා හුරං වාති ඉධ ඉමස්මිං පච්චුප්පන්නෙ අත්තහාවෙ “අහං නු බොස්මි නො නු බොස්මි” තිආදිනා හුරං වා, අතීතානාගතෙසු අත්තහාවෙසු “අහොසිං නු බො අහං අතීතමද්ධාන” ත්තිආදිනා උප්පජ්ජනකා කඨිබ්බා. සකච්චෙදියා වා පරච්චෙදියා වාති තා එවං චුත්තනයෙනෙව සකඅත්තහාවෙ ආරම්මණවසෙන පටිලභිතබ්බාය පවත්තියා සකච්චෙදියා වා පරස්ස අත්තහාවෙ පටිලභිතබ්බාය “බුද්ධො නු බො, නො නු බො” තිආදිනා වා පරස්මිං පධානෙ උත්තමෙ පටිලභිතබ්බාය පවත්තියා පරච්චෙදියා වා යා කාවි කඨිබ්බා විචිකිච්ඡා. යෙ ක්‍රියායිනො තා පජ්ඣන්ති සබ්බා, ආතාපිනො බ්‍රහ්මවරියං වරන්තාති යෙ ආරම්මණුපනිජ්ඣානෙන ලක්ඛණුපනිජ්ඣානෙන ක්‍රියායිනො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා චතුබ්බිධසම්මජ්ජපධානපාරිපුරියා ආතාපිනො මග්ගබ්‍රහ්මවරියං වරන්තා අධිගච්ඡන්තා සද්ධානුසාරීආදිප්පහෙදා පයමමග්ගට්ඨා පුග්ගලා, තා සබ්බා කඨිබ්බා පජ්ඣන්ති සමුච්ඡින්නදන්ති මග්ගක්ඛණං. තතො පරං පන තා පහිනා නාම හොන්ති, තස්මා ඉතො අඤ්ඤං තාසං අච්චන්තප්පහානං නාම නත්ථීති අධිප්පායො.

ඉති භගවා ක්‍රියානමුබ්බෙන ආයස්මතො කඨිබ්බරෙවතස්ස ක්‍රියායිසෙන අරියමග්ගාධිගමං ථොමෙන්තො ථොමනාවසෙන උදානං උදානෙසි. තෙනෙව ව නං “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං හික්ඛුනං ක්‍රියායිනං යදිදං කඨිබ්බරෙවනො” ති (අ. නි. 1.204) ක්‍රියායිහාවෙන එතදග්ගෙ යපෙසීති.

සත්තමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සඨසභෙදසුත්තවණ්ණනා

48. අට්ඨමෙ ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොවාති අභිමාරෙ පයොජේත්වා නාළාගිරිං විස්සජ්ජාපෙත්වා සිලං පවට්ඨෙත්වා භගවතො අනත්ථං කාතුං අසක්කොන්තො “සඨසං භින්දිත්වා චක්කභෙදං කරස්සාමි”ති අධිජ්ජායෙන එතං “අජ්ජතග්ගෙ”ති ආදිවචනං අවොච. අඤ්ඤත්‍රෙව භගවතාති විනා එව භගවන්තං, සත්ථාරං අකත්වාති අත්ථො. අඤ්ඤත්‍ර භික්ඛුසඨසාති විනා එව භික්ඛුසඨසං. උපොසථං කරස්සාමි සඨසකම්මානි වාති භගවතො ඔවාදකාරකං භික්ඛුසඨසං විසුං කත්වා මං අනුචත්තන්තෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං ආවෙණිකං උපොසථං සඨසකම්මානි ච කරස්සාමිති අත්ථො. දෙවදත්තො සඨසං භින්දිස්සතීති භෙදකරානං සබ්බෙසං දෙවදත්තෙන සජ්ජිතත්තා එකංසෙනෙව දෙවදත්තො අජ්ජ සඨසං භින්දිස්සති ද්විධා කරස්සති. “අධම්මං ධම්මො”ති ආදීසු හි අට්ඨාරසසු භෙදකරවත්ථුසු යංකිඤ්චි එකම්පි වත්ථුං දීපෙත්වා තෙන තෙන කාරණෙන “ඉමං ගණ්හථ, ඉමං රොවෙථා”ති සඤ්ඤාපෙත්වා සලාකං ගාහෙත්වා විසුං සඨසකම්මෙ කතෙ සඨසො භින්තො හොති. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“පඤ්චහි, උපාලි, ආකාරෙහි සඨසො භිජ්ජති කම්මෙන උද්දෙසෙන වොහරන්තො අනුස්සාවනෙන සලාකග්ගාහෙනා”ති (පරි. 458).

තත්ථ කම්මෙනාති අපලොකනකම්මාදීසු චතුසු කම්මෙසු අඤ්ඤතරෙන කම්මෙන. උද්දෙසෙනාති පඤ්චසු පාතිමොක්ඛද්දෙසෙසු අඤ්ඤතරෙන උද්දෙසෙන. වොහරන්තොති තාහි තාහි උජ්ජත්තීහි “අධම්මං ධම්මො”ති ආදීනි (අ. නි. 10.37; චූළව. 352) අට්ඨාරසභෙදකරවත්ථුනි දීපෙත්තො. අනුස්සාවනෙනාති “නනු තුම්භෙ ජානාථ මය්හං උච්චාකුලා පබ්බජිතභාවං බහුස්සුතභාවඤ්ච, මාදිසො නාම උද්ධම්මං උබ්බිතයං ගාහෙය්‍යාති කිං තුම්භාකං විත්තම්පි උජ්ජාදෙතුං යුත්තං, කිමහං අපායතො න භායාමි”ති ආදීනා නයෙන කණ්ණමූලෙ වච්ඡෙදං කත්වා අනුස්සාවනෙන. සලාකග්ගාහෙනාති එවං අනුස්සාවෙත්වා තෙසං විත්තං උපත්ථම්භෙත්වා අනාවත්තිධම්මෙ කත්වා “ගණ්හථ ඉමං සලාක”න්ති සලාකග්ගාහෙන.

එත්ථ ච කම්මමෙව උද්දෙසො වා පමාණං, වොහාරානුස්සාවනසලාකග්ගාහා පන පුබ්බභාගා. අට්ඨාරසවත්ථුදීපනවසෙන හි වොහරන්තෙන තත්ථ රුච්ඡනනත්ථං අනුස්සාවෙත්වා සලාකාය ගාහිතායපි අභින්තොව හොති සඨසො. යදා පනෙවං චත්තාරො වා අතිරෙකා වා සලාකං ගාහෙත්වා ආවෙණිකං උද්දෙසං වා කම්මං වා කරොන්ති, තදා සඨසො භින්තො නාම හොති. දෙවදත්තො ච සබ්බං සඨසභෙදස්ස පුබ්බභාගං නිජ්ජාදෙත්වා “එකංසෙනෙව අජ්ජ ආවෙණිකං උපොසථං සඨසකම්මඤ්ච කරස්සාමි”ති වින්තෙත්වා “අජ්ජතග්ගෙ”ති ආදිවචනං අවොච.

තෙනාහ – “අප්ප, හන්තෙ, දෙවදත්තො සඬ්ඝං භින්දිස්සති” ති. යනො අවොචුම්භා “හෙදකරානං සබ්බෙසං දෙවදත්තෙන සජ්ජිතත්තා” ති.

එතමන්ට වීදිත්වාති එතං අවිච්ඡින්නානිරුද්ධපත්තිසංවත්තනියං කප්පට්ඨියං අතෙකිච්ඡං දෙවදත්තෙන නිබ්බත්තියමානං සඬ්ඝහෙදකම්මං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති කුසලාකුසලෙසු යථාක්කමං සප්පුරිසාසප්පුරිසසභාගවිසභාගපටිපත්තිවසෙන පන සුකුසලාති ඉදමත්ථවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ සුකරං සාධුනා සාධුති අත්තනො පරෙසඤ්ච භිතං සාධෙතීති සාධු, සම්මාපටිපන්නො. තෙන සාධුනා සාරිපුත්තාදිනා සාවකෙන පච්චෙකබුද්ධෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන අඤ්ඤෙන වා ලොකීයසාධුනා සාධු සුන්දරං හද්දකං අත්තනො පරෙසඤ්ච භිතසුඛාවහං සුකරං සුබෙන කාතුං සක්කා. සාධු පාපෙන දුක්කරන්ති තදෙව පන චුත්තලක්ඛණං සාධු පාපෙන දෙවදත්තාදිනා පාපපුග්ගලෙන දුක්කරං කාතුං න සක්කා, න සො තං කාතුං සක්කොතීති අත්ථො. පාපං පාපෙන සුකරන්ති පාපං අසුන්දරං අත්තනො පරෙසඤ්ච අනත්ථාවහං පාපෙන යථාචුත්තපාපපුග්ගලෙන සුකරං සුබෙන කාතුං සක්කුණෙය්‍ය. පාපමරියෙහි දුක්කරන්ති අරියෙහි පන බුද්ධාදීහි තං තං පාපං දුක්කරං දුරහිසම්භවං. සෙතූසාතොයෙව හි තෙසන්ති සත්ථා දීපෙති.

අට්ඨමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සධායමානසුත්තවණ්ණනා

49. නවමෙ මාණවකාති තරුණා. පඨමෙ යොබ්බතෙ ධීතා බ්‍රාහ්මණකුමාරකා ඉධාධිජ්ජෙතා.

සධායමානරූපාති උප්පණ්ඩනජාතිකං වචනං සන්ධාය චුත්තං. අඤ්ඤෙසං උප්පණ්ඩෙත්තා සධන්ති, තදත්ථවචනසීලාති අත්ථො. තස්සායං වචනත්ථො – සධනං සධො, තං ආචික්ඛන්තීති සධායමානාති වත්තබ්බෙ දීඝං කත්වා “සධායමානා” ති චුත්තං. අථ වා විසෙසතො සසෙසධෙ විය අත්තානං ආවදන්තීති සධායමානා. තෙ එවං සභාවතාය “සධායමානරූපා” ති චුත්තං. “සද්දායමානරූපා” තිපි පාඨො, උච්චාසද්දමහාසද්දං කරොන්තාති අත්ථො. භගවතො අවිදුරෙ අතික්කමන්තීති භගවතො සවනවිසයෙ තං තං මුඛාරුළ්භං වදන්තා අතියන්ති.

එතමන්ට වීදිත්වාති එතං තෙසං වාචාය අසඤ්ඤතභාවං ජානිත්වා තදත්ථදීපකං ධම්මසංවෙගවසෙන ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ පරිමුට්ඨාති දන්ධා මුට්ඨස්සතිනො. පණ්ඩිතාභාසාති පණ්ඩිතපතිරූපකා “කෙ අඤ්ඤෙ ජානන්ති, මයමෙවෙත්ථ ජානාමා” ති තස්මිං තස්මිං අත්ථො

අත්තානමෙව ජානන්තං කත්වා සමුදාවරණතො. වාචාගොවරභාණිනොති යෙසං
 වාචා එව ගොවරො විසයො, තෙ වාචාගොවරභාණිනො, වාචාවත්ථුමත්තස්සෙව
 භාණිනො අත්ථස්ස අපරිඤ්ඤාතත්තා. අථ වා වාචාය අගොවරං අරියානං කථාය
 අවිසයං මුසාවාදං භණන්තීති වාචාගොවරභාණිනො. අථ වා “ගොවරභාණිනො”ති
 එත්ථ ආකාරස්ස රස්සභාවො කතො. වාචාගොවරා, න සතිපට්ඨානාදිගොවරා
 භාණිනොව. කථං භාණිනො? යාවච්ඡන්ති මුඛායාමං අත්තනො යාව මුඛායාමං යාව
 මුඛප්පසාරණං ඉච්ඡන්ති, තාව පසාරෙත්වා භාණිනො, පරෙසු ගාරවෙන, අත්තනො
 අවිසයතාය ව මුඛසඬකොවං න කරොන්තීති අත්ථො. අථ වා වාචාගොවරා එව
 හුත්වා භාණිනො, සයං අජානිත්වා පරපත්තිකා එව හුත්වා වත්තාරොති අත්ථො.
 තතො එව යාවච්ඡන්ති මුඛායාමං යෙන වචනෙන සාවෙනබ්බා, තං අවින්තෙත්වා
 යාවදෙව අත්තනො මුඛප්පසාරණමත්තං ඉච්ඡන්තීති අත්ථො. යෙන නිතා න තං
 විදුති යෙන මුට්ඨස්සව්වාදිනා නිල්ලජ්ජභාවං පණ්ඩිතමානීභාවඤ්ච නිතා “මයමෙවං
 භණාමා”ති, තං තථා අත්තනො භණන්තස්ස කාරණං න විදු, අවිද්දසුනො අසුරා න
 ජානන්තීති අත්ථො.

නවමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. චූළපන්ථකසුත්තවණ්ණනා

50. දසමෙ චූළපන්ථකොති මහාපන්ථකත්ථෙරස්ස කනිට්ඨභාතිකත්තා පන්ථෙ
 ජාතත්තා ව දහරකාලෙ ලද්ධවොභාරෙන අපරභාගෙපි අයමායස්මා
 “චූළපන්ථකො”ත්ථෙව පඤ්ඤායිත්ථ. ගුණවිසෙසෙහි පන ඡළභිඤ්ඤො
 පහින්තපට්ඨමහිදො “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං හික්ඛුනං මනොමයං
 කායං අහිනිමිමිනන්තානං යදිදං චූළපන්ථකො, වෙතොව්චට්ඨකුසලානං යදිදං
 චූළපන්ථකො”ති ද්විසු (අ. නි. 1.199) යානෙසු භගවතා එතදග්ගෙ යපිතො අසිනියා
 මහාසාවකෙසු අබ්භන්තරො.

සො එකදිවසං පච්ඡාහත්තං පිණ්ඩපාතජ්ජට්ඨකත්තො අත්තනො දිවාට්ඨානෙ
 දිවාචිහාරං නිසින්තො සමාපත්තීහි දිවසභාගං විනිනාමෙත්වා සායන්භසමයං
 උපාසකෙසු ධම්මස්සවනත්ථං අනාගතෙසු එව විහාරමජ්ඣං පවිසිත්වා භගවති
 ගන්ධකුටියං නිසින්තෙ “අකාලො තාව භගවතො උපට්ඨානං උපසඬකමිතු”න්ති
 ගන්ධකුටිපමුඛෙ එකමත්තං නිසිදි පල්ලඬකං ආභූජිත්වා. තෙන චුත්තං – “තෙන
 ඛො පන සමයෙන ආයස්මා චූළපන්ථකො භගවතො අවිදුරෙ නිසින්තො හොති
 පල්ලඬකං ආභූජිත්වා උජුං කායං පණ්ඩාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා”ති. සො හි
 තදා කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසිදි.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං ආයස්මතො චූළපන්ථකස්ස කායවිත්තානං
 සම්මාපණිහිතභාවසඬබ්බාතං අත්ථං ජානිත්වා. ඉමං උදානන්ති අඤ්ඤොපි යො
 පස්සද්ධකායො සබ්බිරියාපටෙසු උපට්ඨිතස්සති සමාහිතො, තස්ස හික්ඛුනො

අනුපාදා පරිනිබ්බානපරියොසානස්ස විසෙසාධිගමස්ස තත්ථ පාතුභාවවිභාවනං ඉමං
උදානං උදානෙසි.

තත්ථ ධීතෙන කායෙනාති කායද්වාරිකස්ස අසංවරස්ස පභානෙන අකරණෙන
සම්මා යපිතෙන වොපනකායෙන, තථා චක්ඛාදීනං ඉන්ද්‍රියානං
නිබ්බිසෙවනභාවකරණෙන සුට්ඨු යපිතෙන පඤ්චද්වාරිකකායෙන,
සංයතහත්ථපාදනාය හත්ථකුක්කුච්චාදීනං අභාවතො අපරිචන්දනෙන ධීතෙන
කරජකායෙන වාති සඬ්ඛෙපතො සඬ්ඛෙනපි කායෙන නිබ්බිකාරතාසඬ්ඛාතෙන
නිව්චලභාවෙන ධීතෙන. එතෙනස්ස සීලපාරිසුද්ධි දස්සිතා. ඉන්ථම්භූතලක්ඛණෙ ව
ඉදං කරණවචනං. ධීතෙන චෙතසාති චිත්තස්ස ධීතිපරිදීපනෙන සමාධිසම්පදං
දස්සෙති. සමාධි හි චිත්තස්ස ‘ධීති’ති වුවචති. තස්මා සමථවසෙන
විපස්සනාවසෙනෙව වා එකග්ගතාය සති චිත්තං ආරම්භණෙ එකොදිභාවූපගමනෙන
ධීතං නාම හොති, න අඤ්ඤථා. ඉදඤ්ච යථාචුත්තකායචිත්තානං යපනං සමාදහනං
සඬ්ඛස්මිං කාලෙ සඬ්ඛෙසු ව ඉරියාපටෙසු ඉච්ඡිතබ්බන්ති දස්සෙන්නො ආහ –
“තිට්ඨං නිසින්තො උද වා සයානො”ති. තත්ථ වා-සද්දො අනියමත්ථො. තෙන
තිට්ඨන්නො වා නිසින්තො වා සයානො වා තදඤ්ඤිරියාපටො වාති අයමත්ථො
දීපිතො හොතීති වඬ්කමනස්සාපි ඉධ සඬ්ගහො වෙදිතබ්බො.

එතං සතිං භික්ඛු අධිට්ඨභානොති යාය පගෙව පරිසුද්ධසමාවාරො
කායචිත්තදුට්ඨුල්ලභාවූපසමනෙන කායං චිත්තඤ්ච අසාරද්ධං කත්වා පටිලද්ධාය
අනවජ්ජසුඛාධිට්ඨාය කායචිත්තපස්සද්ධිවසෙන චිත්තං ලහුං මුදුං කම්මඤ්ඤඤ්ච
කත්වා සම්මා යපෙන්නො සමාදහන්නො කම්මට්ඨානං පරිබුහෙති මත්ථකඤ්ච
පාපෙති, තං එව කම්මට්ඨානානුයොගස්ස ආදිමජ්ඣපරියොසානෙසු බහුපකාරං සතිං
භික්ඛු අධිට්ඨභානො සීලවිසොධනං ආදිං කත්වා යාව විසෙසාධිගමා තත්ථ තත්ථ
අධිට්ඨහන්නොති අත්ථො. ලහෙථ පුබ්බාපරියං විසෙසන්ති සො එවං
සතිආරක්ඛෙන චෙතසා කම්මට්ඨානං උපරුපරි වඩ්ඨෙන්නො බුහෙන්නො එතීං
කරොන්නො පුබ්බාපරියං පුබ්බාපරියවත්තං පුබ්බාපරහාගෙන පවත්තං
උළාරුළාරතරාදිහෙදවිසෙසං ලහෙය්‍ය.

තත්ථ දුට්ඨො පුබ්බාපරියවිසෙසො සමථවසෙන විපස්සනාවසෙන වාති. තෙසු
සමථවසෙන තාව නිමිත්තුප්පත්තිතො පට්ඨාය යාව
නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනවසීභාවො, තාව පවත්තො භාවනාවිසෙසො
පුබ්බාපරියවිසෙසො. විපස්සනාවසෙන පන රූපමුඛෙන අභිනිවිසන්තස්ස
රූපධම්මපරිග්ගහතො, ඉතරස්ස නාමධම්මපරිග්ගහතො පට්ඨාය යාව
අරහත්තාධිගමො, තාව පවත්තො භාවනාවිසෙසො පුබ්බාපරියවිසෙසො. අයමෙව ව
ඉධාධිජ්ජෙතො.

ලද්ධාන පුබ්බාපරියං විසෙසන්ති පුබ්බාපරියවිසෙසං උක්කංසපාරම්ඡපත්තං
අරහත්තං ලහිත්වා. අදස්සනං මච්චුරාජස්ස ගච්ඡෙති ජීවිතුපච්ඡෙදවසෙන සඬ්ඛෙසං
සත්තානං අභිභවනතො මච්චුරාජසඬ්ඛාතස්ස මරණස්ස විසයභූතං භවත්තයං.

සමතික්කන්තත්තා අදස්සනං අගොවරං ගච්ඡෙය්‍ය. ඉමස්මිං වග්ගෙ යං අවුත්තං, තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙවාති.

දසමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච මහාවග්ගවණ්ණනා.

6. ජච්චන්ධවග්ගො

1. ආයුසඬ්ඛාරොස්සජ්ජනසුත්තවණ්ණනා

51. ජච්චන්ධවග්ගස්ස පයමෙ වෙසාලියන්තිආදි හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. වෙසාලිං පිණ්ඩාය පාවිසීති කදා පාවිසී? උක්කාවෙලතො නික්ඛමිත්වා වෙසාලිං ගතකාලෙ. භගවා හි වෙළවගාමකෙ වස්සං වසිත්වා තතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං පත්වා ජෙනවතො විහාසි. තස්මිං කාලෙ ධම්මසෙනාපති අත්තනො ආයුසඬ්ඛාරං ඔලොකෙන්වා “සත්තාහමෙව පවත්තිස්සති” ති ඤත්වා භගවත්තං අනුජානාපෙත්වා නාළකගාමං ගන්ත්වා තත්ථ මාතරං සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පරිනිබ්බායි. සත්ථා වුත්තෙන ආහතා තස්ස ධාතුයො ගහෙන්වා ධාතුවෙතියං කාරාපෙත්වා මහාහික්ඛුසඬ්ඛපරිවුතො රාජගහං අගමාසි. තත්ථ ගතකාලෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පරිනිබ්බායි. භගවා තස්සපි ධාතුයො ගහෙන්වා වෙතියං කාරාපෙත්වා රාජගහතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන උක්කාවෙලං අගමාසි. තත්ථ ගඬ්ගාතීරෙ හික්ඛුසඬ්ඛපරිවුතො නිසීදිත්වා අග්ගසාවකානං පරිනිබ්බානප්පට්ඨස්සුත්තං ධම්මං දෙසෙන්වා උක්කාවෙලතො නික්ඛමිත්වා වෙසාලිං අගමාසි. එවං ගතො භගවා “පුබ්බණ්ණසමයං නිවාසෙන්වා පත්තචීවරමාදාය වෙසාලිං පිණ්ඩාය පාවිසී” ති වුවති. තෙන වුත්තං – “උක්කාවෙලතො නික්ඛමිත්වා වෙසාලිං ගතකාලෙ” ති.

නිසීදනන්ති ඉධ වම්මක්ඛණ්ඩං අධිප්පෙතං. වාපාලං වෙතියන්ති පුබ්බෙ වාපාලස්ස නාම යක්ඛස්ස වසිතට්ඨානං. “වාපාලවෙතිය” න්ති පඤ්ඤායිත්ථ. තත්ථ භගවතො කතවිහාරොපි තාය රුල්හියා “වාපාලවෙතිය” න්ති වුවති. උදෙනං වෙතියන්ති එවමාදීසුපි එසෙව නයො. සත්තම්ඛන්ති කිකිස්ස කිර කාසිරඤ්ඤො ධීතරො සත්ත කුමාරියො සංවෙගජාතා රාජගෙහතො නික්ඛමිත්වා යත්ථ පධානං පද්භිංසු, තං යානං “සත්තම්ඛං වෙතිය” න්ති වදන්ති. බහුපුත්තන්ති බහුපාරොහො එකො නිග්‍රොධරුක්ඛො, තස්මිං අධිවත්ථං දෙවතං බහු මනුස්සා පුත්තෙ පත්ථෙන්නි, තදුපාදාය තං යානං “බහුපුත්තං වෙතිය” න්ති පඤ්ඤායිත්ථ. සාරන්දදන්ති සාරන්දදස්ස නාම යක්ඛස්ස වසිතට්ඨානං. ඉති සබ්බානෙව තාති බුද්ධුප්පාදතො පුබ්බෙ දෙවතාපරිග්ගහිතත්තා වෙතියවොහාරොන වොහරිතාති, භගවතො විහාරෙ කතෙපි ච තථෙව පඤ්ඤායන්ති. රමණීයාති එත්ථ වෙසාලියා තාව භූමිභාගසම්පත්තියා පුග්ගලසම්පත්තියා සුලභපච්චයතාය ච රමණීයභාවො වෙදිතබ්බො. විහාරානං පන නගරතො නාතිදුරතාය නාව්වාසන්නතාය

ගමනාගමනසම්පත්තියා අනාකිණිභාරට්ඨානතාය ඡායුදකසම්පත්තියා පව්වෙකපතිරූපතාය ව රමණීයතා දට්ඨබ්බා. චත්තාරො ඉද්ධිපාදාති එත්ථ ඉද්ධිපාදපදස්ස අත්ථො හෙට්ඨා චුත්තොයෙව. භාවිතාති වඩ්ඪිතා. බහුලිකතාති පුනස්පුනං කතා. යානීකතාති යුත්තයානං විය කතා. චත්ථුකතාති පතිට්ඨට්ඨෙත චත්ථු විය කතා. අනුට්ඨිතාති අධිට්ඨිතා. පරිචිතාති සමන්තතො චිතා සුවඩ්ඪිතා. සුසමාරද්ධාති සුට්ඨු සමාරද්ධා, අතිවිය සම්මා නිජ්ජාදිතාති.

එවං අනියමෙන කට්ඨෙත්වා පුන නියමෙත්වා දස්සෙතුං, “තථාගතස්ස බො”තිආදිමාහ. එත්ථ ව කප්පන්ති ආයුකප්පං. තිට්ඨෙය්‍යාති තස්මිං තස්මිං කාලෙ යං මනුස්සානං ආයුප්පමාණං, තං පරිපුණ්ණං කත්වා තිට්ඨෙය්‍යා ධරෙය්‍යා. කප්පාවසෙසං වාති “අප්පං වා භියෙය්‍යා වා”ති (දී. නි. 2.7; අ. නි. 7.74) චුත්තං වස්සසතතො අතිරෙකං වා. මහාසීවත්ථෙරො පනාහ – “බුද්ධානං අට්ඨානෙ ගජ්ජිතං නාම නත්ථි. යටෙව හි වෙළවගාමකෙ උප්පන්නං මාරණන්තිකං වෙදනං දස මාසෙ වික්ඛම්භෙසි, එවං පුනස්පුනං තං සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා වික්ඛම්භෙන්තො ඉමං හද්දකප්පමෙව තිට්ඨෙය්‍යා”ති. කස්මා පන න ධිතොති? උපාදින්නකසරීරං නාම බණ්ඩිච්චාදිහි අභිභුය්‍යති, බුද්ධා ව පන බණ්ඩිච්චාදිභාවං අප්පත්වා පඤ්චමෙ ආයුකොට්ඨාසෙ බහුජනස්ස පියමනාපකාලෙයෙව පරිනිබ්බායන්ති. බුද්ධානුබුද්ධෙසු අග්ගසාවකමහාසාවකෙසු පරිනිබ්බුතෙසු අපරිවාරෙන එකකෙනෙව යාතබ්බං හොති, දහරසාමණෙරපරිවාරෙන වා. තතො “අහො බුද්ධානං පරිසා”ති භීළෙතබ්බතං ආපජ්ජෙය්‍ය, තස්මා න ධිතොති. එවං චුත්තෙපි සො පන න රුච්චති, “ආයුකප්පො”ති ඉදමෙව අට්ඨකථාය නියමිතං.

ඔලාරිකෙ නිමිත්තෙති ථුලෙ සඤ්ඤාප්පාදනෙ. ථුලසඤ්ඤාප්පාදනඤ්ඤෙතං, “තිට්ඨතු භගවා කප්ප”න්ති සකලකප්පං අවට්ඨානයාවනාය යදිදං “යස්ස කස්සචි, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා”තිආදිනා අඤ්ඤාපදෙසෙන අත්තතො චතුර්ද්ධිපාදභාවනානුභාවෙන කප්පං අවට්ඨානසමත්ථතාවිභාවනං. ඔභාසෙති පාකට්ඨවනෙ. පාකට්ඨඤ්ඤෙතං වචනං පරියායං මුඤ්චිත්වා උජුකමෙව අත්තතො අධිජ්ජායවිභාවනං.

බහුජනභිතායාති මහාජනස්ස භිතත්ථාය. බහුජනසුඛායාති මහාජනස්ස සුඛත්ථාය. ලොකානුකම්පායාති සත්තලොකස්ස අනුකම්පං පටිච්ච. කතරස්ස සත්තලොකස්ස? යො භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිච්චිකුති, අමතපානං පිවති, තස්ස. භගවතො හි ධම්මවක්කප්පවත්තනසුත්තදෙසනාය අඤ්ඤාතකොණ්ඩඤ්ඤාප්පමුඛා අට්ඨාරස බ්‍රහ්මකොට්ඨො ධම්මං පටිච්චිකුංසු. එවං යාව සුහද්දපරිබ්බාජකචිත්තයනා ධම්මපටිච්චද්ධසත්තානං ගණනා නත්ථි, මහාසමයසුත්තං මඬගලසුත්තං චූළරාහුලොවාදසුත්තං සමචිත්තසුත්තන්ති ඉමෙසං චතුත්තං සුත්තානං දෙසනාකාලෙ අභිසමයප්පත්තසත්තානං පරිච්ඡෙදො නත්ථි, එතස්ස අපරිමාණස්ස සත්තලොකස්ස අනුකම්පාය භගවතො යානං ඡාතං. එවං අනාගතෙපි භවිස්සතීති අධිජ්ජායෙන වදති. දෙවමනුස්සානන්ති න කෙවලං දෙවමනුස්සානංයෙව, අවසෙසානං නාගසුපණ්ණාදීනම්පි අත්ථාය භිතාය සුඛාය

හගවතො යානං හොති. සහෙතුකපටිසන්ධිකෙ පන මග්ගඵලසච්ඡිකිරියාය
හබ්බපුග්ගලෙ දස්සෙතුං එවං චුත්තං, තස්මා අඤ්ඤාසම්පි අත්ථත්ථාය භිතත්ථාය
සුඛත්ථාය හගවා තිට්ඨතුති අත්ථො. තත්ථ අත්ථායාති ඉධලොකසම්පත්තිඅත්ථාය.
භිතායාති පරලොකසම්පත්තිහෙතුභූතභිතත්ථාය. සුඛායාති නිබ්බානධාතුසුඛත්ථාය.
පුරිමං පන භිතසුඛග්ගහණං සබ්බසාධාරණවසෙන වෙදිතබ්බං.

යථා තං මාරොන පරියුට්ඨිතචිත්තොති එත්ථ න්ති නිපාතමත්තං, යථා මාරොන
පරියුට්ඨිතචිත්තො අජ්ඣොත්ථට්චිත්තො අඤ්ඤාපි කොචි පුපුජ්ජනො
පටිච්ඡික්ඛිතුං න සක්කුණෙය්‍ය, එවමෙව නාසක්ඛි පටිච්ඡික්ඛිතුන්ති අත්ථො. මාරො
හි යස්ස කෙචි විපල්ලාසා අප්පභිනා, තස්ස චිත්තං පරියුට්ඨාති. යස්ස පන සබ්බෙන
සබ්බං ද්වාදස විපල්ලාසා අප්පභිනා, තස්ස වත්තබ්බමෙව නත්ථි, ථෙරස්ස ව
වත්තාරො විපල්ලාසා අප්පභිනා, තෙනස්ස චිත්තං පරියුට්ඨාසි. සො පන
චිත්තපරියුට්ඨානං කරොන්තො කිං කරොතිති? හෙරවං රූපාරම්මණං වා දස්සෙති,
සද්දාරම්මණං වා සාවෙති, තතො සත්තා තං දිස්වා වා සුත්වා වා සතිං විස්සජ්ජෙත්වා
විවට්ඨුතා හොන්ති. තෙසං මුඛෙන හත්ථං පචෙසෙත්වා හදයං මද්දති, තතො
විසඤ්ඤිතො හුත්වා තිට්ඨන්ති. ථෙරස්ස පනෙස මුඛෙන හත්ථං පචෙසෙතුං කිං
සක්ඛිස්සති, හෙරවාරම්මණං පන දස්සෙති. තං දිස්වා ථෙරො නිමිත්තොභාසං න
පටිච්ඡික්ඛි. ජානන්තොයෙව හගවා කිමත්ථං යාවතතියං ආමන්තෙසි? පරතො
“තිට්ඨතු, හන්තෙ හගවා”ති යාවිතෙ “තුය්‍හෙවෙනං දුක්කටං, තුය්‍හෙවෙනං
අපරද්ධ”න්ති දොසාරොපනෙන සොකතනුකරණත්ථං. පස්සති හි හගවා “අයං මග්ගි
අතිවිය සිනිද්ධහදෙයො, සො පරතො භූමිවාලකාරණඤ්ච ආයුසඬ්ඛාරොස්සජ්ජනඤ්ච
සුත්වා මම විරට්ඨානං යාවිස්සති, අථාහං ‘කිස්ස ත්වං පුරෙතරං න යාවසී’ති
තස්සෙව සිසෙ දොසං පාතෙස්සාමි, සත්තා ව අත්තනො අපරාධෙන න තථා
විහඤ්ඤන්ති, තෙනස්ස සොකො තනුකො හවිස්සති”ති.

ගච්ඡ ත්වං, ආනන්දාති යස්මා දිවාචිහාරත්ථාය ඉධාගතො, තස්මා, ආනන්ද,
ගච්ඡ ත්වං යථාරූචිතං යානං දිවාචිහාරාය. තෙනෙවාහ – “යස්ස දානි කාලං
මඤ්ඤසී”ති.

මාරො පාපිමාති එත්ථ සත්තෙ අනත්ථෙ නියොජෙන්නො මාරෙතිති මාරො.
පාපිමාති තස්සෙව වෙච්චනං. සො හි පාපධම්මෙන සමන්තාගතත්තා ‘පාපිමා’ති
චුච්චති. භාසිතා ඛො පනෙසාති අයඤ්චි හගවති ඛොධිමණ්ඨෙ සත්ත සත්තාහෙ
අතික්කම්ත්වා අප්පාලනිග්‍රොධෙ විහරන්තෙ අත්තනො ධිතාසු ආගන්ත්වා
ඉච්ඡාචිසාතං පත්වා ගතාසු අයං “අත්ථෙසො උපායො”ති වින්තෙන්නො
ආගන්ත්වා “හගවා යදත්ථං තුම්හෙහි පාරම්මො පුරිතා, සො වො අත්ථො
අනුජ්ජන්නො, පටිච්ඡිද්ධං සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං, කිං තෙ ලොකච්චරණො”ති
වත්වා යථා අජ්ජ එවමෙව “පරිනිබ්බාතු දානි, හන්තෙ හගවා”ති යාවි. හගවා වස්ස
“න තාවාහ”න්තිආදීනි වත්වා පටික්ඛිපි. තං සන්ධාය ඉදානි “භාසිතා ඛො
පනෙසා”තිආදිමාහ.

තත්ථ වියත්තාති අරියමග්ගාධිගමවසෙන බ්‍යත්තා. විනීතාති තථෙව කිලෙසවිනයනෙන විනීතා. විසාරදාති සාරජ්ජකරානං දිට්ඨිවිච්ඡිකිච්ඡාදීනං පභානෙන විසාරදභාවං පත්තා. බහුස්සුතාති තෙපිටකවසෙන බහු සුතමෙනෙසන්ති බහුස්සුතා. තමෙව ධම්මං ධාරෙන්තීති ධම්මධරා. අථ චා බහුස්සුතාති පරියත්තිබහුස්සුතා වෙව පටිවෙධබහුස්සුතා ච. ධම්මධරාති පරියත්තිධම්මානං වෙව පටිවෙධධම්මානාඤ්ච ධාරණතො ධම්මධරාති එවම්පෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. ධම්මානුධම්මපටිපන්නාති අරියධම්මස්ස අනුධම්මභූතං විපස්සනාධම්මං පටිපන්නා. සාමීච්ඡපටිපන්නාති ඤාණදස්සනවිසුද්ධියා අනුච්ඡවිකං විසුද්ධිපරම්පරාපටිපදං පටිපන්නා. අනුධම්මචාරිනොති සල්ලෙබ්බං තස්සා පටිපදාය අනුරූපං අජ්ජිච්ඡතාදිධම්මං චරණසිලා. සකං ආචරියකන්ති අත්තනො ආචරියවාදං. ආචික්ඛිස්සන්තීති ආදිතො කථෙස්සන්ති, අත්තනා උග්ගහිතනියාමෙන පරෙ උග්ගණ්භාපෙස්සන්තීති අත්ථො. දෙසෙස්සන්තීති වාචෙස්සන්ති, පාළිං සම්මා වාචෙස්සන්තීති අත්ථො. පඤ්ඤපෙස්සන්තීති පජානාපෙස්සන්ති, පකාසෙස්සන්තීති අත්ථො. පට්ඨපෙස්සන්තීති පකාරෙන ධ්වපෙස්සන්ති. විචරිස්සන්තීති විචටං කරිස්සන්ති. විහජිස්සන්තීති විහත්තං කරිස්සන්ති. උත්තානීකරිස්සන්තීති අනුත්තානං ගම්භිරං උත්තානං පාකටං කරිස්සන්ති. සහධම්මෙනාති සහෙතුකෙන සකාරණෙන චචනෙන. සජ්ජාටිභාරියන්ති යාවනියානිකං කත්වා. ධම්මං දෙසෙස්සන්තීති නවවිධලොකුත්තරධම්මං පබ්බාදෙස්සන්ති, පකාසෙස්සන්තීති අත්ථො.

එත්ථ ච “පඤ්ඤපෙස්සන්ති” තිආදීහි ඡහි පදෙහි ඡ අත්ථපදානි දස්සිතානි, ආදිතො පන ද්විහි පදෙහි ඡ බ්‍යඤ්ජනපදානීති. එත්තාවතා තෙපිටකං බුද්ධචචනං සංවණ්ණනානායෙන සඬගහෙත්වා දස්සිතං හොති. චුත්තඤ්ඤෙනං නෙත්තියං “ද්වාදසපදානි සුත්තං, තං සබ්බං බ්‍යඤ්ජනඤ්ච අත්ථො චා” ති (නෙත්ති. සඬගහවාර).

බ්‍රහ්මචරියන්ති සික්ඛත්තයසඬගහිතං සකලං සාසනබ්‍රහ්මචරියං. ඉද්ධන්ති සම්ද්ධං ඤානුප්පාදවසෙන. චීතන්ති වුද්ධිප්පත්තං සබ්බචාලිචුල්ලං අභිඤ්ඤාසම්පත්තිවසෙන. විත්ථාරිකන්ති විත්ථතං තස්මිං තස්මිං දිසාභාගෙ පතිට්ඨහනවසෙන. බාහුපඤ්ඤන්ති බහුහි ඤාතං පටිවිද්ධං බහුජනාහිසමයවසෙන. පුට්ඨුතන්ති සබ්බාකාරවසෙන පුට්ඨලභාවජ්ජත්තං. කථං? යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතන්ති යත්තකා විඤ්ඤජාතිකා දෙවා මනුස්සා ච අත්ථී, තෙහි සබ්බෙහි සුට්ඨු පකාසිතන්ති අත්ථො.

අජ්ජොස්සුක්කොති නිරුස්සුක්කො ලීනවීරියො. “ත්ථඤ්හි, පාපිම, සත්තසත්තාභාතික්කමනතො පට්ඨාය ‘පරිනිබ්බාතු දානි, හත්තෙ හගවා, පරිනිබ්බාතු සුගතො’ ති විරවන්තො ආහිණ්ඩිත්ථ, අජ්ජ දානි පට්ඨාය විගතුස්සාහො හොහි, මා මය්හං පරිනිබ්බානත්ථාය වායාමං කරොහි” ති වදති. සතො සම්පජානො ආයුසඬබාරං ඔස්සජීති සතිං සුපට්ඨිතං කත්වා ඤාණෙන පරිච්ඡින්නිත්වා ආයුසඬබාරං විස්සජී පජහි. තත්ථ න හගවා හත්ථෙත ලෙඩ්ඬුං විය ආයුසඬබාරං

ඔස්සේ, තෙමාසමත්තමෙව පන සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තතො පරං න සමාපජ්ජිස්සාමීති චිත්තං උප්පාදෙසි. තං සන්ධාය චුත්තං – “ඔස්සේ” ති, “වොස්සජ්ජි” තිපි පායො.

කස්මා පන භගවා කප්පං වා කප්පාවසෙසං වා යාතුං සමත්ථො තත්තකං කාලං අට්ඨත්වා පරිනිබ්බායිතුං මාරස්ස යාවනාය ආයුසඬ්ඛාරං ඔස්සේ? න භගවා මාරස්ස යාවනාය ආයුසඬ්ඛාරං ඔස්සේ, නාපි ථෙරස්ස ආයාවනාය න ඔස්සේස්සති, තෙමාසතො පන පරං බුද්ධවෙනෙය්‍යානං අභාවතො ආයුසඬ්ඛාරං ඔස්සේ. යානඤ්ඤි නාම බුද්ධානං භගවත්තානං යාවදෙව වෙනෙය්‍යවිනයනත්ථං, තෙ අසති විනයෙය්‍යපතෙ කෙන නාම කාරණෙන යස්සන්ති. යදි ව මාරස්ස යාවනාය පරිනිබ්බායෙය්‍ය, පුරෙතරංයෙව පරිනිබ්බායෙය්‍ය. බොධිමණ්ඩෙපි හි මාරෙන යාවිතං, නිමිත්තොභාසකරණමපි ථෙරස්ස සොකතනුකරණත්ථන්ති චුත්තොවායමත්ථො. අපිච බුද්ධබලදීපනත්ථං නිමිත්තොභාසකරණං. එවං මහානුභාවා බුද්ධා භගවත්තොයෙව තිට්ඨන්තාපි අත්තනො රුටියාව තිට්ඨන්ති, පරිනිබ්බායන්තාපි අත්තනො රුටියාව පරිනිබ්බායන්තිති.

මහාභූමිවාලොති මහත්තො පථවිකම්පො. තදා කිර දසසහස්සිලොකධාතු අකම්පිත්ථ. භිංසනකොති භයජනකො. දෙවදුන්දුභියො ච එලිංසුති දෙවභෙරියො නදිංසු, දෙවො සුක්ඛගජ්ජිතං ගජ්ජි, අකාලවිජ්ජුලතා නිච්ඡරිංසු, ඛණිකවස්සං වස්සිති චුත්තං භොති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං සඬ්ඛාරවිසඬ්ඛාරානං විසෙසසඬ්ඛාතං අත්ථං සඬ්ඛාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති අනවසෙසසඬ්ඛාරෙ විස්සජ්ජේත්වා අත්තනො විසඬ්ඛාරගමනදීපකං උදානං උදානෙසි. කස්මා උදානෙසි? කොචි නාම වදෙය්‍ය “මාරෙන පච්ඡතො පච්ඡතො අනුබන්ධිත්වා ‘පරිනිබ්බාතු, භන්තෙ’ ති උපද්දුතො භයෙන භගවා ආයුසඬ්ඛාරං ඔස්සේ” ති. “තස්සොකාසො මා භොතු, භීතස්ස උදානං නාම නත්ථි” ති එතස්ස දීපනත්ථං පිතිවෙගවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙසිති අට්ඨකථාසු චුත්තං. තතො තෙමාසමත්තෙනෙව ච පන බුද්ධකිච්චස්ස නිප්පජ්ජනතො එවං දීඝරත්තං මයා පරිභටොයං දුක්ඛභාරො න විරස්සෙව නික්ඛිපියතීති පස්සතො පරිනිබ්බානගුණපච්චවෙක්ඛණෙ තස්ස උළාරං පිතිසොමනස්සං උප්පජ්ජි, තෙන පිතිවෙගෙන උදානෙසිති යුත්තං විය. එකත්තෙන හි විසඬ්ඛාරනින්තො නිබ්බානජ්ඣාසයො සත්ථා මහාකරුණාය බලක්කාරෙන විය සත්තහිතත්ථං ලොකෙ සුවිරං යීතො. තථා හි දෙවසිකං චතුච්ඡතිකොට්ඨසතසහස්සසඬ්ඛා සමාපත්තියො වළඤ්ජේති, සොදානි මහාකරුණාධිකාරස්ස නිප්පන්තන්තා නිබ්බානාහිමුබ්බො අනප්පකං පිතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙසි. තෙනෙව හි භගවතො කිලෙසපරිනිබ්බානදිවසෙ විය බන්ධපරිනිබ්බානදිවසෙපි සරීරාභා විසෙසතො විජ්ජසන්තා පරිසුද්ධා පහස්සරා අභොසිති.

ගාථාය සොණසිඬුගාලාදීනම්පි පච්චක්ඛවාතො තුලිතං පරිවර්තනන්ති තුලං, කාමාවචරකම්මං. න තුලං අතුලං, තුලං වා සද්ධිසමස්ස අඤ්ඤං ලොකියකම්මං නත්ථිති අතුලං, මහග්ගතකම්මං. කාමාවචරං රූපාවචරං වා තුලං, අරූපාවචරං අතුලං. අප්පට්ඨිපාකං වා තුලං, ඛණ්ඩිපාකං අතුලං. සම්භවන්ති සම්භවස්ස හෙතුභූතං, උපපත්තිජනකන්ති අත්ථො. භවසඬ්ඛාරන්ති පුනඛ්භවසඬ්ඛාරණකං. අවස්සජ්ජි විස්සජ්ජෙසි. මුනීති බුද්ධමුනි. අජ්ඣත්තරතොති නියකජ්ඣත්තරතො. සමාහිතොති උපචාරජ්ජනාසමාධිවසෙන සමාහිතො. අහින්දි කවචම්චාති කවචං විය අහින්දි. අත්තසම්භවන්ති අත්තනි සඤ්ජාතං කිලෙසං. ඉදං චුත්තං හොති “සට්ඨපාකට්ඨෙත සම්භවං, භවාභවාහිසඬ්ඛරණට්ඨෙත භවසඬ්ඛාරන්ති ච ලද්ධනාම. තුලාතුලසඬ්ඛාතං ලොකියකම්මඤ්ච ඔස්සජි, සඬ්ඛාමසිසෙ මහායොධො කවචං විය අත්තසම්භවං කිලෙසඤ්ච අජ්ඣත්තරතො සමාහිතො හුත්වා අහින්දි” ති.

අථ වා තුලන්ති තුලෙන්තො තීරෙන්තො. අතුලඤ්ච සම්භවන්ති නිබ්බානඤ්චෙව භවඤ්ච. භවසඬ්ඛාරන්ති භවගාමිකං කම්මං. අවස්සජි මුනීති “පඤ්චක්ඛන්ධා අනිච්චා, පඤ්චන්තං ඛන්ධාතං නිරොධො නිබ්බානං නිච්ච” ත්තිආදිනා නයෙන තුලෙන්තො බුද්ධමුනි භවෙ ආදීනවං, නිබ්බානෙ ච ආනිසංසං දිස්වා තං ඛන්ධාතං මූලභූතං භවසඬ්ඛාරකම්මං. “කම්මක්ඛයාය සංවත්තති” ති (ම. නි. 2.81; අ. නි. 4.233) එවං චුත්තෙන කම්මක්ඛයකරෙන අරියමග්ගෙන අවස්සජි. කථං අජ්ඣත්තරතො සමාහිතො, අහින්දි කවචම්චත්තසම්භවං. සො හි විපස්සනාවසෙන අජ්ඣත්තරතො, සමථවසෙන සමාහිතොති එවං පුබ්බභාගතො පට්ඨාය සමථවිපස්සනාබලෙන කවචං විය අත්තභාවං පරියොනන්ධිත්වා ධීතං, අත්තනි සම්භවත්තා “අත්තසම්භව” ත්ති ලද්ධනාම සබ්බං කිලෙසජාලං අහින්දි, කිලෙසාභාවෙනෙව කම්මං. අප්පට්ඨසන්ධිකත්තා අවස්සට්ඨං නාම හොතීති එවං කිලෙසජ්ජනානෙන කම්මං පජ්භි. ඉති බොධිමූලෙයෙව අවස්සට්ඨභවසඬ්ඛාරො භගවා වෙබ්බිස්සකෙන විය ජරසකට්ඨං සමාපත්තිවෙබ්බිස්සකෙන අත්තභාවං යාපෙන්නොපි “ඉතො තෙමාසතො උද්ධං සමාපත්තිවෙබ්බස්ස න දස්සාමි” ති චිත්තූප්පාදනෙන ආයුසඬ්ඛාරං ඔස්සජිති.

පට්ඨසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සත්තජට්ඨසුත්තවණ්ණනා

52. දුතියෙ බහිද්චාරකොට්ඨකෙති පාසාද්චාරකොට්ඨකස්ස බහි, න විහාරද්චාරකොට්ඨකස්ස. සො කිර පාසාදො ලොභපාසාදො විය සමන්තා චතුද්චාරකොට්ඨකපරිවුතො පාකාරපරික්ඛිත්තො. තෙසු පාචීනද්චාරකොට්ඨකස්ස බහි පාසාදවිජායායං පාචීනලොකධාතුං ඔලොකෙන්තො පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්තො හොති. ජට්ඨාති ජට්ඨන්තො තාපසවෙසධාරිතො. නිගණ්ඨාති සෙතපට්ඨනිගණ්ඨරූපධාරිතො. එකසාට්ඨකාති එකසාට්ඨකනිගණ්ඨා විය එකං පිලොතිකබණ්ඩං හත්ථෙ ඛන්ධිත්වා තෙනාපි සරිරස්ස පුරිමභාගං පට්ඨිජාදෙන්වා විවරණකා. පරුළ්භකච්ඡනබලොමාති පරුළ්භකච්ඡලොමා පරුළ්භනබා

පරුළුභඳවසෙසලොමා ව, කච්ඡාදීපු දීසලොමා දීසනබා වාති අත්ථො.
බාරිවිට්ඨමාදායාති විවිධං බාරාදිනානප්පකාරං පබ්බජිතපරික්ඛාරභණ්ඩිකං
ගහෙත්වා. අවිදුරෙ අතික්කමන්තීති විහාරස්ස අවිදුරමග්ගෙන නගරං පවිසන්ති.

රාජාභං, හත්තෙ, පසෙනදි කොසලොති අභං, හත්තෙ, රාජා පසෙනදි
කොසලො, මය්භං නාමං තුම්හෙ ජානාමාති. කස්මා පන රාජා ලොකෙ
අග්ගපුග්ගලස්ස සන්තිකෙ නිසින්තො එවරුපානං නග්ගනිස්සිරිකානං අඤ්ජලිං
පග්ගණ්හාතීති? සඬගණ්හනත්ථාය. එවඤ්ඤිස්ස අහොසි “සවාභං එත්තකම්පි
එතෙසං න කරිස්සාමි, මයං පුත්තදාරං පභාය එත්තස්සත්ථාය
දුබ්බොජනදුක්ඛසෙය්‍යාදීනි අනුභොම, අයං අම්භාකං නිපච්චකාරමත්තම්පි න
කරොති. තස්මිඤ්ඤි කතෙ අම්හෙ ‘ඔවරකා’ති ජනො අග්ගහෙත්වා
‘පබ්බජිතා’ඉච්චෙව සඤ්ජානිස්සති, කිං ඉමස්ස භූතත්ථකථනෙනාති අත්තනා දිට්ඨං
සුතං පටිච්ඡාදෙත්වා න කථෙය්‍යුං, එවං කතෙ පන අනිගුහිත්වා කථෙස්සන්ති”ති.
අපිච්ච සත්ථු අප්ප්ඤ්ඤාසයජානනත්ථම්පි එවමකාසීති. රාජා කිර හගවත්තං
උපසඬකමන්තොපි කතිපයකාලං සම්මාසම්බොධිං න සද්දහි. තෙනස්ස එවං
අහොසි “යදි හගවා සබ්බං ජානාති, මයා ඉමෙසං නිපච්චකාරං කත්වා ‘ඉමෙ
අරහත්තො’ති වුත්තෙ නානුජානෙය්‍ය, අථ මං අනුචත්තන්තො අනුජානෙය්‍ය,
කුතො තස්ස සබ්බඤ්ඤානා”ති. එවං සො සත්ථු අප්ප්ඤ්ඤාසයජානනත්ථං තථා අකාසි.
හගවා පන “උජුකමෙව ‘න ඉමෙ සමණා ඔවරකා’ති වුත්තෙ යදිපි රාජා සද්දහති,
මහාජනො පන තමත්ථං අජානන්තො න සද්දහෙය්‍ය, සමණො ගොතමො ‘රාජා
අත්තනො කථං සුණාති’ති යං කිඤ්චි මුබාරුළුභං කථෙති’ති වදෙය්‍ය, තදස්ස
දීසරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තෙය්‍ය, අඤ්ඤො ව ගුළුභකම්මං විවටං කතං
හවෙය්‍ය, සයමෙව රාජා තෙසං ඔවරකභාවං කථෙස්සති”ති ඤාත්වා “දුප්පානං බො
එත්ත”න්තිආදිමාභ.

තත්ථ කාමභොගිනාති ඉමිනා පන රාගාහිභවං, උභයෙනාපි වික්ඛිත්තවිත්තනං
දස්සෙති. පුත්තසම්බාධසයනන්ති පුත්තෙහි සම්බාධසයනං. එත්ථ ව පුත්තසීසෙන
දාරපරිග්ගහං, පුත්තදාරෙසු උප්පිලාවිතෙන තෙසං සරාවාසාදිහෙතු සොකාහිභවෙන
විත්තස්ස සංකිලිට්ඨතං දස්සෙති. කාසිකචන්දනන්ති සණ්ඨවන්දනං,
කාසිකචන්ද්ඤ්ච වන්දනඤ්චාති වා අත්ථො. මාලාගන්ධවිලෙපනන්ති
වණ්ණගන්ධත්ථාය මාලා, සුගන්ධභාවත්ථාය ගන්ධං, ඡවිරාගකරණත්ථාය
විලෙපනං ධාරෙන්තෙන. ජාතරූපරජනන්ති සුවණ්ණඤ්ඤ්චෙව අවසිට්ඨධනඤ්ච.
සාදියන්තෙනාති පටිග්ගණ්හන්තෙන. සබ්බෙනපි කාමෙසු අහිගිද්ධභාවමෙව
පකාසෙති.

සංවාසෙනාති සහවාසෙන. සීලං වෙදිතබ්බන්ති “අයං පෙසලො වා දුස්සීලො
වා”ති සංවසන්තෙන එකස්මිං ධානෙ සහ වසන්තෙන ජානිතබ්බො. තඤ්ච බො
දීසෙන අද්ධුනා න ඉත්තරන්ති තඤ්ච සීලං දීසෙන කාලෙන වෙදිතබ්බං, න
ඉත්තරෙන. කතිපයදිවසෙ හි සඤ්ඤාකාරො සංවුත්තින්ද්‍රියාකාරො ව හුත්වා සක්කා
දස්සෙතුං. මනසි කරොතා නො අමනසි කරොතාති තම්පි “සීලමස්ස

පරිගණිතසාමිති මනසි කරොන්තෙන පව්වවෙක්ඛන්තෙන සක්කා ජානිතුං, න ඉතරෙන. පඤ්ඤවතාති තම්පි සප්පඤ්ඤෙනෙව පණ්ඩිතෙන. බාලො හි මනසි කරොන්තොපි ජානිතුං න සක්කොති. සංවොහාරෙනාති කථනෙන.

“යො හි කොචි මනුස්සෙසු, වොහාරං උපජීවති;
එවං වාසෙට්ඨ ජානාහි, වාණිජො සො න බ්‍රාහ්මණො”ති. (සු. නි. 619) –

එත්ථ හි වාණිජ්ජං වොහාරො නාම. “චත්තාරො අරියවොහාරා”ති (දී. නි. 3.313) එත්ථ චෙතනා. “සඬ්ඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤත්ති වොහාරො”ති (ධ. ස. 1313-1315) එත්ථ පඤ්ඤත්ති. “වොහාරමත්තෙන සො වොහරෙය්‍යා”ති (සං. නි. 1.25) එත්ථ කථා වොහාරො. ඉධාපි සො එව අධිප්පෙතො. එකච්චස්ස හි සම්මුඛාකථා පරම්මුඛාකථාය න සමෙති, පරම්මුඛාකථා සම්මුඛාකථාය, තථා පුරිමකථා පච්ඡිමකථාය, පච්ඡිමකථා ව පුරිමකථාය. සො කථෙන්නොයෙව සක්කා ජානිතුං “අසුචි එසො පුග්ගලො”ති. සුචිසීලස්ස පන පුරිමං පච්ඡිමෙන, පච්ඡිමඤ්ච පුරිමෙන, සම්මුඛා කථිතඤ්ච පරම්මුඛා කථිතෙන, පරම්මුඛා කථිතඤ්ච සම්මුඛා කථිතෙන සමෙති, තස්මා කථෙන්නෙන සක්කා සුචිභාවො ජානිතුන්ති පකාසෙන්නො ආහ – “සංවොහාරෙන සොවෙය්‍යං වෙදිතඛිබ්බ”න්ති.

ථාමොති ඤාණථාමො. යස්ස හි ඤාණථාමො නත්ථි, සො උප්පන්නෙසු උපද්දවෙසු ගහෙතඛිබ්බගහණං කත්තඛිබ්බකරණං අපස්සන්නො අද්චාරිකං සරං පට්ටියො විය වරති. තෙනාහ – “ආපදාසු බො, මහාරාජ, ථාමො වෙදිතඛිබ්බො”ති. සාකච්ඡායාති සහකථාය. දුප්පඤ්ඤස්ස හි කථා උදකෙ ගෙණ්ඩු විය උප්ප්ලවති, පඤ්ඤවතො කථෙන්නස්ස පටිභානං අනන්තං හොති. උදකච්ඡිචන්දනෙනෙව හි මච්ඡො බුද්දකො මහන්නො වාති පඤ්ඤායති.

ඉති භගවා රඤ්ඤො උජුකමෙව තෙ “ඉමෙ නාමා”ති අවත්වා අරහන්තානං අනරහන්තානඤ්ච ජානනුපායං පකාසෙසි. රාජා තං සුත්වා භගවතො සබ්බඤ්ඤාතාය දෙසනාවිලාසෙන ව අභිප්පසන්නො “අච්ඡරියං, හන්තෙ”තිආදිනා අත්තනො පසාදං පකාසෙත්වා ඉදානි තෙ යාථාවතො භගවතො ආරොචෙන්නො “එතෙ, හන්තෙ, මම පුරිසා වරා”තිආදිමාහ. තත්ථ වරාති අපබ්බජිතා එව පබ්බජිතරූපෙන රට්ඨපිණ්ඩං භුඤ්ජන්තා පටිච්ඡන්තකම්මන්තත්තා. ඔවරකාති හෙට්ඨා වරකා. වරා හි පබ්බතමත්ථකෙන වරන්තාපි හෙට්ඨා වරකාව නිහීනකම්මන්තා. අථ වා ඔවරකාති වරපුරිසා. ඔවරිත්වාති අවවරිත්වා වීමංසිත්වා, තස්මිං තස්මිං දෙසෙ තං තං පවත්තිං ඤත්වාති අත්ථො. ඔසාරිස්සාමිති පටිපජ්ජිස්සාමි, කරිස්සාමිති අත්ථො. රජොප්ප්ලන්ති රජඤ්ච මලඤ්ච. පවාහෙත්වාති සුට්ඨු වික්ඛාලනවසෙන අපනෙත්වා. කප්පිතකෙසමස්සුති අලඬිකාරසත්ථෙ චුත්තවිධිනා කප්පකෙහි ඡින්නකෙසමස්සු. කාමගුණෙහිති කාමකොට්ඨාසෙහි, කාමබන්ධනෙහි වා සමප්පිකාති සුට්ඨු අප්පිකා අල්ලිනා. සමඬ්ඨිභූතාති සහභූතා. පරිවාරෙස්සන්තිති ඉන්ද්‍රියාති සමන්තතො වාරෙස්සන්ති කීලාපෙස්සන්ති වා.

එකමත්ථං විදිත්වාති එතං තෙසං රාජපුරිසානං අත්තනො උදරස්ස කාරණා පබ්බජිතවෙසෙන ලොකවඤ්චනසංඛාතං අත්ථං විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං පරාධිනතාපරවඤ්චනතාපටික්ඛෙපවිභාවනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ න වායමෙය්‍ය සබ්බත්ථාති දුතෙය්‍යඔවරකකම්මාදිකෙ සබ්බස්මිං පාපධම්මෙ ඉමෙ රාජපුරිසා විය පබ්බජිතො න වායමෙය්‍ය, වායාමං උස්සාහං න කරෙය්‍ය, සබ්බත්ථ යත්ථ කත්ථවි වායාමං අකත්වා අප්පමත්තකෙපි පුඤ්ඤස්මිංයෙව වායමෙය්‍යාති අධිප්පායො. නාඤ්ඤස්ස පුරිසො සියාති පබ්බජිතරූපෙන අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස සෙවකපුරිසො න සියා. කස්මා? එවරූපස්ස ඔවරකාදිපාපකම්මස්ස කත්තබ්බත්තා. නාඤ්ඤං නිස්සාය ජීවෙය්‍යාති අඤ්ඤං පරං ඉස්සරාදිං නිස්සාය “තප්පට්ඨිදං මෙ සුඛදුක්ඛ”න්ති එවංචිත්තො භුත්වා න ජීවිකං පවත්තෙය්‍ය, අත්තදීපො අත්තසරණො අනඤ්ඤසරණො එව භවෙය්‍ය. අථ වා අනත්ථාවහනො “ඔවරණ”න්ති ලද්ධනාමකත්තා අඤ්ඤං අකුසලකම්මං නිස්සාය න ජීවෙය්‍ය. ධම්මෙන න වණං වරෙති ධනාදිඅත්ථාය ධම්මං න කට්ඨෙය්‍ය. යො හි ධනාදිහෙතු පරෙසං ධම්මං දෙසෙති, සො ධම්මෙන වාණිජ්ජං කරොති නාම, එවං ධම්මෙන තං න වරෙය්‍ය. අථ වා ධනාදීනං අත්ථාය කොසලරඤ්ඤො පුරිසො විය ඔවරකාදිකම්මං කරොත්තො පරෙහි අනාසංකතියතාය පබ්බජ්ජාලිඛිගසමාදානාදීනි අනුතිට්ඨන්තො ධම්මෙන වාණිජ්ජං කරොති නාම. යොපි ඉධ පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං වරන්තොපි අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං පණ්ඩාය බ්‍රහ්මචරියං වරති, සොපි ධම්මෙන වාණිජ්ජං කරොති නාම, එවං ධම්මෙන වාණිජ්ජං න වරෙ, න කරෙය්‍යාති අත්ථො.

දුතියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පච්චචෙක්ඛණසුත්තවණ්ණනා

53. තතියෙ අත්තනො අනෙකෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ පහීනෙති ලොභදොසමොහවිපරිතමනසිකාරඅහිරිකානොත්තප්පකොට්ඨපනාහමක්ඛපලාසඉස්සාමච්ඡරියමායා- සායෙය්‍යථම්භසාරම්භමානාතිමානමදපමාදතණ්හාඅවිජ්ජාතිවිධාකුසලමූලදුච්චරිතසං කිලෙසවිසම- සඤ්ඤාවිතක්කපපඤ්චවතුබ්බිධවිපල්ලාසආසවඔසයොගගන්ථාගතිගමනතණ්හපාදානපඤ්චවිධ- වෙතොබ්ලපඤ්චවෙතොවිනිබන්ධනීවරණාහිනන්දනඡවිවාද- මූලතණ්හාකායසත්තානුසයඅට්ඨමිච්ඡත්තනව- තණ්හාමූලකදසාකුසලකම්මපථද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතඅට්ඨසතතණ්හාවිවරිතාදිප්පහෙදෙ අත්තනො සත්තානෙ අනාදිකාලපවත්තෙ දියඨිසහස්සකිලෙසෙ තංසහගතෙ වාපි අනෙකෙ පාපකෙ ලාමකෙ අකොසල්ලසම්භූතට්ඨෙය්‍ය අකුසලෙ ධම්මෙ අනවසෙසං සහ වාසනාය බොධිමූලෙයෙව පහීනෙ අරියමග්ගෙන සමුච්ඡින්නෙ පච්චචෙක්ඛමානො “අයම්පි මෙ කිලෙසො පහීනො, අයම්පි මෙ කිලෙසො පහීනො”ති අනුපදපච්චචෙක්ඛණාය පච්චචෙක්ඛමානො භගවා නිසින්තො හොති.

අනෙකෙ ව කුසලෙ ධම්මෙති සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනං
 චත්තාරො සතිපට්ඨානා, චත්තාරො සම්මප්පධානා, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා, චත්තාරො
 අරියමග්ගා, චත්තාරි ඵලානි, චතස්සො පටිසම්භිදා, චතුයොනිපරිච්ඡෙදකඤ්ඤාණං,
 චත්තාරො අරියවංසා, චත්තාරි වෙසාරජ්ජඤ්ඤාණානි, පඤ්ච පධානියඬිගානි,
 පඤ්චඬිගිකො සම්මාසමාධි, පඤ්චඤ්ඤාණිකො සම්මාසමාධි, පඤ්චින්ද්‍රියානි, පඤ්ච
 බලානි, පඤ්ච නිස්සාරණියා ධාතුයො, පඤ්ච විමුත්තායතනඤ්ඤාණානි, පඤ්ච
 විමුත්තිපරිපාවනියා සඤ්ඤා, ඡ අනුස්සතිට්ඨානානි, ඡ ගාරවා, ඡ නිස්සාරණියා
 ධාතුයො, ඡ සතතවිහාරා, ඡ අනුත්තරියානි, ඡ නිබ්බේධභාගියා පඤ්ඤා, ඡ අභිඤ්ඤා,
 ඡ අසාධාරණඤ්ඤාණානි, සත්ත අපරිභානියා ධම්මා, සත්ත අරියධනානි, සත්ත
 බොජ්ඣංගිගා, සත්ත සප්පුරිසධම්මා, සත්ත නිජ්ජරවත්ථුනි, සත්ත සඤ්ඤා, සත්ත
 දක්ඛිණෙය්‍යපුග්ගලදෙසනා, සත්ත ඛිණාසවබලදෙසනා, අට්ඨ
 පඤ්ඤාපටිලාභහෙතුදෙසනා, අට්ඨ සම්මත්තානි, අට්ඨ ලොකධම්මාතික්කමා, අට්ඨ
 ආරම්භවත්ථුනි, අට්ඨ අක්ඛණදෙසනා, අට්ඨ මහාපුරිසවිතක්කා, අට්ඨ
 අභිභායතනදෙසනා, අට්ඨ විමොක්ඛා, නව යොනියොමනසිකාරමූලකා ධම්මා, නව
 පාරිසුද්ධිපධානියඬිගානි, නව සත්තවාසදෙසනා, නව ආසාතජ්ජට්ඨිතයා, නව
 සඤ්ඤා, නව නානත්තානි, නව අනුපුබ්බවිහාරා, දස නාථකරණා ධම්මා, දස
 කසිණායතනානි, දස කුසලකම්මපථා, දස සම්මත්තානි, දස අරියවාසා, දස අසෙක්ඛා
 ධම්මා, දස තථාගතබලානි, එකාදස මෙත්තානිසංසා, ද්වාදස ධම්මවක්කාකාරා,
 තෙරස ධුතඬිගගුණා, වුද්දස බුද්ධඤ්ඤාණානි, පන්තරස විමුත්තිපරිපාවනියා ධම්මා,
 සොළසවිධා ආනාපානස්සති, සොළස අපරන්තපනියා ධම්මා, අට්ඨාරස
 මහාවිපස්සනා, අට්ඨාරස බුද්ධධම්මා, එකුනවිසති පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණානි,
 චතුචත්තාලීස ඤ්ඤාණවත්ථුනි, පඤ්ඤාස උදයබ්බයඤ්ඤාණානි, පරොපඤ්ඤාස කුසලා
 ධම්මා, සත්තසත්තති ඤ්ඤාණවත්ථුනි,
 චතුට්ඨිකොට්ඨසතසහස්සසමාපත්තිසඤ්චාරිමහාවජීරඤ්ඤාණං,
 අනන්තනයසමන්තපට්ඨානපච්චයපච්චවෙක්ඛණදෙසනාඤ්ඤාණානි, තථා අනන්තාසු
 ලොකධාතුසු අනන්තානං සත්තානං ආසයාදිවිභාවනඤ්ඤාණානි වානි ඵ්චමාදිකෙ
 අනෙකෙ අත්තනො කුසලෙ අනවජ්ජධම්මෙ අනන්තකාලං පාරම්පරිභාවනාය
 මග්ගභාවනාය ව පාරිපුරිං වුද්ධිං ගතෙ “ඉමෙපි අනවජ්ජධම්මා මයි සංවිජ්ජන්ති,
 ඉමෙපි අනවජ්ජධම්මා මයි සංවිජ්ජන්ති” ති රුච්චසෙන මනසිකාරාහිමුබ්බෙ
 බුද්ධගුණෙ වග්ගවග්ගෙ පුඤ්ජපුඤ්ජපෙ කත්වා පච්චවෙක්ඛමානො නිසින්තො
 හොති. තෙ ව බො සපදෙසතො ඵ්ච, න නිජ්ජපදෙසතො. සබ්බෙ බුද්ධගුණෙ
 භගවතාපි අනුපදං අනවසෙසතො මනසි කාතුං න සක්කා
 අනන්තාපරිමෙය්‍යභාවතො.

වුත්තඤ්ඤාණං —

“බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණ්ණො වණ්ණං,
 කප්පමිපි වෙ අඤ්ඤමහාසමානො;
 බීයෙථ කප්පො චිරදීඝමන්තරෙ,
 වණ්ණො න බීයෙථ තථාගතස්සා” ති.

අපරම්පි වුත්තං -

“අසඬ්ඛොයානි නාමානි, සගුණෙන මහෙසිනො;
ගුණෙන නාමමුද්ධොයාං, අපි නාම සහස්සතො” ති.

තදා හි භගවා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතප්පටික්කන්තො විහාරං පවිසිත්වා
ගන්ධකුට්ඨපමුඛෙ යත්වා භික්ඛුස්ස වත්තං දස්සෙත්වා ගතෙස්ස මහාගන්ධකුට්ඨං.
පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසිත්තො අත්තනො අතීතජාතිවිසයං ඤාණං
පෙසෙසි. අථස්ස තානි නිරන්තරං පොඬ්ඛානුපොඬ්ඛං අනන්තාපරිමාණප්පහෙදා
උපට්ඨහිංසු. සො “එවං මහත්තස්ස නාම දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස මූලභූතා ඉමෙ
කිලෙසා” ති කිලෙසවිසයං ඤාණාවාරං පෙසෙත්වා තෙ පහානමුඛෙන අනුපදං
පච්චචෙක්ඛිත්වා “ඉමෙ වත කිලෙසා අනවසෙසතො මය්හං සුට්ඨු පහීනා” ති පුත
තෙසං පහානකරං සාකාරං සපරිවාරං සඋද්දෙසං අරියමග්ගං පච්චචෙක්ඛන්තො
අනන්තාපරිමාණහෙදෙ අත්තනො සීලාදිඅනවජ්ජධම්මෙ මනසාකාසි. තෙන වුත්තං

“තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා අත්තනො අනෙකෙ පාපකෙ අකුසලෙ
ධම්මෙ පහීනෙ පච්චචෙක්ඛමානො නිසිත්තො හොති, අනෙකෙ ච කුසලෙ
ධම්මෙ භාවනාපාරිපූරිං ගතෙ” ති.

එවං පච්චචෙක්ඛිත්වා උප්පන්තපිතිසොමනස්සුද්දෙසභූතං ඉමං උදානං
උදානෙසි.

තත්ථ අහු පුබ්බෙති අරහත්තමග්ගඤාණුප්පත්තිනො පුබ්බෙ සබ්බොපි වායං
රාගාදිකො කිලෙසගණො මය්හං සන්තානෙ අහු ආසි, න ඉමස්මීං කිලෙසගණො
කොච්චි කිලෙසො නාහොසි. තදා නාහුති තදා තස්මීං කාලෙ අරියමග්ගක්ඛණෙ සො
කිලෙසගණො න අහු න ආසි, තත්ථ අණුමත්තොපි කිලෙසො අග්ගමග්ගක්ඛණෙ
අප්පහීනො නාම නත්ථී. “තතො නාහු” තිපි පයන්ති, තතො
අරහත්තමග්ගක්ඛණතො පරං නාසීති අත්ථො. නාහු පුබ්බෙති යො වායං මම
අපරිමාණො අනවජ්ජධම්මො එතරහි භාවනාපාරිපූරිං ගතො උපලබ්භති, සොපි
අරියමග්ගක්ඛණතො පුබ්බෙ න අහු න ආසි. තදා අහුති යදා පන මෙ
අග්ගමග්ගඤාණං උප්පන්තං, තදා සබ්බොපි මෙ අනවජ්ජධම්මො ආසි.
අග්ගමග්ගාධිගමෙන හි සද්ධිං සබ්බෙපි සබ්බඤ්ඤගුණා බුද්ධානං හත්ථගතා එව
හොන්ති.

න වාහු න ච භවිස්සති, න චෙතරහි විජ්ජතිති යො පන සො අනවජ්ජධම්මො
අරියමග්ගො මය්හං බොධිමණ්ඩෙ උප්පන්තො, යෙන සබ්බො කිලෙසගණො
අනවසෙසං පහීනො, සො යථා මය්හං මග්ගක්ඛණතො පුබ්බෙ න වාහු න ච
අහොසි, එවං අත්තනා පහාතබ්බකිලෙසාභාවතො තෙ කිලෙසා විය අයම්පි න ච
භවිස්සති අනාගතෙ න උප්පජ්ජිස්සති, එතරහි පච්චුප්පන්තකාලෙපි න විජ්ජති න

උපලබ්‍හති අත්තනා කත්තබ්බකිච්චාභාවතො. න හි අරියමග්ගො අනෙකචාරං පවත්තති. තෙනෙවාහ – “න පාරං දිගුණං යන්ති” ති.

ඉති භගවා අරියමග්ගෙන අත්තනො සන්තානෙ අනවසෙසං පභීනෙ අකුසලෙ ධම්මෙ භාවනාපාරිපුරිං ගතෙ අපරිමාණෙ අනවජ්ජධම්මෙ ච පච්චචෙක්ඛමානො අත්තූපනායිකපීතිවෙගවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙසි. පුරිමාය කථාය පුරිමවෙසාරජ්ජද්වයමෙව කපීතං, පච්ඡිමද්වයං සම්මාසම්බොධියා පකාසිතත්තා පකාසිතමෙව භොතීති.

තතියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පට්මනානාතිත්ථියසුත්තවණ්ණනා

54. චතුත්ථෙ නානාතිත්ථියසමණුච්ඡාග්ගණපරිබ්බාජකාති එත්ථ තරන්ති එතෙන සංසාරොසන්ති තිත්ථං, නිබ්බානමග්ගො. ඉධ පන විපරිතවිපල්ලාසවසෙන දිට්ඨිගතිකෙහි තථා ගහිතදිට්ඨිදස්සනං “තිත්ථ”න්ති අධිජ්ජෙතං. තස්මිං සස්සතාදිනානාකාරෙ තිත්ථෙ නියුත්තාති නානාතිත්ථියා, නග්ගනිගණ්ඨාදිසමණා වෙච කඨකලාපාදිච්ඡාග්ගණා ච පොක්ඛරසාතාදිපරිබ්බාජකා ච සමණුච්ඡාග්ගණපරිබ්බාජකා. නානාතිත්ථියා ච තෙ සමණුච්ඡාග්ගණපරිබ්බාජකා වාති නානාතිත්ථියසමණුච්ඡාග්ගණපරිබ්බාජකා.

“සස්සතො අත්තා ච ලොකො වා” තිආදිනා පස්සන්ති එතාය, සයං වා පස්සති, තථා දස්සනමත්තමෙව වාති දිට්ඨි, මිච්ඡාහිනිවෙසස්සෙතං අධිච්චනං. සස්සතාදිවසෙන නානා අනෙකච්චා දිට්ඨියො එතෙසන්ති නානාදිට්ඨිකා. සස්සතාදිවසෙනෙව ඛමනං ඛන්ති, රොචනං රුචි, අත්ථතො “සස්සතො අත්තා ච ලොකො වා” තිආදිනා (උදා. 55) පචත්තො විත්තවිපල්ලාසො සඤ්ඤාවිපල්ලාසො ච. තථා නානා ඛන්තියො එතෙසන්ති නානාඛන්තිකා, නානා රුචියො එතෙසන්ති නානාරුචිකා. දිට්ඨිගතිකා හි පුබ්බභාගෙ තථා තථා විත්තං රොචෙත්වා ඛමාපෙත්වා ච පච්ඡා “ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤ”න්ති අහිනිවිසන්ති. අථ වා “අනිච්චං නිච්ච”න්තිආදිනා තථා තථා දස්සනවසෙන දිට්ඨි, ඛමනවසෙන ඛන්ති, රුචිචනවසෙන රුචිති එවං තිහිපි පදෙහි දිට්ඨි එව චුත්තාති වෙදිතබ්බා. නානාදිට්ඨිනිස්සයනිස්සිතාති සස්සතාදිපරිකජ්ජවසෙන නානාවිධං දිට්ඨියා නිස්සයං චත්ථුං කාරණං, දිට්ඨිසඬ්ඛාතමෙව වා නිස්සයං නිස්සිතා අල්ලීනා උපගතා, තං අනිස්සජ්ජිත්වා යීතාති අත්ථො. දිට්ඨියොපි හි දිට්ඨිගතිකානං අහිනිවෙසාකාරානං නිස්සයා භොන්ති.

සන්තීති අත්ථි සංවිජ්ජන්ති උපලබ්භන්ති. එකෙති එකච්චෙ. සමණුච්ඡාග්ගණාති පබ්බජ්ජපගමෙන සමණා, ජාතියා බ්‍රාහ්මණා, ලොකෙන වා සමණාති ච බ්‍රාහ්මණාති ච එවං ගහිතා. එවංවාදිනොති එවං ඉදානි වත්තබ්බාකාරෙන වදන්තීති එවංවාදිනො. එවං ඉදානි වත්තබ්බාකාරෙන පවත්තා දිට්ඨි එතෙසන්ති එවංදිට්ඨිනො. තත්ථ

දුට්ඨිගතිකානං මිච්ඡාහිනිවෙසො දස්සිතො, පඨමෙන තෙසං යථාහිනිවෙසං පරෙසං තත්ථ පතිට්ඨාපනවසෙන වොහාරො.

සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤන්ති එත්ථ ලොකොති අත්තා. සො හි දිට්ඨිගතිකෙහි ලොකියන්ති එත්ථ පුඤ්ඤං පාපං තබ්බිපාකා, සයං වා කාරකාදිභාවෙන අභියුත්තෙහි ලොකියන්ති ලොකොති අධිප්පෙතො. ස්වායං සස්සතො අමරො නිච්චො ධුවොති යදිදං අම්භාකං දස්සනං ඉදමෙව සච්චං අවිපරීතං, අඤ්ඤං පන අසස්සතොතිආදි පරෙසං දස්සනං මොසං මිච්ඡාහි අත්ථො. එතෙන චත්තාරොපි සස්සතවාදා දස්සිතා භොන්ති. අසස්සතොති න සස්සතො, අනිච්චො අධුවො චචනධම්මොති අත්ථො. “අසස්සතො”ති සස්සතභාවජ්ජට්ඨකපෙතෙව උච්ඡෙදො දීපිතොති සත්තපි උච්ඡෙදවාදා දීපිතා භොන්ති.

අත්තවාති සපරියන්තො පරිවට්ඨමො පරිච්ඡින්නජ්ජමාණො, න සබ්බගතොති අත්ථො. එතෙන සරීරපරිමාණො අභිගුට්ඨපරිමාණො අවයවපරිමාණො පරමාණුපරිමාණො අත්තාති එවමාදිවාදා දස්සිතා භොන්ති. අනත්තවාති අපරියන්තො, සබ්බගතොති අත්ථො. එතෙන කපිලකණාදිවාදා දීපිතා භොන්ති.

තං ජීවං තං සරීරන්ති යං සරීරං, තදෙව ජීවසංඛාරං චත්ථු, යඤ්ච ජීවසංඛාරං චත්ථු, තදෙව සරීරන්ති ජීවඤ්ච සරීරඤ්ච අද්වයං සමනුපස්සති. එතෙන ආජීවකානං විය “රුපි අත්තා”ති අයං වාදො දස්සිතො භොති. අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති ඉමිනා පන “අරුපි අත්තා”ති අයං වාදො දස්සිතො.

භොති තථාගතො පරං මරණාති එත්ථ තථාගතොති සත්තො. තඤ්ඤි දිට්ඨිගතිකො කාරකවෙදකාදිසංඛාරං, නිච්චධුවාදිසංඛාරං වා තථාභාවං ගතොති තථාගතොති වොහරති, සො මරණතො ඉධකායස්ස හෙදතො පරං උද්ධං භොති, අත්ථි සංවිජ්ජතිති අත්ථො. එතෙන සස්සතග්ගාහමුඛෙන සොළස සඤ්ඤීවාදා අට්ඨ අසඤ්ඤීවාදා අට්ඨ ව නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාදා දස්සිතා භොන්ති. න භොතිති නත්ථි න උපලබ්භති. එතෙන උච්ඡෙදවාදො දස්සිතො. භොති ව න ව භොතිති අත්ථි ව නත්ථි වාති. එතෙන එකච්චසස්සතවාදා සත්ත සඤ්ඤීවාදා ව දස්සිතා. නෙව භොති න න භොතිති ඉමිනා පන අමරාවික්ඛෙපවාදො දස්සිතොති වෙදිතබ්බං.

ඉමෙ කිර දිට්ඨිගතිකා නානාදෙසතො ආගන්ත්වා සාවත්ථියං පටිවසන්තා එකදා සමයජ්ජවාදකෙ සන්තිපතිත්වා අත්තතො අත්තතො වාදං පග්ගස්භ අඤ්ඤවාදෙ බුංසෙන්නා විවාදාපන්නා අහෙසුං. තෙන වුත්තං “තෙ භණ්ඩනජාතා”තිආදි.

තත්ථ භණ්ඩනං නාම කලහස්ස පුබ්බභාගො. භණ්ඩනජාතාති ජාතභණ්ඩනා. කලභොති කලභො එව, කලස්ස වා භනනතො කලභො දට්ඨබ්බො. අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස විරුද්ධවාදං ආපන්නාති විවාදාපන්නා. මම්මසට්ටනතො මුඛමෙව සත්තිති මුඛසත්ති, ඵරුසවාචා. ඵලුපවාරෙන විය හි කාරණං කාරණුපවාරෙන ඵලම්පි

වොහරියති යථා තං “සුඛො බුද්ධුප්පාදො, පාපකම්මං පච්චන්තුහොති” ති ව. තාහි මුඛසන්තීහි විතුදන්තා විජ්ඣන්තා විහරන්ති. එදිසො ධම්මොති ධම්මො අවිපරීතසභාවො එදිසො එවරුපො, යථා මයා වුත්තං “සස්සතො ලොකො” ති. නෙදිසො ධම්මොති න එදිසො ධම්මො, යථා තයා වුත්තං “අසස්සතො ලොකො” ති, එවං සෙසපදෙහිපි යොජෙතබ්බං. සො ච තිත්ථියානං විවාදො සකලනගරෙ පාකටො ජාතො. අථ හික්ඛු සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පච්චියා තං සුත්වා “අත්ථි නො ඉදං කථාපාහනං, යං නුන මයං ඉමං පවත්තිං හගවතො ආරොචෙය්‍යාම, අප්පෙව නාම තං නිස්සාය සත්ථු සණ්ඨසුබ්බමං ධම්මදෙසනං ලභෙය්‍යාමා” ති තෙ පච්ඡාහත්තං ධම්මදෙසනාකාලෙ හගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. තෙන වුත්තං – “අථ ඛො සම්බහුලා හික්ඛු” තිආදි.

තං සුත්වා හගවා අඤ්ඤාතිත්ථියානං ධම්මස්ස අයථාභූතපජානනං පකාසෙන්නො “අඤ්ඤාතිත්ථියා, හික්ඛවෙ” තිආදිමාහ. තත්ථ අන්ධාති පඤ්ඤාවක්ඛුචිරහෙන අන්ධා. තෙනාහ “අවක්ඛුකා” ති. පඤ්ඤා හි ඉධ “චක්ඛු” ති අධිප්පෙතා. තථා හි වුත්තං “අත්ථං න ජානන්ති” තිආදි. තත්ථ අත්ථං න ජානන්තිහි ඉධලොකත්ථං පරලොකත්ථං න ජානන්ති, ඉධලොකපරලොකෙසු වුද්ධිං අබ්භුදයං නාවබුජ්ඣන්ති, පරමත්ථෙ පන නිබ්බානෙ කථාවකා. යෙ හි නාම පවත්තිමත්තෙපි සම්මුල්ලා, තෙ කථං නිවත්තිං ජානිස්සන්තිහි. අනත්ථං න ජානන්තිහි යදග්ගෙන තෙ අත්ථං න ජානන්ති, තදග්ගෙන අනත්ථම්පි න ජානන්ති. යස්මා ධම්මං න ජානන්ති, තස්මා අධම්මම්පි න ජානන්ති. තෙ හි විපරියෙසග්ගාහිතාය ධම්මං කුසලම්පි අකුසලං කරොන්ති, අධම්මම්පි අකුසලං කුසලං කරොන්ති. න කෙවලඤ්ච ධම්මාධම්මෙසු එව, අථ ඛො තස්ස විපාකෙසුපි සම්මුල්ලා. තථා හි තෙ කම්මම්පි විපාකං කත්වා වොහරන්ති, විපාකම්පි කම්මං කත්වා. තථා ධම්මං සභාවධම්මම්පි න ජානන්ති, අධම්මං අසභාවධම්මම්පි න ජානන්ති. එවංභූතා ච සභාවධම්මං අසභාවධම්මඤ්ච, අසභාවධම්මං සභාවධම්මඤ්ච කත්වා පවෙදෙන්ති.

ඉති හගවා තිත්ථියානං මොහදිට්ඨිපට්ඨාහභාවෙන පඤ්ඤාවක්ඛුවෙකල්ලතො අන්ධභාවං දස්සෙත්වා ඉදාහි තමත්ථං ජච්චන්දුපමාය පකාසෙතුං “භූතපුබ්බං, හික්ඛවෙ” තිආදිමාහ. තත්ථ භූතපුබ්බන්ති පුබ්බෙ භූතං, අතීතකාලෙ නිබ්බන්තං. අඤ්ඤතරො රාජා අහොසීති පුරාතනො නාමගොත්තෙහි ලොකෙ අපාකටො එකො රාජා අහොසී. සො රාජා අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසීති තස්ස කිර රඤ්ඤො සොහග්ගප්පත්තං සබ්බභිගසම්පන්නං අත්තනො ඔපවය්හං හත්ථිං උපට්ඨානං ආගතං දිස්වා එතදහොසී – “හද්දකං වත, හො, හත්ථියානං දස්සනීය” න්ති. තෙන ච සමයෙන එකො ජච්චන්ධො රාජභිගණෙන ගච්ඡති. තං දිස්වා රාජා වින්තෙසී – “මහාජානියා ඛො ඉමෙ අන්ධා යෙ එවරුපං දස්සනීයං න ලහන්ති දට්ඨුං. යංනුනාහං ඉම්ස්සා සාවත්ථියා යත්තකා ජච්චන්ධා සබ්බෙ තෙ සන්තිපාතාපෙත්වා එකදෙසං එකදෙසං හත්ථෙත ඵ්ඨසාපෙත්වා තෙසං වචනං සුණෙය්‍ය” න්ති. කෙළිසීලො රාජා එකෙන පුරිසෙන සාවත්ථියා සබ්බෙ ජච්චන්ධෙ සන්තිපාතාපෙත්වා තස්ස පුරිසස්ස සඤ්ඤං අදාසී “යථා එකෙකො ජච්චන්ධො සීසාදිකං එකෙකංයෙව හත්ථිස්ස අභිගං ඵ්ඨිත්වා ‘හත්ථි මයා දිට්ඨො’ ති සඤ්ඤං උප්පාදෙසී, තථා කරොහී” ති. සො පුරිසො

තථා අකාසි. අථ රාජා තෙ ජච්චන්ධෙ පච්චෙකං පුච්ඡි “කීදිසො, භණෙ, භත්ථී”ති. තෙ අත්තනා දිට්ඨදිට්ඨාවයවමෙව භත්ථී. කත්වා වදන්තා “එදිසො භත්ථී, නෙදිසො භත්ථී”ති අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරොන්තා භත්ථාදීහි උපක්කමිත්වා රාජඨගණෙ මහන්තං කොලාහලං අකංසු. රාජා සපරිජනො තෙසං තං විජ්ජකාරං දිස්වා ඵාසුකෙහි හිජ්ජමානෙහි භද්දෙයන උග්ගතෙන මහාභසිතං භසි. තෙන චුත්තං – “අථ ඛො, භික්ඛවෙ, සො රාජා...පෙ.... අත්තමනො අභොසි”ති.

තත්ථ අම්භොති ආලපනං. යාවතකාති යත්තකා. ජච්චන්ධාති ජාතියා අන්ධා, ජාතීතො පට්ඨාය අවක්ඛුකා. එකජ්ඣන්ති එකතො. භණෙති අබ්භුමානාලාපො. භත්ථී. දස්සෙහිති යථාචුත්තං භත්ථී. සයාපෙත්වා දස්සෙහි. සො ව සුසික්ඛිතත්තා අපරිජථන්දන්තො නිපජ්ජී. දිට්ඨො නො භත්ථීති භත්ථෙන පරාමසනං දස්සනං කත්වා ආභංසු. තෙන පුරිසෙන සීසං පරාමසාපෙත්වා “එදිසො භත්ථී”ති සඤ්ඤාපිතත්තා තාදිසංයෙව නං භත්ථී. සඤ්ජානන්තා ජච්චන්ධා “එදිසො දෙව භත්ථී සෙය්‍යාථාපි කුම්භො”ති වදිංසු. කුම්භොති ව සටොති අත්ථො. බීලොති නාගදන්තබීලො. සොණ්ඩොති භත්ථො. නඬගලීසාති නඬගලස්ස සිරස්ස ඊසා. කායොති සරිරං. කොට්ඨොති කුසුලො. පාදොති ජඬ්ඝො. ථුණොති ථම්භො. නඬගුට්ඨන්ති වාළස්ස උරිමජ්ජදෙසො. වාලඬිති වාලස්ස අග්ගජ්ජදෙසො. මුට්ඨිති සංසුම්භිංසුති මුට්ඨියො ඛන්ධිත්වා පහරිංසු, මුට්ඨිසාතං අකංසු. අත්තමනො අභොසිති කෙළිසිලත්තා සො රාජා තෙන ජච්චන්ධානං කලහෙන අත්තමනො පභාසෙන ගහිතමනො අභොසි.

එවමෙව ඛොති උපමාසංසන්දනං. තස්සත්ථො – භික්ඛවෙ, යථා තෙ ජච්චන්ධා අවක්ඛුකා එකඬගදස්සිතො අනවසෙසතො භත්ථී. අපස්සිත්වා අත්තනා දිට්ඨාවයවමත්තං භත්ථීසඤ්ඤාය ඉතරෙහි දිට්ඨං අනනුජානන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං විවාදං ආපන්නා කලහං අකංසු, එවමෙව ඉමෙ අඤ්ඤතිත්ථියා සක්කායස්ස එකදෙසං රූපවෙදනාදිං අත්තනො දිට්ඨිදස්සනෙන යථාදිට්ඨං “අත්තා”ති මඤ්ඤමානා තස්ස සස්සතාදිභාවං ආරොපෙත්වා “ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤ”න්ති අහිනිවිසිත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං විවදන්ති, යථාභූතං පන අත්ථානත්ථං ධම්මාධම්මඤ්ඤ ව ජානන්ති. තස්මා අන්ධා අවක්ඛුකා ජච්චන්ධපටිභාගාති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං තිත්ථියානං ධම්මසභාවං යථාභූතං අජානන්තානං අපස්සන්තානං ජච්චන්ධානං විය භත්ථීමිහි යථාදස්සනං මිච්ඡාහිනිවෙසං, තත්ථ ව විවාදාපත්තිං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ ඉමෙසු කිර සජ්ජන්ති, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණාහි ඉධෙකච්චෙ පබ්බජ්ජපගමනෙන සමණා, ජාතිමත්තෙන බ්‍රාහ්මණා “සස්සතො ලොකො”ති ආදිනයජ්ජවත්තෙසු ඉමෙසු එව අසාරෙසු දිට්ඨිගතෙසු දිට්ඨාහිනන්දනවසෙන, ඉමෙසු වා රූපාදීසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු එවං අනිච්චෙසු දුක්ඛෙසු විපරිණාමධම්මෙසු තණ්හාහිනන්දනදිට්ඨාහිනන්දනානං වසෙන “එතං

මමා''තිආදිනා සජ්ජන්ති කිර. අහො නෙසං සම්මොහොති දස්සෙති. කිරසද්දො
 චෙත්ථ අරුචිසුවනත්ථො. තෙන තත්ථ සඬගකාරණාභාවමෙව දීපෙති. න කෙවලං
 සජ්ජන්ති එව, අථ ඛො විග්ගය්හ නං විවදන්ති ''න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසී,
 අහං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාමී''තිආදිනා විග්ගාභිකකථානුයොගවසෙන විග්ගය්හ
 විවදන්ති විවාදං ආපජ්ජන්ති. නන්ති චෙත්ථ නිපාතමත්තං. අථ වා විග්ගය්හ නන්ති
 නං දිට්ඨිනිස්සයං සක්කායදිට්ඨිමෙව වා විපරීතදස්සනත්තා සස්සතාදිවසෙන
 අඤ්ඤමඤ්ඤං විරුද්ධං ගහෙත්වා විවදන්ති විසෙසතො වදන්ති, අත්තනො එව වාදං
 විසිට්ඨං අවිපරීතං කත්වා අභිනිවිස්ස වොහරන්ති. යථා කිං? ඡනා එකඬගදස්සිනො
 යථෙව ඡච්චන්ධජනා හත්ථිස්ස එකෙකඬගදස්සිනො ''යං යං අත්තනා චුසිත්වා
 ඤාතං, තං තදෙව හත්ථී''ති ගහෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං විග්ගය්හ විවදිංසු,
 එවංසම්පදම්දන්ති අත්ථො. ඉවසද්දො චෙත්ථ ලුත්තනිද්දිට්ඨොති වෙදිතබ්බො.

චතුත්ථසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. දුතියනානාතිත්ථියසුත්තවණ්ණනා

55. පඤ්චමෙ සස්සතො අත්තා ව ලොකො වාති රූපාදිසු අඤ්ඤතරං අත්තාති ව
 ලොකොති ව ගහෙත්වා තං සස්සතං නිව්චන්ති අඤ්ඤෙපි ව තථා ගාහෙත්තා
 වොහරන්ති. යථාහ -

''රූපං අත්තා චෙව ලොකො ව සස්සතො වාති අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච
 පඤ්ඤෙපෙති. වෙදනං... සඤ්ඤං... සඬබ්බාරො... විඤ්ඤාණං අත්තා ව
 ලොකො ව සස්සතො වාති අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච පඤ්ඤෙපෙති''ති.

අථ වා අත්තාති අභඬකාරවත්ථු, ලොකොති මමඬකාරවත්ථු, යං
 ''අත්තනිය''න්ති වුච්චති. අත්තාති වා සයං, ලොකොති පරො. අත්තාති වා පඤ්චසු
 උපාදානක්ඛන්ධෙසු එකො ඛන්ධො, ඉතරො ලොකො. අත්තාති වා
 සවිඤ්ඤාණකො ඛන්ධසන්තානො, අවිඤ්ඤාණකො ලොකො. එවං තං තං අත්තාති
 ව ලොකොති ව යථාදස්සනං ද්විධා ගහෙත්වා තදුභයං ''නිව්චො ධුවො
 සස්සතො''ති අභිනිවිස්ස වොහරන්ති. එතෙන චත්තාරො සස්සතවාදා දස්සිතා.
 අසස්සතොති සත්තපි උච්ඡෙදවාදා දස්සිතා. සස්සතො ව අසස්සතො වාති එකච්චො
 අත්තා ව ලොකො ව සස්සතො, එකච්චො අසස්සතොති එවං සස්සතො ව
 අසස්සතො වාති අත්ථො. අථ වා ස්වෙව අත්තා ව ලොකො ව අත්තගතිදිට්ඨිකානං
 විය සස්සතො ව අසස්සතො ව, සියා සස්සතොති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.
 සබ්බථාපි ඉමිනා එකච්චසස්සතවාදො දස්සිතො. නෙව සස්සතො නාසස්සතොති
 ඉමිනා අමරාවික්ඛෙපවාදො දස්සිතො. තෙ හි සස්සතවාදෙ අසස්සතවාදෙ ව දොසං
 දිස්වා ''නෙව සස්සතො නාසස්සතො අත්තා ව ලොකො වා''ති වික්ඛෙපං
 කරොත්තා විවදන්ති.

සයංකතොති අත්තනා කතො. යථා හි තෙසං තෙසං සත්තානං අත්තා ව අත්තනො ධම්මානුධම්මං කත්වා සුඛදුක්ඛානි පටිසංවෙදෙති, එවං අත්තාව අත්තානං තස්ස ව උපභොගභූතං කිඤ්චනං පලිබොධසංඛිඛාතං ලොකඤ්ච කරොති, අභිනිමිතාතීති අත්තලද්ධි විය අයම්පි තෙසං ලද්ධි. පරංකතොති පරෙන කතො, අත්තනො පරෙන ඉස්සරෙන වා පුරිසෙන වා පජාපතිනා වා කාලෙන වා පකතියා වා අත්තා ව ලොකො ව කතො, නිමිතොති අත්ථො. සයංකතො ව පරංකතො වාති යස්මා අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච නිමිතන්තා ඉස්සරාදයො න කෙවලං සයමෙව නිමිතන්ති, අථ ඛො තෙසං තෙසං සත්තානං ධම්මාධම්මානං සහකාරීකාරණං ලභිත්වා, තස්මා සයංකතො ව පරංකතො ව අත්තා ව ලොකො වාති එකච්චානං ලද්ධි. අසයංකාරො අපරංකාරොති නත්ථි එතස්ස සයංකාරොති අසයංකාරො, නත්ථි එතස්ස පරකාරොති අපරකාරො. අනුනාසිකාගමං කත්වා චුත්තං “අපරංකාරො” ති. අයං උභයත්ථ දොසං දිස්වා උභයං පටික්ඛිපති. අථ කථං උප්පන්නොති ආහ – අධිච්චසමුප්පන්නොති යදිච්ඡාය සමුප්පන්නො කෙනචි කාරණෙන විනා උප්පන්නොති අධිච්චසමුප්පන්නවාදො දස්සිතො. තෙන ව අහෙතුකවාදොපි සංඛිගහිතො හොති.

ඉදානි යෙ දිට්ඨිගතිකා අත්තානං විය සුඛදුක්ඛම්පි තස්ස ගුණභූතං කිඤ්චනභූතං වා සස්සතාදිවසෙන අභිනිවිස්ස වොහරන්ති, තෙසං තං වාදං දස්සෙතුං “සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා” තිආදි චුත්තං. තං චුත්තනයමෙව.

එතමත්ථං විදිත්වාති එත්ථ පන ඉධ ජච්චන්ධුපමාය අනාගතත්තා තං හිත්වා හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව අත්ථො යොජෙතඛිබ්බො, තථා ගාථාය.

තත්ථ අත්තරාව විසිදන්ති, අපත්වාච තමොගධන්ති අයං විසෙසො. තස්සත්ථො – එවං දිට්ඨිගතෙසු දිට්ඨිනිස්සයෙසු ආසජ්ජමානා දිට්ඨිගතිකා කාමොසාදීනං චතුන්තං ඔසානං, සංසාරමහොසස්සෙව වා අත්තරාව වෙමජ්ඣෙව එව යං තෙසං පාරභාවෙන පතිට්ඨට්ඨෙත වා ඔගධසංඛිඛාතං නිබ්බානං තදධිගමුපායො වා අරියමග්ගො තං අප්පත්වාච අනධිගන්ත්වාච විසිදන්ති සංසිදන්ති. ඔගාධන්ති පතිට්ඨහන්ති එතෙන, එත්ථ වාති ඔගාධො, අරියමග්ගො නිබ්බානඤ්ච. ඔගාධමෙවෙත්ථ රස්සත්තං කත්වා ඔගධන්ති චුත්තං. තං ඔගධං තමොගධන්ති පදවිභාගො.

පඤ්චමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. තතියනානාතිත්ථියසුත්තවණ්ණනා

56. ඡට්ඨෙ සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව. ඉමං උදානන්ති එත්ථ පන දිට්ඨිතණ්හාමානෙසු දොසං දිස්වා තෙ දුරතො වජ්ජෙත්වා සංඛිබ්බොරෙ යථාභූතං පස්සතො ව තත්ථ අනාදීනවදස්සිතාය මිච්ඡාහිනිවිට්ඨස්ස යථාභූතං අපස්සතො ව යථාක්කමං සංසාරතො අනිවත්තනානතිවත්තනදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසීති අත්ථො යොජෙතඛිබ්බො.

තත්ථ අභඩ්ඛාරපසුතායං පජාති “සයංකතො අත්තා ව ලොකො වා” ති එවං
 චුත්තසයංකාරසඬ්ඛාතං අභඩ්ඛාරං තථාපවත්තං දිට්ඨිං පසුතා අනුයුත්තා අයං පජා
 මිච්ඡාහිනිවිට්ඨො සත්තකායො. පරංකාරුපසංහිතාති පරො අඤ්ඤො ඉස්සරාදිකො
 සබ්බං කරොතීති එවං පවත්තපරංකාරදිට්ඨිසන්නිස්සිතා තාය උපසංහිතාති
 පරංකාරුපසංහිතා. එතදෙකෙ නාබ්භඤ්ඤංසුති එතං දිට්ඨිද්වයං එකෙ
 සමණුබ්බාහිමණා තත්ථ දොසදස්සිනො හුත්වා නානුජානිංසු. කථං? සති හි සයංකාරෙ
 කාමකාරතො සත්තානං ඉට්ඨෙතෙව භවිතබ්බං, න අනිට්ඨෙන. න හි කොචි
 අත්තතො දුක්ඛං ඉච්ඡති, භවති ව අනිට්ඨං, තස්මා න සයංකාරො. පරංකාරොපි යදි
 ඉස්සරහෙතුකො, ස්වායං ඉස්සරො අත්තත්ථං වා කරොයා පරත්ථං වා. තත්ථ යදි
 අත්තත්ථං, අත්තනා අකතකිච්චො සියා අසිද්ධස්ස සාධනතො. අථ වා පරත්ථං
 සබ්බෙසං හිතසුඛමෙව නිජ්ජප්පෙය්‍ය, න අහිතං දුක්ඛං නිජ්ජප්පති, තස්මා
 ඉස්සරවසෙන න පරංකාරො සිජ්ඣති. යදි ව ඉස්සරසඬ්ඛාතං අඤ්ඤානිරූපෙක්ඛං
 නිව්චමෙකකාරණං පවත්ති යා සියා, කම්මෙන උජ්ජත්ති න සියා, සබ්බෙහෙව
 එකජ්ඣං උජ්ජජ්ජිතබ්බං කාරණස්ස සන්නිහිතත්තා. අථස්ස අඤ්ඤම්පි
 සහකාරිකාරණං ඉච්ඡිතං, තඤ්ඤෙව හෙතු, කිං ඉස්සරෙන
 අපරිනිට්ඨිතසාමත්ථියෙන පරිකප්පිතෙන. යථා ව ඉස්සරහෙතුකො පරංකාරො න
 සිජ්ඣති, එවං පජාපතිපුරිසපකතිබ්බාලාදිහෙතුතොපි න සිජ්ඣතෙව තෙසම්පි
 අසිද්ධත්තා චුත්තදොසානතිවත්තනතො ව. තෙන චුත්තං “එතදෙකෙ
 නාබ්භඤ්ඤංසු” ති. යෙ පන යථාචුත්තෙ සයංකාරපරංකාරෙ නානුජානන්තාපි
 අධිච්චසමුප්පන්නං අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච පඤ්ඤපෙන්නි, තෙපි න නං සල්ලන්ති
 අද්දසුං අධිච්චසමුප්පන්නන්තිවාදිනොපි මිච්ඡාහිනිවෙසං අනතික්කමනතො
 යථාභූතං අජානන්තානං දිට්ඨිගතං තත්ථ තත්ථ දුක්ඛුප්පාදනතො විජ්ඣනට්ඨෙන
 “සල්ල”න්ති න පස්සිංසු.

එතඤ්ච සල්ලං පටිකච්ච පස්සතොති යො පන ආරද්ධවිපස්සකො පඤ්චපි
 උපාදානක්ඛන්ධෙ අනිච්චතො දුක්ඛතො අනත්තතො සමනුපස්සති, සො එතඤ්ච
 තිවිධං විපරිතදස්සනං අඤ්ඤඤ්ච සකලං මිච්ඡාහිනිවෙසං තෙසඤ්ච නිස්සයභූතෙ
 පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙපි තුජ්ජනතො දුරුද්ධාරතො ව “සල්ල”න්ති පටිකච්ච
 පුබ්බෙයෙව විපස්සනාපඤ්ඤාය පස්සති. එවං පස්සතො අරියමග්ගක්ඛණෙ
 එකන්තෙනෙව අභං කරොමීති න තස්ස හොති. යථා ව අත්තතො කාරකභාවො
 තස්ස න උපට්ඨාති, එවං පරො කරොතීති න තස්ස හොති, කෙවලං පන
 අනිච්චසඬ්ඛාතං පටිච්චසමුප්පන්නධම්මමත්තමෙව හොති. එත්තාවතා
 සම්මාපටිපන්නස්ස සබ්බථාපි දිට්ඨිමානාභාවොව දස්සිතො. තෙන ව
 අරහත්තජ්ජත්ති යා සංසාරසමතික්කමො පකාසිතො හොති.

ඉදානි යො දිට්ඨිගතෙ අල්ලිනො, න සො සංසාරතො සිසං උක්ඛිපිතුං
 සක්කොති, තං දස්සෙතුං “මානුපෙතා”ති ගාථමාහ. තත්ථ මානුපෙතා අයං පජාති
 අයං සබ්බාපි දිට්ඨිගතිකසඬ්ඛාතා පජා සත්තකායො “මය්හං දිට්ඨි සුන්දරා, මය්හං
 ආදානො සුන්දරො” ති අත්තතො ගාහස්ස සංපග්ගහලක්ඛණෙන මානෙන උපෙතා
 සමන්තාගතා. මානගන්ථා මානවිනිබ්ද්ධාති තතො එව තෙන අපරාපරං.

උප්පජ්ජමානෙන යථා තං දිට්ඨිං න පටිනිස්සජ්ජති, එවං අත්තනො සන්තානස්ස ගන්ථිතත්තා විනිබ්බන්තා ව මානගන්ථා මානවිනිබ්බන්තා. දිට්ඨිසු සාරම්භකථා, සංසාරං නාතිවත්තති “ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤ”න්ති අත්තුක්කංසනපරවම්භනවසෙන අත්තනො දිට්ඨාභිනිවෙසෙන පරෙසං දිට්ඨිසු සාරම්භකථා විරොධකථා සංසාරනායිකානං අවිජ්ජාතණ්භානං අප්පහානනො සංසාරං නාතිවත්තති, න අතික්කමතිති අත්ථො.

ඡට්ඨසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සුභුතිසුත්තවණ්ණනා

57. සත්තමෙ සුභුතීති තස්ස ථෙරස්ස නාමං. සො හි ආයස්මා පදුමුත්තරස්ස භගවතො පාදමූලෙ කතාභිනිහාරො කප්පසතසහස්සං උපචිතපුඤ්ඤසම්භාරො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ උළාරවිභවෙ ගහපතිකුලෙ උප්පන්නො භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්ථා සංවෙගජානො සරා නික්ඛම්ම පබ්බජිත්ථා කතාධිකාරත්තා සට්ඨන්තො වායමන්තො න විරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො ජානො, බ්‍රහ්මවිහාරභාවනාය පන උක්කංසපාරමිප්පත්තියා “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං අරණවිහාරීනං යදිදං සුභුතී”ති (අ. නි. 1.201) අරණවිහාරෙ භගවතා එතදග්ගෙ යපිතො. සො එකදිවසං සායන්හසමයං දිවාට්ඨානතො විහාරභිගණං ඔතිණ්ණො චතුපරිසමජ්ඣෙ භගවත්තං ධම්මං දෙසෙන්නං දිස්වා “දෙසනාපරියොසානෙ වුට්ඨහිත්ථා වන්දිස්සාමි”ති කාලපරිච්ඡේදං කත්වා භගවතො අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නො ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජි. තෙන වුත්තං – “තෙන බො පන සමයෙන ආයස්මා සුභුතී...පෙ.... සමාපජ්ජිත්ථා”ති.

තත්ථ දුතියජ්ඣානතො පට්ඨාය රූපාවචරසමාධි සබ්බොපි අරූපාවචරසමාධි අවිතක්කසමාධි එව. ඉධ පන චතුත්ථජ්ඣානපාදකො අරහත්තඵලසමාධි “අවිතක්කසමාධි”ති අධිජ්ජෙතො. දුතියජ්ඣානාදිහි පහිනා මිච්ඡාවිතක්කා න තාව සුප්පහිනා අවිචන්තපහානාභාවතො, අරියමග්ගෙන පන පහිනා එව පුන පහානකිච්චාභාවතො. තස්මා අග්ගමග්ගපරියොසානභූතො අරහත්තඵලසමාධි සබ්බෙසං මිච්ඡාවිතක්කානං පහානන්තෙ උප්පන්නත්තා විසෙසතො “අවිතක්කසමාධි”ති වත්තබ්බතං අරහති, පගෙව චතුත්ථජ්ඣානපාදකො. තෙන වුත්තං – “ඉධ පන චතුත්ථජ්ඣානපාදකො අරහත්තඵලසමාධි ‘අවිතක්කසමාධි’ති අධිජ්ජෙතො”ති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං ආයස්මතො සුභුතිස්ස සබ්බමිච්ඡාවිතක්කසබ්බසංකිලෙසපහානසංඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො ජානිත්වා තදත්ථදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යස්ස විතක්කා විධුපිතාති යෙන අරියපුග්ගලෙන, යස්ස වා අරියපුග්ගලස්ස කාමවිතක්කාදයො සබ්බෙපි මිච්ඡාවිතක්කා විධුපිතා අරියමග්ගඤ්ඤාණෙන සන්තාපිතා සමුච්ඡින්නා. අජ්ඣත්තං සුවිකප්පිතා අසෙසාති

පරිභ්‍රාස්තවිකබ්බා කාමා, ආසෙවිතබ්බා කාමා, පටිසෙවිතබ්බා කාමා, යො කාමෙ පරිභ්‍රාස්තවික, සො ලොකං වඩ්ඨෙති, යො ලොකං වඩ්ඨෙති, සො බහුං පුඤ්ඤං පසවති” ති දිට්ඨිං උපනිස්සාය තං අනිස්සප්පිත්වා කතෙන කම්මුනා අනාගතෙ පත්තබ්බං අනුභවිතබ්බස්සං. උභයමෙතං රජානුකිණ්ණන්ති එතං උභයං පත්තං පත්තබ්බස්සං රාගරජාදීහි අනුකිණ්ණං. සම්පත්තෙ හි වත්ථුකාමෙ අනුභවත්තො රාගරජෙන වොකිණ්ණො හොති, තත්ථ පන සංකිලිට්ඨවිත්තස්ස එලෙ ආයතිං ආපන්නෙ දොමනස්සුප්පත්තියා දොසරජෙන වොකිණ්ණො හොති, උභයත්ථාපි මොහරජෙන වොකිණ්ණො හොති. කස්ස පනෙතං රජානුකිණ්ණන්ති ආහ – “ආතුරස්සානුසික්ඛතො” ති කාමපත්ථනාවසෙන කිලෙසාතුරස්ස, තස්ස ච එලෙන දුක්ඛාතුරස්ස ච උභයත්ථාපි පටිකාරාහිලාසාය කිලෙසඵලෙ අනුසික්ඛතො.

තථා යඤ්ච පත්තන්ති යං අවෙලකවතාදිවසෙන පත්තං අත්තපරිතාපනං. යඤ්ච පත්තබ්බන්ති යං මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානහෙතු අපායෙසු පත්තබ්බං ඵලං. උභයමෙතං රජානුකිණ්ණන්ති තදුභයං දුක්ඛරජානුකිණ්ණං. ආතුරස්සාති කායකිලමථෙන දුක්ඛාතුරස්ස. අනුසික්ඛතොති මිච්ඡාදිට්ඨිං, තස්සා සමාදායකෙ පුග්ගලෙ ච අනුසික්ඛතො.

යෙ ච සික්ඛාසාරාති යෙහි යථාසමාදින්නං සිලබ්බතාදිසඬ්ඛාතං සික්ඛං සාරතො ගහෙත්වා “ඉමිනා සංසාරසුද්ධි” ති කට්ඨිකා. තෙනාහ – සිලබ්බතං ජීවිතං බ්‍රහ්මචරියං උපට්ඨානසාරාති. තත්ථ යං “න කරොමි” ති ඔරමති, තං සිලං, විසභොජනකිච්ඡාවරණාදිකං වතං, සාකහක්ඛතාදිජීවිකා ජීවිතං, මෙටුනචිරති බ්‍රහ්මචරියං, එතෙසං අනුතිට්ඨනං උපට්ඨානං, භූතපිණ්ඩකපරිභණ්ඩාදිවසෙන බන්ධදෙවසිවාදිපරිවරණං වා උපට්ඨානං, එවමෙතෙහි යථාචුත්තෙහි සිලාදීහි සංසාරසුද්ධි හොතිති තාති සාරතො ගහෙත්වා ධීතා සමණබ්‍රාහ්මණා සික්ඛාසාරා සිලබ්බතං ජීවිතං බ්‍රහ්මචරියං “උපට්ඨානසාරා” ති වෙදිතබ්බා. අයමෙකො අත්තොති අයං සිලබ්බතපරාමාසවසෙන අත්තකිලමථානුයොගසඬ්ඛාතො මජ්ඣිමාය පටිපත්තියා උප්පථභූතො ලාමකට්ඨෙත ච එකො අත්තො. අයං දුතියො අත්තොති අයං කාමසුඛල්ලිකානුයොගො කාමෙසු පාතබ්‍යාතාපත්තිසඬ්ඛාතො දුතියො චූත්තතයෙන අත්තො.

ඉච්චෙතෙ උභො අත්තාති කාමසුඛල්ලිකානුයොගො අත්තකිලමථානුයොගො ච ඉති එතෙ උභො අත්තා. තෙ ච බො එතරහි පත්තෙ, ආයතිං පත්තබ්බෙ ච කිලෙසදුක්ඛරජානුකිණ්ණෙ කාමගුණෙ අත්තපරිතාපනෙ ච අල්ලිනෙහි කිලෙසදුක්ඛාතුරානං අනුසික්ඛන්තෙහි, සයඤ්ච කිලෙසදුක්ඛාතුරෙහි පටිපජ්ජිතබ්බන්තා ලාමකා උප්පථභූතා වාති අත්තා. කට්ඨිකාසඬ්ඛාතාති අත්තපුපුජ්ජනෙහි අහිකඬ්ඛිතබ්බට්ඨෙත කට්ඨිසඬ්ඛාතානං තණ්හාඅවිජ්ජානං අහිවඩ්ඪනා. කට්ඨිකො දිට්ඨිං වඩ්ඨෙත්තිති තා පන කට්ඨිකො නානප්පකාරදිට්ඨිං වඩ්ඨෙත්ති. වත්ථුකාමෙසු අස්සාදානුපස්සිනො හි තෙ පජ්ඣතුං අසක්කොන්තස්ස තණ්හාඅවිජ්ජාසහකාරිකාරණං ලභිත්වා “නත්ථි දින්න” ත්තිආදිනා (ධ. ස. 1221; විහ. 938) නත්ථිකදිට්ඨිං අකිරියදිට්ඨිං අහෙතුකදිට්ඨිඤ්ච ගණ්හාපෙත්ති,

අත්තපරිතාපනං අනුයුත්තස්ස පන අවිජ්ජාතණ්හාසහකාරිකාරණං ලභිත්වා “සිලෙන සුද්ධි වතෙන සුද්ධි” තිආදිනා අත්තසුද්ධිඅභිලාසෙන සිලබ්බතපරාමාසදිට්ඨිං ගණ්හාපෙන්නි. සක්කායදිට්ඨියා පන තෙසං පච්චයභාවො පාකටොයෙව. එවං අත්තද්වයුපනිස්සයෙන තණ්හාඅවිජ්ජානං දිට්ඨිවඩ්ඪකතා වෙදිතබ්බං. කෙච්ඡි පන “කට්ඨිනි පඤ්චන්තං ඛන්ධානං අධිවචන” ත්ති වදන්ති. තෙසං යදග්ගෙන තතො අත්තද්වයතො සංසාරසුද්ධි න භොති, තදග්ගෙන තෙ උපාදානක්ඛන්ධෙ අභිවඩ්ඪෙතිති අධිජ්ජායො. අපරෙ පන “කට්ඨිවඩ්ඪනා” ති පදස්ස “අපරාපරං ජරාමරණෙහි සිව්ථිකවඩ්ඪනා” ති අත්ථං වදන්ති. තෙහිපි අත්තද්වයස්ස සංසාරසුද්ධිහෙතුභාවාභාවොයෙව චුත්තො, කට්ඨියා පන දිට්ඨිවඩ්ඪනකාරණභාවො වත්තබ්බො.

එතෙ තෙ උභො අත්තෙ අනභිඤ්ඤායාති තෙ එතෙ යථාචුත්තෙ උභොපි අත්තෙ අජානිත්වා “ඉමෙ අන්තා තෙ ව එවංගහිතා එවංඅනුට්ඨිතා එවංගතිකා එවංඅභිසම්පරායා” ති එවං අජානනහෙතු අජානනකාරණං. “පඤ්ඤාය වස්ස දිස්වා ආසවා පරික්ඛිණා” තිආදීසු (පු. ප. 208; අ. නි. 9.43) වියස්ස හෙතුඅත්ථතා දට්ඨබ්බං. ඔලියන්ති එකෙති එකෙ කාමසුඛානුයොගවසෙන සඬකොචං ආපජ්ජන්ති. අතිධාවන්ති එකෙති එකෙ අත්තකිලමථානුයොගවසෙන අතික්කමන්ති. කාමසුඛමනුයුත්තා හි වීරියස්ස අකරණතො කොසජ්ජවසෙන සම්මාපටිපත්තිතො සඬකොචමාපන්නතා ඔලියන්ති නාම, අත්තපරිතාපනමනුයුත්තා පන කොසජ්ජං පභාය අනුපායෙන වීරියාරම්භං කරොන්තා සම්මාපටිපත්තියා අතික්කමනතො අතිධාවන්ති නාම, තදුභයං පන තත්ථ ආදීනවාදස්සනතො. තෙන චුත්තං – “උභො අත්තෙ අනභිඤ්ඤාය ඔලියන්ති එකෙ අතිධාවන්ති එකෙ” ති. තත්ථ තණ්හාහිනන්දනවසෙන ඔලියන්ති, දිට්ඨාහිනන්දනවසෙන අතිධාවන්තිති වෙදිතබ්බං.

අථ වා සස්සතාහිනිවෙසවසෙන ඔලියන්ති එකෙ, උච්ඡෙදාහිනිවෙසවසෙන අතිධාවන්ති එකෙ. ගොසිලාදිවසෙන හි අත්තපරිතාපනමනුයුත්තා එකච්චෙ “ඉමිනාහං සිලෙන වා වතෙන වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා දෙවො වා භවිස්සාමි දෙවඤ්ඤතරො වා, තත්ථ නිච්චො ධූවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො සස්සතිස්මං තථෙව යස්සාමි” ති සස්සතදස්සනං අභිනිවිසන්තා සංසාරෙ ඔලියන්ති නාම, කාමසුඛමනුයුත්තා පන එකච්චෙ යංකිඤ්චි කත්වා ඉන්ද්‍රියානි සන්තප්පෙතුකාමා ලොකායතිකා විය තදනුගුණං උච්ඡෙදදස්සනං අභිනිවිසන්තා අනුපායෙන වට්ඨපච්ඡෙදස්ස පරියෙසනතො අතිධාවන්ති නාම. එවං සස්සතච්ඡෙදවසෙනපි ඔලියනාතිධාවනානි වෙදිතබ්බානි.

යෙ ව ඛො තෙ අභිඤ්ඤායාති යෙ ව ඛො පන අරියපුග්ගලා තෙ යථාචුත්තෙ උභො අත්තෙ “ඉමෙ අන්තා එවංගහිතා එවංඅනුට්ඨිතා එවංගතිකා එවංඅභිසම්පරායා” ති අභිවිසිට්ඨොන ඤාණෙන විපස්සනාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය ජානිත්වා මජ්ඣිමපටිපදං සම්මාපටිපත්තා, තාය සම්මාපටිපත්තියා. තත්‍ර ව නාහෙසුන්ති තත්‍ර තස්මිං අත්තද්වයෙ පතිතා න අහෙසුං, තං අත්තද්වයං පජ්ඣිසුන්ති

අත්ථො. තෙන ව නාමඤ්ඤිංසුති තෙන අන්තද්වයපභානෙන “මම ඉදං අන්තද්වයපභානං, අහං අන්තද්වයං පභාසිං, ඉමිනා අන්තද්වයපභානෙන සෙය්‍යො” තිආදිනා තණ්හාදිට්ඨිමානමඤ්ඤනාවසෙන න අමඤ්ඤිංසු සබ්බමඤ්ඤනානං සම්මදෙව පහිනත්තා. එත්ථ ව අග්ගඵලෙ ධීතෙ අරියපුග්ගලෙ සන්ධාය “තත්‍ර ව නාහෙසුං, තෙන ව නාමඤ්ඤිංසු” ති අතීතකාලවසෙන අයං දෙසනා පවත්තා, මග්ගක්ඛණෙ පන අධිප්පෙනෙ වත්තමානකාලවසෙනෙව වත්තබ්බං සියා. වට්ඨං තෙසං නත්ථී පඤ්ඤාපනායාති යෙ එවං පහිනසබ්බමඤ්ඤනා උත්තමපුරිසා, තෙසං අනුපාදාපරිනිබ්බුතානං කම්මවිපාකකිලෙසවසෙන තිවිධමිපි වට්ඨං නත්ථී පඤ්ඤාපනාය, වත්තමානක්ඛන්ධහෙදතො උද්ධං අනුපාදානො විය ජාතවෙදො අපඤ්ඤත්තිකභාවමෙව ගච්ඡතිති අත්ථො.

අට්ඨමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. උපාතිධාවත්තිසුත්තවණ්ණනා

59. නවමෙ රත්තන්ධකාරතිමිසායන්ති රත්තියං අන්ධකාරෙ මහාතිමිසායං. රත්තීපි හි අන්ධකාරවිරහිතා හොති, යා පුණ්ණමාය රත්ති පුණ්ණොභාසිතා. අන්ධකාරොපි “තිමිසා” ති න වත්තබ්බො හොති අබ්භමහිකාදිඋපක්කිලෙසවිරහිතෙ දෙවෙ. මහන්ධකාරො හි “තිමිසා” ති වුච්චති. අයං පන අමාවසී රත්ති දෙවො ව මෙසපටලසඤ්ජන්තො. තෙන වුත්තං – “රත්තන්ධකාරතිමිසායන්ති රත්තියා අන්ධකාරෙ මහාතිමිසාය”න්ති. අබ්භොකාසෙති අප්පට්ඨජන්තො ඔකාසෙ විහාරභිගණෙ. තෙලප්පදීපෙසු ඤායමානෙසුති තෙලපප්පොතෙසු ජලමානෙසු.

නත්‍ර ව හගවතො ඛ්‍යාමප්පභා පකතියා ඛ්‍යාමමත්තප්පදෙසං අභිඛ්‍යාපෙන්වා වන්දිමසුරියාලොකං අභිභවිත්වා සනඛහලං බුද්ධාලොකං විස්සජ්ජෙන්ති අන්ධකාරං විධමිත්වා තිට්ඨති, කායප්පභාපි නිලජිතාදිවසෙන ඡබ්බණ්ණසනබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්වා පකතියාව සමන්තතො අසිතිහන්ථප්පදෙසං ඔභාසෙන්ති තිට්ඨති, එවං බුද්ධාලොකෙනෙව එකොභාසභූතෙ හගවතො නිසින්තොකාසෙ පදීපකරණෙ කිච්චං නත්ථීති? සච්චං නත්ථී, තථාපි පුඤ්ඤත්ථිකා උපාසකා හගවතො භික්ඛුසඬ්ඨසස්ස ව පුජාකරණත්ථං දෙවසිකං තෙලප්පදීපං උපට්ඨපෙන්ති. තථා හි වුත්තං – සාමඤ්ඤඵලෙපි “එතෙ මණ්ඩලමාලෙ දීපා ඤායන්ති” ති (දී. නි. 1.159). “රත්තන්ධකාරතිමිසාය”න්ති ඉදමිපි තස්සා රත්තියා සභාවකිත්තනත්ථං වුත්තං, න පන හගවතො නිසින්තොකාසස්ස අන්ධකාරභාවතො. පුජාකරණත්ථමෙව හි තදාපි උපාසකෙහි පදීපා කාරිතා.

තස්මිඤ්ඤි දිවසෙ සාවත්ථිවාසිතො බහු උපාසකා පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා විහාරං ගන්ත්වා උපොසථඤානි සමාදියිත්වා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඬ්ඨං නිමන්තෙන්වා නගරං පවිසිත්වා මහාදානානි පවත්තෙන්වා හගවත්තං භික්ඛුසඬ්ඨසඤ්ච අනුගන්ත්වා නිවත්තිත්වා අත්තනො අත්තනො ගෙහානි ගන්ත්වා සයම්පි පරිභුඤ්ජිත්වා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා සුද්ධුත්තරාසඬ්ඨා ගන්ධමාලාදිහත්ථා

විහාරං ගන්ත්වා භගවන්තං පූජෙත්වා කෙවි මනොභාවතීයෙ භික්ඛු පයිරුපාසන්තා කෙවි යොනිසොමනසිකරොන්තා දිවසභාගං වීතිනාමෙසුං. තෙ සායන්හසමයෙ භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සත්ථරි ධම්මසභාමණ්ඩපතො පට්ඨාය ගන්ධකුට්ඨසමීපෙ අප්ඤ්ඤාකාසෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නෙ, භික්ඛුසඬ්ඨෙ ච භගවන්තං උපසඬ්ඨකමිත්වා පයිරුපාසන්තෙ උපොසථවිසොධනත්ථඤ්ඤෙව යොනිසොමනසිකාරපරිබුහනත්ථඤ්ඤෙව නගරං අගන්ත්වා විහාරෙයෙව වසිතුකාමා ඔභිසිංසු. අථ තෙ භගවතො භික්ඛුසඬ්ඨසස්ස ච පුජාකරණත්ථං බහු තෙලප්පදීපෙ ආරොපෙත්වා සත්ථාරං උපසඬ්ඨකමිත්වා වන්දිත්වා භික්ඛුසඬ්ඨසස්ස ච අඤ්ජලිං කත්වා භික්ඛුනං පරියන්තෙ නිසින්නා කථං සමුට්ඨාපෙසුං, “භන්තෙ, ඉමෙ තිත්ථියා නානාවිධානි දිට්ඨිගතානි අභිනිවිස්ස වොහරන්ති, තථා වොහරන්තා ච කදාපි සස්සතං, කදාපි අසස්සතං, උච්ඡෙදාදීසු අඤ්ඤතරන්ති එකස්මිංයෙව අට්ඨත්වා නවනවානි දිට්ඨිගතානි ‘ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤ’න්ති පග්ගස්ස තිට්ඨන්ති උම්මත්තකසදිසා, තෙසං තථා අභිනිවිට්ඨානං කා ගති, කො අභිසම්පරායො”ති. තෙන ච සමයෙන බහු පට්ඨගපාණකා පතන්තා පතන්තා තෙසු තෙලප්පදීපෙසු නිපතන්ති. තෙන වුත්තං – “තෙන බො පන සමයෙන සම්බහුලා අධිපාතකා”තිආදි.

තත්ථ අධිපාතකානි පට්ඨගපාණකා, යෙ “සලභා”තිපි වුවුවන්ති. තෙ හි දීපසිඛං අධිපතනතො “අධිපාතකා”ති අධිජ්ජෙතා. ආපාතපරිපාතන්ති ආපාතං පරිපාතං, ආපතිත්වා ආපතිත්වා පරිපතිත්වා පරිපතිත්වා, අභිමුඛපාතඤ්ඤෙව පරිබහමිත්වා පාතඤ්ඤෙව කත්වාති අත්ථො. “ආපාටෙ පරිපාත”න්ති කෙවි පඨන්ති, ආපාටෙ පදීපස්ස අත්තතො ආපාටගමනෙ සති පරිපතිත්වා පරිපතිත්වාති අත්ථො. අනායන්ති අවඬ්ඨිං දුක්ඛං. ඛාසනන්ති විනාසං. පුරිමපදෙන හි මරණමත්තං දුක්ඛං, පච්ඡිමපදෙන මරණං තෙසං දීපෙති. තත්ථ කෙවි පාණකා සහ පතනෙන මරිංසු, කෙවි මරණමත්තං දුක්ඛං ආපජ්ජිංසු.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං අධිපාතකපාණකානං අත්තහිතං අජානන්තානං අත්තුපක්කමවසෙන නිරත්ථකඛාසනාපත්තිං විදිත්වා තෙසං විය දිට්ඨිගතිකානං දිට්ඨාහිනිවෙසෙන අනායඛාසනාපත්තිදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ උපාතිධාවන්ති න සාරමෙන්නීති සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිආදිහෙදං සාරං න එන්ති, චතුසච්චාහිසමයවසෙන න අධිගච්ඡන්ති. තස්මිං පන සඋපායෙ සාරෙ තිට්ඨන්තෙයෙව විමුත්තාහිලාසාය තං උපෙන්නා විය හුත්වාපි දිට්ඨිවිපල්ලාසෙන අතිධාවන්ති අතික්කමිත්වා ගච්ඡන්ති, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ “නිච්චං සුභං සුඛං අත්තා”ති අභිනිවිසිත්වා ගණ්හන්තාති අත්ථො. නචං නචං බන්ධනං බුහයන්තීති තථා ගණ්හන්තා ච තණ්හාදිට්ඨිසඬ්ඨාතං නචං නචං බන්ධනං බුහයන්ති වඩ්ඨයන්ති. පතන්ති පජ්ජොතමිවාධිපාතකා, දිට්ඨෙ සුතෙ ඉතිහෙකෙ නිවිට්ඨාති එවං. තණ්හාදිට්ඨිබන්ධනෙහි බද්ධත්තා එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා දිට්ඨෙ අත්තනා චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන දිට්ඨිදස්සනෙනෙව වා දිට්ඨෙ අනුස්සවුපලබ්භමත්තෙනෙව ච සුතෙ “ඉතිහ එකන්තතො එවමෙත”න්ති නිවිට්ඨා දිට්ඨාහිනිවෙසෙන “සස්සත”න්තිආදිනා අභිනිවිට්ඨා, එකන්තහිතං වා නිස්සරණං අජානන්තා රාගාදීහි

එකාදසහි අග්ගිහි ආදිත්තං භවත්තයසඬ්ඛාතං අඬ්ගාරකාසුංයෙව ඉමෙ විය අධිපාතකා ඉමං පජ්ජොතං පතන්ති, න තතො සීසං උක්ඛිපිතුං සක්කොන්තිති අත්ථො.

නවමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උප්පජ්ජන්තිසුත්තවණ්ණනා

60. දසමෙ යාවකිවන්ති යත්තකං කාලං. යතොති යදා, යතො පට්ඨාය, යස්මිං කාලෙති වා අත්ථො. එවමෙතං, ආනන්දාති, ආනන්ද, තථාගතෙ උප්පන්නෙ තථාගතස්ස තථාගතසාවකානංයෙව ව ලාභසක්කාරො අභිවඬ්ඪති, තිත්ථියා පන නිත්තෙජා විහතජ්ජහා පහිනලාභසක්කාරා භොන්තිති යං තයා චුත්තං, එතං එවං, න එතස්ස අඤ්ඤාභාවො. චක්කවත්තිනො හි චක්කරතනස්ස පාත්‍රභාවෙන ලොකො චක්කරතනං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤත්ථ පුජාසක්කාරසම්මානං න පවත්තෙති, චක්කරතනමෙව පන සබ්බො ලොකො සබ්බභාවෙහි සක්කරොති ගරුං කරොති මානෙති පුප්පෙති. ඉති වට්ටානුසාරිපුඤ්ඤමත්තනිස්සන්දස්සපි තාව මහත්තො ආනුභාවො, කිමඬ්ඨං පන විවට්ටානුසාරිපුඤ්ඤඵලපත්ථම්භස්ස අනන්තාපරිමෙයාගුණගුණාධාරස්ස බුද්ධරතනස්ස ධම්මරතනස්ස සඬ්ඝරතනස්ස වාති දස්සෙති.

භගවා හි සම්මාසම්බොධිං පත්වා පවත්තවරධම්මවක්කො අනුක්කමෙන ලොකෙ එකසට්ඨියා අරහත්තෙසු ජාතෙසු සට්ඨි අරහත්තෙ ජනපදචාරිකාය විස්සජ්ජෙත්වා උරුවෙලං පත්වා උරුවෙලකස්සපජ්ජමුඛෙ සහස්සජට්ඨෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තෙහි පරිවුතො ලට්ඨිවනුයානෙ නිසීදිත්වා බිම්බිසාරජ්ජමුඛානං අඬ්ගමගධවාසීනං ද්වාදස නහුතාති සාසනෙ ඕතාරෙත්වා යදා රාජගහෙ විහාසී, තතො පට්ඨාය භගවතො හික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව යථා යථා උපරුපරි උළාරලාභසක්කාරො අභිවඬ්ඪති, තථා තථා සබ්බතිත්ථියානං ලාභසක්කාරො පරිභාසී එව.

අපේකදිවසං ආයස්මා ආනන්දො දිවාට්ඨානෙ නිසින්තො භගවතො ව අරියසඬ්ඝස්ස ව සම්මාපට්ඨන්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිසොමනස්සජාතො “කථං නු බො තිත්ථියාන”න්ති තෙසං පට්ඨන්තිං ආවජ්ජෙසී. අථස්ස නෙසං සබ්බථාපි දුජ්ජට්ඨන්තියෙව උපට්ඨාසී. සො “එවංමහානුභාවෙ නාම පුඤ්ඤපනිස්සයස්ස ධම්මානුධම්මජ්ජට්ඨන්තියා ව උක්කංසපාරම්ප්පත්තෙ භගවති, අරියසඬ්ඝෙ ව ධරන්තෙ කථං ඉමෙ අඤ්ඤතිත්ථියා එවං දුජ්ජට්ඨන්තා අකතපුඤ්ඤා වරාකා ලාභිනො සක්කතා භවිස්සන්ති”ති තිත්ථියානං ලාභසක්කාරභානිං නිස්සාය කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා අථ අත්තනො පරිචිතක්කං “යාවකිවඤ්ච, භන්තෙ”තිආදිනා භගවතො ආරොවෙසී. භගවා ව තං, “ආනන්ද, තයා මිච්ඡා පරිචිතක්කිත”න්ති අවත්වා සුවණ්ණාලිඬ්ඨගසදිසං ගීවං උන්නාමෙත්වා සුපුජ්ඣිතසතපත්තසස්සිරිකං මහාමුඛං අභිජ්ජසන්නතරං කත්වා “එවමෙතං, ආනන්දා”ති සම්පහංසිත්වා “යාවකිවඤ්චා”තිආදිනා තස්ස වචනං පච්චනුමොදි.

තෙන වුත්තං - “අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො...පෙ.... භික්ඛුසඬ්ඨො වා”ති. අථ භගවා තස්සං අට්ඨුප්පත්තියං අතීතෙපි මයි අනුප්පන්නෙ එකච්චෙ නීවජනා සම්මානං ලභින්වා මම උප්පාදතො පට්ඨාය හතලාහසක්කාරා අහෙසුන්ති බාවෙරුජාතකං (ජා. 1.4.153 ආදයො) කපෙසි.

එතමන්ටං විදිත්වාති දිට්ඨිගතිකානං තාව සක්කාරසම්මානො යාව න සම්මාසම්බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති, තෙසං පන උප්පාදතො පට්ඨාය තෙ හතලාහසක්කාරා නිප්පහා නිත්තෙජාව හොන්ති, දුප්පට්පත්තියා දුක්ඛතො ව න මුච්චන්තිති එතමන්ටං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ ඔහාසති තාව සො කිමීති සො බජ්ජුපනකකිමි තාවදෙව ඔහාසති ජොතති දිබ්බති. යාව න උන්නමතෙ පහඬ්ඨකරොති තීසුපි මහාදීපෙසු එකක්ඛණෙ ආලොකකරණෙන “පහඬ්ඨකරො”ති ලද්ධනාමො සුරියො යාව න උග්ගමති න උදෙති. අනුග්ගතෙ හි සුරියෙ ලද්ධොකාසා බජ්ජුපනකා විපරිවත්තමානාපි කණ්ටකඵලසදිසා තමසි විජ්ජොතන්ති. ස වෙරොවනමිහි උග්ගතෙ, හතප්පහො හොති න වාපි භාසතීති සමන්තතො අත්ඨකාරං විධමින්වා කිරණසහස්සෙන විරොවනසභාවතාය වෙරොවනනාමකෙ ආදිච්චෙ උට්ඨිතෙ සො බජ්ජුපනකො හතප්පහො නිත්තෙජො කාළකො හොති, රත්තන්ඨකාරෙ විය න භාසති න දිබ්බති.

එවං ඔහාසිතමෙව තක්කිකානන්ති යථා තෙන බජ්ජුපනකෙන සුරියුග්ගමනතො පුරෙයෙව ඔහාසිතං හොති, එවං තක්කෙන්වා චිතක්කෙන්වා පරිකප්පනමත්තෙන දිට්ඨිනං ගහණතො “තක්කිකා”ති ලද්ධනාමෙහි තිත්ථියෙහි ඔහාසිතං අත්තනො සමයතෙජෙන දීපෙන්වා අධිට්ඨිතං තාව, යාව සම්මාසම්බුද්ධා ලොකෙ නුප්පජ්ජන්ති. න තක්කිකා සුජ්ඣන්ති න වාපි සාවකාති යදා පන සම්මාසම්බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති, තදා දිට්ඨිගතිකා න සුජ්ඣන්ති න සොහන්ති, න වාපි තෙසං සාවකා සොහන්ති, අඤ්ඤදත්ථු විහතසොහා රත්තිබ්බිතා විය සරා න පඤ්ඤායන්තෙව. අථ වා යාව සම්මාසම්බුද්ධා ලොකෙ නුප්පජ්ජන්ති, තාවදෙව තක්කිකානං ඔහාසිතං අත්තනො සමයෙන ජොතනං බාලලාපනං, න තතො පරං. කස්මා? යස්මා න තක්කිකා සුජ්ඣන්ති, න වාපි සාවකා. තෙ හි දුරක්ඛාතධම්මවිනයා සම්මාපට්පත්තිරහිතා න සංසාරතො සුජ්ඣන්ති අනියායානිකසාසනත්තා. තෙනාහ “දුද්දිට්ඨි න දුක්ඛා පමුච්චරෙ”ති. තක්කිකා හි අයාථාවලද්ධිකතාය දුද්දිට්ඨිතො මිච්ඡාහිනිවිට්ඨිදිට්ඨිකා විපරිතදස්සනා තං දිට්ඨිං අනිස්සජ්ජින්වා සංසාරදුක්ඛතො න කදාවිපි මුච්චන්තිති.

දසමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ව ජච්චන්ඨවග්ගවණ්ණනා.

7. චූළවග්ගො

1. පයමලකුණ්ඩකහද්දියසුත්තවණ්ණනා

61. චූළවග්ගස්ස පයමෙ ලකුණ්ඩකහද්දියන්ති එත්ථ හද්දියොති තස්ස ආයස්මතො නාමං, කායස්ස පන රස්සත්තා ‘ලකුණ්ඩකහද්දියො’ති නං සඤ්ජානන්ති. සො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො මහද්ධනො මහාභාගො රූපෙන අපාසාදිකො දුබ්බණ්ණො දුද්දසිකො ඔකොට්මකො. සො එකදිවසං සත්ථරි ජෙනවනෙ විහරන්තෙ උපාසකෙනි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදො සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො සොනාපත්තිඵලං පාපුණි. තදා සෙක්ඛා භික්ඛු යෙභුයොන ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං උපසඬකම්ත්වා උපරිමග්ගත්ථාය කම්මට්ඨානං යාවන්ති, ධම්මදෙසනං යාවන්ති, පඤ්භං පුච්ඡන්ති. සො තෙසං අධිප්පායං පුරෙන්නො කම්මට්ඨානං ආචික්ඛති, ධම්මං දෙසෙති, පඤ්භං විස්සජ්ජෙති. තෙ සට්ඨන්තා වායමන්තා අප්පෙකච්චෙ සකදාගාමිඵලං, අප්පෙකච්චෙ අනාගාමිඵලං, අප්පෙකච්චෙ අරහත්තං, අප්පෙකච්චෙ තිස්සො විජ්ජා, අප්පෙකච්චෙ ඡළභිඤ්ඤා, අප්පෙකච්චෙ චතස්සො පටිසම්භිදා අධිගච්ඡන්ති. තෙ දිස්වා ලකුණ්ඩකහද්දියොපි සෙබො සමානො කාලං ඤත්වා අත්තනො චිත්තකල්ලතඤ්ච සල්ලෙඛඤ්ච පච්චචෙක්ඛිත්වා ධම්මසෙනාපතිං උපසඬකම්ත්වා කතපට්ඨන්ථාරො සම්මොදමානො ධම්මදෙසනං යාචි. සොපිස්ස අප්ඤ්ඤාසයස්ස අනුරූපං කථං කට්ඨෙසි. තෙන චුත්තං – “තෙන බො පන සමයෙන ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං ලකුණ්ඩකහද්දියං අනෙකපරියායෙන ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙති”තිආදි.

තත්ථ අනෙකපරියායෙනාති ‘ඉතිපි පඤ්චක්ඛන්ධා අනිච්චා, ඉතිපි දුක්ඛා, ඉතිපි අනත්තා’ති ඵලං අනෙකෙනි කාරණෙනි. ධම්මියා කථායාති පඤ්චන්තං උපාදානක්ඛන්ධානං උදයබ්බයාදිපකාසනියා ධම්මියා කථාය. සන්දස්සෙති තානියෙව අනිච්චාදිලක්ඛණාති උදයබ්බයාදිකෙ ච සම්මා දස්සෙති, හත්ථෙන ගහෙත්වා විය පච්චක්ඛන්තො දස්සෙති. සමාදපෙති තත්ථ ලක්ඛණාරම්මණිකං විපස්සනං සම්මා ආදපෙති, යථා වීථිපටිපන්නා හුත්වා පවත්තති, ඵලං ගණ්භාපෙති. සමුත්තෙජෙති විපස්සනාය ආරද්ධාය සඬබාරානං උදයබ්බයාදීසු උපට්ඨහන්තෙසු යථාකාලං පග්ගහනිග්ගහසමුපෙක්ඛණෙනි බොජ්ඣංගිගානං අනුපවත්තනෙන භාවනං මජ්ඣිමං වීථිං ඔතාරෙත්වා යථා විපස්සනාඤ්ඤාණං සුරං පසන්නං හුත්වා වහති, ඵලං ඉන්ද්‍රියානං විසද්භාවකරණෙන විපස්සනාවිත්තං සම්මා උත්තෙජෙති, විසදාපනවසෙන වොදපෙති. සම්පහංසෙති තථා පවත්තියමානාය විපස්සනාය සමප්පවත්තභාවනාවසෙන චෙව උපරිලද්ධබ්බභාවනාබලෙන ච චිත්තං සම්මා පහංසෙති, ලද්ධස්සාදවසෙන වා සුට්ඨු තොසෙති. අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චිති යථා යථා ධම්මසෙනාපති ධම්මං දෙසෙති, තථා තථා තථලක්ඛණං විපස්සන්තස්ස ථෙරස්ස ච දෙසනානුභාවෙන, අත්තනො ච උපනිස්සයසම්පත්තියා ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා දෙසනානුසාරෙන ඤාණෙ අනුපවත්තන්තෙ කාමාසවාදීසු කඤ්චි ආසවං අග්ගහෙත්වා මග්ගපටිපාටියාව අනවසෙසතො චිත්තං විමුච්චි, අරහත්තඵලං සච්ඡාකාසිති අත්ථො.

එතමන්ට විදිත්වානි එතං ආයස්මතො ලකුණ්ඩකහද්දියස්ස
අඤ්ඤාරාධනසඬ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදන්ථදීපනං ඉමං උදානං
උදානෙසි.

තත්ථ උද්ධන්ති රූපධාතුයා අරූපධාතුයා ව. අධොති කාමධාතුයා. සබ්බධීති
සබ්බස්මිම්පි සඬ්ඛාරගතෙ. විජ්ජමුත්තොති පුබ්බභාගෙ වික්ඛම්භනවිමුත්තියා
අපරභාගෙ සමුච්ඡෙදපටිපස්සද්ධිවිමුත්තිහි සබ්බප්පකාරෙන විමුත්තො. එත්ථ ව
උද්ධං විජ්ජමුත්තොති එතෙන පඤ්චුද්ධම්භාගියසංයොජනපභානං දස්සෙති. අධො
විජ්ජමුත්තොති එතෙන පඤ්චොරම්භාගියසංයොජනපභානං. සබ්බධි විජ්ජමුත්තොති
එතෙන අවසිට්ඨසබ්බාකුසලපභානං දස්සෙති. අථ වා උද්ධන්ති
අනාගතකාලග්ගහණං. අධොති අතීතකාලග්ගහණං. උභයග්ගහණෙනෙව
තදුභයපටිසංයුත්තත්තා පච්චුජ්ජන්තො අද්ධා ගහිතො හොති, තත්ථ
අනාගතකාලග්ගහණෙන අනාගතක්ඛන්ධායතනධාතුයො ගහිතා. සෙසපදෙසුපි
එසෙව නයො. සබ්බධීති කාමභෙදාදිකෙ සබ්බස්මිං හවෙ. ඉදං චුත්තං හොති –
අනාගතො අතීතො පච්චුජ්ජන්තොති එවං තියද්ධසඬ්ගහිතෙ සබ්බස්මිං හවෙ
විජ්ජමුත්තොති.

අයංභමස්මිති අනානුපස්සිති යො එවං විජ්ජමුත්තො, සො රූපවෙදනාදීසු “අයං
නාම ධම්මො අභමස්මි”ති දිට්ඨිමානමඤ්ඤනාවසෙන එවං නානුපස්සති. තස්ස තථා
දස්සනෙ කාරණං නත්ථිති අධිජ්ජායො. අථ වා අයංභමස්මිති අනානුපස්සිති ඉදං
යථාචුත්තාය විමුත්තියා අධිගමුපායදීපනං. තියද්ධසඬ්ගහිතෙ තෙභුමකෙ සඬ්ඛාරෙ
“එතං මම, එසොභමස්මි, එසො මෙ අත්තා”ති පවත්තනසභාවාය මඤ්ඤනාය
අනධිට්ඨානං කත්වා “නෙතං මම, නෙසොභමස්මි, න මෙ සො අත්තා”ති එවං
උජ්ජජ්ජමානා යා පුබ්බභාගවුට්ඨානගාමිහි විපස්සනා, සා විමුත්තියා පදට්ඨානං. එවං
විමුත්තො උදකාරි ඔසං, අතිණ්ණපුබ්බං අපුනබ්භවායාති එවං දසහි සංයොජනෙහි
සබ්බාකුසලෙහි ව සබ්බථා විමුත්තො අරහා අරියමග්ගාධිගමනතො පුබ්බෙ
සුපිනන්තෙපි අතිණ්ණපුබ්බං කාමොසො භවොසො දිට්ඨොසො අවිජ්ජොසොති
ඉමං චතුබ්බිධං ඔසං, සංසාරමහොසමෙව වා අපුනබ්භවාය අනුපාදිසෙසාය
නිබ්බානාය උදකාරි උත්තිණ්ණො, උත්තරිත්වා පාරෙ ධීතොති අත්ථො.

පඨමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියලකුණ්ඩකහද්දියසුත්තවණ්ණනා

62. දුතියෙ සෙබං මඤ්ඤමානොති “සෙබො අය”න්ති මඤ්ඤමානො. තත්තායං
වචනත්ථො – සික්ඛතීති සෙබො. කිං සික්ඛති? අධිසීලං අධිවිත්තං අධිපඤ්ඤඤ්ථ.
අථ වා සික්ඛනං සික්ඛා, සා එතස්ස සීලන්ති සෙබො. සො හි අපරියොසිතසික්ඛත්තා
තදධිමුත්තත්තා ව එකන්තෙන සික්ඛනසීලො, න පරිනිට්ඨිතසික්ඛො අසෙබො විය
තත්ථ පටිජ්ජස්සද්ධස්සුක්කො, නාපි විස්සට්ඨසික්ඛො පචුරජනො විය තත්ථ
අනධිමුත්තො. අථ වා අරියාය ජාතියා තීසු සික්ඛාසු ජාතො, තත්ථ වා භවොති

සෙබො. භියොයාසොමත්තායාති පමාණතො උත්තරි, පමාණං අතික්කමිත්වා අධිකතරන්ති අත්ථො. ආයස්මා හි ලකුණ්ඩකහද්දියො පයමසුත්තෙ චුත්තෙන විධිනා පයමොවාදෙන යථානිසින්තොව ආසවක්ඛයප්පත්තො. ධම්මසෙනාපති පන තස්ස තං අරහත්තප්පත්තිං අනාවජ්ජනෙන අජානිත්වා “සෙබොයෙවා”ති මඤ්ඤමානො අප්පං යාවිතො බහුං දදමානො උළාරපුරිසො විය භියොයා භියොයා අනෙකපරියායෙන ආසවක්ඛයාය ධම්මං කථෙති යෙව. ආයස්මාපි ලකුණ්ඩකහද්දියො “කතකිච්චො දානාහං, කිං ඉමිනා ඔවාදෙනා”ති අවින්තෙත්වා සද්ධම්මගාරවෙන පුබ්බෙ විය සක්කච්චං සුඤ්ඤාති යෙව. තං දිස්වා හගවා ගන්ධකුටියං නිසින්තොයෙව බුද්ධානුභාවෙන යථා ධම්මසෙනාපති තස්ස කිලෙසක්ඛයං ජානාති, තථා කත්වා ඉමං උදානං උදානෙසි. තෙන චුත්තං “තෙන බො පන සමයෙනා”ති ආදි. තත්ථ යං වත්තබ්බං, තං අනන්තරසුත්තෙ චුත්තමෙව.

ගාථායං පන අවිජ්ජෙව්ඡි වට්ටන්ති අනවසෙසතො කිලෙසවට්ටං සමුච්ඡින්නදි, ඡින්නෙ ව කිලෙසවට්ටෙ කම්මවට්ටම්පි ඡින්නමෙව. බ්‍යගා නිරාසන්ති ආසා වුවචති තණ්හා, නත්ථි එත්ථ ආසාති නිරාසං, නිබ්බානං. තං නිරාසං විසෙසෙන අගා අධිගතොති බ්‍යගා, අග්ගමග්ගස්ස අධිගතත්තා පුන අධිගමකාරණෙන විනා අධිගතොති අත්ථො. යස්මා තණ්හා දුක්ඛසමුදයභූතා, තාය පභීනාය අප්පභීනො නාම කිලෙසො නත්ථි, තස්මාස්ස තණ්හාපහානං සවිසෙසං කත්වා දස්සෙන්තො “විසුක්ඛා සරිතා න සන්දතී”ති ආහ. තස්සත්ථො – චතුත්ථසුරියපාතුභාවෙන විය මහානදියො චතුත්ථමග්ගඤ්ඤාණුප්පාදෙන අනවසෙසතො විසුක්ඛා විසොසිතා තණ්හාසරිතා නදි න සන්දති, ඉතො පට්ඨාය න පවත්ති. තණ්හා හි “සරිතා”ති වුවචති. යථාහ – “සරිතාති සිනෙහිතාති ව, සොමනස්සාති හවන්ති ජන්තුතො”ති (ධ. ප. 341), “සරිතා විසත්තිකා”ති (ධ. ස. 1065; මහානි. 3) ව. ඡින්නං වට්ටං න වත්තතීති එවං කිලෙසවට්ටසමුච්ඡෙදෙන ඡින්නං වට්ටං අනුප්පාදධම්මතං අවිපාකධම්මතඤ්ච ආපාදනෙන උපවිජ්ජන්තං කම්මවට්ටං න වත්තති න පවත්ති. එසෙවන්තො දුක්ඛස්සාති යදෙනං සබ්බසො කිලෙසවට්ටාභාවතො කම්මවට්ටස්ස අප්පවත්තනං, සො ආයතිං විපාකවට්ටස්ස එකංසෙනෙව අනුප්පාදො එව සකලස්සාපි සංසාරදුක්ඛස්ස අන්තො පරිච්ඡෙදො පරිවට්ටමහාවොති.

දුතියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පයමසත්තසුත්තවණ්ණනා

63. තතියෙ කාමෙසුති වත්ථුකාමෙසු. අතිවෙලන්ති වෙලං අතික්කමිත්වා. සත්තාති අයොනියොමනසිකාරබහුලතාය විජ්ජමානම්පි ආදීනවං අනොලොකෙත්වා අස්සාදමෙව සරිත්වා සජ්ජනවසෙන සත්තා, ආසත්තා ලග්ගාති අත්ථො. රත්තාති වත්ථං විය රඬගජානෙන විත්තස්ස විපරිණාමකරණෙන ඡන්දරාගෙන රත්තා සාරත්තා. ගිද්ධාති අභිකඬ්ඛනසභාවෙන අභිජ්ඣානෙන ගිද්ධා ගෙධං ආපන්නා. ගධිතාති රාගමුච්ඡිතා විය දුම්මොවනියභාවෙන තත්ථ පට්ඨෙද්ධා. මුච්ඡිතාති කිලෙසවසෙන විසඤ්ඤභූතා විය අනඤ්ඤකිච්චා මුච්ඡං මොහං ආපන්නා.

අප්‍රේක්ෂාපත්‍යානි අනුක්‍රමිකසාධාරණ විය කත්වා ගිලිත්වා පරිනිට්‍යපෙන්වා යිතා. සම්මත්තකපාතාති කාමෙසු පාතබ්‍යතං ආපජ්ජන්තා අප්පසුඛවෙදනාය සම්මත්තකා සුට්ඨු මත්තකා ජාතා. “සම්මොදකපාතා”තිපි පාඨො, ජාතසම්මොදනා උප්පන්නපහංසාති අත්ථො. සබ්බෙහිපි පදෙහි තෙසං තණ්හාධිපන්නතංයෙව වදති. එත්ථ ව පඨමං “කාමෙසු”ති වත්වා පුනපි “කාමෙසු”ති වචනං තෙසං සත්තානං තදධිමුත්තිදීපනත්ථං. තෙන සබ්බිරියාපටෙසු කාමගුණසමඛිගිනො හුත්වා තදා විහරිංසුති දස්සෙති.

තස්මිඤ්භි සමයෙ යපෙන්වා අරියසාවකෙ සබ්බෙ සාවත්ථිවාසිනො උස්සවං ඝොසෙත්වා යථාවිභවං ආපානභූමිං සජ්ජෙන්වා භුක්ඡන්තා පිචන්තා ආවි වෙච රහො ව කාමෙ පරිභුක්ඡන්තා ඉන්ද්‍රියානි පරිචාරෙන්තා කාමෙසු පාතබ්‍යතං ආපජ්ජිංසු. භික්ඛු සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරන්තා තත්ථ තත්ථ ගෙහෙ ආරාමියානාදීසු ව මනුස්සෙ උස්සවං ඝොසෙත්වා කාමනින්තො තථා පටිපජ්ජන්තො දිස්වා “විහාරං ගන්ත්වා සණ්ඨසුඛමං ධම්මං ලභිස්සාමා”ති භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. තෙන චුත්තං – “අථ බො සම්බහුලා භික්ඛු...පෙ.... කාමෙසු විහරන්ති”ති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං තෙසං මනුස්සානං ආපානභූමිරමණීයෙසු මහාපරිලාහෙසු අනෙකානත්ථානුබන්ධෙසු ඝොරාසය්හකටුකඵලෙසු කාමෙසු අනාදීනවදස්සිතං සබ්බාකාරතො විදිත්වා කාමානුක්ඛේව කිලෙසානුක්ඛේව ආදීනවවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ කාමෙසු සත්තාති වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමෙන රත්තා මත්තා සත්තා විසත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා සංයුත්තා. කාමසඛිගසත්තාති තායෙව කාමසත්තියා වත්ථුකාමෙසු රාගසඛිගෙන වෙච දිට්ඨිමානදොසඅවිජ්ජාසඛිගෙහි ව සත්තා ආසත්තා. සංයොජනෙ වජ්ජමපස්සමානාති කම්මවට්ඨං විපාකවට්ඨෙන, භවාදිකෙ වා භවත්තරාදීහි, සත්තෙ වා දුක්ඛෙහි සංයොජනතො බන්ධනතො සංයොජනනාමකෙ කාමරාගාදිකිලෙසජාතෙ සංයොජනීයෙසු ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිතාය වට්ඨදුක්ඛමූලභාවාදිකං වජ්ජං දොසං ආදීනවං අපස්සන්තා. න භි ජාතු සංයොජනසඛිගසත්තා, ඔසං තරෙය්‍යුං විපුලං මහන්තන්ති එවං ආදීනවදස්සනාභාවෙන සංයොජනසභාවෙසු සඛිගෙසු, සංයොජනසඛිබාතෙහි වා සඛිගෙහි තෙසං විසයෙසු තෙභූමකධම්මෙසු සත්තා විපුලවිසයතාය අනාදිකාලතාය ව විපුලං විත්ථිණ්ණං මහන්තඤ්ච කාමාදිඔසං, සංසාරොසමෙව වා න කදාපි තරෙය්‍යුං, එකංසෙනෙව තස්ස ඔසස්ස පාරං න ගච්ඡෙය්‍යුන්ති අත්ථො.

තතියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. දුතියසත්තසුත්තවණ්ණනා

64. චතුත්ථෙ අන්ධිකතාති කාමා නාම අනන්ධම්පි අන්ධං කරොන්ති.

යථාහ -

“ලුද්ධො අත්ථං න ජානාති, ලුද්ධො ධම්මං න පස්සති;
අන්ධතමං තදා හොති, යං ලොහො සහතෙ නර”න්ති. (ඉතිවු. 88; මහානි.
5; වුළුනි. බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 128) -

තස්මා කාමෙන අනන්ධාපි අන්ධා කතාති අන්ධිකතා. සෙසං අනන්තරසුත්තෙන
චුත්තනයමෙව. තත්ථ හි මනුස්සානං පචත්ති හික්ඛුහි දිස්වා හගවතො ආරොචිතා,
ඉධ හගවතා සාමංයෙව දිට්ඨාති අයමෙව විසෙසො. සත්ථා සාවත්ථිතො
නික්ඛමිත්වා ජෙතවනං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අචිරවතියං නදියං
මච්ඡන්තො ඔඩ්ඛිතං කුමිතං පවිසිත්වා නික්ඛන්තුං අසක්කොන්තෙ බහු මච්ඡෙ
පස්සි, තතො අපරහාගෙ එකං ධීරපකං වච්ඡං ගොරවං කත්වා අනුබන්ධිත්වා
ථඤ්ඤපිපාසාය ගීවං පසාරෙත්වා මාතු අන්තරසත්ථියං මුඛං උපනෙන්නං පස්සි. අථ
හගවා විහාරං පවිසිත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො
පච්ඡිමං වත්ථුද්වයං පුරිමස්ස උපමානභාවෙන ගහෙත්වා ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ කාමන්ධාති වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමෙන අන්ධා විචක්ඛුකා කතා.
ජාලසඤ්ජන්තාති සකත්තභාවපරත්තභාවෙසු අජ්ඣත්තිකබාහිරායතනෙසු,
තත්තිස්සිතෙසු ච ධම්මෙසු අතීතාදිවසෙන අනෙකභෙදහින්තෙසු
භෙට්ඨුපරියවසෙන අපරාපරං උප්පත්තියා අන්තොගධානං අනත්ථාවහතො ච
ජාලභූතාය තණ්හාය සුබ්බච්ඡිද්දෙන ජාලෙන පරිවුතො විය උදකරහදො සඤ්ජන්තා
පලිගුණධීතා අජ්ඣෙත්ථං. තණ්හාපදනජාදිතාති තණ්හාසඬ්ඛාතෙන ඡදනෙන
සෙවාලපණකෙන විය උදකං ජාදිතා, පටිච්ඡන්තා පිහිතාති අත්ථො. පද්ද්වයෙනාපි
කාමච්ඡන්දනීවරණනිවාරිතකුසලචිත්තාවාරතං දස්සෙති.

පමත්තබන්ධුතා බද්ධාති කිලෙසමාරෙන දෙවපුත්තමාරෙන ච බද්ධා.
යදග්ගෙන හි කිලෙසමාරෙන බද්ධා, තදග්ගෙන දෙවපුත්තමාරෙනපි බද්ධා නාම
හොන්ති. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“අන්තලික්ඛවරො පාසො, ය්වායං වරති මානසො;
තෙන තං බාධයිස්සාමි, න මෙ සමණ මොක්ඛසී”ති. (සං. නි. 1.151; මහාව.
33);

නමුචි කණ්හො පමත්තබන්ධුති තීණි මාරස්ස නාමාති. දෙවපුත්තමාරොපි හි
කිලෙසමාරො විය අනත්ථොන පමත්තෙ සත්තෙ බන්ධනීති පමත්තබන්ධු. “පමත්තා
බන්ධනෙ බද්ධා”තිපි පඨන්ති. තත්ථ බන්ධනෙති කාමගුණබන්ධනෙති අත්ථො.
බද්ධාති නියමිතා. යථා කිං? මච්ඡාව කුමිතාමුඛෙ යථා නාම මච්ඡබන්ධකෙන
ඔඩ්ඛිතස්ස කුමිතස්ස මුඛෙ පටිට්ඨා මච්ඡා තෙන බද්ධා හුත්වා මරණමත්ථෙත්ති
පාපුණන්ති, එවමෙව මාරෙන ඔඩ්ඛිතෙන කාමගුණබන්ධනෙන බද්ධා ඉමෙ සත්තා
ජරාමරණමත්ථෙත්ති. වච්ඡො ධීරපකොව මාතරං යථා ධීරපායී තරුණවච්ඡො
අත්තනො මාතරං අත්ථෙති අනුගච්ඡති, න අඤ්ඤං එවං මාරබන්ධනබද්ධා සත්තා

සංසාර පරිබ්බතන්තා මරණමෙව අන්වෙන්ති අනුගච්ඡන්ති, න අජරං අමරණං නිබ්බානන්ති අධිප්පායො.

චතුත්ථසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. අපරලකුණ්ඩකහද්දියසුත්තවණ්ණනා

65. පඤ්චමෙ සම්බහුලානං භික්ඛූනං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතොති ආයස්මා
ලකුණ්ඩකහද්දියො එකදිවසං සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං ගාමන්තරෙන පිණ්ඩාය වරින්වා කතහත්තකිච්චො පත්තං වොදකං කත්වා ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා අංසෙ ලග්ගෙන්වා වීචරං සඬ්ඝරින්වා තම්පි වාමංසෙ යපෙන්වා පාසාදිකෙන අභික්කන්තෙන පටික්කන්තෙන ආලොකිතෙන විලොකිතෙන සම්ඤ්ජිතෙන පසාරිතෙන ඔක්ඛිත්තවක්ඛු ඉරියාපථසම්පන්නො අත්තනො සතිපඤ්ඤාවෙපුල්ලං පකාසෙන්තො විය සතිසම්පජ්ඤං සුපට්ඨිතං කත්වා සමාහිතෙන චිත්තෙන පදෙ පදං නික්ඛිපන්නො ගච්ඡති, ගච්ඡන්නො ච භික්ඛූනං පච්ඡතො පච්ඡතො ගච්ඡති තෙහි භික්ඛූහි අසංමිස්සො. කස්මා? අසංසට්ඨවිහාරිතාය. අපිච තස්සායස්මතො රූපං පරිභූතං පරිභවට්ඨානීයං පුපුඡ්ඡනා ඔහිලෙන්ති. ටෙරො තං ජානිත්වා පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ගච්ඡති “මා ඉමෙ මං නිස්සාය අපුඤ්ඤං පසවිංසු” ති. එවං තෙ භික්ඛූ ච ටෙරො ච සාවත්ථිං පත්වා විහාරං පවිසිත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඬ්ඤාමන්ති. තෙන චුත්තං – “තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා ලකුණ්ඩකහද්දියො” තිආදි.

තත්ථ දුබ්බණ්ණන්ති විරූපං. තෙනස්ස වණ්ණසම්පත්තියා සණ්ඨානසම්පත්තියා ච අභාවං දස්සෙති. දුද්දසිකන්ති අපාසාදිකදස්සනං. තෙනස්ස අනුබ්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා ආකාරසම්පත්තියා ච අභාවං දස්සෙති. ඔකොට්මකන්ති රස්සං. ඉමිනා ආරොහසම්පත්තියා අභාවං දස්සෙති. යෙහුයොන භික්ඛූනං පරිභූතරූපන්ති පුපුඡ්ඡනභික්ඛූහි ඔහිලිතරූපං. පුපුඡ්ඡනා එකච්චෙ ඡබ්බග්ගියාදයො තස්සායස්මතො ගුණං අජානන්තා හත්ථකණ්ණචුලිකාදීසු ගණ්හන්තා පරාමසන්තා කීලන්තා පරිභවන්ති, න අරියා, කල්‍යාණපුපුඡ්ඡනා වා.

භික්ඛූ ආමන්තෙසීති කස්මා ආමන්තෙසී? ටෙරස්ස ගුණං පකාසෙතුං. එවං කිර භගවතො අහොසි “ඉමෙ භික්ඛූ මම පුත්තස්ස මහානුභාවතං න ජානන්ති, තෙන තං පරිභවන්ති, තං නෙසං දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය භවිස්සති, හන්දාහං ඉමස්ස ගුණෙ භික්ඛූනං පකාසෙන්වා පරිභවතො නං මොචෙස්සාමි” ති.

පස්සථ නොති පස්සථ නු. න ච සා සමාපත්ති සුලභරූපා, යා තෙන භික්ඛූනා අසමාපන්නපුබ්බාති රූපසමාපත්ති අරූපසමාපත්ති බ්‍රහ්මවිහාරසමාපත්ති නිරොධසමාපත්ති එලසමාපත්ති එවං පහෙදා සාවකසාධාරණා යා කාවි සමාපත්තියො නාම, තාසු එකාපි සමාපත්ති න සුලභරූපා, දුල්ලභා, නත්ථියෙව සා තෙන ලකුණ්ඩකහද්දියෙන භික්ඛූනා අසමාපන්නපුබ්බා. එතෙනස්ස යං චුත්තං. “මහිද්ධිකො මහානුභාවො” ති, තත්ථ මහිද්ධිකතං පකාසෙන්වා ඉදානි මහානුභාවතං දස්සෙතුං “යස්ස වත්ථායා” තිආදිමාහ. තං භෙට්ඨා චුත්තනයමෙව.

එත්ථ ව හගවා ‘එසො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු’ තිආදිනා, ‘භික්ඛවෙ, අයං භික්ඛු න යො වා සො වා දුබ්බණ්ණො දුද්දසිකො ඔකොට්ඨකොති භික්ඛුනං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ආගච්ඡතීති ව එත්තකෙන න ඔඤ්ඤාතබ්බො, අථ ඛො මහිද්ධිකො මහානුභාවො, යංකිඤ්චි සාවකෙන පත්තබ්බං, සබ්බං තං තෙන අනුප්පත්තං, තස්මා තං පාසාණච්ඡත්තං විය ගරුං කත්වා ඔලොකෙථ, තං වො දීඝරත්තං හිතාය සුබාය භවිස්සතී’ ති දස්සෙති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං ආයස්මතො ලකුණ්ඩකහද්දියස්ස මහිද්ධිකතාමහානුභාවතාදිහෙදං ගුණරාසිං සබ්බාකාරතො ජානිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ නෙලඬගොති එලං වුවිච්ඡි දොසො, නාස්ස එලන්ති නෙලං. කිං පන තං? සුපරිසුද්ධසීලං. තඤ්චි නිද්දොසට්ඨෙත ඉධ ‘නෙල’ න්ති අධිප්පෙතං. තං නෙලං පධානභූතං අඬිගං එතස්සාති නෙලඬගො. සො යං ‘රථො’ ති වක්ඛති, තෙන සම්බන්ධො, තස්මා සුපරිසුද්ධසීලඬගොති අත්ථො. අරහත්තඵලසීලඤ්චි ඉධාධිප්පෙතං. සෙතො පච්ඡාදො එතස්සාති සෙතපච්ඡාදො. පච්ඡාදොති රථස්ස උපරි අත්ථරිතබ්බකම්බලාදි. සො පන සුපරිසුද්ධධවලභාවෙන සෙතො වා හොති රත්තනීලාදීසු වා අඤ්ඤතරො. ඉධ පන අරහත්තඵලවිමුත්තියා අධිප්පෙතත්තා සුපරිසුද්ධභාවං උපාදාය ‘සෙතපච්ඡාදො’ ති වුත්තං යථා අඤ්ඤත්වාපි ‘රථො සීලපරික්ඛාරො’ ති. එකො සතිසඬ්ඛාතො අරො එතස්සාති එකාරො. වත්තතීති පවත්තති. රථොති ථෙරස්ස අත්තභාවං සන්ධාය වදති.

අනීසන්ති නිද්දුක්ඛං, බොහවිරහිතං යානං විය කිලෙසපරිබොහවිරහිතන්ති අත්ථො. ආයන්තන්ති සම්බහුලානං භික්ඛුනං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ආගච්ඡත්තං. ඡින්නසොතන්ති පච්ඡින්නසොතං. පකතිරථස්ස හි සුඛපවත්තනත්ථං අක්ඛසීසෙසු නාභියඤ්ච උපලිත්තානං සප්පිතෙලාදීනං සොතො සවනං සන්දනං හොති, තෙන සො අච්ඡින්නසොතො නාම හොති. අයං පන ඡත්තිංසනියා සොතානං අනවසෙසතො පහීනත්තා ඡින්නසොතො නාම හොති, තං ඡින්නසොතං. නත්ථි එතස්ස බන්ධනන්ති අබන්ධනො. රජුපත්ථරස්ස හි අක්ඛෙන සද්ධිං නිව්වලභාවකරණත්ථං බහුනි බන්ධනානි හොන්ති, තෙන සො සබන්ධනො. අයං පන සබ්බසංයොජනබන්ධනානං අනවසෙසතො පරික්ඛිණත්තා අබන්ධනො, තං අබන්ධනං. පස්සාති හගවා ථෙරස්ස ගුණෙහි සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා අත්තානං වදති.

ඉති සත්ථා ආයස්මත්තං ලකුණ්ඩකහද්දියං අරහත්තඵලසීසෙන සුවක්කං, අරහත්තඵලවිමුත්තියා සුඋත්තරච්ඡදං, සුපට්ඨිතාය සනියා ස්ථාරං, කිලෙසපරිබොහාභාවෙන අපරිබොහං, තණ්හුපලෙපාභාවෙන අනුපලෙපං, සංයොජනාදීනං අභාවෙන අබන්ධනං සුපරික්ඛිත්තං සුයුත්තං ආපඤ්ඤරථං කත්වා දස්සෙති.

පඤ්චමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. තණ්හාසඬ්ඛයසුත්තවණ්ණනා

66. ඡට්ඨෙ අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤාති එත්ථ කොණ්ඩඤ්ඤාති තස්සායස්මතො ගොත්තතො ආගතනාමං. සාවකෙසු පන සබ්බපඨමං අරියසච්චානි පටිවිජ්ඣිති භගවතා ‘‘අඤ්ඤාසි වත, භො, කොණ්ඩඤ්ඤා’’ති (මහාව. 17; සං. නි. 5.1081) චුත්තඋදානවසෙන ථෙරො සාසනෙ ‘‘අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤා’’ත්ථෙව පඤ්ඤායිත්ථ. තණ්හාසඬ්ඛයවිමුත්තීන්ති තණ්හා සඬ්ඛියති පභියති එත්ථාති තණ්හාසඬ්ඛයො, නිබ්බානං. තස්මිං තණ්හාසඬ්ඛයෙ විමුත්තී. තණ්හා වා සඬ්ඛියති පභියති එතෙනාති තණ්හාසඬ්ඛයො, අරියමග්ගො. තස්ස ඵලභූතා, පරියොසානභූතා වා විමුත්තීති තණ්හාසඬ්ඛයවිමුත්තී, නිජ්ජරියායෙන අරහත්තඵලසමාපත්ති. තං පච්චවෙක්ඛමානො නිසින්තො භොති. අයඤ්ඨි ආයස්මා ඛහුලං ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජති, තස්මා ඉධාපි ඵවමකාසි.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස අග්ගඵලපච්චවෙක්ඛණං විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යස්ස මූලං ඡමා නත්ථීති යස්ස අරියපුග්ගලස්ස අත්තභාවරුක්ඛමූලභූතා අවිජ්ජා, තස්සාව පතිට්ඨා භෙතුභූතා ආසවනීවරණඅයොනියොමනසිකාරසඬ්ඛාතා ඡමා පථවි ව නත්ථී අග්ගමග්ගෙන සමුග්ගාතිතත්තා. පණ්ණා නත්ථී කුතො ලතාති නත්ථී ලතා කුතො පණ්ණාති පදසම්බන්ධො. මානාතිමානාදිපහදා සාධාපසාධාදිසඬ්ඛාතා ලතාපි නත්ථී, කුතො ඵව මදජ්ජමාදමායාසායෙය්‍යාදිපණ්ණානීති අත්ථො. අථ වා පණ්ණා නත්ථී කුතො ලතාති රුක්ඛඬ්ඛකුරස්ස වඩ්ඪමානස්ස පඨමං පණ්ණාති නිබ්බත්තත්ති. පච්ඡා සාධාපසාධාසඬ්ඛාතා ලතාති කත්වා චුත්තං. තත්ථ යස්ස අරියමග්ගභාවනාය අසති උජ්ජපජ්ජනාරහස්ස අත්තභාවරුක්ඛස්ස අරියමග්ගස්ස භාවිතත්තා යං අවිජ්ජාසඬ්ඛාතං මූලං, තස්ස පතිට්ඨානභූතං ආසවාදි ව නත්ථී. මූලග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ මූලකාරණත්තා ඛිජ්ජට්ඨානියං කම්මං තදභාවොපි ගභිතොයෙවාති චෙදිතබ්බො. අසති ව කම්මබ්බිජෙ තංනිමිත්තො විඤ්ඤාණඬ්ඛකුරො, විඤ්ඤාණඬ්ඛකුරනිමිත්තා ව නාමරූපසලායතනපත්තසාධාදයො න නිබ්බත්තිස්සන්තියෙව. තෙන චුත්තං – ‘‘යස්ස මූලං ඡමා නත්ථී, පණ්ණා නත්ථී කුතො ලතා’’ති.

තං ධීරං බන්ධනා මුත්තන්ති තං චතුබ්බිධසම්මජ්ජධානවීරියයොගෙන විජිතමාරත්තා ධීරං, තතො ඵව සබ්බකිලෙසාභිසඬ්ඛාරබන්ධනතො මුත්තං. කො තං නින්දිතුමරහතීති එත්ථ න්ති නිපාතමත්තං. ඵවං සබ්බකිලෙසවිජ්ජමුත්තං සීලාදිඅනුත්තරගුණසමන්තාගතං කො නාම විඤ්ඤාජාතිකො නින්දිතුං ගරහිතුං අරහති නින්දානිමිත්තස්සෙව අභාවතො. දෙවාපි නං පසංසන්තීති අඤ්ඤාදත්ථු දෙවා සක්කාදයො ගුණවිසෙසවිදු, අපිසද්දෙන මනුස්සාපි බත්තියපණ්ඩිතාදයො

පසංසන්නි. කිඤ්ච භියො ඛුභ්මුනාපි පසංසිතො මහාඛුභ්මුනාපි අඤ්ඤෙහිපි ඛුභ්මනාගයක්ඛගන්ධබ්බාදිහිපි පසංසිතො ථොමිතොයෙවති.

ඡට්ඨසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. පපඤ්චසසුත්තවණ්ණනා

67. සත්තමෙ පපඤ්චසඤ්ඤාසඬ්ඛාපභානන්ති පපඤ්චෙන්ති යත්ථ සයං උජ්ජන්නා, තං සත්තානං විත්ථාරෙන්ති විරං යපෙන්නීති පපඤ්චා, කිලෙසා. විසෙසතො රාගදොසමොහනණ්හාදිට්ඨිමානා. තථා හි චුත්තං -

“රාගො පපඤ්චො, දොසො පපඤ්චො, මොහො පපඤ්චො, තණ්හා පපඤ්චො, දිට්ඨි පපඤ්චො, මානො පපඤ්චො”ති. -

අපිච සංකිලෙසට්ඨො පපඤ්චට්ඨො, කචචරට්ඨො පපඤ්චට්ඨො. තත්ථ රාගපපඤ්චස්ස සුභසඤ්ඤා නිමිත්තං, දොසපපඤ්චස්ස ආසාතවත්ථු, මොහපපඤ්චස්ස ආසවා, තණ්හාපපඤ්චස්ස වෙදනා, දිට්ඨිපපඤ්චස්ස සඤ්ඤා, මානපපඤ්චස්ස විතක්කො නිමිත්තං. තෙහි පපඤ්චෙහි සහගතා සඤ්ඤා පපඤ්චසඤ්ඤා. පපඤ්චසඤ්ඤානං සඬ්ඛා භාගා කොට්ඨාසා පපඤ්චසඤ්ඤාසඬ්ඛා. අත්ථතො සද්ධිං නිමිත්තෙහි තංතංපපඤ්චස්ස පක්ඛියො කිලෙසගණො. සඤ්ඤාගහණඤ්චෙන්ථ තස්ස තෙසං සාධාරණභෙතුභාවෙන. චුත්තඤ්ඤෙනං - “සඤ්ඤානිදානා හි පපඤ්චසඬ්ඛා”ති (සු. නි. 880). තෙසං පභානං, තෙන තෙන මග්ගෙන රාගාදිකිලෙසානං සමුච්ඡේදනන්ති අත්ථො.

තදා හි භගවා අතීතාසු අනෙකකොට්ඨකසහස්සසඬ්ඛාසු අත්තනො ජාතීසු අනත්ථස්ස නිමිත්තභූතෙ කිලෙසෙ ඉමස්මිං චරිමහවෙ අරියමග්ගෙන බොධිමණ්ඩෙ සවාසනෙ පහිනෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා සත්තසන්නානඤ්ච කිලෙසචරිතං. රාගාදිකිලෙසසංකිලිට්ඨං කඤ්ඡියපුණ්ණලාබ්බං විය තක්කහරිතවාටිං විය වසාපිතපිලොතිකං විය ච දුබ්බිනිමොවියං දිස්වා “එවං ගහනං නාමිදං කිලෙසචට්ඨං අනාදිකාලභාවිතං මය්හං අනවසෙසං පහිනං, අහො සුජ්ජහීන”න්ති උජ්ජන්නපීතිපාමොජ්ජො උදානං උදානෙසි. තෙන චුත්තං - “අථ බො භගවා අත්තනො පපඤ්චසඤ්ඤාසඬ්ඛාපභානං විදිත්වා තායං චෙලායං ඉමං උදානං උදානෙසි”ති.

තත්ථ යස්ස පපඤ්චා ධීති ව නක්ථීති යස්මා භගවා අත්තානමෙව පරං විය කත්වා නිද්දිසති තස්මා යස්ස අග්ගපුග්ගලස්ස චුත්තලක්ඛණා පපඤ්චා, තෙහි කතා සංසාරෙ ධීති ව නක්ථී. තෙත්තියං පන “ධීති නාම අනුසයො”ති (නෙත්ති. 27) චුත්තං. අනුසයො හි භවපවත්තියා මූලන්ති. සත්තෙ සංසාරෙ පපඤ්චෙන්තිති පපඤ්චා. “පපඤ්චට්ඨිති”ති ව පායො. තස්සත්ථො - පපඤ්චානං ධීති විජ්ජමානතා මග්ගෙන අසමුච්ඡේදො පපඤ්චට්ඨිති, පපඤ්චා එව වා අවසිට්ඨකුසලාකුසලවිපාකානං පවත්තියා භෙතුභාවතො වට්ඨස්ස ධීති

පපඤ්චට්ඨිති, සා යස්ස අග්ගපුග්ගලස්ස නත්ථි. සන්දානං පලිසඤ්ච චිතිවත්තොති යො ඛන්ධනට්ඨෙත සන්තානසදිසත්තා “සන්දාන”න්ති ලද්ධනාමා තණ්හාදිට්ඨියො, නිබ්බානනගරපචෙසනිසෙධනතො පලිසසදිසත්තා පලිසසඬ්ඛාතං අවිජ්ජඤ්ච චිතිවත්තො සවාසනපභානෙන විසෙසතො අතික්කන්තො. අපරෙ පන කොධං “සන්දාන”න්ති වදන්ති, තං න ගහෙතඛ්ඛං. සො හි “පරාහිසජ්ජනී”ති වුත්තොති.

තං නිත්තණ්හං මුනිං වරන්තන්ති තං සබ්බථාපි තණ්හාභාවෙන නිත්තණ්හං, උභයලොකමුත්තනතො අත්තහිතපරහිතමුත්තනතො ච මුනිං, එකන්තෙනෙව සබ්බසත්තහිතත්ථං චතුහි ඉරියාපටෙහි නානාසමාපත්තිවාරෙහි අනඤ්ඤසාධාරණෙන ඤාණවාරෙන ච වරන්තං. නාවජානාති සදෙවකොපි ලොකොති සබ්බො සපඤ්ඤජාතිකො සත්තලොකො සදෙවකොපි සබ්බමකොපි න කදාවිපි අවජානාති න පරිභොති, අථ ඛො අයමෙව ලොකෙ අග්ගො සෙට්ඨො උත්තමො පචරොති ගරුං කරොන්තො සක්කච්චං පූජාසක්කාරනිරතො භොතිති.

සත්තමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. කච්චානසුත්තවණ්ණනා

68. අට්ඨමෙ අජ්ඣත්තන්ති එත්ථ අයං අජ්ඣත්තසද්දො “ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි”තිආදීසු (ම. නි. 3.304) අජ්ඣත්තජ්ඣත්තෙ ආගතො. “අජ්ඣත්තා ධම්මා (ධ. ස. තිකමාතිකා 20), අජ්ඣත්තං වා කායෙ කායානුපස්සි”තිආදීසු (දී. නි. 2.373-374) නියකජ්ඣත්තෙ. “සබ්බනිමිත්තානං අමනසිකාරා අජ්ඣත්තං සුඤ්ඤතං උපසම්පජ්ජ විහරති”තිආදීසු (ම. නි. 3.187) විසයජ්ඣත්තෙ, ඉස්සරියට්ඨානෙති අත්ථො. ඵලසමාපත්ති හි බුද්ධානං ඉස්සරියට්ඨානං නාම. “තෙනානන්ද, හික්ඛුනා තස්මිංයෙව පුරිමස්මිං සමාධිනිමිත්තෙ අජ්ඣත්තමෙව චිත්තං සණ්ඨපෙතඛ්ඛ”න්තිආදීසු (ම. නි. 3.188) ගොචරජ්ඣත්තෙ. ඉධාපි ගොචරජ්ඣත්තෙයෙව දට්ඨබ්බො. තස්මා අජ්ඣත්තන්ති ගොචරජ්ඣත්තභූතෙ කම්මට්ඨානාරම්මණෙති වුත්තං භොති. පරිමුඛන්ති අභිමුඛං. සුපට්ඨිතායාති සුට්ඨ උපට්ඨිතාය කායගතාය සතියා. සතිසිසෙන චෙත්ථ ක්ඛානං වුත්තං. ඉදං වුත්තං භොති “අජ්ඣත්තං කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානවසෙන පටිලද්ධං උළාරං ක්ඛානං සමාපජ්ජිත්වා”ති.

අයඤ්ඡි ථෙරො භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ එකදිවසං සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරින්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතජපටික්කන්තො විහාරං පවිසින්වා භගවතො වත්තං දස්සෙත්වා දිවාට්ඨානෙ දිවාචිහාරං නිසින්තො නානාසමාපත්තිහි දිවසභාගං විනිනාමෙත්වා සායන්හසමයං විහාරමජ්ඣං ඔතරින්වා භගවති ගන්ධකුටියං නිසින්තො “අකාලො තාව භගවන්තං උපසඬ්ඛමිතු”න්ති ගන්ධකුටියා අවිදුරෙ, අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා යථාවුත්තං සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. සත්ථා තං තථානිසින්තං ගන්ධකුටියං නිසින්තොයෙව පස්සි.

තෙන වුත්තං - “තෙන බො පන සමයෙන ආයස්මා මහාකච්චානො...පෙ....
සුපට්ඨිකායා”ති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං ආයස්මතො මහාකච්චානත්ථෙරස්ස
සතිපට්ඨානභාවනාවසෙන අධිගතං ඤානං පාදකං කත්වා සමාපජ්ජනං
සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ යස්ස සියා සබ්බදා සති, සත්තං කායගතා උපට්ඨිකාති යස්ස
ආරද්ධවිපස්සකස්ස එකදිවසං ඡ කොට්ඨාසෙ කත්වා සබ්බස්මිම්පි කාලෙ
නාමරූපහෙදෙන දුට්ඨෙපි කායෙ ගතා කායාරම්මණා පඤ්චන්තං
උපාදානක්ඛන්ධානං අනිච්චාදිසම්මසනාවසෙන සත්තං නිරන්තරං
සාතච්චාභියොගවසෙන සති උපට්ඨිකා සියා.

අයං කිරායස්මා පඨමං කායගතාසතිකම්මට්ඨානාවසෙන ඤානං නිබ්බත්තෙන්වා
තං පාදකං කත්වා කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානමුඛෙන විපස්සනං පට්ඨපෙන්වා
අරහත්තං පත්තො. සො අපරභාගෙපි යෙභුයොන තමෙව ඤානං සමාපජ්ජන්වා
වුට්ඨාය තමෙව ච විපස්සිත්වා ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජති. ස්වායං යෙන විධිනා
අරහත්තං පත්තො, තං විධිං දස්සෙන්තො සත්ථා “යස්ස සියා සබ්බදා සති, සත්තං
කායගතා උපට්ඨිකා”ති වත්වා තස්සා උපට්ඨානාකාරං විභාවෙතුං “නො චස්ස නො
ච මෙ සියා, න භවිස්සති න ච මෙ භවිස්සති”ති ආහ.

තස්සත්ථො ද්විධා වෙදිතබ්බො සම්මසනතො පුබ්බභාගවසෙන
සම්මසනකාලවසෙන වාති. තෙසු පුබ්බභාගවසෙන තාව නො චස්ස නො ච මෙ
සියාති අතීතකාලෙ මම කිලෙසකම්මං නො චස්ස න භවෙය්‍ය වෙ, ඉමස්මිං
පච්චුප්පන්තකාලෙ අයං අත්තභාවො නො ච මෙ සියා න මෙ උප්පජ්ජෙය්‍ය. යස්මා
පන මෙ අතීතෙ කම්මකිලෙසා අහෙසුං, තස්මා තංනිමිත්තො එතරහි අයං මෙ
අත්තභාවො පවත්ති. න භවිස්සති න ච මෙ භවිස්සති ඉමස්මිං අත්තභාවෙ
පට්ඨකඛාධිගමෙන කිලෙසකම්මං න භවිස්සති න උප්පජ්ජෙය්‍ය මෙ, ආයතිං
විපාකවට්ටං න ච මෙ භවිස්සති න මෙ පවත්තිස්සති. එවං කාලත්තයෙ
කම්මකිලෙසහෙතුකං ඉදං මය්‍හං අත්තභාවසඬ්ඛාතං ඛන්ධපඤ්චකං, න
ඉස්සරාදිහෙතුකං, යථා ච මය්‍හං, එවං සබ්බසත්තානන්ති සප්පච්චයනාමරූපදස්සනං
පකාසිතං හොති.

සම්මසනකාලවසෙන පන නො චස්ස නො ච මෙ සියාති යස්මා ඉදං
ඛන්ධපඤ්චකං හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චං, අභිණ්භපට්ඨිලනට්ඨෙන දුක්ඛං,
අවසවත්තනට්ඨෙන අනත්තා, එවං යදි අයං අත්තා නාම නාපි
ඛන්ධපඤ්චකවිනිමුත්තො කොපි නො චස්ස නො ච සියා න භවෙය්‍ය, එවං, හත්තෙ,
නො ච මෙ සියා මම සත්තකං නාම කිඤ්චි න භවෙය්‍ය. න භවිස්සති අත්තනි
අත්තනියෙ භවිතබ්බං යථා විදං නාමරූපං එතරහි ච අතීතෙ ච අත්තත්තනියං
සුඤ්ඤං, එවං න භවිස්සති න මෙ භවිස්සති, අනාගතෙපි ඛන්ධවිනිමුත්තො අත්තා

නාම න කොටි න මෙ හවිස්සති න පවත්තිස්සති, තතො එව කිඤ්චි පලිබොධට්ඨානියං න මෙ හවිස්සති ආයතිමිපි අත්තනියං නාම න මෙ කිඤ්චි හවිස්සති. ඉමිනා තිසු කාලෙසු “අහ”න්ති ගහෙනබ්බස්ස අභාවතො “මම”න්ති ගහෙනබ්බස්ස ව අභාවං දස්සෙති. තෙන චතුක්කොට්ඨකා සුඤ්ඤතා පකාසිතා හොති.

අනුපුබ්බවිහාරී තත්ථ සොති එවං තිසුපි කාලෙසු අත්තත්තනියං සුඤ්ඤතං තත්ථ සඬ්ඛාරගතෙ අනුපස්සන්තො අනුක්කමෙන උදයබ්බයඤාණාදිවිපස්සනාඤාණෙසු උප්පජ්ජමානෙසු අනුපුබ්බවිපස්සනාවිහාරවසෙන අනුපුබ්බවිහාරී සමානො. කාලෙනෙව තරෙ විසත්තිකන්ති සො එවං විපස්සනං මත්ථකං පාපෙත්වා යීතො යොගාවචරො ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකගතකාලෙන වුට්ඨානගාමිනියා විපස්සනාය මග්ගෙන සට්ඨකාලෙන අරියමග්ගස්ස උප්පත්තිකාලෙන සකලස්ස භවත්තයස්ස සංතනනතො විසත්තිකාසඬ්ඛාතං තණ්හං තරෙය්‍ය, විතරිත්වා තස්සා පරතීරෙ තිට්ඨෙය්‍යාති අධිප්පායො.

ඉති භගවා අඤ්ඤාපදෙසෙන ආයස්මතො මහාකච්චානස්ස අරහත්තුප්පත්තිදීපනං උදානං උදානෙසි.

අට්ඨමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. උදපානසුත්තවණ්ණනා

69. නවමෙ මල්ලෙසුති මල්ලා නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුල්භීවසෙන “මල්ලා”ති වුව්චති, තෙසු මල්ලෙසු, යං ලොකෙ “මල්ලො”ති වුව්චති. කෙච් පන “මාලෙසු”ති පඨන්ති. වාරියං වරමානොති අතුරිතවාරිකාවසෙන මහාමණ්ඩලජනපදවාරිකං වරමානො. මහතා භික්ඛුසඬ්ඛෙයනාති අපරිච්ඡෙදගුණෙන මහන්තෙන සමණගණෙන. තදා හි භගවතො මහාභික්ඛුපරිවාරො අහොසි. ථූණං නාම මල්ලානං බ්‍රාහ්මණගාමොති පුරත්ථිමදක්ඛිණාය දිසාය මජ්ඣිමදෙසස්ස අවධිට්ඨානෙ මල්ලදෙසෙ ථූණනාමකො බ්‍රාහ්මණබහුලතාය බ්‍රාහ්මණගාමො. තදවසරීති තං අවසරි, ථූණගාමමග්ගං පාපුණීති අත්ථො. අස්සොසුන්ති සුණිංසු, සොතද්චාරසම්පත්තවචනනිග්ගොසානුසාරෙන ජානිංසුති අත්ථො. බොති පදපුරණෙ, අවධාරණත්ථෙ වා නිපාතො. තත්ථ අවධාරණත්ථෙන අස්සොසුංයෙව, න තෙසං සවනන්තරායො අහොසිති වුත්තං හොති. පදපුරණෙන පදබ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨත්තමත්තමෙව. ථූණෙය්‍යකාති ථූණගාමවාසිනො. බ්‍රාහ්මණගහපතිකාති එත්ථ බ්‍රහ්මං අණන්තීති බ්‍රාහ්මණා, මන්තෙ සජ්ඣායන්තීති අත්ථො. ඉදමෙව හි ජාතිබ්‍රාහ්මණානං නිබ්බවනං, අරියා පන බාහිතපාපත්තා “බ්‍රාහ්මණා”ති වුව්චන්ති. ගහපතිකාති බත්තියබ්‍රාහ්මණෙ වජ්ජෙත්වා යෙ කෙච් අගාරං අජ්ඣාචසන්තා වුව්චන්ති, විසෙසතො වෙස්සා. බ්‍රාහ්මණා ව ගහපතිකා ව බ්‍රාහ්මණගහපතිකා.

ඉදානි යමත්ථං තෙ අස්සොසුං, තං දස්සෙතුං “සමණො ඛලු, හො, ගොතමො”ති ආදි වුත්තං. තත්ථ සමිතපාපත්තා “සමණො”ති වෙදිතබ්බො. වුත්තඤ්ඤෙතං – “සමිතාස්ස හොන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා”ති ආදි (ම. නි. 1.434). භගවා ච අනුත්තරො අරියමග්ගෙන සබ්බසො සමිතපාපො. තෙනස්ස යථාභූච්චගුණාධිගතමෙතං නාමං, යදිදං සමණොති. ඛලුති අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො. හොති බ්‍රාහ්මණජාතිකානං ජාතිසමුදාගතං ආලපනමත්තං. වුත්තම්පි වෙතං “හොවාදි නාම සො හොති, සවෙ හොති සකිඤ්චනො”ති (ධ. ප. 396). ගොතමොති ගොත්තවසෙන භගවතො පරිකිත්තනං. තස්මා “සමණො ඛලු, හො, ගොතමො”ති සමණො කිර, හො, ගොතමගොත්තොති අයමෙත්ථ අත්ථො. සත්‍යපුත්තොති ඉදං පන භගවතො උච්චාකුලපරිදීපනං. සත්‍යකුලා පබ්බජිතොති සද්ධාපබ්බජිතභාවපරිදීපනං. කෙනචි පාරිජුඤ්ඤෙන අනභිභූතො අපරික්ඛිණංයෙව තං කුලං පභාය නෙක්ඛම්මාධිගමසද්ධාය පබ්බජිතොති වුත්තං හොති. උදපානං තිණස්ස ච භූසස්ස ච යාව මුඛතො පුරෙසුන්ති පානියකූපං තිණෙන ච භූසෙන ච මුඛප්පමාණෙන වඩ්ඪෙසුං, තිණාදිනි පක්ඛිපිත්වා කූපං පිදහිංසුති අත්ථො.

තස්ස කිර ගාමස්ස බහි භගවතො ආගමනමග්ගෙ බ්‍රාහ්මණානං පරිභොගභූතො එකො උදපානො අහොසි. තං යපෙත්වා තත්ථ සබ්බානි කූපතලාකාදීනි උදකට්ඨානානි තදා විසුක්ඛානි නිරුද්ධානි අහෙසුං. අථ පුණ්ණෙය්‍යකා රතනත්තයෙ අප්පසන්නා මච්ඡෙරපකතා භගවතො ආගමනං සුත්වා “සවෙ සමණො ගොතමො සසාවකො ඉමං ගාමං පවිසිත්වා ද්විභතීහං වසෙය්‍ය, සබ්බං ඉමං ජනං අත්තනො වචනෙ යපෙය්‍ය, තතො බ්‍රාහ්මණධම්මො පතිට්ඨං න ලභෙය්‍යා”ති තත්ථ භගවතො අවාසාය පරිසක්කන්තා “ඉමස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤත්ථ උදකං නත්ථි, අමුං උදපානං අපරිභොගං කරස්සාම, එවං සමණො ගොතමො සසාවකො ඉමං ගාමං න පවිසිස්සති”ති සම්මන්ත්‍රයිත්වා සබ්බෙ ගාමවාසිනො සත්තාහස්ස උදකං ගහෙත්වා වාට්ඨාදිනි පුරෙත්වා උදපානං තිණෙන ච භූසෙන ච පිදහිංසු. තෙන වුත්තං – “උදපානං තිණස්ස ච භූසස්ස ච යාව මුඛතො පුරෙසුං, ‘මා තෙ මුණ්ඩකා සමණකා පානියං අපංසු’”ති.

තත්ථ මුණ්ඩකා සමණකාති මුණ්ඩෙ “මුණ්ඩා”ති සමණෙ “සමණො”ති වත්තුං වට්ටෙය්‍ය, තෙ පන බුංසනාධිප්පායෙන භීළෙන්තා එවමාහංසු. මානි පට්ටෙය්‍යෙ, මා අපංසු මා පිචිංසුති අත්ථො. මග්ගා ඔක්කම්මානි මග්ගතො අපසක්කිත්වා. එතම්භානි යො උදපානො තෙහි තථා කතො, තමෙව නිද්දිසන්තො ආහ. කිං පන භගවා තෙසං බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජකාරං අනාවජ්ජිත්වා එවමාහ – “එතම්භා උදපානා පානියං ආහරා”ති, උදාහු ආවජ්ජිත්වා ජානන්තොති? ජානන්තො එව භගවා අත්තනො බුද්ධානුභාවං පකාසෙත්වා තෙ දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනෙ කාතුං එවමාහ, න පානියං පාතුකාමො. තෙනෙවෙත්ථ මහාපරිනිබ්බානසුත්තෙ විය “පිපාසිතොස්මි”ති (දී. නි. 2.191) න වුත්තං. ධම්මභණ්ඩාගාරිකො පන සත්ථු අජ්ඣාසයං අජානන්තො පුණ්ණෙය්‍යකෙහි කතං විජ්ජකාරං ආවික්ඛන්තො “ඉදානි සො, හත්තෙ”ති ආදිමාහ.

තත්ථ ඉදානීති අධුනා, අම්භාකං ආගමනවෙලායමෙවාති අත්ථො. එසො, හන්තෙ, උදපානොති පඨන්ති. ථෙරො ද්වික්ඛත්තුං පටික්ඛිතිත්වා තතියවාරෙ “න ඛො තථාගතා තික්ඛත්තුං පච්චනීකා කාතඛ්ඛා, කාරණං දිට්ඨං භවිස්සති දීඝදස්සිනා” ති මහාරාජදත්තියං භගවතො පත්තං ගහෙත්වා උදපානං අගමාසි. ගච්ඡන්තෙ ථෙරෙ උදපානෙ උදකං පරිපුණ්ණං හුත්වා උත්තරිත්වා සමන්තතො සන්දති, සඛ්ඛං තිණං භුසඤ්ච උජ්ජවිත්වා සයමෙව අපගච්ඡී. තෙන ව සන්දමානෙන සලිලෙන උපරුපරි වඩ්ඪන්තෙන තස්මිං ගාමෙ සඛ්ඛෙව පොක්ඛරණීආදයො ජලාසයා විසුක්ඛා පරිපූරිංසු, තථා පරිබාකුසුඛභනින්නාදීනි ව. සඛ්ඛො ගාමජ්ජදෙසො මහොසෙන අජ්ඣොත්ථටො මහාවස්සකාලෙ විය අහොසි. කුමුදුජ්ජලපදුමපුණ්ඩරිකාදීනි ජලජපුජ්ජානි තත්ථ තත්ථ උඛිභිජ්ජිත්වා විකසමානානි උදකං සඤ්ජාදිංසු. සරෙසු භංසකොඤ්චවක්කවාකකාරණ්ඩවඛකාදයා එ උදකසකුණිකා වස්සමානා තත්ථ තත්ථ විවරිංසු. ථුණෙය්‍යකා තං මහොසං තථා උත්තරත්තං සමන්තතො විචිතරඬගසමාකුලං පරියන්තතො සමුට්ඨභමානං රුචිරං ඵෙණුබ්බුළුකං දිස්වා අච්ඡරියඛිභුතචිත්තජාතා එවං සම්මන්තෙසුං “මයං සමණස්ස ගොතමස්ස උදකුපච්ඡෙදං කාතුං වායමිම්භා, අයං පන මහොසො තස්ස ආගමනකාලතො පට්ඨාය එවං අභිවඩ්ඪති, නිස්සංසයං ඛො අයං තස්ස ඉද්ධානුභාවො. මහිද්ධිකො හි සො මහානුභාවො. යානං ඛො පනෙනං විජ්ජති, යථා යං මහොසො උට්ඨන්තිත්වා අම්භාකං ගාමමිපි ඔත්ථරෙය්‍ය. හන්ද මයං සමණං ගොතමං උපසඬකමිත්වා පයිරුපාසිත්වා අච්චයං දෙසෙන්නා ඛමාපෙය්‍යාමා” ති.

තෙ සඛ්ඛෙව එකජ්ඣාසයා හුත්වා සඬ්ඝසඬ්ඝි ගණිභූතා ගාමතො නික්ඛමිත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඬකමිංසු. උපසඬකමිත්වා අජ්ජෙකච්චෙ භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දිංසු, අජ්ජෙකච්චෙ අඤ්ජලිං පණාමෙසුං, අජ්ජෙකච්චෙ භගවතා සද්ධිං සම්මොදිංසු, අජ්ජෙකච්චෙ තුණ්හිභූතා නිසීදිංසු, අජ්ජෙකච්චෙ නාමගොත්තං සාවෙසුං. එවං පන කත්වා සඛ්ඛෙව එකමන්තං නිසීදිත්වා “ඉධ මයං, හො ගොතම, හොතො චෙව ගොතමස්ස ගොතමසාවකානඤ්ච උදකජ්ජටිසෙධං කාරයිම්භ, අමුකස්මිං උදපානෙ තිණඤ්ච භුසඤ්ච පක්ඛිපිම්භ. සො පන උදපානො අවෙනතොපි සමානො සවෙනතො විය හොතො ගුණං ජානන්තො විය සයමෙව සඛ්ඛං තිණං භුසං අපනෙත්වා සුවිසුද්ධො ජාතො, සඛ්ඛොපි චෙත්ථ නින්තජ්ජදෙසො මහතා උදකොසෙන පරිපුණ්ණො රමණීයොව ජාතො, උදකුපජීවිතො සත්තා පරිතුට්ඨා. මයං පන මනුස්සාපි සමානා හොතො ගුණෙ න ජානිම්භ, යෙ මයං එවං අකරිම්භ, සාධු නො භවං ගොතමො තථා කරොතු, යථායං මහොසො ඉමං ගාමං න ඔත්ථරෙය්‍ය, අච්චයො නො අච්චගමා යථාබාලං, තං නො භවං ගොතමො අච්චයං පටිග්ගණ්භාතු අනුකම්පං උපාදායා” ති අච්චයං දෙසෙසුං. භගවාපි “තග්ඝ තුම්භෙ අච්චයො අච්චගමා යථාබාලං, තං වො මයං පටිග්ගණ්භාම ආයතිං සංවරායා” ති තෙසං අච්චයං පටිග්ගහෙත්වා පසන්නචිත්තතං ඤත්වා උත්තරි අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. තෙ භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නචිත්තා සරණාදීසු පතිට්ඨිතා භගවත්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමිංසු. තෙසං පන ආගමනතො පුරෙතරංයෙව ආයස්මා ආනන්දො තං පාටිභාරියං දිස්වා අච්ඡරියඛිභුතචිත්තජාතො පත්තෙන පානීයං ආදාය භගවතො

උපනාමෙන්වා තං පවත්තිං ආරොවෙසි. තෙන චුත්තං – “එවං, හත්තෙති බො ආයස්මා ආනන්දො”තිආදි.

තත්ථ මුඛතො ඔවමිත්වාති සබ්බං තං තිණාදිං මුඛෙන ඡඩ්ඛෙන්වා.
විස්සන්දන්තො මඤ්ඤෙති පුබ්බෙ දීඝරජ්ජුකෙන උදපානෙන උස්සිඤ්චිත්වා
ගහෙතබ්බඋදකොසො භගවතො පත්තං ගහෙන්වා ථෙරස්ස ගතකාලෙ මුඛෙන
විස්සන්දන්තො විය සමතිත්තිකො කාකපෙය්‍යො හුත්වා අට්ඨාසි. ඉදඤ්ච ථෙරස්ස
ගතකාලෙ උදකප්පවත්තිං සන්ධාය චුත්තං. තතො පරං පන පුබ්බෙ චුත්තනයෙන
තස්මිං ගාමෙ සකලං නින්තට්ඨානං උදකෙන පරිපුණ්ණං අහොසිති. අයං පනිද්ධි න
බුද්ධානං අධිට්ඨානෙන, නාපි දෙවානුභාවෙන, අථ බො භගවතො පුඤ්ඤානුභාවෙන
පරිත්තදෙසනත්ථං රාජගහතො වෙසාලිගමනෙ විය. කෙච්ඡ පන “ථුණෙය්‍යකානං
භගවති පසාදජනනත්ථං තෙසං අත්ථකාමාහි දෙවතාහි කත”න්ති. අපරෙ
“උදපානස්ස හෙට්ඨා වසනකනාගරාජා එවමකාසි”ති. සබ්බං තං අකාරණං, යථා
භගවතො පුඤ්ඤානුභාවෙනයෙව තථා උදකුප්පත්තියා පරිදීපිතත්තා.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං අධිට්ඨානෙන විනා අත්තනා
ඉච්ඡිතනිජ්ජත්තිසම්බාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං
උදානෙසි.

තත්ථ කිං කයිරා උදපානෙන, ආපා වෙ සබ්බදා සියුන්ති යස්ස සබ්බකාලං
සබ්බත්ථ ව ආපා වෙ යදි සියුං යදි උපලබ්භෙය්‍යං යදි ආකම්බාමත්තපට්ඨද්ධො,
තෙසං ලාභො, තෙන උදපානෙන කිං කයිරා කිං කරෙය්‍ය, කිං පයොජනන්ති
අත්ථො. තණ්හාය මූලතො ඡේත්වා, කිස්ස පරියෙසනං වරෙති යාය තණ්හාය
විනිබ්ද්ධා සත්තා අකතපුඤ්ඤා හුත්වා ඉච්ඡිතාලාභදුක්ඛෙන විභඤ්ඤන්ති, තස්සා
තණ්හාය මූලං, මූලෙ වා ඡින්දිත්වා යීතො මාදිසො සබ්බඤ්ඤබුද්ධො කිස්ස කෙන
කාරණෙන පාතීයපරියෙසනං, අඤ්ඤං වා පච්චයපරියෙසනං වරෙය්‍ය. “මූලතො
ඡේත්තා”තිපි පඨන්ති, තණ්හාය මූලං මූලෙයෙව වා ඡේදකොති අත්ථො. අථ වා
මූලතො ඡේත්තාති මූලතො පට්ඨාය තණ්හාය ඡේදකො. ඉදං චුත්තං හොති – යො
බොධියා මූලභූතමහාපණ්ඩානතො පට්ඨාය අපරිමිතං සකලං පුඤ්ඤසම්භාරං
අත්තතො අවිත්තෙන්වා ලොකහිතත්ථමෙව පරිණාමනවසෙන පරිපුරෙන්නො
මූලතො පහති තණ්හාය ඡේත්තා, සො තණ්හාහෙතුකස්ස ඉච්ඡිතාලාභස්ස
අභාවතො කිස්ස කෙන කාරණෙන උදකපරියෙසනං වරෙය්‍ය, ඉමෙ පන
ථුණෙය්‍යකා අන්ධබාලා ඉමං කාරණං අජානන්තා එවමකංසුති.

නවමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උතෙනසුත්තවණ්ණනා

70. දසමෙ රඤ්ඤො උතෙනස්සාති උතෙනස්ස නාම රඤ්ඤො, යො
“වජ්ජිරාජා”තිපි වූච්චති. උය්‍යානගතස්සාති උය්‍යානකීළනත්ථං උය්‍යානං ගතස්ස.

අනාදරෙ හි ඉදං සාම්ච්චනං, “අන්තෙපුර” න්ති පන පදං අපෙක්ඛිත්වා
සම්බන්ධෙපෙනං සාම්ච්චනං හොති. කාලඬකතානීති අග්ගිදඩ්ඨානි හුත්වා මතානි
හොන්ති. සාමාවතීපමුඛානීති එත්ථ කා පනායං සාමාවතී, කථඤ්ච දඩ්ඨානි?
වුච්චතෙ, හද්දවතියං සෙට්ඨිනො ධිතා සොසකසෙට්ඨිනා ධිතුට්ඨානෙ යපිතා
පඤ්චසතඉත්ථිපරිවාරා රඤ්ඤො උතෙනස්ස අග්ගමහෙසී මෙත්තාවිහාරබහුලා
අරියසාවිකා සාමාවතී නාම. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරතො පන ආදිතො
පට්ඨාය සාමාවතියා උප්පත්තිකථා ධම්මපදවත්ථුම්හි (ධ. ප. අට්ඨ. 1.20
සාමාවතීවත්ථු) වුත්තනයෙන වෙදිතඛිබ්බා. මාගණ්ඨියස්ස නාම බ්‍රාහ්මණස්ස ධිතා
අත්තනො මාතාපිතුනං –

“දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ච,
නාහොසි ඡන්දො අපි මෙටුනස්මිං;
කිමෙවිදං මුත්තකරිසපුණ්ණං,
පාදාපි නං සම්චුසිතුං න ඉච්ඡෙ”ති. (සු. නි. 841) –

හගවතා දෙසිතං ඉමං ගාථං සුත්වා සත්ථරි බද්ධාසානා මාගණ්ඨියා අපරභාගෙ
රඤ්ඤො උතෙනෙන මහෙසීට්ඨානෙ යපිතා හගවතො කොසම්ඛිං උපගතභාවං,
සාමාවතීපමුඛානඤ්ච පඤ්චන්තං ඉත්ථිසතානං උපාසිකාභාවං ඤත්වා “ආගතො
නාම සමණො ගොතමො ඉමං නගරං, දානිස්ස කත්තඛිබ්බං ජානිස්සාමි, ඉමාපි තස්ස
උපට්ඨායිකා, ඉමාසම්පි සාමාවතීපමුඛානඤ්ච කත්තඛිබ්බං ජානිස්සාමි”ති
අනෙකපරියායෙහි තථාගතස්ස තාසඤ්ච අනත්ථං කාතුං වායමිත්වාපි අසක්කොන්ති
පුනෙකදිවසං රඤ්ඤො සද්ධිං උය්‍යානකීලං ගච්ඡන්ති වුළුපිතු සාසනං පහිණි
“සාමාවතියා පාසාදං ගන්ත්වා දුස්සකොට්ඨාගාරතෙලකොට්ඨාගාරානි
විවරාපෙත්වා දුස්සානි තෙලවාට්ඨු තෙමෙත්වා ථම්මෙහ වෙයෙත්වා තා සබ්බා
එකතො කත්වා ද්වාරං පිදහිත්වා බහි යන්තං දත්වා දණ්ඩදීපිකාහි ගෙහෙ අග්ගිං
දදමානො ඔතරිත්වා ගච්ඡතු”ති.

තං සුත්වා සො පාසාදං අභිරුජ්භ කොට්ඨාගාරානි විවරිත්වා වත්ථානි
තෙලවාට්ඨු තෙමෙත්වා ථම්මෙහ වෙයෙතුං ආරහි. අථ නං සාමාවතීපමුඛා ඉත්ථියො
“කිං එතං වුළුපිතා”ති වදන්තියො උපසඬ්ඨකම්භු. “අම්මා, රාජා දළ්ඞිකම්මත්ථාය
ඉමෙ ථම්මෙහ තෙලපිලොතිකාහි බන්ධාපෙනි, රාජගෙහෙ නාම සුයුත්තදුයුත්තං
දුජ්ජානං, මා මෙ සන්තිකෙ හොථා”ති වත්වා තා ආගතා ගබ්භෙසු පවෙසෙත්වා
ද්වාරානි පිදහිත්වා බහි යන්තකං දත්වා ආදිතො පට්ඨාය අග්ගිං දෙන්තො ඔතරි.
සාමාවතී තාසං ඔවාදං අදාසි, “අම්මා, අනමතග්ගෙ සංසාරෙ විවරන්තිනං එවමෙව
අග්ගිනා ඤාමත්තභාවානං බුද්ධඤ්ඤාණෙනපි පරිච්ඡෙදො න සුකරො, අප්පමත්තා
හොථා”ති. තා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා අධිගතඵලාය විඤ්ඤාතසාසනාය
බුජ්ජුත්තරාය අරියසාවිකාය සෙක්ඛපටිසම්භිදාපත්තාය සත්ථාරා
දෙසිතනියාමෙනෙව ධම්මං දෙසෙන්නියා සන්තිකෙ සොනාපත්තිඵලස්ස අධිගතා
අත්තරන්තරා කම්මට්ඨානමනසිකාරෙන යුත්තප්පයුත්තා ගෙහෙ ඤායන්තෙ
වෙදනාපරිග්ගහකම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තියො කාචි දුතියඵලං, කාචි තතියඵලං

පාපුණිත්වා කාලමකංසු. අථ භික්ඛු කොසම්බියං පිණ්ඩාය වරන්තා තං පවත්තිං
ඤ්ඤත්වා පච්ඡාහත්තං භගවතො ආරොචෙත්වා තාසං අභිසම්පරායං පුච්ඡංසු. භගවා ච
තාසං අරියඵලාධිගමං භික්ඛුනං අභාසි. තෙන වුත්තං – “තෙන ඛො පන සමයෙන
රඤ්ඤො උතෙනස්ස...පෙ.... අනිජ්ඵලා කාලඬකතා”ති.

තත්ථ අනිජ්ඵලාති න නිජ්ඵලා, සම්පත්තසාමඤ්ඤඵලා ඵච කාලඬකතා. තා පන
ඵලාති පටිලහන්තියො සාමාවතියා –

“ආරම්භථ නික්කමථ, යුඤ්ජථ බුද්ධසාසනෙ;
ධුනාථ මච්චුතො සෙනං, නළාගාරංච කුඤ්ජරො.

“යො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ, අජ්ජමත්තො විහස්සති;
පභාය ජාතිසංසාරං, දුක්ඛස්සන්තං කර්ස්සති”ති. (සං. නි. 1.185; නෙත්ති.
29) –

ගාථාහි ඔවදියමානා වෙදනාපරිග්ගහකම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තියො විපස්සිත්වා
දුතියතතියඵලාති පටිලහිංසු. බුජ්ජුත්තරා පන ආයුසෙසස්ස අත්ථිතාය, පුබ්බෙ
තාදිසස්ස කම්මස්ස අකතත්තා ච තතො පාසාදතො ඛහි අභොසි.

“දසයොජනන්තරෙ පක්කාමී”ති ච වදන්ති. අථ භික්ඛු ධම්මසභායං කථං
සමුට්ඨාපෙසුං, “ආවුසො, අනනුව්ඡවිකං වත අරියසාවිකානං ඵචරුපං මරණ”න්ති.
සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, ඵතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති
පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ, “භික්ඛවෙ, යදිපි තාසං ඉමස්මිං අත්තභාවෙ
අයුත්තං, පුබ්බෙ කතකම්මස්ස පන යුත්තමෙව තාහි ලද්ධ”න්ති වත්වා තෙහි
යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ අට්ඨ පච්චෙකබුද්ධා
රඤ්ඤො නිවෙසනෙ නිබද්ධං භුඤ්ජන්ති. පඤ්චසතා ඉත්ථි යො තෙ උපට්ඨහන්ති.
තෙසු සත්ත ජනා හිමවන්තං ගච්ඡන්ති, ඵකො නදීතීරසමීපෙ ඵකස්මිං තිණගහනෙ
සමාපත්තියා නිසීදති. අට්ඨකදිවසං රාජා පච්චෙකබුද්ධෙසු ගතෙසු තාහි ඉත්ථිහි
සද්ධිං උදකකීළං කීළිතුකාමො තත්ථ ගතො. තා ඉත්ථි යො දිවසභාගං උදකෙ
කීළිත්වා සීතපිළිතා විසිබ්බිතුකාමා තං තිණගහනං උපරි විසුක්ඛතිණසඤ්ජන්තං
“තිණරාසී”ති සඤ්ඤාය පරිවාරෙත්වා අග්ගිං දත්වා තිණෙසු කුමාරිත්වා පතන්තෙසු
පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා “රඤ්ඤො පච්චෙකබුද්ධො කුමාරිති, තං රාජා ඤ්ඤත්වා අමිහෙ
නාසෙස්සති, සුදඩ්ඨං නං කර්ස්සාමා”ති සබ්බා ඉතො විතො ච දාරුආදීනි ආහරිත්වා
තස්ස උපරි රාසිං කත්වා ආලිම්පෙත්වා “ඉදානි කුමාරිස්සති”ති පක්කමිංසු. තා
පට්ඨං අසඤ්චෙතනිකා හුත්වා ඉදානි කම්මුතා බජ්ඣංසු. පච්චෙකබුද්ධං පන
අත්තොසමාපත්තියං සවෙ දාරුතං සකට්ඨහස්සමපි ආහරිත්වා ආලිම්පෙත්වා
උසුමාකාරමත්තමපි ගාහෙතුං න සක්කොන්ති, තස්මා සො සත්තමෙ දිවසෙ උට්ඨාය
යථාසුඛං අගමාසි. තා තස්ස කම්මස්ස කතත්තා බහුනි වස්සසහස්සානි බහුනි
වස්සසතසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන

අත්තභාවසතෙ ඉමිනාව නියාමෙන ගෙහෙ ඤායමානෙ ඤායිංසු. ඉදං තාසං පුබ්බකම්මං.

යස්මා පන තෙ ඉමස්මිං අත්තභාවෙ අරියඵලානි සවිජාකංසු, රතනත්තයං පයිරුපාසිංසු, තස්මා තත්ථ අනාගාමිනියො සුද්ධාවාසෙසු උපපන්නා, ඉතරා කාවි තාවතිංසෙසු, කාවි යාමෙසු, කාවි තුසිතෙසු, කාවි නිම්මානරතීසු, කාවි පරනිම්මිතවසවත්තීසු උපපන්නා.

රාජාපි බො උතෙනො “සාමාවතියා ගෙහං කිර ඤායති” ති සුත්වා වෙගෙන ආගච්ඡන්තොපි තං පදෙසං තාසු දඩ්ඨාසුයෙව සම්පාපුණි. ආගන්ත්වා පන ගෙහං නිබ්බාපෙන්වා උප්පන්නබලවදොමනස්සො මාගණ්ඩියාය තථා කාරිතභාවං උපායෙන ඤත්වා අරියසාවිකාසු කතාපරාධකම්මුනා වොදියමානො තස්සා රාජාණං කාරෙසි සද්ධිං ඤාතකෙහි. එවං සා සපරිජනා සමිත්තබන්ධවා අනයංඛාසනං පාපුණි.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං සාමාවතීපමුඛානං තාසං ඉත්ථීනං අග්ගිමිහි අනයංඛාසනාපත්තිහෙතුං, මාගණ්ඩියාය ව සමිත්තබන්ධවාය රාජාණාය අනයංඛාසනාපත්තිනිමිත්තං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ මොහසම්බන්ධතො ලොකො, හබ්බරුපොව දිස්සතීති යො ඉධ සත්තලොකො හබ්බරුපොව හෙතුසම්පන්නො විය හුත්වා දිස්සති, සොපි මොහසම්බන්ධතො මොහෙන පලිගුණ්ඨිතො අත්තභිතාහිතං අජානන්තො හිතෙ න පටිපජ්ජති, අහිතං දුක්ඛාවහං බහුඤ්ඤං අපුඤ්ඤං ආචිනාති. “හවරුපොව දිස්සතී” තිපි පාඨො. තස්සත්ථො – අයං ලොකො මොහසම්බන්ධතො මොහෙන පලිගුණ්ඨිතො, තතො එව හවරුපොව සස්සතසභාවො වියස්ස අත්තා දිස්සති, අජරාමරො විය උපට්ඨාති, යෙන පාණාතිපාතාදීනි අකත්තබ්බාති කරොති.

උපධිබන්ධතො බාලො, තමසා පරිවාරිතො. සස්සතොරිව බායතීති න කෙවලඤ්ච මොහසම්බන්ධතො එව, අපිච බො උපධිබන්ධතොපි අයං අන්ධබාලලොකො අවිජ්ජාතමසා පරිවාරිතො. ඉදං චුත්තං හොති – යෙන ඤාණෙන අවිපරීතං කාමෙ ව බන්ධෙ ව “අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා” ති පස්සෙය්‍යා, තස්ස අභාවතො යස්මා බාලො අන්ධපුපුජ්ජනො අඤ්ඤාණතමසා සමන්තතො පරිවාරිතො නිචුතො, තස්මා සො කාමුපධි කිලෙසුපධි බන්ධුපධිති ඉමෙසං උපධීනං වසෙන ව උපධිබන්ධතො, තතො එව වස්ස සොපධිස්ස පස්සතො සස්සතො විය නිච්චො සබ්බකාලභාවී විය බායති. “අසස්සතිරිව බායතී” තිපි පාඨො. තස්සත්ථො – අත්තා සබ්බකාලං විජ්ජති උපලබ්භතීති අඤ්ඤො අසස්සති අනිච්චොති ලොකස්ස සො උපධි මිච්ඡාහිනිවෙසවසෙන එකදෙසො විය බායති, උපට්ඨහතීති අත්ථො. රකාරො හි පදසන්ධිකරො. පස්සතො නත්ථී කිඤ්චනන්ති යො පන සඬ්ඛාරෙ පරිග්ගහෙන්වා අනිච්චාදිවසෙන විපස්සති, තස්සෙව විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය

මග්ගපඤ්ඤාය යථාභූතං පස්සතො ජානතො පටිච්ඡේදකො රාගාදිකිඤ්චනං නත්ථි,
යෙන සංසාරෙ ඛේදෙකියාය. තථා අපස්සන්තො එව හි
අවිජ්ජාතණ්හාදිට්ඨිආදිබන්ධනෙනි සංසාරෙ ඛද්ධො සියාති අධිජ්ජායො.

දසමසූත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ව චූළවග්ගවණ්ණනා.

8. පාටලිගාමියවග්ගො

1. පයමනිබ්බානපටිසංයුත්තසූත්තවණ්ණනා

71. පාටලිගාමියවග්ගස්ස පයමෙ නිබ්බානපටිසංයුත්තායාති

අමතධාතුසන්නිස්සිතාය අසඬ්ඛතධාතුයා පවෙදනවසෙන පවත්තාය. ධම්මියා
කථායාති ධම්මදෙසනාය. සන්දස්සෙතිති සභාවසරසලක්ඛණතො නිබ්බානං
දස්සෙති. සමාදපෙතිති තමෙව අත්ථං තෙ භික්ඛූ ගණ්හාපෙති. සමුත්තෙපෙතිති
තදත්ථගහණෙ උස්සාහං ජනෙන්නො තෙපෙති ජොතෙති. සම්පහංසෙතිති
නිබ්බානගුණෙහි සම්මදෙව සබ්බජ්ජකාරෙහි තොසෙති.

අථ වා සන්දස්සෙතිති “සො සබ්බසඬ්ඛාරසමථො සබ්බුපධිපටිනිස්සග්ගා
තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො”තිආදිනා (ම. නි. 1.281; 2.337; මහාව. 8)
නායෙනෙව සබ්බථා තෙන තෙන පරියායෙන තෙසං තෙසං අජ්ඣාසයානුරූපං
සම්මා දස්සෙති. සමාදපෙතිති “ඉමිනා අරියමග්ගෙන තං අධිගන්තබ්බ”න්ති
අධිගමපටිපදාය සද්ධිං තත්ථ භික්ඛූ නින්තපොණපබ්බාතෙර කරොන්නො සම්මා
ආදපෙති ගණ්හාපෙති. සමුත්තෙපෙතිති එතං දුක්කරං දුරහිසම්භවන්ති “මා
සම්මාපටිපත්තියං පමාදං අත්තරාවොසානං ආපජ්ජථ, උපනිස්සයසම්පන්නස්ස
වීරියවතො නයිදං දුක්කරං, තස්මා සීලවිසුද්ධිආදිවිසුද්ධිපටිපදාය උට්ඨහථ සටයථ
වායමෙය්‍යාථා”ති නිබ්බානාධිගමාය උස්සාහෙති, තත්ථ වා චිත්තං වොදපෙති.
සම්පහංසෙතිති “මදනිම්මදනො පිපාසවිනායො ආලයසමුග්ගාතො”ති (අ. නි. 4.34;
ඉතිවු. 90), රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයොති (සං. නි. 4.367; ඉතිවු. 44),
අසඬ්ඛතන්ති (සං. නි. 4.367), අමතඤ්ච සන්නන්තිආදිනා ව අනෙකපරියායෙන
(සං. නි. 4.409) නිබ්බානානිසංසජ්ජකාසනෙන තෙසං භික්ඛූනං චිත්තං
තොසෙන්නො භාසෙන්නො සම්පහංසෙති සමස්සාසෙති.

තෙධාති තෙ ඉධ. අට්ඨිං කත්වාති “අත්ථි කිඤ්චි අයං නො අත්ථො
අධිගන්තබ්බො”ති එවං සල්ලක්ඛෙත්වා තාය දෙසනාය අත්ථිකා භුත්වා. මනසි
කත්වාති චිත්තෙ යපෙත්වා අනඤ්ඤවිහිතා තං දෙසනං අත්තතො චිත්තගතමෙව
කත්වා. සබ්බං වෙතසො සමන්තාහරිත්වාති සබ්බෙන කාරකචිත්තෙන ආදිතො
පට්ඨාය යාව පරියොසානා දෙසනං ආවජ්ජෙත්වා, තග්ගතමෙව ආභොගං කත්වාති
අත්ථො. අථ වා සබ්බං වෙතසො සමන්තාහරිත්වාති සබ්බස්මා චිත්තතො දෙසනං

සම්මා අනු අනු ආහරිත්වා. ඉදං වුත්තං හොති – දෙසෙන්තස්ස යෙහි චිත්තෙහි දෙසනා කතා, සබ්බස්මා චිත්තතො පවත්තං දෙසනං බහි ගන්තුං අදෙන්තො සම්මා අවිපරිතං අනු අනු ආහරිත්වා අත්තතො චිත්තසන්නානං ආහරිත්වා යථාදෙසිතදෙසිතං දෙසනං සුට්ඨු උපධාරෙත්වා. ඔහිතසොකාති අවහිතසොකා, සුට්ඨු උපිතසොකා. ඔහිතසොකාති වා අචික්ඛිත්තසොකා. තමෙව උපලබ්භමානොපි හි සවනෙ අචික්ඛෙපො සතිසංවරො විය වක්ඛුන්ද්‍රියාදීසු සොතින්ද්‍රියෙපි වත්තුමරහතීති. එත්ථ ච “අට්ඨං කත්වා” තිආදීහි වතුහිපි පදෙහි තෙසං හික්ඛුනං තප්පරභාවතො සවනෙ ආදරදීපනෙන සක්කච්චසවනං දස්සෙති.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං තෙසං හික්ඛුනං තස්සා නිබ්බානපටිසංයුත්තාය ධම්මකථාය සවනෙ ආදරකාරිතං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති ඉමං නිබ්බානස්ස තබ්බිධුරධම්මදෙසනාමුඛෙන පරමත්ථතො විජ්ජමානභාවච්ඡාවනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ අත්ථීති විජ්ජති, පරමත්ථතො උපලබ්භතීති අත්ථො. හික්ඛවෙති තෙසං හික්ඛුනං ආලපනං. නනු ච උදානං නාම පීතිසොමනස්සසමුට්ඨාපිතො වා ධම්මසංවේගසමුට්ඨාපිතො වා ධම්මපටිග්ගාහකනිරපෙක්ඛො උදාහාරො, තථා වෙච එත්තකෙසු සුත්තෙසු ආගතං, ඉධ කස්මා භගවා උදානෙන්තො තෙ හික්ඛු ආමන්තෙසීති? තෙසං හික්ඛුනං සඤ්ඤාපනත්ථං. නිබ්බානපටිසංයුත්තඤ්ඤි භගවා තෙසං හික්ඛුනං ධම්මං දෙසෙන්වා නිබ්බානගුණානුස්සරණෙන උප්පන්නපීතිසොමනස්සා උදානං උදානෙසි. ඉධ නිබ්බානවජ්ජො සබ්බො සභාවධම්මො පච්චයායත්තවුත්තිකොව උපලබ්භති, න පච්චයනිරපෙක්ඛො. අයං පන නිබ්බානධම්මො කතමපච්චයෙ උපලබ්භතීති තෙසං හික්ඛුනං වෙතොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය තෙ ච සඤ්ඤාපෙතුකාමො “අත්ථී, හික්ඛවෙ, තදායතන” තිආදිමාහ, න එකන්තතොව තෙ පටිග්ගාහකෙ කත්වාති වෙදිතබ්බං. තදායතනන්ති තං කාරණං. දකාරො පදසන්ධිකරො. නිබ්බානඤ්ඤි මග්ගඵලඤ්ඤාණාදීනං ආරම්මණපච්චයභාවතො රූපාදීනි විය වක්ඛුච්ඤ්ඤාණාදීනං ආරම්මණපච්චයභූතානීති කාරණට්ඨෙත “දායතන” තිආදි වුවවති. එත්තාවතා ච භගවා තෙසං හික්ඛුනං අසඬ්ඛතාය ධාතුයා පරමත්ථතො අත්ථිභාවං පවෙදෙසි.

තත්‍රායං ධම්මන්ථයො – ඉධ සඬ්ඛතධම්මානං විජ්ජමානත්තා අසඬ්ඛතායපි ධාතුයා භවිතබ්බං තප්පටිපක්ඛත්තා සභාවධම්මානං. යථා හි දුක්ඛෙ විජ්ජමානෙ තප්පටිපක්ඛභූතං සුඛමිපි විජ්ජතියෙව, තථා උණ්භෙ විජ්ජමානෙ සීතමිපි විජ්ජති, පාපධම්මෙසු විජ්ජමානෙසු කල්‍යාණධම්මාපි විජ්ජන්ති එව. වුත්තඤ්ඤවෙතං –

“යථාපි දුක්ඛෙ විජ්ජන්තෙ, සුඛං නාමපි විජ්ජති;
එවං භවෙ විජ්ජමානෙ, විභවොපි ඉච්ඡිතබ්බකො.

“යථාපි උණ්භෙ විජ්ජන්තෙ, අපරං විජ්ජති සීතලං;
එවං තිව්ධග්ගි විජ්ජන්තෙ, නිබ්බානං ඉච්ඡිතබ්බකං.

“යථාපි පාපෙ විජ්ජන්තෙ, කල්‍යාණමපි විජ්ජති;
එවමෙව ජාති විජ්ජන්තෙ, අජාතිමපි ඉච්ඡිතබ්බක” න්ති ආදි. (බු. වං. 2.10-12) –

අපිව නිබ්බානස්ස පරමත්ථතො අත්ථිභාවවිචාරණං පරතො ආවිභවිස්සති.

එවං භගවා අසඬ්ඛතාය ධාතුයා පරමත්ථතො අත්ථිභාවං සම්මුඛෙන දස්සෙත්වා ඉදානි තබ්බිධුරධම්මාපොභනමුඛෙනස්ස සභාවං දස්සෙතුං, “යත්ථ නෙව පථවී න ආපො” ති ආදිමාහ. තත්ථ යස්මා නිබ්බානං සබ්බසඬ්ඛාරවිධුරසභාවං යථා සඬ්ඛතධම්මෙසු කත්ථවී නත්ථී, තථා තත්ථපි සබ්බෙ සඬ්ඛතධම්මා. න හි සඬ්ඛතාසඬ්ඛතධම්මානං සමොධානං සම්භවති. තත්‍රායං අත්ථවිභාවනා – යත්ථ යස්මිං නිබ්බානෙ යස්සං අසඬ්ඛතධාතුයං නෙව කක්ඛළලක්ඛණා පථවීධාතු අත්ථී, න පග්ගරණලක්ඛණා ආපොධාතු, න උණ්භලක්ඛණා තෙජොධාතු, න විත්ථම්භනලක්ඛණා වායොධාතු අත්ථී. ඉති චතුමභාභුතාභාවවචනෙන යථා සබ්බස්සපි උපාදාරූපස්ස අභාවො චුත්තො හොති තත්තිස්සිතත්තා. එවං අනවසෙසතො කාමරූපභවස්ස තත්ථ අභාවො චුත්තො හොති තදායත්තචුත්තිභාවතො. න හි මභාභුතතිස්සයෙන විනා පඤ්චවොකාරභවො එකවොකාරභවො වා සම්භවතිති.

ඉදානි අරූපසභාවත්තෙපි නිබ්බානස්ස අරූපභවපරියාපන්නානං ධම්මානං තත්ථ අභාවං දස්සෙතුං, “න ආකාසානඤ්චායතනං...පෙ.... න නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන” න්ති චුත්තං. තත්ථ න ආකාසානඤ්චායතනන්ති සද්ධිං ආරම්මණෙන කුසලවිපාකකිරියභෙදො තිවිධොපි ආකාසානඤ්චායතනවිත්තුප්පාදො නත්ථීති අත්ථො. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. යදග්ගෙන ව නිබ්බානෙ කාමලොකාදීනං අභාවො හොති, තදග්ගෙන තත්ථ ඉධලොකපරලොකානම්පි අභාවොති ආහ – “නායං ලොකො න පරලොකො” ති. තස්සත්ථො – ය්වායං “ඉත්ථත්තං දිට්ඨධම්මො ඉධලොකො” ති ව ලද්ධවොභාරො ඛන්ධාදිලොකො, යො ව “තතො අඤ්ඤා පරො අභිසම්පරායො” ති ව ලද්ධවොභාරො ඛන්ධාදිලොකො, තදුභයම්පි තත්ථ නත්ථීති. න උභො චන්දිමසුරියාති යස්මා රූපගතෙ සති තමො නාම සියා, තමස්ස ව විධමනත්ථං චන්දිමසුරියෙහි චත්තිතබ්බං. සබ්බෙන සබ්බං පන යත්ථ රූපගතමෙව නත්ථී, කුතො තත්ථ තමො. තමස්ස වා විධමනා චන්දිමසුරියා, තස්මා චන්දිමා සුරියො වාති උභොපි තත්ථ නිබ්බානෙ නත්ථීති අත්ථො. ඉමිනා ආලොකසභාවතංයෙව නිබ්බානස්ස දස්සෙති.

එත්තාවතා ව අනභිසමෙතාවීනං භික්ඛූනං අනාදිමතිසංසාරෙ සුපිනන්තෙපි අනනුභූතපුබ්බං පරමගම්භීරං අතිදුද්දසං සණ්ඨසුමුමං අතක්කාවචරං අවිචන්තසන්නං පණ්ඩිතවෙදනීයං අතිපණීතං අමතං නිබ්බානං විභාවෙන්තො පයමං තාව “අත්ථී, භික්ඛවෙ, තදායතන” න්ති තස්ස අත්ථිභාවා තෙසං අඤ්ඤාණාදීනි අපනෙත්වා “යත්ථ නෙව පථවී ...පෙ.... න උභො චන්දිමසුරියා” ති

තදඤ්ඤධම්මාපොහනමුබෙන තං විභාවෙනි ධම්මරාජා. තෙන පථවිආදිසබ්බසඬ්ඛකධම්මවිධුරසභාවා යා අසඬ්ඛතා ධාතු, තං නිබ්බානන්ති දීපිතං හොති. තෙනෙවාහ, “තත්‍රාපාහං, භික්ඛවෙ, නෙව ආගතිං වදාමි”ති.

තත්ථ තත්‍රාති තස්මිං. අපිසද්දො සමුච්චයෙ. අහං, භික්ඛවෙ, යත්ථ සඬ්ඛාරපවත්තෙ කුතොචි කස්සචි ආගතිං න වදාමි යථාපච්චයං තත්ථ ධම්මමත්තස්ස උප්පජ්ජනතො. එවං තස්මිම්පි ආයතනෙ නිබ්බානෙ කුතොචි ආගතිං ආගමනං නෙව වදාමි ආගන්තබ්බට්ඨානතාය අභාවතො. න ගතීන්ති කත්ථවි ගමනං න වදාමි ගන්තබ්බට්ඨානතාය අභාවතො. න භි තත්ථ සත්තානං යපෙත්වා ඤාණෙන ආරම්මණකරණං ආගතිගතියො සම්භවන්ති, නාපි ධීතිවුතුපපත්තියො වදාමි. “තදාපහ”න්තිපි පාළි. තස්සත්ථො – තම්පි ආයතනං ගාමන්තරතො ගාමන්තරං විය න ආගන්තබ්බතාය න ආගති, න ගන්තබ්බතාය න ගති, පථවිපබ්බතාදි විය අපතිට්ඨානතාය න ධීති, අපච්චයත්තා වා උප්පදාභාවො, තතො අමතසභාවත්තා වචනාභාවො, උප්පදනිරොධාභාවතො වෙව තදුභයපරිච්ඡින්නාය ධීතියා ව අභාවතො න ධීතිං න චුතිං න උපපත්තිං වදාමි. කෙවලං පන තං අරූපසභාවත්තා අපච්චයත්තා ව න කත්ථවි පතිට්ඨිතන්ති අප්පතිට්ඨං. තත්ථ පවත්තාභාවතො පවත්තප්පට්පක්ඛතො ව අප්පවත්තං. අරූපසභාවත්තෙපි වෙදනාදයො විය කස්සචිපි ආරම්මණස්ස අනාලම්ඛනතො උපත්ථම්භනිරපෙක්ඛතො ව අනාරම්මණමෙව තං “ආයතන”න්ති චුත්තං නිබ්බානං. අයඤ්ච එවසද්දො අප්පතිට්ඨමෙව අප්පවත්තමෙවාති පද්ද්වයෙනපි යොජෙතබ්බො. එසෙවන්තො දුක්ඛස්සාති යදිදං “අප්පතිට්ඨ”න්තිආදිහි වචනෙහි වණ්ණිකං ථොමිතං යථාචුත්තලක්ඛණං නිබ්බානං, එසො එව සකලස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තො පරියොසානං තදධිගමෙ සති සබ්බදුක්ඛාභාවතො. තස්මා “දුක්ඛස්ස අන්තො”ති අයමෙව තස්ස සභාවොති දස්සෙති.

පඨමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියනිබ්බානපට්ඨංසුත්තසුත්තවණ්ණනා

72. දුතියෙ ඉමං උදානන්ති ඉමං නිබ්බානස්ස පකතියා ගම්භිරභාවතො දුද්දසභාවදීපනං උදානං උදානෙසි. තත්ථ දුද්දසන්ති සභාවගම්භිරත්තා අතිසුඛමසණ්භසභාවත්තා ව අනුපට්ඨකඤාණසම්භාරෙහි පස්සිතුං න සක්කාති දුද්දසං. චුත්තඤ්ඤෙනං – “තඤ්භි තෙ, මාගණ්ඩිය, අරියං පඤ්ඤාවක්ඛු නත්ථි, යෙන ත්ථං ආරොග්ගං ජානෙය්‍යාසි, නිබ්බානම්පි පස්සෙය්‍යාසි”ති (ම. නි. 2.218). අපරම්පි චුත්තං – “ඉදම්පි බො ඨානං දුද්දසං, යදිදං සබ්බසඬ්ඛාරසමථො”තිආදි (මහාව. 8; ම. නි. 1.281; 2.337). අනතන්ති රූපාදිආරම්මණෙසු, කාමාදීසු ව භවෙසු නමනතො තන්තින්තභාවෙන පවත්තිතො සත්තානඤ්ච තත්ථ නමනතො තණ්හා නතා නාම, නත්ථි එත්ථ නතාති අනතං, නිබ්බානන්ති අත්ථො. “අනන්ත”න්තිපි පඨන්ති, නිච්චසභාවත්තා අත්තවිරහිතං, අච්චනධම්මං නිරොධං අමතන්ති අත්ථො. කෙචි පන “අනන්ත”න්ති පදස්ස “අප්පමාණ”න්ති අත්ථං වදන්ති. එත්ථ ව “දුද්දස”න්ති

ඉමිනා පඤ්ඤාය දුබ්බලිකරණෙනි රාගාදිකිලෙසෙනි විරකාලභාවිතත්තා සත්තානං අපච්චයභාවනා න සුකරාති නිබ්බානස්ස කිව්ණෙන අධිගමනීයතං දස්සෙති. න හි සච්චං සුදස්සනන්ති ඉමිනාපි තමෙවත්ථං පාකටං කරොති. තත්ථ සච්චන්ති නිබ්බානං. තඤ්ඤි කෙනචි පරියායෙන අසන්තසභාවාභාවතො එකන්තෙනෙව සන්තත්තා අවිපරිතට්ඨෙන සච්චං. න හි තං සුදස්සනං න සුබෙන පස්සිතබ්බං, සුවිරම්භි කාලං පුඤ්ඤඤාණසම්භාරෙ සමානෙන්තෙහිපි කසිරෙනෙව සමධිගන්තබ්බතො. තථා හි චුත්තං භගවතා – “කිව්ණෙන මෙ අධිගත”න්ති (මහාව. 8; ම. නි. 1.281; 2.337).

පටිච්ඡේදා තණ්හා ජානතො පස්සතො නත්ථි කිඤ්චනන්ති තඤ්ච නිරොධසච්චං සච්ඡිකිරියාහිසමයවසෙන අහිසමෙන්තෙන විසයතො කිව්චතො ච ආරම්මණතො ච ආරම්මණපටිච්චෙධෙන අසම්මොහප්පටිච්චෙධෙන ච පටිච්ඡේදං, යථාපරිඤ්ඤාහිසමයවසෙන දුක්ඛසච්චං, භාවනාහිසමයවසෙන මග්ගසච්චඤ්ච අසම්මොහතො පටිච්ඡේදං හොති, එවං පභානාහිසමයවසෙන අසම්මොහතො ච පටිච්ඡේදා තණ්හා හොති. එවඤ්ච චත්තාරි සච්චාති යථාභූතං අරියමග්ගපඤ්ඤාය ජානතො පස්සතො භවාදීසු නතභූතා තණ්හා නත්ථි, තදභාවෙ සබ්බස්සපි කිලෙසච්චට්ඨස්ස අභාවො, තතොව කම්මවිපාකච්චටානං අසම්භවොයෙවාති එවං භගවා තෙසං භික්ඛූනං අනවසෙසච්චට්ඨක්ඛවුපසමහෙතුභූතං අමතමහානිබ්බානස්ස ආනුභාවං පකාසෙසි. සෙසං චුත්තනයමෙව.

දුතියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියනිබ්බානපටිසංයුත්තසුත්තවණ්ණනා

73. තතියෙ අථ බො භගවා එතමත්ථං විදිත්වාති තදා කිර භගවතා අනෙකපරියායෙන සංසාරස්ස ආදීනවං පකාසෙත්වා සන්දස්සනාදිවසෙන නිබ්බානපටිසංයුත්තාය ධම්මදෙසනාය කතාය තෙසං භික්ඛූනං එතදභොසි – “අයං සංසාරො භගවතා අවිජ්ජාදිහි කාරණෙනි සහෙතුකො පකාසිතො, නිබ්බානස්ස පන තදුපසමස්ස න කිඤ්චි කාරණං චුත්තං, තයිදං අහෙතුකං, කථං සච්චිකට්ඨපරමත්ථෙත උපලබ්භති”ති. අථ භගවා තෙසං භික්ඛූනං එතං යථාචුත්තං පරිචිතක්කසඬ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති තෙසං භික්ඛූනං විමතිවිධමනත්ථඤ්චෙව ඉධ සමණබ්‍රාහ්මණානං “නිබ්බානං නිබ්බානන්ති වාචාවත්ථුමත්තමෙව, නත්ථි හි පරමත්ථතො නිබ්බානං නාම අනුපලබ්භමානසභාවත්තා”ති ලොකායතිකාදයො විය විජ්ජපටිපන්නානං බහිද්ධා ච පුට්ඨදිට්ඨිගතිකානං මිච්ඡාචාදහඤ්ජනත්ථඤ්ච ඉමං අමතමහානිබ්බානස්ස පරමත්ථතො අත්ථිභාවදීපනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ අජාතං අභූතං අකතං අසඬ්ඛනන්ති සබ්බානිපි පදානි අඤ්ඤමඤ්ඤෙවචනානි. අථ වා වෙදනාදයො විය හෙතුපච්චයසමවායසඬ්ඛාතාය කාරණසාමග්ගියා න ජාතං න නිබ්බත්තන්ති අජාතං, කාරණෙන විනා, සයමෙව වා

න භූතං න පාතුභූතං න උප්පන්නන්ති අභූතං, එවං අජාතත්තා අභූතත්තා ච යෙන කෙනචි කාරණෙන න කතන්ති අකතං, ජාතභූතකතසභාවො ච නාමරූපානං සඛිඛතධම්මානං හොති, න අසඛිඛතසභාවස්ස නිබ්බානස්සාති දස්සනත්ථං අසඛිඛතන්ති චුත්තං. පටිලොමතො චා සමෙච්ච සම්භූය පච්චයෙහි කතන්ති සඛිඛතං, තථා න සඛිඛතං සඛිඛතලක්ඛණරහිතන්ති අසඛිඛතන්ති. එවං අනෙකෙහි කාරණෙහි නිබ්බන්තිතභාවෙ පටිසිද්ධෙ “සියා නු බො එකෙනෙව කාරණෙන කත”න්ති ආසඬකාය “න යෙන කෙනචි කත”න්ති දස්සනත්ථං “අකත”න්ති චුත්තං. එවං අපච්චයම්පි සමානං “සයමෙව නු බො ඉදං භූතං පාතුභූත”න්ති ආසඬකාය තත්තිවත්තනත්ථං “අභූත”න්ති චුත්තං. “අයඤ්චෙනස්ස අසඛිඛතාකතාභූතභාවො සබ්බෙන සබ්බං අජාතිධම්මත්තා”ති දස්සෙතුං “අජාත”න්ති චුත්තං. එවමෙනෙසං චතුන්නම්පි පදානං සාත්ථකභාවං විදිත්වා “තයිදං නිබ්බානං අත්ථි, හික්ඛවෙ”ති පරමත්ථතො නිබ්බානස්ස අත්ථිභාවො පකාසිතොති වෙදිතබ්බො. එත්ථ උදානෙන්තෙන භගවතා, “හික්ඛවෙ”ති ආලපනෙ කාරණං හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

ඉති සත්ථා “අත්ථි, හික්ඛවෙ, අජාතං අභූතං අකතං අසඛිඛත”න්ති වත්වා තත්ථ හෙතුං දස්සෙන්නො “නො වෙතං, හික්ඛවෙ”ති ආදිමාහ. තස්සායං සඛිඛෙපත්ථො – හික්ඛවෙ, යදි අජාතාදිසභාවා අසඛිඛතා ධාතු න අභවිස්ස න සියා, ඉධ ලොකෙ ජාතාදිසභාවස්ස රූපාදික්ඛන්ධපඤ්චකසඛිඛාතස්ස සඛිඛතස්ස නිස්සරණං අනවසෙසචූපසමො න පඤ්ඤායෙය්‍යා න උපලබ්ධෙය්‍යා න සම්භවෙය්‍යා. නිබ්බානඤ්ඤි ආරම්මණං කත්වා පවත්තමානා සම්මාදිට්ඨිආදයො අරියමග්ගධම්මා අනවසෙසකිලෙසෙ සමුච්ඡින්නන්ති. තෙනෙන්ථ සබ්බස්සපි වට්ටදුක්ඛස්ස අප්පවත්ති අපගමො නිස්සරණං පඤ්ඤායති.

එවං බ්‍යතිරෙකවසෙන නිබ්බානස්ස අත්ථිභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්ථයවසෙනපි තං දස්සෙතුං, “යස්මා ච බො”ති ආදි චුත්තං. තං චුත්තත්ථමෙව. එත්ථ ච යස්මා “අපච්චයා ධම්මා, අසඛිඛතා ධම්මා (ධ. ස. දුකමාතිකා 7, 8), අත්ථි, හික්ඛවෙ, තදායතනං, යත්ථ නෙව පථවී (උදා. 71), ඉදම්පි බො යානං දුද්දසං, යදිදං සබ්බසඬාරසමථො සබ්බුපධිපට්ඨිස්සග්ගො (මහාව. 8; ම. නි. 1.281; 2.337), අසඛිඛතඤ්ච වො, හික්ඛවෙ, ධම්මං දෙසෙස්සාමි අසඛිඛතගාමිනිඤ්ච පටිපද”න්ති ආදීහි (සං. නි. 4.366-367) අනෙකෙහි සුත්තපදෙහි, “අත්ථි, හික්ඛවෙ, අජාත”න්ති ඉමිනාපි ච සුත්තෙන නිබ්බානධාතුයා පරමත්ථතො සම්භවො සබ්බලොකං අනුකම්පමානෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන දෙසිතො, තස්මා යදිපි තත්ථ අපච්චක්ඛකාරීනම්පි විඤ්ඤානං කඬ්ඛා වා විමති වා නත්ථියෙව. යෙ පන පරනෙය්‍යබුද්ධිනො පුග්ගලා, තෙසං විමතිවිනොදනත්ථං අයමෙත්ථ අධිප්පායනීද්ධාරණමුඛෙන යුත්තිවිචාරණා – යථා පරිඤ්ඤෙය්‍යානාය සඋත්තරානං කාමානං රූපාදිනඤ්ච පටිපක්ඛභූතං තබ්බිධුරසභාවං නිස්සරණං පඤ්ඤායති, එවං තංසභාවානං සබ්බෙසම්පි සඛිඛතධම්මානං පටිපක්ඛභූතෙන තබ්බිධුරසභාවෙන නිස්සරණෙන භවිතබ්බං. යඤ්චෙනං නිස්සරණං, සා අසඛිඛතා ධාතු. කිඤ්ච හියොයා සඛිඛතධම්මාරම්මණං විපස්සනාඤ්ඤාණං අපි අනුලොමඤ්ඤාණං කිලෙසෙ

සමුච්ඡේදවසෙන පජහිතුං න සක්කොති. තථා සම්මුතිසව්චාරම්මණං පයමජ්ඣානාදිසු ඤාණං වික්ඛම්භනවසෙනෙව කිලෙසෙ පජහති, න සමුච්ඡේදවසෙන. ඉති සඬබ්බතධම්මාරම්මණස්ස සම්මුතිසව්චාරම්මණස්ස ව ඤාණස්ස කිලෙසානං සමුච්ඡේදජ්ජහානෙ අසමත්ථභාවතො තෙසං සමුච්ඡේදජ්ජහානකරස්ස අරියමග්ගඤාණස්ස තදුභයවිපරීතසභාවෙන ආරම්මණෙන භවිතබ්බං, සා අසඬබ්බතා ධාතු. තථා “අත්ථි, භික්ඛවෙ, අජාතං අභූතං අකතං අසඬබ්බත”න්ති ඉදං නිබ්බානපදස්ස පරමත්ථතො අත්ථිභාවජොතකං වචනං අවිපරීතත්ථං භගවතා භාසිතත්තා. යඤ්චි භගවතා භාසිතං, තං අවිපරීතත්ථං පරමත්ථං යථා තං “සබ්බෙ සඬබ්බාරා අනිච්චා, සබ්බෙ සඬබ්බාරා දුක්ඛා, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා”ති (අ. නි. 3.137; මහානි. 27), තථා නිබ්බානසද්දො කත්ථවි විසයෙ යථාභූතපරමත්ථවිසයො උපචාරමත්තවුත්තිසබ්භාවතො සෙය්‍යථාපි සිහසද්දො. අථ වා අත්ථෙව පරමත්ථතො අසඬබ්බතා ධාතු, ඉතරතබ්බිපරීතවිනිමුත්තසභාවත්තා සෙය්‍යථාපි පථවිධාතු වෙදනාති. එවමාදිහි නයෙහි යුත්තිතොපි අසඬබ්බතාය ධාතුයා පරමත්ථතො අත්ථිභාවො වෙදිතබ්බො.

තතිසසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථනිබ්බානපටිසංයුත්තසුත්තවණ්ණනා

74. චතුත්ථෙ අථ බො භගවා එතමත්ථං විදිත්වාති තදා කිර භගවතා අනෙකපරියායෙන සන්දස්සනාදිවසෙන නිබ්බානපටිසංයුත්තාය ධම්මදෙසනාය කතාය තෙසං භික්ඛූනං එතදෙහොසි – “අයං තාව භගවතා අමතමහානිබ්බානධාතුයා අනෙකාකාරවොකාරං ආනිසංසං දස්සෙන්නෙන අනඤ්ඤසාධාරණො ආනුභාවො පකාසිතො, අධිගමුපායො පනස්සා න භාසිතො, කථං නු බො පටිපජ්ජන්තෙහි අම්භෙහි අයං අධිගන්තබ්බො”ති. අථ භගවා තෙසං භික්ඛූනං එතං යථාචුත්තපරිචිතක්කසඬබ්බතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. ඉමං උදානන්ති තණ්හාවසෙන කත්ථවි අනිස්සිතස්ස පස්සද්ධකායවිත්තස්ස විථිපටිපන්නවිපස්සනස්ස අරියමග්ගෙන අනවසෙසතො තණ්හාපහානෙන නිබ්බානාධිගමවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ නිස්සිතස්ස චලිතන්ති රූපාදිසඬබ්බාරෙ තණ්හාදිට්ඨිහි නිස්සිතස්ස චලිතං “එතං මම, එසො මෙ අත්තා”ති තණ්හාදිට්ඨිවිජ්ජන්දිතං භොති. අජ්ජහිතතණ්හාදිට්ඨිකස්ස හි පුග්ගලස්ස සුඛාදිසු උප්පන්නෙසු තාති අභිභූයා විහරිතුං අසක්කොන්තස්ස “මම වෙදනා, අහං වෙදියාමි”තිආදිනා තණ්හාදිට්ඨිගාභවසෙන කුසලජ්ජවත්තිතො විත්තසන්තානස්ස චලනං කම්පනං, අවක්ඛලිතං වා භොතිති අත්ථො. අනිස්සිතස්ස චලිතං නත්ථිති යො පන විසුද්ධිපටිපදං පටිපජ්ජන්තො සමථවිපස්සනාහි තණ්හාදිට්ඨියො වික්ඛම්භෙත්වා අනිච්චාදිවසෙන සඬබ්බාරෙ සම්මසන්නො විහරති, තස්ස තං අනිස්සිතස්ස යථාචුත්තං චලිතං අවක්ඛලිතං, විජ්ජන්දිතං වා නත්ථි කාරණස්ස සුවික්ඛම්භිතත්තා.

වලිතෙ අසතීති යථාචුත්තෙ වලිතෙ අසති යථා තණ්හාදිට්ඨිගාහා නප්පවත්තන්ති, තථා වීරීපටිපත්තාය විපස්සනාය තං උස්සුක්කන්තස්ස. පස්සද්ධීති විපස්සනාවත්තසහජාතානං කායචිත්තානං සාරම්භකරකිලෙසවූපසමිතී දුට්ඨාපි පස්සද්ධිං හොති. පස්සද්ධියා සති නති න හොතීති පුබ්බෙනාපරං විසෙසයුත්තාය පස්සද්ධියා සති අනවජ්ජසුඛාධිට්ඨානං සමාධිං වඩ්ඪෙත්වා තං පඤ්ඤාය සමවායකරණෙන සමථවිපස්සනං යුගනද්ධං යොජෙත්වා මග්ගපරම්පරාය කිලෙසෙ ඛෙපෙත්තස්ස කාමහවාදීසු නමනතො “නතී”ති ලද්ධනාමා තණ්හා අරහත්තමග්ගක්ඛණෙ අනවසෙසතො න හොති, අනුප්පත්තිධම්මතං ආපාදිතත්තා න උප්පජ්ජතිති අත්ථො.

නතියා අසතීති අරහත්තමග්ගෙන තණ්හාය සුප්පභීනත්තා හවාදිඅත්ථාය ආලයනිකන්ති පරියුට්ඨානෙ අසති. ආගතිගති න හොතීති පටිසන්ධිවසෙන ඉධ ආගති ආගමනං චුතිවසෙන ගති ඉතො පරලොකගමනං පෙච්චභාවො න හොති න පවත්තති. ආගතිගතියා අසතීති චුත්තනයෙන ආගතියා ච ගතියා ච අසති. චුතුපපාතො න හොතීති අපරාපරං වචනුපපජ්ජනං න හොති න පවත්තති. අසති හි කිලෙසවට්ටෙ කම්මවට්ටං පච්ඡින්නමෙව, පච්ඡින්නෙ ච තස්මිං කුතො විපාකවට්ටස්ස සම්භවො. තෙනාහ – “චුතුපපාතෙ අසති නෙවිධ න හුරු”න්තිආදි. තත්ථ යං වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා බාහියසුත්තෙ විත්ථාරතො චුත්තමෙව. තස්මා තත්ථ චුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ඉති භගවා ඉධාපි තෙසං භික්ඛූනං අනවසෙසතො වට්ටදුක්ඛවූපසමහෙතුභූතං අමතමහානිබ්බානස්ස ආනුභාවං සම්මාපටිපත්තියා පකාසෙති.

චතුත්ථසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චුන්දස්සත්තවණ්ණනා

75. පඤ්චමෙ මල්ලෙසුති එවංනාමකෙ ජනපදෙ. මහතා භික්ඛුසඤ්ඤානාති ගුණමහත්තසඤ්ඤාමහත්තෙහි මහතා. සො හි භික්ඛුසඤ්ඤා සීලාදිගුණවිසෙසයොගෙනපි මහා තත්ථ සබ්බපච්ඡිමකස්ස සොනාපන්නභාවතො, සඤ්ඤාමහත්තෙනපි මහා අපරිච්ඡින්නගුණන්තා. ආයුසඤ්ඤාරොස්සජ්ජනතො පට්ඨාය හි ආගතාගතා භික්ඛූ න පක්කමිංසු. චුන්දස්සාති එවංනාමකස්ස. කම්මාරපුත්තස්සාති සුවණ්ණකාරපුත්තස්ස. සො කිර අඨ්ඨො මහාකුට්ඨිකො භගවතො පඨමදස්සනෙනෙව සොනාපන්නො හුත්වා අත්තනො අම්බවනෙ සත්ථුවසනානුවඡ්චිකං ගන්ධකුට්ටිං, භික්ඛුසඤ්ඤාය ච රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානඋපට්ඨානසාලාකුට්ඨිකං සම්පාදෙත්වා පාකාරපරික්ඛිත්තං ද්වාරකොට්ඨකයුත්තං විහාරං කත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස සඤ්ඤාය නියායාදෙසී. තං සන්ධාය චුත්තං – “තත්ථ සුදං භගවා පාඨායං විහරති චුන්දස්ස කම්මාරපුත්තස්ස අම්බවනෙ”ති.

පටියාදාපෙන්වාති සම්පාදෙන්වා. “සුකරමද්දවන්ති සුකරස්ස මුදුසිනිද්ධං පවත්තමංස” න්ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. කෙච් පන “සුකරමද්දවන්ති න සුකරමංසං, සුකරෙහි මද්දිතවංසකළීරො” ති වදන්ති. අඤ්ඤෙ “සුකරෙහි මද්දිතප්පදෙසෙ ජාතං අභිෂත්තක” න්ති. අපරෙ පන “සුකරමද්දවං නාම එකං රසායන” න්ති භණ්ණංසු. තඤ්ඤි වුන්දො කම්මාරපුත්තො “අප්ප භගවා පරිනිබ්බායිස්සති” ති සුත්වා “අප්පෙව නාම නං පරිභුඤ්ජිත්වා චිරතරං තිට්ඨෙය්‍යා” ති සත්ථු චිරජීවිතුකම්‍යාතාය අදාසිති වදන්ති.

තෙන මං පරිච්ඡාති තෙන මමං භොජෙහි. කස්මා භගවා එවමාහ? පරානුද්දයතාය. තඤ්ච කාරණං පාළියං වුත්තමෙව. තෙන අභිභට්ඨික්ඛාය පරෙසං අපරිභොගාරහතො ව තථා වත්තුං වට්ටතීති දස්සිතං භොති. තස්මිං කිර සුකරමද්දවෙ ද්විසභස්සදීපපරිවාරෙසු වතුසු මහාදීපෙසු දෙවතා ඔජං පක්ඛිපිංසු. තස්මා තං අඤ්ඤො කොච්ඡි සම්මා ජීරාපෙතුං න සක්කොති, තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා පරුපවාදමොචනත්ථං “නාහං තං, වුන්ද, පස්සාමි” තිආදිනා සිහනාදං නදි. යෙ හි පරෙ උපවදෙය්‍යං “අත්තනා පරිභුත්තාවසෙසං නෙව භික්ඛුනං, න අඤ්ඤෙසං මනුස්සානං අදාසි, ආවාටෙ නිබ්‍රූණාපෙන්වා විනාසෙසි” ති, “තෙසං වචනොකායො මා භොතු” ති පරුපවාදමොචනත්ථං සිහනාදං නදි.

තත්ථ සදෙවකෙතිආදීසු සහ දෙවෙහිති සදෙවකො, සහ මාරොනාති සමාරකො, සහ බ්‍රහ්මුනාති සබ්‍රහ්මකො, සහ සමණුබ්‍රාහ්මණෙහිති සස්සමණුබ්‍රාහ්මණි, පජාතත්තා පජා, සහ දෙවමනුස්සෙහිති සදෙවමනුස්සා. තස්මිං සදෙවකෙ ලොකෙ...පෙ.... සදෙවමනුස්සාය. තත්ථ සදෙවකච්චනෙන පඤ්චකාමාවචරදෙවග්ගහණං, සමාරකච්චනෙන ඡට්ඨකාමාවචරදෙවග්ගහණං, සබ්‍රහ්මකච්චනෙන බ්‍රහ්මකායිකාදිබ්‍රහ්මග්ගහණං, සස්සමණුබ්‍රාහ්මණිච්චනෙන සාසනස්ස පච්චත්ථිකපච්චාමිත්තසමණුබ්‍රාහ්මණග්ගහණං. සම්මපාපබාහිතපාපසමණුබ්‍රාහ්මණග්ගහණඤ්ච, පජාවචනෙන සත්තලොකග්ගහණං, සදෙවමනුස්සච්චනෙන සම්මුතිදෙවඅවසෙසමනුස්සග්ගහණං. එවමෙත්ථ තීහි පදෙහි ඔකාසලොකවසෙන, ද්වීහි පජාවසෙන සත්තලොකො ගහිතොති වෙදිතබ්බො. අපරො නයො – සදෙවකච්චනෙන අරුපාවචරලොකො ගහිතො, සමාරකච්චනෙන ඡකාමාවචරදෙවලොකො, සබ්‍රහ්මකච්චනෙන රුපී බ්‍රහ්මලොකො, සස්සමණුබ්‍රාහ්මණච්චනෙන චතුපරිසවසෙන සම්මුතිදෙවෙහි සහ මනුස්සලොකො, අවසෙසසත්තලොකො වා ගහිතොති වෙදිතබ්බො.

භුත්තාවිස්සාති භුත්තවතො. බරොති ඵරුසො. ආබාධොති විසභාගරොගො. පබාළුභාති බලවතියො. මාරණන්තිකාති මරණන්තා මරණසම්පපාපනසමත්ථා. සතො සම්පජානො අධිවාසෙසීති සතිං උපට්ඨිතං කත්වා ඤාණෙන පරිච්ඡින්නදිත්වා අධිවාසෙසි. අවිභඤ්ඤමානොති වෙදනානුවත්තනවසෙන අසල්ලක්ඛිතධම්මො විය අපරාපරං පරිවත්තනං අකරොන්නො අපිළියමානො අදුක්ඛියමානො විය අධිවාසෙසි. භගවතො හි වෙළචගාමකෙයෙව තා වෙදනා උප්පන්නා, සමාපත්තිබලෙන පන වික්ඛම්භිතා යාව පරිනිබ්බානදිවසා න උප්පජ්ජිංසු දිවසෙ

දිවසෙ සමාපත්තීහි පටිපණාමනතො. තං දිවසං පන පරිනිබ්බායිතුකාමො
 “කොට්ඨභස්සභත්ථිනං බලං ධාරෙත්තානං වජිරසඬ්ඝාතසමානකායානං
 අපරිමිතකාලං උපවිතපුඤ්ඤසම්භාරානම්පි භවෙ සති එවරුපා වෙදනා පවත්තන්ති,
 කිමඬිගං පන අඤ්ඤෙස”න්ති සත්තානං සංවෙගජනනත්ථං සමාපත්තිං න
 සමාපජ්ජී, තෙන වෙදනා බරා වත්තිංසු. ආයාමාති එහි යාම.

වුන්දස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වාතිආදිකා අපරභාගෙ ධම්මසඬ්ඝාතකෙහි යටිතා
 ගාථා. තත්ථ භුත්තස්ස ව සුකරමද්දවෙනාති භුත්තස්ස උදපාදි, න පන භුත්තපච්චයා.
 යදි හි අභුත්තස්ස උප්පජ්ජිස්සා, අතිබරො අභවිස්සා, සිනිද්ධභොජනං පන
 භුත්තත්තා තනුකා වෙදනා අභොසි, තෙනෙව පදසා ගන්තුං අසක්ඛි. එතෙන ය්වායං
 “යස්ස තං පරිභුත්තං සම්මා පරිණාමං ගවිජෙය්‍ය අඤ්ඤත්‍ර තථාගතස්සා”ති
 සිහනාදො නදිතො, තස්ස සාත්ථකතා දස්සිතා. බුද්ධානඤ්ඤි අට්ඨානෙ ගජ්ජිතං නාම
 නත්ථි. යස්මා තං පරිභුත්තං භගවතො න කිඤ්චි විකාරං උප්පාදෙසි, කම්මෙන පන
 ලද්ධොකාසෙන උප්පාදියමානං විකාරං අප්පමත්තතාය උපසමෙත්තො සරීරෙ බලං
 උප්පාදෙසි, යෙන යථා වක්ඛමානං තිවිධං පයොජනං සම්පාදෙසි, තස්මා සම්මදෙව
 තං පරිණාමං ගතං, මාරණන්තිකත්තා පන වෙදනානං අවිඤ්ඤාතං අපාකට්ඨං
 අභොසිති. විරිච්චමානොති අභිණ්භං පවත්තලොභිතවිරෙවනොව සමානො.
 අවොචාති අත්තනා ඉච්ඡිතට්ඨානෙ පරිනිබ්බානත්ථාය එවමාහ.

කස්මා පන භගවා එවං රොගෙ උප්පන්නෙ කුසිනාරං අගමාසි, කිං අඤ්ඤත්ථ න
 සක්කා පරිනිබ්බායිතුන්ති? පරිනිබ්බායිතුං නාම න කත්ථවි න සක්කා, එවං පන
 චිත්තෙසි – මයි කුසිනාරං ගතෙ මහාසුදස්සනසුත්තදෙසනාය (දී. නි. 2.241)
 අට්ඨුප්පත්ති භවිස්සති, තාය යා දෙවලොකෙ අනුභවිතබ්බසදිසා සම්පත්ති
 මනුස්සලොකෙ මයා අනුභූතා, තං ද්විහි භාණුවාරෙහි පටිමණ්ඩෙන්වා දෙසෙස්සාමි,
 තං සුත්වා බහු ජනා කුසලං කත්තබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති. සුභද්දොපි කත්ථ මං
 උපසඬ්ඝමිත්වා පඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජනපරියොසානෙ සරණෙසු පතිට්ඨාය
 පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදො කම්මට්ඨානං භාවෙන්වා මයි ධරන්තෙයෙව අරහත්තං
 පත්වා පච්ඡිමසාවකො නාම භවිස්සති. අඤ්ඤත්ථ මයි පරිනිබ්බුතෙ ධාතුනිමිත්තං
 මහාකලභො භවිස්සති, ලොභිතං නදී විය සන්දිස්සති. කුසිනාරායං පන පරිනිබ්බුතෙ
 දොණුරාහ්මණො තං විවාදං වූපසමෙත්වා ධාතුයො විභජිත්වා දස්සතීති ඉමානි තිණි
 කාරණානි පස්සන්තො භගවා මහතා උස්සාහෙන කුසිනාරං අගමාසි.

ඉඬ්ඝාති වොදනත්ථෙ නිපාතො. කිලන්තොස්මීති පරිස්සන්තො අස්මි. තෙන
 යථාචුත්තවෙදනානං බලවහාවං එව දස්සෙති. භගවා හි අත්තනො ආනුභාවෙන තදා
 පදසා අගමාසි, අඤ්ඤෙසං පන යථා පදුද්ධාරම්පි කාතුං න සක්කා, තථා වෙදනා
 තිබ්ණා බරා කටුකා වත්තිංසු. තෙනෙවාහ “නිසිදිස්සාමි”ති.

ඉදානීති අධුනා. ලුළිතන්ති මද්දිතං විය ආකුලං. ආචිලන්ති ආලුලං.
 අවිජ්ජාදකාති තනුපසන්නසලිලා. සාතොදකාති මධුරතොයා. සිතොදකාති
 සිතලජලා. සෙතොදකාති නික්කද්දමා. උදකඤ්ඤි සභාවතො සෙනවණ්ණං,

භූමිවසෙන කද්දමාවිලතාය ව අඤ්ඤාදිසං හොති, කකුධාපි නදී විමලවාලිකා
සමොකිණ්ණා සෙනවණ්ණා සන්දති. තෙන චුත්තං “සෙනොදකා”ති. සුපතිත්ථාති
සුන්දරතිත්ථා. රමණීයාති මනොහරභූමිභාගතාය රමිතබ්බා
යථාචුත්තඋදකසම්පත්තියා ව මනොරමා.

කිලන්තොස්මි චුන්දක, නිපජ්ජිස්සාමිති තථාගතස්ස හි –

“කාළාවකඤ්ච ගඬිගෙයාං, පණ්ඩරං තම්බපිඬගලං;
ගන්ධමඬිගලභෙමඤ්ච, උපොසථජද්දන්තිමෙ දසා”ති. –

එවං චුත්තෙසු දසසු හත්ථිකුලෙසු කාළාවකසඬ්ඛාතානං යං දසන්තං පකතිහත්ථිනං
බලං, තං එකස්ස ගඬිගෙයාස්සාති එවං දසගුණිකාය ගණනාය පකතිහත්ථිනං
කොට්ඨසභස්සබලප්පමාණං සරිරබලං. තං සබ්බමිපි තස්මිං දිවසෙ පච්ඡාහත්තතො
පට්ඨාය වඬිගවාරෙ පක්ඛිත්තඋදකං විය පරික්ඛයං ගතං. පාචාය තිගාචුතෙ
කුසිනාරා. එතස්මිං අන්තරෙ පඤ්චවිසතියා යානෙසු නිසිදිත්වා මහන්තං උස්සාහං
කත්වා ආගච්ඡන්තො සූරියත්ථඬිගමනවෙලාය භගවා කුසිනාරං පාපුණිති එවං
“රොගො නාම සබ්බං ආරොගාං මද්දන්තො ආගච්ඡති”ති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො
සදෙවකස්ස ලොකස්ස සංවෙගකරං වාවං භාසන්තො “කිලන්තොස්මි, චුන්දක,
නිපජ්ජිස්සාමි”ති ආහ.

සීහසෙයාන්ති එත්ථ කාමභොගීසෙයා පෙතසෙයා තථාගතසෙයා
සීහසෙයාති වතස්සො සෙයා. තත්ථ “යෙභුයොන, හික්ඛවෙ, කාමභොගී
වාමෙන පස්සෙන සෙයාං කප්පෙත්ති”ති (අ. නි. 4.246) අයං කාමභොගීසෙයා.
“යෙභුයොන, හික්ඛවෙ, පෙනා උත්තානා සෙන්ති”ති (අ. නි. 4.246) අයං
පෙතසෙයා. වතුත්ථජ්ඣානං තථාගතසෙයා. “සීහො, හික්ඛවෙ, මීගරාජා
දක්ඛිණෙන පස්සෙන සෙයාං කප්පෙති”ති (අ. නි. 4.246) අයං සීහසෙයා. අයඤ්ඨි
තෙජ්ජස්සදුර්ගාපථත්තා උත්තමසෙයා නාම. තෙන චුත්තං – “දක්ඛිණෙන
පස්සෙන සීහසෙයාං කප්පෙසි”ති. පාදෙ පාදන්ති දක්ඛිණපාදෙ වාමපාදං.
අව්වාධායාති අතිආධාය, ගොප්ඵකං අතික්කම්ම යපෙත්වා. ගොප්ඵකෙන හි
ගොප්ඵකෙ, ජාණුනා ජාණුමිහි සඬ්ඝට්ටියමානෙ අභිණ්භං වෙදනා උප්පජ්ජන්ති,
සෙයා ඵාසුකා න හොති. යථා පන න සඬ්ඝට්ටෙති, එවං අතික්කම්ම යපිතෙ
වෙදනා නුප්පජ්ජන්ති, සෙයා ඵාසුකා හොති. තස්මා එවං නිපජ්ජි.

ගන්ත්වාන බුද්ධොති ඉමා ගාථා අපරහාගෙ ධම්මසඬ්ඛාහකෙහි යපිතා. තත්ථ
නදිකන්ති නදිං. අප්පට්ඨොධ ලොකෙති අප්පට්ඨො ඉධ ඉමස්මිං සදෙවකෙ ලොකෙ.
න්හත්වා ව පිට්ඨත්වා චූදනාරීති ගත්තානං සිතිකරණවසෙන න්හත්වා ව පානීයං
පිට්ඨත්වා ව නදිතො උත්තරි. තදා කිර භගවති න්භායන්තෙ අන්තොනදියං
මච්ඡකච්ඡපා, උදකං, උභොසු තීරෙසු වනසණ්ඨො, සබ්බො ව සො භූමිභාගොති
සබ්බං සුවණ්ණවණ්ණමෙව අහොසි. පුරක්ඛතොති
ගුණවිසිට්ඨසත්තුත්තමගරුභාවතො සදෙවකෙන ලොකෙන පුජාසම්මානවසෙන

පුරක්බතො. භික්ඛුගණස්ස මජ්ඣේති භික්ඛුසඛ්ඝස්ස මජ්ඣේ. තදා භික්ඛු භගවතො වෙදනානං අධිමත්තභාවං විදිත්වා ආසන්නා හුත්වා සමන්තතො පරිවාරෙත්වා භවිෂන්ති. සත්ථාති දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි සත්තානං අනුසාසනතො සත්ථා. පවත්තා භගවා ඉධ ධම්මෙති භාග්‍යවත්තතාදීහි භගවා ඉධ සීලාදිසාසනධම්මෙ පවත්තා, ධම්මෙ වා චතුරාසිතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සාති පවත්තා පවත්තෙතා. අම්බවනන්ති තස්සා එව නදියා තීරෙ අම්බවනං. ආමන්තයි චුන්දකන්ති තස්මිං කිර ඛණෙ ආයස්මා ආනන්දො උදකසාටිකං පිළෙන්නො ඔහියි, චුන්දකත්ථෙරො සමීපෙ අහොසි. තස්මා තං භගවා ආමන්තයි. පමුඛෙ නිසීදිති වත්තසීසෙන සත්ථු පුරතො නිසීදි “කිං නු ඛො සත්ථා ආණාපෙනී”ති. එත්තාවතා ධම්මභණ්ඩාගාරිකො අනුජපත්තො. එවං අනුජපත්තං අථ ඛො භගවා ආයස්මත්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි.

උපද්‍රවෙය්‍යාති උප්පාදෙය්‍ය, විජ්ජිතාරස්ස උප්පාදකො කොචි පුරිසො සියා අපි භවෙය්‍ය. අලාභාති යෙ අඤ්ඤෙය්‍යං දානං දදන්තානං දානානිසංසසඬාතා ලාභා භොන්ති, තෙ අලාභා. දුල්ලද්ධන්ති පුඤ්ඤවිසෙසෙන ලද්ධම්පි මනුස්සත්තං දුල්ලද්ධං. යස්ස තෙති යස්ස තව. උත්තණ්ඩුලං වා අතිකිලින්නං වා කො තං ජානාති, කිදිසම්පි පච්ඡිමං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජිත්වා තථාගතො පරිනිබ්බුතො, අද්ධා තෙන යං වා තං වා දින්නං භවිස්සතිති. ලාභාති දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකා දානානිසංසසඬාතා ලාභා. සුලද්ධන්ති තුය්හං මනුස්සත්තං සුලද්ධං. සම්මුඛාති සම්මුඛතො, න අනුස්සවෙන න පරම්පරායාති අත්ථො. මෙතන්ති මෙ එතං මයා එතං. ද්වෙමෙති ද්වෙ ඉමෙ. සමසමඵලාති සබ්බාකාරෙන සමානඵලා.

නනු ව යං සුජාතාය දින්නං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජිත්වා තථාගතො අභිසම්බුද්ධො, තං කිලෙසානං අප්පභීනකාලෙ දානං, ඉදං පන චුන්දස්ස දානං ඛිණ්ණාසවකාලෙ, කස්මා එතාති සමඵලාතීති? පරිනිබ්බානසමතාය සමාපත්තිසමතාය අනුස්සරණසමතාය ව. භගවා හි සුජාතාය දින්නං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජිත්වා සඋපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතො, චුන්දෙන දින්නං භුඤ්ජිත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතොති එවං පරිනිබ්බානසමතායපි සමඵලාති. අභිසම්බුද්ධානදිවසෙ ව අග්ගමග්ගස්ස භෙතුභුතා චතුච්ඡිකොට්ඨසතසහස්සසඬා සමාපත්තියො සමාපජ්ජී, පරිනිබ්බානදිවසෙපි සබ්බා තා සමාපජ්ජී. එවං සමාපත්තිසමතායපි සමඵලාති. චුත්තඤ්ඤෙන භගවතා –

“යස්ස චෙතං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුත්තරං අප්පමාණං වෙතොසමාධිං උපසම්පජ්ජ විහරති, අප්පමාණො තස්ස පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො”තිආදි. –

සුජාතා ව අපරභාගෙ අස්සොසි “න කිර සා රුක්ඛදෙවතා, බොධිසත්තො කිරෙස, තං කිර පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො, සත්තසත්තාහං කිරස්ස තෙන යාපනා අහොසි”ති. තස්සා ඉදං සුත්වා “ලාභා වත මෙ”ති අනුස්සරන්තියා බලවපිතිසොමනස්සං උදපාදි. චුන්දස්සපි අපරභාගෙ

“අවසානපිණ්ඩපාතො කිර මයා දින්නො, ධම්මසීසං කිර මයා ගහිතං, මය්හං කිර පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා සත්ථා අත්තනා විරකාලාභිපත්ථිතාය අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානාධාතුයා පරිනිබ්බුතො” ති සුත්වා “ලාභා වත මෙ” ති අනුස්සරතො බලවපිතිසොමනස්සං උදපාදි. එවං අනුස්සරණසමත්තායපි සමඵලානි ද්වෙපි පිණ්ඩපාතදානානීති වෙදිතබ්බානි.

ආයුසංවත්තනිකන්ති දීඝායුකසංවත්තනිකං. උපචිතන්ති පසුතං උප්පාදිතං. යසසංවත්තනිකන්ති පරිවාරසංවත්තනිකං. ආධිපතෙය්‍යසංවත්තනිකන්ති සෙට්ඨභාවසංවත්තනිකං.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං දානස්ස මහජ්ඵලතඤ්ඤවෙව සීලාදිගුණෙහි අත්තනො ව අනුත්තරදක්ඛිණෙය්‍යභාවං අනුපාදාපරිනිබ්බානඤ්ඤවාති තිවිධම්පි අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ දදතො පුඤ්ඤං පවච්ඡන්ති දානං දෙන්තස්ස චිත්තසම්පත්තියා ව දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තියා ව දානමයං පුඤ්ඤං උපචියති, මහජ්ඵලතරඤ්ඤ මහානිසංසතරඤ්ඤ භොතීති අත්ථො. අථ වා දදතො පුඤ්ඤං පවච්ඡන්ති දෙය්‍යධම්මං පරිච්චජන්තො පරිච්චාගචෙතනාය බහුලීකතාය අනුක්කමෙන සබ්බත්ථ අනාපත්තිබහුලො සුචිසුද්ධසීලං රක්ඛිත්වා සමථවිපස්සනඤ්ඤ භාවෙතුං සක්කොතීති තස්ස දානාදිවසෙන තිවිධම්පි පුඤ්ඤං අභිවච්ඡන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. සංයමතොති සීලසංයමෙන සංයමන්තස්ස, සංවරෙ ධීතස්සාති අත්ථො. වෙරං න වීයතීති පඤ්චවිධවෙරං න පවච්ඡති, අදොසපධානත්තා වා අධිසීලස්ස කායවාචාවිත්තෙහි සංයමන්තො සුචිසුද්ධසීලො ඛන්තිබහුලතාය කෙනචි වෙරං න කරොති, කුතො තස්ස උපවයො. තස්මා තස්ස සංයමතො සංයමන්තස්ස, සංයමහෙතු වා වෙරං න වීයති. කුසලො ව ජහාති පාපකන්ති කුසලො පන ඤාණසම්පන්නො සුචිසුද්ධසීලෙ පතිට්ඨිතො අට්ඨතිංසාය ආරම්මණෙසු අත්තනො අනුරූපං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා උපවාරජ්ජනාහෙදං ඤානං සම්පාදෙන්තො පාපකං ලාමකං කාමච්ඡන්දාදිඅකුසලං වික්ඛම්භනවසෙන ජහාති පරිච්චජති. සො තමෙව ඤානං පාදකං කත්වා සච්චාරෙසු ඛයවයං පට්ඨපෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොත්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරියමග්ගෙන අනවසෙසං පාපකං ලාමකං අකුසලං සමුච්ඡෙදවසෙන ජහාති. රාගදොසමොහක්ඛයා ස නිබ්බුතොති සො එවං පාපකං පජහිත්වා රාගාදීනං ඛයා අනවසෙසකිලෙසනිබ්බානෙන, තතො පරං ඛන්ධනිබ්බානෙන ව නිබ්බුතො භොතීති එවං භගවා චුන්දස්ස ව දක්ඛිණසම්පත්තිං, අත්තනො ව දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිං නිස්සාය පිතිවෙගවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙසි.

පඤ්චමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පාටලිගාමීයසුත්තවණ්ණනා

76. ඡට්ඨෙ මගධෙසුති මගධරට්ඨෙ. මහතාති ඉධාපි ගුණමහත්තෙනපි අපරිච්ඡින්නසංඛාරාත්තා ගුණනමහත්තෙනපි මහතා භික්ඛුසංඛාරෙන. පාටලිගාමොති එවංනාමකො මගධරට්ඨෙ එකො ගාමො. තස්ස කිර ගාමස්ස මාපනදිවසෙ ගාමග්ගහණට්ඨානෙ ද්වෙ තයො පාටලඬකුරා පථවිතො උඛ්භිජ්ජිත්වා නික්ඛමිංසු. තෙන තං “පාටලිගාමො”ත්ථෙව වොහරිංසු. තදවසරීති තං පාටලිගාමං අවසරි අනුපාපුණි. කදා පන භගවා පාටලිගාමං අනුපාපුණි? හෙට්ඨා චුත්තනයෙන සාවත්ථියං ධම්මසෙනාපතීනො චෙතියං කාරාපෙත්වා තතො නික්ඛමිත්වා රාජගහෙ වසන්තො තත්ථ ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස ච චෙතියං කාරාපෙත්වා තතො නික්ඛමිත්වා අම්බලට්ඨිකායං වසිත්වා අතුරිතචාරිකාවසෙන ඡනපදචාරිකං චරන්තො තත්ථ තත්ථ එකරත්තිවාසෙන වසිත්වා ලොකං අනුග්ගණ්හන්තො අනුක්කමෙන පාටලිගාමං අනුපාපුණි.

පාටලිගාමියාති පාටලිගාමවාසීනො උපාසකා. තෙ කිර භගවතො පයමදස්සනෙන කෙචි සරණෙසු, කෙචි සීලෙසු, කෙචි සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨිතා. තෙන චුත්තං “උපාසකා”ති. යෙන භගවා තෙනුපසංඛිකමිංසුති පාටලිගාමෙ කිර අජාතසත්තූතො ලිච්ඡවිරාජුනඤ්ච මනුස්සා කාලෙන කාලං ගන්ත්වා ගෙහසාමිකෙ ගෙහතො නිහරිත්වා මාසමිපි අඬ්ඬමාසමිපි වසන්ති. තෙන පාටලිගාමවාසීනො මනුස්සා නිච්චුපද්දුතා “එතෙසඤ්චෙව ආගතකාලෙ වසනට්ඨානං හවිස්සති”ති එකපස්සෙ ඉස්සරානං හණ්ඩප්පට්ඨාමනට්ඨානං, එකපස්සෙ වසනට්ඨානං, එකපස්සෙ ආගන්තුකානං අද්ධිකමනුස්සානං, එකපස්සෙ දලිද්දානං කපණමනුස්සානං, එකපස්සෙ ගිලානානං වසනට්ඨානං හවිස්සති සබ්බෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං අසට්ටෙත්වා වසනප්පභොනකං නගරමජ්ඣෙ මහාසාලං කාරෙසු, තස්සා නාමං ආවසථාගාරන්ති. තං දිවසඤ්ච නිට්ඨානං අගමාසි. තෙ තත්ථ ගන්ත්වා හත්ථකම්මසුධාකම්මචිත්තකම්මාදිවසෙන සුපරිනිට්ඨිතං සුසජ්ජිතං දෙවචිමානසදිසං තං ද්වාරකොට්ඨකතො පට්ඨාය ඔලොකෙන්වා “ඉදං ආවසථාගාරං අතිවිය මනොරමං සස්සිරිකං, කෙන නු ඛො පයමං පරිභුත්තං අම්භාකං දීසරත්තං භිතාය සුඛාය අස්සා”ති චිත්තෙසු, තස්මිංයෙව ච ඛණෙ “භගවා තං ගාමං අනුප්පත්තො”ති අස්සොසු. තෙන තෙ උප්පන්නජිනිසොමනස්සා “අම්භෙහි භගවා ගන්ත්වාපි ආනෙතඛිඛො සියා, සො පන සයමෙව අම්භාකං වසනට්ඨානං සම්පත්තො, අජ්ජ මයං භගවන්තං ඉධ වසාපෙත්වා පයමං පරිභුඤ්ජාපෙස්සාම තථා භික්ඛුසංඛාරං, භික්ඛුසංඛාරෙ ආගතෙ තෙපිට්ඨකං බුද්ධච්චනං ආගතමෙව හවිස්සති, සත්ථාරං මඬගලං වදාපෙස්සාම, ධම්මං කථාපෙස්සාම. ඉති තිහි රතනෙහි පරිභුත්තෙ පච්ඡා අම්භාකඤ්ච පරෙසඤ්ච පරිභොගො හවිස්සති, එවං තො දීසරත්තං භිතාය සුඛාය හවිස්සති”ති සන්නිට්ඨානං කත්වා එතදත්ථමෙව භගවන්තං උපසංඛිකමිංසු. තස්මා එවමාහංසු – “අධිවාසෙතු නො, හන්තෙ භගවා, ආවසථාගාර”න්ති.

යෙන ආවසථාගාරං තෙනුපසංඛිකමිංසුති කිඤ්චාපි තං තං දිවසමෙව පරිනිට්ඨිතත්තා දෙවචිමානං විය සුසජ්ජිතං සුපට්ඨග්ගිතං, බුද්ධාරහං පන කත්වා න පඤ්ඤත්තං, “බුද්ධා නාම අරඤ්ඤජ්ඣාසයා අරඤ්ඤාරාමා, අන්තොගාමෙ

වසෙයු. වා නො වා, තස්මා භගවතො රුචිං ඡානිත්වා පඤ්ඤාපෙස්සාමා” ති
 වින්තෙත්වා තෙ භගවත්තං උපසඬ්ඛමිංසු, ඉදානි භගවතො රුචිං ඡානිත්වා තථා
 පඤ්ඤාපෙතුකාමා යෙන ආවසථාගාරං තෙනුපසඬ්ඛමිංසු. සබ්බසන්ථරිං
 ආවසථාගාරං සන්ථරිත්වාති යථා සබ්බමෙව සන්ථතං හොති, එවං තං සන්ථරිත්වා
 සබ්බපයමං තාව “ගොමයං නාම සබ්බමඬ්ඛගලෙසු වත්තති” ති සුධාපරිකම්මකතම්පි
 භූමිං අල්ලගොමයෙන ඔපුඤ්ජාපෙත්වා පරිසුක්ඛභාවං ඤාත්වා යථා
 අක්කන්තට්ඨානෙ පදං න පඤ්ඤායති, එවං චතුප්පාතියගන්ධෙනි ලිම්පෙත්වා උපරි
 නානාවණ්ණකට්ඨාරකෙ සන්ථරිත්වා තෙසං උපරි මහාපිට්ඨිකකොජවාදිං කත්වා
 හත්ථත්ථරණාදීහි නානාවණ්ණෙහි අත්ථරණෙහි සන්ථරිතබ්බයුත්තකං
 සබ්බොකාසං සන්ථරාපෙසුං. තෙන වුත්තං – “සබ්බසන්ථරිං ආවසථාගාරං
 සන්ථරිත්වා” ති.

ආසනානඤ්ඤා මජ්ඣිමනිකායෙ තාව මඬ්ඛලට්ඨිතං නිස්සාය මහාරහං බුද්ධාසනං
 පඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථ යං යං මුදුකඤ්ච මනොරමඤ්ච පච්චත්ථරණං, තං තං
 පච්චත්ථරිත්වා උභතොලොහිතකං මනුඤ්ඤදස්සනං උපධානං උපදහිත්වා උපරි
 සුවණ්ණරජතතාරකාවිචිත්තං විතානං බත්ඨිත්වා ගන්ධදාමපුප්ඵදාමාදීහි
 අලඬ්ඛිතත්වා සමන්තා ද්වාදසහත්ථෙ යානෙ පුප්ඵජාලං කාරෙත්වා
 තිංසහත්ථමත්තට්ඨානං පට්ඨානියා පරික්ඛිපාපෙත්වා පච්ඡිමහිත්තිං නිස්සාය
 හික්ඛුසඬ්ඛසස්ස පල්ලඬ්ඛඅපස්සයමඤ්චපිට්ඨාදීනි පඤ්ඤාපෙත්වා උපරි
 සෙනපච්චත්ථරණෙහි පච්චත්ථරාපෙත්වා සාලාය පාචිනපස්සං අත්තනො
 නිසජ්ජායොග්ගං කාරෙසුං. තං සන්ධාය වුත්තං “ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා” ති.

උදකමණ්ණිකත්ති මහාකුච්ඡිකං උදකවාට්ඨං. එවං භගවා හික්ඛුසඬ්ඛසො ව
 යථාරුචියා හත්ථපාදෙ ධොවිස්සන්ති, මුඛං වික්ඛාලෙස්සන්තිති තෙසු තෙසු යානෙසු
 මණ්ඩවණ්ණස්ස උදකස්ස පුරෙත්වා වාසත්ථාය නානාපුප්ඵානි වෙච
 උදකවාසවුණ්ණානි ව පක්ඛිපිත්වා කදලිපණ්ණෙහි පිදහිත්වා පතිට්ඨපෙසුං. තෙන
 වුත්තං “උදකමණ්ණිකං පතිට්ඨාපෙත්වා” ති.

තෙලප්පදීපං ආරොපෙත්වාති රජතසුචණ්ණාදිමයදණ්ඩදීපිකාසු
 යොධකරුපවිලාසබ්විතරුපකාදීනං හත්ථෙ යපිතසුචණ්ණරජතාදිමයකපල්ලිකාසු
 තෙලප්පදීපං ඡාලයිත්වා. යෙන භගවා තෙනුපසඬ්ඛමිංසුති එත්ථ පන තෙ
 පාටලිගාමියා උපාසකා න කෙවලං ආවසථාගාරමෙව, අථ ඛො සකලස්මිම්පි ගාමෙ
 වීථියො සජ්ජාපෙත්වා ධජෙ උස්සාපෙත්වා ගෙහද්වාරෙසු පුණ්ණසට්ඨෙ කදලියො ව
 යථාපෙත්වා සකලගාමං දීපමාලාහි විජ්ජකිණ්ණතාරකං විය කත්වා “බීරපකෙ
 දාරකෙ බීරං පායෙථ, දහරකුමාරෙ ලහුං ලහුං හොපෙත්වා සයාපෙථ, උච්චාසද්දං මා
 කරිත්ථ, අජ්ජ එකරත්තිං සත්ථා අන්තොගාමෙ වසිස්සති, බුද්ධා නාම
 අජ්ජසද්දකාමා හොන්ති” ති හෙරිං වරාපෙත්වා සයං දණ්ඩදීපිකා ආදාය යෙන භගවා
 තෙනුපසඬ්ඛමිංසු.

අප බොහෝවිට නිවාසෙක්වා පත්තවිවරමාදාය සද්ධි භික්ෂුසඤ්ඤා යෙන ආවසථාගාරං තෙනුපසඤ්ඤාති “යස්ස දානි, හන්තෙ, හගවා කාලං මඤ්ඤති” ති එවං කිර තෙහි කාලෙ ආරොචිතෙ හගවා ලාබාරසෙන තිත්තරත්තකොවිලාරපුප්ඵවණ්ණං රත්තදුපට්ටං කත්තරියා පදුමං කන්තෙන්තො විය, සංවිධාය තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තො නිවාසෙක්වා සුවණ්ණපාමඤ්ඤා පදුමකලාපං පරික්ඛිපන්තො විය, විජ්ජුලතාසස්සිරිකං කායබන්ධනං බන්ධිත්වා රත්තකම්බලෙන ගජකුම්භං පරියොනන්ධන්තො විය, රත්තසතුබ්බෙධෙ සුවණ්ණග්ගිකෙ පවාලජාලං ඛිපමානො විය, මහති සුවණ්ණවෙනියෙ රත්තකම්බලකඤ්චුකං පටිමුඤ්ඤන්තො විය, ගච්ඡන්තං පුණ්ණවන්දං රත්තවලාහකෙන පටිච්ඡාදෙන්තො විය, කඤ්චනගිරිමත්ථකෙ සුපක්කලාබාරසං පරිසිඤ්ඤන්තො විය, විත්තකුට්ඨබ්බතමත්ථකං විජ්ජුලතාජාලෙන පරික්ඛිපන්තො විය, සකලවක්කවාලසිනෙරුයුගන්ධරමභාපට්ඨං වාලෙන්වා ගහිතනිග්‍රොධපල්ලවසමානවණ්ණං සුරත්තවරපංසුකුලං පාරුපිත්වා වනගහනතො නික්ඛන්තකෙසරසිභො විය, සමන්තතො උදයපබ්බතකුට්ඨො පුණ්ණවන්දො විය, බාලසූරියො විය ච අත්තනා නිසින්තවාරුමණ්ඩපතො නික්ඛමි.

අපස්ස කායතො මෙසමුඛතො විජ්ජුකලාපා විය රස්මියො නික්ඛමිත්වා සුවණ්ණරසධාරාපරිසෙකපිඤ්ජරපත්තපුප්ඵඵලසාධාවිට්ඨපෙ විය සමන්තතො රුක්ඛෙ කරිංසු. තාවදෙව අත්තනො අත්තනො පත්තවිවරමාදාය මහාභික්ෂුසඤ්ඤා හගවන්තං පරිවාරෙසි. තෙ ච නං පරිවාරෙත්වා ධීතා භික්ෂු ඵවරුපා අහෙසුං අප්පිච්ඡා සන්තුට්ඨා පටිච්ඡිත්තා අසංසට්ඨා ආරද්ධවීරියා වත්තාරො වචනක්ඛමා වොදකා පාපගරහිතො සීලසම්පන්නා සමාධිසම්පන්නා පඤ්ඤාසම්පන්නා විමුත්තිසම්පන්නා විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනසම්පන්නා. තෙහි පරිවුතො හගවා රත්තකම්බලපරික්ඛිත්තො විය සුවණ්ණක්ඛන්ධො, නක්ඛන්තපරිවාරිතො විය පුණ්ණවන්දො, රත්තපදුමවනසණ්ඩමජ්ඣගතා විය සුවණ්ණනාවා, පවාලවෙදිකපරික්ඛිත්තො විය සුවණ්ණපාසාදො විරොචිත්ථං. මහාකස්සපජ්ජමුඛා පන මහාපෙරා මෙසවණ්ණං පංසුකුලවීරං පාරුපිත්වා මණ්ඩමවමමිතා විය මහානාගා පරිවාරයිංසු වත්තරාගා හින්තකිලෙසා විජට්ඨපටා ඡින්තබන්ධනා කුලෙ වා ගණෙ වා අලග්ගා.

ඉති හගවා සයං චිත්තරාගො චිත්තරාගෙහි, චිත්තදොසො චිත්තදොසෙහි, චිත්තමොහො චිත්තමොහෙහි, නිත්තණ්හො නිත්තණ්හෙහි, නික්කිලෙසො නික්කිලෙසෙහි, සයං බුද්ධො අනුබුද්ධෙහි පරිවාරිතො පත්තපරිවාරිතං විය කෙසරං, කෙසරපරිවාරිතා විය කණ්ණිකා, අට්ඨනාගසහස්සපරිවාරිතො විය ඡද්දන්තො නාගරාජා, නවුතිහංසසහස්සපරිවාරිතො විය ධතරට්ඨො හංසරාජා, සෙනභගපරිවාරිතො විය චක්කවත්තිරාජා, මරුගණපරිවාරිතො විය සක්කො දෙවරාජා, බ්‍රහ්මගණපරිවාරිතො විය භාරිතමහාබ්‍රහ්මා, තාරාගණපරිවාරිතො විය පුණ්ණවන්දො, අනුපමෙන බුද්ධවෙසෙන අපරිමාණෙන බුද්ධවිලාසෙන පාටලිගාමිනං මග්ගං පටිපජ්ජි.

අථස්ස පුරත්ථිමකායනො සුවණ්ණවණ්ණා සනබුද්ධරස්මියො උට්ඨන්තීවා
 අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං, තථා පච්ඡිමකායනො දක්ඛිණපස්සනො
 වාමපස්සනො සුවණ්ණවණ්ණා සනබුද්ධරස්මියො උට්ඨන්තීවා අසීතිහත්ථට්ඨානං
 අග්ගහෙසුං, උපරිකෙසන්තනො පට්ඨාය සබ්බකෙසාවට්ටෙහි මොරගීවරාජවණ්ණා
 අසීතා සනබුද්ධරස්මියො උට්ඨන්තීවා ගගනලෙ අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං,
 හෙට්ඨාපාදතලෙහි පවාළවණ්ණා රස්මියො උට්ඨන්තීවා සනපථවියං
 අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං, දන්තනො අක්ඛිනං සෙතට්ඨානනො, නබානං
 මංසවිමුත්තට්ඨානනො ඔදාතා සනබුද්ධරස්මියො උට්ඨන්තීවා අසීතිහත්ථට්ඨානං
 අග්ගහෙසුං, රත්තපිතවණ්ණානං සමිහින්තට්ඨානනො මඤ්ජේට්ඨවණ්ණා රස්මියො
 උට්ඨන්තීවා අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං, සබ්බත්ථකමෙව පහස්සරා රස්මියො
 උට්ඨන්තී. එවං සමන්තා අසීතිහත්ථට්ඨානං ඡබ්බණ්ණා බුද්ධරස්මියො
 විජ්ජොතමානා විජ්ජන්දමානා විධාවමානා කඤ්චනදණ්ඩදීපිකාදීහි නිවිජරිත්වා
 ආකාසං පක්ඛන්දමානා මහාපදීපජාලා විය, වාතුද්දීපිකමහාමෙසනො
 නික්ඛන්තවිජ්ජුලතා විය ව දිසොදිසං පක්ඛන්දිංසු. යාහි සබ්බෙ දිසාහාගා
 සුවණ්ණවම්පකපුප්පෙහි විකිරියමානා විය, සුවණ්ණසට්ඨනො සුවණ්ණරසධාරාහි
 ආසිඤ්චියමානා විය, පසාරිතසුවණ්ණපට්ඨපරික්ඛිත්තා විය, වෙරම්භවාතෙන
 සමුද්ධතකිංසුකකණ්ණිකාරකොවිළාරපුප්පවුණ්ණසමොකිණ්ණා විය,
 විනපිට්ඨවුණ්ණසම්පරිරඤ්ජිතා විය ව විරොචිංසු.

භගවතොපි අසීතිඅනුබ්බාසඤ්ජනබ්බාමප්පහාපරික්ඛෙපසමුප්පලං
 ද්වන්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණප්පට්මණ්ඩිතං සරිරං අබ්භමහිකාදිඋපක්කිලෙසවිමුත්තං
 සමුප්පලන්තතාරකාවභාසිතං විය, ගගනතලං විකසිතං විය පදුමවනං,
 සබ්බපාලිපුල්ලො විය යොජනසතිකො පාරිච්ඡත්තකො, පටිපාටියා යපිතානං
 ද්වන්තිංසසුරියානං ද්වන්තිංසවන්දිමානං ද්වන්තිංසවක්කවත්තීනං
 ද්වන්තිංසදෙවරාජානං ද්වන්තිංසමහාබ්බුහ්මානං සිරියා සිරිං අභිභවමානං විය
 විරොචිත්ථ, යථා තං දසහි පාරමිහි දසහි උපපාරමිහි දසහි පරමත්ථපාරමිහිති
 සම්මදෙව පරිපූරිතාහි සමතිංසපාරමිතාහි අලඬිකතං කප්පසතසහස්සාධිකානි
 චත්තාරි අසඬිබ්බෙය්‍යානි දින්නෙන දානෙන රක්ඛිතෙන සීලෙන කතෙන
 කල්‍යාණකම්මෙන එකස්මිං අත්තභාවෙ සමොසරිත්වා විපාකං දාතුං ඔකාසං
 අලභමානෙන සම්බාධප්පත්තං විය නිබ්බන්තිතං නාවාසහස්සහණ්ඩං එකං නාවං
 ආරොපනකාලො විය, සකට්ඨසහස්සහණ්ඩං එකං සකට්ඨ ආරොපනකාලො විය,
 පඤ්චවීසතියා ගඬිගානං සමිහින්තමුඛද්වාරෙ එකතො රාසිභූතකාලො විය අහොසි.

ඉමාය බුද්ධසිරියා ඔහාසමානස්සපි භගවතො පුරතො අනෙකානි
 දණ්ඩදීපිකාසහස්සානි උක්ඛිපිංසු. තථා පච්ඡනො වාමපස්සෙ දක්ඛිණපස්සෙ
 ජාතිකුසුමවම්පකවනමාලිකාරත්තුප්පලනීලුප්පලබ්බකුලසින්දුවාරාදිපුප්ඵානි වෙච
 නීලපිතාදිවණ්ණසුගන්ධවුණ්ණානි ව වාතුද්දීපිකමහාමෙසවිස්සට්ඨා සලිලවුට්ඨියො
 විය විජ්ජකිරිංසු. පඤ්චඬිගිකතුරියනිග්ගොසා ව බුද්ධමමසඬිසගුණාසංයුත්තා
 ථුතිසොසා ව සබ්බා දිසා පුරයමානා මුඛසම්භාසා විය අහෙසුං.
 දෙවසුපණ්ණනාගයක්ඛගන්ධබ්බමනුස්සානං අක්ඛිති අමතපානං විය ලහිංසු.

ඉමස්මිං පන යානෙ යත්වා පදසහස්සෙහි ගමනවණ්ණනං වත්තුං වට්ටති. තත්‍රියං මුබ්මත්තං –

“එවං සබ්බභිගසම්පන්නො, කම්පයන්නො වසුන්ධරං;
අහෙය්‍යන්නො පාණානි, යාති ලොකවිනායකො.

“දක්ඛිණං පයමං පාදං, උද්ධරන්නො නරාසහො;
ගච්ඡන්නො සිරිසම්පන්නො, සොහනෙ ද්විපද්ධත්තමො.

“ගච්ඡතො බුද්ධසෙට්ඨස්ස, හෙට්ඨා පාදතලං මුදු;
සමං සම්ඵුසනෙ භූමිං, රජසානුපලිම්පති.

“නින්නං යානං උන්නමති, ගච්ඡන්නෙ ලොකනායකෙ;
උන්නතඤ්ච සමං හොති, පථවී ච අවෙනනා.

“පාසාණා සක්ඛරා වෙව, කථලා බාණුකණ්ටකා;
සබ්බෙ මග්ගා විවජ්ජන්ති, ගච්ඡන්නෙ ලොකනායකෙ.

“නාතිදුරෙ උද්ධරති, නච්චාසන්නෙ ච නික්ඛිපං;
අසට්ටයන්නො නියානි, උහො ජාණු ච ගොප්ඵකෙ.

“නාතිසීසං පක්කමති, සම්පන්නවරණො මුනි;
න වාපි සණ්ඨං යාති, ගච්ඡමානො සමාහිතො.

“උද්ධං අධො ච තිරියං, දිසඤ්ච විදිසං තථා;
න පෙක්ඛමානො සො යාති, යුගමත්තංවපෙක්ඛති.

“නාගචික්කන්තවාරො සො, ගමනෙ සොහනෙ ජිනො;
චාරුං ගච්ඡති ලොකග්ගො, භාසයන්නො සදෙවකෙ.

“උසහරාජාව සොහන්නො, වාරුචාරීච කෙසරී;
තොසයන්නො බහු සත්තෙ, ගාමං සෙට්ඨො උපාගමී” ති. –

වණ්ණකාලො නාම කිරෙස. එවංවිධෙසු කාලෙසු භගවතො සරීරවණ්ණෙ වා ගුණවණ්ණෙ වා ධම්මකථිකස්ස ථාමොයෙව පමාණං, වුණ්ණියපදෙහි ගාථාබන්ධෙහි යත්තකං සක්කොති, තත්තකං වත්තබ්බං. “දුක්කථිත”න්ති වා “අතිත්ථෙත පක්ඛන්දො” ති වා න වත්තබ්බො. අපරිමාණවණ්ණා හි බුද්ධා භගවන්නො, තෙසං බුද්ධාපි අනවසෙසතො වණ්ණං වත්තුං අසමත්ථා. සකලමිපි හි කප්පං වණ්ණෙන්නා පරියොසාපෙතුං න සක්කොන්ති, පගෙව ඉතරා පජාති. ඉමිනා සිරිවිලාසෙන අලඬිකතප්පටියත්තං පාටලිගාමං පාවිසි, පවිසිත්වා භගවා පසන්නචිත්තෙන ජනෙන පුප්ඵගන්ධධුමවාසවුණ්ණාදීහි පුජියමානො ආවසථාගාරං.

පාවිසි. තෙන වුත්තං – “අථ ඛො භගවා නිවාසෙත්වා පත්තච්චරමාදාය සද්ධිං
භික්ඛුසඨසෙන යෙන ආවසථාගාරං තෙනුපසඬිකම්” ති.

පාදෙ පක්ඛාලෙත්වාති යදිපි භගවතො පාදෙ රජොජල්ලං න උපලිම්පති, තෙසං
පන උපාසකානං කුසලාභිවුද්ධිං ආකඬ්ඛන්තො පරෙසං දිට්ඨානුගතිං
ආපජ්ජනත්ථඤ්ච භගවා පාදෙ පක්ඛාලෙති. අපිච උපාදින්නකසරීරං නාම සීතං
කාතඛිඛම්පි හොතීති එතදත්ථම්පි භගවා න්භානපාදධොවනාදීනි කරොතියෙව.
භගවත්තංයෙව පුරක්ඛත්වාති භගවත්තං පුරතො කත්වා. තත්ථ භගවා
භික්ඛුනඤ්චෙව උපාසකානඤ්ච මජ්ඣෙ නිසින්තො ගන්ධොදකෙන න්භාපෙත්වා
දුකුලචුම්ඛටකෙන වොදකං කත්වා ජාතිභිඬගුලකෙන මජ්ජිත්වා රත්තකම්ඛලෙන
පලිවෙයෙත්වා පියෙ යපිතා රත්තසුචණ්ණසනපටිමා විය අතිවිරොචිත්ථ.

අයං පනෙත්ථ පොරාණානං වණ්ණභණ්ණනමග්ගො –

“ගන්ත්වාන මණ්ඩලමාළං, නාගචික්කන්තවාරණො;
ඔභාසයන්තො ලොකග්ගො, නිසීදි වරමාසනෙ.

“තභිං නිසින්තො නරදම්මසාරථී,
දෙවාතිදෙවො සතපුඤ්ඤලක්ඛණො;
බුද්ධාසනෙ මජ්ඣගතො විරොචති,
සුචණ්ණනික්ඛං විය පණ්ඩුකම්ඛලෙ.

“නෙක්ඛං ජම්බොනදස්සෙව, නික්ඛිත්තං පණ්ඩුකම්ඛලෙ;
විරොචති චිතමලො, මණ්ඩෙරොවතො යථා.

“මහාසාලොව සම්පුල්ලො, මෙරුරාජාවලඬිකතො;
සුචණ්ණයුපසඬිකාසො, පදුමො කොකනදො යථා.

“ජලන්තො දීපරුක්ඛොව, පඬ්ඛතග්ගෙ යථා සිඬි;
දෙවානං පාරිජත්තොව, සඬ්ඛපුල්ලො විරොචති” ති.

පාටලිගාමීයෙ උපාසකෙ ආමන්තෙසීති යස්මා තෙසු උපාසකෙසු බහු ජනා
සීලෙසු පතිට්ඨිතා, තස්මා පයමං තාව සීලවිපත්තියා ආදීනවං පකාසෙත්වා පච්ඡා
සීලසම්පදාය ආනිසංසං දස්සෙතුං, “පඤ්චමෙ ගහපතයො” තිආදීනා
ධම්මදෙසනත්ථං ආමන්තෙසි.

තත්ථ දුස්සීලොති නිස්සීලො. සීලවිපන්නොති විපන්නසීලො භින්තසංවරො.
එත්ථ ව “දුස්සීලො” ති පදෙන පුග්ගලස්ස සීලාභාවො වුත්තො. සො පනස්ස
සීලාභාවො දුට්ඨො අසමාදානෙන වා සමාදින්නස්ස හෙදෙන වාති. තෙසු පුරිමො න
තථා සාවජ්ජො, යථා දුතියො සාවජ්ජතරො. යථාධිජ්ජෙතාදීනවනිමිත්තං සීලාභාවං
පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය දස්සෙතුං, “සීලවිපන්නො” ති වුත්තං. තෙන

“දුස්සීලො” ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. පමාදාධිකරණන්ති පමාදකාරණා. ඉදඤ්ච සුත්තං ගහට්ඨානං වසෙන ආගතං, පබ්බජිතානම්පි පන ලබ්භතෙව. ගහට්ඨො හි යෙන සිප්පට්ඨානෙන ජීවිකං කප්පෙති යදි කසියා යදි වාණිජ්ජාය යදි ගොරක්කෙන, පාණාතිපාතාදිවසෙන පමත්තො තං තං යථාකාලං සම්පාදෙතුං න සක්කොති, අථස්ස කම්මං විනස්සති. මාසාතකාලෙ පන පාණාතිපාතාදීනි කරොන්තො දණ්ඩවසෙන මහතිං භොගජානිං නිගච්ඡති. පබ්බජිතො දුස්සීලො පමාදකාරණා සීලතො බුද්ධච්චනතො ක්කානතො සත්තඅරියධනතො ච ජානිං නිගච්ඡති.

පාපකො කිත්තිසද්දොති ගහට්ඨස්ස “අසුකො අමුකකුලෙ ජාතො දුස්සීලො පාපධම්මො පරිච්චත්තඉඳ්දලොකපරලොකො සලාකහත්තමත්තම්පි න දෙති” ති පරිසමජ්ඣෙ පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡති. පබ්බජිතස්ස “අසුකො නාම ථෙරො සත්ථු සාසනෙ පබ්බජිත්වා නාසක්ඛි සීලානි රක්ඛිතුං, න බුද්ධච්චනං ගහෙතුං, චෙජ්ජකම්මාදිහි ජීවති, ඡහි අගාරවෙහි සමන්තාගතො” ති එවං පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡති.

අවිසාරදොති ගහට්ඨො තාව අවස්සං බහුනං සන්නිපාතට්ඨානෙ “කොචි මම කම්මං ජානිස්සති, අථ මං නින්දිස්සති, රාජකුලස්ස වා දස්සෙස්සති” ති සහයො උපසඬකමති, මඬකුහුතො පත්තක්ඛන්ධො අධොමුඛො නිසීදති, විසාරදො හුත්වා කථෙතුං න සක්කොති. පබ්බජිතොපි බහුහික්ඛුසඬසෙ සන්නිපතිතෙ “අවස්සං කොචි මම කම්මං ජානිස්සති, අථ මෙ උපොසථම්පි පචාරණම්පි යපෙත්වා සාමඤ්ඤතො වාචෙත්වා නික්කඬ්ඪිස්සති” ති සහයො උපසඬකමති, විසාරදො හුත්වා කථෙතුං න සක්කොති. එකච්චො පන දුස්සීලොපි සමානො සුසීලො විය වරති, සොපි අජ්ඣාසයෙන මඬකු භොතියෙව.

සම්මුළ්භො කාලං කරොතීති දුස්සීලස්ස හි මරණමඤ්ථෙ නිපන්තස්ස දුස්සීලකම්මානි සමාදාය පචත්තිතට්ඨානානි ආපාථං ආගච්ඡන්ති. සො උම්මීලෙත්වා ඉඳ්දලොකං, නිම්මෙත්වා පරලොකං පස්සති. තස්ස චත්තාරො අපායා කම්මානුරූපං උපට්ඨහන්ති, සත්තිසතෙන පහරියමානො විය අග්ගිජාලාහිසාතෙන ක්කායමානො විය ච භොති. සො “වාරෙථ, වාරෙථා” ති විරචන්තොව මරති. තෙන වුත්තං – “සම්මුළ්භො කාලං කරොතී” ති.

කායස්ස භෙදාති උපාදින්නක්ඛන්ධපරිච්චාගා. පරං මරණාති තදනන්තරං අහිනිබ්බත්තක්ඛන්ධග්ගහණා. අථ වා කායස්ස භෙදාති ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡෙදා. පරං මරණාති වුත්තො උද්ධං. අපායන්තිආදි සබ්බං නිරයවෙච්චනං. නිරයො හි සග්ගමොක්ඛෙහතුහුතා පුඤ්ඤසඬබ්බාතා අයා අපෙතත්තා, සුබ්බානං වා අයස්ස, ආගමනස්ස වා අභාවා අපායො. දුක්ඛස්ස ගති පටිසරණන්ති දුග්ගති, දොසබ්බලතාය වා දුට්ඨෙත කම්මුතා නිබ්බත්තා ගතීති දුග්ගති. විවසා නිපතන්ති එත්ථ දුක්කතකාරිනොති විනිපාතො, විනස්සන්තා වා එත්ථ නිපතන්ති සම්භිජ්ජමානඬ්ඨගපච්චඬ්ඨානි විනිපාතො. නත්ථි එත්ථ අස්සාදසඤ්ඤිතො අයොති නිරයො.

අථ වා අපායග්ගහණෙන තිරච්ඡානයොනිං දීපෙනි. තිරච්ඡානයොනි හි අපායො සුගතිතො අපෙතත්තා, න දුග්ගති මහෙසක්ඛානං නාගරාජාදීනං සම්භවතො. දුග්ගතිග්ගහණෙන පෙත්තිවිසයං දීපෙනි. සො හි අපායො වෙව දුග්ගති ව සුගතිතො අපෙතත්තා, දුක්ඛස්ස ව ගතිභූතත්තා, න තු විනිපාතො අසුරසදිසං අවිනිපතිත්තා පෙතමහිද්ධිකානම්පි විජ්ජමානත්තා. විනිපාතග්ගහණෙන අසුරකායං දීපෙනි. සො හි යථාචුත්තෙනට්ඨෙන “අපායො” වෙව “දුග්ගති” ව සබ්බසම්පත්තිසමුස්සයෙනි විනිපතිත්තා “විනිපාතො”ති ව චූච්චති. තිරයග්ගහණෙන අවිච්ඡාදිකං අනෙකජ්ජකාරං තිරයමෙව දීපෙනි. උපපජ්ජතීති නිබ්බත්තති.

ආනිසංසකථා චුත්තවිපරියායෙන වෙදිතබ්බා. අයං පන විසෙසො – සීලවානි සමාදානවසෙන සීලවා. සීලසම්පන්නොති පරිසුද්ධං පරිපුණ්ණඤ්ච කත්වා සීලස්ස සමාදානෙන සීලසම්පන්නො. භොගක්ඛන්ධන්ති භොගරාසිං. සුගතිං සග්ගං ලොකන්ති එත්ථ සුගතිග්ගහණෙන මනුස්සගතිපි සඬග්ගති, සග්ගග්ගහණෙන දෙවගති එව. තත්ථ සුන්දරා ගති සුගති, රූපාදීහි විසයෙනි සුට්ඨු අග්ගොති සග්ගො, සො සබ්බොපි ලුජ්ජනපලුජ්ජනට්ඨෙන ලොකොති.

පාටලිගාමීයෙ උපාසකෙ බහුදෙව රත්තිං ධම්මියා කථායාති අඤ්ඤායපි පාළිමුත්තාය ධම්මකථාය වෙව ආවසථානුමොදනකථාය ව. තදා හි භගවා යස්මා අජාතසත්තුනා තත්ථ පාටලිපුත්තනගරං මාපෙන්නෙන අඤ්ඤෙසු ගාමනිගමජනපදරාජධානීසු යෙ සීලාචාරසම්පන්නා කුටුම්භිකා, තෙ ආනෙත්වා ධනධඤ්ඤසරවත්ථුඛෙත්තවත්ථාදීනි වෙව පරිභාරඤ්ච දාපෙත්වා නිවෙසියන්ති. තස්මා පාටලිගාමියා උපාසකා ආනිසංසදස්සාවිතාය විසෙසතො සීලගරුකා සබ්බගුණානඤ්ච සීලස්ස අධිට්ඨානභාවතො තෙසං පඨමං සීලානිසංසෙ පකාසෙත්වා තතො පරං ආකාසගඬ්ගං ඔතාරෙන්නො විය, පථවොජං ආකඬ්ඨන්තො විය, මහාජම්බුං මත්ථකෙ ගහෙත්වා වාලෙන්තො විය, යොජනිකමධුකණ්ඩං චක්කයන්තෙන පිළෙත්වා මධුරසං පායමානො විය පාටලිගාමිකානං උපාසකානං හිතසුඛාවහං පකිණ්ණකකථං කථෙන්නො “ආවාසදානං නාමෙතං ගහපතයො මහන්තං පුඤ්ඤං, තුම්භාකං ආවාසො මයා පරිභුත්තො, හික්ඛුසඬ්ඨසෙන ව පරිභුත්තො, මයා ව හික්ඛුසඬ්ඨසෙන ව පරිභුත්තෙ පන ධම්මරතනෙනපි පරිභුත්තොයෙව හොති. එවං තිහි රතනෙහි පරිභුත්තෙ අපරිමෙයොෆ ව විපාකො, අපිව ආවාසදානස්මිං දින්නෙ සබ්බදානං දින්නමෙව හොති, භූමට්ඨකපණ්ණසාලාය වා සාධාමණ්ඩපස්ස වා සඬ්ඨං උද්දිස්ස කතස්ස ආනිසංසො පරිච්ඡින්නදිතුං න සක්කා. ආවාසදානානුභාවෙන හි භවෙ නිබ්බත්තමානස්සපි සම්පිළිතගබ්භවාසො නාම න හොති, ද්වාදසහත්ථො ඔවරකො වියස්ස මාතුකුච්ඡි අසම්බාධොව හොති”ති එවං නානානායෙනි විචිත්තං බහුං ධම්මකථං කථෙත්වා –

“සිතං උණ්හං පටිහන්ති, තතො වාළමිගානි ව;
සරීසපෙ ව මකසෙ, සිසිරෙ වාපි චූට්ඨියො.

“තතො වාතාතපො සොරො, සඤ්ජාතො පටිභඤ්ඤති;
ලෙණත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච, ඤායිතුඤ්ච විපස්සිතුං.

“විහාරදානං සඬ්ඝස්ස, අග්ගං බුද්ධෙන වණ්ණිතං;
තස්මා හි පණ්ඩිතො පොසො, සම්පස්සං අත්ථමත්තතො.

“විහාරෙ කාරයෙ රම්මෙ, වාසයෙත්ථ බහුස්සුතෙ;
තෙසං අන්තඤ්ච පානඤ්ච, වත්ථසෙනාසනානි ව.

“දදෙය්‍ය උජුභුතෙසු, විජ්ජසන්නෙන චෙතසා;
තෙ තස්ස ධම්මං දෙසෙත්ති, සබ්බදුක්ඛාපනුදනං;
යං සො ධම්මං ඉධඤ්ඤාය, පරිනිබ්බාති අනාසවො” ති. (වුළුව. 295) –

එවං අයම්පි ආවාසදානෙ ආනිසංසොති බහුදෙව රත්තිං අතිරෙකතරං දියඬිඬියාමං
ආවාසදානානිසංසකථං කථෙසි. තත්ථ ඉමා ගාථා තාව සඬ්ගහං ආරුළුභා,
පකිණ්ණකධම්මදෙසනා පන සඬ්ගහං නාරොහති. සන්දස්සෙත්වාතිආදීනි
වුත්තත්ථානෙව.

අභික්කන්තාති අතික්කන්තා ද්වෙ යාමා ගතා. යස්ස දානි කාලං මඤ්ඤථාති
යස්ස ගමනස්ස තුම්භෙ කාලං මඤ්ඤථ, ගමනකාලො තුම්භාකං, ගව්ඡථාති වුත්තං
හොති. කස්මා පන භගවා තෙ උය්‍යොපෙසිති? අනුකම්පාය. තියාමරත්තිඤ්ච තත්ථ
නිසිදිත්වා විනිනාමෙත්තානං තෙසං සරීරෙ ආබාධො උප්පජ්ජෙය්‍යාති,
හික්ඛුසඬ්ඝෙපි ව විජ්ජහාතසයනනිසජ්ජාය ඔකාසො ලද්ධුං වට්ටති, ඉති
උභයානුකම්පාය උය්‍යොපෙසිති. සුඤ්ඤාගාරන්ති පාටියෙක්කං සුඤ්ඤාගාරං නාම
තත්ථ නත්ථී. තෙන කිර ගහපතයො තස්සෙව ආවසථාගාරස්ස එකපස්සෙ
පට්ඨාණියා පරික්ඛිපාපෙත්වා කජ්ජියමඤ්චං පඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථ
කජ්ජියපච්චත්ථරණං අත්ථරිත්වා උපරි
සුවණ්ණරජතතාරකාගන්ධමාලාදිපටිමණ්ඩිතං විතානං බන්ධිත්වා තෙලප්පදීපං
ආරොපෙසුං. “අප්පෙව නාම සත්ථා ධම්මාසනතො වුට්ඨාය ථොකං විස්සම්මකාමො
ඉධ නිපජ්ජෙය්‍ය, එවං නො ඉදං ආවසථාගාරං භගවතා වතුහි ඉරියාපථෙහි පරිභුත්තං
දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සති” ති. සත්ථාපි තදෙව සන්ධාය තත්ථ සඬ්ඝාටිං
පඤ්ඤාපෙත්වා සීහසෙය්‍යං කජ්ජෙසි. තං සන්ධාය වුත්තං “සුඤ්ඤාගාරං පාවිසි” ති.
තත්ථ පාදධොවනට්ඨානතො පට්ඨාය යාව ධම්මාසනා අගමාසි, එත්තකෙ යානෙ
ගමනං නිජ්චන්තං. ධම්මාසනං පත්වා ථොකං අට්ඨාසි, ඉදං තත්ථ යානං. භගවා
ද්වෙ යාමෙ ධම්මාසනෙ නිසිදි, එත්තකෙ යානෙ නිසජ්ජා නිජ්චන්තා. උපාසකෙ
උය්‍යොපෙත්වා ධම්මාසනතො ඔරුස්භ යථාචුත්තෙ යානෙ සීහසෙය්‍යං කජ්ජෙසි.
එවං තං යානං භගවතා වතුහි ඉරියාපථෙහි පරිභුත්තං අහොසිති.

සුනිධවස්සකාරාති සුනිධො ව වස්සකාරො ව ද්වෙ බ්‍රාහ්මණා.
මගධමහාමත්තාති මගධරඤ්ඤො මහාඅමච්චා, මගධරට්ඨෙ වා මහාමත්තා මහතියා

ඉස්සරියමත්තය සමන්තාගතාති මහාමත්තා. පාටලිගාමේ නගරං මාපෙන්නීති පාටලිගාමසඬ්ඛානෙ භූමිපදෙසෙ නගරං මාපෙන්නි. වජ්ජීනං පටිබාහායාති ලිච්ඡවිරාජ්ජනං ආයමුඛප්පච්ඡිත්තනත්ථං. සහස්සසහස්සෙවාති එකෙකවග්ගවසෙන සහස්සං සහස්සං හුත්වා. වත්ථුනීති සරවත්ථුනි. චිත්තානි නමන්ති නිවෙසනානි මාපෙතුන්ති රඤ්ඤො රාජමහාමත්තානඤ්ච නිවෙසනානි මාපෙතුං. වත්ථුච්ඡ්ඡාපායකානං චිත්තානි නමන්ති. තෙ කිර අත්තනො සිප්පානුභාවෙන හෙට්ඨාපථවියං තිංසහත්ථමත්තෙ යානෙ ‘‘ඉධ නාගග්ගාහො, ඉධ යක්ඛග්ගාහො, ඉධ භූතග්ගාහො, ඉධ පාසාණො වා බාණුකො වා අත්ථී’’ති ජානන්ති. තෙ තදා සිප්පං ජප්පෙත්වා දෙවතාහි සද්ධිං සම්මත්තයමානා විය මාපෙන්නි.

අථ වා තෙසං සරිරෙ දෙවතා අධිමුච්චිත්වා තත්ථ තත්ථ නිවෙසනානි මාපෙතුං චිත්තං නාමෙන්නි. තා චතුසු කොණෙසු බාණුකෙ කොට්ටෙත්වා වත්ථුමහි ගහිතමත්තෙ පටිවිගච්ඡන්ති. සද්ධකුලානං සද්ධා දෙවතා තථා කරොන්ති, අස්සද්ධකුලානං අස්සද්ධා දෙවතා. කිංකාරණා? සද්ධානඤ්චි එවං හොති ‘‘ඉධ මනුස්සා නිවෙසනං මාපෙන්නා පයමං හික්ඛුසඬ්ඛං නිසීදාපෙත්වා මඩ්ගලං වදාපෙස්සන්ති, අථ මයං සීලවත්තානං දස්සනං ධම්මකථං පඤ්භවිස්සජ්ජනං අනුමොදනං සොතුං ලහිස්සාම, මනුස්සා ච දානං දත්වා අමිභාකං පත්ති. දස්සන්ති’’ති. අස්සද්ධා දෙවතාපි ‘‘අත්තනො ඉච්ඡානුරූපං තෙසං පටිපත්ති. පස්සිතුං, කථඤ්ච සොතුං ලහිස්සාමා’’ති තථා කරොන්ති.

තාවතිංසෙහීති යථා හි එකස්මිං කුලෙ එකං පණ්ඩිතමනුස්සං, එකස්මිඤ්ච විහාරෙ එකං බහුස්සුතං හික්ඛුං උපාදාය ‘‘අසුකකුලෙ මනුස්සා පණ්ඩිතා, අසුකවිහාරෙ හික්ඛු බහුස්සුතා’’ති සද්දො අබ්භුග්ගච්ඡති, එවමෙව සක්කං දෙවරාජානං, විස්සකම්මඤ්ච දෙවපුත්තං උපාදාය ‘‘තාවතිංසා පණ්ඩිතා’’ති සද්දො අබ්භුග්ගතො. තෙනාහ ‘‘තාවතිංසෙහී’’ති. සෙය්‍යාථාපීතිආදිනා දෙවෙහි තාවතිංසෙහි සද්ධිං මත්තෙත්වා විය සුනිධවස්සකාරා නගරං මාපෙන්නීති දස්සෙති.

යාවතා, ආනන්ද, අරියං ආයතනන්ති යත්තකං අරියමනුස්සානං ඔසරණට්ඨානං නාම අත්ථී. යාවතා වණිප්පථොති යත්තකං වාණිජානං ආහට්ඨණ්ඩස්ස රාසිවසෙන කයවික්කයට්ඨානං නාම, වාණිජානං වසනට්ඨානං වා අත්ථී. ඉදං අග්ගනගරන්ති තෙසං අරියායතනවණිප්පථානං ඉදං නගරං අග්ගං හවිස්සති ජෙට්ඨකං පාමොක්ඛං. පුට්ඨෙදනන්ති හණ්ඩපුට්ඨෙදනට්ඨානං, හණ්ඩහණ්ඩිකානං මොවනට්ඨානන්ති වුත්තං හොති. සකලජම්බුදීපෙ අලද්ධහණ්ඩමපි හි ඉධෙව ලහිස්සන්ති, අඤ්ඤත්ථ වික්කයං අගච්ඡන්තාපි ඉධෙව වික්කයං ගච්ඡස්සන්ති, තස්මා ඉධෙව පුට්ඨං හින්දිස්සන්තීති අත්ථො. ආයානමපි හි චතුසු ද්වාරෙසු වත්තාරි, සභායං එකන්ති එවං දිවසෙ දිවසෙ පඤ්චසතසහස්සානි තත්ථ උට්ඨහිස්සන්ති. තානි සභාවානි ආයානීති දස්සෙති.

අග්ගිතො වාතිආදිසු සමුච්චයත්ථො වාසද්දො, අග්ගිනා ච උදකෙන ච මිටුහෙදෙන ච තස්සිස්සතීති අත්ථො. තස්ස හි එකො කොට්ඨාසො අග්ගිනා

නස්සිස්සති, නිබ්බාපෙනුං න සක්ඛිස්සන්ති, එකං කොට්ඨාසං ගඬගා ගහෙත්වා
ගමිස්සති, එකො ඉමිනා අකථිතං අමුස්ස, අමුනා අකථිතං ඉමස්ස වදන්තානං
පිසුණවාචානං වසෙන භින්නානං මනුස්සානං අඤ්ඤමඤ්ඤභෙදෙන විනස්සිස්සති.
එවං චත්වා භගවා පච්චුසකාලෙ ගඬගාතීරං ගන්ත්වා කතමුඛධොවනො
භික්ඛාචාරවෙලං ආගමයමානො නිසීදි.

සුනිධවස්සකාරාපි “අම්භාකං රාජා සමණස්ස ගොතමස්ස උපට්ඨාකො, සො
අම්භෙ උපගතෙ පුච්ඡිස්සති ‘සත්ථා කිර පාටලිගාමං අගමාසි, කිං තස්ස සන්තිකං
උපසඬකමිත්ථ, න උපසඬකමිත්ථා’ති. ‘උපසඬකමිම්භා’ති ව චුත්තෙ
‘නිමන්තයිත්ථ, න නිමන්තයිත්ථා’ති පුච්ඡිස්සති. ‘න නිමන්තයිම්භා’ති ව චුත්තෙ
අම්භාකං දොසං ආරොපෙත්වා නිග්ගණ්ඨිස්සති, ඉදඤ්චාපි මයං අකතට්ඨානෙ
නගරං මාපෙම, සමණස්ස ඛො පන ගොතමස්ස ගතගතට්ඨානෙ කාළකණ්ණිස්සත්තා
පටික්කමන්ති, තං මයං නගරමඬගලං වාචාපෙස්සාමා’ති විත්තෙත්වා සත්ථාරං
උපසඬකමිත්වා නිමන්තයිංසු. තෙන චුත්තං – “අපං ඛො සුනිධවස්සකාරා”තිආදි.

පුබ්බණ්ඩසමයන්ති පුබ්බණ්ඨෙ කාලෙ. නිවාසෙත්වාති ගාමපවෙසනනීභාරෙන
නිවාසනං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා. පත්තචීවරමාදායාති චීවරං
පාරුපිත්වා පත්තං හත්ථෙන ගහෙත්වා.

සීලවත්තෙත්වාති සීලවත්තො එත්ථ අත්තනො වසනට්ඨානෙ. සඤ්ඤතෙති
කායවාචාවිත්තෙහි සඤ්ඤතෙ. තාසං දක්ඛිණමාදියෙති සඬ්ඝස්ස දින්නෙ වත්තාරො
පච්චයෙ තාසං සරදෙවතානං ආදියෙය්‍ය පත්තිං දදෙය්‍ය. පූජිතා පූජ්‍යන්තිති “ඉමෙ
මනුස්සා අම්භාකං ඤාතකාපි න භොන්ති, එවමිපි නො පත්තිං දෙන්ති”ති ආරක්ඛං
සුසංවිහිතං කරොන්ති සුට්ඨු ආරක්ඛං කරොන්ති. මානිතා මානස්සන්තිති
කාලානුකාලං බලිකම්මකරණෙන මානිතා “එතෙ මනුස්සා අම්භාකං ඤාතකාපි න
භොන්ති, තථාපි චතුපඤ්චජමාසන්තරං නො බලිකම්මං කරොන්ති”ති මානෙත්ති
උප්පන්නපරිස්සයං භරන්ති. තතො නන්ති තතො තං පණ්ඩිතජාතිකං පුරිසං.
ඔරසන්ති උරෙ යපෙත්වා වඩ්ඪිතං, යථා මාතා ඔරසං පුත්තං අනුකම්පති,
උප්පන්නපරිස්සයභරණත්ථමෙවස්ස යථා වායමති, එවං අනුකම්පන්තිති අත්ථො.
හද්‍රාති පස්සතිති සුන්දරාති පස්සති.

අනුමොදිත්වාති තෙහි තදා පසුතපුඤ්ඤස්ස අනුමොදනවසෙන තෙසං ධම්මකථං
කත්වා. සුනිධවස්සකාරාපි “යා තත්ථ දෙවතා ආසුං, තාසං දක්ඛිණමාදියෙ”ති
භගවතො වචනං සුත්වා දෙවතානං පත්තිං අදංසු. තං ගොතමද්වාරං නාම අභොසීති
තස්ස නගරස්ස යෙන ද්වාරෙන භගවා නික්ඛමී, තං ගොතමද්වාරං නාම අභොසී.
ගඬගාය පන උත්තරණත්ථං අනොතිණ්ණත්තා ගොතමතිත්ථං නාම නාභොසී.
පූරාති පුණ්ණා. සමතිත්තිකාති තට්ඨමං උදකස්ස තිත්තා භරිතා. කාකපෙය්‍යාති තීරෙ
ධීතකාකෙහි පාතුං සක්කුණෙය්‍යඋදකා. ද්විහිපි පදෙහි උභතොකුලසමං
පරිපුණ්ණභාවමෙව දස්සෙති. උචම්පන්ති පාරගමනත්ථාය දාරුති සඬ්ඝාටෙත්වා

ආණ්ඩුයො කොට්ටෙන්වා කතං. කුල්ලන්ති වෙළඳණ්ඩාදිකෙ වල්ලිආදිහි බන්ධිත්වා කතං.

එතමන්ට විදිත්වාති එතං මහාජනස්ස ගඬිගොදකමත්තස්සපි කෙවලං තරිතුං අසමත්ථතං, අත්තනො පන භික්ඛුසඬ්ඨස්ස ච අතිගම්භිරිත්ථතං සංසාරමහණ්ණවං තරිත්වා ධීතභාවඤ්ච සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථපරිදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ අණ්ණවන්ති සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡේදෙන යොජනමත්තං ගම්භිරස්ස ච විත්ථතස්ස ච උදකට්ඨානස්සෙතං අධිවචනං. සරන්ති සරිත්වා ගමනතො ඉධ නදී අධිප්පෙතා. ඉදං චුත්තං හොති – යෙ ගම්භිරිත්ථතං සංසාරණ්ණවං තණ්හාසරිතඤ්ච තරන්ති, තෙ අරියමග්ගසඬ්ඨාතං සෙතුං කත්වාන විසජ්ජ පල්ලොති අනාමසිත්වා උදකභරිතාති නින්තට්ඨානාති, අයං පන ඉදං අප්පමත්තකං උදකං තරිතුකාමො කුල්ලඤ්චි ජනො පබන්ධති කුල්ලං බන්ධිතුං ආයාසං ආපජ්ජති. තිණ්ණා මෙධාවිනො ජනාති අරියමග්ගඤ්ඤාණසඬ්ඨාතාය මෙධාය සමන්තාගතත්තා මෙධාවිනො බුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච විනා එව කුල්ලෙන තිණ්ණා පරතීරෙ පතිට්ඨිතාති.

ජට්ඨසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ද්විධාපට්ඨසුත්තවණ්ණනා

77. සත්තමෙ අද්ධානමග්ගපට්ඨපන්තොති අද්ධානසඬ්ඨාතං දීඝමග්ගං පට්ඨපන්තො ගච්ඡන්තො හොති. නාගසමාලොනාති එවංනාමකෙන ථෙරෙන. පච්ඡාසමණොති අයං තදා භගවතො උපට්ඨාකො අහොසි. තෙන නං පච්ඡාසමණං කත්වා මග්ගං පට්ඨජ්ජී. භගවතො හි පඨමබොධියං විසතිවස්සාති අනිබ්බදා උපට්ඨාකා අහෙසුං, තතො පරං යාව පරිනිබ්බානා පඤ්චවිසතිවස්සාති ආයස්මා ආනන්දො ඡායාව උපට්ඨාසි. අයං පන අනිබ්බද්ධපට්ඨාකකාලො. තෙන චුත්තං – “ආයස්මතා නාගසමාලොන පච්ඡාසමණො”ති. ද්විධාපට්ඨන්ති ද්විධාභූතං මග්ගං. “ද්වෙධාපට්”න්තිපි පඨන්ති ආයස්මා නාගසමාලො අත්තනා පුබ්බෙ තත්ථ කතපරිවයත්තා උජුභාවඤ්චස්ස සන්ධාය වදති “අයං, භන්තෙ භගවා, පන්ථො”ති.

භගවා පන තදා තස්ස සපරිස්සයභාවං ඤත්වා තතො අඤ්ඤං මග්ගං ගන්තුකාමො “අයං, නාගසමාල, පන්ථො”ති ආහ. “සපරිස්සයො”ති ච චුත්තෙ අසද්දහිත්වා “භගවා න තත්ථ පරිස්සයො”ති වදෙයා, තදස්ස දීඝරත්තං අභිතාය දුක්ඛායාති “සපරිස්සයො”ති න කථෙසි. තික්ඛන්තුං “අයං පන්ථො, ඉමිනා ගච්ඡාමා”ති වත්වා වතුත්ථවාරෙ “න භගවා ඉමිනා මග්ගෙන ගන්තුං ඉච්ඡති, අයමෙව ච උජුමග්ගො, භන්දාහං භගවතො පත්තවීවරං දත්වා ඉමිනා මග්ගෙන ගම්ස්සාමී”ති වින්තෙත්වා සත්ථු පත්තවීවරං දාතුං අසක්කොන්තො භූමියං යපෙත්වා පච්චුපට්ඨිතෙන දුක්ඛසංවත්තනිකෙන කම්මුනා වොදියමානො භගවතො

වචනං අනාදියිත්වාව පක්කාමි. තෙන චුත්තං – “අථ ඛො ආයස්මා නාගසමාලො හගවතො පත්තචීවරං තත්ථෙව ඡමායං නික්ඛිපිත්වා පක්කාමි”ති. තත්ථ හගවතො පත්තචීවරන්ති අත්තනො හත්ථගතං හගවතො පත්තචීවරං. තත්ථෙවාති තස්මිංයෙව මග්ගෙ ඡමායං පථවියං නික්ඛිපිත්වා පක්කාමි. ඉදං වො හගවා පත්තචීවරං, සචෙ ඉච්ඡථ, ගණ්හථ, යදි අත්තනා ඉච්ඡිතමග්ගංයෙව ගන්තුකාමත්ථාති අධිජ්ජායො. හගවාපි අත්තනො පත්තචීවරං සයමෙව ගහෙත්වා යථාධිජ්ජෙතං මග්ගං පටිපජ්ජි.

අත්තරාමග්ගෙ වොරා නික්ඛමිත්වාති තදා කිර පඤ්චසතා පුරිසා ලුද්දා ලොහිතපාණිනො රාජාපරාධිනො හුත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වොරිකාය ජීවිකං කජ්ජෙත්තා “පාරිපන්ථිකභාවෙන රඤ්ඤො ආයපථං පච්ඡන්දිස්සාමා”ති මග්ගසමීපෙ අරඤ්ඤෙ තිට්ඨන්ති. තෙ ථෙරං තෙන මග්ගෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා “අයං සමණො ඉමිනා මග්ගෙන ආගච්ඡති, අවළඤ්ජිතබ්බං මග්ගං වළඤ්ජෙති, අමිහාකං අත්ථිභාවං න ජානාති, හන්ද නං ජානාපෙස්සාමා”ති කුජ්ඣිත්වා ගහනට්ඨානතො වෙගෙන නික්ඛමිත්වා සහසා ථෙරං භූමියං පාතෙත්වා හත්ථපාදෙහි කොට්ටෙත්වා මත්තිකාපත්තඤ්චස්ස හින්දිත්වා චීවරං ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දිත්වා පබ්බජිතත්තා “තං න හනාම, ඉතො පට්ඨාය ඉමස්ස මග්ගස්ස පරිස්සයභාවං ජානාහි”ති විස්සජ්ජෙසුං. තෙන චුත්තං – “අථ ඛො ආයස්මතො...පෙ.... විජ්ජාලෙසු”න්ති.

හගවාපි “අයං තෙන මග්ගෙන ගතො වොරෙහි බාධිතො මං පරියෙසිත්වා ඉදානෙව ආගමිස්සති”ති ඤාත්වා ථොකං ගන්ත්වා මග්ගා ඕක්කමිම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසිදි. ආයස්මාපි ඛො නාගසමාලො පච්චාගන්ත්වා සත්ථාරා ගතමග්ගමෙව ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො තස්මිං රුක්ඛමූලෙ හගවන්තං පස්සිත්වා උපසඩ්ධමිත්වා වන්දිත්වා තං පවත්තිං සබ්බං ආරොවෙසි. තෙන චුත්තං – “අථ ඛො ආයස්මා නාගසමාලො...පෙ.... සඬ්ඝාටිඤ්ච විජ්ජාලෙසු”න්ති.

එකමත්ථං විදිත්වාති එතං ආයස්මතො නාගසමාලස්ස අත්තනො වචනං අනාදියිත්වා අබ්බෙත්තමග්ගගමනං, අත්තනො ච බ්බෙත්තමග්ගගමනං විදිත්වා තදන්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ සද්ධිං වරන්ති සහ වරන්තො. එකතො වසන්ති ඉදං තස්සෙව වෙච්චනං, සහ වසන්තොති අත්ථො. මිස්සො අඤ්ඤජනෙන වෙදගුති වෙදිතබ්බට්ඨොන වෙදසඬ්ඛාතෙන චතුසච්චඅරියමග්ගඤ්ඤාණෙන ගතත්තා අධිගතත්තා, වෙදස්ස වා සකලස්ස ඤෙය්‍යස්ස පාරං ගතත්තා වෙදගු. අත්තනො හිතාහිතං න ජානාතීති අඤ්ඤො, අවිද්වා බාලොති අත්ථො. තෙන අඤ්ඤෙන ජනෙන මිස්සො සහවරණමත්තෙන මිස්සො. විද්වා පජ්ඣාති පාපකන්ති තෙන වෙදගුභාවෙන විද්වා ජානන්තො පාපකං අහද්දකං අත්තනො දුක්ඛාවහං පජ්ඣාති, පාපකං වා අකල්‍යාණපුග්ගලං පජ්ඣාති. යථා කිං? කොඤ්චො ඛීරපකොව නින්තගන්ති යථා කොඤ්චසකුණො උදකමිස්සිතෙ ඛීරෙ උපතීතෙ විනා තොයං ඛීරමත්තස්සෙව පිචනතො ඛීරපකො නින්තට්ඨානගමනෙන නින්තගසඬ්ඛාතං උදකං පජ්ඣාති

වජ්ජෙති, එවං පණ්ඩිතො කිර දුප්පඤ්ඤපුග්ගලෙහි යානනිසජ්ජාදිසු සහභූතොපි ආචාරෙන තෙ පජහාති, න කදාවිපි සම්මිස්සො හොති.

සත්තමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. විසාබාසුත්තවණ්ණනා

78. අට්ඨමෙ විසාබාය මිඟාරමාතුයා නත්තා කාලඬකතා හොතීති විසාබාය මහාඋපාසිකාය පුත්තස්ස ධිතා කුමාරිකා කාලඬකතා හොති. සා කිර වත්තසම්පන්නා සාසනෙ අභිජ්ජසන්නා මහාඋපාසිකාය ගෙහං පට්ටියානං භික්ඛුනං භික්ඛුනීනඤ්ච අත්තනා කාතබ්බවෙය්‍යාවච්චං පුරෙහත්තං පච්ඡාහත්තඤ්ච අජ්ජමත්තා අකාසි, අත්තනො පිතාමහියා චිත්තානුකූලං පටිපජ්ජී. තෙන විසාබා ගෙහතො ඛහි ගච්ඡන්තී සබ්බං තස්සායෙව භාරං කත්වා ගච්ඡති, රූපෙන ච දස්සනීයා පාසාදිකා, ඉති සා තස්සා විසෙසතො පියා මනාපා අහොසි. සා රොගාභිභූතා කාලමකාසී. තෙන චුත්තං – “තෙන බො පන සමයෙන විසාබාය මිඟාරමාතුයා නත්තා කාලඬකතා හොති පියා මනාපා”ති. අථ මහාඋපාසිකා තස්සා මරණෙන සොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තී දුක්ඛී දුම්මනා සරීරනික්ඛෙපං කාරෙත්වා “අපි නාම සත්ථු සන්තිකං ගතකාලෙ චිත්තස්සාදං ලභෙය්‍යා”න්ති හගවත්තං උපසඬකම්. තෙන චුත්තං – “අථ බො විසාබා මිඟාරමාකා”තිආදි. තත්ථ දිවා දිවස්සාති දිවස්සාපි දිවා, මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙති අත්ථො.

හගවා විසාබාය වට්ටාහිරතිං ජානන්තො උපායෙන සොකතනුකරණත්ථං “ඉච්ඡෙය්‍යාසි ත්වං විසාබෙ”තිආදිමාහ. තත්ථ යාවතිකාති යත්තකා. තදා කිර සත්ත ජනකොට්ඨො සාවත්ථීයං පටිවසන්ති. තං සන්ධාය හගවා “කීවඛහුකා පන විසාබෙ සාවත්ථීයා මනුස්සා දෙවසිකං කාලං කරොන්තී”ති පුච්ඡී. විසාබා “දසපි, හන්තෙ”තිආදිමාහ. තත්ථ තීණිති තයො. අයමෙව වා පායො. අවිචිත්තාති අසුඤ්ඤා.

අථ හගවා අත්තනො අධිජ්ජායං පකාසෙන්නො “අපි නු ත්වං කදාවි කරහවි අනල්ලවත්ථා වා හවෙය්‍යාසි අනල්ලකෙසා වා”ති ආහ. නනු එවං සන්නෙ තයා සබ්බකාලං සොකාභිභූතාය මනානං පුත්තාදීනං අමඬිගලුපචාරවසෙන උදකොරොහණෙන අල්ලවත්ථාය අල්ලකෙසාය එව හවිතබ්බන්ති දස්සෙති. තං සුත්ථා උපාසිකා සංවෙගජාතා “නො හෙතං, හන්තෙ”ති පටික්ඛිපිත්ථා පියවත්ථුං විජ්ජපිසාරතො අත්තනො චිත්තස්ස නිවත්තභාවං සත්ථු ආරොචෙත්තී “අලං මෙ, හන්තෙ, තාවඛහුකෙහි පුත්තෙහි ව නත්තාරෙහි වා”ති ආහ.

අථස්සා හගවා “දුක්ඛං නාමෙතං පියවත්ථුනිමිත්තං, යත්තකාති පියවත්ථුනි, තත්තකාති දුක්ඛානි. තස්මා සුඛකාමෙන දුක්ඛජ්ජපටිකුලෙන සබ්බසො පියවත්ථුතො චිත්තං විවෙචෙතබ්බ”න්ති ධම්මං දෙසෙන්නො “යෙසං බො විසාබෙ සතං පියානි, සතං තෙසං දුක්ඛානි”තිආදිමාහ. තත්ථ සතං පියානීති සතං පියායිතබ්බවත්ථුනි. “සතං පිය”න්තිපි කෙචි පදන්ති. එත්ථ ව යස්මා එකතො පට්ඨාය යාව දස, තාව

සඬ්ඛ්‍යා සඬ්ඛ්‍යායාප්පධානා, තස්මා “යෙසං දස පියානි, දස නෙසං දුක්ඛානි” ත්ථිආදිනා පාළි ආගතා. කෙච් පන “යෙසං දස පියානං, දස නෙසං දුක්ඛානං” ත්ථිආදිනා පඨන්ති, තං න සුන්දරං. යස්මා පන වීසතිතො පට්ඨාය යාව සතං, තාව සඬ්ඛ්‍යා සඬ්ඛ්‍යායාප්පධානාව, තස්මා තත්ථාපි සඬ්ඛ්‍යායාප්පධානතංයෙව ගහෙත්වා “යෙසං ඛො විසාඛෙ සතං පියානි, සතං නෙසං දුක්ඛානි” ත්ථිආදිනා පාළි ආගතා. සබ්බෙසම්මි ච “යෙසං එකං පියං, එකං නෙසං දුක්ඛං” ත්ථි පාඨො, න පන දුක්ඛස්සාති. එතස්මිඤ්චි පක්ඛෙ එකරසා එකජ්ඣාසයා ච භගවතො දෙසනා හොති. තස්මා යථාචුත්තනයාව පාළි වෙදිතබ්බො.

එතමත්ථං විදිත්වා සොකපරිදෙවාදිකං වෙතසිකං කායිකඤ්ච දුක්ඛං පියවත්ථුනිමිත්තං පියවත්ථුමිහි සති හොති, අසති න හොතිති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො ජානිත්වා තදත්ථපරිදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තස්සත්ථො – ඤාතිභොගරොගසීලදිට්ඨිඛ්‍යාසනෙහි චුට්ඨස්ස අන්තො නිජ්ඣායන්තස්ස බාලස්ස විත්තසන්තාපලක්ඛණා යෙ කෙච් මුදුමජ්ඣාදිභෙදෙන යාදිසා තාදිසා සොකා වා තෙහියෙව චුට්ඨස්ස සොකුද්දෙහකසමුට්ඨාපිතවච්චිප්පලාපලක්ඛණා පරිදෙවිතා වා අනිට්ඨථොට්ඨබ්බපටිභතකායස්ස කායපිළනලක්ඛණා දුක්ඛා වා තථා අචුත්තත්ථස්ස විකප්පනත්ථොන වාසද්දෙන ගහිතා දොමනස්සුපායාසාදයො වා නිස්සයභෙදෙන ච අනෙකරූපා නානාවිධා ඉමස්මිං සත්තලොකෙ දිස්සන්ති උපලබ්භන්ති, සබ්බෙපි එතෙ පියං පියජාතිකං සත්තං සඬ්ඛාරඤ්ච පටිච්ච නිස්සාය ආගම්ම පච්චයං කත්වා පහවන්ති නිබ්බත්තන්ති. තස්මිං පන යථාචුත්තෙ පියවත්ථුමිහි පියෙ අසන්නෙ පියභාවකරෙ ඡන්දරාගෙ පහිනෙ න කදාවිපි එතෙ භවන්ති. චුත්තඤ්ඤෙනං – “පියතො ජායතී සොකො...පෙ.... පෙමතො ජායතී සොකො” ති ච ආදි (ධ. ප. 212-213). තථා “පියප්පභූතා කලහා විවාදා, පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරෙහී” ති ච ආදි (සු. නි. 869). එත්ථ ච “පරිදෙවිතා වා දුක්ඛා වා” ති ලිඬ්ගවිපල්ලාසෙන චුත්තං, “පරිදෙවිතානි වා දුක්ඛානි වා” ති වත්තබ්බෙ විහත්තිලොපො වා කතොති වෙදිතබ්බො.

තස්මා හි තෙ සුඛිනො වීතසොකානි යස්මා පියප්පභූතා සොකාදයො යෙසං නත්ථී, තස්මා තෙ එව සුඛිනො වීතසොකා නාම. කෙ පන තෙ? යෙසං පියං නත්ථී කුහිඤ්චී ලොකෙ යෙසං අරියානං සබ්බසො වීතරාගත්තා කත්ථවිපි සත්තලොකෙ සඬ්ඛාරලොකෙ ච පියං පියභාවො “පුත්තො” ති වා “භාතා” ති වා “භගිනී” ති වා “භරියා” ති වා පියං පියායනං පියභාවො නත්ථී, සඬ්ඛාරලොකෙපි “එතං මම සත්තකං, ඉමිනාහං ඉමං නාම සුඛං ලභාමි ලහිස්සාමි” ති පියං පියායනං පියභාවො නත්ථී. තස්මා අසොකං වීරජං පත්ථයානො, පියං න කයිරාථ කුහිඤ්චී ලොකෙති යස්මා ච සුඛිනො නාම වීතසොකා, වීතසොකත්තාව කත්ථවිපි විසයෙ පියභාවො නත්ථී, තස්මා අත්තතො යථාචුත්තසොකාභාවෙන ච අසොකං අසොකභාවං රාගරජාදිවිගමනෙන වීරජං වීරජභාවං අරහත්තං, සොකස්ස රාගරජාදීනඤ්ච අභාවභෙතුභාවතො වා “අසොකං වීරජං” ත්ථි ලද්ධනාමං නිබ්බානං පත්ථයානො

කත්තුකමානාකුසලච්ඡන්දස්ස වසෙන ඡන්දජාතො කත්ථවි ලොකෙ රූපාදිධම්මෙ අත්තමසො සමථවිපස්සනාධම්මෙපි පියං පියභාවං වියායනං න කයිරාථ න උප්පාදෙය්‍ය. චූත්තඤ්ඤො - “ධම්මාපි වො, භික්ඛවෙ, පභාතඛිඛා, පගෙව අධම්මා”ති (ම. නි. 1.240).

අට්ඨමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පට්ඨමදබ්බසුත්තවණ්ණනා

79. නවමෙ ආයස්මාති පියවචනං. දබ්බොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං.

මල්ලපුත්තොති මල්ලරාජස්ස පුත්තො. සො හි ආයස්මා පදුමුත්තරස්ස භගවතො පාදමුලෙ කතාහිනිභාරො කප්පසතසහස්සං උපවිතපුඤ්ඤසඤ්චයො අම්භාකං භගවතො කාලෙ මල්ලරාජස්ස දෙවිකා කුච්ඡියං නිබ්බත්තො කතාධිකාරත්තා ජාතියා සත්තවස්සිකකාලෙයෙව මාතාපිතරො උපසඬකමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තෙ ව “පබ්බජිත්වාපි ආචාරං තාව සික්ඛතු, සවෙ තං නාහිරමිස්සති, ඉධෙව ආගමිස්සති”ති අනුජානිංසු. සො සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. සත්ථාපිස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා පබ්බජ්ජං අනුජානි. තස්ස පබ්බජ්ජාසමයෙ දින්නඔවාදෙන භවත්තයං ආදිත්තං විය උපට්ඨාසි. සො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා බුරුග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණ්. යංකිඤ්චි සාවකෙන පත්තඛිඛං, “තිස්සො විජ්ජා වතස්සො පටිසම්භිදා ඡළභිඤ්ඤා නව ලොකුත්තරධම්මා”ති එවමාදිකං සබ්බං අධිගන්ත්වා අසිනියා මහාසාවකෙසු අබ්භත්තරො අභොසි. චූත්තඤ්ඤො තෙන ආයස්මතා -

“මයා ඛො ජාතියා සත්තවස්සෙන අරහත්තං සවිජ්ජකතං, යංකිඤ්චි සාවකෙන පත්තඛිඛං, සබ්බං තං අනුජ්ජත්තං මයා”තිආදි (පාරා. 380).

යෙන භගවා තෙනුපසඬකමිති සො කිරායස්මා එකදිවසං රාජගහෙ පිණ්ඩාය වරිත්වා පච්ඡාහත්තං පිණ්ඩපාතප්පටික්කන්තො භගවතො වත්තං දස්සෙත්වා දිවාට්ඨානං ගන්ත්වා උදකකුම්භතො උදකං ගහෙත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙන්වා ගත්තානි සිතිං කත්වා වම්මක්ඛණ්ඩං පඤ්ඤාපෙත්වා නිසින්නො කාලපරිච්ඡේදං කත්වා සමාපත්තිං සමාපජ්ජි. අථායස්මා යථාකාලපරිච්ඡේදං සමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා අත්තතො ආයුසඬබ්බාරෙ ඔලොකෙසි. තස්ස තෙ පරික්ඛිණා කතිපයමුහුත්තිකා උපට්ඨහිංසු. සො වින්තෙසි - “න ඛො මෙතං පතිරූපං, යමහං සත්ථු අනාරොචෙත්වා සබ්බමචාරිහි ව අවිදිතො ඉධ යථානිසින්නොව පරිනිබ්බායිස්සාමි. යංනුනාහං සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා පරිනිබ්බානං අනුජානාපෙත්වා සත්ථු වත්තං දස්සෙත්වා සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවදස්සනත්ථං මය්හං ඉද්ධානුභාවං විභාවෙන්තො ආකාසෙ නිසිදිත්වා තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා පරිනිබ්බායෙය්‍යං. එවං සන්තෙ යෙ මග්ගි අස්සද්ධා අප්පසන්නා, තෙසම්පි පසාදො උප්පජ්ජිස්සති, තදස්ස තෙසං දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා”ති. එවඤ්ච සො ආයස්මා වින්තෙත්වා භගවත්තං උපසඬකමිත්වා සබ්බං තං තථෙව අකාසි. තෙන චූත්තං - “අථ ඛො ආයස්මා දබ්බො මල්ලපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසඬකමි”තිආදි.

තත්ථ පරිනිබ්බානකාලො මෙනි “භගවා මය්භං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බානකාලො උපට්ඨිතො, තමභං භගවතො ආරොචෙත්වා පරිනිබ්බායිතුකාමොමිහි”ති දස්සෙති. කෙච් පනාහු “න තාව ථෙරො ජිණ්ණො, න ච ගිලානො, පරිනිබ්බානාය ච සත්ථාරං ආපුච්ඡති, කිං තත්ථ කාරණං? ‘මෙත්තියභූමජකා හික්ඛු පුබ්බෙ මං අමුලකෙන පාරාජිකෙන අනුද්ධංසෙසුං, තස්මිං අධිකරණෙ වූපසන්තෙපි අක්කොසන්තියෙව. තෙසං සද්දහිත්වා අඤ්ඤෙපි පුට්ඨජනා මයි අගාරවං පරිභවඤ්ච කරොන්ති. ඉමඤ්ච දුක්ඛභාරං නිරත්ථකං වහිත්වා කිං පයොජනං, තස්මාභං ඉදානෙව පරිනිබ්බායිස්සාමි’ති සන්තිට්ඨානං කත්වා සත්ථාරං ආපුච්ඡි”ති. තං අකාරණං. න හි බිණාසවා අපරික්ඛිණෙ ආයුසඬ්ඛාරෙ පරෙසං උපවාදාදිභයෙන පරිනිබ්බානාය චෙතෙන්ති සට්ඨන්ති වායමන්ති, න ච පරෙසං පසංසාදිහෙතු චිරං තිට්ඨන්ති, අථ බො සරසෙනෙව අත්තනො ආයුසඬ්ඛාරස්ස පරික්ඛයං ආගමෙන්ති. යථාභ –

“නාහිකඬ්ඛාමි මරණං, නාහිකඬ්ඛාමි ජීවිතං;
කාලඤ්ච පටිකඬ්ඛාමි, නිබ්බිසං භතකො යථා”ති. (ථෙරගා. 196, 606; මි. ප. 2.2.4) –

භගවාපිස්ස ආයුසඬ්ඛාරං ඔලොකෙන්වා පරික්ඛිණභාවං ඤත්වා “යස්සදානි ත්වං, දබ්බ, කාලං මඤ්ඤාසි”ති ආභ.

වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වාති ආකාසං අහිඋග්ගන්ත්වා, වෙහාසං ගන්ත්වාති අත්ථො. අහිසද්දයොගෙන හි ඉදං උපයොගවචනං, අත්ථො පන භූමිමවසෙන චෙදිතබ්බො. වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා කිං අකාසිති ආභ – “ආකාසෙ අත්තලික්ඛෙ පල්ලඬ්ඛකෙන නිසිදිත්වා”තිආදි. තත්ථ තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වාති තෙජොකසිණචතුත්ථජ්ඣානසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා. ථෙරො හි තදා භගවන්තං වන්දිත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා එකමන්තං යිතො “භගවා කප්පසතසහස්සං තුම්හෙහි සද්ධිං තත්ථ තත්ථ වසන්තො පුඤ්ඤානි කරොන්තො ඉමමෙවත්ථං සන්ධාය අකාසිං, ස්වායමත්ථො අජ්ජ මත්ථකං පත්තො, ඉදං පච්ඡිමදස්සන”න්ති ආභ. යෙ තත්ථ පුට්ඨජනහික්ඛු සොතාපන්තසකදාගාමිතො ච, තෙසු එකච්චානං මහන්තං කාරුඤ්ඤං අහොසි, එකච්චෙ ආරොදනජ්ජත්තා අහෙසුං. අථස්ස භගවා චිත්තාවාරං ඤත්වා “තෙන හි, දබ්බ, මය්භං හික්ඛුසඬ්ඛස්ස ච ඉද්ධිපාටිභාරියං දස්සෙහි”ති ආභ. තාවදෙව සබ්බො හික්ඛුසඬ්ඛො සන්තිපති. අථායස්මා දබ්බො “එකොපි හුත්වා බහුධා හොති”තිආදිනා (පටි. ම. 1.102; දී. නි. 1.484) නයෙන ආගතානි සාවකසාධාරණානි සබ්බානි පාටිභාරියානි දස්සෙත්වා පුන ච භගවන්තං වන්දිත්වා ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ආකාසෙ පථවිං නිමිමිනිත්වා තත්ථ පල්ලඬ්ඛකෙන නිසිත්තො තෙජොකසිණසමාපත්තියා පරිකම්මං කත්වා සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය සරිරං ආවජ්ජිත්වා පුන සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා සරිරඤ්ඤාපනතෙජොධාතුං අධිට්ඨහිත්වා පරිනිබ්බායි. සභ අධිට්ඨානෙන සබ්බො කායො අග්ගිනා ආදිත්තො අහොසි. බණෙනෙව ච සො අග්ගි කප්පවුට්ඨානග්ගි විය අණුමත්තම්පි සඬ්ඛාරගතං මසිමත්තම්පි තත්ථ කිඤ්චි අනවසෙසෙන්තො

අධිට්ඨානබලෙන් කොපෙත්වා නිබ්බායි. තෙන වුත්තං – “අථ ඛො ආයස්මා දඬිඛො මල්ලපුත්තො” තිආදි. තත්ථ වුට්ඨහිත්වා පරිනිබ්බායීති ඉද්ධිචිත්තතො වුට්ඨහිත්වා භවභිගචිත්තෙන පරිනිබ්බායි.

කොයමානස්සාති ජාලියමානස්ස. ඩය්භමානස්සාති තස්සෙව වෙච්චනං. අථ වා කොයමානස්සාති ජාලාපචත්තික්ඛණං සන්ධාය වුත්තං, ඩය්භමානස්සාති විතච්චිතභිගාරක්ඛණං. ඡාරිකාති භස්මං. මසීති කජ්ජලං. න පඤ්ඤායිත්ථාති න පස්සිත්ථ, අධිට්ඨානබලෙන් සබ්බං බණෙනෙව අන්තරධායිත්ථාති අත්ථො. කස්මා පන ථෙරො උත්තරිමනුස්සධම්මං ඉද්ධිපාටිභාරියං දස්සෙසි, නනු භගවතා ඉද්ධිපාටිභාරියකරණං පටික්ඛිත්තන්ති? න වොදෙනබ්බමෙතං ගිහීනං සම්මුඛා පාටිභාරියකරණස්ස පටික්ඛිත්තන්තා. තඤ්ච ඛො විකුබ්බනවසෙන, න පනෙවං අධිට්ඨානවසෙන. අයං පනායස්මා ධම්මසාමීනා ආණත්තොව පාටිභාරියං දස්සෙසි.

එතමත්ථං විදිත්වාති එතං ආයස්මතො දඬිබස්ස මල්ලපුත්තස්ස අනුපාදාපරිනිබ්බානං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථපරිදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ අහෙදි කායොති සබ්බො භුතූපාදායපහෙදො චතුසන්තතිරූපකායො හිජ්ජී, අනවසෙසතො ඩය්භී, අන්තරධායී, අනුප්පත්තිධම්මතං ආපජ්ජී. නිරොධි සඤ්ඤාති රූපායතනාදිගොචරතාය රූපසඤ්ඤාදිහෙදා සබ්බාපි සඤ්ඤා අප්පටිසන්ධිකෙන නිරොධෙන නිරුජ්ඣි. වෙදනා සීතිභවිංසු සබ්බාති විපාකවෙදනා කිරියවෙදනාති සබ්බාපි වෙදනා අප්පටිසන්ධිකනිරොධෙන නිරුද්ධත්තා අණුමත්තම්පි වෙදනාදරථස්ස අභාවතො සීතිභුතා අහෙසුං, කුසලාකුසලවෙදනා පන අරහත්තඵලක්ඛණෙයෙව නිරොධං ගතා. “සීතිරහිංසු” තිපි පඨන්ති, සන්තා නිරුද්ධා අහෙසුන්ති අත්ථො. වූපසම්භු සඬ්ඛාරාති විපාකකිරියප්පහෙදා සබ්බෙපි එස්සාදෙයො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධධම්මා අප්පටිසන්ධිකනිරොධෙනෙව නිරුද්ධත්තා විසෙසෙන උපසම්භු. විඤ්ඤාණං අත්ථමාගමාති විඤ්ඤාණම්පි විපාකකිරියප්පහෙදං සබ්බං අප්පටිසන්ධිකනිරොධෙනෙව අත්ථං විනාසං උපච්ඡෙදං අගමා අගච්ඡී.

ඉති භගවා ආයස්මතො දඬිබස්ස මල්ලපුත්තස්ස පඤ්චන්තම්පි බන්ධානං පුබ්බෙයෙව කිලෙසාහිසඬ්ඛාරූපාදානස්ස අනවසෙසතො නිරුද්ධත්තා අනුපාදානො විය ජාතවෙදො අප්පටිසන්ධිකනිරොධෙන නිරුද්ධභාවං නිස්සාය පීතිවෙගවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙසිති.

නවමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දුතියදඬිබසුත්තවණ්ණනා

80. දසමෙ තත්ථ ඛො භගවා හික්ඛු ආමන්තෙසීති භගවා රාජගහෙ යථාහිරන්තං විහරිත්වා ඡනපදචාරිකං චරන්තො අනුක්කමෙන සාවත්ථීං පත්වා ඡෙතවනෙ

විහරන්තොයෙව යෙසං භික්ඛූනං ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස පරිනිබ්බානං අපච්චක්ඛං, තෙසං තං පච්චක්ඛං කත්වා දස්සෙතුං, යෙපි ච මෙත්තියභූමජකෙහි කතෙන අභූතෙන අබ්භාවික්ඛණෙන ථෙරෙ ගාරවරහිතා පුට්ඨජනා, තෙසං ථෙරෙ බහුමානුජපාදනත්ථඤ්ච ආමන්තෙසි. තත්ථ තත්ත්වාති වචනසඤ්ඤාපනෙ නිපාතමත්තං. බොති අවධාරණෙ. තෙසු “තත්ත්වා”ති ඉමිනා “භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි”ති එතෙසං පදානං වුවිච්චානානංයෙව ජොතෙති. “බො”ති පන ඉමිනා ආමන්තෙසියෙව, නාස්ස ආමන්තෙන කොචි අන්තරායො අහොසිති ඉමමත්ථං දස්සෙති. අථ චා තත්ත්වාති තස්මිං ආරාමෙ. බොති වචනාලඬිකාරෙ නිපාතො. ආමන්තෙසිති අභාසි. කස්මා පන භගවා භික්ඛූයෙව ආමන්තෙසිති? ජෙට්ඨත්තා ජෙට්ඨත්තා ආසන්නත්තා සබ්බකාලං සන්නිහිතත්තා ධම්මදෙසනාය විසෙසතො භාජනභූතත්තා ච.

භික්ඛවොති තෙසං ආමන්තනාකාරදස්සනං. හදන්තෙති ආමන්තිතානං භික්ඛූනං ගාරවෙන සත්ථු පච්චවනදානං. තත්ථ “භික්ඛවො”ති වදන්තො භගවා තෙ භික්ඛූ ආලපති. “හදන්තෙ”ති වදන්තා තෙ පච්චාලපන්ති. අපිච “භික්ඛවො”ති ඉමිනා කරුණාවිජ්ජාරසොම්මහදයනිස්සිතපුබ්බධිගමෙන වචනෙන තෙ භික්ඛූ කම්මට්ඨානමනසිකාරධම්මපච්චවෙක්ඛණාදිතො නිවත්තෙත්වා අත්තනො මුබාහිමුබෙ කරොති. “හදන්තෙ”ති ඉමිනා සත්ථරි ආදරබහුමානගාරවදීපනවචනෙන තෙ භික්ඛූ අත්තනො සුස්සුසනං ඔවාදජපට්ඨගහගාරවභාවඤ්ච පටිවෙදෙන්ති. භගවතො පච්චස්සොසුන්ති තෙ භික්ඛූ භගවතො වචනං පතිඅස්සොසුං සොතුකාමනං ජනෙසුං. එතදවොචාති භගවා එතං ඉදානි වක්ඛමානං සකලං සුත්තං අභාසි. දබ්බස්ස, භික්ඛවෙ, මල්ලපුත්තස්සාතිආදි අනන්තරසුත්තෙ වුත්තත්ථමෙව. එතමත්ථන්තිආදියුපි අපුබ්බං නත්ථී, අනන්තරසුත්තෙ වුත්තනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

ගාථාසු පන අයොසනහතස්සාති අයො හඤ්ඤති එතෙනාති අයොසනං, කම්මාරානං අයොකුටං අයොමුට්ඨී ච. තෙන අයොසනෙන හතස්ස පහතස්ස. කෙචි පන “අයොසනහතස්සාති සනඅයොපිණ්ඩං හතස්සා”ති අත්ථං වදන්ති. එච-සද්දො වෙත්ථ නිපාතමත්තං. ජලතො ජාතවෙදසොති ක්කායමානස්ස අග්ගිස්ස. අනාදරෙ එතං සාම්චවනං. අනුපුබ්බපසන්තස්සාති අනුක්කමෙන උපසන්තස්ස විජ්ඣාතස්ස නිරුද්ධස්ස. යථා න ඤායතෙ ගතීති යථා තස්ස ගති න ඤායති. ඉදං වුත්තං හොති – අයොමුට්ඨීකුටාදිනා මහතා අයොසනෙන හතස්ස සංහතස්ස, කංසභාජනාදිගතස්ස චා ජලමානස්ස අග්ගිස්ස, තථා උප්පන්තස්ස චා සද්දස්ස අනුක්කමෙන උපසන්තස්ස සුචුපසන්තස්ස දසසු දිසාසු න කත්ථවි ගති පඤ්ඤායති පච්චයනිරොධෙන අප්පට්ඨසන්ධිකනිරුද්ධත්තා.

එචං සම්මාවිමුත්තානන්ති එචං සම්මා හෙතුනා ඤායෙන තද්ධිගවික්ඛම්භනවිමුත්තිපුබ්බධිගමෙන අරියමග්ගෙන චතුහිපි උපාදානෙහි ආසවෙහි ච විමුත්තත්තා සම්මා විමුත්තානං, තතො එච කාමපබන්ධසඬ්ඛානං කාමොසං භවොසාදිහෙදං අවසිට්ඨං ඔසඤ්ච තරිත්වා ඨිතත්තා

කාමබන්ධොසතාරිනං සුට්ඨු පටිපස්සමිහිතසබ්බකිලෙසවිජ්ජන්දිතත්තා
කිලෙසාහිසඬ්ඛාරවාතෙහි ව අකම්පනීයතාය අවලං අනුපාදිසෙසනිබ්බානසඬ්ඛාතං
සබ්බසඬ්ඛාරූපසමං සුඛං පත්තානං අධිගතානං ඛිණ්ණාසවානං ගති
දෙවමනුස්සාදිහෙදාසු ගතීසු අයං නාමාති පඤ්ඤාපෙතබ්බතාය අභාවත්තා
පඤ්ඤාපෙතුං නත්ථී න උපලබ්භති, යථාචුත්තජාතවෙදො විය
අපඤ්ඤත්තිකභාවමෙව හි සො ගතොති අත්ථො.

දසමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ව පාටලිගාමියවග්ගවණ්ණනා.

නිගමනකථා

එත්තාවතා ව —

සුවිමුත්තභවාදානො, දෙවදානවමානිතො;
පවිජ්ජන්තතණ්ණාසන්තානො, පීතිසංවෙගදීපනො.

සද්ධම්මදානනිරතො, උපාදානක්ඛයාවහො;
තත්ථ තත්ථ උදානෙ යෙ, උදානෙසි විනායකො.

තෙ සබ්බෙ එකතො කත්ථා, ආරොපෙන්තෙහි සඬ්ඛහං;
උදානමිති සඬ්ඛිතං, ධම්මසඬ්ඛාහකෙහි යං.

තස්ස අත්ථං පකාසෙතුං, පොරාණට්ඨකථානායං;
නිස්සාය යා සමාරද්ධා, අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

සා තත්ථ පරමත්ථානං, සුත්තන්තෙසු යථාරහං;
පකාසනා පරමත්ථදීපනී නාම නාමතො.

සම්පත්තා පරිනිට්ඨානං, අනාකුලවිනිවිජයා;
චතුත්තිංසප්පමාණාය, පාළියා භාණුවාරතො.

ඉති තං සඬ්ඛරොන්තෙන, යං තං අධිගතං මයා;
පුඤ්ඤං තස්සානුභාවෙන, ලොකනාථස්ස සාසනං.

ඔගාහිත්ථා විසුද්ධාය, සීලාදිපටිපත්තියා;
සබ්බෙපි දෙහිතො භොන්තු, විමුත්තිරසභාගිතො.

විරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනං;
තස්මිං සගාරවා නිව්චං, භොන්තු සබ්බෙපි පාණිතො.

සම්මා වස්සතු කාලෙන, දෙවොපි ජගතීපති;
සද්ධම්මනිරතො ලොකං, ධම්මෙනෙව පසාසතුති.

බදරනිත්ථවිහාරවාසිනා ආචරියධම්මපාලත්ථෙරෙන
කතාඋදානස්ස අට්ඨකථා සමත්තා.